

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΣΟΦΙΑ Κ. ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ
ΑΜ: 2149

Η ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΑΘΗΝΑ, 2023

Σοφία Χατζημανωλάκη

Η ερμηνευτική στην πολιτική δίκη

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Ιωάννης Δελικωστόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής	
ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Γεώργιος Ορφανίδης, Ομότιμος Καθηγητής Στέφανος – Σπυρίδων Πανταζόπουλος, Καθηγητής Ιωάννης Δελικωστόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής	
ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	
Γεώργιος Ορφανίδης, Ομότιμος Καθηγητής	Στέφανος – Σπυρίδων Πανταζόπουλος, Καθηγητής
Δημήτριος Τσικρικάς, Καθηγητής	Ιωάννης Δελικωστόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής
Νικόλαος Κατηφόρης, Αναπληρωτής Καθηγητής	Φλόρα Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια
Μιχαήλ Μαρκουλάκης, Επίκουρος Καθηγητής	

Copyright © [Σοφία Χατζημανωλάκη, 2023]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρώτα από όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και να εκφράσω την απέραντη ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα της παρούσας διδακτορικής διατριβής, Αναπληρωτή Καθηγητή Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, κ. Ιωάννη Δεληκωστόπουλο, για την υποστήριξή του, την αμέριστη συμπαράστασή του και την καθοδήγησή του στην προσπάθεια περάτωσής της.

Ευχαριστώ επίσης ειλικρινά τον σύζυγό μου Χρήστο Λοΐζο και τις θυγατέρες μου Εμμέλεια και Νεφέλη για την υπομονή τους για τον χρόνο που δεν μπόρεσα να τους αφιερώσω εκπονώντας την παρούσα διατριβή.

Ανεξέταστον μη κόλαζε μηδένα.

Μένανδρος
Αρχαίος Έλληνας ποιητής
(4ος αιών πΧ)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ερήμην δίκες αποτελούν καθημερινότητα στα δικαστήρια όλων των κλάδων της δικαιοσύνης και όλων των βαθμών δικαιοδοσίας. Η απουσία του διαδίκου ηθελημένη ή μη μπορεί να οδηγήσει στη διεξαγωγή της δίκης χωρίς να ακουστούν όλες οι πλευρές. Δικηγόροι και δικαστές έρχονται συνέχεια αντιμέτωποι με τα πρακτικά ζητήματα που ανακύπτουν στις ερήμην δίκες ενώ εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και το θεωρητικό υπόβαθρο των ζητημάτων αυτών. Η παρούσα διδακτορική διατριβή, έχει ως αντικείμενο την ερημοδικία στην πολιτική δίκη. Εξετάζεται η ερημοδικία και η ερήμην απόφαση στην εσωτερική έννομη τάξη και κυρίως στον ΚΠολΔ, στον πρώτο, δεύτερο βαθμό και στην αναιρετική δίκη, στο πλαίσιο του θεμελιώδους συνταγματικού δικαιώματος της εκατέρωθεν ακρόασης και των συστημάτων ερημοδικίας που έχουν διαμορφωθεί. Ερευνάται επίσης ο τρόπος που η ευρωπαϊκή έννομη τάξη διαχειρίζεται τις ερήμην αποφάσεις υπό το πρίσμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ γίνεται και συγκριτική αναφορά στο ημεδαπό ποινικό και διοικητικό δίκαιο όπως και στην ερημοδικία σε αλλοδαπές έννομες τάξεις. Η διδακτορική διατριβή ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τον καθοριστικό ρόλο που μπορούν να παίξουν τα συστήματα ερημοδικίας στην ταχεία απονομή της δικαιοσύνης.

ABSTRACT

Judgements by default are very common in civil, criminal and administrative procedure and before the Court of first instance, the Court of appeal and the Supreme Court. The absence of the party, whether intentional or not, may lead to the proceedings being conducted without all sides being heard. Lawyers and judges are constantly confronted with the practical issues that arise in default judgements, while the theoretical background of these issues is also of great interest. This doctoral thesis is about the judgements by default in civil proceedings which dealt with in the greek legal order and particularly in the Code of Civil Procedure, in the first, second instance and in appellate proceedings, in the context of the fundamental constitutional right to be heard on both sides and the systems of default jurisdiction that have been established. The way in which the European legal order handles judgments by default is also examined regarding the free movement of judgments in the European Union, while a comparative reference is made to domestic criminal and administrative law as well as to default judgments in foreign legal orders. The thesis ends with the conclusions and the decisive role that systems of default jurisdiction can play in accelerating justice.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
1.1	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	12
1.2	ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ.....	13
2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.....	15
2.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	15
2.1.1	ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	15
2.1.2	ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΡΩΜΑΪΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.....	16
2.1.3	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ 1834.....	16
2.1.4	ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΚΠΟΛΔ	17
2.1.5	ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	20
2.2	ΥΠΕΡΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ	22
2.2.1	ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	22
2.2.1.1	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ	22
2.2.1.2	ΑΡΧΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ.....	24
2.2.1.3	ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ	24
2.2.1.4	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	26
2.2.2	ΕΣΔΑ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	27
2.3	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ	28
2.4	ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ	32
2.5	ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	33
2.6	ΤΕΚΜΗΡΙΟ ή ΠΛΑΣΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ	34
2.7	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ	37
2.7.1	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΟΥΣΙΑΣ.....	38
2.7.2	ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.....	39
2.7.3	ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.....	40
2.7.4	ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ	41
2.8	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ.....	41
2.8.1	ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ.....	44
2.9	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ.....	45
3	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	47
3.1	ΓΑΛΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	47
3.2	ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	48
3.3	ΑΓΓΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	49

3.4	ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	50
3.5	ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	51
3.6	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	51
4	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	53
4.1	ΤΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	53
4.1.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ	53
4.1.1.1	ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΥΤΕΠΑΓΓΕΛΤΩΣ.....	57
4.1.1.2	ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ	58
4.1.1.3	ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΗ ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΑΣΜΑ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ...	60
4.1.1.4	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	60
4.1.1.5	ΜΕΡΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ	61
4.1.1.6	ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ - ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ.....	62
4.1.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ.....	63
4.1.2.1	ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ	66
4.1.2.2	ΜΕΡΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ.....	70
4.1.2.3	ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΝΣΗΜΟΥ	72
4.1.3	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΓΗ.....	74
4.1.4	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΔΙΚΕΣ	76
4.1.4.1	ΑΠΛΗ ΟΜΟΔΙΚΙΑ	76
4.1.4.2	ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΟΜΟΔΙΚΙΑ.....	76
4.1.4.3	ΚΥΡΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	78
4.1.4.4	ΠΡΟΣΘΕΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	79
4.1.4.5	ΠΡΟΣΕΠΙΚΛΗΣΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΥ ΟΜΟΔΙΚΟΥ.....	80
4.1.4.6	ΠΡΟΣΕΠΙΚΛΗΣΗ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΝΟΜΕΑ ή ΚΥΡΙΟΥ	80
4.1.4.7	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΓΥΗΤΗ.....	81
4.1.5	ΑΠΟΥΣΙΑ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΩΝ-ΜΑΤΑΙΩΣΗ	83
4.1.6	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΣ.....	84
4.1.7	ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ.....	84
4.2	ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	89
4.2.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΟΔΙΑΦΟΡΕΣ	89
4.2.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ	90
4.2.3	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ	92
4.3	ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ.....	94

4.3.1	ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΜΒΙΩΣΗ.....	96
4.3.2	ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	98
4.3.2.1	ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	98
4.3.2.2	ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	99
4.3.2.3	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ.....	100
4.3.2.4	ΣΥΝΕΚΔΙΚΑΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ	100
4.4	ΑΝΑΚΟΠΕΣ	100
4.4.1	ΑΝΑΚΟΠΗ.....	100
4.4.2	ΤΡΙΤΑΝΑΚΟΠΗ	102
4.4.3	ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ	102
4.4.4	ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟΥ ΜΙΣΘΟΥ ..	106
4.4.5	ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΜΙΣΘΙΟΥ	106
4.5	ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ.....	106
4.5.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ	107
4.5.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΠΙΝΑΚΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ	108
4.6	ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ.....	109
4.6.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΑΔΙΚΟΥ.....	110
4.6.2	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ	112
4.6.3	ΕΛΛΕΨΗ ΠΙΝΑΚΙΟΥ	113
4.6.4	ΑΙΤΗΣΗ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ/ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ	114
4.6.5	ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	116
4.7	ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ.....	118
4.8	ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ.....	121
4.8.1	ΑΝΑΚΟΠΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ	121
4.8.1.1	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ 1834	121
4.8.1.2	ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΚΠΟΛΔ	122
4.8.1.3	ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	124
4.8.1.4	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΑΝΑΚΟΠΤΟΝΤΟΣ.....	126
4.8.1.5	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΚΑΘ' ΟΥ Η ΑΝΑΚΟΠΗ	128
4.8.2	ΕΦΕΣΗ.....	128
4.8.2.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΚΚΑΛΟΥΝΤΟΣ.....	128
4.8.2.1.1	<i>ΕΡΕΥΝΑ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΝΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗ ΕΦΕΣΗ .....</i>	<i>129</i>
4.8.2.1.2	<i>ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΠΛΥΣΗ .....</i>	<i>130</i>

4.8.2.1.3	ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	133
4.8.2.1.4	ΕΠΙΣΠΕΥΣΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΚΛΗΣΗ	133
4.8.2.1.5	ΟΜΟΔΙΚΙΑ	134
4.8.2.1.6	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	136
4.8.2.1.7	ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	137
4.8.2.1.8	ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	137
4.8.2.1.9	ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ	137
4.8.2.1.10	ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΛΟΓΟΙ.....	138
4.8.2.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΦΕΣΙΒΛΗΤΟΥ	139
4.8.2.3	ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	140
4.8.2.3.1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	140
4.8.2.3.2	ΑΝΑΚΟΠΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ 144	
4.8.2.3.3	ΣΥΜΠΟΡΕΥΣΗ ΠΡΟΘΕΣΜΙΩΝ	145
4.8.2.3.4	ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΠΗΣ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΕΣΗ	145
4.8.2.3.5	ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	148
4.8.2.3.6	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΦΕΣΗΣ.....	150
4.8.2.3.7	ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΝΣΗΜΟ.....	152
4.8.2.3.8	ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	152
4.9	ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗ.....	155
4.9.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗ	156
4.9.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘ' ΟΥ Η ΑΙΤΗΣΗ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗΣ.....	157
4.10	ΑΝΑΙΡΕΣΗ	158
4.10.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΑΔΙΚΟΥ.....	159
4.10.2	ΑΝΑΙΡΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ.....	161
4.10.3	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΣ	163
4.10.4	ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΙ ΜΕ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ.....	164
4.11	ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ	168
4.11.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ	168
4.11.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ	170
4.12	ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ.....	171
4.12.1	ΠΑΡΑΒΟΛΟ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ	171
4.12.2	ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΔΗΛΩΣΗ.....	173
4.12.2.1	ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	174

4.12.2.2	ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	175
4.12.2.3	ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	176
4.12.2.4	ΕΦΕΣΗ.....	177
4.12.3	ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ	178
4.12.4	ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΞΟΔΑ ΕΠΙ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ	181
4.12.5	ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ	182
4.12.6	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΕΡΗΜΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.....	182
4.12.7	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΟΤΗΤΑΣ.....	184
5	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ.....	185
5.1	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	187
5.2	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	188
5.2.1	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1215/2012 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	188
5.2.1.1	ΕΧ ΡΑΡΤΕ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	195
5.2.2	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ 2201/2003 ΚΑΙ 1111/2019 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΓΑΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ	196
5.2.3	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 4/2009 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	199
5.2.4	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 650/2012 ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	201
5.2.5	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΙΚΡΟΔΙΑΦΟΡΩΝ	201
5.3	ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ.....	204
5.3.1	ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ	204
5.3.2	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1393/2007	206
5.3.3	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1784/2020	207
5.3.4	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΠΟΛΔ	208
6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	215
7	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	220
8	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	231
9	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	234

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το δικονομικό δίκαιο ορίζει τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί ενώπιον των αρμοδίων οργάνων, ήτοι των δικαστηρίων προκειμένου αυτά να επιλύσουν την εκάστοτε διαφορά ουσιαστικού δικαίου που ανακύπτει. Η πολιτική δικονομία ειδικότερα αφορά τη διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να επιλυθούν ιδιωτικές διαφορές και περιλαμβάνει τόσο τη διαγνωστική διαδικασία όσο και την αναγκαστική εκτέλεση¹. Στο δικαϊκό μας σύστημα θεμελιώδης είναι η αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης, η οποία περιγράφεται στο άρθρο 110 παρ. 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (εφεξής ΚΠολΔ) που ορίζει ότι οι διάδικοι έχουν δικαίωμα να παρίστανται σε όλες τις συζητήσεις της υπόθεσης ακόμη και όταν γίνονται κεκλεισμένων των θυρών και πρέπει για τον σκοπό αυτό να καλούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου. Το δε άρθρο 20 του Συντάγματος ορίζει ότι καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σε αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. Το προαναφερθέν άρθρο του ΚΠολΔ δημιουργεί δικαίωμα παράστασης και υποχρέωση κλήσης των διαδίκων και όχι υποχρέωση παράστασης αυτών. Εφόσον, συνεπώς, ο διάδικος δεν είναι υποχρεωμένος αλλά μόνο δικαιούται να παρασταθεί, υπό την προϋπόθεση της νόμιμης κλήτευσης του, η διαδικασία ενώπιον του πολιτικού δικαστηρίου εξελίσσεται και χωρίς τον απόντα διάδικο, ήτοι τον ερημοδικούντα².

Οι ερήμην δίκες κατέχουν μεγάλο μερίδιο στη δικαστηριακή πραγματικότητα δικηγόρων, δικαστών και διαδίκων σε κάθε κλάδο της δικαιοσύνης, πολιτική, ποινική και διοικητική. Η απουσία του διαδίκου ηθελημένη ή μη, η καθυστερημένη προσέλευσή του στο δικαστήριο ή ακόμα και κάποιο σφάλμα του δικηγόρου ή του δικαστικού επιμελητή (πχ στην επίδοση, στο πληρεξούσιο ή στην προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου) μπορούν να οδηγήσουν στη διεξαγωγή της δίκης χωρίς να ακουστούν όλες οι πλευρές. Όλοι οι δικηγόροι έχουν αντιμετωπίσει τον φόβο και την αγωνία μήπως ερημοδικαστεί ο πελάτης τους, έχουν προβληματιστεί με τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουν για να ανατρέψουν μία ερήμην σε βάρος του απόφαση επιλέγοντας το συμφερότερο για εκείνον ένδικο μέσο ή ακόμη και για να παρελκύσουν τη δίκη μέσω της ερημοδικίας. Έχουν μπει στο δίλημμα αν θα πρέπει να συμμετέχουν σε μία δίκη παρά τη μη νόμιμη επίδοση του δικογράφου στον διάδικο-εντολέα τους φοβούμενοι ότι δε θα γίνει δεκτός ο ισχυρισμός περί δικονομικής βλάβης ή αν θα πρέπει να μη συμμετέχουν αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο να ερημοδικαστούν σε περίπτωση που το σφάλμα της επίδοσης δε γίνει αντιληπτό από τον δικαστή.

Οι δικαστές, παρόλο που οι ερήμην αποφάσεις θεωρούνται πιο εύκολες στη διαχείρισή τους σε σχέση με τις αντιμωλία, όπου πρέπει να κριθούν περισσότεροι νομικοί ισχυρισμοί και να διατυπωθεί εκτενώς η ουσία της υπόθεσης, καθημερινά καλούνται να αντιμετωπίσουν διάφορα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν από τη δικονομική απουσία του διαδίκου. Ο σωστός έλεγχος των επιδόσεων για να διατυπωθεί ορθά το σκεπτικό ερημοδικίας, τα νομικά ζητήματα που έχουν να κάνουν με την πλασματική ερημοδικία, τη μερική ερημοδικία, το δεδικασμένο από τις ερήμην

¹ Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο Ι, 1983, 11, 35.

² Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο γενικό μέρος, 1986, 191.

αποφάσεις και βέβαια εκείνα τα νομικά ζητήματα που δημιουργούνται στις ερήμην διαφορές με διασυννοριακό χαρακτήρα απασχολούν έντονα τη δικαστηριακή πρακτική.

Παρά τη σημασία που έχουν οι συνέπειες της ερημοδικίας στην εξέλιξη μίας αστικής διαφοράς ο νομοθέτης δεν έχει δώσει μέχρι σήμερα τον ορισμό της ερήμην απόφασης. Άφησε στη θεωρία και τη νομολογία την ευχέρεια να διαμορφώσουν την έννοια αυτή και έτσι διατυπώθηκαν διάφορες ενδιαφέρουσες απόψεις για να καταλήξουμε στην κρατούσα, τουλάχιστον στη νομολογία άποψη, ότι ερήμην απόφαση είναι αυτή στην οποία ήταν απών κάποιος από τους διαδίκους, χωρίς να ενδιαφέρει για τον χαρακτηρισμό της απόφασης ως ερήμην εκδοθείσας το εάν αυτή στηρίχθηκε ή όχι στις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας. Γύρω από αυτό το τελευταίο ζήτημα αναπτύχθηκαν τα δύο συστήματα ερημοδικίας, ήτοι αυτό των επαχθών συνεπειών και εκείνο της μονομερούς συζήτησης για τα οποία θα γίνει εκτενέστερα λόγος παρακάτω και τα οποία διαφοροποιούνται και ως προς τα ένδικα μέσα που προβλέπουν κατά της ερήμην απόφασης.

Τέλος, οι σύγχρονες συνθήκες ζωής, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η μετανάστευση και κυρίως οι διεθνείς συναλλαγές έχουν προσδώσει στις ιδιωτικές διαφορές έντονο διασυννοριακό χαρακτήρα. Έτσι, ιδιαίτερο πρακτικό και θεωρητικό ενδιαφέρον αποκτά ο τρόπος που η ευρωπαϊκή έννομη τάξη αλλά και το εθνικό δικονομικό δίκαιο άλλων χωρών αντιμετωπίζει την ερημοδικία του διαδίκου. Η συγκριτική αυτή γνώση είναι χρήσιμη και μπορεί να αξιοποιηθεί στο πεδίο των δικονομικών συμβάσεων-κυρίως αυτών που ρυθμίζουν θέματα αρμοδιότητας-προκειμένου να διασφαλίζεται όσο είναι εφικτό η δυνατότητα δικαστικής ακρόασης του διαδίκου και δη του ασθενέστερου συμβαλλόμενου μέρους.

1.2 ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή, η οποία έχει ως αντικείμενο την ερημοδικία στην πολιτική δίκη, αναφέρεται τόσο την εσωτερική έννομη τάξη και το πώς αντιμετωπίζεται η απουσία του διαδίκου από τον ΚΠολΔ όσο και την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ενώ γίνεται και συγκριτική αναφορά στο ημεδαπό ποινικό και διοικητικό δίκαιο όπως και στο εθνικό αστικό δικονομικό δίκαιο ορισμένων άλλων χωρών. Αρχικά στη διατριβή γίνεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην έννοια της ερημοδικίας από τους αρχαίους χρόνους, στο ρωμαϊκό δίκαιο, στον μεσαίωνα και εν συνεχεία στη σύγχρονη εποχή. Γίνεται εκτενέστερη αναφορά στην πολιτική δικονομία του 1834 και ακολούθως στον ΚΠολΔ 1967 και στις νομοθετικές αλλαγές αυτού ως προς την ερημοδικία, όπως και στο θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης η δυνατότητα άσκησης του οποίου πρέπει να διασφαλίζεται ούτως ώστε η ερήμην δίκη να είναι το αποτέλεσμα της επιλογής του ερημοδικαζόμενου διαδίκου να μην ασκήσει το ως άνω δικαίωμα. Περιγράφονται τα συστήματα ερημοδικίας που διαμορφώθηκαν, η σύνδεση αυτών με το συζητητικό και το ανακριτικό σύστημα καθώς και με το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας. Περαιτέρω, οριοθετείται η έννοια της ερημοδικίας και διακρίνεται από την έννοια της ερήμην απόφασης. Ως προς την τελευταία εκτίθεται η κρατούσα στη νομολογία άποψη όπως και οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί στη θεωρία για την έννοια αυτή καθώς και οι συνέπειες που έχει η επιλογή της κάθε μίας από τις διατυπωθείσες απόψεις, ενώ αναπτύσσεται και ο θεωρητικός κυρίως προβληματισμός γύρω από το εάν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας αποτελούν τεκμήριο ή πλάσμα δικαίου. Περαιτέρω, γίνεται συγκριτική αναφορά στην ερημοδικία στη διοικητική και ποινική δίκη καθώς και στην ερημοδικία στην πολιτική δίκη σε αλλοδαπές έννομες τάξεις. Στη συνέχεια η διατριβή ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τη διάρθρωση του ΚΠολΔ. Καταρχάς εκτίθενται

οι συνέπειες της ερημοδικίας στην τακτική διαδικασία και ειδικότερα η ερημοδικία του εναγομένου και γίνεται η ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 271 ΚΠολΔ που ορίζει τις συνέπειες αν ο εναγόμενος δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, εκτίθενται οι περιπτώσεις που ο εναγόμενος θεωρείται απών, οι ενστάσεις που εξετάζονται αυτεπάγγελτα, η έκταση της δέσμευσης του δικαστηρίου από το πλάσμα ομολογίας, οι ισχυρισμοί και οι ενστάσεις που δεν καλύπτονται από το πλάσμα ομολογίας καθώς και οι περιπτώσεις που ο διάδικος αν και κατέθεσε προτάσεις δικάζεται ερήμην. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται στην ακυρότητα ενδεχόμενης συμφωνίας των διαδίκων για τη μη εφαρμογή του τεκμηρίου ερημοδικίας ή της παραίτησης του ενάγοντος από την εφαρμογή αυτού. Ως προς την ερημοδικία του ενάγοντος, η οποία ρυθμίζεται στο άρθρο 272 ΚΠολΔ και οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής, τίθεται το ζήτημα αν προηγείται η έρευνα του παραδεκτού και του νόμιμου της αγωγής και απαριθμούνται οι περιπτώσεις που ο διάδικος αυτός ερημοδικεί. Στο σημείο αυτό δε θα μπορούσε να μη γίνει αναφορά στα ζητήματα της πλασματικής ερημοδικίας και της μερικής ερημοδικίας καθώς και στα προβλήματα που έχουν ανακύψει στην πράξη. Ακολούθως, ερευνάται η ερημοδικία στην ανταγωγή καθώς και στη συμμετοχή τρίτων στη δίκη δηλαδή στην περίπτωση της κύριας και πρόσθετης παρέμβασης, στην περίπτωση της προσεπίκλησης, της αναγκαίας και απλής ομολογίας ενώ ειδικότερη μνεία γίνεται στην ερημοδικία στην περίπτωση της προσεπίκλησης του δικονομικού εγγυητή. Ερευνάται επίσης η ερημοδικία στο πλαίσιο της επανάληψης της συζήτησης, λαμβάνοντας υπόψη αφενός την τροποποίηση της σχετικής διάταξης με τον νόμο 4842/2021 καθώς και το ότι η επαναλαμβανόμενη συζήτηση αποτελεί το δεύτερο στάδιο της ενιαίας συζήτησης της υπόθεσης. Κάποια άλλα θέματα τα οποία αναπτύσσονται είναι η ερημοδικία στη δίκη της παραπομπής και η ματαίωση της συζήτησης της υπόθεσης που επέρχεται όταν οι αντίδικοι είναι δικονομικά απόντες. Ξεχωριστές ενότητες στη διδακτορική διατριβή αποτελούν οι συνέπειες της ερημοδικίας στις αποκλίσεις από την τακτική διαδικασία δηλαδή η ερημοδικία στις μικροδιαφορές, στη λογοδοσία και στη δίκη της διανομής, οι συνέπειες της ερημοδικίας στις επιμέρους ειδικές διαδικασίες, στις ανακοπές, στα ασφαλιστικά μέτρα και στην εκουσία δικαιοδοσία. Εν συνεχεία, ερευνάται αφενός η προσβολή της ερήμην απόφασης με ένδικα μέσα και αφετέρου η ερημοδικία στο δικαστήριο των ενδίκων μέσων. Ειδικότερα, εκτίθενται οι προϋποθέσεις άσκησης ανακοπής ερημοδικίας καθώς και οι συνέπειες της ερημοδικίας του ανακόπτοντος και του καθ' ου η ανακοπή. Εκτίθενται επίσης οι συνέπειες της ερημοδικίας του εκκαλούντος και του εφεσιβλήτου στη δίκη της έφεσης και ιδιαίτερες ενότητες αφιερώνονται στην έφεση κατά ερήμην απόφασης. Σε ό,τι αφορά τα ένδικα μέσα της αναψηλάφησης και της αναίρεσης εκτίθενται οι συνέπειες της ερημοδικίας εκάστου των διαδίκων καθώς και οι σχετικοί με την ερημοδικία λόγοι αναίρεσης. Ακολούθως, γίνεται σύντομη αναφορά στην ερημοδικία στην εσωτερική και διεθνή διαιτησία και αναλύονται κάποια ειδικότερα θέματα όπως είναι το παράβολο ερημοδικίας, το δεδικασμένο της ερήμην απόφασης, η δυνατότητα των διαδίκων για παράσταση με δήλωση και η ερημοδικία σε περιπτώσεις διαφορών με στοιχεία αλλοδαπότητας. Ακολουθεί το μέρος εκείνο της διατριβής που ασχολείται με την ερημοδικία στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη, την αναγνώριση και εκτέλεση ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων, τις δικονομικές συμβάσεις με κίνδυνο ερημοδικίας, την ερημοδικία στο Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και το πώς αντιμετωπίζεται η ερημοδικία στο πλαίσιο σημαντικών ευρωπαϊκών κανονισμών που αφορούν τις ιδιωτικές διαφορές όπως και σε σχέση με τις διασυνοριακές επιδόσεις. Τέλος, η διδακτορική διατριβή ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα.

2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.1.1 ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ο προβληματισμός της ερήμην δίκης και των συνεπειών της ερημοδικίας των διαδικών απασχολούσε τις έννομες τάξεις ήδη από τα αρχαία χρόνια. Στο αττικό δικονομικό δίκαιο δεν ήταν άγνωστη η αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης που συνδέθηκε με την αποδιδόμενη στον ελεγειακό ποιητή Φωκυλίδη από τη Μίλητο φράση «μηδενί δίκην δικάσης πρίν αμφοίν μύθον ακούσης», η οποία είναι όμως αρχαιότερη και προέρχεται από τον Ησίοδο. Πρόκειται για την παροχή ίσης ευκαιρίας σε κάθε διάδικο να ακουστεί και αφορά τόσο την κλήτευση του εναγομένου όσο και την ίση δυνατότητα στους διαδίκους να απευθύνουν ερωτήσεις ο ένας στον άλλο³. Η εξέχουσα σημασία του δικαιώματος ακρόασης καταδεικνύεται από το κείμενο του όρκου των Αθηναίων λαϊκών δικαστών (Ηλιαστικός Όρκος), καθώς οι Αθηναίοι ένορκοι ορκίζονταν επίσημα να ακούσουν αμερόληπτα και τα δύο μέρη⁴. Το αθηναϊκό δικονομικό σύστημα παρουσίαζε δύο στάδια, εκείνο της προδικασίας και εκείνο της εκδίκασης της υπόθεσης, εφόσον κρινόταν βέβαια ότι η υπόθεση έπρεπε να παραπεμφθεί στο δικαστήριο της Ηλιαίας. Το αττικό δικονομικό δίκαιο έδινε μεγάλη σημασία στη νόμιμη κλήτευση του διαδίκου γι' αυτό και όποιος δεν είχε κληθεί στη δίκη δε δικαζόταν. Η κλήση-πρόσκληση του εναγόμενου από τον ενάγοντα λάμβανε χώρα προφορικά με την παρουσία μαρτύρων, που ονομάζονταν κλητήρες και στην περίπτωση που δεν έβρισκαν τον εναγόμενο, η πρόσκληση λάμβανε χώρα στην κατοικία του⁵ με την παρουσία των οικείων ή των γειτόνων του. Η πρόσκληση δεν μπορούσε να γίνει κατά τις εορτές ή τις αποφράδες ημέρες. Αν ο διάδικος δεν εμφανιζόταν ενώπιον του αρμόδιου άρχοντα παρά τη νομότυπη κλήτευσή του, η όλη διαδικασία λάμβανε χώρα ερήμην του (δίκη έρημος) και, αν απουσίαζε ο εναγόμενος, ήταν σαν να ομολογούσε την αδυναμία του να αποκρούσει την απαίτηση, ενώ, αν απουσίαζε ο ενάγων, η αγωγή του δε γινόταν δεκτή. Η απόφαση της Ηλιαίας ήταν οριστική και αμετάκλητη, ο διάδικος όμως που δικάστηκε ερήμην και δεν μπόρεσε εξαιτίας πραγματικών λόγων να παραστεί στο δικαστήριο είχε το δικαίωμα μέσα σε δέκα ημέρες από τη δημοσίευση της απόφασης και μέσα σε εξήντα, αν ήταν απόδημος, να ζητήσει την επανάληψη της πρώτης δίκης («τήν έρημον δίκην αντιλάχειν»), να ζητήσει δηλαδή τη λεγόμενη αναδικία, ένα ένδικο μέσο παρόμοιο με την ανακοπή ερημοδικίας⁶. Οι λόγοι για τους οποίους μπορούσε να ζητήσει την αναδικία ήταν οι εξής: 1) δεν είχε κλητευθεί καθόλου ή δεν είχε κλητευθεί νόμιμα ή κατά τον χρόνο της κλήτευσης βρισκόταν σε πολεμικές επιχειρήσεις ή διπλωματική αποστολή εκτός της Αττικής, 2) απορρίφθηκε το αίτημα αναβολής που υπέβαλε αν και υπήρχε νόμιμος λόγος αναβολής και γ) απουσίαζε από την Αττική για σπουδαίο δημόσιο λόγο και είχε κάνει γνωστό στο δικαστήριο το κώλυμα εμφάνισής του⁷.

³ Κ. Παπακωνσταντίνου, Η αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης στο αττικό δίκαιο, Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου, 2012, 38.

⁴ «Ψηφιούμαι κατά τους νόμους και τα ψηφίσματα του δήμου των Αθηναίων και της βουλής των πεντακοσίων (...) και ακροάσομαι τούτε κατηγορού και του απολογουμένου αμφοίν και διαψηφιούμαι περί αυτού ότι αν δίωξις ή (...)», Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η δικονομική έννομη τάξη, 2009, 50, 66.

⁵ Η κλήτευση μπορούσε να λάβει χώρα και στην εργασία του, Α. R. W. Harrison, The law of Athens Procedure, 1986, 71.

⁶ Π. Ρεντούλης, Σύντομη ιστορική επισκόπηση του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου (μια προσπάθεια καταδείξεως της ιστορικής του συνέχειας), Δίκη 2005, 290 επ.

⁷ Α. Πελεκάνος, Το δίκαιο και η απονομή του στην αρχαία Αθήνα, 2020, 183, 206.

2.1.2 BYZANTINΟΡΩΜΑΪΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Στο ρωμαϊκό δίκαιο η δίκη είχε συμβατικό χαρακτήρα και για τον λόγο αυτό δεν μπορούσε να διεξαχθεί αν δεν παρίσταντο και οι δύο πλευρές. Ο ενάγων είχε το δικαίωμα με την παρουσία μαρτύρων να αναγκάσει τον εναγόμενο που δεν ήταν πρόθυμος να εμφανιστεί να προσέλθει με τη βία στη δίκη. Στη συνέχεια το μέτρο αυτό υποχώρησε ενόψει μέσων έμμεσου εξαναγκασμού όπως ήταν η δυνατότητα ποινικής αγωγής για τον ενάγοντα σε βάρος του εναγομένου⁸. Αργότερα, η παρουσία αμφοτέρων των διαδίκων στη δίκη έπαψε να θεωρείται απαραίτητη και ο προβληματισμός της ερήμην δίκης στράφηκε γύρω από το ζήτημα της επιλογής είτε των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας είτε της μονομερούς συζήτησης της υπόθεσης. Στο ρωμαϊκό δίκαιο απαντάται η μονομερής συζήτηση της υπόθεσης, όταν, με πρωτοβουλία του, ο ενάγων προσφεύγει στον αρμόδιο άρχοντα για την επίλυση της διαφοράς, ο δε εναγόμενος που κλητευόταν στη διαδικασία αυτή, αν δεν εμφανιζόταν δικαζόταν ωσει παρών. Το σύστημα αυτό ακολουθήθηκε και στην περίοδο του Ιουστινιανού με τον χρονικό περιορισμό ότι η ερήμην απόφαση δεν μπορούσε να εκδοθεί πριν παρέλθει ένα έτος από την υποβολή της αίτησης παροχής δικαστικής προστασίας καθώς και στο Κανονικό Δίκαιο του Μεσαίωνα και αργότερα στο ιταλικό και γαλλικό δίκαιο. Στην κεντρική Ευρώπη και κυρίως στη Γερμανία επικράτησε όμως το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας (ομολογία της βάσης της αγωγής σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου) καθώς διευκόλυνε την ταχεία απονομή δικαιοσύνης⁹.

2.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ 1834

Αυτή την τελευταία επιλογή ακολούθησε και η Πολιτική Δικονομία του 1834¹⁰ στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος προβλέποντας το πλάσμα της παραίτησης από την αγωγή όταν ερημοδικούσε ο ενάγων και της ομολογίας της αγωγής όταν ερημοδικούσε ο εναγόμενος. Αντιθέτως, στην ισχύουσα στην Κρήτη μέχρι το έτος 1968 Κρητική Πολιτική Δικονομία η απουσία του διαδίκου δεν προέβλεπε τεκμήρια ή πλάσματα υπέρ του παριστάμενου διαδίκου και το δικαστήριο έπρεπε να προχωρήσει στην έρευνα της ουσίας της διαφοράς¹¹. Το άρθρο 591 της δικονομίας του 1834 όριζε ότι «εάν μόνος ο ενάγων και ο πληρεξούσιος αυτού απειθόντες, δεν εμφανισθώσι, το δικαστήριον δικάζει ερήμην τον ενάγοντα, εις δε τον εμφανισθέντα εναγόμενον, αφού πρότερον συζητηθή η υπόθεσις κατά τα εν τοις άρθροις 580-583 ώρισμένα, επιδικάζονται όλαι αι προτάσεις του, και αν δεν ήθελε επιδώσει απολογητήριον έγγραφον»¹². Οι συνέπειες δε της ερημοδικίας του ενάγοντος δεν επέρχονταν αυτοδίκαια, αλλά ύστερα από αίτημα του εναγομένου¹³, καθώς το άρθρο 594 όριζε ότι «εάν η κλήσις επεδόθη κατά τον προσήκοντα χρόνον και τύπον, τότε συγχωρείται εις τον ενάγοντα η συζήτησις, καίτοι μη εμφανισθέντος του εναγομένου και μετά τούτο κατά τας περιπτώσεις των άρθρων 586 και 588, αγορεύσαντος

⁸ Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η δικονομική έννομη τάξη, ο.π., 580 επ.

⁹ Ε. Ποδηματά, Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2915/2001, ΕλλΔνη 2002, 16 επ.

¹⁰ Στις 2-14/4/1834 τέθηκε σε ισχύ ο κώδικας της Πολιτικής Δικονομίας, γραμμένος στα γερμανικά, ενώ υπήρξαν πολλές δυσκολίες στη μετάφρασή του στα ελληνικά και την εκτύπωσή του δεδομένου ότι δεν υπήρχαν πολλοί που να γνωρίζουν και τις δύο γλώσσες γι' αυτό και κλήθηκαν να συμβάλλουν στις μεταφράσεις ο Σχινάς και ο Πολυζωίδης, Α. Μπόμπορας, Περί του ξένου πνεύματος της ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας του 1834 και του νέου σχεδίου, ΝοΒ 1967, 184 επ.

¹¹ Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η δικονομική έννομη τάξη, 2009, 580 επ.

¹² Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 1946, 5121 επ.

¹³ Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272).

Εισαγγελέως, το δικαστήριο προβαίνει εις την κατ' ερήμην απόφασιν, κατά τα εν τοις άρθροις 580 και 581 ωρισμένα»¹⁴. Για την ερημοδικία του εναγομένου το άρθρο 595 της δικονομίας του 1834 προέβλεπε ότι απολιπομένου του εναγομένου επιδικάζονται οι προτάσεις του ενάγοντος εφόσον στηρίζονται στον νόμο¹⁵. Το 1925¹⁶ καταργήθηκαν εν μέρει οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας, αφού για τις μεταγενέστερες της πρώτης συζήτησης εισήχθη το σύστημα της μονομερούς συζήτησης. Ειδικότερα, στο άρθρο 2 του ΝΔ 4-9/9/1925 οριζόταν ότι σε περίπτωση ερημοδικίας σε επόμενη της πρώτης σε κάθε βαθμό συζήτησης το Δικαστήριο, όφειλε να εξετάζει κατά το πραγματικό και το νομικό μέρος την αγωγή καθώς και όλες τις υποβληθείσες από τον μη εμφανισθέντα διάδικο προγενέστερες τυχόν προτάσεις τις οποίες μετά του εν γένει εισαγωγικού της δίκης δικογράφου οφείλει να συνάπτει στη δικογραφία ο γραμματέας¹⁷.

2.1.4 ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΚΠΟΛΔ

Ο ΚΠολΔ του 1967¹⁸ στα άρθρα 281 και 282 ΚΠολΔ διατήρησε τα ως άνω πλάσματα ερημοδικίας. Η εισηγητική έκθεση του Καθηγητή Γεωργίου Ράμμου προς τη Συντακτική Επιτροπή καταχωρίστηκε στο δεύτερο τόμο των πρακτικών της στις σελίδες 33 και 34. Κατά την εισήγηση του Γ. Ράμμου έπρεπε να διατηρηθεί το σύστημα που ίσχυε ως προς την ερημοδικία και στην Πολιτική Δικονομία του 1834, σύμφωνα με το οποίο αν αυτή λάβει χώρα μετά την πρώτη συζήτηση το δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι λαμβάνοντας υπόψη τις κατά τις προηγούμενες συζητήσεις κατατεθείσες προτάσεις. Και αυτό διότι από την εφαρμογή του κατά τα προηγούμενα χρόνια προέκυψε ότι είναι επωφελέστατο για την ταχεία διεξαγωγή και περάτωση των δικών, χωρίς να επηρεάζει την ορθή απονομή του δικαίου. Τέθηκε όμως το δίλημμα αν θα διατηρείτο το τεκμήριο της ομολογίας της πραγματικής βάσης της αγωγής σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου και η απόρριψή της με αίτημα του εναγομένου σε περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος κατά την πρώτη συζήτηση ή αν θα έπρεπε να εισαχθεί μία νέα αρχή κατά την οποία θα πρέπει να εξετάζεται η αλήθεια των ισχυρισμών των εμφανιζόμενων διαδίκων. Ο Εισηγητής θεώρησε συνεπές, εφόσον διατηρείται το σύστημα της συζήτησης, να διατηρηθεί και το τεκμήριο της ομολογίας¹⁹. Στη συζήτηση που ακολούθησε η Επιτροπή αποδέχθηκε ομόφωνα την πρόταση του εισηγητή να διατηρηθεί κατά βάση το σύστημα του περιορισμού της ερημοδικίας μόνο στην πρώτη συζήτηση που είχε καθιερωθεί με το ΝΔ της 4-9/9/1925.

Επί του ζητήματος, αν πρέπει να διατηρηθεί το ισχύον σύστημα της ερημοδικίας-ομολογίας με το απεριόριστο δικαίωμα ανακοπής κατά της ερήμην απόφασης, ο Αγγελετόπουλος υποστήριξε ότι θα ήταν ίσως σκοπιμότερο, να υιοθετηθεί το σύστημα της αυστριακής δικονομίας, κατά το οποίο μόνον ο εξαιτίας δικαιολογημένης αιτίας ερήμην δικαζόμενος αποκαθίσταται στην πρότερη κατάσταση (*Wiedereinsetzung in den vorigen Stand*), διαρρυθμιζομένου του δικαιώματος της ανακοπής (αν ονομαζόταν έτσι το οικείο ένδικο βοήθημα), όπως περίπου αυτό ήταν ρυθμισμένο στην ποινική δίκη, στην οποία επιτρεπόταν μόνο δικαιολογημένη ανακοπή.

¹⁴ Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 5126.

¹⁵ ΕφΑθ 95/1964, ΝοΒ 1964, 623.

¹⁶ Με το άρθρο 2 του διά του Ν. 3887/1929 κωδικοποιηθέντος ΝΔ της 4-9/9/1925 «περί εν μέρει καταργήσεως της ερημοδικίας κτλ».

¹⁷ ΕφΑθ 1027/1968, ΝοΒ 1968, 862.

¹⁸ ΑΝ 44/1967, ΦΕΚ Α 106-26/6/1967, με έναρξη ισχύος από 16/9/1968.

¹⁹ Γ. Ράμμος, Διάγραμμα του Εισηγητού, Εισαγωγή, Διεξαγωγή και Περάτωση των δικών κατά την Γενική Διαδικασία ενώπιον των Πρωτοδικείων, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, 1953, 33 επ.

Ο Γιδόπουλος βρήκε την πρόταση αυτή εξεταστέα. Και οι Ράμμος και Οικονομόπουλος προσχώρησαν καταρχήν στην άποψη αυτή του Αγγελετοπούλου, δεχόμενοι να καθιερωθεί το σύστημα της δικαιολογημένης ερημοδικίας. Οι Γιδόπουλος και Πράτσικας εξέφρασαν εντούτοις τον φόβο, μήπως από το σύστημα αυτό και την ανάγκη της απόδειξης του λόγου της ανακοπής, δημιουργούνταν νέες δυσχέρειες και παρέλκυση των δικών.

Ο Αγγελετόπουλος αντιπαρατήρησε ότι θα ήταν ίσως δυνατό, σε περίπτωση αποδοχής του συστήματος αυτού, να ληφθεί συγχρόνως μέριμνα, ούτως ώστε να μην εκδίδονται προδικαστικές αποφάσεις περί απόδειξης του λόγου της ανακοπής, αλλά να εξαρτηθεί η παραδοχή ή η απόρριψη της ανακοπής από την ελεύθερη κρίση του δικαστή, εκτιμώντας το βάσιμο ή μη του λόγου της ανακοπής επί τη βάσει υποχρεωτικώς κατά προαπόδειξη προσακτέων από τον ανακόπτοντα αποδείξεων ή βεβαιώσεων περί της αλήθειας των λόγων της ανακοπής του. Πρόσθεσε δε ο Αγγελετόπουλος -συμφωνούντος και του Ράμμου-ότι εάν γίνει δεκτό το σύστημα αυτό της ερημοδικίας, ορθότερο θα ήταν να καθιερωθεί συγχρόνως και η υποχρεωτική κατ' ουσίαν έρευνα της υπόθεσης από τον δικαστή κατά την πρώτη συζήτηση και απόντος του έτερου των διαδίκων.

Ο Γιδόπουλος δεν έβλεπε το πρακτικό όφελος από την παραδοχή του τελευταίου αυτού συστήματος, φρονούσε δε ότι η ερημοδικία επαρκώς πολεμείται διά τού ισχύοντος τότε συστήματος της ερημοδικίας-ομολογίας. Το άλλο σύστημα θα προκαλούσε μεγάλη απασχόληση των εισηγητών, οι οποίοι θα αναγκάζονταν να εξετάζουν δύο φορές τα ίδια πράγματα, μία φορά κατά την πρώτη κατ' ερήμην συζήτηση και δεύτερη κατά τη μετ' ανακοπή συζήτηση.

Οι Αγγελετόπουλος και Ράμμος αντιπαρατηρούσαν ότι ο κίνδυνος αυτός θα μπορούσε να αποτραπεί, ορίζοντας ότι οι κατ' ερήμην διεξαχθείσες αποδείξεις δεν ανατρέπονται ακόμη και με τη θέσπιση σύντομης προθεσμίας για την άσκηση ανακοπής με τρόπο ώστε το ζήτημα του παραδεκτού ή μη της ανακοπής να λύνεται ταχέως και πριν να προχωρήσει ο εισηγητής στην αποδεικτική διαδικασία. Στη συνέχεια διασαφήνισε ο Αγγελετόπουλος ότι το ζήτημα του δικαιολογημένου ή μη της ερημοδικίας δεν ταυτίζεται, ούτε συνδέεται αναπόσπαστα με το ζήτημα αν κατά την ερήμην δίκη θα πρέπει να εξετάζεται κατ' ουσίαν η υπόθεση. Και ως προς μεν το πρώτο ζήτημα φρονούσε ότι ουδείς λόγος υπάρχει να επιτραπεί η αδικαιολόγητη ερημοδικία με το απεριόριστο δικαίωμα άσκησης ανακοπής και χωρίς αποχρώντα λόγο και απλώς προς στρεψοδικία στον ερήμην δικαζόμενο διάδικο. Σε αυτό συμφωνούσε και ο Γιδόπουλος. Ως προς το δεύτερο ζήτημα συνέχισε ο Αγγελετόπουλος ότι συνεπεστέρο, ορθότερο και δικαιότερο, αλλά όχι και απαραίτητο, είναι να μη θεωρείται η απουσία του διαδίκου κατά την πρώτη συζήτηση ως ομολογία, αλλά να εξετάζεται η υπόθεση κατ' ουσίαν (ως συνέβαινε κατά την απουσία του διαδίκου στη δεύτερη και τις επόμενες συζητήσεις), εφόσον γινόταν δεκτό το σύστημα της δικαιολογημένης ανακοπής και θα υπάρχει ο κίνδυνος της απόρριψης αυτής ως αβάσιμης.

Ο Γιδόπουλος ενέμεινε καταρχήν στη γνώμη του ότι πρακτικότερο είναι το σύστημα της ερημοδικίας-ομολογίας. Με αυτό απλοποιείται και επιταχύνεται η διαδικασία, απαλλασσομένων των δικαστηρίων μεγάλου πλήθους εκκρεμών δικών. Συνέχισε λέγοντας ότι θα μπορούσε ίσως να καθιερωθεί ο νεωτερισμός στις περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι δυνατό να αποφευχθεί η διεξαγωγή μαρτυρικών αποδείξεων, όταν το κατ' ουσίαν βάσιμο ή μη της αγωγής προκύπτει εξ εγγράφων, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι θα παρασχεθεί στον δικαστή το δικαίωμα να εκτιμά απολύτως ελεύθερα το πραγματικό υλικό που ετέθη υπόψη του και να επιβάλλει όρκο στους διαδίκους, χωρίς και να είναι υποχρεωμένος να διατάξει προηγουμένως διεξαγωγή αποδείξεων δι'

άλλων αποδεικτικών μέσων. Όπου όμως υπάρχει ανάγκη διεξαγωγής μαρτυρικών αποδείξεων, θεωρούσε ότι το νέο σύστημα θα έφερνε περιπλοκές.

Ο Πράτσικας υποστήριζε ότι έπρεπε να εξεταστεί ποιες πρακτικές συνέπειες θα είχε στην εξέλιξη της δίκης το σύστημα της δικαιολογημένης ερημοδικίας και της περιορισμένης ανακοπής για ορισμένους μόνο λόγους, διότι συνέχεται και με το σύστημα προβολής των πραγματικών ισχυρισμών, το οποίο θα καθιερωνόταν στη νέα δικονομία. Και διερωτήθηκε αν θα μπορούσε ο κατά την πρώτη συζήτηση ερήμην δικασθείς να προσέρχεται στις επόμενες συζητήσεις και να προβάλλει νέους ισχυρισμούς. Εάν συνέβαινε αυτό, τότε πρακτικά το όλο σύστημα θα κατέληγε στο αποτέλεσμα να μην έχει ο ερήμην δικαζόμενος στις περισσότερες των περιπτώσεων, ανάγκη να ασκήσει ανακοπή.

Οι Ράμμος και Αγγελετόπουλος παρατήρησαν ότι οπωσδήποτε δεν εκλείπει το συμφέρον του ερήμην δικασθέντος να ασκήσει ανακοπή διότι, δεκτής γενομένης της ανακοπής και ανατρεπομένης της ερημοδικίας, ο ερήμην δικασθείς θα είχε το δικαίωμα κατά την επόμενη συζήτηση, η οποία γι' αυτόν θα είναι πρώτη συζήτηση, να προβάλλει ελεύθερα κάθε ισχυρισμό προς υπεράσπισή του, ενώ εάν απορριφθεί ή ανακοπή του ή προσέλθει σε μεταγενέστερη συζήτηση χωρίς να ασκήσει ανακοπή, τότε δε θα έχει το δικαίωμα της απολύτως ελεύθερης προβολής των ισχυρισμών του, των οποίων το παραδεκτό ή μη θα εξαρτάται απολύτως από την ελεύθερη κρίση του εισηγητή-δικαστή και θα διατρέχει έτσι τον κίνδυνο του αποκλεισμού των ισχυρισμών του.

Ο Πράτσικας εξακολουθούσε να πιστεύει ότι το προτεινόμενο νέο σύστημα εγκλείει σοβαρούς κινδύνους και υποστήριζε ότι, εάν ο εισηγητής επιτρέψει στην επόμενη συζήτηση την προβολή ισχυρισμών εκ μέρους του ερημοδικήσαντος κατά την πρώτη συζήτηση, αποβαίνει περιττή ή ανακοπή, εάν δε πάλι δεν επιτρέψει, τότε ανακύπτει η ανάγκη ενός ένδικου μέσου κατά της απόρριψης αυτής, η οποία ενδεχομένως θα είναι αδικαιολόγητη.

Ο Γιδόπουλος επανέλαβε ότι ο κίνδυνος περιπλοκών και παρελκύσεων έγκειται κυρίως στο ζήτημα της επανάληψης των μαρτυρικών αποδείξεων.

Και ο Οικονομόπουλος έκρινε ότι το νέο σύστημα θα κατέληγε στην πράξη να αποτελεί πηγή παρέλκυσης των δικών, διότι ο ερήμην δικαζόμενος θα ασκεί ανακοπή, απορριπτομένης δε αυτής ως αδικαιολόγητης, θα επανέρχεται σε μεταγενέστερη συζήτηση προβάλλοντας όλους τους ισχυρισμούς του, τους οποίους ο δικαστής (εφόσον θα οφείλει κατά τη νέα δικονομία να αποβλέπει στην απονομή του κατ' ουσίαν δικαίου), δύσκολα θα αποβάλλει ως απαράδεκτους, το αποτέλεσμα δε θα είναι να έχει ο κατά την πρώτη συζήτηση απολιπόμενος διάδικος, πρακτικώς, δύο ένδικα μέσα κατά της ερημοδικίας του.

Εν τελεί η Επιτροπή αποφάσισε, με πρόταση του Γιδοπούλου, να διατηρηθεί ως πρακτικότερο και συντελούν στην ταχεία εκκαθάριση πολλών υποθέσεων το σύστημα της ερημοδικίας-ομολογίας, αλλά μόνο κατά την πρώτη ενώπιον τού εισηγητή συζήτηση, επιφυλασσόμενη όσον αφορά στο ζήτημα αν θα επιτρέπεται ανακοπή ελεύθερη ή για δικαιολογημένη μόνο αιτία, συμφώνως προς την πρόταση του Αγγελετοπούλου, να αποφασίσει κατά τη συζήτηση του περί των ένδικων μέσων τμήματος της νέας δικονομίας²⁰.

²⁰ Πρακτικά επί του διαγράμματος, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 65 επ.

2.1.5 ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Υπό το φως των προπαρασκευαστικών εργασιών του ΚΠολΔ, όπως αυτές εκτέθηκαν στα αμέσως προηγούμενα, κατά ρητή πλέον διατύπωση στον κώδικα του 1967, το άρθρο 281 ΚΠολΔ όριζε ότι «εάν ο εναγόμενος δεν εμφανισθή κατά την πρώτην συζήτησιν ή εμφανισθείς δεν μετάσχη προσηκόντως αυτής, το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν επεδόθησαν προς αυτόν νομίμως και εμπροθέσμως. Εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν δεν επεδόθησαν εμπροθέσμως ή, μη νομίμως επιδοθείσαι, δεν περιήλθον εις γνώσιν του προς τον η επίδοσις, το δικαστήριο διατάσσει την εκ νέου επίδοσιν αυτών. Εν εναντία περιπτώσει προβαίνει ερήμην του εναγομένου εις την συζήτησιν. Ερημοδικούντος του εναγομένου, οι περιεχόμενοι εις την αγωγήν πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ωμολογημένοι, πλην αν πρόκειται περί γεγονότων διά τα οποία δε συγχωρείται ομολογία, η δε αγωγή γίνεται δεκτή εφ' όσον κρίνεται νόμω βάσιμος και δεν υπάρχει ένστασις εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως». Το πλάσμα ομολογίας της αγωγής λόγω της ερημοδικίας του εναγομένου αφορούσε μόνο την πρώτη συζήτηση. Κάθε επόμενη συζήτηση μπορούσε εφόσον ήταν ώριμη η δίκη σε έκδοση απόφασης με βάση τα εισφερθέντα αποδεικτικά μέσα ακόμη και αν ερημοδικούσε ο διάδικος²¹. Το δε άρθρο 282 ΚΠολΔ²² προέβλεπε ότι: «εάν η συζήτησις γίνεται επιμελεία του ενάγοντος και δεν εμφανισθή ούτος κατά την πρώτην συζήτησιν ή εμφανισθείς δεν μετάσχη προσηκόντως ταύτης, το δικαστήριο προβαίνει εις την συζήτησιν εν απουσία αυτού και απορρίπτει την αγωγήν. Εάν η συζήτησις γίνεται επιμελεία του εναγομένου ή του κυρίως ή προσθέτως παρεμβαίνοντος, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 281, εν περιπτώσει δε ερημοδικίας του ενάγοντος απορρίπτεται η αγωγή. Εάν ο εναγόμενος ήσκησεν ανταγωγήν δι' ιδίου δικογράφου εφαρμόζονται αι διατάξεις του άρθρου 281. Εάν η ανταγωγή ησκήθη διά των προτάσεων, κηρύσσεται απαράδεκτος η συζήτησις αυτής»²³.

Με τον νόμο όμως 2915/2001 καταργήθηκαν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας και καθιερώθηκε το σύστημα της μονομερούς συζήτησης σύμφωνα με το οποίο ο ερημοδικών διάδικος δικαζόταν ωσει παρών. Με τον νόμο αυτό το άρθρο 271 ΚΠολΔ όριζε πλέον τα εξής: «1. Αν ο εναγόμενος δεν εμφανισθεί κατά τη συζήτηση ή εμφανισθεί αλλά δε λάβει μέρος σ' αυτήν κανονικά, το δικαστήριο, αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν επιδόθηκαν σ' αυτόν νόμιμα και εμπρόθεσμα, κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση. Το ίδιο ισχύει, αν η συζήτηση γίνεται με την επιμέλεια του εναγομένου και δεν εμφανισθεί ο ενάγων ή εμφανισθεί αλλά δε λάβει μέρος στη συζήτηση κανονικά. 3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αναλόγως και για τον παρεμβαίνοντα»²⁴. Το δε άρθρο 272 ΚΠολΔ καταργήθηκε.

Οι επαχθείς, ωστόσο, συνέπειες της ερημοδικίας επανήλθαν εκ νέου με τον Ν. 3994/2011²⁵ και εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, ύστερα από την τροποποίησή του με τον ως άνω νόμο το άρθρο 271 ΚΠολΔ όριζε ότι: «1. Αν ο εναγόμενος δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση ή εμφανιστεί αλλά δε λάβει μέρος σε αυτήν κανονικά, το δικαστήριο εξετάζει

²¹ G. Baumgärtel, Το σχέδιον της ελληνικής πολιτικής δικονομίας και η μεταρρύθμισις της γερμανικής δικονομίας, ΝοΒ 1967, 105.

²² Τα άρθρα του ΚΠολΔ αναριθμήθηκαν με το ΒΔ 657/1971 και έκτοτε οι συνέπειες της ερημοδικίας προβλέπονται στα άρθρα 271 επ.

²³ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, 1969, 297 επ.

²⁴ Το άρθρο 271 αντικαταστάθηκε ως άνω (από 16/9/2001) με το άρθρο 13 Ν. 2915/2001, ενώ με το άρθρο 15 Ν. 2943/2001, ο χρόνος έναρξης ισχύος του Κεφαλαίου Α του Ν. 2915/2001 μετατέθηκε στην 1η Ιανουαρίου 2002.

²⁵ Κ. Καλαβρός, Η κατάργηση του συστήματος της μονομερούς συζήτησης και η επαναφορά των τεκμηρίων της ερημοδικίας, ΝοΒ 2011, 2038 επ.

αυτεπαγγέλτως, αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σε αυτόν νόμιμα και εμπρόθεσμα. 2. Αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν επιδόθηκαν εμπρόθεσμα, το δικαστήριο κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση. Διαφορετικά συζητεί την υπόθεση ερήμην του εναγομένου. 3. Στην περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως»²⁶. Το δε άρθρο 272 ΚΠολΔ, όπως αυτό τέθηκε (στη θέση του καταργηθέντος άρθρου 272) με το άρθρο 30 του Ν. 3994/2011, όριζε ότι: «1. Αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και αυτός δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή. 2. Αν η συζήτηση γίνεται με την επιμέλεια του εναγόμενου ή εκείνου που άσκησε κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271, και σε περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος απορρίπτεται η αγωγή. 3. Αν ο εναγόμενος άσκησε ανταγωγή εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3994/2011 η κατάργηση των δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας και η εισαγωγή του συστήματος της μονομερούς συζήτησης από τον Ν. 2915/2001, για να διευκολυνθεί η ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης και να αποφεύγονται καθυστερήσεις, κατά κοινή ομολογία δικαστών και δικαζομένων δεν απέδωσε. Δεν έλυσε κανένα απολύτως πρόβλημα και στην πράξη όχι μόνο δεν επιτάχυνε την πρόοδο της δίκης αλλά την επιβράδυνε κιόλας.

Με την τελευταία τροποποίηση του Ν. 4335/2015 τα άρθρα 271 και 272 για την ερημοδικία του εναγομένου και του ενάγοντος αντίστοιχα, προκειμένου να ανταποκρίνονται στη νέα τακτική διαδικασία διαμορφώθηκαν ως εξής: «1. Αν ο εναγόμενος δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως, αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σε αυτόν νόμιμα και εμπρόθεσμα. 2. Αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν νόμιμα και εμπρόθεσμα, η υπόθεση συζητείται ερήμην του εναγομένου. Διαφορετικά κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση και στην περίπτωση των άρθρων 237 και 238 θεωρείται ως μη ασκηθείσα η αγωγή. 3. Στην περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως»²⁷ και «1. Αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και αυτός δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή. 2. Αν η συζήτηση γίνεται με την επιμέλεια του εναγόμενου ή εκείνου που άσκησε κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271, και σε περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος απορρίπτεται η αγωγή. 3. Αν ο εναγόμενος άσκησε ανταγωγή εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271»²⁸.

²⁶ Το άρθρο 271 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 29 του Ν. 3994/2011.

²⁷ Τροποποιήθηκαν ως άνω με το άρθρο δεύτερο του άρθρου 1 του Ν. 4335/2015, με έναρξη ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο ένατο παρ. 2 του αυτού άρθρου και νόμου, από 1/1/2016.

²⁸ Οι παράγραφοι 1 και 3 του άρθρου 272 τροποποιήθηκαν ως άνω με το άρθρο δεύτερο του άρθρου 1 του Ν. 4335/2015 με έναρξη ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο ένατο παρ. 2 του αυτού άρθρου και νόμου, από 1/1/2016.

2.2 ΥΠΕΡΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ

2.2.1 ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές είναι οι κατευθυντήριοι κανόνες, τα βασικά αξιώματα με τα οποία το δίκαιο ρυθμίζει τη διαδικασία της δίκης. Δικονομικές αρχές όπως το δικαίωμα ακρόασης, η ισότητα των διαδίκων και το δικαίωμα έννομης προστασίας κατοχυρώνονται από διατάξεις συνταγματικής και υπερνομοθετικής ισχύος που δεσμεύουν τον νομοθέτη. Η σχέση των δικονομικών αρχών με το Σύνταγμα είναι συμπληρωματική. Τα συνταγματικά δικαιώματα αναδύθηκαν μέσα από τις δικονομικές αρχές και δε θα υπήρχαν χωρίς αυτές. Με μια πιο τεχνική προσέγγιση οι παραπάνω αρχές συνθέτουν τα δικονομικά συστήματα, δηλαδή το πρόγραμμα διεξαγωγής της δίκης²⁹. Οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές προέκυψαν από τις ιδεολογικές ζυμώσεις του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα και έχουν ως κοινό γνώρισμα την κατοχύρωση της αξιοπρέπειας του διαδίκου, ο οποίος είναι το ενεργό υποκείμενο της πολιτικής δίκης και όχι το αντικείμενο αυτής³⁰. Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου βασικά δικονομικά δικαιώματα όπως αυτά της ακρόασης και της δημοσιότητας των δικών αμφισβητήθηκαν λόγω των κοινωνικοπολιτικών αλλαγών γι' αυτό και δημιουργήθηκε η ανάγκη συνταγματικής κατοχύρωσής τους³¹. Οι αρχές της συζήτησης και της διάθεσης που διαπνέουν την πολιτική δίκη έχουν ως υπόβαθρο την ιδιωτική αυτονομία και την ελευθερία των συμβάσεων και περαιτέρω την ελευθερία του ατόμου προς αυτοκαθορισμό. Οι δε επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας αποτελούν έναν έμμεσο τρόπο εξαναγκασμού των διαδίκων να εμφανιστούν στη δίκη, ενώ το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας αποτελεί μία εξασφάλιση για την αντιμωλία διεξαγωγή της δίκης³². Οι δικονομικές όμως αρχές δεν είναι ανεξάρτητες από τα κοινωνικά δεδομένα και τον τρόπο που αυτά εξελίσσονται και μεταβάλλονται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Κώδικες Πολιτικής Δικονομίας της Σοβιετικής Ένωσης σύμφωνα με τους οποίους οι δικαστές είχαν την υποχρέωση να ερευνούν την αντικειμενική αλήθεια, ανεξάρτητα από τους ισχυρισμούς των διαδίκων. Τα πράγματα όμως διαφοροποιήθηκαν όταν το ρωσικό σύνταγμα του 1993 προσέδωσε στον ανταγωνιστικό χαρακτήρα της πολιτικής δίκης την ισχύ συνταγματικής αρχής. Τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα οδήγησαν σε υποχώρηση του ανακριτικού συστήματος³³.

Η αρχαιότερη δικονομική αρχή είναι αυτή της εκατέρωθεν ακρόασης η οποία συντίθεται από το θεμελιώδες δικαίωμα της δικαστικής ακρόασης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 του Συντάγματος και τη συνταγματική αρχή της ισότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 αυτού. Και ενώ αρχικά στην ελληνική πολιτική δικονομία έμφαση είχε δοθεί στο δικαίωμα της δικαστικής ακρόασης, τα τελευταία χρόνια η αρχή της ισότητας των όπλων έρχεται στο προσκήνιο με την καθοριστική συμβολή της νομολογίας του ΕΔΔΑ στην ερμηνεία αυτής³⁴.

2.2.1.1 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Το δικαίωμα ακρόασης κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα αφενός για να εξασφαλίσει την έκδοση ορθών αποφάσεων και αφετέρου για να υπογραμμίσει τον σεβασμό της αξίας του

²⁹ Ι. Μαντζουράνης, Οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές υπό επαναξιολόγηση, 2019, 5 επ, 13.

³⁰ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2022, 296.

³¹ Κ. Μακρίδου, Μελέτες αστικού δικονομικού και διεθνούς δικονομικού δικαίου, 2010, 168.

³² Ν. Κατηφόρης, Εξουσίες του δικαστηρίου και των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 2020, 15.

³³ Κ. Μακρίδου, Μελέτες αστικού δικονομικού και διεθνούς δικονομικού δικαίου, ο.π., 168.

³⁴ Ι. Μαντζουράνης, Οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές υπό επαναξιολόγηση, ο.π., 71.

ανθρώπου στη διαδικασία της δίκης, καθώς οι διάδικοι είναι τα υποκείμενα της διαδικασίας αυτής και όχι απλώς τα πρόσωπα που εισφέρουν το αποδεικτικό υλικό. Σαν έννοια αποτυπώνεται στην αρχαιοελληνική ρήση «μηδενί δίκην δικάσης πριν αν αμφοίν μύθον ακούσης» και απαντάται τόσο στο ρωμαϊκό δίκαιο ως αρχή *audiatur et altera pars* όσο και σε όλα τα σύγχρονα συντάγματα³⁵. Ο δικαστής που για την επίλυση της ενώπιόν του υπόθεσης έχει στη διάθεσή του μόνο μία πηγή πληροφόρησης δεν έχει αξιόπιστες πληροφορίες. Γι' αυτό και μία από τις πρώτες απαιτήσεις από τον δικαστή είναι να ακούει και τα δύο μέρη³⁶. Καθοριστική στην εξέλιξη του δικαιώματος ακρόασης υπήρξε ιστορικά η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο το έτος 1969, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, ακύρωσε τα βασιλικά διατάγματα με τα οποία απολύθηκαν ανεπιθύμητοι δικαστικοί λειτουργοί της πολιτικής δικαιοσύνης με την αιτιολογία ότι το δικαίωμα ακρόασης κάθε προσώπου που κρίνεται αποτελεί γενικότερη και θεμελιώδη αρχή του δικαίου, διασφαλίζουσα το στοιχειώδες δικαίωμα υπεράσπισης και πρέπει να εφαρμόζεται σε κάθε ευνομούμενη Πολιτεία και δεν είναι δυνατό να αποκλείεται η εφαρμογή του³⁷. Ακολούθως, στο άρθρο 20 του Συντάγματος κατοχυρώθηκε το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σύμφωνα με το οποίο καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σε αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του όπως ο νόμος ορίζει. Ο διάδικος συνεπώς έχει το αυξημένης τυπικής ισχύος δικονομικό δικαίωμα, το οποίο άλλωστε προβλέπεται και στο άρθρο 110 του ΚΠολΔ να αναπτύξει ενώπιον του δικαστηρίου τις θέσεις του σχετικά με τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του^{38, 39}. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 20 του Συντάγματος ορίζει ότι το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει για κάθε διοικητική ενέργεια που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του. Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατοχυρώνεται χωρίς προϋποθέσεις τόσο απέναντι σε κάθε φορέα δημόσιας εξουσίας όσο και σε ιδιώτες. Από τη συστηματική θέση του στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα αναδεικνύεται ο θεμελιώδης χαρακτήρας του και ανάγεται στο δεύτερο, μετά το πρώτο άρθρο του Συντάγματος για το πολίτευμα, θεμελιώδες άρθρο αυτού που ορίζει τη δικαιοσύνη ως εγγυητή του φιλελεύθερου χαρακτήρα του πολιτεύματος. Ενώ στο παρελθόν ο επιστημονικός διάλογος για τη δικαιοσύνη είχε ως άξονα την ανεξαρτησία αυτής πλέον ο διάλογος αυτός στρέφεται γύρω από την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητά της⁴⁰. Το περιγραφόμενο στο άρθρο 20 του Συντάγματος δικαίωμα αναλύεται σε δύο επιμέρους, σε αυτό της δικαστικής προστασίας δηλαδή της δυνατότητας του πολίτη να προσφύγει στη δικαιοσύνη και σε αυτό της ακρόασης ενώπιον του δικαστηρίου. Το πρώτο σχετίζεται με την αξίωση του πολίτη να ζητήσει από την Πολιτεία να του παρέχει θεσμικά έννομη προστασία και το δεύτερο να αναπτύξει ενώπιον του δικαστή τους πραγματικούς και νομικούς ισχυρισμούς, να πληροφορηθεί εκείνους του αντιδίκου του, να εισφέρει και να λάβει γνώση του αποδεικτικού υλικού. Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου είναι εντολή προς τον νομοθέτη να ρυθμίσει και όχι να περιορίσει την άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας^{41, 42, 43}.

³⁵ Ν. Νίκας, *Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας*, ο.π., 284.

³⁶ M. Villey, «De la dialectique comme art de dialogue et sur ses relations au droit», *Archives de Philosophie du Droit* 1982, 270.

³⁷ Κ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2023, 677.

³⁸ Π. Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα*, 1991, 1207.

³⁹ Α. Μανιτάκης, *Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας*, 1994, 381.

⁴⁰ Σ.-Ι. Κουτνατζής, *Η συνταγματοποίηση του δικονομικού δικαίου*, 2019, 43.

⁴¹ Γ. Πινακίδης, *Η συνταγματική οργάνωση της Διοικητικής Δικαιοδοσίας και οι συνέπειές της στη Διοικητική Δίκη*, 2020, 227 επ.

⁴² Ν. Κλαμαρής, *Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας*, 1989, 109.

⁴³ Α. Μανιτάκης, *Η διπλή νομική φύση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας*, *Δίκη* 1982, 638.

Το δικαίωμα του διαδίκου να καλείται σε κάθε διαδικαστική πράξη αποτελεί την πεμπτούσια της δικαστικής ακρόασης⁴⁴. Το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης είναι δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης και για να είναι δυνατή η άσκησή του πρέπει να έχει προηγηθεί η έγκαιρη κλήτευση του διαδίκου ούτως ώστε αυτός να έχει στη διάθεσή του ένα εύλογο χρονικό διάστημα για να προετοιμαστεί για τη δίκη. Αν η δίκη δεν του γνωστοποιηθεί έγκαιρα και συνακόλουθα δεν του δοθεί η δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης δε θα πρέπει να υποστεί τις δυσμενείς συνέπειες έκδοσης μιας δικαστικής απόφασης χωρίς να ακουστεί. Οι ερήμην δίκες επιτρέπονται όταν ο διάδικος που απουσιάζει είχε προηγουμένως λάβει γνώση της δίκης και του χρόνου διεξαγωγής αυτής και η απουσία του δεν οφειλόταν σε λόγους ανώτερης βίας. Εξάλλου, το ως άνω συνταγματικό δικαίωμα δεν επιβάλλει και την άσκησή του. Αν, παρά τη μη νόμιμη ή έγκαιρη κλήτευσή του ή λόγω ανωτέρας βίας, ο διάδικος δικαστεί ερήμην θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει εκ των υστέρων το δικαίωμα ακρόασης. Έτσι, υποστηρίζεται ότι κατοχυρώνονται συνταγματικά το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας και το ένδικο βοήθημα της τριτανακοπής⁴⁵ και περιορίζεται καταρχήν η δεσμευτικότητα, το δεδικασμένο και εν τέλει και η εκτελεστότητα της δικαστικής απόφασης μεταξύ των διαδίκων δηλαδή των προσώπων εκείνων που είχαν τη δυνατότητα δικαστικής ακρόασης⁴⁶. Φορείς του δικαιώματος ακρόασης είναι τα πρόσωπα των οποίων η νομική θέση θίγεται από τα αποτελέσματα της εκδοθησόμενης δικαστικής απόφασης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται, πέραν των κυρίων διαδίκων, οι κυρίως και προσθέτως παρεμβαίνοντες⁴⁷, οι αναγκαίοι ομόδικοι, οι προσεπικληθέντες σύμφωνα με τα άρθρα 86 και 87 ΚΠολΔ καθώς οι προσεπικληθέντες δικονομικοί εγγυητές εάν άσκησαν παρέμβαση.

2.2.1.2 ΑΡΧΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

Το δικαίωμα ακρόασης στην πολιτική δίκη οριοθετείται από τη διέπουσα αυτήν αρχή της συγκέντρωσης. Το δικαστήριο βάσει της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης αφού λάβει υπόψη του τους ισχυρισμούς των διαδίκων και το εισφερθέν από αυτούς αποδεικτικό υλικό θα καταλήξει στη δικανική του πεποίθηση. Ο διάδικος όμως στο πλαίσιο του δικαιώματος ακρόασης δε δύναται να προβάλει τους ισχυρισμούς του οποτεδήποτε. Η καθυστερημένη προβολή τους του στερεί το δικαίωμα ακρόασης. Αν επιτρεπόταν η χωρίς όρια προβολή των ισχυρισμών θα ικανοποιείτο μεν το δικαίωμα ακρόασης θα θιγόταν όμως το δικαίωμα έγκαιρης δικαστικής προστασίας του αντιδίκου. Όταν όμως η αρχή της συγκέντρωσης οδηγεί σε εμφανή καταστρατήγηση του δικαιώματος ακρόασης, τίθεται υπό αμφισβήτηση η συνταγματικότητα των διατάξεων που τη θεμελιώνουν και του απαραδέκτου που αυτές έχουν ως έννομη συνέπεια⁴⁸.

2.2.1.3 ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η απαγόρευση της άσκησης ανακοπής ερημοδικίας παραβιάζει το ως άνω συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα^{49, 50} διότι δια του άρθρου 20 του Συντάγματος καθιερωμένου δικαιώματος δικαστικής ακρόασης, παρέχεται πάντοτε το δικαίωμα

⁴⁴ Χ. Απαλλαγάκη, Το δικαίωμα ακρόασης των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 1989, 173.

⁴⁵ Β. Καρακώστα, Συζήτηση για την υπερνομοθετική θεμελίωση του δικαιώματος άσκήσεως, εάν και ποίων, ενδίκων μέσων. (Με αφορμή την απόφαση 27/2002 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου), ΔΕΕ 2003, 1160 επ.

⁴⁶ Σ.-Ι. Κουτνατζής, Η συνταγματοποίηση του δικονομικού δικαίου, ο.π., 79 επ.

⁴⁷ ΕφΑθ 3308/2006, ΕλλΔνη 2007, 1495, ΜΠΛαμ 1/2021, Αρμ 2021, 342.

⁴⁸ Α. Παπαδοπούλου, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής στην Αναγκαστική Εκτέλεση, 2016, 72.

⁴⁹ Χ. Μιχαηλίδου, Η άμυνα κατά της εκτέλεσης, 2017, 389.

⁵⁰ ΕφΑθ 4190/2001, ΕλλΔνη 2002, 177.

αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας για την περίπτωση ερημοδικίας με επιβλαβείς συνέπειες από άκυρη ή ανύπαρκτη κλήτευση του ερημοδικούντος ή λόγω ανώτερης βίας⁵¹. Στον ΚΠολΔ δεν επιτρέπεται το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας στις υποθέσεις των άρθρων 319⁵², 576⁵³, 622B⁵⁴, 699⁵⁵, 878⁵⁶, 895⁵⁷ και 937⁵⁸ ΚΠολΔ. Στις περιπτώσεις των άρθρων 319 και 576 ΚΠολΔ αν και προβλέπεται η υποχρεωτική κλήτευση των διαδίκων, ο νομοθέτης δεν επιτρέπει την προσβολή των αποφάσεων αυτών με ανακοπή ερημοδικίας, υποπίπτοντας έτσι σε αντίφαση⁵⁹. Ο δε αποκλεισμός της ανακοπής ερημοδικίας κατά των ερήμην αποφάσεων του Αρείου Πάγου κατ' άρθρο 576 παρ. 4 ΚΠολΔ ακόμη και σε εκείνες τις περιπτώσεις που δεν έχει κλητευθεί ο απολιπόμενος διάδικος, υποστηρίζεται ότι πλήττει το δικαίωμα ακρόασης και παραβιάζει το Σύνταγμα, διότι το δικαίωμα αυτό δεν αφορά μόνο τα πραγματικά γεγονότα αλλά και τα νομικά ζητήματα των διαφορών⁶⁰, ενώ δεν προβλέπεται άλλη δυνατότητα επανόρθωσης. Για την απαγόρευση της ανακοπής ερημοδικίας στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων υφίσταται ως αντιστάθμισμα η αίτηση ανάκλησης του άρθρου 696 ΚΠολΔ, το ίδιο συμβαίνει και στη διαιτητική διαδικασία με την πρόβλεψη του ενδίκου βοηθήματος της αίτησης ανάκλησης ή μεταρρύθμισης της απόφασης ορισμού διαιτητή⁶¹. Σε ό,τι αφορά το άρθρο 937 ΚΠολΔ κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, ο αποκλεισμός της ανακοπής ερημοδικίας δεν αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 20 του ισχύοντος Συντάγματος και του άρθρου 110 ΚΠολΔ, διότι ο διάδικος που δικάστηκε ερήμην δε στερείται του δικαιώματος ακρόασης, αλλά περιορίζεται μερικώς, λόγω της ανάγκης επιτάχυνσης της διεξαγωγής των δικών, που εξυπηρετεί το γενικότερο συμφέρον, της χρήσης του τακτικού ένδικου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας, αφού οι λόγοι που μπορεί να επικαλεσθεί με αυτήν, είναι σαφώς καθορισμένοι και περιορισμένοι και δεν αποστερείται της έφεσης που μπορεί να ασκήσει κατά της ερήμην του εκδοθείσας πρωτόδικης απόφασης και να προτείνει πραγματικούς ισχυρισμούς που εξαιτίας της ερημοδικίας του δεν μπόρεσε να προτείνει⁶². Δικαίωμα έφεσης προβλέπεται βέβαια και στις αποφάσεις επί αιτήσεων διόρθωσης και ερμηνείας απόφασης όπως και στις αποφάσεις των πιστωτικών τίτλων. Ενόψει των ανωτέρω έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι το δικαίωμα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας θα πρέπει να χορηγείται σε κάθε βαθμίδα δικαστικής αξιολόγησης όταν δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα επανόρθωσης⁶³.

⁵¹ ΕφΠατρ 679/2007, ΑχαΝ 2008, 577.

⁵² Άρθρο 319: Οι αποφάσεις που εκδίδονται σε αιτήσεις για διόρθωση ή ερμηνεία μιας απόφασης μπορούν να προσβληθούν με όλα τα ένδικα μέσα με τα οποία θα μπορούσε να προσβληθεί η απόφαση που ζητήθηκε να διορθωθεί ή να ερμηνευθεί, εκτός από την ανακοπή ερημοδικίας.

⁵³ Σύμφωνα με το άρθρο 576 παρ. 4 ΚΠολΔ κατά των ερήμην αποφάσεων του Αρείου Πάγου δεν επιτρέπεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας.

⁵⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 622B παρ. 4 ΚΠολΔ η απόφαση που δέχεται ή απορρίπτει την αγωγή για διαφορές από πιστωτικούς τίτλους μπορεί να προσβληθεί με ένδικα μέσα, εκτός από ανακοπή ερημοδικίας.

⁵⁵ Άρθρο 699: Αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή για μεταρρύθμιση των μέτρων αυτών, δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά.

⁵⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 878 παρ. 3 ΚΠολΔ η απόφαση επί της αίτησης για ορισμό διαιτητή δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα.

⁵⁷ Άρθρο 895 παρ. 1: Η διαιτητική απόφαση δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα.

⁵⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 937 παρ. 1 περ. β στις δίκες τις σχετικές με την εκτέλεση δεν επιτρέπεται η ανακοπή ερημοδικίας.

⁵⁹ Χ. Απαλλαγάκη, Το δικαίωμα ακρόασης των διαδίκων στην πολιτική δίκη, ο.π., 173.

⁶⁰ Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, Γενικά Διατάξεις, 1973, 576.

⁶¹ Χ. Απαλλαγάκη, Το δικαίωμα ακρόασης των διαδίκων στην πολιτική δίκη, ο.π., 174.

⁶² ΑΠ 434/1995, ΕλλΔνη 1996, 331, ΑΠ 935/1995, ΕλλΔνη 1996, 1549, ΑΠ 1530/1988, ΕλλΔνη 1990, 518.

⁶³ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία, 2007, 7.

Η παροχή έννομης προστασίας ως ατομικό συνταγματικό δικαίωμα δεν καλύπτει και την πρόβλεψη οπωσδήποτε ένδικων μέσων αλλά εναπόκειται καταρχήν στον νομοθέτη να κρίνει αν, πόσα και ποια ένδικα μέσα θα χορηγήσει, καθώς και για ποιους λόγους, συνεκτιμώντας ενδεχομένως την αξία του αντικειμένου της διαφοράς και το είδος της διαδικασίας, με την οποία η υπόθεση δικάζεται⁶⁴. Παραπέμποντας η παραπάνω διάταξη στον κοινό νομοθέτη για την ειδικότερη ρύθμιση της διαδικασίας παροχής έννομης προστασίας, δεν απαγορεύει σε αυτόν να θέτει κατά την κρίση του περιορισμούς στην άσκηση του αντίστοιχου δικαιώματος, εφόσον όμως αυτοί συμβάλλουν στη διασφάλιση του και δεν αναιρούν την ουσία του. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο χρονικός περιορισμός της άσκησης του ενδίκου μέσου της έφεσης από τρία σε δύο έτη ο οποίος κρίθηκε συμβατός με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αφού βρίσκεται σε εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ του επιδιωκόμενου σκοπού, που είναι η ταχύτερη δικαστική εκκαθάριση των υποθέσεων που δικαιολογείται από λόγους δημοσίου συμφέροντος, και των χρησιμοποιούμενων μέσων, ήτοι τη σύμπτυξη της προθεσμίας του ενδίκου μέσου⁶⁵. Επομένως, εφόσον υπάρχουν στον ΚΠολΔ διατάξεις που εξασφαλίζουν το δικαίωμα ακρόασης του ερημοδικούντος διαδίκου και οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα με την ανακοπή ερημοδικίας δε χρειάζεται η αναγωγή στο σύνταγμα⁶⁶.

2.2.1.4 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Προβαίνοντας σε μία σύντομη συγκριτική αναφορά, το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, στο οποίο περιλαμβάνεται και το δικαίωμα ακρόασης δεν ενδιαφέρει μόνο την πολιτική δίκη στην οποία έχει ως περιεχόμενο την ελεύθερη πρόσβαση των προσώπων στα δικαστήρια υπό τους όρους της αρχής της διάθεσης που επιβάλλει στους διαδίκους τη λήψη της πρωτοβουλίας για την έναρξη και την επίσπευση της δίκης, καθώς και την εκατέρωθεν ακρόαση, αλλά και την ποινική και διοικητική δίκη. Στην ποινική δίκη το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σχετίζεται και το δικαίωμα υποβολής έγκλησης ή μήνυσης και παράστασης προς υποστήριξη της κατηγορίας εκ μέρους του παθόντος και κυρίως με το δικαίωμα της απολογίας του κατηγορουμένου, ο οποίος μάλιστα έχει το δικαίωμα να ακούγεται πάντα τελευταίος. Η απουσία δε του παθόντος ή και οποιουδήποτε ουσιώδους μάρτυρα δίνει τη δυνατότητα στο ποινικό δικαστήριο να διατάξει την κλήτευσή του για να εξεταστεί ως μάρτυρας, εάν όμως έχει κλητευθεί και δεν έχει προσέλθει, έχει τη δυνατότητα να διατάξει αναβολή της συζήτησης κατ' άρθρο 352 ΚΠΔ για να κληθεί ο απών μάρτυρας επιβάλλοντάς του τις προβλεπόμενες κυρώσεις, ήτοι πρόστιμο λιπομαρτυρίας, βίαιη προσαγωγή, έξοδα της δίκης ακόμη και ποινή απειθείας. Από την άλλη πλευρά ο απών κατηγορούμενος αν δεν έχει κλητευθεί νόμιμα δεν μπορεί να δικαστεί ερήμην και για τον λόγο αυτό κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση ελλείψει κλήτευσης ή ελλείψει νόμιμης κλήτευσης. Στο δημόσιο δίκαιο το δικαίωμα δικαστικής προστασίας σχετίζεται αφενός με τη δυνατότητα του διοικούμενου να προσφύγει στη διοικητική δικαιοσύνη και αφετέρου με την υποχρέωση της διοίκησης να ακούσει τις απόψεις του διοικούμενου πριν του επιβάλλει κάποιο επαχθές διοικητικό μέτρο⁶⁷.

⁶⁴ ΑΠ 805/2001, ΑΠ 1289/2011, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁵ ΜονΕφΠατρ 335/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁶ Χ. Απαλλαγάκη, Το δικαίωμα ακρόασης των διαδίκων στην πολιτική δίκη, ο.π., 174.

⁶⁷ Κ. Δημαρέλλης, Θεμελιώδεις αρχές του πειθαρχικού δικαίου, 2016, 238 επ.

2.2.2 ΕΣΔΑ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κατά το άρθρο 6 παρ. 1 της από 4/11/1950 Ευρωπαϊκής Σύμβασης της Ρώμης «για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών», η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ΝΔ 53/1974 «παν πρόσωπο έχει δικαίωμα, όπως η υπόθεση του δικασθεί δίκαιως, δηλαδή δημόσια και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίο θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως είτε επί του βάσιμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως...». Με την ως άνω διάταξη, σε συνδυασμό με την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 20 του Συντάγματος καθώς και εκείνες των άρθρων 110 και 115 ΚΠολΔ, εξασφαλίζεται σε κάθε πρόσωπο το δικαίωμα της παροχής έννομης προστασίας με το συνακόλουθο δικαίωμα διασφάλισης ρητών δικονομικών εγγυήσεων για δίκαιη (χρηστή) δίκη, μεταξύ των οποίων και η ισότητα των όπλων και η εκατέρωθεν ακρόαση των διαδίκων. Η αρχή της ακρόασης, στις περιπτώσεις αντιτιθεμένων συμφερόντων διασφαλίζεται με την παροχή μιας εύλογης ευκαιρίας σε κάθε διάδικο να εκθέσει τους ισχυρισμούς του και να προσκομίσει τις αποδείξεις του, υπό όρους που δεν τον θέτουν σε μειονεκτική θέση έναντι του αντιδίκου του, αλλά και την παροχή ευκαιρίας στα μέρη να πληροφορηθούν και να σχολιάσουν τις παρατηρήσεις του αντιδίκου και τις αποδείξεις που προσκόμισε εκείνος. Μέσω της αρχής αυτής διατηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των διαδίκων, ώστε να τους παρέχεται μία εύλογη ευκαιρία να παρουσιάσουν την υπόθεσή τους, υπό συνθήκες που να μην φέρουν τον ένα διάδικο σε ουσιωδώς μειονεκτική θέση έναντι του άλλου. Εξάλλου, τα ως άνω άρθρα δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας^{68, 69}. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω καθοριστική είναι η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την αρχή της «ισότητας των όπλων» ως στοιχείο της δίκαιης δίκης, κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Το ως άνω ευρωπαϊκό δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ισότητα των όπλων επιβάλλει να έχουν οι διάδικοι την ίδια δυνατότητα πρόσβασης στα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης, κάθε αντιδικούσα πλευρά πρέπει να έχει την ευκαιρία να αντικρούσει τα επιχειρήματα της αντιπάλου της καθώς και την ίδια δυνατότητα να καλέσει και εξετάσει μάρτυρες και πραγματογνώμονες⁷⁰.

Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, όπως θα εκτεθεί αναλυτικότερα παρακάτω, αποτελεί μέρος των δικαιωμάτων άμυνας ο σεβασμός των οποίων, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ αποτελεί θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷¹. Σύμφωνα δε με το άρθρο 6 της Συνθήκης η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007 στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες (παρ. 1) καθώς και τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των

⁶⁸ ΑΠ 1118/2021, ΑΠ 635/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 2126/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁹ Κ. Γώγος σε Ι. Σαρμάς/Ξ. Κοντιάδης/Χ. Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ, 2021, 242.

⁷⁰ Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, ο.π., 658.

⁷¹ Ε. Πρεβεδούρου, Σχόλιο στη ΔΕΕ της 5/11/2014, C-166/2013, Sophie Mukarubega κατά Préfet de police, Préfet de la Seine-Saint-Denis, ΔιΔικ 2015,150.

Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης (παρ. 3)⁷². Κατά το ενωσιακό δίκαιο το δικαίωμα ακρόασης δεν είναι απόλυτο, αλλά επιδέχεται περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να προβλέπονται στον νόμο, να ανταποκρίνονται σε σκοπούς γενικού συμφέροντος και να μην αποτελούν, λαμβανομένου υπόψη του επιδιωκόμενου σκοπού, υπέρμετρη και επαχθή επέμβαση θίγουσα την ουσία του δικαιώματος⁷³.

Σε ό,τι αφορά το νομοθετικό πρόβλημα της ερήμην δίκης, το οποίο είναι άμεσα συνυφασμένο με το ως άνω συνταγματικό δικαίωμα της δικαστικής ακρόασης διαμορφώθηκαν στην πολιτική δικονομία τα συστήματα ερημοδικίας που αναφέρονται παρακάτω και περιστρέφονται κυρίως γύρω από δύο θέματα: α) τις συνέπειες της ερημοδικίας και β) την άρση αυτών.

2.3 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ

Ως προς τη δικονομική μεταχείριση της ερημοδικίας μία αρχική απορία που δημιουργείται είναι το επιβεβλημένο ή μη της συμμετοχής όλων των διαδίκων στη διαδικασία της πολιτικής δίκης. Σε αντίθεση με τα παλαιότερα δίκαια και δη το ρωμαϊκό και το κανονικό, τα οποία αναγνώριζαν και επέτρεπαν τη χρήση διαφόρων μέσων προς εξαναγκασμό του εναγομένου να εμφανιστεί στο δικαστήριο, οι νεότερες δικονομίες δε συγχωρούν τη λήψη τέτοιων μέτρων αλλά αντιμετωπίζουν το από την ερημοδικία του εναγομένου δημιουργούμενο πρόβλημα με άλλον τρόπο. Κατά το σύστημα των νεότερων νομοθεσιών, παρά τη μη εμφάνιση ενός από τους διαδίκους, το δικαστήριο προβαίνει στην εκδίκαση της υποβληθείσας στην κρίση του διαφοράς χωρίς η απουσία του αυτή να αποτελεί ανυπέρβλητο κώλυμα προς τούτο⁷⁴. Η αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης επιτάσσει να δοθεί στον διάδικο η δυνατότητα να ακουστεί δεδομένου ότι η ερήμην δίκη επιτρέπεται μόνον όταν ο διάδικος είχε γνώση του χρόνου της δίκης. Η αρχή αυτή, δε φτάνει, όμως, μέχρι το σημείο να του επιβάλει και την προσέλευση στη δίκη. Αν κατά την πολιτική δίκη ήταν απαραίτητη η παρουσία όλων των διαδίκων τότε η απουσία θα οδηγούσε σε ματαίωση της συζήτησης και η ανάγκη μη παρέλκυσης των δικών μέσω της ερημοδικίας θα καλυπτόταν με την πρόβλεψη περί βίαιης προσαγωγής του απόντος διαδίκου κατά τα πρότυπα της ποινικής δίκης⁷⁵. Ως προς το σημείο αυτό οι διάφορες νομοθεσίες μπορούν να ενταχθούν στις παρακάτω κατηγορίες. α) Ο απών εναγόμενος θεωρείται ότι αρνείται την ιστορική βάση της αγωγής και επομένως ο ενάγων οφείλει να την αποδείξει. Το σύστημα αυτό ακολουθεί η γαλλική δικονομία. β) Ο απών εναγόμενος θεωρείται ότι ομολογεί την ιστορική βάση της αγωγής και επομένως τυγχάνει περιττή η εκ μέρους του ενάγοντος απόδειξή της. Το σύστημα αυτό ακολουθεί η γερμανική δικονομία. γ) Μερική απόκλιση από το τελευταίο σύστημα αποτελεί εκείνο κατά το οποίο σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου θεωρούνται ως αληθείς οι ισχυρισμοί του ενάγοντος, εφόσον δεν αποκρούονται από τις υπάρχουσες αποδείξεις ή εφόσον δεν ανατρέπονται από τις υφιστάμενες ήδη αποδείξεις ή διά γεγονότων πασίδηλων ή γνωστών στο δικαστήριο. Το

⁷² Τ. Ηλιοπούλου-Στράγγα, Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων, 2018, 386.

⁷³ Β. Σκουρής, Συνθήκη της Λισσαβώνας, 2020, 2282.

⁷⁴ Γ. Ράμμος, Εισηγητική Έκθεση, Γενικά παρατηρήσεις περί του καταρχήν επιτρεπτού της ανακοπής ερημοδικίας, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, 1951, 16.

⁷⁵ Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

σύστημα αυτό ακολουθεί η αυστριακή, η πολωνική και η σέρβικη δικονομία⁷⁶. Ο διάδικος απουσιάζοντας από την πολιτική δίκη, υφίσταται τη γενική συνέπεια της απώλειας της ευκαιρίας να επιχειρήσει διαδικαστικές πράξεις. Ανάλογα με τη δικονομική του θέση, αν είναι εναγόμενος χάνει τη δυνατότητα να αρνηθεί την αγωγή και να προβάλει ενστάσεις, ενώ αν είναι ενάγων χάνει τη δυνατότητα να αρνηθεί τις προβληθείσες ενστάσεις και να προβάλει κατ' αυτών αντενστάσεις. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ανάλογα με το πόσο αυστηρό ήταν το σύστημα συζήτησης και διάθεσης στη διαγνωστική διαδικασία διαμορφώθηκαν και οι ειδικές συνέπειες της ερημοδικίας. Στην αυστηρότερη εκδοχή του συστήματος συζήτησης η ερημοδικία, αποβλέποντας κυρίως στη γρήγορη ολοκλήρωση της δίκης, έχει ως ειδική συνέπεια το πλάσμα ομολογίας της αγωγής, αν ερημοδικεί ο εναγόμενος, ή την απόρριψη της αγωγής, αν ερημοδικεί ο ενάγων. Πρόκειται για το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας. Από την άλλη πλευρά στο πιο ήπιο σύστημα συζήτησης δεν υπάρχουν ειδικές συνέπειες, η συζήτηση λαμβάνει χώρα σαν να ήταν όλοι οι διάδικοι παρόντες και ο διάδικος που παρίσταται έχει το βάρος να αποδείξει τους δικούς του πραγματικούς ισχυρισμούς. Πρόκειται για το σύστημα της μονομερούς συζήτησης της υπόθεσης. Η απόφαση που εκδίδεται σε περίπτωση ερημοδικίας στο μεν πρώτο σύστημα βασίζεται σε πλασματική απόδειξη στο δε δεύτερο σε πραγματική. Στο σύστημα όμως των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας, στο οποίο η δικαστική απόφαση έχει στηριχθεί σε μία πλασματική αποδεικτική βάση θα πρέπει ο ερημοδικασθείς διάδικος, στο πλαίσιο και του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος δικαστικής ακρόασης να έχει τη δυνατότητα για τουλάχιστον μία ακόμη φορά να ακουστεί στο δικαστήριο και να προβάλει τους ισχυρισμούς του. Όταν λοιπόν ο νομοθέτης παρέχει στον ερημοδικασθέντα μόνο μία δυνατότητα ακρόασης τότε υιοθετείται το σύστημα της αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας σε συνδυασμό με εκείνο της πλήρους έφεσης για να μπορεί τουλάχιστον στον δεύτερο βαθμό να προβάλει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς που δεν προέβαλε στον πρώτο βαθμό. Αυτή η επιλογή συμβαδίζει και με το σύστημα της μονομερούς συζήτησης όπου η ανάγκη παροχής στον ερημοδικασθέντα δικαιώματος ακρόασης έχει μικρότερη ένταση. Όταν όμως ο νομοθέτης θέλει να παράσχει στον ερημοδικασθέντα το δικαίωμα ακρόασης στον ίδιο βαθμό δικαιοδοσίας τότε επιλέγει την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας σε συνδυασμό με το σύστημα της περιορισμένης έφεσης. Δεν αποκλείεται βέβαια η δυνατότητα του νομοθέτη να συνδυάσει την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας με το σύστημα πλήρους έφεσης αλλά αυτό θα αποτελούσε υπερβολική εύνοια προς τον ερημοδικασθέντα και θα μπορούσε να οδηγήσει σε παρέλκυση της δίκης⁷⁷.

Στον ΚΠολΔ η καθιέρωση της ερήμην διαδικασίας αρχικά συνδεόταν και με τη θεμελιώδη δικονομική αρχή της προφορικής διεξαγωγής της συζήτησης, διότι η έννομη σχέση της δίκης δημιουργούσε στους διαδίκους την υποχρέωση συμμετοχής τους στην προφορική συζήτηση της υπόθεσης προς διασφάλιση της οποίας προβλέπονται οι επαχθείς συνέπειες του συστήματος της ερημοδικίας. Γι' αυτό άλλωστε σε περίπτωση απουσίας του διαδίκου κατά τη συζήτηση αυτός δικάζονταν ερήμην ακόμη και αν είχε καταθέσει προτάσεις. Από τη στιγμή όμως που η προφορική συζήτηση δεν είναι υποχρεωτική στην τακτική διαδικασία αλλά και στις περιουσιακές διαφορές, εφόσον όλοι διάδικοι μπορούν πλέον να παραστούν στη δίκη με κοινή δήλωση, το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας έχει σημασία εκεί που ισχύει το συζητητικό σύστημα και όχι το ανακριτικό, αφού στο τελευταίο δεν υπάρχουν βάρη των διαδίκων σχετικά με τη συγκέντρωση

⁷⁶ Γ. Ράμμος, Εισηγητική Έκθεση, Γενικά παρατηρήσεις περί του καταρχήν επιτρεπτού της ανακοπής ερημοδικίας, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 17.

⁷⁷ Κ. Καλαβρός, Η κατάργηση του συστήματος της μονομερούς συζήτησης και η επαναφορά των τεκμηρίων ερημοδικίας, ΝοΒ 2011, 2037 επ.

του πραγματικού υλικού της δικαζόμενης υπόθεσης. Ο απών διάδικος στο πλαίσιο του συζητητικού συστήματος υφίσταται τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας διότι δεν ανταποκρίθηκε στο βάρος που είχε να αρνηθεί την ιστορική βάση της αγωγής και να προτείνει ενστάσεις κατ' αυτής⁷⁸. Η ερημοδικία έγινε προσπάθεια να προσδιοριστεί νομοθετικά με βάση το βουλευτικό στοιχείο του απόντος διαδίκου, δηλαδή αν θέλει να αρνηθεί ή να ομολογήσει. Έτσι προέκυψαν οι δύο επιλογές που ήδη αναφέρθηκαν. Το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας συνδυάστηκε με την τακτική διαδικασία και το σύστημα της μονομερούς συζήτησης με τις ειδικές και αντίστοιχα με το συζητητικό και το ανακριτικό σύστημα. Επίσης, τα δύο αυτά συστήματα συνδέθηκαν και με τα μέσα άρσης των συνεπειών της ερημοδικίας. Αρχικά το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας ακολούθησε το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας και αποσκοπούσε στην ανατροπή του τεκμηρίου της ομολογίας. Υποστηρίχθηκε δε η άποψη ότι όταν η ερημοδικία είναι αιτιολογημένη δεν πρέπει να υιοθετείται η ανακοπή για την ανατροπή των συνεπειών της αλλά η αίτηση επαναφοράς των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση. Ο Έλληνας νομοθέτης, όμως, δεν προέκρινε αυτή την επιλογή αλλά εκείνη της αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας για την άρση των συνεπειών της ερημοδικίας τόσο στην τακτική όσο και στις ειδικές διαδικασίες⁷⁹.

Η διάσπαση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων σε τακτική και ειδικές οδήγησε και σε σύνδεση των συστημάτων ερημοδικίας με το είδος της διαδικασίας. Εύλογα δημιουργήθηκε η απορία γιατί ο δικονομικός νομοθέτης επέλεξε διαφορετική μεταχείριση της ερημοδικίας στην τακτική και τις ειδικές διαδικασίες. Η επιλογή αυτή αποδίδεται στις διαφορές συζητητικού και ανακριτικού συστήματος. Σε ό,τι αφορά τον τρόπο δράσης του δικαστή και την έκταση των δικών του εξουσιών καθώς και εκείνων των διαδίκων η πολιτική δικονομία έχει υιοθετήσει το σύστημα της συζήτησης με κάποιες αποκλίσεις υπέρ του συστήματος της ανάκρισης. Το συζητητικό σύστημα είναι εκείνο στο οποίο το δικαστήριο καταλήγει στην κρίση του λαμβάνοντας υπόψη τους πραγματικούς ισχυρισμούς που οι διάδικοι προτείνουν και αποδεικνύουν κατ' άρθρο 106 ΚΠολΔ. Τα πραγματικά γεγονότα εισφέρονται στην πολιτική δίκη από κάθε διάδικο μέρος με τη μορφή διαλόγου (εξ ου συζητητικό σύστημα) ώστε αντιπαρατιθέμενα μεταξύ τους οδηγούν τον δικαστή στην ανεύρεση της αλήθειας⁸⁰. Στο σύστημα της συζήτησης κάθε πράξη αναγόμενη στην έναρξη, την κίνηση και την πρόοδο της δίκης γίνεται με πρωτοβουλία των διαδίκων και η διαδικασία δεν προχωρεί αν ένας τουλάχιστον από αυτούς δεν την επισπεύδει. Οι διάδικοι έχουν επίσης την ευθύνη να συγκεντρώσουν το πραγματικό υλικό που θα λάβει υπόψη του ο δικαστής για την έκδοση της απόφασης⁸¹. Στο πλαίσιο του συστήματος αυτού ο ερημοδικασθείς εναγόμενος δεν μπαίνει στη διαδικασία να αρνηθεί την ιστορική βάση της αγωγής και να προβάλει τους αυτοτελείς ισχυρισμούς του (ενστάσεις) και εφόσον απώλεσε κατ' αυτόν τον τρόπο την ευκαιρία να πράξει τα παραπάνω ουδέποτε απέκτησε το βάρος απόδειξης αυτών και συνακόλουθα δε δημιουργήθηκε στο δικαστήριο η υποχρέωση να ερευνήσει τις αποδείξεις⁸². Για να δικαστεί δε ερήμην ο απολιπόμενος διάδικος δε χρειάζεται να υποβληθεί

⁷⁸ Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

⁷⁹ Β. Νικόπουλος, Ζητήματα ερημοδικίας στις ειδικές διαδικασίες-δογματικοί προβληματισμοί και νομοθετικές κατευθύνσεις, Δίκη 1999, 800 επ.

⁸⁰ Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ο.π., 151.

⁸¹ Γ. Ράμμος, Το σχέδιον της πολιτικής δικονομίας, οι δικασταί, οι δικηγόροι και οι διάδικοι εν αυτώ, Εφημερίς των Ελλήνων Νομικών, 1937, 242.

⁸² Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

σχετικό αίτημα από τον παριστάμενο αντίδικό του και επομένως δε χρειάζεται η επίκληση της έκθεσης επίδοσης του δικογράφου στον εναγόμενο, παρά μόνο η ύπαρξή της στη δικογραφία⁸³. Από την άλλη πλευρά η φύση των υποθέσεων που υπάγονται στις ειδικές διαδικασίες υπαγορεύουν την κάμψη του συστήματος της συζήτησης και της αρχής της διάθεσης που διέπει την πολιτική δίκη και επιβάλλουν την εφαρμογή του ανακριτικού συστήματος το οποίο εξυπηρετεί καλύτερα την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας⁸⁴.

Στον ΚΠολΔ στην τακτική διαδικασία εφαρμόστηκε αρχικά και για μακρό χρονικό διάστημα το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας. Στη συνέχεια με τον Ν. 2915/2001 εισήχθη το σύστημα της μονομερούς συζήτησης και με τον Ν. 3994/2011 επανήλθε το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3994/2011 η κατάργηση των δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας και η εισαγωγή του συστήματος της μονομερούς συζήτησης από τον Ν. 2915/2001, για να διευκολυνθεί η ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης και να αποφεύγονται καθυστερήσεις-με την υπενθύμιση ότι και το σύστημα των επαχθών συνεπειών από την ερημοδικία είχε υιοθετηθεί για την απλούστευση και την επιτάχυνση της ερήμην δίκης-κατά κοινή ομολογία δικαστών και δικαζομένων δεν απέδωσε. Δεν έλυσε κανένα απολύτως πρόβλημα και στην πράξη όχι μόνο δεν επιτάχυνε την πρόοδο της δίκης αλλά την επιβράδυνε κιόλας. Αποτελεί υποκρισία το λεγόμενο ότι το σύστημα της μονομερούς συζήτησης προωθεί το αίτημα της ουσιαστικής ανασύνθεσης της αλήθειας. Συζήτηση με απόντα διάδικο παύει να αποτελεί συζήτηση, είναι συζήτηση «εικονική», «κούφια», για να τηρηθούν απλώς τα προσχήματα. Ελάχιστα συμβάλλει στην ανεύρεση της αλήθειας. Το σύστημα αυτό είχε προκαλέσει και ανυπερβλήτες ερμηνευτικές δυσχέρειες, όταν ο απών διάδικος είχε ήδη καταθέσει προτάσεις, ως προς το αν αυτές θα έπρεπε να ληφθούν ή όχι υπόψη, αν θα έπρεπε να επισυνάπτεται σε αυτές πληρεξούσιο του απόντος διαδίκου στο δικηγόρο και αν θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη στο εφετείο άλλοι ισχυρισμοί πέραν εκείνων που περιέχονταν στις πρωτόδικες προτάσεις του απόντος διαδίκου. Η μονομερής συζήτηση πέρα από την επιβράδυνση της διαδικασίας συνεπάγεται και πρόσθετη επιβάρυνση των δικαστηρίων. Η συζήτηση διαρκεί περισσότερο, συχνά άνευ αποχρώντος λόγου, η μελέτη της υπόθεσης και η διατύπωση της σχετικής απόφασης χρειάζονται αναμφισβήτητα περισσότερο χρόνο⁸⁵. Ο δε ερημοδικών διάδικος έχει ήδη λάβει γνώση της απόφασης και πού αυτή στηρίχθηκε και έχει τη δυνατότητα να είναι καλύτερα προετοιμασμένος⁸⁶. Στο σύστημα αυτό καταλογίζεται επιπλέον και το μειονέκτημα ότι περιπλέκει και δυσχεραίνει την εξέλιξη της ερήμην δίκης, συχνά δε παρασύρει στη διεξαγωγή αποδείξεων που εκ των υστέρων αποδεικνύονται περιττές. Το πρόβλημα ήταν εμφανές στις ανακοπές κατά διαταγής πληρωμής, όπου ο απών διάδικος δικαζόταν ωσει παρών⁸⁷. Συχνά στη δίκη της ανακοπής, η οποία ίσως περιείχε και πολλούς λόγους που αφορούσαν σε δυσδιάγνωστες ενστάσεις κατάχρησης δικαιώματος, πλαστογραφίας κτλ, ο ανακόπτων δεν κάνει καν τον κόπο να προσέλθει στο δικαστήριο για να τις τεκμηριώσει. Αναγκάζοταν τότε ο δικαστής να καταπιαστεί με όλα αυτά τα θέματα, να εξετάσει μάρτυρες, να χάσει πολύτιμο χρόνο στον βωμό του αφηρημένου ιδανικού της ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας, η οποία ποδηγετείται άλλωστε από τους διαδίκους που έχουν την πρωτοβουλία προσαγωγής ή μη του αποδεικτικού υλικού, της

⁸³ Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογική Ανάλυση κατ' άρθρο, 1994, 249.

⁸⁴ Ε. Καμπουράκη, Μέσα προσβολής ερήμην αποφάσεων εις τας ειδικάς διαδικασίας, Δίκη 1977, 742.

⁸⁵ Αιτιολογική έκθεση Ν. 3994/2011.

⁸⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Ο νέος Ν. 2915/2001 και ο τροποποιητικός αυτού Ν. 3043/2002, De lege ferenda προτάσεις για την αποτελεσματική και ταχεία απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης, ΕλλΔνη 2003, 73.

⁸⁷ Πλέον με τον Ν. 4335/2015 στο άρθρο 632 παρ. 7 ΚΠολΔ προβλέπεται ότι αν ο ανακόπτων δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την ανακοπή.

επίκλησης ή όχι των αποδεικτικών μέσων. Προκάλεσε ακόμη το σύστημα της μονομερούς συζήτησης βαθιά ρωγή στις αρχές της συζήτησης και της διάθεσης, που κυριαρχούν απόλυτα στο δικονομικό μας περιβάλλον, ενώ η έλλειψη συνεπειών ερημοδικίας βρίσκεται προφανώς σε πλήρη αναντιστοιχία και προς τη ρύθμιση του άρθρου 528 ΚΠολΔ, που καθιστά την έφεση κατ' ερήμην απόφασης πλήρες υποκατάστατο της ανακοπής ερημοδικίας. Η εισαγωγή του συστήματος της μονομερούς συζήτησης προκάλεσε σύγχυση και ως προς τη φύση της ερημοδικίας λόγω μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου. Η μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου, που συνεπάγεται την ερημοδικία του ενάγοντος, δεν μπορεί παρά να έχει ως συνέπεια την επέλευση των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας πράγμα που όμως είχε καταργηθεί με τον Ν. 2915/2001. Το καθεστώς των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας ανταποκρίνεται καλύτερα στις θεμελιώδεις δικονομικές αρχές της διάθεσης και της συζήτησης, προωθεί δε και τη βασική αρχή της οικονομίας της δίκης⁸⁸. Τέλος, το σύστημα αυτό είναι σύμφωνο και με το απαλλοτριωτό κατά κανόνα των ιδιωτικών δικαιωμάτων⁸⁹.

2.4 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

Ο όρος ερημοδικία χρησιμοποιείται στην πολιτική δικονομία για να περιγράψει την ερήμην δίκη, δηλαδή τη διαδικασία και δη τη συζήτηση της υπόθεσης που γίνεται χωρίς τη συμμετοχή κάποιου από τους διαδίκους, ήτοι τη διεξαγωγή αυτής χωρίς να ακουστούν ή και να ληφθούν υπόψη οι θέσεις του απόντος διαδίκου⁹⁰. Κατά το άρθρο 299 ΚΠολΔ, οποιαδήποτε διαδικαστική πράξη μπορεί να ανακληθεί. Η ερημοδικία, αν και έχει έννομες συνέπειες (άρθρα 260, 271 επ. ΚΠολΔ) δεν είναι διαδικαστική πράξη^{91, 92} αλλά πραγματικό γεγονός⁹³. Επομένως, δεν είναι δυνατό να ανακληθεί ούτε με τη συναίνεση του αντιδίκου. Έτσι, για παράδειγμα η δήλωση του τελευταίου ότι συμφωνεί να δικασθεί η υπόθεση σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι, δεν έχει σημασία⁹⁴. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί η άποψη ότι η ερημοδικία είναι νομική κατάσταση όπως για παράδειγμα η συγγένεια, η κατοικία και η δικαιοπρακτική ικανότητα. Ειδικότερα, νομική κατάσταση είναι μια πραγματική κατάσταση ρυθμιζόμενη από το δίκαιο και συνδεόμενη με την επέλευση συγκεκριμένων εννόμων συνεπειών. Οι τελευταίες αφορούν συνήθως κάποια αποδιδόμενη σε ορισμένο πρόσωπο ιδιότητα (πχ η εμπορική ιδιότητα, η ιθαγένεια, η συγγένεια) ή προσδιορίζουν την ειδική σχέση προσώπου προς πράγμα (πχ η κατοικία που προσδιορίζει τη σχέση του προσώπου προς ορισμένο τόπο). Πρόκειται για έννοια διαφορετική εκείνης της έννομης σχέσης. Η δεύτερη αποτελεί τον γενεσιουργό λόγο διαφόρων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η δε νομική κατάσταση απλώς συνδέεται με την επέλευση ορισμένων εννόμων συνεπειών, οι οποίες μπορεί να συνίστανται και σε δικαιώματα ή υποχρεώσεις⁹⁵. Εν προκειμένω,

⁸⁸ Αιτιολογική έκθεση Ν. 3994/2011.

⁸⁹ Γ. Ράμμος, Εισηγητική Έκθεση, Γενικά παρατηρήσεις περί του καταρχήν επιτρεπτού της ανακοπής ερημοδικίας, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 17.

⁹⁰ Ν. Βερβεσός, Η ερημοδικία εν ταις ειδικαίς διαδικασίαις, Δίκη 1974, 545.

⁹¹ Η παράσταση όμως στο ακροατήριο ως διαδικαστική πράξη έχει ενιαίο χαρακτήρα, ΜΠΑ 1495/2013, ΤΝΠ Νόμος.

⁹² Οι διαδικαστικές πράξεις είναι οι προκληθείσες με πρόθεση ενέργειας του ασκούντος αυτές αλλαγές στον εξωτερικό κόσμο δηλαδή στη διαδικασία, όπως επί παραδείγματι η κλήτευση του αντιδίκου στη συζήτηση. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για πράξεις του δικαστηρίου, των δικαστικών υπαλλήλων, των διαδίκων και των δικαστικών πληρεξουσίων τους, με τις οποίες επέρχεται άμεση ή έμμεση διάπλαση είτε των δικονομικών σχέσεων των υποκειμένων της δίκης είτε της διαδικασίας παροχής έννομης προστασίας, Ε. Πρεβεδούρου, Η κατάργηση της διοικητικής δίκης, 2012, 31 επ.

⁹³ ΕφΑθ 9289/1992, Αρμ 1993, 156, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968, 117.

⁹⁴ ΕφΑθ 9289/1992, Αρμ 1993, 156.

⁹⁵ Γ. Μητσόπουλος, Η έννοια της «προσωρινής ρυθμίσεως καταστάσεως» ως μορφής ασφαλιστικού μέτρου, ΕλλΔνη 2002, 1233 επ.

η ερημοδικία είναι μία πραγματική κατάσταση (απουσία του διαδίκου) που έχει τις οριζόμενες στον ΚΠολΔ έννομες συνέπειες (πλάσμα ομολογίας της αγωγής κτλ). Το αν υφίσταται ή όχι ερημοδικία κρίνεται κατά τρόπο τυπικό δηλαδή εξαρτάται από το εάν συμμετέχει προσηκόντως δικονομικά στη δίκη ή όχι ο διάδικος. Το εάν μία απόφαση χαρακτηρίζεται ερήμην ή αντιμωλία στην περίπτωση που ερημοδικεί ο διάδικος εξαρτάται από την άποψη που ακολουθεί η νομολογία κατά τα εκτιθέμενα παρακάτω⁹⁶. Η απουσία του διαδίκου έχει διαφορετικές κάθε φορά συνέπειες ανάλογα με την παρουσία ή απουσία του αντιδίκου του, τη διαδικασία (τακτική ή ειδικές) και τη δικονομική θέση του (ενάγων, εναγόμενος, παρεμβαίνων κτλ). Γι' αυτό και στον κώδικα γίνονται οι αντίστοιχες διακρίσεις.

2.5 ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Στις διατάξεις του ΚΠολΔ δεν περιέχεται ορισμός της ερήμην απόφασης. Για τον λόγο αυτό στη θεωρία διατυπώθηκαν τρεις απόψεις. Για την πρώτη εξ αυτών και κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία⁹⁷ για τον προσδιορισμό της έννοιας της ερήμην απόφασης κρίσιμη είναι η δικονομική απουσία του διαδίκου⁹⁸, είτε αυτή είναι πραγματική είτε πλασματική, ανεξάρτητα αν αυτή στηρίζεται ή όχι στις ειδικές συνέπειες της ερημοδικίας και επομένως αν εκδόθηκε υπέρ ή κατά του απόντος διαδίκου. Έτσι η απόφαση που εκδίδεται και, παρά τη μη συμμετοχή του εναγομένου στη δίκη, απορρίπτει την αγωγή είναι ερήμην απόφαση χωρίς να τίθεται το ζήτημα αν υπάρχει ή όχι έννομο συμφέρον του νικήσαντος ερημοδικασθέντος εναγομένου να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας⁹⁹. Για τη δεύτερη άποψη κρίσιμο είναι το εάν το διατακτικό της απόφασης στηρίχθηκε στην επιβολή των δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας¹⁰⁰. Η δεύτερη αυτή άποψη στηρίζεται στο γεγονός ότι το δικαστήριο προκειμένου να εφαρμόσει το τεκμήριο της ερημοδικίας και συνεπεία αυτού να κάνει δεκτή την αγωγή ως ουσία βάσιμη ή να την απορρίψει ως ουσία αβάσιμη, ανάλογα με τη δικονομική θέση του απόντος διαδίκου (εναγομένου ή ενάγοντος, αντίστοιχα), προϋποτίθεται ότι έχει ήδη ερευνήσει τη συνδρομή των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης και έχει κρίνει παραδεκτή και νόμω βάσιμη την ασκηθείσα αγωγή. Στην περίπτωση δε που η αγωγή δεν κριθεί ως παραδεκτή και νόμω βάσιμη και ως εκ τούτου απορριφθεί, ο ερημοδικασθείς διάδικος δε θα έχει υποστεί τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του (αντιθέτως αν ο απών είναι ο εναγόμενος, θα έχει κερδίσει το δικαστικό αγώνα) και ως εκ τούτου δεν πρόκειται για ερήμην απόφαση αλλά για κατ' αντιμωλία εκδοθείσα απόφαση. Κατά την τρίτη άποψη, η οποία αποτελεί συνδυασμό των δύο προηγούμενων, ερήμην απόφαση είναι εκείνη που εκδίδεται σε βάρος του απόντος και στηρίζεται στην απουσία του διαδίκου. Πρέπει δε να συντρέχουν και οι δύο αυτές προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως ερήμην η απόφαση¹⁰¹. Η επιλογή της μίας ή της άλλης θέσης ως ορθότερης δε στερείται πρακτικού ενδιαφέροντος. Τούτο, διότι ο χαρακτηρισμός της απόφασης ως αντιμωλία εκδοθείσας στερεί από τον απόντα διάδικο την απαραίτητη για την άσκηση του ενδίκου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας

⁹⁶ Ι. Δεληκωστόπουλος, Σχόλιο στη ΑΠ 1572/2013, ΕλλΔνη 2014, 67.

⁹⁷ ΟΛΑΠ 17/2013, ΝοΒ 2014, 325, ΟΛΑΠ 15/2001, ΝοΒ 2002, 678, ΟΛΑΠ 11/1998, ΝοΒ 1999, 214, ΑΠ 347/2021, ΑΠ 602/2021, ΑΠ 938/2021, ΑΠ 997/2021, ΑΠ 1034/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁹⁸ Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιο αστικού δικονομικού δικαίου, 1978, 492.

⁹⁹ Ν. Βερβεσός, Τινά περί του επιτρεπτού της ασκήσεως εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεων εκ μέρους του αντιμωλία δικασθέντος διαδίκου (ενάγοντος), Δίκη 1977, 616.

¹⁰⁰ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρο Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 302, Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272), Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2016, 474.

¹⁰¹ Π. Καργάδος, Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως (κατά την τακτικήν διαδικασίαν), Δίκη 1977, 693.

ιδιότητα του ερημοδικασθέντος¹⁰². Αντίστοιχη σημασία έχει η επιλογή της μίας ή της άλλης θέσης και για τη διαδικασία στο Εφετείο ως προς την προθεσμία κατάθεσης προτάσεων όσον αφορά έφεση κατά ερήμην απόφασης τακτικής πολυμελούς για αγωγή που είχε κατατεθεί προ του Ν. 4335/2015 και ως προς την προφορική διαδικασία ή τη δυνατότητα παράστασης με δήλωση σε περίπτωση που έχει ασκηθεί έφεση κατά τα άρθρα 524, 527, 528 ΚΠολΔ¹⁰³. Επίσης, έχει σημασία για την άσκηση της αναίρεσης διότι όσο διαρκεί η προθεσμία της ανακοπής ερημοδικίας αποκλείεται η άσκηση κατά της ερήμην απόφασης αίτησης αναίρεσης, η οποία αν παρόλα αυτά ασκηθεί, είναι απορριπτέα αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη κατά το άρθρο 577 παρ. 1 ΚΠολΔ, αφού σε σχέση με την αναίρεση δεν υπάρχει διάταξη όμοια με τη διάταξη του άρθρου 513 παρ. 1 εδ. β περ. β ΚΠολΔ, που ορίζει ότι κατά των ερήμην αποφάσεων επιτρέπεται έφεση ήδη από τη δημοσίευσή τους¹⁰⁴. Αντίθετα, δηλαδή, με την καθιερούμενη με τη διάταξη αυτή συμπόρευση των προθεσμιών της έφεσης και της ανακοπής ερημοδικίας, η αναίρεση κατά ερήμην απόφασης είναι επιτρεπτή μόνον εφόσον δε συγχωρείται κατ' αυτής ανακοπή ερημοδικίας ή, αναλόγως, έφεση, ήτοι καθιερώνεται η αρχή της διαδοχικής άσκησης των προβλεπόμενων ένδικων μέσων¹⁰⁵. Η δεύτερη από τις παραπάνω απόψεις, η οποία δεν επιτρέπει στον νικητή απόντα εναγόμενο να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας, δεν του επιτρέπει συγχρόνως να καθυστερήσει την επέλευση της τελεσιδικίας, αφού ακόμη και αν ασκήσει έφεση ο ηττηθείς αντίδικός του, εκείνος δε διατηρεί το δικαίωμα της ανακοπής ερημοδικίας και της εφαρμογής εκ μέρους του παρελκυστικών τακτικών¹⁰⁶. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση, η πρώτη από τις δύο απόψεις έχει το πλεονέκτημα της σαφήνειας, καθώς είναι συγκεκριμένες οι περιπτώσεις που ένας διάδικος είναι δικονομικά απών. Η άποψη αυτή διευκολύνει τον δικαστή σε εκείνες τις περιπτώσεις που επιστρατεύει επάλληλες αιτιολογίες-ίσως όχι δογματικά ορθά αλλά καθοδηγητικά για τον διάδικο-για να απορρίψει μία αγωγή ή κάποιο αίτημα και μπορεί η μία αιτιολογία να αφορά το παραδεκτό και η άλλη το μη νόμιμο. Επίσης, με την άποψη αυτή περιορίζεται το ενδεχόμενο μερικής ερημοδικίας, αφού εάν σωρεύονται περισσότερα αιτήματα ή περισσότερες αγωγικές βάσεις στο ίδιο δικόγραφο οπότε κάποια από αυτά απορρίπτονται ως απαράδεκτα ή μη νόμιμα και τα λοιπά απορρίπτονται ή γίνονται δεκτά κατ' ουσίαν λόγω της ερημοδικίας του ενάγοντος ή του εναγομένου αντίστοιχα, κατά τη δεύτερη άποψη η απόφαση αυτή θα είναι εν μέρει αντιμωλία και εν μέρει ερήμην εκδόθαισα.

2.6 ΤΕΚΜΗΡΙΟ ή ΠΛΑΣΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η ομολογία της ιστορικής βάσης της αγωγής στην περίπτωση της ερημοδικίας του εναγομένου και η παραίτηση από την αγωγή σε περίπτωση απουσίας του ενάγοντος αμφισβητείται

¹⁰² Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρο Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 302.

¹⁰³ Ι. Δεληκωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 685/2010, ΕλλΔνη 2013, 400 επ.

¹⁰⁴ ΑΠ 46/2022, ΑΠ 247/2021, ΑΠ 242/2015, ΤΝΠ Ισοκράτης.

¹⁰⁵ ΑΠ 307/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

¹⁰⁶ Β. Χατζηϊωάννου, Σημείωμα στην ΠΠΑ 424/2017, Απόρριψη αγωγής παρά την ερημοδικία εναγομένου (271 ΚΠολΔ), έννοια ερήμην απόφασης, ΝοΒ 2017, 1099.

αν αποτελούν νόμιμο τεκμήριο¹⁰⁷ ή πλάσμα δικαίου¹⁰⁸. Νόμιμο τεκμήριο είναι το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ο νόμος για ό,τι αφορά άγνωστα περιστατικά, από άλλα γνωστά προκειμένου να διευκολύνει το έργο του δικαστή όταν η απόδειξη της αλήθειας ή μη ισχυρισμών των διαδίκων είναι αδύνατη ή πολύ δύσκολη. Πρόκειται για συμπέρασμα που στηρίζεται σε έναν πιθανολογικό συλλογισμό από τον βαθμό σταθερότητας του οποίου προσδιορίζεται ο χαρακτηρισμός του τεκμηρίου ως μαχητού ή αμάχητου. Ο δικαστής υποχρεώνεται από τον νόμο να στηρίζει την πλήρη δικανική του πεποίθηση σε μία πιθανή πραγματικότητα¹⁰⁹. Πλάσμα δικαίου είναι η εξίσωση ενός περιστατικού με ένα άλλο ενώ αυτά δεν είναι όμοια μεταξύ τους, την οποία κάνει ο νομοθέτης για την εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού¹¹⁰. Δεν είναι εύκολη η διάκριση μεταξύ αυτών των δύο και την καθιστά ακόμη πιο δύσκολη το γεγονός ότι ο νομοθέτης και για τις δύο περιπτώσεις χρησιμοποιεί τις λέξεις «λογίζεται» και «θεωρείται»¹¹¹.

Κατά μία άποψη, στις διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ προβλέπεται τεκμήριο ομολογίας της ιστορικής βάσης της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου και παραίτησης από την αγωγή εκ μέρους του ενάγοντος ανάλογα με τη δικονομική θέση του απόντος διαδίκου¹¹². Από το γνωστό γεγονός της μη παράστασης του εναγομένου ή του ενάγοντος στη δίκη, ο νόμος, αν και δεν του είναι γνωστή η βούληση του ερημοδικούντος διαδίκου (να αρνηθεί ή να ομολογήσει ο εναγόμενος, να υποστηρίξει ή να παραιτηθεί από την αγωγή ο ενάγων), επιλέγει να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτή είναι να ομολογήσει την αγωγή ο ερημοδικών εναγόμενος και να παραιτηθεί από αυτή ο ερημοδικών ενάγων εφόσον δε θεωρεί σκόπιμο να παραστεί και να την αντικρούσει ή να την υποστηρίξει αντίστοιχα και επομένως να διευκολύνει την απόδειξη, εφόσον αξιοποιείται μόνο αυτή η εκ της ερημοδικίας συναγόμενη ομολογία του εναγομένου για να γίνει δεκτή ως ουσία βάσιμη η αγωγή και κανένα άλλο αποδεικτικό μέσο αλλά και για να απορριφθεί ως ουσία αβάσιμη η αγωγή του απόντος ενάγοντος. Η ύπαρξη όμως αντίθετων ρυθμίσεων της ερημοδικίας του εναγομένου σε κάποιες από τις ειδικές διαδικασίες δύσκολα μπορεί να επιβεβαιώσει την άποψη αυτή¹¹³. Το ζήτημα που τίθεται περαιτέρω είναι αν πρόκειται για μαχητό ή αμάχητο

¹⁰⁷ Ως τεκμήριο το αναφέρουν οι Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 300, 301, Ε. Καμπουράκη, Μέσα προσβολής ερήμην αποφάσεων εις τας ειδικάς διαδικασίας, Δίκη 1977, 750, Καραμανώλης Ε, Τινά περί του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ (τεκμήριον ομολογίας ερήμην εναγομένου), Αρμ 1988, 527, Σ. Ματθίας, Οι πρόσφατες δικονομικές τροποποιήσεις (Ν. 2145/1993), ΕλλΔνη 1993, 975 επ, Σ. Ματθίας, Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2207/1994, Μελετήματα ιδιωτικού δικαίου, 1997, 37, Ν. Νίκας, Νομικές Μελέτες, 1999, 75 επ, Π. Αρβανιτάκης, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασεως κατά τον ΚΠολΔ, 2001, 79, Κ. Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, 42.

¹⁰⁸ Ως πλάσμα δικαίου το αναφέρουν οι Κ. Μπέης σε <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272), Ν. Βερβεσός, Έννοια και περιεχόμενον του άρθρου 528 ΚΠολΔ, Δίκη 1977, 94, Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο, Γενικό μέρος, ο.π., 253, Δ. Τσικρικάς, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996, 128, Π. Κολοτούρος, Συστήματα ανακοπής και εκπτώσεις ερημοδικίας, 1992, 15, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, 2016, 541, Ε. Τσιώρα, Εφαρμογή του Ν. 4335/2015 στην τακτική και τις ειδικές διαδικασίες - ζητήματα διαχρονικού δικαίου - επισκόπηση νομολογίας, Αρμ 2018, 1615 επ.

¹⁰⁹ Δ. Μανιώτης, Οι αρχές του δικαίου αποδείξεως στην πολιτική δίκη, 2013, 158.

¹¹⁰ «Πλάσμα είναι το νομοτεχνικό εκείνο μέσο διά του οποίου επιτυγχάνεται, υπό μορφή αμεταβλήτου γλωσσικής εκφράσεως, η υπέρβασις αντιθέτου θετικής ή αρνητικής πραγματικότητος κατά τέτοιον τρόπον, ώστε η καθιερούμενη έννομος συνέπεια να δημιουργή νέναν έννομον κατάστασιν αλλά και εννοιολογικόν στοιχείον έτερου πραγματικού», Γ. Μητσόπουλος, Το πρόβλημα της έννοιας του δικαιοκού πλάσματος, Αρμ 1994, 6 επ.

¹¹¹ Α. Γεωργιάδης, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 1997, 44.

¹¹² ΑΠ 724/2021, ΑΠ 1055/2021, ΑΠ 229/2020, ΑΠ 230/2020, ΑΠ 546/2014, ΑΠ 907/2014, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1262/2003, ΕλλΔνη 2005, 395.

¹¹³ Σ. Καραμέρος, Το νόμιμο τεκμήριο ως νομοτεχνικό μέσο της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, 2020, 274.

τεκμήριο. Το από την ερημοδικία τεκμήριο ομολογίας δεν είναι αμάχητο^{114, 115, 116}. Ειδικότερα, το άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ ορίζει ότι ερημοδικούντος του εναγομένου οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι η δε αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νόμω βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως, ενώ από καμία διάταξη δεν προκύπτει ότι το από την ερημοδικία τεκμήριο καθίσταται αμάχητο αν δεν ακυρωθεί η ερημοδικία. Αντιθέτως, από το άρθρο 528 ΚΠολΔ σύμφωνα με το οποίο εξαφανιζομένης με απόφαση του εφετείου της ερημοδικίας πρωτοδίκως, ο ερήμην δικασθείς δικαιούται να προτείνει το πρώτον κατ' έφεση πραγματικούς ισχυρισμούς, τους οποίους μπορούσε να προτείνει και πρωτόδικα, οι οποίοι δεν είναι η άρνηση της βάσης της αγωγής από τον ερημοδικασθέντα εναγόμενο, την οποία πρέπει να αποδείξει ο ενάγων, ανατρεπομένου του τεκμηρίου της ομολογίας με την άσκηση της έφεσης, όπως γινόταν δεκτό και με την παλαιά Πολιτική Δικονομία, οι διατάξεις της οποίας ως προς αυτό δε διαφέρουν από εκείνες του ΚΠολΔ. Επομένως, εφόσον ο εκκαλών αρνείται την ιστορική βάση της αγωγής, πρέπει ο εφεσίβλητος να την αποδείξει^{117, 118}.

Κατ' άλλη άποψη από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ προκύπτει ότι πρόκειται για πλάσμα ομολογίας των αγωγικών ισχυρισμών¹¹⁹. Η λόγω της ερημοδικίας του εναγομένου ομολογία (άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ) δε συνιστά γνήσια δικαστική ομολογία, λαμβανόμενη υπόψη ως αποδεικτικό μέσο κατά την έννοια των άρθρων 339 και 352 παρ. 1 ΚΠολΔ οπότε θα ήταν δυνατό και να ανακληθεί και να ισχύσει σε άλλη δίκη ως εξώδικη ομολογία, αλλά πλασματική ομολογία, με την μεθόδευση του σχήματος της οποίας απέβλεψε ο νομοθέτης σε ορισμένες διαδικαστικές ρυθμίσεις και στην επίτευξη των αντίστοιχων πρακτικών συνεπειών¹²⁰. Δηλαδή προκειμένου να εξυπηρετηθεί η διαδικασία της απόδειξης εξομοιώνεται, ως προς το αποτέλεσμα της στην ερήμην δίκη, η από την ερημοδικία ομολογία (μη άρνηση της αγωγής λόγω της απουσίας) με δικαστική ομολογία αν και δεν είναι όμοιες για τον λόγο που εκτέθηκε παραπάνω. Στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4335/2015 ο νομοθέτης παίρνει θέση υπέρ της άποψης ότι πρόκειται για πλάσμα δικαίου¹²¹. Η απουσία του εναγομένου, ως προς τις συνέπειές της, εξομοιώνεται με την δικονομική παρουσία του και την εκ μέρους του ομολογία των πραγματικών περιστατικών της αγωγής¹²². Βέβαια και όπου ο νόμος ορίζει ότι απών διάδικος δικάζεται ωσει παρών πρόκειται για πλάσμα δικαίου¹²³ αφού το γεγονός της απουσίας του διαδίκου εξομοιώνεται με το αντίθετό του εκείνο της παρουσίας του. Σε αυτές όμως τις περιπτώσεις δεν επηρεάζεται η απόδειξη καθώς ο παρών ενάγων εξακολουθεί να έχει το βάρος

¹¹⁴ Π. Θεοδωρόπουλος, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, με τον εισαγωγικό αυτού νόμου και με τις τροποποιήσεις των μέχρι τέλους 1987, 1988, 228.

¹¹⁵ Β. Βαθρακοκόιλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 255.

¹¹⁶ Β. Νικόπουλος, Ζητήματα ερημοδικίας στις ειδικές διαδικασίες-δογματικοί προβληματισμοί και νομοθετικές κατευθύνσεις, Δίκη 1999, 803.

¹¹⁷ ΕφΘεσ 1358/2000, Αρμ 2000, 977, ΕφΘεσ 1861/1987, ΝοΒ 1987, 1644, ΕφΛαρ 1057/1989, ΝοΒ 1991, 98, ΕφΑθ 2070/1970, ΝοΒ 1971, 186, ΜΠΑ 6508/2013, ΤΝΠ Νόμος.

¹¹⁸ Βλ. όμως και Ν. Παϊσίδου, Τα δικαστικά τεκμήρια στην πολιτική δικονομία, 1991, 57, κατά την οποία η πλασματική ομολογία κατ' άρθρο 271 ΚΠολΔ αποτελεί αμάχητο τεκμήριο που δεν εξασφαλίζει τη δυνατότητα απόδειξης του αντιθέτου.

¹¹⁹ Δ. Τσικρικάς, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, ο.π., 128.

¹²⁰ ΑΠ 302/2019, ΑΠ 382/2002, ΜονΕφΛαρ 225/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

¹²¹ Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: «η συνέπεια της ερημοδικίας είναι το πλάσμα της δικαστικής ομολογίας και της παραιτήσεως».

¹²² Σ. Καραμέρος, Το νόμιμο τεκμήριο ως νομοτεχνικό μέσο της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, 2020, 274.

¹²³ Π. Καργάδος, Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως κατά την τακτική διαδικασία, Δίκη 1977, 698, Δ. Κράνης, Αποκλίσεις των ειδικών διαδικασιών έναντι της τακτικής καθώς και αναμεταξύ τους, ΕλλΔνη 2006, 357 επ.

της απόδειξης της αγωγής του ή ο παρών εναγόμενος της απόδειξης των ενστάσεών του. Από τη διαφορετική αυτή αποδεικτική αξιολόγηση της ερημοδικίας κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση πρόκειται για πλάσμα δικαίου και όχι για τεκμήριο. Ειδικότερα, η ερήμην απόφαση κατά τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ στηρίζεται σε μία πλασματική αποδεικτική βάση αφού το ουσία βάσιμο της υπόθεσης διαμορφώνεται από τη λογιζόμενη ομολογία της ιστορικής βάσης της αγωγής ή την αδυναμία ανταπόκρισης στο βάρος της υποστήριξής της και όχι από το πραγματικό αποδεικτικό υλικό που έχει εισφερθεί στη δίκη έστω και μονομερώς. Εξάλλου, μόνο από την απουσία του διαδίκου ο νομοθέτης δε δύναται να πιθανολογήσει ότι, με βάση αυτά που συνήθως συμβαίνουν και με βάση την κοινή λογική, ο πρώτος επιθυμεί είτε να ομολογήσει την αγωγή είτε να παραιτηθεί από αυτή ανάλογα με τη δικονομική θέση του. Και δεν μπορεί να πιθανολογηθεί κάτι τέτοιο διότι οι απόντες διάδικοι που κάνουν ευρεία χρήση των δυνατοτήτων που τους δίνει η πολιτική δικονομία για την άρση των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας, ήτοι της ανακοπής ερημοδικίας και κυρίως της έφεσης του άρθρου 528 ΚΠολΔ, δεν είναι μία μικρή μειοψηφία των ερημοδικασθέντων.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι από την ερημοδικία κάποιου από τους διαδίκους δε συνάγεται τεκμήριο υπέρ του έτερου διαδίκου αλλά απλά και μόνο τεκμήριο κατά του απόντος. Το τεκμήριο δηλαδή λειτουργεί μόνο από την αρνητική του άποψη προξενώντας δηλαδή βλάβη στον ερημοδικούντα και όχι ευθέως προς όφελος του αντιδίκου του. Αν δηλαδή για οποιονδήποτε λόγο δεν μπορεί να λειτουργήσει το από την ερημοδικία τεκμήριο σε βάρος του απολειπομένου διαδίκου, τότε αυτό δεν επιδρά καθόλου στην εξέλιξη της δίκης και ο αντίδικος δεν μπορεί να ωφεληθεί από αυτό¹²⁴.

2.7 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

Πριν την ανάλυση της ερημοδικίας στον ΚΠολΔ χρήσιμη είναι μία σύντομη αναφορά στον τρόπο που αντιμετωπίζεται η απουσία του διαδίκου στη διοικητική και την ποινική δίκη. Σύμφωνα με γενική αρχή της διοικητικής δικονομίας, η ερημοδικία δεν ασκεί καμία επιρροή και η δίκη συνεχίζεται κανονικά, εφόσον έχουν γίνει νόμιμα οι κοινοποιήσεις και έχει προσκομισθεί το πληρεξούσιο του δικηγόρου¹²⁵, ¹²⁶ που υπογράφει το δικόγραφο¹²⁷. Στη διοικητική δίκη, όπως είναι λογικό δεν παράγεται τεκμήριο ομολογίας από την απουσία του διαδίκου¹²⁸ και επικρατεί η εξεταστική αρχή (ανακριτικό σύστημα).

---

¹²⁴ Π. Μάινας, Σημείωση στην ΠΠΠειρ 104/1965, ΝοΒ 1966, 157 επ.

¹²⁵ Αν εμφανιστεί ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου δικηγόρος και λάβει προθεσμία για την προσκόμιση νομιμοποιητικών εγγράφων και τελικά δεν τα προσκομίσει, ο διάδικος είναι σε αυτή την περίπτωση δικονομικά απών και το δικαστήριο οφείλει να ερευνήσει το νόμιμο και το εμπρόθεσμο της κλήτευσης του, Π. Λαζαράτος, Νόμιμη παράσταση του διαδίκου και ανακοπή ερημοδικίας στη διοικητική δίκη με αφορμή την ΣτΕ 1201/1993, Δίκη 1996, 578 επ.

¹²⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 28 του ΠΔ 18/1989 (κωδικοποίηση νόμων για το ΣτΕ) σε κάθε περίπτωση, εφόσον έγιναν οι κατά το παρόν κοινοποιήσεις, η υπόθεση συζητείται και εκδίδεται απόφαση ακόμη και αν δεν παρίστανται οι διάδικοι.

¹²⁷ Α. Γέροντας, Επιτομή Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου, 2020, 257.

¹²⁸ Κ. Καρακώστας, Παρατηρήσεις στη ΔΕφΑθ 1108/1996, Δίκη 1997, 473.

2.7.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΟΥΣΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 135 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας¹²⁹ ο διοικητικός δικαστής, προτού προχωρήσει στη συζήτηση της υπόθεσης στην οποία ερημοδικεί ο διάδικος και προκειμένου να αποφύγει το ενδεχόμενο άσκησης του ενδίκου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας και επανάληψης της δίκης οφείλει, να ερευνήσει αυτεπάγγελτα, αν ο ερημοδικών διάδικος έχει κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα. Αν αυτό δε συμβαίνει, αναβάλλει τη συζήτηση, ορίζει νέα δικάσιμο και διατάζει τη νόμιμη κλήτευση των διαδίκων. Αν έχουν γίνει οι νόμιμες κλητεύσεις το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση και εκδίδει απόφαση «απολειπομένων των διαδίκων»¹³⁰. Η υποχρέωση αυτή του διοικητικού δικαστή δεν υπάρχει εφόσον οι διάδικοι εμφανίζονται στο ακροατήριο και παρίστανται για τη συζήτηση της υπόθεσής τους, αφού με την παράστασή τους καλύπτεται και η τυχόν μη κλήτευση ή μη νομότυπη κλήτευση τους και βέβαια αν αυτός που παραστάθηκε δεν επικαλέστηκε τη μη νόμιμη κλήτευσή του και δεν αντιτάχθηκε στην πρόοδο της δίκης¹³¹.

Με τις διατάξεις των άρθρων 89 και 91 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας θεσπίζεται το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας¹³², με το οποίο παρέχεται η δυνατότητα στον διάδικο που ερημοδίκησε στο δικαστήριο της ουσίας είτε λόγω πλημμελιών της κλήτευσής του είτε λόγω ανωτέρας βίας, να παραστεί σε δημόσια συνεδρίαση του ίδιου δικαστηρίου και να εκθέσει τις απόψεις του, ώστε να διασφαλιστεί η δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του και να εξασφαλιστεί η τήρηση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης και της κατά το άρθρο 6 ΕΣΔΑ αρχής της δίκαιης δίκης. Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, αιτιάσεις σε σχέση με τη μη κλήτευση ή τη μη νόμιμη κλήτευση του διαδίκου που δεν παρέστη κατά τη συζήτηση της υπόθεσής του ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας ή τη συνδρομή ανωτέρας βίας, μπορεί να προβληθούν μόνο με το ειδικό ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας και όχι με το ένδικο μέσο της έφεσης. Περαιτέρω, η απόφαση που απορρίπτει ανακοπή ερημοδικίας υπόκειται σε ανααιρετικό έλεγχο για τα νομικά ελαττώματά της που συνδέονται αποκλειστικά με τις ως άνω πλημμελίες της διαδικασίας κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας¹³³. Για το παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης κατά απόφασης δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, η οποία έχει εκδοθεί ερήμην του διαδίκου, δεν είναι απαραίτητη η προηγούμενη άσκηση ανακοπής. Ο διάδικος, όμως, ο οποίος παραλείπει την άσκηση ανακοπής και ασκεί ευθέως αίτηση αναίρεσης κατά απόφασης που έχει εκδοθεί ερήμην του, δεν μπορεί με την αίτηση αυτή να προβάλει παράπονα που αφορούν στη μη κλήτευση ή στη μη νόμιμη ή εμπρόθεσμη κλήτευσή του κατά τη δίκη ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου. Τούτο δε διότι για τη θεραπεία των πλημμελιών αυτών της διαδικασίας προβλέπεται το ειδικό ένδικο μέσο της ανακοπής, το οποίο συνεπάγεται την κατ' ουσίαν εξέταση των σχετικών παραπόνων από το ίδιο δικαστήριο, στο οποίο εχώρησε η

¹²⁹ Άρθρο 135 παρ. 1 και 2 ΚΔΔ: «1. Κατά την προεκφώνηση εξετάζεται αυτεπάγγελτως αν έχουν κλητευτεί νόμιμα οι διάδικοι που δεν παρίστανται. Αν η κλήτευση είναι νόμιμη, η μη παράστασή τους δεν παρακωλύει την πρόοδο της διαδικασίας. 2. Η συζήτηση αναβάλλεται υποχρεωτικώς: α) αν κάποιος από τους διαδίκους που δεν παρίστανται δεν έχει κλητευτεί νόμιμα, ή β) αν το ζητήσει κάποιος από τους διαδίκους που, αν και παρίσταται, δεν έχει κλητευτεί νόμιμα.

¹³⁰ Π. Δαγτόγλου, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, 2014, 728.

¹³¹ Σ. Μουζουράκης, Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1201/1993, ΔιΔικ 1994, 567 επ.

¹³² Στον Κώδικα Φορολογικής Δικονομίας το ίδιο ένδικο μέσο αναφέρεται ως «ανακοπή» και ρυθμίζεται στο άρθρο 162 αυτού.

¹³³ ΟλΣτΕ 693/2014, ΔιΔικ 2015, 212.

πλημμελής συζήτηση της υπόθεσης και του οποίου η σχετική απόφαση υπόκειται σε αναίρεση για τα ίδια αυτής ελαττώματα¹³⁴.

2.7.2 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Η ανακοπή ερημοδικίας που ρυθμίζεται στο άρθρο 89 του ΚΔΔ, δεν προβλέπεται στη νομοθεσία του Συμβουλίου της Επικρατείας και στους παραπέμποντες σε αυτήν νόμους. Αντί αυτής όμως έχει θεσπιστεί το ειδικό ένδικο βοήθημα της αίτησης επανασυζήτησης. Σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 5 του ΠΔ 18/1989 αν από λόγους ανώτερης βίας εμποδίσθηκε η νομιμοποίηση του πληρεξουσίου δικηγόρου, δύναται να υποβληθεί αίτηση επανασυζήτησης της υπόθεσης που κατατίθεται στον αρμόδιο γραμματέα πριν από την έκδοση της απόφασης και μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα (10) ημερών από τη συζήτηση της υπόθεσης. Η αίτηση, η οποία πρέπει να περιέχει με σαφήνεια τους προβαλλόμενους λόγους, δικάζεται από το οικείο Τμήμα, καλουμένων αμφοτέρων των διαδίκων προ είκοσι (20) ημερών. Σε περίπτωση παραδοχής της αίτησης η υπόθεση εκδικάζεται εν συνεχεία επί της ουσίας από το ίδιο Τμήμα. Πρόκειται για ένα ειδικό ένδικο βοήθημα για την αντιμετώπιση των συνεπειών της αιτιολογημένης ερημοδικίας στην ακυρωτική δίκη. Το δε άρθρο 21 του ΠΔ 18/1989 προβλέπει την κοινοποίηση αντιγράφου της πράξης ορισμού εισηγητή και δικασίμου μόνο προς τον καθ' ου το ένδικο βοήθημα (Δημόσιο ή ΝΠΔΔ) και μόνο σε περίπτωση νέας συζήτησης η πράξη του Προέδρου κοινοποιείται σε όλους τους διαδίκους δηλαδή ακόμη και σε εκείνον που άσκησε το ένδικο βοήθημα. Το γεγονός αυτό έχει επικριθεί από τη θεωρία καθώς συνιστά παραβίαση του δικαιώματος ακρόασης¹³⁵. Κατά την άποψη όμως της νομολογίας του ΣτΕ η ρύθμιση αυτή του νόμου δεν παραβιάζει το κατοχυρωμένο από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, διότι δεν καθιστά ανέφικτη ούτε περιορίζει ουσιωδώς τη δυνατότητα παράστασης στο δικαστήριο αυτού που άσκησε το ένδικο μέσο της αίτησης ακύρωσης, εφόσον ο ίδιος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του έχουν υποχρέωση αλλά και μπορούν ευχερώς, επιδεικνύοντας στοιχειώδες και εύλογο ενδιαφέρον, να πληροφορούνται από τη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου την ημερομηνία κατά την οποία θα δικαστεί ως πρωτοείσακτη ή ύστερα από αναβολή η υπόθεσή τους. Για τους ίδιους δε λόγους, η παραπάνω ρύθμιση δεν έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 της κυρωθείσας με το ΝΔ 53/1974 Ευρωπαϊκής Σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με την οποία κατοχυρώνεται επίσης το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας υπό τη διατύπωση της «δίκαιης δίκης»¹³⁶. Αντιθέτως, κατά τα ισχύοντα στην πολιτική δίκη σε περίπτωση αναβολής της υπόθεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου κατ' άρθρο 575 ΚΠολΔ σε συνδυασμό και με το 226 ΚΠολΔ σε περίπτωση απουσίας κάποιου από τους διαδίκους είναι απαραίτητο ο διάδικος που απουσίαζε κατά την αναβολή να κληθεί κατά τη νέα δικάσιμο. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 575 εδ. α του ΚΠολΔ κατά την οποία με αίτηση του εισαγγελέα ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο μπορεί να αναβάλει τη συζήτηση της υπόθεσης μία μόνο φορά σε μεταγενέστερη δικάσιμο, που ορίζεται αμέσως με την επισημείωση στο πινάκιο, στη δίκη για την αναίρεση ο Άρειος Πάγος μπορεί ακόμη και αυτεπαγγέλτως να αναβάλει τη συζήτηση της υπόθεσης και πριν από την έναρξή της, ενώ τέτοια δυνατότητα δεν παρέχεται στα δικαστήρια της ουσίας, όπως συνάγεται από τις σχετικές διατάξεις των άρθρων 241 και 524 παρ. 1 ΚΠολΔ. Επομένως, η περαιτέρω διάταξη του εδ. β του

¹³⁴ ΣτΕ 3215/2006, ΤΝΠ Νόμος.

¹³⁵ Ι. Μαθιουδάκης, Η αίτηση επανασυζήτησης της υπόθεσης (άρθρο 27 παρ. 5 ΠΔ 18/1989) στο πλαίσιο της αρχής της ισότιμης εκατέρωθεν ακρόασης των διαδίκων στην ακυρωτική δίκη, ΔιΔικ 2009, 326.

¹³⁶ ΣτΕ 301/2012, ΤΝΠ Νόμος.

ως άνω άρθρου 575 ΚΠολΔ, κατά την οποία τα εδάφια γ και δ της παρ. 4 του άρθρου 226 εφαρμόζονται και εδώ, πρέπει να νοηθεί ότι, στην περίπτωση της αυτεπάγγελτης αναβολής, επιβάλλει μόνο την κατάλληλη (και όχι τη χωρίς άλλη προϋπόθεση) εφαρμογή των διατάξεων στις οποίες γίνεται η παραπομπή. Ειδικότερα, η δεύτερη από τις διατάξεις αυτές (του άρθρου 226 παρ. 4 εδ. δ ΚΠολΔ), κατά την οποία, αν αναβληθεί η συζήτηση της υπόθεσης από το πινάκιο σε νέα δικάσιμο κλήση του διαδίκου για εμφάνιση στη δικάσιμο αυτή δε χρειάζεται και η αναγραφή της υπόθεσης στο πινάκιο ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων προϋποθέτει, κατά την εφαρμογή της ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας, αναβολή χορηγούμενη μόνο κατόπιν αίτησης κάποιου από τους διαδίκους. Συνεπώς, η διάταξη αυτή εφαρμόζεται μεν και στην περίπτωση αυτεπάγγελτης αναβολής της συζήτησης από τον Άρειο Πάγο στη δίκη για την αναίρεση, αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση της παρουσίας όλων των διαδίκων (αναιρεσείοντος και αναιρεσίβλητου) κατά την αρχική ορισθείσα δικάσιμο. Αντιθέτως, αν κατά τη δικάσιμο αυτή είχε απουσιάσει κάποιος από τους διαδίκους, πρέπει απαραίτητως αυτός που απουσίασε να κληθεί κατά τη νέα δικάσιμο από τον αντίδικό του, που επιθυμεί τη συζήτηση κατά τη δικάσιμο αυτή και τούτο για να μη στερηθεί το δικαίωμα της ακρόασης, το οποίο είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένο, με το άρθρο 20 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος. Επομένως, η αυτεπάγγελτη αναβολή της συζήτησης από τον Άρειο Πάγο στη δίκη για την αναίρεση αναπληρώνει μόνο τον προσδιορισμό της νέας δικασίμου και γι' αυτό, στην περίπτωση που απουσιάζει κάποιος από τους διαδίκους, θεωρείται ότι χορηγείται υπό τον όρο κλήτευσης αυτού από τον αντίδικό του, ο οποίος επιθυμεί τη συζήτηση κατά την οριζόμενη νέα δικάσιμο. Συνακόλουθα, αν δεν έχει γίνει τέτοια κλήτευση και δεν εμφανισθεί ή εμφανισθεί αλλά δε λάβει μέρος σε αυτή κανονικά ο αντίδικος του επιθυμούντος τη συζήτηση, αυτή κηρύσσεται απαράδεκτη¹³⁷.

2.7.3 ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Σε ό,τι αφορά το Ελεγκτικό Συνέδριο το άρθρο 225 του Ν. 4700/2020¹³⁸ προβλέπει ότι όταν κάποιος από τους διαδίκους δεν εμφανίζεται κατά τη συζήτηση, το Δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν αυτός κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα. Αν δεν κλητεύθηκε ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα, το Δικαστήριο, αφού κηρύξει απαράδεκτη τη συζήτηση, ορίζει νέα τακτική δικάσιμο με απλή σημείωση στο πινάκιο και διατάσσει την εγγραφή σ' αυτήν της υπόθεσης και τη νόμιμη κλήτευση των διαδίκων. Η έλλειψη νόμιμης κλήτευσης καλύπτεται αν ο διάδικος εμφανισθεί ενώπιον του Δικαστηρίου κατά την εκφώνηση και ζητήσει την εκδίκαση της υπόθεσής του. Αν έγινε η κλήτευση των διαδίκων και αυτή κρίνεται νόμιμη και εμπρόθεσμη, η διαδικασία χωρεί και αν αυτοί δεν παρίστανται. Σχετικά με τις συνέπειες της ερημοδικίας το άρθρο 14 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι το Δικαστήριο εξετάζει και κρίνει τις υποθέσεις που εισάγονται ενώπιόν του και όταν απουσιάζουν οι διάδικοι, χωρίς να τεκμαίρεται ομολογία από την απουσία τους. Σύμφωνα δε με το άρθρο 200 του Ν. 4700/2020 σε ανακοπή ερημοδικίας υπόκεινται οι αποφάσεις των Τμημάτων, αν κάποιος από τους διαδίκους δεν παραστάθηκε κατά τη συζήτηση ένδικου βοηθήματος ή μέσου, επειδή δεν κλητεύθηκε ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα, ή επειδή, αν και κλητεύθηκε νόμιμα, δεν μπόρεσε λόγω ανωτέρας βίας να παρασταθεί. Δεύτερη ανακοπή κατά της ίδιας απόφασης δεν επιτρέπεται. Κατά της απόφασης που απορρίπτει την ανακοπή δεν συγχωρείται νέα ανακοπή, εκτός αν ο ανακόπτων δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν

¹³⁷ ΟΛΑΠ 1689/1983, ΝοΒ 1984, 1538, ΑΠ 451/2008, ΤΝΠ Νόμος.

¹³⁸ Ν. 4700/2020 - Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για τον προσυμβατικό έλεγχο, τροποποιήσεις στον Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, διατάξεις για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις.

κλητεύθηκε νόμιμα ή, αν και κλητεύθηκε νόμιμα, δεν μπόρεσε λόγω ανωτέρας βίας να παρασταθεί¹³⁹. Δεν επιτρέπεται δε ένδικο μέσο κατά απόφασης της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο είναι απορριπτέο ως απαράδεκτο, οποιεσδήποτε κι αν είναι οι πλημμέλειες που αποδίδονται στην απόφαση¹⁴⁰.

2.7.4 ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 3 και 4, στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, εφόσον έχουν γίνει οι προβλεπόμενες στον νόμο κοινοποιήσεις, η συζήτηση της υπόθεσης και η έκδοση της απόφασης χωρεί και απολειπομένων των διαδικών¹⁴¹. Εφόσον δε αυτοί παρίστανται και δεν αντιλέγουν για τη μη νομότυπη κοινοποίηση, το ΑΕΔ μπορεί να προχωρήσει στη συζήτηση της υπόθεσης. Αν παραλειφθεί η κλήτευση κάποιου από τους διαδίκους το Ειδικό Δικαστήριο αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης σε νέα δικάσιμο για τη διενέργεια της κλήτευσης, κατά τις διατάξεις του άρθρου 10 παρ. 2. Η πράξη ορισμού νέας δικασίμου κοινοποιείται και στους λοιπούς διαδίκους προ είκοσι ημερών. Αντίγραφο της περί αναβολής απόφασης κοινοποιείται σε όλους τους διαδίκους με επιμέλεια του γραμματέα είκοσι ημέρες πριν τη συζήτηση. Ανακοπή ερημοδικίας δεν προβλέπεται στη νομοθεσία του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου^{142, 143} καθώς οι αποφάσεις του είναι αμετάκλητες και δεν υπόκεινται σε κανένα ένδικο μέσο και μετά τη δημοσίευσή τους ισχύουν έναντι όλων¹⁴⁴.

2.8 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ

Η ερημοδικία στην ποινική δίκη ρυθμίζεται για την πρωτοβάθμια δίκη επί πλημμελήματος στο άρθρο 340 παρ. 4 ΚΠΔ, για την πρωτοβάθμια δίκη επί κακουργήματος στο άρθρο 432 παρ. 2 εδ. α και β ΚΠΔ, για την κατ' έφεση δίκη στο άρθρο 500 εδ. ζ και η ΚΠΔ και για την αναιρετική δίκη στις ειδικότερες ρυθμίσεις που περιέχονται στο άρθρο 512 παρ. 1 εδ. δ ΚΠΔ¹⁴⁵ και στο άρθρο 514 ΚΠΔ.

Σύμφωνα με το άρθρο 340 παρ. 4 ΚΠΔ αν ο κατηγορούμενος δεν εμφανιστεί ή δεν εκπροσωπείται νόμιμα από συνήγορο, δικάζεται σαν να ήταν παρών, εφόσον έχει νομίμως κλητευθεί και έχει ενημερωθεί ότι σε περίπτωση μη εμφάνισης ή εκπροσώπησής του θα δικαστεί ερήμην. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής η ενημέρωση του κατηγορουμένου καλύπτει κάθε επόμενη διαδικαστική φάση μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης σε πρώτο βαθμό. Το ότι δικάζεται σαν να είναι παρών δεν έχει την έννοια της πλασματικής παρουσίας του, αλλά ότι δεν επέρχονται σε βάρος του δυσμενείς δικονομικές συνέπειες από την ερημοδικία του και ότι το δικαστήριο έχει την υποχρέωση αυτεπάγγελτης έρευνας τόσο της ενοχής όσο και της αθωότητάς του. Έτσι, δεν καταλύεται το τεκμήριο της αθωότητάς του¹⁴⁶. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται η αποδεικτική εκτίμηση της απουσίας του κατηγορουμένου ως ομολογία της ενοχής του, η οποία

¹³⁹ Ν. Μπάρμπας, Στοιχεία Δημοσιονομικού Δικαίου, 2022, 273.

¹⁴⁰ ΟΛΕΛΣυν 308/2006, ΕΠολΔ 2011, 525.

¹⁴¹ ΑΕΔ 14/2008, ΑΕΔ 14/1990, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁴² Π. Δαγτόγλου, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, 2014, 728.

¹⁴³ Κατά την παρ. 3 του άρθρου 16 του Κώδικα περί του κατά το άρθρο 100 του Συντάγματος Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Ν. 345/1976, «κατά πάσαν περίπτωση, εφόσον εγένοντο αι κατά τον παρόντα νόμον κοινοποιήσεις, η συζήτησις της υποθέσεως και η έκδοσις της αποφάσεως χωρεί και απολειπομένων των διαδικών», ΑΕΔ 12/2003, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁴⁴ Α. Γέροντας, Επιτομή Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου, 2020, 485.

¹⁴⁵ Χαρ. Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2021, 377.

¹⁴⁶ Μ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία Νομολογία, 2020, 944.

δεσμεύει το δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει και όταν το δικαστήριο, κρίνει απαραίτητη την εμφάνιση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο για την ανακάλυψη της αλήθειας και διατάσσει προς τούτο την αυτοπρόσωπη εμφάνισή του και τη βίαιη προσαγωγή του. Εξάλλου, θα ήταν αντιφατική η ύπαρξη τεκμηρίου ομολογίας της ενοχής λόγω ερημοδικίας με την ελεύθερη εκτίμηση από τον ποινικό δικαστή του αποδεικτικού μέσου της ίδιας της ρητής δικαστικής ομολογίας ενοχής του κατηγορουμένου¹⁴⁷. Αν το δικαστήριο διαπιστώσει ότι ο κατηγορούμενος δεν έχει κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα τότε κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση. Η δε απόφαση πρέπει να αναφέρει τον χρόνο επίδοσης στον κατηγορούμενο της κλήσης ή του κλητηρίου θεσπίσματος καθώς και το αποδεικτικό από το οποίο προκύπτει η επίδοση¹⁴⁸. Ο κανόνας της αυτοπρόσωπης εμφάνισης του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστηρίου και της παράστασής του σε όλη τη διάρκεια της συζήτησης της κατηγορίας εναντίον του, αλλά και κατά την απαγγελία της απόφασης καθιερώνεται με το άρθρο 340 παρ. 1 του ΚΠΔ ως συνέπεια του κρατούντος κατηγορητικού συστήματος και της αρχής της προφορικότητας της διαδικασίας στο ακροατήριο, αποβλέπει στην προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, χωρίς όμως να εξαρτά και τη διεξαγωγή της δίκης από την εμφάνιση του. Σε πλημμελήματα και κακουργήματα επιτρέπεται να εκπροσωπείται ο κατηγορούμενος από συνήγορο, τον οποίο διορίζει με έγγραφη δήλωσή του. Από τη διάταξη αυτή που θεσπίστηκε για την εξυπηρέτηση του κατηγορουμένου, προκύπτει ότι στον κατηγορούμενο παρασχέθηκε η ευχέρεια να κρίνει το αναγκαίο ή μη της αυτοπρόσωπης εμφάνισής του στη δίκη και να αντιπροσωπευθεί, στη δεύτερη περίπτωση, από συνήγορο που διορίζεται κατά τις διατυπώσεις του νόμου¹⁴⁹. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπό τον προϊσχύσαντα ΚΠΔ (του 1950) με τον οποίο μπορούσαν να εισαχθούν στην ποινική δίκη απαιτήσεις του πολιτικώς ενάγοντος¹⁵⁰ (πχ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης), σε περίπτωση απουσίας (ερημοδικίας) του κατηγορουμένου δεν εφαρμόζονταν οι διατάξεις της πολιτικής δικονομίας σχετικά με το πλάσμα ομολογίας του ερημοδικούντος εναγομένου. Και αυτό διότι το ποινικό δικαστήριο όταν δικάζε την πολιτική αγωγή λειτουργούσε ως ποινικό δικαστήριο και δε δεσμευόταν από τους κανόνες απόδειξης του ΚΠολΔ¹⁵¹.

Σύμφωνα με το άρθρο 432 παρ. 1 ΚΠΔ αν κάποιος που παραπέμφθηκε στο ακροατήριο του αρμοδίου δικαστηρίου για κακούργημα είναι άγνωστης διαμονής και δεν παρουσιαστεί ούτε συλληφθεί μέσα σε ένα μήνα από την επίδοση του παραπεμπτικού βουλεύματος σύμφωνα με το άρθρο 157, αναστέλλεται η διαδικασία στο ακροατήριο με διάταξη του εισαγγελέα του εφετείου, ωστόσο συλληφθεί η εμφανιστεί ο κατηγορούμενος. Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου αν εκείνος που παραπέμφθηκε για κακούργημα είναι ή θεωρείται γνωστής διαμονής, δικάζεται σαν να ήταν παρών, εφόσον έχει νομίμως κλητευθεί και έχει ενημερωθεί ότι σε περίπτωση μη εμφάνισης ή μη εκπροσώπησής του θα δικαστεί ερήμην. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής η ενημέρωση του κατηγορουμένου πριν την έναρξη της διαδικασίας στο ακροατήριο καλύπτει και κάθε επόμενη διαδικαστική φάση μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης σε πρώτο βαθμό. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι αναγκαίος ο διορισμός συνηγόρου σύμφωνα με

¹⁴⁷ Χαρ. Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ο.π., 374.

¹⁴⁸ Γ. Μπουρμάς σε Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2012, 1494.

¹⁴⁹ ΟΛΑΠ 32/1990, ΝοΒ 1990, 316.

¹⁵⁰ Υπό τον ισχύοντα ΚΠΔ ο ζημιωθείς από το έγκλημα δεν μπορεί να επιδιώξει την αποκατάσταση της ζημίας του ή της ηθικής βλάβης/ψυχικής οδύνης ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων την οποία μπορεί να επιδιώξει μόνο από τα πολιτικά δικαστήρια ενώ στο ποινικό δικαστήριο παρίσταται μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας.

¹⁵¹ ΑΠ 1031/2002, ΤΝΠ Νόμος, Χαρ. Σεβαστίδης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ο.π., 374, Δ. Βούλγαρης σε Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2011, 354.

τα άρθρα 340 παρ. 1 και 376. Επομένως, για να δικαστεί ερήμην ο απών κατηγορούμενος σε κακούργημα πρέπει να είναι γνωστής διαμονής¹⁵².

Κατά των ερήμην του κατηγορουμένου αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων προβλέπονται δύο οιονεί ένδικα μέσα η αίτηση ακύρωσης διαδικασίας και η αίτηση ακύρωσης απόφασης. Αν ο ερήμην καταδικασθείς δεν μπόρεσε για λόγους ανωτέρας βίας ή από άλλα ανυπέρβλητα αίτια, να γνωστοποιήσει ανυπέρβλητο κώλυμα εμφάνισής του στη δίκη (άρθρα 341 ΚΠΔ για πλημμελήματα και 435 ΚΠΔ για κακουργήματα) και να ζητήσει την αναβολή της συζήτησης μπορεί να προσβάλει την απόφαση με αίτηση ακύρωσης διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου που την εξέδωσε. Η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να είναι ανέκκλητη. Αν ο κατηγορούμενος κλητεύθηκε ως αγνώστου διαμονής ενώ ήταν γνωστής και ως εκ τούτου δεν κλητεύθηκε στη σωστή διεύθυνση διαμονής του, δικάστηκε ερήμην και η απόφαση δεν μπορεί να προσβληθεί με έφεση σύμφωνα με το άρθρο 430 ΚΠΔ μπορεί να προσβάλει την απόφαση με αίτηση ακύρωσης απόφασης¹⁵³. Επί ερήμην απόφασης επί κακουργήματος ο ερημοδικασθείς κατηγορούμενος μπορεί να ασκήσει αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας (άρθρο 435 ΚΠΔ) αν από λόγους ανώτερης βίας ή άλλα ανυπέρβλητα αίτια δεν μπόρεσε εγκαίρως να γνωστοποιήσει το ανυπέρβλητο κώλυμα εμφάνισής του. Η αίτηση υποβάλλεται μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε ημερών από την έκδοση της απόφασης αν και το εκπρόθεσμο μπορεί να δικαιολογηθεί όταν οφείλεται σε ανώτερη βία¹⁵⁴.

Σύμφωνα με τα άρθρα 512 και 514 ΚΠΔ αν ο αναιρεσείων δεν εμφανιστεί και δεν παραστεί στη συζήτηση ή στη μετ' αναβολή αυτής με συνήγορο η αίτηση αναίρεσης απορρίπτεται ως ανυποστήρικτη. Κατά πάγια άποψη της νομολογίας υπό την ισχύ του προηγούμενου ΚΠΔ γινόταν δεκτό ότι ο Άρειος Πάγος δεν εμποδιζόταν να ανακαλέσει την απόφασή του, με την οποία απέρριψε αίτηση αναίρεσης, ως ανυποστήρικτη ερήμην του αναιρεσείοντος, αλλά μόνον όταν διαπίστωνε ότι ο αναιρεσείων δεν είχε νόμιμα κλητευθεί και πολύ περισσότερο στην περίπτωση που δεν είχε κλητευθεί καθόλου από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου στο ακροατήριο του δικαστηρίου του Αρείου Πάγου. Και τούτο γιατί απαραίτητη προϋπόθεση για την απόρριψη της αίτησης αναίρεσης ως ανυποστήρικτης είναι, κατά τις προαναφερθείσες διατάξεις, η νόμιμη κλήτευση του μη εμφανισθέντος και ερήμην δικασθέντος αναιρεσείοντος, χωρίς την οποία (νόμιμη κλήτευση) η δικαστικώς διαπιστωθείσα απουσία του, οφείλεται σε υπηρεσιακή παραδρομή και δεν προήλθε από δική του υπαιτιότητα και συνεπώς δεν ευθύνεται αυτός για την απόρριψη της αναίρεσής του από τον Άρειο Πάγο ως ανυποστήρικτης. Έτσι στην περίπτωση αυτή και μόνο είναι η ανάκληση της απόφασης αναγκαία και επιβεβλημένη για την αποκατάσταση του ανυπαίτιου, για τον αναιρεσείοντα, παραπάνω ασύμφορου δικαστικού αποτελέσματος και την ομαλή γι' αυτό διεξαγωγή της δίκης¹⁵⁵. Διαφορετικά, ο ως άνω αναιρεσείων θα έμενε ανυπεράσπιστος απέναντι σε μια προσβολή του δικαιώματος ακρόασης και του δικαιώματος πρόσβασης στον Άρειο Πάγο¹⁵⁶. Ήδη στον ισχύοντα ΚΠΔ στο άρθρο 523 αυτού προβλέπεται ότι

¹⁵² Το γεγονός ότι δεν είναι αναγκαίος ο διορισμός δικηγόρου, ο οποίος προβλέπεται για τον παρόντα χωρίς συνήγορο κατηγορούμενο για κακούργημα είναι μία νομοθετική επιλογή που έχει επικριθεί ως αντιτιθέμενη στην αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας που διέπει την ποινική δίκη, Γ. Συλίκος, Ερήμην του κατηγορουμένου δίκη για κακούργημα. Δικαιοκρατικός Παραλογισμός. Η πώς ο Έλληνας νομοθέτης πέτυχε το χείρον του χείριστου, Πράξη & Λόγος του Ποινικού Δικαίου, 2012, 441 επ.

¹⁵³ Κ. Κακαβούλης/Ν. Κουμουλέντζος, Η νέα Ποινική Δικονομία με μια ματιά, 2022, 108 επ.

¹⁵⁴ Μ. Μαργαρίτης, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία Νομολογία, ο.π., 1120.

¹⁵⁵ ΑΠ (ποινικό τμήμα) 29/1999, ΕλλΔνη 2000, 227, ΑΠ (ποινικό τμήμα) 1499/1998, ΠοινΧρ 1999, 840.

¹⁵⁶ Κ. Χατζηϊωάννου, Η ανάκληση των αποφάσεων του Αρείου Πάγου (Μέρος Α), ΠοινΔικ, 2013, 767 επ.

αν η αίτηση για αναίρεση απορρίφθηκε από παραδρομή ως ανυποστήρικτη ή απαράδεκτη ή αν κάποιος προταθείς λόγος αναίρεσης δεν κρίθηκε, με αίτηση του αναιρεσειόντος ή του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή αυτεπαγγέλτως, ο Άρειος Πάγος επανέρχεται για αποκατάσταση της παραδρομής ή κρίση του μη εξετασθέντος λόγου. Η αίτηση για επανεξέταση προταθέντος λόγου αναίρεσης που δεν κρίθηκε πρέπει να υποβληθεί, με ποινή απαραδέκτου, εντός προθεσμίας δύο μηνών από την καθαρογραφή της απόφασης του Αρείου Πάγου. Στη διαδικασία ενώπιον του ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου, αν δεν έχει κλητευθεί καθόλου ή δεν έχει κλητευθεί νόμιμα ο αναιρεσειών και η αίτησή του απορριφθεί, θίγεται το θεμελιώδες δικαίωμα ακρόασής του, καθώς αυτός δεν έχει λάβει γνώση της διεξαγωγής της αναιρετικής δίκης και ως εκ τούτου δε δύναται να ασκήσει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα ενώπιον του ως άνω δικαστηρίου. Η δε αδυναμία άσκησης ενδίκου μέσου κατά της απόφασης αυτής δημιουργεί κατάφωρη αδικία σε βάρος του κατηγορουμένου από την παράνομη ερημοδικία του¹⁵⁷.

2.8.1 ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ

Στην ποινική δίκη ισχύει το ανακριτικό σύστημα συλλογής των αποδείξεων, σε αντίθεση με το σύστημα διάθεσης και συζήτησης της πολιτικής δίκης και του βάρους επίκλησης και προσκόμισης των αποδεικτικών μέσων από τους διαδίκους της πολιτικής δίκης. Η προσκόμιση, αυτή και μόνη, της αθωωτικής απόφασης του εναγομένου, ενώπιον του πολιτικού δικαστηρίου, θα αρκούσε για να τεθεί εκποδών το υποβληθέν αποδεικτικό υλικό, η δε νομοθετική ρύθμιση για το βάρος των διαδίκων προσκόμισης και επίκλησης των αποδεικτικών μέσων, κατ' άρθρο 237 του ΚΠολΔ, θα καθίστατο κενό γράμμα. Είναι, εξάλλου, χαρακτηριστικό ότι το τεκμήριο αθωότητας ενεργοποιείται, μόνον όταν προσκομιστεί με επίκλησή της η αθωωτική ποινική απόφαση στο πολιτικό δικαστήριο. Ενώ, στην ποινική δίκη το άρθρο 178 παρ. 2 του ΚΠΔ ορίζει ότι οι δικαστές και εισαγγελείς εξετάζουν αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα που θεμελιώνουν την ενοχή ή κατατείνουν στην αθωότητα του κατηγορουμένου και ότι αυτός δεν είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται υπέρ αυτού. Στην ποινική δίκη ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα όχι μόνο να σιωπήσει, αλλά και, μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 343/2016 με τον Ν. 4596/2019, δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης (άρθρο 104 παρ. 1 ΚΠΔ), τα οποία (δικαιώματα) δεν μπορούν να αξιοποιηθούν σε βάρος των υπόπτων και των κατηγορουμένων (άρθρο 104 παρ. 3 ΚΠΔ), ενώ στα πολιτικά δικαστήρια ο εναγόμενος έχει βάρος να απαντήσει επί της αγωγής, είτε αρνούμενος απλά ή αιτιολογημένα είτε υποβάλλοντας ενστάσεις, εάν δε δεν ανταποκριθεί στο βάρος αυτό, το δικαστήριο μπορεί να θεωρήσει ως ομολογημένη την ιστορική βάση της αγωγής (άρθρο 261 ΚΠολΔ). Εξάλλου, είναι ενδεχόμενο ακόμη και μετά την αθώωση του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, αυτός, ως εναγόμενος, να ομολογήσει την ιστορική βάση της αγωγής κατά το άρθρο 352 του ΚΠολΔ, σε αντίθεση με την προαναφερθείσα μη αυτοενοχοποίησή του, οπότε το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να θεωρήσει ως αποδεδειγμένη την ιστορική βάση της αγωγής, επί ποινή μάλιστα αναιρετικού ελέγχου, κατ' άρθρο 559 αριθμός 12 του ΚΠολΔ, και να την δεχθεί κατ' ουσίαν. Τότε, μάλιστα, δε θα μπορεί καν να ισχύει το επικαλούμενο τεκμήριο αθωότητας, αλλά ούτε και το ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου¹⁵⁸. Ομοίως, όταν ο εναγόμενος ερημοδικεί στην πολιτική δίκη, ενώ έχει αθωωθεί στην ποινική δίκη, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει το άρθρο 271

¹⁵⁷ Λ. Μαργαρίτης/Κ. Χατζηϊωάννου σε Λ. Μαργαρίτη, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2020, 1878 επ.

¹⁵⁸ ΟΛΑΠ 4/2020, ΝοΒ 2020, 999, ΑΠ 1459/2022, ΑΠ 1139/2021, ΤΝΠ Νόμος.

του ΚΠολΔ και να δεχθεί την αγωγή ως και κατ' ουσίαν βάσιμη και δεν μπορεί να ανακύψει ζήτημα παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας, εφόσον ο δικονομικός νομοθέτης αναγνωρίζει, ιδιαίτερα με τη δυνατότητα του άρθρου 528 του ΚΠολΔ, ακόμη δηλαδή και δίχως τη συνδρομή λόγων ανακοπής ερημοδικίας, ότι ο εναγόμενος και αθωωθείς έχει δικαίωμα να μην εμφανιστεί στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, αλλά να εισάγει την υπόθεση με την άσκηση έφεσης στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο, με μόνη συνέπεια την απώλεια ενός δικαιοδοτικού βαθμού^{159, 160}. Υπάρχει, επίσης, διαφορά ως προς τα αποδεικτικά μέσα και τη διαφορετική αποδεικτική τους δύναμη στην πολιτική και ποινική δίκη, με το σύστημα της νόμιμης και της ηθικής απόδειξης, αντίστοιχα, με τις εντεύθεν απορρέουσες συνέπειες, καθώς και τον απαιτούμενο διαφορετικό βαθμό δικανικής πεποίθησης του καθενός δικαστηρίου. Απαιτείται διαφορετικός βαθμός δικανικής πεποίθησης για την κήρυξη ενός κατηγορουμένου ενόχου από το ποινικό δικαστήριο σε σχέση με την παραδοχή πολιτικού δικαστηρίου ότι συντελέστηκε ένα αστικό αδίκημα, που είναι συγχρόνως και έγκλημα. Έτσι στην ποινική δίκη, επί αμφιβολιών ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου, αυτός κηρύσσεται αθώος, κατ' εφαρμογή της αρχής *in dubio pro reo*, ενώ στην πολιτική δίκη δεν ισχύει η αρχή αυτή, για την κατάφαση δε αν διαπράχθηκε το ταυτιζόμενο με το ποινικό αστικό αδίκημα ο πολιτικός δικαστής πρέπει να σχηματίσει πλήρη και βεβαία δικανική πεποίθηση. Πρέπει, επί πλέον, να τονισθεί ότι επί αθωωτικής απόφασης δεν είναι υποχρεωμένος ο δικαστής να διακρίνει ρητά στο κείμενο αυτής μεταξύ αθώωσης, οφειλομένης σε πλήρη βεβαιότητα και αθώωσης, οφειλομένης σε αμφιβολίες. Ως εκ τούτου, η αμετάκλητη αθώωση του κατηγορουμένου από τα ποινικά δικαστήρια είναι προϊόν άλλων (λιγότερο αυστηρών) αποδεικτικών προϋποθέσεων, ενώ η αντίστοιχη κρίση του πολιτικού δικαστηρίου είναι προϊόν πλήρους δικανικής πεποίθησης. Επομένως, η αυτοτέλεια των αρμοδιοτήτων των δύο δικαιοδοσιών (ποινικής και πολιτικής) έχει την έννοια ότι το πολιτικό δικαστήριο, όταν αποφασίζει περί του αν τελέστηκε το αστικό και συγχρόνως ποινικό αδίκημα, δε δεσμεύεται από την τυχόν προηγηθείσα σχετική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, αθωωτική ή καταδικαστική^{161, 162}. Επιβάλλεται όμως να λάβει σοβαρά υπόψη ως ισχυρό τεκμήριο την ποινική κρίση και μπορεί να αφίσταται από αυτήν με απόλυτα αιτιολογημένη απόφαση¹⁶³.

2.9 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Ο τρόπος που αντιμετωπίζεται η ερημοδικία διαδίκου στην αστική, στην ποινική και τη διοικητική δίκη είναι διαφορετικός και σχετίζεται με τις διαφορές ανακριτικού και συζητητικού συστήματος. Στην ποινική και στη διοικητική δίκη έχει επιλεγεί το ανακριτικό σύστημα και αυτό έχει να κάνει με τη φύση των σχετικών υποθέσεων. Αντικείμενο της αστικής δίκης είναι ιδιωτικές διαφορές στις οποίες τα μέρη που αντιδικούν έχουν κατά κανόνα την εξουσία διάθεσης και την ευχέρεια να συμβιβαστούν, να αδρανήσουν ή και να επιμεληθούν για την επίλυση της διαφοράς τους προβαίνοντας με πρωτοβουλία τους στις απαιτούμενες διαδικαστικές πράξεις. Στη δίκη αυτή το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας βοηθά στην ταχεία εκδίκαση της υπόθεσης

¹⁵⁹ ΟΛΑΠ 4/2020, ΝοΒ 2020, 999, ΑΠ 1252/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁶⁰ Ο έχων το τεκμήριο αθωότητας διάδικος είτε μετέχει είτε ερημοδικεί στην πολιτική δίκη έχει τα ίδια δικαιώματα με τους λοιπούς διαδίκους και όχι περισσότερα, Κ. Στεφανάκης, Τεκμήριο αθωότητας με αφορμή την υπ' αριθμόν 4/2020 απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ, ΝοΒ 2020, 1768.

¹⁶¹ ΟΛΑΠ 4/2020, ΝοΒ 2020, 999, ΕφΠατρ 32/2022, ΜονΕφΠειρ 127/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁶² Η άποψη για την ισχύ του τεκμηρίου αθωότητας στην πολιτική δίκη επικαλείται την ενότητα της έννομης τάξης, Σ. Πανταζόπουλος, Σχέσεις ποινικής και πολιτικής δίκης. Ιδίως το τεκμήριο αθωότητας και η πολιτική δίκη, ΕλλΔνη 2019, 1300.

¹⁶³ ΟΛΑΠ 4/2020, ΝοΒ 2020, 999, ΑΠ 7/2022, ΤΝΠ Νόμος.

καθώς το δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να αναλωθεί στην έρευνα του αποδεικτικού υλικού που έτσι κι αλλιώς έχει εισφερθεί μόνο από τη μία πλευρά για να βρει την ουσιαστική αλήθεια. Δε χρειάζεται να καθυστερήσει μία υπόθεση για την οποία δεν έχει δείξει ενδιαφέρον ο ίδιος ο διάδικος διατάσσοντας πραγματογνωμοσύνη ή επανάληψη της συζήτησης. Εξάλλου, οι διάδικοι είναι εκείνοι που επιλέγουν ποια αποδεικτικά μέσα θα θέσουν υπόψη του δικαστηρίου χωρίς έτσι να διασφαλίζεται ότι θα αναζητηθούν τα πραγματικά γεγονότα όπως ακριβώς έλαβαν χώρα. Ο αντίλογος είναι ότι ενάγων και εναγόμενος, προκειμένου να υπερασπιστεί ο καθένας του τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του θα προσκομίσει στο δικαστήριο τα ενισχυτικά της θέσης του αποδεικτικά μέσα ούτως ώστε στο τέλος, μέσα από την αντιδικία τους θα αναδειχθούν τα πραγματικά γεγονότα. Η δε αποδοχή των ισχυρισμών του διαδίκου από τον δικαστή, ακόμη και αν αυτοί δεν είναι αληθείς και η σύμφωνη με αυτούς εκδοθείσα δικαστική απόφαση αποτελεί συνέπεια όχι της παραπλανητικής συμπεριφοράς του διαδίκου, αλλά της εφαρμογής του τεκμηρίου ομολογίας σύμφωνα με την επιταγή του νόμου και ως εκ τούτου δε στοιχειοθετείται το αδίκημα ούτε της τετελεσμένης ούτε της απόπειρας απάτης στο δικαστήριο^{164, 165}. Στην ερημοδικία, όμως, αυτή η έλλειψη αντιλόγου περιορίζει σημαντικά την τη δυνατότητα ανάδειξης της ουσιαστικής αλήθειας, όπου ισχύει το σύστημα των επαχθών συνεπειών. Αντιθέτως, στη διοικητική δίκη, εκείνο που προέχει είναι το δημόσιο συμφέρον και η προστασία του πολίτη που έχει αδικηθεί από τη διοίκηση. Στη δε ποινική δίκη προέχει η προστασία και η δικαίωση του θύματος ενός εγκλήματος αλλά και η προστασία του κοινωνικού συνόλου από τέτοιες πράξεις. Ακόμη και αν ο διοικούμενος ή το θύμα δεν έχει τη διάθεση ή και την ικανότητα να χειριστεί επιτυχώς την υπόθεσή του, πρέπει να διασφαλιστεί μέσω του ανακριτικού συστήματος η απρόσκοπτη και πλήρης διερεύνηση της υπόθεσης. Στην κατεύθυνση αυτή δε βοηθούν καθόλου οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας. Έτσι ακόμη και στην πολιτική δίκη, όπου ισχύει το συζητητικό σύστημα και η αρχή της διάθεσης, υπάρχουν αποκλίσεις υπέρ του ανακριτικού συστήματος που υπαγορεύονται από δικαιοπολιτικούς σκοπούς.

---

¹⁶⁴ Ν. Νικολάου, Αλήθεια και ψεύδος στην πολιτική δίκη. Σκέψεις σε σχέση με τα όρια ποινικοποίησης των αστικών διαφορών, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, 2016, 717.

¹⁶⁵ Κατά την κρατούσα στη θεωρία και στη νομολογία άποψη στοιχειοθετείται απάτη επί δικαστηρίου οσάκις ο διάδικος σε πολιτική δίκη όχι μόνο προβάλλει ψευδή πραγματικό ισχυρισμό, αλλά ταυτόχρονα προσάγει προς υποστήριξή του και απατηλά αποδεικτικά μέσα, με τα οποία παραπλανά το δικαστήριο και εκδίδει δυσμενή για την περιουσία του αντιδίκου του δικαστική απόφαση. Θεωρείται ότι η απάτη επί δικαστηρίου είναι τετελεσμένη μεν όταν το δικαστήριο παραπλανώμενο από τον διάδικο με την προβολή και την προσαγωγή απ' αυτόν των απατηλών αποδεικτικών του μέσω εκδίδει οριστική απόφαση, δυσμενή για τον αντίδικό του, σε απόπειρα δε όταν το δικαστήριο δεν πείθεται απ' αυτόν και απορρίπτει τον ψευδή ισχυρισμό του, ΑΠ 47/2007 (Συμβούλιο), ΤΝΠ Νόμος.

3 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

3.1 ΓΑΛΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο ερήμην είναι η απόφαση αυτή που εκδίδεται στο τέλος της διαδικασίας κατά την οποία ένας διάδικος δεν εμφανίστηκε ή δεν ανέπτυξε την υπεράσπισή του¹⁶⁶. Ερημοδικία συντρέχει δηλαδή όταν ένας από τους διαδίκους δεν εμφανίζεται ή δεν εκτελεί τις διαδικαστικές πράξεις που απαιτούνται από αυτόν. Υπάρχουν δύο είδη ερημοδικίας η μη εμφάνιση του διαδίκου και η εμφάνισή του χωρίς την εκτέλεση των απαιτούμενων διαδικαστικών πράξεων. Ο πρώτος τύπος ερημοδικίας είναι πληρέστερος από τον δεύτερο, εφόσον ο διάδικος δεν εμφανίζεται καθόλου ενώπιον του δικαστή¹⁶⁷. Ο γαλλικός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας κατοχυρώνει το δικαίωμα ακρόασης προβλέποντας στο άρθρο 14 ότι κανένας διάδικος δεν μπορεί να δικαστεί χωρίς να έχει ακουστεί ή κληθεί¹⁶⁸. Σύμφωνα με τον γαλλικό κώδικα πολιτικής δικονομίας οι διάδικοι οφείλουν να παρίστανται στο δικαστήριο αυτοπροσώπως ή δια πληρεξουσίου δικηγόρου σύμφωνα με τις διαδικασίες του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου ασκείται η αγωγή. Γίνεται δε διάκριση στον κώδικα όταν δεν εμφανίζεται στο δικαστήριο ο ενάγων και όταν δεν εμφανίζεται ο εναγόμενος. Στην πρώτη περίπτωση, η οποία είναι αρκετά σπάνια στην πράξη¹⁶⁹, η διαδικασία δεν οδηγεί σε μία ερήμην του ενάγοντος απόφαση, όπως αυτή είναι γνωστή στο ελληνικό δίκαιο, αλλά πρόκειται για μία απόφαση η οποία θεωρείται ως αντιμωλία εκδοθείσα. Ειδικότερα, εάν ο ενάγων, χωρίς να μπορεί να επικαλεστεί νόμιμο λόγο, δεν εμφανιστεί, ο εναγόμενος μπορεί να ζητήσει την έκδοση απόφασης επί της ουσίας, κάτι που σύμφωνα με το γράμμα του νόμου είναι απόφαση εκδοθείσα αντιμωλία. Ωστόσο, ο δικαστής μπορεί επίσης να αναβάλει τη συζήτηση της υπόθεσης για μεταγενέστερη ημερομηνία ενώ έχει τη δυνατότητα να κηρύξει αυτεπαγγέλτως άκυρη την κλήτευση. Ο ενάγων δε, μπορεί να γνωστοποιήσει στο γραφείο του γραμματέα στην προβλεπόμενη προθεσμία των δεκαπέντε ημερών, τον νόμιμο λόγο για τον οποίο δεν μπόρεσε να παραστεί εγκαίρως και στην περίπτωση αυτή οι διάδικοι καλούνται σε μεταγενέστερη ακρόαση¹⁷⁰. Αν ο ενάγων παραστάθηκε μεν αλλά δεν εκτελεί τις λοιπές πράξεις της διαδικασίας κανονικά τότε το δικαστήριο εκδίδει κατ' αντιμωλία απόφαση με βάση τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του εκτός αν ο επιμελής εναγόμενος ζητήσει να κηρυχθεί άκυρη η κλήτευσή του. Για να εκδοθεί ερήμην δικαστική απόφαση πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά τρεις προϋποθέσεις, ήτοι: α) να μην παρίσταται ο εναγόμενος, β) η κλήτευση να μην έχει γίνει προσωπικά στον ίδιο και γ) να πρόκειται για απόφαση που εκδίδεται στον τελευταίο βαθμό δικαιοδοσίας. Στις περιπτώσεις που ο εναγόμενος δεν παρίσταται αλλά δε συντρέχουν σωρευτικά και οι παραπάνω προϋποθέσεις τότε εκδίδεται απόφαση πλασματικά αντιμωλία, δηλαδή αυτό συμβαίνει όταν η κλήτευση έγινε προσωπικά στον εναγόμενο ή όταν η απόφαση προσβάλλεται με έφεση. Άσκηση ανακοπής ερημοδικίας είναι δυνατή κατά των ερήμην αποφάσεων¹⁷¹. Συνοψίζοντας οι αποφάσεις σύμφωνα με τη γαλλική πολιτική δικονομία, ανάλογα με την εμφάνιση ή μη διαδίκου διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) στις αντιμωλία εκδοθείσες με τη στενή έννοια του όρου, δηλαδή σε αυτές που παρίστανται

¹⁶⁶ Y. Desdevises, *Carence des parties: Jugements par défaut, Jugements réputés contradictoires, Opposition*, 2003, 8.

¹⁶⁷ J. Heron/Th. Le Bars, *Droit judiciaire privé*, 2012, 945.

¹⁶⁸ *Nulle partie ne peut être jugée sans avoir été entendue ou appelée.*

¹⁶⁹ Αντιθέτως, η ερημοδικία του εναγομένου είναι εξαιρετικά συχνή και ανερχόμενη ενίοτε στο ήμισυ και περισσότερο των αποφάσεων που εκδίδονται σε πρώτο βαθμό σε αστικές υποθέσεις.

¹⁷⁰ C. Chainais/Fr. Ferrand/L. Mayer/S. Guinchard, *Procédure civile, Droit commun et spécial du procès civil, MARD et arbitrage*, 2020, 616 επ.

¹⁷¹ Π. Ρεντούλης, *Η ανακοπή ερημοδικίας στο γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο*, Δίκη 2005, 889 επ.

αμφότερα τα διάδικα μέρη, β) στις καταχρηστικές αντιμωλία εκδοθείσες αποφάσεις, όπου δεν παρίσταται ο ενάγων ή δεν παρίσταται ο εναγόμενος αλλά δε συνστρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις που απαιτούνται για να χαρακτηριστεί ερήμην εκδόθαισα η απόφαση και στις γ) ερήμην εκδοθείσες στις οποίες συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προαναφέρθηκαν. Η παραπάνω δε, διάκριση έχει μεγάλη σημασία για τα ένδικα μέσα που μπορούν να ασκηθούν κατά αυτών των αποφάσεων¹⁷². Οι λύσεις που δίνει ο γαλλικός κώδικας πολιτικής δικονομίας για την περίπτωση μη εμφάνισης του διαδίκου (ενάγοντος ή εναγομένου) επιδιώκουν να συμβιβάσουν δύο ανάγκες, ήτοι αφενός να μην επιτραπεί να παραλύσει η δικαιοσύνη λόγω της απουσίας του διαδίκου και αφετέρου να διασφαλιστεί ο σεβασμός της εκατέρωθεν ακρόασης με την εφαρμογή διορθωτικών μέτρων, όπου χρειάζεται. Η αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης πρέπει να γίνεται σεβαστή, πρέπει όμως να απονέμεται και η δικαιοσύνη, εφόσον το ζητά κάποιος από τους διαδίκους. Για τον λόγο αυτό, η μη εμφάνιση του εναγομένου δεν εμποδίζει την έκδοση της απόφασης. Πρόκειται για απόφαση επί της ουσίας, η οποία δε βασίζεται σε πλασματική ομολογία της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου. Το δικαστήριο δεν μπορεί χωρίς έλεγχο της ουσίας και του αποδεικτικού υλικού, να χορηγήσει στον ενάγοντα αυτό που διεκδικεί, εφόσον ο εναγόμενος δεν είναι παρών για να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Πρέπει να εξετάζει, τουλάχιστον συνοπτικά, το παραδεκτό, το νόμο βάσιμο της αγωγής και να εκθέτει έστω και συνοπτικά τα αποδεικτικά στοιχεία που έχει προσκομίσει ο ενάγων. Στην πράξη εκείνο που διαφέρει από την απόφαση που εκδίδεται ύστερα από νόμιμη παράσταση αμφοτέρων των διαδίκων είναι η έκτασή της και αυτή ανάλογα με τις περιστάσεις¹⁷³.

3.2 ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στη γερμανική πολιτική δικονομία ο εναγόμενος δεν υποχρεούται να εμφανιστεί κατά τη διάρκεια της συζήτησης της υπόθεσης, να εκπροσωπηθεί από πληρεξούσιο δικηγόρο ή ακόμη και να αντικρούσει την αγωγή. Εάν, όμως, επιλέξει αυτή τη δικονομική στάση, διατρέχει τον κίνδυνο να εκδοθεί σε βάρος του ερήμην απόφαση, πράγμα που σημαίνει ότι χάνει την υπόθεση χωρίς να ληφθούν υπόψη οι πιθανές ενστάσεις που θα μπορούσε να είχε προβάλει, καθώς το θέμα κρίνεται καθαρά βάσει των ισχυρισμών του ενάγοντος¹⁷⁴. Ειδικότερα, η ερημοδικία του εναγομένου ρυθμίζεται στο άρθρο 331¹⁷⁵ του γερμανικού ΚΠολΔ, του ZPO (Zivilprozessordnung) το οποίο ορίζει ότι σε περίπτωση που ο ενάγων ζητήσει να εκδοθεί ερήμην απόφαση κατά του εναγομένου επειδή ο τελευταίος δεν εμφανίστηκε στην ακροαματική διαδικασία, τεκμαίρεται ότι έγιναν δεκτά τα πραγματικά περιστατικά που υποβλήθηκαν στο δικαστήριο από τον ενάγοντα προφορικά. Η ερημοδικία του ενάγοντος ρυθμίζεται στο άρθρο 330 του ZPO¹⁷⁶ το οποίο προβλέπει ότι σε περίπτωση που ο ενάγων δεν εμφανιστεί στην συζήτηση, εκδίδεται ερήμην απόφαση, μετά την υποβολή σχετικού αιτήματος, με την οποία απορρίπτεται η αγωγή. Στο δε άρθρο 335 ZPO προβλέπεται ότι το αίτημα για έκδοση ερήμην απόφασης απορρίπτεται μεταξύ άλλων και όταν ο παριστάμενος διάδικος δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τις αποδείξεις ή τα αποδεικτικά στοιχεία

¹⁷² C. Chainais/Fr. Ferrand/L. Mayer/S. Guinchard, Procédure civile, Droit commun et spécial du procès civil, MARD et arbitrage, 2020, 624 επ.

¹⁷³ C. Chainais/Fr. Ferrand/L. Mayer/S. Guinchard, Procédure civile, Droit commun et spécial du procès civil, MARD et arbitrage 2020, 618.

¹⁷⁴ G. Robbers, An introduction to German Law, 2003, 337.

¹⁷⁵ Άρθρο 331 παρ. 1 Versäumnisurteil gegen den Beklagten Beantragt der Kläger gegen den im Termin zur mündlichen Verhandlung nicht erschienenen Beklagten das Versäumnisurteil, so ist das tatsächliche mündliche Vorbringen des Klägers als zugestanden anzunehmen.

¹⁷⁶ Άρθρο 330 Versäumnisurteil gegen den Kläger: Erscheint der Kläger im Termin zur mündlichen Verhandlung nicht, so ist auf Antrag das Versäumnisurteil dahin zu erlassen, dass der Kläger mit der Klage abzuweisen sei.

που ζητούνται από το δικαστήριο για λόγους που πρέπει να ληφθούν υπόψη αυτεπαγγέλτως καθώς και όταν ο απών διάδικος δεν κλήθηκε αρμοδίως και εγκαίρως¹⁷⁷.

3.3 ΑΓΓΛΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ένας μεγάλος αριθμός υποθέσεων που απασχολούν τα αγγλικά πολιτικά δικαστήρια είναι αγωγές είσπραξης χρεών. Σε αυτές τις υποθέσεις συνήθως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο εναγόμενος έχει αγοράσει τα αγαθά ή έχει συμφωνήσει να πληρώσει για τις υπηρεσίες που του έχουν ήδη παρασχεθεί από τον ενάγοντα πλην όμως δεν έχει καταβάλει το αντίστοιχο αντίτιμο. Για τέτοιες υποθέσεις κάθε χρόνο ξεκινούν διαδικασίες ενώπιον των Δικαστηρίων και εκδίδονται αποφάσεις που στη συνέχεια απλώς αγνοούνται από τους εναγόμενους-οφειλέτες. Στο πλαίσιο αυτό, το αγγλικό δικονομικό σύστημα προβλέπει ότι μόλις παρέλθει ο χρόνος που χορηγείται από τον νόμο για να απαντήσει ο εναγόμενος στην εις βάρος του αγωγή, ο ενάγων μπορεί να ζητήσει την έκδοση απόφασης ερήμην του εναγομένου («default judgement»). Στην πραγματικότητα, η έκδοση μιας ερήμην απόφασης είναι συνήθως καθαρά διοικητικό ζήτημα και δε συνεπάγεται εξέταση από το δικαστήριο της ουσίας της αξίωσης. Το μόνο που συνήθως πρέπει να κάνει ο ενάγων, μόλις παρέλθει ο χρόνος για να απαντήσει στην αξίωση, είναι να επιστρέψει ένα έντυπο αίτησης στο δικαστήριο ζητώντας την καταχώριση της απόφασης. Στη συνέχεια, αυτό θα γίνει από το διοικητικό προσωπικό του δικαστηρίου και θα εκδοθεί απόφαση. Μια τέτοια απόφαση δεσμεύει τον εναγόμενο όσο και μία απόφαση επί αγωγής που δικάστηκε αντιμωλία και εκτελείται κανονικά. Προβλέπεται βέβαια η δυνατότητα ακύρωσης της απόφασης αυτής υπό προϋποθέσεις. Ειδικότερα, όταν του επιδίδεται μία αγωγή με τα αποδεικτικά στοιχεία ο εναγόμενος έχει μία προθεσμία δεκατεσσάρων ημερών προκειμένου να απαντήσει και πιο συγκεκριμένα να καταστήσει γνωστή στη γραμματεία του δικαστηρίου την επίδοση της αγωγής και να καταθέσει τους ισχυρισμούς του προς αντίκρουση της εις βάρος του αγωγής. Στη συνέχεια, με αίτημα του ενάγοντος εκδίδεται ερήμην απόφαση στις εξής περιπτώσεις: α) εάν ο εναγόμενος δεν έχει καταθέσει επιβεβαίωση της επίδοσης και τους αμυντικούς του ισχυρισμούς και έχουν παρέλθει δεκατέσσερις ημέρες από την επίδοση των αποδεικτικών στοιχείων και β) εάν ο εναγόμενος έχει καταθέσει επιβεβαίωση της επίδοσης αλλά δεν έχει καταθέσει τους αμυντικούς ισχυρισμούς του και έχουν περάσει είκοσι οκτώ ημέρες από την επίδοση των αποδεικτικών στοιχείων¹⁷⁸. Υπάρχουν όμως κάποιες κατηγορίες υποθέσεων, για τις οποίες δεν μπορεί να εκδοθεί ερήμην απόφαση όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω (πχ καταναλωτικές διαφορές, αμφισβητούμενες διαθήκες, μη χρηματικές απαιτήσεις κα). Σε αγωγές με αντικείμενο χρηματική απαίτηση ή απόδοση πράγματος, οι οποίες είναι και οι πιο συνηθισμένες υποθέσεις που απασχολούν αγγλικά δικαστήρια, για να εκδοθεί η ερήμην απόφαση πρέπει ο ενάγων να υποβάλει ένα έντυπο αίτησης βασισμένο σε συγκεκριμένο πρότυπο στο γραφείο του δικαστηρίου και ένα μέλος του προσωπικού του δικαστηρίου θα εισαγάγει την απόφαση. Δεν υφίσταται ακροαματική και αποδεικτική διαδικασία προκειμένου το δικαστήριο να καταλήξει στην ερήμην απόφαση. Όταν αυτή εκδοθεί, το δικαστήριο θα στείλει στον ενάγοντα μια ειδοποίηση έκδοσης. Προβλέπεται δυνατότητα ακύρωσης της ερήμην απόφασης είτε με αίτηση του εναγομένου είτε με πρωτοβουλία του

¹⁷⁷ Άρθρο 335 Der Antrag auf Erlass eines Versäumnisurteils oder einer Entscheidung nach Lage der Akten ist zurückzuweisen: 1. wenn die erschienene Partei die vom Gericht wegen eines von Amts wegen zu berücksichtigenden Umstandes erforderte Nachweisung nicht zu beschaffen vermag; 2. wenn die nicht erschienene Partei nicht ordnungsmäßig, insbesondere nicht rechtzeitig geladen war.

¹⁷⁸ Υπό προϋποθέσεις που έχουν να κάνουν με την περιπλοκότητα της υπόθεσης κατόπιν συμφωνίας των μερών ή με απόφαση του δικαστηρίου οι παραπάνω προθεσμίες μπορούν να παραταθούν με ανώτατο όριο τις 56 ημέρες.

δικαστηρίου¹⁷⁹. Οι ερήμην αποφάσεις παράγουν δεδικασμένο όπως και οι αντιμωλία μέχρι να ανατραπούν από τον ερημοδικασθέντα διάδικο. Το δεδικασμένο μάλιστα αυτό παράγεται και κατά τη διάρκεια της προθεσμίας προσβολής της απόφασης αλλά και όσο εκκρεμεί η σχετική αίτηση¹⁸⁰.

3.4 ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο κυπριακό δικονομικό δίκαιο, το οποίο έχει τις καταβολές του στο αντίστοιχο αγγλικό, αγωγή είναι η πολιτική διαδικασία που ξεκινά με το κλητήριο ένταλμα, το οποίο καταχωρείται στο Πρωτοκολλητήριο του Δικαστηρίου και η ολοκλήρωση της άσκησης της επέρχεται με την επίδοσή του στον εναγόμενο. Το κλητήριο ένταλμα καλεί τον εναγόμενο εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος να δηλώσει αν προτίθεται να αποκρούσει την αγωγή. Ο εναγόμενος δεν είναι υποχρεωμένος να απαντήσει, αν όμως δεν απαντήσει αναλαμβάνει τον κίνδυνο να ερημοδικαστεί. Ο ενάγων από την πλευρά του, αν παρέλθει άπρακτη η παραπάνω προθεσμία μπορεί με αίτησή του να ζητήσει από το Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση ερήμην (ex parte) του εναγομένου. Ειδικότερα, αν το κλητήριο ένταλμα αφορά εκκαθαρισμένη απαίτηση ή ανάκτηση ακίνητης περιουσίας, το Δικαστήριο έχει την εξουσία να εκδώσει αμέσως απόφαση χωρίς να ερευνήσει την ουσία της διαφοράς, ενώ αν αφορά χρηματική αποζημίωση ή απόδοση κατακρατημένων αγαθών, το Δικαστήριο ύστερα από σχετικό αίτημα του ενάγοντος, καθορίζει το ύψος της αποζημίωσης ή την αξία των αγαθών και εκδίδει απόφαση. Η απόφαση αυτή λογίζεται ως ερήμην εκδοθείσα, η οποία προσβάλλεται με αίτηση παραμερισμού της εφόσον ο εναγόμενος καταχωρίσει τη σχετική αίτηση δίχως αδικαιολόγητη καθυστέρηση αποδεικνύοντας βάσιμους λόγους για την αντίκρουση της αγωγής και σοβαρό λόγο για τον οποίο δεν εμφανίστηκε στο Δικαστήριο. Κατ' εξαίρεση το Δικαστήριο δύναται να διατάξει τον ενάγοντα να αποδείξει την απαίτησή του. Στη νομολογία των κυπριακών Δικαστηρίων η τελευταία αυτή (κατ' εξαίρεση δυνατότητα) έχει γίνει ο κανόνας. Η αποτυχία δε του ενάγοντος να αποδείξει την αξίωση του δε συνεπάγεται απόρριψη της αγωγής του αλλά μόνο απόρριψη της αίτησης για έκδοση απόφασης, με αποτέλεσμα ο ενάγων να εξακολουθεί να επιδιώκει την ευδοκίμηση της αγωγής. Εκτός όμως από τις ανωτέρω περιπτώσεις υπάρχει και το ενδεχόμενο ερημοδικίας του διαδίκου, δηλαδή της απουσίας του κατά την ορισθείσα ακρόαση της αγωγής και αφού έχουν προηγηθεί η δικογράφηση της υπόθεσης με την κατάθεση εκ μέρους των διαδίκων¹⁸¹ των προτάσεών τους και των λοιπών αποδεικτικών μέσων και η προετοιμασία για την ακρόαση με τις κλητεύσεις. Αν κανείς από τους διαδίκους δεν εμφανιστεί, το Δικαστήριο αφού εξετάσει αυτεπαγγέλτως και διαπιστώσει ότι οι τελευταίοι έχουν λάβει την ειδοποίηση για την ακρόαση, απορρίπτει την αγωγή λόγω ερημοδικίας των διαδίκων. Σε αυτή την περίπτωση ο ενάγων επικαλούμενος ανώτερη βία μπορεί να αιτηθεί από το Δικαστήριο επαναφορά της αγωγής και επανάληψη της ακρόασης. Αν όμως δεν εμφανιστεί ένας από τους διαδίκους το Δικαστήριο θα εξετάσει αν ο απολιπόμενος έχει λάβει τη σχετική ειδοποίηση, αν όχι είτε θα αναβάλει την υπόθεση για να ειδοποιηθεί ορθά είτε, αν κρίνει ότι η παρουσία του δεν είναι ουσιώδης, θα προχωρήσει στη διαδικασία της ακρόασης. Αν ο απολιπόμενος εναγόμενος έχει ειδοποιηθεί τότε το Δικαστήριο θα τον δικάσει ερήμην και θα καλέσει τον ενάγοντα που έχει το βάρος της απόδειξης να αποδείξει την αγωγή του¹⁸². Εφόσον ο ενάγων ανταποκριθεί στο βάρος αυτό το Δικαστήριο θα εκδώσει θετική γι' αυτόν απόφαση. Αν

¹⁷⁹ S. Sime, A practical approach to civil procedure, 2020, 133 επ.

¹⁸⁰ Κ. Μακρίδου, Οι θεσμοί του «Preclusion» και του «Res Judicata» στο αγγλοαμερικανικό και στο ελληνικό δίκαιο, Αρμ 2013, 213 επ.

¹⁸¹ Δηλαδή του ενάγοντος και του εναγομένου που είχε καταχωρίσει την πρόθεσή του να απαντήσει στην αγωγή.

¹⁸² A. Neocleous, Introduction to Cyprus Law, 2000, 101.

απολείπεται ο ενάγων, τότε η αγωγή απορρίπτεται εφόσον το ζητήσει ο εναγόμενος. Αν ο τελευταίος έχει υποβάλλει ανταπαίτηση κατά του αντιδίκου του τότε το Δικαστήριο θα την κάνει δεκτή εφόσον την αποδείξει. Ο κατά τα ανωτέρω ερημοδικασθείς διάδικος μπορεί να ζητήσει την ακύρωση της απόφασης εφόσον υποβάλει σχετικό αίτημα εντός της προβλεπόμενης δεκαπενθήμερης προθεσμίας από την ημερομηνία της ακρόασης, αν βέβαια επικαλεστεί και αποδείξει ότι η απουσία του οφειλόταν σε λόγο ανώτερης βίας¹⁸³.

3.5 ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο νόμος σχετικά με την ερήμην απόφαση εξαρτάται από τη δικαιοδοσία εντός της οποίας ασκήθηκε η αγωγή. Τα πολιτειακά δικαστήρια, τα ομοσπονδιακά δικαστήρια των Ηνωμένων Πολιτειών, τα φυλετικά δικαστήρια και πολλές διοικητικές υπηρεσίες έχουν τους δικούς τους νόμους και τοπικούς διαδικαστικούς κανόνες σχετικά με την έκδοση και την ακύρωση μιας ερήμην απόφασης. Σύμφωνα με την ομοσπονδιακή πολιτική δικονομία όταν ο εναγόμενος έχει παραλείψει να αντικρούσει την αγωγή και η παράλειψη αυτή αποδεικνύεται με ένορκη βεβαίωση ή με άλλον τρόπο, ο γραμματέας πρέπει να καταχωρίσει την παράλειψη του διαδίκου. Ακολουθεί η έκδοση ερήμην απόφασης από τον γραμματέα ή από το δικαστήριο. Εάν η απαίτηση του ενάγοντος αφορά ορισμένο ποσό ή ποσό που μπορεί να καταστεί ορισμένο με υπολογισμό, ο γραμματέας-με αίτηση του ενάγοντος, με ένορκη βεβαίωση που αποδεικνύει το οφειλόμενο ποσό-πρέπει να εκδώσει απόφαση για το ποσό αυτό και να ορίσει τα έξοδα σε βάρος του εναγομένου. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, ο διάδικος πρέπει να ζητήσει από το δικαστήριο την έκδοση ερήμην απόφασης. Εάν ο διάδικος κατά του οποίου ζητείται η έκδοση ερήμην απόφασης έχει εμφανιστεί αυτοπροσώπως ή μέσω δικηγόρου, η αίτηση πρέπει να επιδοθεί εγγράφως στον εν λόγω διάδικο ή στο δικηγόρο του τουλάχιστον επτά ημέρες πριν από τη συζήτηση. Το δικαστήριο μπορεί να διεξάγει συζήτηση για την υπόθεση ή να την παραπέμψει σε δίκη με ενόρκους¹⁸⁴. Μια ερήμην απόφαση παρουσιάζει ορισμένες αβεβαιότητες για τον ενάγοντα μέχρι την εκτέλεσή της. Μπορεί να προσβληθεί για ακυρότητα ανά πάσα στιγμή, είτε άμεσα είτε παρεμπιπτόντως κατά το στάδιο της εκτέλεσης. Η ακυρότητα πρέπει να προκύπτει με βεβαιότητα από την υπόθεση, η οποία αποτελείται από την κλήση και την επίδοσή της, τις προτάσεις και την ίδια την απόφαση. Σε ορισμένες πολιτείες μπορεί να αποδειχθεί από εξωτερικά στοιχεία¹⁸⁵.

3.6 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είναι προφανές ότι όλες οι έννομες τάξεις με τις διατάξεις της πολιτικής δικονομίας σχετικά με την ερημοδικία του διαδίκου προσπαθούν να ισορροπήσουν μεταξύ του σεβασμού του θεμελιώδους δικαιώματος της εκατέρωθεν ακρόασης και της ανάγκης για απονομή δικαιοσύνης ακόμη και όταν ο διάδικος αδιαφορεί. Ως προς τις δυσμενείς συνέπειες τις ερημοδικίας υπάρχουν διαφοροποιήσεις, καθώς το σύστημα αυτό δεν το έχουν επιλέξει όλες οι έννομες τάξεις ή το επιλέγουν για ορισμένες κατηγορίες διαφορών. Όπου όμως το σύστημα αυτό έχει επιλεγεί αφενός έχει προβλεφθεί το ένδικο βοήθημα ή ένδικο μέσο που μπορεί να ανατρέψει τις δυσμενείς αυτές συνέπειες και αφετέρου συνοδεύεται από επιτάχυνση στην έκδοση της δικαστικής απόφασης αφού ο μεν διάδικος απαλλάσσεται από το βάρος της απόδειξης το δε δικαιοδοτικό όργανο δε χρειάζεται να αναλωθεί στην εκτίμηση των αποδείξεων. Από την άλλη πλευρά το σύστημα της

¹⁸³ N. Κουλούρης, Κυπριακή πολιτική δικονομία, 2017, 106, 111, 157, 159, 213 επ.

¹⁸⁴ <https://www.federalrulesofcivilprocedure.org/frcp/title-vii-judgment/rule-55-default-default-judgment>

¹⁸⁵ D. Clark/T. Ansary, Introduction to the law of the United States, 1992, 384.

μονομερούς συζήτησης δεν αποκλείει το ενδεχόμενο μιας ευνοϊκής για τον απολιπομένο διάδικο επί της ουσίας απόφασης ανάλογα με την επάρκεια του εισφερθέντος στη δίκη από τον έτερο διάδικο αποδεικτικού υλικού και επομένως μία ορθότερη δικαστική κρίση.

4 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

4.1 ΤΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σε ό,τι αφορά την τακτική διαδικασία οι συνέπειες της ερημοδικίας των διαδίκων ρυθμίζονται στο βιβλίο δεύτερο, κεφάλαιο πέμπτο άρθρα 271-280 ΚΠολΔ. Οι βασικές διατάξεις είναι εκείνες των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ, οι οποίες ορίζουν τις συνέπειες ερημοδικίας του εναγομένου και του ενάγοντος αντίστοιχα, ενώ για τις περιπτώσεις που υφίσταται απλή ή αναγκαστική ομοδικία οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τα άρθρα 74 επ. ΚΠολΔ. Τα άρθρα 273-274 ΚΠολΔ ορίζουν τις συνέπειες της ερημοδικίας όταν συμμετέχουν τρίτοι στη δίκη (κύρια και πρόσθετη παρέμβαση), τα άρθρα 275-278 ΚΠολΔ ορίζουν τις συνέπειες της ερημοδικίας στις επιμέρους περιπτώσεις της προσεπίκλησης και το άρθρο 280 ΚΠολΔ ρυθμίζει τις ειδικές περιπτώσεις ερημοδικίας¹⁸⁶.

4.1.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ

Η ερημοδικία του εναγομένου κατά την τακτική διαδικασία ρυθμίζεται στο άρθρο 271 ΚΠολΔ. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό αν ο εναγόμενος δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως, αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σε αυτόν νόμιμα και εμπρόθεσμα. Αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν νόμιμα και εμπρόθεσμα, η υπόθεση συζητείται ερήμην του εναγομένου. Διαφορετικά κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση και στην περίπτωση των άρθρων 237 και 238 θεωρείται ως μη ασκηθείσα η αγωγή. Στην περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως¹⁸⁷. Το δικαστήριο προσδίδει στην ερημοδικία του εναγομένου τις δυσμενείς συνέπειες αυτής, αφού ελέγξει αυτεπαγγέλτως το παραδεκτό και νόμο βάσιμο της αγωγής¹⁸⁸. Από τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) που κυρώθηκε με το ΝΔ 53/1974 και 110 ΚΠολΔ προκύπτει ότι κάθε διάδικος δικαιούται να παρίσταται στις επισπευδόμενες από άλλο διάδικο δικαστικές πράξεις επί της υπόθεσής του και πρέπει να κλητεύεται προς τούτο υπό την προθεσμία και τις διατυπώσεις που τάσσει ο νόμος. Συνεπώς, πρέπει, κατά τις προδιαληφθείσες διατάξεις, να καλείται για να συμμετάσχει στη συζήτηση αυτών, όταν αυτή επισπεύδεται από τον αντίδικό του¹⁸⁹.

Η τήρηση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης, που απορρέει από το παραπάνω άρθρο, επιβάλλει την πρωταρχική και αυτεπάγγελτη έρευνα για τη νόμιμη και εμπρόθεσμη επίδοση: α) της αγωγής για να μη θεωρηθεί ως αυτή μη ασκηθείσα στην τακτική διαδικασία και β) της κλήσης για τη συζήτηση στο ακροατήριο στις ειδικές διαδικασίες, προς τον απολειπόμενο διάδικο ειδάλλως δε θα μπορούσε να συζητηθεί παραδεκτά η υπόθεσή του¹⁹⁰. Υπό το προϊσχύσαν σύστημα, η αγωγή ασκείτο με δύο διαδικαστικές πράξεις, κατάθεση και επίδοση, ωστόσο, το δικαστήριο ερευνούσε αυτεπαγγέλτως αν ο εναγόμενος κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα μόνο

¹⁸⁶ Το άρθρο 279 ΚΠολΔ έχει καταργηθεί με το άρθρο 13 παρ. 2 Ν. 2915/2001.

¹⁸⁷ Ως έχει το άρθρο ύστερα από την τροποποίησή του με τον Ν. 4335/2015.

¹⁸⁸ ΕφΔωδ 23/2020, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁸⁹ ΑΠ 890/2015, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁹⁰ Κ. Γεωργίου, Έρευνα κλήσεως ερημοδικούεντος εναγομένου, Δίκη 1981, 21.

επί ερημοδικίας του (άρθρο 271 παρ. 1 ΚΠολΔ). Αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν είχαν επιδοθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα (εντός της προθεσμίας του άρθρου 228 ΚΠολΔ) κήρυσσε απαράδεκτη τη συζήτηση. Αντίθετα, αν ο εναγόμενος συμμετείχε κανονικά στη διαδικασία στο ακροατήριο χωρίς να προβάλει αντιρρήσεις ως προς τη μη επίδοση ή την εσφαλμένη επίδοση της αγωγής προς αυτόν, επικαλούμενος δικονομική βλάβη την οποία και αποδείκνυε, δεν υπήρχε απαράδεκτο, αλλά το δικαστήριο προχωρούσε στην αντιμωλία συζήτηση της υπόθεσης¹⁹¹. Η άσκηση της αγωγής (κατά τη νέα πλέον τακτική διαδικασία), περιλαμβάνει δύο επιμέρους διαδικαστικές πράξεις, την κατάθεση του δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου και την επίδοση αντιγράφου της στον εναγόμενο¹⁹². Η διάταξη του άρθρου 237 παρ. 6 προβλέπει ότι η εγγραφή της υπόθεσης στο οικείο πινάκιο, το οποίο μπορεί να τηρείται και ηλεκτρονικά, γίνεται με πρωτοβουλία του γραμματέα και ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων. Δεν προβλέπεται δηλαδή πια η επίδοση στον εναγόμενο με πρωτοβουλία του ενάγοντος κλήσης προς συζήτηση της αγωγής. Ως εκ τούτου, στην τακτική διαδικασία, κατά την πρώτη οριζόμενη συζήτηση εάν ο εναγόμενος δεν καταθέσει προτάσεις, ερμηνευομένης της διάταξης του άρθρου 271 παρ. 2 ΚΠολΔ συνδυαστικά με την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 237 ΚΠολΔ (συστηματική ερμηνεία) το Δικαστήριο θα ερευνήσει μόνο αν η αγωγή επιδόθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα (δεν ερευνά την επίδοση κλήσης προς συζήτηση) και σε περίπτωση μη νόμιμης και εμπρόθεσμης επίδοσης της αγωγής θα θεωρήσει αυτή ως μη ασκηθείσα, ενώ σε περίπτωση νόμιμης και εμπρόθεσμης επίδοσης θα δικάσει τον εναγόμενο ερήμην του. Το απαράδεκτο της συζήτησης της αγωγής που συνδεόταν μέχρι πρότινος με εκπρόθεσμη ή ανύπαρκτη επίδοση της κλήσης για συζήτηση, από την έναρξη εφαρμογής του νέου νόμου δε νοείται πλέον στην τακτική διαδικασία. Τα πράγματα είναι διαφορετικά όταν η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση με κλήση ύστερα από ματαίωση κατά τις προϋποθέσεις του άρθρου 260 παρ. 2 ΚΠολΔ, για επανάληψη της συζήτησης κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ, για αναστολή ή αναβολή της δίκης κατά τα άρθρα 249, 250 ΚΠολΔ, για αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων κατ' άρθρο 245 ΚΠολΔ, για συμπληρωματική εξέταση μαρτύρων κατ' άρθρο 411 ΚΠολΔ ή ύστερα από παραπεμπτική λόγω αναρμοδιότητας απόφαση κατ' άρθρο 46 ΚΠολΔ, οπότε το Δικαστήριο θα ερευνήσει το νόμιμο και το εμπρόθεσμο της επίδοσης της κλήσης στον εναγόμενο και αν αυτή δεν έχει επιδοθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα θα κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση της αγωγής¹⁹³. Το δικαστήριο εξετάζει την κλήτευση του εναγομένου με βάση την έκθεση επίδοσης¹⁹⁴. Μετά τις τροποποιήσεις των Ν. 4335/2015 και 4842/2021 σε ό,τι αφορά την τακτική διαδικασία σε περίπτωση ματαίωσης κατ' άρθρο 260 ΚΠολΔ, η δυνατότητα επίσπευσης της συζήτησης τελεί υπό την προθεσμία των ενενήντα ημερών ειδάλλως η υπόθεση διαγράφεται από το πινάκιο από τον γραμματέα με εντολή του διευθύνοντος το δικαστήριο και η δίκη καταργείται. Η διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ, όπως αυτή διατυπώθηκε ύστερα από την

---

¹⁹¹ ΑΠ 622/1994, ΕλλΔνη 1995, 858 επ, Χ. Τριανταφυλλίδη, Η άσκηση και συζήτηση της αγωγής κατά την τακτική διαδικασία με βάση τον νέο ΚΠολΔ, ΕφΑΔ 2015, 973 επ.

¹⁹² ΠΠΠειρ 1563/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

¹⁹³ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 543 επ.

¹⁹⁴ Α. Βερνάρδος, Πολιτική Δικονομία, 1972, 151.

κωδικοποίηση¹⁹⁵ και στη συνέχεια τη μεταγλώττιση του ΚΠολΔ στη δημοτική¹⁹⁶ προέβλεπε ότι αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν επιδόθηκαν εμπρόθεσμα, το δικαστήριο έπρεπε να διατάξει να επιδοθούν πάλι. Το δε άρθρο 281 του ΚΠολΔ κατά την αρχική του μορφή του 1967, που όριζε τις συνέπειες ερημοδικίας του εναγομένου, προέβλεπε ότι εάν η αγωγή και η κλήση προς συζήτηση δεν επιδόθηκαν εμπρόθεσμα, ή μη νόμιμα επιδοθείσες δεν περιήλθαν σε γνώση του προς ον η επίδοση, το δικαστήριο έπρεπε να διατάξει την εκ νέου επίδοση αυτών¹⁹⁷. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή του άρθρου 281 του ΚΠολΔ του 1967¹⁹⁸, η ελαττωματική επίδοση μπορούσε να καλυφθεί αν ο εναγόμενος γνώριζε τη δικάσιμο. Τη γνώση, όμως, αυτή του απόντος εναγομένου έπρεπε να την επικαλεστεί και να την αποδείξει ο παριστάμενος ενάγων πράγμα εξαιρετικά δύσκολο που καθιστούσε σχεδόν ανέφικτη την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης¹⁹⁹.

Ερημοδικία του εναγομένου στην τακτική διαδικασία, όπως ισχύει με τον Ν. 4335/2015 ενώπιον του μονομελούς και του πολυμελούς πρωτοδικείου υπάρχει αν ο εναγόμενος δεν καταθέσει καθόλου προτάσεις ή αυτές είναι δεν είναι υπογεγραμμένες από δικηγόρο²⁰⁰ καθώς αφενός σύμφωνα με το άρθρο 115 παρ. 3 ΚΠολΔ, η κατάθεση των προτάσεων είναι υποχρεωτική με την επιφύλαξη των υποθέσεων των μικροδιαφορών και αφετέρου σύμφωνα με το άρθρο 94 παρ. 1 ΚΠολΔ στα πολιτικά δικαστήρια οι διάδικοι έχουν υποχρέωση να παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο²⁰¹. Εάν, όμως οι προτάσεις²⁰² δε φέρουν την υπογραφή, είναι άκυρες, αφού δεν καθίσταται βέβαιο ποιος κατέθεσε τις προτάσεις, αφού αυτός αναλαμβάνει και την ευθύνη για όσα σε αυτές αναφέρονται και την υπεράσπιση εν γένει, ως πληρεξούσιος δικηγόρος του διαδίκου.

---

¹⁹⁵ Άρθρο 271 κατά το ΒΔ 657/1971, ΦΕΚ Α 219-1/11/1971: 1. Εάν ο εναγόμενος δεν εμφανισθή κατά την πρώτη συζήτησιν ή εμφανισθείς δεν μετάσχῃ προσηκόντως αυτής, το δικαστήριον εξετάζει αυτεπαγγέλτως εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν επεδόθησαν προς αυτόν νομίμως και εμπροθέσμως. 2. Εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν δεν επεδόθησαν εμπροθέσμως, το δικαστήριον διατάσσει την εκ νέου επίδοσιν αυτών. Εν εναντία περιπτώσει προβαίνει ερήμην του εναγομένου εις την συζήτησιν. 3. Ερημοδικούντος του εναγομένου, οι περιεχόμενοι εις την αγωγήν πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ωμολογημένοι, πλην αν πρόκειται περί γεγονότων διά τα οποία δεν συγχωρείται ομολογία, η δε αγωγή γίνεται δεκτή εφ' όσον κρίνεται νόμω βάσιμος και δεν υπάρχει ένστασις εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως.

¹⁹⁶ Άρθρο 271 κατά το ΠΔ 503/1985, ΦΕΚ Α 182-24/10/1985: 1. Αν ο εναγόμενος δεν εμφανιστεί κατά την πρώτη συζήτηση ή εμφανιστεί αλλά δεν λάβει μέρος σ' αυτήν κανονικά, το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση επιδόθηκαν σ' αυτόν νόμιμα και εμπρόθεσμα. 2. Αν η αγωγή και η κλήση για συζήτηση δεν επιδόθηκαν εμπρόθεσμα, το δικαστήριο διατάζει να επιδοθούν πάλι. Διαφορετικά συζητεί την υπόθεση ερήμην του εναγομένου. 3. Στην περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, οι πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος που περιέχονται στην αγωγή θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως.

¹⁹⁷ Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 1969, 111.

¹⁹⁸ Άρθρο 281 κατά τον ΑΝ 44/1967, ΦΕΚ Α 106-26/6/1967: 1. Εάν ο εναγόμενος δεν εμφανισθή κατά την πρώτη συζήτησιν ή εμφανισθείς δεν μετάσχῃ προσηκόντως αυτής, το δικαστήριον εξετάζει αυτεπαγγέλτως εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν επεδόθησαν προς αυτόν νομίμως και εμπροθέσμως. 2. Εάν η αγωγή και η κλήσις προς συζήτησιν δεν επεδόθησαν εμπροθέσμως ή, μη νομίμως επιδοθείσας, δεν περιήλθον εις γνώσιν του προς ον η επίδοσις, το δικαστήριον διατάσσει την εκ νέου επίδοσιν αυτών. Εν εναντία περιπτώσει προβαίνει ερήμην του εναγομένου εις την συζήτησιν. 3. Ερημοδικούντος του εναγομένου, οι περιεχόμενοι εις την αγωγήν πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ωμολογημένοι, πλην αν πρόκειται περί γεγονότων διά τα οποία δεν συγχωρείται ομολογία, η δε αγωγή γίνεται δεκτή εφ' όσον κρίνεται νόμω βάσιμος και δεν υπάρχει ένστασις εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως.

¹⁹⁹ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 299 και Εισηγητική έκθεση (ΝΔ 958/1971) επί του σχεδίου Ν. Διατάγματος «Περί τροποποιήσεως διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και του Εισαγωγικού αυτού Νόμου».

²⁰⁰ ΑΠ 948/2001, ΕφΠατρ 337/2005, ΕφΑθ 3106/2001, ΜονΕφΠατρ 179/2022, ΠΠΑ 907/2012, ΤΝΠ Νόμος.

²⁰¹ Σύμφωνα με τη δεύτερη παρ. του άρθρου 94 ΚΠολΔ επιτρέπεται η δικαστική παράσταση διαδίκου χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο στο ειρηνοδικείο, εφόσον πρόκειται για μικροδιαφορές και για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος.

²⁰² Οι προτάσεις ως δικόγραφα πρέπει να αναφέρουν το όνομα, το επώνυμο, το πατρώνυμο, την κατοικία και το ΑΦΜ όλων των διαδίκων, ΕφΑθ 3106/2001, ΕφΑθ 3752/1993, ΤΝΠ Νόμος.

Εφόσον είναι άκυρες οι προτάσεις ο διάδικος θεωρείται ότι δεν κατέθεσε προτάσεις και επομένως δικάζεται ερήμην με όλες τις συνακόλουθες συνέπειες²⁰³. Η γνησιότητα δε της υπογραφής του διαδίκου ή του πληρεξουσίου δικηγόρου του εξασφαλίζεται, σε περίπτωση κατάθεσης του δικογράφου και με την υπογραφή, που αυτός θέτει στην έκθεση κατάθεσης που συντάσσεται, ώστε και ανυπόγραφο δικόγραφο να θεωρείται έγκυρο στην περίπτωση αυτή. Η κατά το άρθρο 237 παρ. 4 εδ. α ΚΠολΔ, όμως, επισημείωση επί των προτάσεων, με την οποία βεβαιώνεται η ημέρα και ώρα της κατάθεσης αυτών δεν αποτελεί έκθεση κατάθεσης αυτών κατά την έννοια του άρθρου 117 ΚΠολΔ, ούτε ασφαλώς ενέχει βεβαίωση περί του ποιος κατέθεσε τις προτάσεις ώστε και χωρίς την υπογραφή του να εξασφαλίζεται η γνησιότητά τους ως προς το πρόσωπο του συντάκτη τους πληρεξουσίου δικηγόρου²⁰⁴. Επίσης, ο εναγόμενος δικάζεται ερήμην αν δεν προσκομίσει την προείσπραξη της δικηγορικής αμοιβής. Το άρθρο 61 του Ν. 4194/2013 «Κώδικας Δικηγόρων»²⁰⁵, στις παραγράφους 1, 3 και 4 αυτού, ορίζει ότι ο δικηγόρος για την άσκηση κάθε είδους ενδίκων βοηθημάτων ή ενδίκων μέσων και για την παράστασή του ενώπιον των δικαστηρίων και των δικαστικών συμβουλίων και γενικά για την παροχή υπηρεσιών που σχετίζονται με την έναρξη και τη διεξαγωγή της δίκης υποχρεούται να προκαταβάλει στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο ειδικότερα αναφερόμενες στον Κώδικα Δικηγόρων εισφορές ενώ ορίζονται και οι περιπτώσεις απαλλαγής από τις εισφορές αυτές (νομική βοήθεια, αντιμισθία, συγγενείς κτλ). Ο δικηγόρος δε για την κατάθεση κάθε είδους ενδίκων βοηθημάτων ή ενδίκων μέσων, καθώς και για την παράστασή του κατά τη συζήτηση των ανωτέρω ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων ενώπιον των δικαστηρίων και δικαστών οφείλει, στο πλαίσιο της υποχρέωσης προκαταβολής της παραγράφου 1 του ως άνω άρθρου, να καταθέσει το σχετικό γραμμάτιο καταβολής, αλλιώς η αντίστοιχη διαδικαστική πράξη είναι απαράδεκτη. Στην τακτική διαδικασία, κατά τη διάταξη του άρθρου 237 του ΚΠολΔ, ο δικηγόρος οφείλει να καταθέτει ενιαίο γραμμάτιο για τις προτάσεις και την παράσταση. Η υποχρέωση προκαταβολής της παράστασης κατά τη συζήτηση κάθε είδους ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων θεωρείται τυπική παράλειψη η οποία μπορεί να καλυφθεί μετά τη συζήτηση και πριν από την έκδοση της απόφασης, ύστερα από σχετική ειδοποίηση του πληρεξουσίου δικηγόρου από το δικαστήριο. Δεν υπάρχει υποχρέωση της προκαταβολής της παραγράφου 1 σε περίπτωση παραίτησης από το δικόγραφο αναβολής ή ματαίωσης της συζήτησης, η δε καταβληθείσα προκαταβολή αναζητείται από τον δικηγόρο που προέβη σε αυτήν, αλλιώς η προκαταβολή ισχύει για τη νέα συζήτηση. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι αν ο δικηγόρος που κατέθεσε προτάσεις στην τακτική διαδικασία, ή στις ειδικές διαδικασίες παραστάθηκε κατά τη συζήτηση της υπόθεσης του εντολέα του και κατέθεσε προτάσεις, δεν έχει καταθέσει το σχετικό γραμμάτιο, η παράσταση του δικηγόρου στο ακροατήριο και όλες οι διαδικαστικές πράξεις (κατάθεση προτάσεων, δηλώσεις στο ακροατήριο και εν γένει παράστασή του κατά τη συζήτηση) που διενεργήθηκαν από αυτόν είναι απαράδεκτες. Τούτο έχει ως συνέπεια ότι ο διάδικος, μη εκπροσωπούμενος από πληρεξούσιο δικηγόρο, δε λαμβάνει μέρος στη συζήτηση κανονικά, θεωρείται δικονομικώς απών και πρέπει να δικαστεί ερήμην²⁰⁶. Το απαράδεκτο δε αυτό δεν

²⁰³ ΑΠ 948/2001, ΕφΑθ 3106/2001, ΠΠΑ 907/2012, ΤΝΠ Νόμος.

²⁰⁴ ΑΠ 887/2020, ΑΠ 948/2001, ΕφΠατρ 337/2005, ΕφΑθ 3106/2001, ΜονΕφΠατρ 179/2022, ΤΝΠ Νόμος.

²⁰⁵ Ο προϊσχύσας Κώδικας Δικηγόρων (ΝΔ 3026/1954) στο άρθρο 96 όριζε ότι οι διάδικοι στις πολιτικές υποθέσεις και ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι υποχρεωμένοι, σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας, να προκαταβάλλουν, κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο, στο ταμείο του δικηγορικού συλλόγου, το οριζόμενο στον νόμο αυτό αντίστοιχο ποσό αμοιβής δικηγόρου για κάθε πράξη προδικασίας και την παράσταση και δεν επιτρεπόταν παράσταση του δικηγόρου αν δεν είχε κατατεθεί το σχετικό γραμμάτιο καταβολής, ο δε διάδικος λογιζόταν ερήμην δικάζομενος.

²⁰⁶ ΑΠ 122/2021, ΤΝΠ Νόμος.

προσκρούει ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ούτε στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ²⁰⁷, δεδομένου, ότι με τις διατάξεις αυτές επιδιώκεται η εξυπηρέτηση σκοπών, που συνάπτονται προς την απονομή της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο, ο δε διάδικος θεωρείται δικονομικά απών²⁰⁸. Σύμφωνα με το άρθρο 237 παρ. 1 όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν. 4842/2021 μέσα σε ενενήντα ημέρες από τη λήξη της προθεσμίας για την επίδοση της αγωγής κατά την παρ. 2 του άρθρου 215, οι διάδικοι οφείλουν να καταθέσουν τις προτάσεις και να προσκομίσουν όλα τα αποδεικτικά μέσα και τα διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με αυτές. Μέσα στην ίδια προθεσμία κατατίθενται το αποδεικτικό επίδοσης της αγωγής, καθώς και τα πληρεξούσια έγγραφα προς τους δικηγόρους κατά το άρθρο 96. Σε περίπτωση έλλειψης των πληρεξουσίων εγγράφων εφαρμόζεται το άρθρο 227. Αν δεν κατατεθούν τα πληρεξούσια έγγραφα μέσα στην προθεσμία που έχει ταχθεί, το δικαστήριο εκδίδει οριστική απόφαση επί της αγωγής. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 ορίστηκε η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 227 ΚΠολΔ για την προσκομιδή του πληρεξουσίου εγγράφου. Αν δεν προσκομιστεί τούτο στην ορισθείσα προθεσμία, στην περίπτωση που η έλλειψη αφορά στον πληρεξούσιο του ενάγοντος η αγωγή απορρίπτεται, ενώ στην περίπτωση που η έλλειψη αφορά τον πληρεξούσιο του εναγομένου επέρχονται οι συνέπειες της πλασματικής ερημοδικίας γι' αυτόν και η αγωγή γίνεται δεκτή. Τούτο, διότι επανειλημμένως παρουσιάστηκε το φαινόμενο της έκδοσης απόφασης κατά το άρθρο 105 ΚΠολΔ, προκειμένου να προσκομιστεί το πληρεξούσιο έγγραφο, το οποίο μερικές φορές δεν κατατίθετο για διάφορους λόγους στον φάκελο της δικογραφίας με συνέπεια τη μεγάλη καθυστέρηση της δίκης.

4.1.1.1 ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΥΤΕΠΑΓΓΕΛΤΩΣ

Η αγωγή είναι νόμω βάσιμη όταν τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ο ενάγων, αληθή υποτιθεμένα, μπορούν να υπαχθούν σε συγκεκριμένο κανόνα δικαίου που συνεπάγεται την έννομη συνέπεια που ζητείται με το αιτητικό της αγωγής^{209, 210}. Ενστάσεις οι οποίες εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο είναι εκείνες που αναφέρονται στις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης²¹¹ (ενστάσεις αοριστίας, εκκρεμοδικίας, δεδικασμένου)²¹², στην αρμοδιότητα δεδομένου ότι λόγω της απουσίας του εναγομένου δε χωρεί σιωπηρή παρέκταση της κατά τόπον αρμοδιότητας²¹³, καθώς και οι καταχρηστικές ενστάσεις^{214, 215, 216} η βάση των οποίων

²⁰⁷ ΑΠ 2126/2017, ΑΠ 1924/2016, ΑΠ 623/2015, ΕφΠειρ 23/2016, ΕφΠειρ 358/2015, ΕφΛαρ 70/2014, ΜονΕφΑγ 53/2019, ΣτΕ 1993/2016, ΣτΕ 126/2015, ΤΝΠ Νόμος.

²⁰⁸ Αντιθέτως σε ό,τι αφορά τον προϊσχύσαντα Κώδικα Δικηγόρων (ΝΔ 3026/1954) είχε κριθεί με την υπ' αριθμόν 33/1995 απόφαση του ΑΕΔ ότι η διάταξη του άρθρου 96 παρ. 6 του ΝΔ 3026/1954 είναι αντίθετη στο άρθρο 20 του Συντάγματος και ως εκ τούτου ανίσχυρη, αφού η ερημοδικία του μη καταθέσαντος το σχετικό γραμμάτιο διαδίκου δε συνάπτεται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων ούτε προς την απονομή της δικαιοσύνης, ΑΕΔ 33/1995, Αρμ 1995, 946.

²⁰⁹ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον ΚΠολΔ, ο.π., 300.

²¹⁰ Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου, 1978, 495 επ.

²¹¹ ΜονΕφΠειρ 111/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης.

²¹² Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 300.

²¹³ ΕφΑθ 3195/1976, Αρμ 1979, 51, ΠΠΑ 3895/1989, ΑρχΝ 1992, 135.

²¹⁴ Καταχρηστικές ενστάσεις είναι εκείνες που λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο όπως είναι η αποσβεστική προθεσμία, Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, 1986, 238.

²¹⁵ Καταχρηστική ένσταση λαμβανόμενη υπόψη αυτεπαγγέλτως αποτελεί και εκείνη του Κουάρθρου 905 παρ. 1 ΑΚ σύμφωνα με την οποία «απαίτηση αχρεωστήτου αποκλείεται αν ο λήπτης της παροχής αποδείξει ότι αυτός που κατέβαλε γνώριζε ότι δεν υπήρχε το χρέος», εφόσον αυτή προκύπτει από τους ισχυρισμούς του ενάγοντος, ΑΠ 2064/2022, ΤΝΠ Νόμος.

²¹⁶ Καταχρηστικές ενστάσεις λαμβανόμενες αυτεπαγγέλτως υπόψη αποτελούν και οι ενστάσεις εξόφλησης και ανανέωσης εφόσον ο ενάγων έχει αναφέρει στις προτάσεις του γεγονότα που μπορούν να τις στηρίξουν, Κ. Μπέης,

προκύπτει από την ίδια την αγωγή και τα όσα εκθέτει ο ενάγων και στην έννομη συνέπεια αυτών καταλήγει αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο^{217, 218}. Επίσης, αυτεπαγγέλτως εξετάζει το δικαστήριο αν καταβλήθηκε το τυχόν οφειλόμενο τέλος δικαστικού ενσήμου, η προείσπραξη δικηγορικής αμοιβής, τα τέλη της συζήτησης της υπόθεσης, αν η αγωγή έχει εγγραφεί στα βιβλία διεκδικήσεων όπου αυτό επιβάλλεται ή και άλλες ειδικές προϋποθέσεις του παραδεκτού της αγωγής ή και της συζήτησης της υπόθεσης που κατά καιρούς θέτει ο νομοθέτης²¹⁹. Από την άλλη πλευρά οι γνήσιες ενστάσεις, οι οποίες ασκούνται τόσο δικαστικά όσο και εξώδικα, για να ληφθούν υπόψη από το δικαστήριο πρέπει να υποβληθεί αίτημα από τον ενιστάμενο. Ως εκ τούτου, σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, το δικαστήριο δεν μπορεί να λάβει υπόψη του, την ένσταση που ο τελευταίος είχε ασκήσει εξώδικα ακόμη και αν το πληροφορείται αυτό από τον παρόντα στη δίκη ενάγοντα²²⁰.

4.1.1.2 ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Το δικαστήριο δεσμεύεται να θεωρήσει τους πραγματικούς ισχυρισμούς του ενάγοντος ομολογημένους στην περίπτωση της ερημοδικίας του εναγομένου, δηλαδή όχι μόνο τους ισχυρισμούς που θεμελιώνουν τη νομική βάση της αγωγής αλλά και τα εκτιθέμενα πραγματικά γεγονότα που θεμελιώνουν την αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Ωστόσο, δεν ομολογείται η βάση των παρεπόμενων αιτημάτων, τα οποία παραδεκτά προτείνονται και χωρίς την τήρηση προδικασίας²²¹ (πχ αίτημα επιδίκασης δικαστικών εξόδων, τόκων και προσωρινά εκτελεστού)²²². Η από την ερημοδικία του εναγομένου ομολογία της ιστορικής βάσης της αγωγής δε συνιστά μορφή γνήσιας ομολογίας, λαμβανόμενης υπόψη ως αποδεικτικό μέσο κατά την έννοια των άρθρων 339 και 352 παρ. 1 ΚΠολΔ και συνεπώς δεν ανακαλείται (ΚΠολΔ 354)²²³, αλλά πλασματική ομολογία, με τη μεθόδευση του σχήματος της οποίας απέβλεψε ο νομοθέτης σε ορισμένες διαδικαστικές ρυθμίσεις και στην επίτευξη των αντίστοιχων πρακτικών συνεπειών. Έτσι, η πλασματική ομολογία του ερημοδικούντος εναγομένου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιφέρει διακοπή της παραγραφής κατά την έννοια της ΑΚ 260^{224, 225}. Η από την ερημοδικία του εναγομένου συναγόμενη, κατά την τακτική διαδικασία, πλασματική ομολογία (άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ) δεν αποτελεί αποδεικτικό μέσο υπό την έννοια του άρθρου 559 αριθ. 11 και 12 ΚΠολΔ και γι' αυτό στην περίπτωση που το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη του την συναχθείσα από την ερημοδικία του εναγομένου ομολογία ή δεν της προσέδωσε τη δέουσα αποδεικτική δύναμη, όπως επί παραδείγματι κρίνοντας τη μεταξύ των εναγομένων ομοδικία ως αναγκαστική ενώ ήταν απλή

<http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

²¹⁷ Α. Βερνάρδος, Πολιτική Δικονομία, 1972, 152.

²¹⁸ Οι γνήσιες ενστάσεις (λχ ένσταση παραγραφής) αποτελούν αντιδικαιώματα, που παραλύουν οριστικά ή πρόσκαιρα την άσκηση του (υπαρκτού) δικαιώματος του αντιδίκου και λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο μόνο κατόπιν σχετικού ειδικού αιτήματος, Α. Αλαπάντας, Ζητήματα απάτης στο πολιτικό δικαστήριο (μετά τον Ν. 4335/2015 και με αναφορά στην πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου), ΕλλΔνη 2020, 995. Εξάλλου, ως προς την ένσταση παραγραφής το ουσιαστικό δίκαιο στη διάταξη του άρθρου 277 ΑΚ ορίζει ρητά ότι το δικαστήριο δε λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη την παραγραφή που δεν έχει προταθεί, Ε. Ασημακοπούλου, Η σύγχρονη φυσιογνωμία της συζητητικής αρχής, 2017, 182.

²¹⁹ Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 108.

²²⁰ Κ. Μακρίδου σε σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 543.

²²¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι το αίτημα της απαγγελίας προσωπικής κράτησης υποβαλλόμενο το πρώτον με τις προτάσεις είναι απορριπτέο ως απαράδεκτο ελλείψει προδικασίας ΠΠΑ 1712/2010, ΜΠΑ 3200/2007, ΤΝΠ Νόμος.

²²² Α. Βερνάρδος, Πολιτική Δικονομία, 1972, 152.

²²³ Ν. Νίκας, Πολιτική δικονομία, 2021, 412.

²²⁴ Κατά την ΑΚ 260 η παραγραφή διακόπτεται, όταν ο υπόχρεος αναγνωρίσει την αξίωση με οποιονδήποτε τρόπο.

²²⁵ ΑΠ 382/2002, ΤΝΠ Νόμος.

και συνεπώς ο απών εναγόμενος αντιπροσωπεύτηκε από τον παρόντα συνεναγόμενο δε δημιουργούνται οι ως άνω λόγοι αναίρεσης²²⁶. Η εφαρμογή του πλάσματος ομολογίας στην ερημοδικία σημαίνει ότι η εκδοθησόμενη απόφαση του δικαστηρίου δε δύναται να στηριχθεί σε αποδεικτικό μέσο, διότι με αυτόν τον τρόπο θα υπονομευόταν η υποχρέωσή του για έκδοση απόφασης βάσει του πλάσματος αυτού. Αν παρά ταύτα το δικαστήριο εκδώσει απόφαση βάσει των αποδεικτικών μέσων αυτή καθίσταται αναιρετέα σύμφωνα με τον αριθμό 13 του άρθρου 559 ΚΠολΔ καθώς εφάρμοσε εσφαλμένα τους ορισμούς του νόμου ως προς το βάρος της απόδειξης²²⁷,²²⁸,²²⁹. Σύμφωνα όμως με μία άλλη άποψη ο ενάγων έχει το δικαίωμα, παρά την ερημοδικία του αντιδίκου του, να ζητήσει από το δικαστήριο να αιτιολογήσει την απόφαση βασιζόμενο σε προσκομισθέν από αυτόν αποδεικτικό έγγραφο²³⁰. Η ερημοδικία του εναγομένου έχει ως αποτέλεσμα ο ενάγων να μη φέρει πλέον το βάρος να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται με την αγωγή του και τα οποία θεμελιώνουν το αίτημα αυτής²³¹. Στο πλαίσιο της αρχής της συζήτησης ο ερημοδικών ενάγων δεν ανταποκρίνεται στο δικονομικό βάρος της υποστήριξης της αγωγής του ο δε ερημοδικών εναγόμενος δεν ανταποκρίνεται στο δικονομικό βάρος να αποκρούσει την αγωγή. Σχετικά με αυτό το τελευταίο, ένα ζήτημα που τίθεται είναι αν, στην περίπτωση που ο εναγόμενος έχει αποδεχθεί την αγωγή αναγνωρίζοντας το δικαίωμα, το οποίο έχει ασκηθεί με αυτήν, εφόσον βέβαια συντρέχουν οι προϋποθέσεις κατά το ουσιαστικό δίκαιο, κατά την έγγραφη προδικασία ή και εξωδίκως με συμφωνία με τον ενάγοντα και εφόσον η συμφωνία αυτή έχει εισφερθεί στη δίκη και εν συνεχεία δε συμμετείχε προσηκόντως σε αυτή κάποιος από τους διαδίκους, η απόφαση που θα εκδοθεί θα στηρίζεται στο άρθρο 298 ΚΠολΔ περί αποδοχής της αγωγής ή στα άρθρα 271-272 ΚΠολΔ. Για να τοποθετηθεί κανείς στο ζήτημα αυτό πρέπει να λάβει υπόψη του το γεγονός ότι στην ερημοδικία του εναγομένου για να εκδοθεί απόφαση βάσει του πλάσματος ομολογίας το οποίο αφορά το ουσία βάσιμο της αγωγής πρέπει να κρίνει πρώτα την αγωγή ως παραδεκτή και νόμω βάσιμη. Αν δε η αγωγή δεν είναι νόμω βάσιμη τότε θα απορριφθεί παρά την ερημοδικία του εναγομένου. Ο εναγόμενος όμως δύναται να αποδεχθεί και μία νόμω αβάσιμη αγωγή²³² και στην περίπτωση αυτή εκδίδεται απόφαση σύμφωνη με την αποδοχή του εναγομένου. Αντίστοιχα ερευνάται το παραδεκτό και το νόμω βάσιμο της αγωγής και στην περίπτωση της ερημοδικίας του ενάγοντος κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ. Ακολουθώντας το παραπάνω σκεπτικό, η αποδοχή της αγωγής προηγείται της ερημοδικίας²³³. Η δικαστική ομολογία στο πλαίσιο της συζητητικής αρχής έχει ως συνέπεια την άρση του βάρους απόδειξης για τον διάδικο υπέρ του οποίου έλαβε χώρα η ομολογία, ο οποίος δεν υποχρεούται πλέον σε απόδειξη²³⁴. Οι δε δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας για τον ενάγοντα συνδέονται με

²²⁶ ΑΠ 607/1994, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 710/1978, ΝοΒ 1979, 535 επ.

²²⁷ Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 249 επ.

²²⁸ <http://www.kostasbeys.gr>-συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

²²⁹ Εξάλλου, εσφαλμένη κατά την έννοια του άρθρου 559 αρ. 13 ΚΠολΔ εφαρμογή των ορισμών του νόμου περί του βάρους απόδειξης, υπάρχει όταν το δικαστήριο εσφαλμένα, εναντίον της διάταξης του άρθρου 338 ΚΠολΔ, επιβάλλει το βάρος της απόδειξης στον έναν από τους διαδίκους, ενώ έπρεπε να το επιβάλει στον αντίδικό του. Τέτοια περίπτωση συντρέχει και όταν υποχρεούται σε απόδειξη πραγματικού γεγονότος ο διάδικος υπέρ του οποίου υπάρχει νόμιμο τεκμήριο, πάρα τον κανόνα του άρθρου 338 παρ. 2 ΚΠολΔ, ΝοΒ 1984, 644, Δ. Κονδύλης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2020, 365.

²³⁰ <http://www.kostasbeys.gr>-συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

²³¹ Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 250.

²³² Προϋποτίθεται όμως αγωγή παραδεκτή και ορισμένη, Κ. Μακρίδου σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 597.

²³³ Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, 2021, 313 επ.

²³⁴ Ε. Ασημακοπούλου, Η σύγχρονη φυσιογνωμία της συζητητικής αρχής, ο.π., 230.

το γεγονός ότι αυτός έχει το βάρος να αποδείξει την αγωγή του. Αν όμως ο ενάγων ερημοδικεί και ο παριστάμενος εναγόμενος προβεί σε ομολογία της αγωγής χωρίς να προβάλει ενστάσεις, η αγωγή του δεν απορρίπτεται καθώς (ο ενάγων) δεν έχει πλέον το βάρος να την αποδείξει²³⁵.

Στην ερήμην εκδοθείσα απόφαση που δεν περιέχει σκεπτικό ερημοδικίας δεν υφίσταται νόμιμη ερημοδικία και είναι νόμιμος ο σχετικός λόγος έφεσης²³⁶.

4.1.1.3 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΗ ΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΑΣΜΑ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

Η ερημοδικία αποτελεί πλάσμα ομολογίας μόνο των πραγματικών ισχυρισμών, όχι όμως και της ύπαρξης διαδικαστικής προϋπόθεσης, όπως είναι η κατά τόπον αρμοδιότητα, η οποία σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου ερευνάται αυτεπάγγελτα²³⁷. Έτσι, προϋπόθεση της, κατά το άρθρο 37 παρ. 1 ΚΠολΔ δωσιδικίας της ομοδικίας είναι η ύπαρξη ομοδίκου που ενάγεται στο δικαστήριο του τόπου της κατοικίας ή διαμονής του ή με βάση κάποια άλλη δωσιδικία, όχι δε και ομοδίκου που ενάγεται σε αναρμόδιο κατά τόπον Δικαστήριο, το οποίο έγινε ως προς αυτόν αρμόδιο συνεπεία παρέκτασης όταν μάλιστα ο άλλος ομοδίκος ερημοδικεί ενόψει του ότι επί απλής ομοδικίας η συμφωνία κάποιου ομοδίκου για παρέκταση δε δεσμεύει και τους λοιπούς ομοδίκους, αδιάφορα από την αποκλειστική συντρέχουσα μορφή της, με επιφύλαξη μόνο της αναγκαίας ομοδικίας, ενόψει του άρθρου 76 παρ. 1 ΚΠολΔ²³⁸. Επίσης, δεν παράγεται πλάσμα ομολογίας εκ της ερημοδικίας του παρεμπιπτόντως εναγομένου πραγματογνώμονα, αφού δεν επιτρέπεται ομολογία για τα ζητήματα του παραδεκτού της όρκισής του²³⁹. Το πλάσμα ομολογίας του ερημοδικαζόμενου εναγομένου δεν απαλλάσσει τον ενάγοντα από το βάρος της απόδειξης της συνδρομής των αξιολογικών εννοιών όπως είναι το εύλογο της αποζημίωσης (ΑΚ 918) και το καταπλεονεκτικό της σύμβασης (ΑΚ 179)²⁴⁰. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την αξίωση εύλογης αποζημίωσης για τη μη περιουσιακή ζημία, το πλάσμα ομολογίας αφορά μόνο τα πραγματικά περιστατικά τα οποία θεωρούνται αληθή και όχι το ύψος του ποσού που πρέπει να επιδικαστεί καθώς αυτό εκτιμάται ελεύθερα²⁴¹. Επίσης, στη δίκη της διανομής από την ερημοδικία του εναγομένου δε συνάγεται πλάσμα ομολογίας περί του εφικτού ή μη της διανομής, παρά μόνο περί της συγκυριότητας επί του ακινήτου²⁴².

4.1.1.4 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις της τακτικής διαδικασίας που ίσχυαν πριν τον Ν. 4335/2015, ο διάδικος που δεν κατέθεσε προτάσεις και δε συνέτρεχε η περίπτωση του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ, εφόσον δεν παραστάθηκε προσηκόντως στο ακροατήριο δικαζόταν ερήμην²⁴³. Μάλιστα δικαζόταν ερήμην ακόμη και αν, στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου για το οποίο ίσχυε η προκατάθεση προτάσεων (είκοσι ημέρες πριν τη συζήτηση), είχε καταθέσει νόμιμα και εμπρόθεσμα προτάσεις. Αυτό συνέβαινε

²³⁵ Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272)

²³⁶ ΕφΘεσ 640/2000, ΑρχΝ 2001,505.

²³⁷ ΕφΑθ 3195/1976, Αρμ 1979, 51.

²³⁸ ΠΠΑ 3895/1989, ΑρχΝ 1992, 135.

²³⁹ ΠΠΑ 881/2016, ΤΝΠ Νόμος.

²⁴⁰ Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 250.

²⁴¹ Α. Βερνάρδος, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 153.

²⁴² ΑΠ 71/1970, ΑρχΝ 1971, 121, ΠΠΘεσ 5476/2014, ΠΠΘεσ 418/2013, ΜΠΠειρ 993/2019, ΜΠΠειρ 994/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΜΠΛαμ 308/2018, ΜΠΑ 2332/2013, ΤΝΠ Νόμος.

²⁴³ ΕφΑθ 5664/1985, ΑρχΝ 1986, 137, ΕφΠειρ 1517/1981, ΠΠΑ 1346/2014, ΠΠΚεφ 82/2010, ΤΝΠ Νόμος.

διότι αν ο διάδικος δεν παρίστατο στο ακροατήριο για να υποστηρίξει και προφορικά, κατά το δικαίωμα ακρόασής του, τους ισχυρισμούς του δεν ήταν δυνατό να ληφθούν αυτοί υπόψη. Η κατάθεση δε των προτάσεων δεν αποτελεί στοιχείο της προδικασίας κατά την οποία η αρχή της δημοσιότητας περιορίζεται αποκλειστικά στους διαδίκους αλλά της κύριας διαδικασίας²⁴⁴ έστω και αν η κατάθεσή τους γίνεται σε χρόνο προγενέστερο της συζήτησης, και ως εκ τούτου συνδέονται άμεσα με τη συζήτηση και δεν μπορούν να αποτελέσουν υλικό της δικογραφίας χωρίς την υποστήριξή τους από τον παριστάμενο διάδικο²⁴⁵. Η τελευταία αυτή περίπτωση έγινε αντικείμενο προβληματισμού. Κατά την άποψη αυτή το δικαστήριο θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψη του τόσο τους περιεχόμενους στις προτάσεις του απόντος διαδίκου ισχυρισμούς όσο και τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέστηκε και προσκόμισε. Η άποψη αυτή συμβάδιζε περισσότερο με τη διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ, όπως αυτό ίσχυε από το 2002²⁴⁶ έως το 2011²⁴⁷ κατά την οποία ο διάδικος που δεν εμφανιζόταν κατά τη συζήτηση δικαζόταν σαν να ήταν παρών. Με τη θέση αυτή συμβαδίζει και η άποψη που έχει διατυπωθεί ότι η κατάθεση των προτάσεων αποτελεί στοιχείο της προδικασίας και εφόσον έχουν κατατεθεί νομότυπα και εμπρόθεσμα αποτελούν νόμιμο μέρος της δικογραφίας²⁴⁸. Η διαφορά των δύο παραπάνω απόψεων έχει κυρίως να κάνει με την εφαρμογή του άρθρου 528 ΚΠολΔ, το οποίο, εφόσον δε λαμβάνονται υπόψη οι περιεχόμενοι στις προτάσεις του απόντος διαδίκου ισχυρισμοί, εφαρμόζεται κανονικά και έτσι, εφόσον ο ερημοδικασθείς ασκήσει έφεση, εξαφανίζεται η πρωτόδικη απόφαση και σύμφωνα με το εδ. β της ως άνω διάταξης έχει τη δυνατότητα να προβάλει όλους τους ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει πρωτοδίκως, ενώ στη δεύτερη περίπτωση ο ερημοδικασθείς δεν έχει τη δυνατότητα να προτείνει άλλους ισχυρισμούς πέραν των περιεχομένων στις πρωτόδικες προτάσεις του δηλαδή περιορίζεται από τα προβλεπόμενα στη διάταξη του άρθρου 527 ΚΠολΔ²⁴⁹.

4.1.1.5 ΜΕΡΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ

Τίθεται επίσης το ερώτημα αν υφίσταται ερημοδικία στην περίπτωση που ο εναγόμενος καταθέτει μεν προτάσεις (και στην περίπτωση της τακτικής διαδικασίας ως ίσχυε πριν τις τροποποιήσεις του Ν. 4335/2015 παρίσταται κανονικά στη συζήτηση) πλην όμως με αυτές υποβάλλει μόνο κάποιο αίτημα (πχ αναβολής της δίκης για συνεκδίκαση με συναφή άλλη υπόθεση) ή προβάλλει κάποιο ζήτημα παραδεκτού της αγωγής χωρίς, ωστόσο, να αναφέρεται καθόλου στην ιστορική βάση της αγωγής, χωρίς να την ομολογεί, να την αποδέχεται, να την αρνείται ή να προβάλλει ενστάσεις από τις οποίες κατά λογική αναγκαιότητα να μπορεί να συναχθεί σιωπηρή απάντηση στους ισχυρισμούς της αγωγής, καταθέτει δηλαδή μόνο «τυπικές» προτάσεις. Ανάλογο ζήτημα (μερικής ερημοδικίας²⁵⁰) τίθεται και όταν στο ίδιο δικόγραφο σωρεύονται περισσότερες αγωγές και ο εναγόμενος δεν απαντά σε κάποια από αυτές, το δε δικαστήριο δεν

²⁴⁴ Κ. Κεραμέυς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1986, 185.

²⁴⁵ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, 2006, 420.

²⁴⁶ Το άρθρο 271 αντικαταστάθηκε ως άνω (από 16/9/2001) με το άρθρο 13 Ν.2915/2001, ΦΕΚ Α 109-29/5/2001. Με το άρθρο 15 Ν. 2943/2001, ΦΕΚ Α 203-12/9/2001, ο χρόνος έναρξης ισχύος του Κεφαλαίου Α του Ν. 2915/2001 μετατέθηκε στην 1^η Ιανουαρίου 2002.

²⁴⁷ Η διάταξη τροποποιήθηκε με το άρθρο 29 Ν. 3994/2011, οπότε επανήλθε το πλάσμα ομολογίας στην ερημοδικία εναγομένου (ΦΕΚ Α 165-25/7/2011).

²⁴⁸ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία, 2005, 301 επ.

²⁴⁹ Δ. Κονδύλης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Συμπλήρωμα, 2003, 4 επ.

²⁵⁰ Σε ό,τι αφορά την μερική ερημοδικία στην υποκειμενική σώρευση θα γίνει ειδικότερα λόγος παρακάτω οπότε θα εξεταστεί η ερημοδικία στην περίπτωση της απλής και αναγκαστικής ομοδικίας.

μπορεί να εκτιμήσει από τις προτάσεις του ότι απαντά έστω και σιωπηρά σε όλες^{251, 252}. Με βάση όμως τα παραπάνω υπάρχει ο κίνδυνος ο προσηκόντως παριστάμενος διάδικος (διά της κατάθεσης προτάσεων κατά τα ισχύοντα ή διά της κατάθεσης προτάσεων και παράστασης στο ακροατήριο κατά τα προϋσχύσαντα) να δικαστεί εν μέρει αντιωλία και εν μέρει ερήμην²⁵³ με περαιτέρω συνέπεια, να οριστεί εν μέρει παράβολο ερημοδικίας, η ίδια απόφαση για τον ίδιο διάδικο να υπόκειται εν μέρει σε ανακοπή ερημοδικίας ή στις προϋποθέσεις του 528 ΚΠολΔ σε περίπτωση έφεσης. Ο πρακτικός προβληματισμός που δημιουργείται γίνεται περισσότερο αντιληπτός με το παράδειγμα της επικουρικής σώρευσης αγωγών στην περίπτωση που ο εναγόμενος αρνείται την κύρια βάση και παραλείπει να απαντήσει στην επικουρική, το δε δικαστήριο απορρίπτει την κύρια βάση και καλείται να απαντήσει στην επικουρική. Αν δεχθούμε την παραπάνω θέση πρέπει το δικαστήριο, στην τακτική διαδικασία, για την επικουρική βάση να κάνει σκεπτικό ερημοδικίας, να δικάσει ερήμην τον εναγόμενο για τη βάση αυτή, να ορίσει παράβολο ερημοδικίας, να εφαρμόσει το πλάσμα ομολογίας και εφόσον δεν υπάρχει ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως να κάνει δεκτή την αγωγή ως προς την επικουρική βάση της. Σε ανακοπή ερημοδικίας θα υπόκειται μόνο η επικουρική βάση της αγωγής και όχι η κύρια, ενώ σε περίπτωση έφεσης, από τον ηττηθέντα εναγόμενο σε περίπτωση που ο τελευταίος θέλει να προσβάλει με λόγο έφεσης και την απορριφθείσα ως απαράδεκτη ή μη νόμιμη κύρια αγωγική βάση ως προς τη δυνατότητα προβολής ισχυρισμών για την κύρια βάση θα εφαρμόζεται το 527 ΚΠολΔ και για την επικουρική το 528 ΚΠολΔ, ο δε διάδικος για την κύρια βάση θα μπορεί να παραστεί με δήλωση, για την επικουρική όχι²⁵⁴. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη γνώμη τέτοιος κατακερματισμός μόνο προβλήματα δημιουργεί. Οι απλές και καθαρές λύσεις δημιουργούν ασφάλεια δικαίου και επομένως εφόσον ο εναγόμενος συμμετέχει προσηκόντως στη δίκη δε θα έπρεπε να δικαστεί ερήμην ακόμη και αν δεν απαντά στους ισχυρισμούς του ενάγοντος. Η δε στάση του αυτή θα αξιολογηθεί με βάση τα οριζόμενα στο άρθρο 261 ΚΠολΔ²⁵⁵ και όχι στο πλαίσιο μερικής ερημοδικίας και το δικαστήριο θα εκτιμήσει τη μη αμφισβήτηση ενός πραγματικού ισχυρισμού ως άρνηση ή ομολογία όχι αυτοτελώς, αλλά σε συνδυασμό με το σύνολο των ισχυρισμών του διαδίκου²⁵⁶.

4.1.1.6 ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ - ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ

Συμφωνία των διαδίκων για τον αποκλεισμό της ερημοδικίας, ήτοι συμφωνία για τη μη εφαρμογή του πλάσματος ομολογίας σε περίπτωση απουσίας του εναγομένου, ή παραίτηση του ενάγοντος από την εφαρμογή του πλάσματος ομολογίας είναι άκυρη. Τούτο διότι μία τέτοια συμφωνία θίγει την εξουσία του δικαστηρίου και την ελευθερία δικανικής πεποιθήσεως αυτού και εξέρχεται από τα όρια της ελευθερίας των συμβάσεων και της αυτονομίας της ιδιωτικής

²⁵¹ Κ. Μπέης, <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271), Β. Βαθρακοκούλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 247.

²⁵² ΜΠΣαμ 146/1999, ΤΝΠ Νόμος, όπου ο ενάγων δικάστηκε αντιωλία στην αγωγή και ερήμην στη διά των προτάσεων της εναγομένης ασκηθείσα ανταγωγή.

²⁵³ ΜΠΘεσ 14/2015, ΤΝΠ Νόμος.

²⁵⁴ Αντίστοιχος προβληματισμός δημιουργείται και στην περίπτωση του ενάγοντος όταν αυτός δεν καταβάλει καθόλου ή δεν καταβάλει το προσήκον δικαστικό ένσημο που απαιτείται οπότε τίθεται ζήτημα εν μέρει πλασματικής ερημοδικίας. Για το ζήτημα αυτό ακολουθεί ειδικότερη ανάλυση στην οικεία ενότητα.

²⁵⁵ Το άρθρο 261 ΚΠολΔ ορίζει ότι κάθε διάδικος οφείλει να απαντά με σαφήνεια γενικά ή ειδικά για την αλήθεια ή όχι των πραγματικών ισχυρισμών του αντιδίκου του. Εφόσον δεν αμφισβητήθηκε η αλήθεια κάποιου πραγματικού ισχυρισμού, απόκειται στον δικαστή να κρίνει σε συνδυασμό με την τυχόν γενική άρνηση και το σύνολο των ισχυρισμών των διαδίκων, αν συνάγεται ομολογία ή άρνηση.

²⁵⁶ ΑΠ 175/2020, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 772/1982, Αρμ 1983, 128, ΕιρΑθ 1561/2007, ΑρχΝ 2008, 764.

βούλησης²⁵⁷, ²⁵⁸. Επίσης, η ερημοδικία²⁵⁹ δεν προϋποθέτει για την εγκυρότητά της να υφίσταται και εξουσία διάθεσης του ουσιαστικού δικαίου όπως επί παραδείγματι συμβαίνει σε διαθετικές πράξεις όπως είναι η αποδοχή της αγωγής, ο συμβιβασμός ή η παραίτηση από το δικαίωμα²⁶⁰. Όπως ήδη αναφέρθηκε έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι εφόσον υφίσταται αίτημα του ενάγοντος περί απόδειξης των ισχυρισμών του, επιβάλλεται να αποδεικνύονται, έστω και αν είναι απών ο εναγόμενος, διότι εκ του ότι «θεωρούνται» αποδεδειγμένοι οι ισχυρισμοί του ενάγοντος, δεν αποκλείεται η δυνατότητα της πλήρους απόδειξης τους, εφόσον τούτο επιθυμεί και αιτείται ο ενάγων²⁶¹. Ο ερημοδικών εναγόμενος γνωρίζοντας ότι έχει τη δυνατότητα της ανακοπής ερημοδικίας μπορεί να κάνει χρήση του δικαιώματος αυτού και να παρελκύσει τη δίκη επιτυγχάνοντας την εκ νέου συζήτηση της υπόθεσης σε μελλοντικό, ίσως ευνοϊκότερο για τον ίδιο χρόνο. Απέναντι στο ενδεχόμενο αυτό ο ενάγων πιθανόν να έχει συμφέρον να προσκομίσει όλες τις αποδείξεις του και κυρίως την εξέταση του μάρτυρα προς υποστήριξη της αγωγής του (κατά την προϋχούσα τακτική διαδικασία αλλά και κατά τις ειδικές διαδικασίες που ακόμη εξετάζονται οι μάρτυρες στο ακροατήριο) ή την εξέταση του ιδίου ως διαδίκου που ενδεχομένως να μην μπορεί να προσκομίσει σε μελλοντική συζήτηση της υπόθεσης. Εξάλλου, καμία διάταξη δεν απαγορεύει στους διαδίκους να εξετάσουν μάρτυρες κατ' άρθρο 234 ΚΠολΔ λόγω της ερημοδικίας του αντιδίκου τους. Ωστόσο, υπάρχει η συνήθεια όταν ερημοδικεί κάποιος διάδικος να μην εξετάζονται από το δικαστήριο οι προτεινόμενοι και παριστάμενοι μάρτυρες του αντιδίκου του που συμμετέχει προσηκόντως στη δίκη με τη σκέψη ότι με αυτό τον τρόπο τίθενται εκποδών τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ ή να εξετάζονται μόνο για τα ζητήματα εκείνα που δεν καλύπτονται από το πλάσμα ομολογίας (πχ ηθική βλάβη)²⁶². Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση η πρακτική αυτή των δικαστηρίων δεν είναι ορθή για τους ανωτέρω εκτιθέμενους λόγους αλλά και για το ενδεχόμενο που υπήρχε, υπό την προϋχούσα τακτική διαδικασία, να μη εξεταστεί στο ακροατήριο ο προτεινόμενος μάρτυρας λόγω του πλάσματος, κατά τη μελέτη όμως της δικογραφίας να προκύψει ότι η ένδικη διαφορά εισήχθη στην τακτική διαδικασία εσφαλμένα, ενώ έπρεπε να εισαχθεί κατά την προσήκουσα ειδική, όπου δεν ίσχυαν τα τεκμήρια ερημοδικίας και οι απόντες διάδικοι θα έπρεπε να δικαστούν ωσει παρόντες. Έτσι το δικαστήριο στερούσε στο διάδικο ένα αποδεικτικό μέσο που ενδεχομένως να ήταν ουσιώδες για τον σχηματισμό της δικαστικής κρίσης.

4.1.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 272 ΚΠολΔ αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και αυτός δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή. Στη δεύτερη παράγραφο της ίδιας διάταξης ορίζεται ότι αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του εναγομένου ή εκείνου που άσκησε κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271 ΚΠολΔ και σε περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος απορρίπτεται η αγωγή. Στη δε τρίτη παράγραφο ορίζεται ότι αν ο εναγόμενος άσκησε ανταγωγή

²⁵⁷ Β. Βαθρακοκόιλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 249.

²⁵⁸ Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 1938, 4438 επ.

²⁵⁹ Υποστηρίζεται ότι η ερημοδικία του ενάγοντος αποτελεί διαθετική πράξη του αντικειμένου της δίκης κατά το δικονομικό δίκαιο, Κ. Καλαβρός, Αιτήσεις και Ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2013, 43. Κατ' άλλη άποψη όμως η ερημοδικία του ενάγοντος δεν απορρέει από την αρχή της διάθεσης αλλά από τη διέπουσα την πολιτική δίκη συζητητική αρχή, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, ο.π., 313.

²⁶⁰ Κ. Καλαβρός, Αιτήσεις και Ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, ο.π., 43 επ.

²⁶¹ Ε. Καραμανώλης, Τινά περί του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ (τεκμήριον ομολογίας ερήμην εναγομένου), Αρμ 1988, 527.

²⁶² Κ. Ροζάκης, Παρατηρήσεις στην ΜΠΣπαρτ 114/1987, Δίκη 1987, 496 επ.

εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271 ΚΠολΔ. Όπως και επί ερημοδικίας του εναγομένου έτσι και εδώ η διάταξη πρέπει να ερμηνευθεί συστηματικά σε σχέση με το άρθρο 237 παρ. 6 ΚΠολΔ καθώς, κατά την πρώτη οριζόμενη συζήτηση δεν υπάρχει διάδικος που την επισπεύδει και επομένως το δικαστήριο θα ερευνήσει μόνο αν επιδόθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα η αγωγή στον εναγόμενο ούτως ώστε να δικάσει τον απόντα ενάγοντα ερήμην του. Το ποιος επισπεύδει τη συζήτηση, όπως προαναφέρθηκε, είναι κάτι που θα ερευνηθεί όταν η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση με κλήση²⁶³.

Η ερημοδικία του ενάγοντος κατά μία γνώμη συνδέεται με την αρχή της διάθεσης, διότι με αυτή καθιερώνεται τεκμήριο παραίτησης. Κατ' άλλη γνώμη συνδέεται με το σύστημα της συζήτησης, όπως και η ερημοδικία του εναγομένου καθώς οι δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του ενάγοντος σχετίζονται με το ότι ο νόμος του επιβάλλει το βάρος να υποστηρίξει την αγωγή του, αν την αρνείται ο εναγόμενος, καθώς και το βάρος να αρνηθεί τις ενστάσεις του εναγομένου²⁶⁴. Ζήτημα βέβαια δημιουργείται ως προς το εάν ο ενάγων παραιτείται από τη διαδικαστική πράξη της αγωγής²⁶⁵ ή από το επίδικο δικαίωμα²⁶⁶. Αν όμως επρόκειτο για τη διαδικαστική πράξη της αγωγής, τότε αφενός δε θα έπρεπε να εκδίδεται δικαστική απόφαση και αφετέρου δε θα υπήρχε η ανάγκη του θεσμού της ανακοπής ερημοδικίας, διότι ο παραιτηθείς από την αγωγή του ενάγων θα μπορούσε να επανέλθει με νέα αγωγή. Αυτός είναι και ο λόγος που υποστηρίζεται η άποψη ότι πρόκειται για παραίτηση από το επίδικο δικαίωμα. Σε αυτή όμως την περίπτωση θα μπορούσε να γίνει καταστρατήγηση των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου που στερούν τον δικαιούχο από την εξουσία διάθεσης του (ήδη επιδίκου) δικαιώματος του γι' αυτό και υποστηρίζεται ότι στις δίκες δημόσιας τάξης, απορρίπτεται η αγωγή θεωρώντας ότι ο ερημοδικών ενάγων παραιτείται από το δικόγραφο αυτής²⁶⁷. Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται είναι αν λόγω της ερημοδικίας του ενάγοντος η αγωγή απορρίπτεται χωρίς να προηγουμένως να εξεταστεί η συνδρομή των προϋποθέσεων του παραδεκτού και του νόμιμου αυτής. Κατά μία άποψη προηγείται η προσήκουσα συμμετοχή στη δίκη του διαδίκου, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την περαιτέρω έρευνα της υπόθεσης χωρίς να απαιτείται να προηγηθεί η εξέταση του παραδεκτού και του νομίμου της αγωγής²⁶⁸. Σε αυτές τις περιπτώσεις απορρίπτεται η αγωγή χωρίς να περιληφθεί στην απόφαση κρίση περί του παραδεκτού και του νόμιμου, χωρίς να αναφερθούν οι οικείες διατάξεις στις οποίες στηρίζεται η αγωγή, σε αντίθεση με τις αποφάσεις που εκδίδονται ερήμην του εναγομένου, όπου στο σκεπτικό της απόφασης προηγείται το παραδεκτό και το νόμιμο για να καταλήξουν ότι η αγωγή γίνεται δεκτή λόγω του πλάσματος ομολογίας αυτής. Ένα επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι ο νομοθέτης στη διάταξη του 272 ΚΠολΔ σε αντίθεση με το άρθρο 271 ΚΠολΔ δεν όρισε ότι το

²⁶³ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 543 επ.

²⁶⁴ Κ. Μπέης σε <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272).

²⁶⁵ Υπέρ της εκδοχής της παραίτησης από το δικόγραφο ΕφΠατρ 95/2017, ΠΠΠειρ 1124/2019, ΠΠΘεσ 3826/2014, ΠΠΑ 2783/2005, ΠΠΑ 7040/2003, ΜΠΘεσ 19257/2017, ΜΠΑ 3807/2015, ΜΠΑ 1482/2007, ΜΠΑ 1760/2004, ΤΝΠ Ισοκράτης.

²⁶⁶ Υπέρ της εκδοχής της παραίτησης από το δικαίωμα Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 111, Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 257, Κ. Μπέης σε <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272)

²⁶⁷ Κ. Μπέης σε <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (272), Κ. Παραβανής, Το πρόβλημα του ουσιαστικού δεδικασμένου επί ερημοδικίας του ενάγοντος και τελεσιδικίας εις δίκας δημόσιας τάξεως, ΝοΒ 1969, 1275.

²⁶⁸ Α. Βερνάρδος, Πολιτική Δικονομία, 1972, 153, ΕφΠειρ 372/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΑθ 11628/1995, ΑρχΝ 1996, 185, μειοψ. σε ΕφΘρ 67/1983, ΕλλΔνη 1984, 487.

δικαστήριο απορρίπτει την αγωγή αφού πρώτα την κρίνει παραδεκτή και νόμιμη. Αντίστοιχα, ο νομοθέτης στο άρθρο 524 ΚΠολΔ, όπου επίσης είχε δημιουργηθεί αντίστοιχος προβληματισμός, όρισε ρητά ότι σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται εφόσον είναι παραδεκτή. Η δεύτερη άποψη είναι ότι το δικαστήριο πρέπει να ερευνά πρώτα το παραδεκτό και το νόμιμο και στη συνέχεια απορρίπτει κατ' ουσίαν την αγωγή λόγω της ερημοδικίας²⁶⁹. Επιχείρημα υπέρ αυτής αποτελεί το γεγονός ότι η διάταξη αναφέρει ότι γίνεται συζήτηση της υπόθεσης. Όπως θα εκτεθεί εκτενέστερα παρακάτω η ερήμην απόφαση δημιουργεί δεδικασμένο για το τυπικά παραδεκτό της αγωγής και για την ουσία της υπόθεσης γεγονός που εμποδίζει την άσκηση νέας αγωγής²⁷⁰. Γι' αυτό κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση αυτή η δεύτερη άποψη είναι και ορθότερη καθώς η δικαστική απόφαση αναφέρει με σαφήνεια ποια από τα επιμέρους αιτήματα απορριφθήκαν ως απαράδεκτα, μη νόμιμα ή ουσία αβάσιμα λόγω της ερημοδικίας. Αφού προηγείται η προσήκουσα συμμετοχή στη δίκη της εξέτασης του παραδεκτού και του νομίμου αυτής, τότε σε περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος καταψηφιστικής αγωγής αυτή απορρίπτεται λόγω της ερημοδικίας και όχι λόγω της μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου, η οποία εξετάζεται μετά το παραδεκτό και το βάσιμο της αγωγής²⁷¹.

Η ερημοδικία του ενάγοντος δεν αποκλείει τη συζήτηση της υπόθεσης. Η δε απόρριψη της αγωγής δεν επέρχεται πάντοτε λόγω της ερημοδικίας του ενάγοντος αφού, όπως έχει ήδη αναφερθεί δεν απορρίπτεται αν ο εναγόμενος αποδέχεται το αίτημά της ή ομολογεί την ιστορική βάση της χωρίς να προβάλλει κάποια ένσταση παρά την ερημοδικία του ενάγοντος²⁷². Υπάρχει βέβαια και η αντίθετη εκδοχή σύμφωνα με την οποία σε αυτή την περίπτωση η αγωγή απορρίπτεται ακόμη και αν υφίσταται ομολογία του εναγομένου ως προς τα πραγματικά περιστατικά της αγωγής ή αποδοχή αυτής λόγω του τεκμηρίου παραίτησης^{273, 274}.

Ερημοδικία του ενάγοντος στην τακτική διαδικασία, όπως ισχύει με τον Ν. 4335/2015 ενώπιον του μονομελούς και του πολυμελούς πρωτοδικείου, όπως και στην περίπτωση του εναγομένου υπάρχει αν ο ενάγων δεν καταθέσει καθόλου προτάσεις ή αυτές είναι δεν είναι υπογεγραμμένες από δικηγόρο, αν δεν προσκομίσει την προείσπραξη της δικηγορικής αμοιβής, αν δεν προκαταβάλει κατ' άρθρο 175 ΚΠολΔ τα τέλη και έξοδα της δίκης όπου αυτό επιβάλλεται, αν δεν καταβάλει το προσήκον τέλος δικαστικού ενσήμου στις καταψηφιστικές αγωγές²⁷⁵ και αν

²⁶⁹ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 300, Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 257, Κ. Μακρίδου σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 563, Ε. Ποδηματά, Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2915/2001, ΕλλΔνη 2002, 15, Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2018, 465.

²⁷⁰ Π. Θεοδωρόπουλος, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 1986, 229.

²⁷¹ Ωστόσο, σε εκείνες τις ειδικές διαδικασίες στις οποίες ισχύει το σύστημα της μονομερούς συζήτησης (διατροφές και εργατικά) σε περίπτωση συρροής πλασματικής και πραγματικής ερημοδικίας επέρχεται απόρριψη της αγωγής εξαιτίας της μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται και από τις διατάξεις των άρθρων 595, 621 ΚΠολΔ, που προβλέπουν τη συζήτηση της υπόθεσης σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι στην περίπτωση της πραγματικής ερημοδικίας. Τυχόν αντίθετη εκδοχή θα ευνοούσε τον διάδικο που δε συμμετείχε καθόλου στη συζήτηση της υπόθεσης από αυτόν που παραστάθηκε αλλά δεν κατέβαλε δικαστικό ένσημο, Α. Δούκα, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης, 2021, 181 επ.

²⁷² Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 259.

²⁷³ Γ. Μητσόπουλος, Η θέση του δικονομικού εγγυητού κατ' άρθρα 274 και 277 ΚΠολΔ, Δίκη 1974, 647.

²⁷⁴ Κ. Καλαβρός, Πολιτική δικονομία, ο.π., 541 επ.

²⁷⁵ Κατά το άρθρο 172 ΚΠολΔ η μη καταβολή της εγγυοδοσίας δεν έχει ως αποτέλεσμα την ερημοδικία αλλά την ανάκληση της αγωγής.

παρά το γεγονός ότι κλήθηκε ο ενάγων κατ' άρθρο 227 ΚΠολΔ να προσκομίσει το πληρεξούσιο έγγραφο προς τον δικηγόρο του αυτό δεν προσκομίστηκε μέσα στην ορισθείσα προθεσμία.

4.1.2.1 ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ

Πλασματική ερημοδικία υφίσταται όταν δεν καταβάλλεται το δικαστικό ένσημο, όταν δεν υπογράφονται οι προτάσεις από τον πληρεξούσιο δικηγόρο, όταν δεν προκαταβάλλεται η δικηγορική αμοιβή και όταν δεν προκαταβάλλονται τα έξοδα και τέλη του ενάγοντος εκ μέρους του εναγομένου στη δίκη της διατροφής²⁷⁶. Πλασματική ερημοδικία καθιερώνουν και οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 280 ΚΠολΔ. Σύμφωνα με την πρώτη εξ αυτών θεωρείται ότι δεν εμφανίζεται ο διάδικος που ζητεί μόνο αναβολή, η οποία δεν έγινε δεκτή από το δικαστήριο. Σύμφωνα με τη δεύτερη αν ο διάδικος που εμφανίστηκε κατά την εκφώνηση της υπόθεσης υποβάλει αίτηση αναβολής της συζήτησης, η οποία απορρίφθηκε από το δικαστήριο χωρίς να έχει απαντήσει στην ουσία, θεωρείται ότι δε μετέχει κανονικά στην παραπέρα συζήτηση²⁷⁷.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 2 του Ν. ΓπΟΗ/1912 «περί δικαστικού ενσήμου», όπως ερμηνεύθηκε αυθεντικώς με το ΝΔ 1544/1942 (άρθρο 7 παρ. 1) και τροποποιήθηκε με το ΝΔ 4189/1961, αν ο ενάγων παραλείψει την προκαταβολή του οφειλομένου τέλους δικαστικού ενσήμου, δικάζεται ερήμην, εφαρμοζομένων των σχετικών διατάξεων της πολιτικής δικονομίας, στις οποίες γίνεται παραπομπή. Επιπλέον, η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του Ν. ΓπΟΗ/1912 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο πρώτο (ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ ΙΓ περίπτωση 6) του Ν. 4093/2012, το άρθρο 16 παρ. 16 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου και το άρθρο 40 παρ. 16 του Ν. 4111/2013 έχει πλέον ως εξής: «1. Το δικαστικό ένσημο καθορίζεται σε ποσοστό οκτώ τοις χιλίοις (8/000) επί της αξίας του αντικειμένου της αγωγής ή άλλου δικογράφου που υποβάλλεται σε οποιοδήποτε δικαστήριο του Κράτους και υπόκειται σε δικαστικό ένσημο κατά τις οικείες διατάξεις, εφόσον το αιτούμενο ποσό είναι ανώτερο των διακοσίων (200) ευρώ. Επί πλέον αυτού, καταβάλλεται ποσοστό 10 τοις εκατό (10%) υπέρ του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (Τομέας Ασφάλισης Νομικών), ποσοστό 5 τοις εκατό (5%) υπέρ του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) και χαρτόσημο ποσοστού 2,4%, τα οποία ανωτέρω ποσοστά υπολογίζονται επί του ποσού του δικαστικού ενσήμου. Από την ισχύ της παρούσας διάταξης, παύει να ισχύει κάθε άλλη που αφορά καθορισμό του δικαστικού ενσήμου, κατά τα ανωτέρω ποσοστά εκτός της παραγράφου 1Α περίπτωση η του άρθρου 10 του ΝΔ 1017/1971 (ΤΑΧΔΙΚ)». Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 173 και 175 ΚΠολΔ, προκύπτει ότι αυτός, ο οποίος, εκ του νόμου, υποχρεούται σε προκαταβολή των τελών και των εξόδων (μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το δικαστικό ένσημο), θεωρείται ως μη εμφανιζόμενος (πλασματική ερημοδικία) και, συνεπώς, σε περίπτωση μη προκαταβολής αυτών, δικάζεται ερήμην, οπότε και εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 272 παρ. 1 ΚΠολΔ κατά την οποία αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και αυτός δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή²⁷⁸. Δυνάμει της διάταξης του άρθρου 70 Ν. 3994/2011 καθιερώθηκε και ως προς τις αναγνωριστικές αγωγές η υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου και σε περίπτωση μη καταβολής του η επέλευση

²⁷⁶ Κ. Μακρίδου σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 561.

²⁷⁷ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 554.

²⁷⁸ ΑΠ 538/2019, ΑΠ 675/2010, ΠΠΠειρ 2234/2006, ΠΠΑ 4569/2004, ΠΠΑ 15/2010, ΜΠΠατρ 103/2020, ΤΝΠ Νόμος.

πλασματικής ερημοδικίας του ενάγοντος. Με το άρθρο όμως 33 του Ν. 4446/2016 καταργήθηκε το δικαστικό ένσημο στις αναγνωριστικές αγωγές. Ακολούθησε το άρθρο 42 Ν. 4640/2019 το οποίο όρισε ότι «στο τέλος, που επιβάλλεται κατά το άρθρο 2 Ν. ΓπΟΝ/1912, δεν υπόκεινται οι αναγνωριστικές αγωγές για όλες τις διαφορές που υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα των ειρηνοδικείων και των μονομελών πρωτοδικείων, καθώς και οι αγωγές για την εξάλειψη υποθήκης και προσημείωσης και εκείνες που αφορούν την ακύρωση πλειστηριασμού».

Ζήτημα είχε δημιουργηθεί με το προϊσχύσαν καθεστώς της μονομερούς συζήτησης οπότε είχε καταργηθεί το άρθρο 272 ΚΠολΔ με το άρθρο 13 παρ. 2 του Ν. 2915/2001. Παρά την κατάργησή του, ως προς τη μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου, το άρθρο 272 ΚΠολΔ διατηρούσε την ισχύ του οδηγώντας σε πλασματική ερημοδικία του ενάγοντος με περαιτέρω συνέπεια την απόρριψη της αγωγής ως ουσία αβάσιμη²⁷⁹. Σε αντίθετη περίπτωση ο ενάγων μη καταβάλλοντας το δικαστικό ένσημο θα έπρεπε να δικαστεί ωσει παρών με τον κίνδυνο να κριθεί η αγωγή του ουσία βάσιμη με αναπόφευκτη συνέπεια την καταστρατήγηση των διατάξεων περί δικαστικού ενσήμου²⁸⁰. Σύμφωνα με τα άρθρα 173 και 175 ΚΠολΔ, όπως ίσχυαν και μετά την τροποποίηση που επήλθε με τον Ν. 2915/2001, ο υπόχρεος σε προκαταβολή τελών και εξόδων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και το δικαστικό ένσημο, λογίζεται ως μη εμφανιζόμενος (πλασματική ερημοδικία) και επομένως δικάζεται ερήμην και η αγωγή του απορρίπτεται, ως ουσιαστικά αβάσιμη, του άρθρου 270 παρ. 1 εδ. τελ. ΚΠολΔ²⁸¹ (ως ίσχυε πριν τον Ν. 4335/2015) μη έχοντας εν προκειμένω εφαρμογή, διότι αφορούσε μόνο στην ερημοδικία η οποία επέρχεται, όχι λόγω μη προκαταβολής εξόδων, αλλά λόγω της από άλλους λόγους μη εμφάνισης ή μη προσήκουσας εμφάνισης (πραγματική ερημοδικία) κάποιου από τους διαδίκους²⁸². Η πλασματική αυτή ερημοδικία, εξακολουθούσε να ισχύει, διότι η συγκεκριμένη κύρωση προβλέπεται από το άρθρο 7 του Ν. 1544/1942, που, ως ειδικός νόμος, δεν έχει θιγεί από τις διατάξεις του Ν. 2915/2001. Από τον νεότερο γενικό νόμο δεν προέκυπτε βούληση του νομοθέτη να καταργήσει τον παλαιότερο ειδικό νόμο, που ρητά έχει διατηρηθεί σε ισχύ με το άρθρο 1 ΕισΝΚΠολΔ, ο οποίος δε θεωρείτο ασυμβίβαστος, λόγω της ειδικότητας του, προς το ισχύον τότε σύστημα της ερημοδικίας και συνεπώς, διατηρείτο σε ισχύ, παρά την κατάργηση του άρθρου 272 ΚΠολΔ, που προέβλεπε την απόρριψη της αγωγής στην περίπτωση ερημοδικίας του ενάγοντος, ενώ υπό την ισχύ του νέου νόμου οποιοσδήποτε από τους διαδίκους δεν εμφανισθεί, αν και έχει κληθεί νομότυπα, δικαζόταν ωσει παρών. Πλην όμως τούτο δεν μπορεί να ισχύει και στην περίπτωση μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου, διότι θα συνεπαγόταν την καταστρατήγηση των προβλεπομένων περί αυτού ειδικών διατάξεων, που είναι αυτοτελείς, καθόσον προβλέπουν αυτές καθ' εαυτές την έννομη συνέπεια του δικάζειν ερήμην τον παραλείψαντα την προκαταβολή του και δεν αίρουν την ύπαρξη τους από το άρθρο 272 ΚΠολΔ, ώστε με την κατάργηση του να μην μπορούν να εφαρμοστούν εκ μόνου του λόγου ότι πλέον ο μη εμφανισθείς ή μη προσηκόντως εμφανισθείς διάδικος δικάζεται ωσει παρών και όχι ερήμην, καθόσον αυτό ρητά εξακολουθεί να προβλέπεται τόσο από τον ανωτέρω νόμο, που ερμήνευσε αυθεντικά τον νόμο περί δικαστικού

²⁷⁹ ΑΠ 567/2012, ΤΝΠ Νόμος.

²⁸⁰ Α. Δούκα, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης, ο.π., 186.

²⁸¹ Το άρθρο 270 παρ. 1 τελ. εδ. ΚΠολΔ ως ίσχυε με τον Ν. 2915/2001 προέβλεπε ότι «με την επιφύλαξη του άρθρου 260, αν κατά τη συζήτηση της υπόθεσης δεν εμφανισθεί ή εμφανισθεί και δεν λάβει νόμιμο μέρος κάποιος από τους διαδίκους, μολονότι έχει κληθεί νομίμως και εμπροθέσμως, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι». Το εδάφιο αυτό απαλείφθηκε με το άρθρο 28 Ν. 3994/2011 οπότε επανήλθαν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας. Στη συνέχεια το άρθρο 270 ΚΠολΔ με το άρθρο δεύτερο του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 4335/2015 καταργήθηκε.

²⁸² ΠΠΑ 5585/2011, ΠΠΑ 4575/2011, ΠΠΑ 3558/2011, ΠΠΑ 924/2011, ΤΝΠ Νόμος.

ενσήμου, όσο και από το άρθρο 175 ΚΠολΔ, που ούτε καταργήθηκε, ούτε τροποποιήθηκε με τον Ν. 2915/2001 και σύμφωνα με το γράμμα του αναφέρεται στην μη προκαταβολή τελών και εξόδων, περιλαμβανομένου του τέλους δικαστικού ενσήμου και όχι μόνο στα προκαταβλητέα έξοδα στις δίκες διατροφής²⁸³. Για τους ίδιους λόγους δεν μπορούσε η μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου να συνεπάγεται την απόρριψη της αγωγής, ως απαράδεκτης, διότι τούτο δεν προβλέπεται από καμία διάταξη, παραβλέπει δε την ισχύ των ανωτέρω διατάξεων περί δικαστικού ενσήμου, που, ως ειδικές, όχι μόνο δεν καταργήθηκαν από τον νεότερο γενικό νόμο για την επιτάχυνση της τακτικής διαδικασίας, αλλά αυτές θεσπίζουν αποκλειστικά την πλασματική ερημοδικία του ενάγοντος σε περίπτωση παράλειψης του να προκαταβάλει το οφειλόμενο τέλος και όχι το άρθρο 272 ΚΠολΔ, που ρύθμιζε την ερημοδικία του σε περίπτωση, που δεν εμφανιζόταν κατά τη συζήτηση ή δε συμμετείχε σ' αυτήν κανονικά (πχ χωρίς δικηγόρο, μη καταθέτοντας προτάσεις), ώστε να ακολουθήσουν την κατάργησή του, ούτε μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί, ενόσω οι εν λόγω διατάξεις είναι σε ισχύ, ότι έχει πλέον καταργηθεί συλλήβδην η πλασματική ερημοδικία. Αποφασιστικό επιχείρημα υπέρ της άποψης ότι σε περίπτωση μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου η αγωγή και η ανταγωγή του εναγομένου αντιστοίχως, απορρίπτονται, κατ' ουσίαν, η δε κατάργησή του άρθρου 272 ΚΠολΔ δεν έχει εν προκειμένω καμία ουσιαστική σημασία, παρέχεται και από τα ισχύοντα στις ειδικές διαδικασίες^{284, 285}, όπου η συζήτηση χωρεί ωσει παρόντος του απολιπομένου διαδικού, η δε μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου εμποδίζει την εκδίκαση της υπόθεσης ωσει παρόντος του ενάγοντος και οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής, ως ουσιαστικά αβάσιμης και βέβαια η λύση αυτή δεν αντλούνταν από το άρθρο 272 ΚΠολΔ, διότι ούτως ή άλλως δεν ίσχυε στις ειδικές διαδικασίες²⁸⁶. Η παραπάνω άποψη είναι αυτή που επικράτησε στη νομολογία.

Διατυπώθηκε όμως και η άποψη ότι μετά την, με το ως άνω άρθρο, κατάργησή της πλασματικής ερημοδικίας και του τεκμηρίου παραίτησης από το δικόγραφο της αγωγής, που καθιέρωνε το καταργηθέν άρθρο 272 ΚΠολΔ, η παραπομπή δεν μπορεί να νοηθεί ότι γίνεται στο άρθρο 270 παρ. 1 εδ. ε ΚΠολΔ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 Ν. 2915/2001, διότι η εφαρμογή του οδηγούσε σε εντελώς διαφορετικό από τον σκοπό των ως άνω διατάξεων αποτέλεσμα. Επομένως, θα πρέπει να εφαρμοσθεί στην περίπτωση αυτή ευθέως ο Ν. ΓΠΟΗ/1911, όπως ίσχυε πριν από την κατά τα ως άνω αυθεντική του ερμηνεία, κατά τον οποίο η κύρωση για την παράλειψη καταβολής του οφειλομένου τέλους δικαστικού ενσήμου από τον ενάγοντα είναι η απόρριψη της αγωγής του ως απαράδεκτης²⁸⁷. Η διαφορετική άποψη ότι στην περίπτωση αυτή η αγωγή απορρίπτεται κατ' ουσίαν, διότι ο ενάγων λογίζεται ότι ερήμην δικάστηκε, είτε κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 175 ΚΠολΔ²⁸⁸ - ακόμη και αν υποθεθεί ότι αυτή εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις πέραν εκείνων του άρθρου 173 παρ. 4 του ίδιου Κώδικα, που αφορούν την προκαταβολή από τον εναγόμενο των προκαταβλητέων εξόδων στη δίκη διατροφής - είτε κατ' ευθείαν εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 7 ΝΔ 1544/1942²⁸⁹, η οποία είχε ερμηνεύσει

²⁸³ ΠΠΑ 4519/2011, ΤΝΠ Νόμος.

²⁸⁴ ΠΠΑ 4519/2011, ΤΝΠ Νόμος.

²⁸⁵ ΑΠ 1107/2005, ΝοΒ 2006, 194.

²⁸⁶ ΑΠ 1858/2008, ΑΠ 1095/2006, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1107/2005, ΝοΒ 2006, 194, ΑΠ 1669/2005, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 219/2005 ΕλλΔνη 2006, 479, ΕφΘεσ 135/2008, Αρμ 2009, 1223, ΕφΑθ 1972/2006, ΕλλΔνη 2007, 277, ΕφΑθ 1589/2005, ΕλλΔνη 2006, 241, ΕφΑθ 8272/2004, ΕλλΔνη 2005, 85, ΕφΑθ 5798/2003, ΕλλΔνη 2004, 535, ΠΠΑ 1123/2010, ΠΠΑ 5146/2007, ΠΠΑ 4569/2004, ΤΝΠ Νόμος.

²⁸⁷ ΕφΑθ 2219/2007, ΕλλΔνη 2008, 872, ΕφΠατρ 495/2007, ΑχΑΝ 2008, 383, ΕφΑθ 1972/2006, ΕλλΔνη 2007, 277, Σ. Σαμουήλ, Η έφεση, 2003, 102.

²⁸⁸ ΑΠ 219/2005, ΕλλΔνη 2006, 479, ΑΠ 1908/2005 ΕλλΔνη 2006, 436.

²⁸⁹ ΑΠ 1858/2008, ΤΝΠ Νόμος.

αυθεντικά τον Ν. ΓπΟΗ/1912, παραβλέπει το γεγονός ότι οι διατάξεις αυτές είναι μη αυτοτελείς, υπό την έννοια ότι λαμβάνουν τη σημασία τους μόνο σε συνδυασμό με άλλο κανόνα δικαίου και δη το άρθρο 272 ΚΠολΔ, που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για την απόρριψη της αγωγής, τόσο στην τακτική, όσον και στις ειδικές διαδικασίες (σε περίπτωση μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου) από την έναρξη της ισχύος τους μέχρι το έτος 2001, καθότι όριζε ως συνέπεια της πλασματικής ερημοδικίας, την οποία καθιέρωναν οι ως άνω μη αυτοτελείς διατάξεις, το τεκμήριο της παραίτησης του ενάγοντος από το δικόγραφο μετά την έναρξη της συζήτησης της αγωγής, με αποτέλεσμα την απόρριψή της. Η διαφορετική άποψη, κατά την οποία η αγωγή απορρίπτεται κατ' ουσίαν, κατά βοηθητική εφαρμογή του ως άνω άρθρου 272 ΚΠολΔ και του ΝΔ 1544/1942, παραβλέπει το γεγονός ότι το άρθρο 272 ΚΠολΔ ρητώς καταργήθηκε με το άρθρο 13 Ν. 2915/2001²⁹⁰.

Κάθε καταψηφιστική αγωγή, αναφορικά με το αντικείμενο της δίκης, δηλαδή τον ισχυρισμό του ενάγοντος ότι είναι δικαιούχος του επίδικου δικαιώματος, έχει σωρευτικά δύο αναγκαία όσο και δεκτικά χωρισμού αιτήματα, ένα αναγνωριστικό και ένα καταψηφιστικό. Γι' αυτό τον λόγο έχει διατυπωθεί η άποψη ότι σε περίπτωση μη καταβολής του τέλους δικαστικού ενσήμου, το καταψηφιστικό αίτημα απορρίπτεται ως ανυποστήρικτο, ενώ δικάζεται κανονικά το αναγνωριστικό αίτημα, το οποίο, έτσι και αλλιώς, δεν υπόκειται σε τέλος δικαστικού ενσήμου, τόσο όταν υποβάλλεται αυτοτελώς (με αναγνωριστική αγωγή), όσον και όταν σιωπηρώς εμπεριέχεται στο αίτημα της καταψηφιστικής αγωγής. Έτσι, αν το δικαστήριο, σε περίπτωση παράλειψης καταβολής του τέλους δικαστικού ενσήμου, απορρίψει την καταψηφιστική αγωγή τόσο κατά το καταψηφιστικό, όσο και κατά το αναγνωριστικό αίτημά της, η απόφασή του είναι μεν ορθή, αναφορικά με το καταψηφιστικό αίτημα, ενώ δεν είναι εναρμονισμένη με την ρύθμιση του άρθρου 7 παρ. 3 του ΝΔ 1544/1942, στην έκταση που απορρίπτει και το αναγνωριστικό αίτημα, που σιωπηρά ενυπάρχει σε κάθε καταψηφιστική αγωγή²⁹¹. Κατά την κρατούσα όμως στη νομολογία άποψη εφόσον η αγωγή είναι καταψηφιστική και εφόσον ο ενάγων δεν κατέβαλε το αναλογούν δικαστικό ένσημο, ούτε έτρεψε το καταψηφιστικό αίτημά του σε αναγνωριστικό, θα δικαστεί ερήμην και η αγωγή του θα απορριφθεί ως ουσία αβάσιμη, διότι μόνη η μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου δεν ενέχει έμμεσο περιορισμό του αγωγικού αιτήματος στο αναγνωριστικό μόνο μέρος του²⁹². Αν δε μετέχει στη δίκη προσηκόντως και ο εναγόμενος τότε η συζήτηση ματαιώνεται²⁹³.

Ο πλασματικά ερημοδικασθείς πρωτοδίκως και ηττηθείς ενάγων έχει το δικαίωμα να ασκήσει αφενός ανακοπή ερημοδικίας²⁹⁴ και αφετέρου έφεση και να καταβάλει το δικαστικό ένσημο ενώπιον του εφετείου, οπότε η οριστική (ερήμην) απόφαση εξαφανίζεται κατ' άρθρο 528 ΚΠολΔ, ερευνάται η ουσία της διαφοράς και ο διάδικος μπορεί να προτείνει όλους τους ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει και στον πρώτο βαθμό χωρίς να δεσμεύεται από τους

²⁹⁰ Εφαθ 2219/2007, ΕλλΔνη 2008, 870, Εφαθ 1972/2006, ΕλλΔνη 2007, 276, ΠΠΑ 4519/2011, ΠΠΑ 1117/2011, ΜΠΑ 718/2013, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 1406/2011, ΜΠΘεσ 20497/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης.

²⁹¹ ΕφΘεσ 126/2014, ΕφΛαμ 56/2013, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΠειρ 55/2009, Δίκη 2009, 246.

²⁹² ΑΠ 87/1978, ΝοΒ 1978, 1357, Εφαθ 395/1993, ΕλλΔνη 1994, 466, ΠΠΑ 3558/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 225/2012, ΜΠΘεσ 18259/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης.

²⁹³ ΑΠ 333/1973, ΝοΒ 1973, 1166, ΠΠΑ 1123/2010, ΤΝΠ Νόμος, ΠΠΘεσ 2127/1980 Αρμ 1983, 677, ΜΠΑ 1495/2013, ΜΠΘεσ 25006/2013, ΤΝΠ Νόμος.

²⁹⁴ Εφαθ 5906/1999, ΕλλΔνη 2001, 784, Εφαθ 596/2014, ΕλλΔνη 1995, 222, ΜΠΚυπ 69/1985, Αρμ 1985, 1077.

περιορισμούς που θέτει το άρθρο 527 αρ. 3 ΚΠολΔ^{295, 296, 297}. Αν δηλαδή ασκηθεί από τον ενάγοντα έφεση νομότυπα και εμπρόθεσμα και συνοδεύεται με την καταβολή του δικαστικού ενσήμου, ο μοναδικός λόγος που μπορεί να προταθεί είναι η άρση της παράλειψης, δηλαδή η εκ των υστέρων καταβολή του δικαστικού ενσήμου, καθόσον το ένδικο μέσο της έφεσης ασκείται και προς διόρθωση των σφαλμάτων των διαδικών, όπως επί μη καταβολής από τον ενάγοντα του νόμιμου δικαστικού ενσήμου. Αν ο λόγος αυτός κριθεί βάσιμος, η πρωτόδικη απόφαση εξαφανίζεται. Μετά την εξαφάνιση της απόφασης χωρεί ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου νέα συζήτηση της υπόθεσης, κατά την οποία ο ενάγων, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 528 ΚΠολΔ, μπορεί να προτείνει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς, τους οποίους και πρωτοδίκως μπορούσε να προτείνει²⁹⁸. Ο δε ενάγων δε δύναται να προβεί σε περιορισμό του αγωγικού του αιτήματος από καταψηφιστικό σε αναγνωριστικό ενώπιον του εφετείου παρά την ερημοδικία του στον πρώτο βαθμό, αφού αφενός τούτο ρητά αποκλείεται από το άρθρο 223 ΚΠολΔ και αφετέρου δεν προβλέπεται τέτοιο δικαίωμα από το άρθρο 528 ΚΠολΔ^{299, 300}. Ο περιορισμός στην κατ' έφεση δίκη αποκρούεται, και αυτεπαγγέλτως, ως απαράδεκτος, έστω και αν συναινεί ο αντίδικος³⁰¹. Επειδή, οι προθεσμίες για την άσκηση των δύο αυτών ενδίκων μέσων αρχίζουν ταυτόχρονα από την επίδοση της ερήμην πρωτόδικης οριστικής απόφασης και συντρέχουν, αν ασκηθούν παράλληλα και τα δύο αυτά ένδικα μέσα, η έφεση ασκείται επικουρικά, υπό την αίρεση απόρριψης της ανακοπής ερημοδικίας. Αν η ανακοπή γίνει δεκτή, η έφεση στερείται πλέον αντικειμένου. Όσο εκκρεμεί, η ανακοπή στον πρώτο ή στον δεύτερο βαθμό, η συζήτηση της έφεσης είναι απαράδεκτη³⁰². Δεδομένου ότι δεν προβλέπεται αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, η άσκηση ανακοπής στην περίπτωση της πλασματικής ερημοδικίας επιτρέπεται μόνο αν η μη προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου οφείλεται σε ανώτερη βία³⁰³.

4.1.2.2 ΜΕΡΙΚΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΝΑΓΟΝΤΟΣ

Υπάρχει περίπτωση σε μία αγωγή να σωρεύονται περισσότερες αγωγικές βάσεις ή περισσότερα αιτήματα, εκ των οποίων κάποια καταψηφιστικά και κάποια αναγνωριστικά ή μη αποτιμητά σε χρήμα³⁰⁴ οπότε τίθεται το ερώτημα αν η μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου και η εξ αυτής απόρριψη του καταψηφιστικού αιτήματος της αγωγής οδηγεί σε εν μέρει ερημοδικία του ενάγοντος³⁰⁵. Στη νομολογία υπάρχουν δικαστικές αποφάσεις που ακολούθησαν τη λύση της

²⁹⁵ Α. Πλεύρη, Παρατηρήσεις στην ΠΠΑ 5146/2007, ΕφΑΔΠολΔ 2008, 1103.

²⁹⁶ ΑΠ 65/2022, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 951/2022, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 538/2019, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 668/2015, ΤΝΠ Ισοκράτης.

²⁹⁷ Ι. Δεληκωστόπουλος, Σχόλιο στην ΑΠ 1572/2013, ΕλλΔνη 2014, 67.

²⁹⁸ ΕφΘρακ 114/2017, Αρμ 2018, 87.

²⁹⁹ ΑΠ 895/2018, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1572/2013, ΕλλΔνη 2014, 67.

³⁰⁰ Έχει βέβαια υποστηριχθεί και η άποψη ότι εφόσον για τον ερημοδικασθέντα πρωτοδίκως ενάγοντα, η δίκη στο εφετείο είναι πρώτη αντιμωλία, είναι ορθότερο και επιεικέστερο να έχει τη δυνατότητα ο ενάγων να περιορίσει το αίτημα της αγωγής από καταψηφιστικό σε αναγνωριστικό στην περίπτωση αυτή, για πρώτη φορά στο εφετείο, το οποίο δικάζει πλέον όχι την έφεση αλλά την αγωγή, Ι. Κατράς, Σχόλιο στην ΕφΘεσ 2734/2018, ΕλλΔνη 2021, 117.

³⁰¹ ΑΠ 1572/2013, ΑΠ 315/2010, ΑΠ 1308/2004, ΤΝΠ Νόμος.

³⁰² ΑΠ 1782/2002, ΕλλΔνη 2004, 93.

³⁰³ Α. Πλεύρη, Περί της υποχρέωσης καταβολής δικαστικού ενσήμου σε χρηματικά αποτιμητές αναγνωριστικές αγωγές ενώπιον Πολυμελούς Πρωτοδικείου μετά τον Ν. 4640/2019, Επιθεώρηση Ακινήτων 2022, 20.

³⁰⁴ Σε περίπτωση που σωρεύεται στην ίδια αγωγή ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου αίτημα μη αποτιμητό σε χρήμα και αναγνωριστικό αίτημα που λόγω ποσού ανήκει στην αρμοδιότητα κατώτερου δικαστηρίου για το οποίο δεν απαιτείται δικαστικό ένσημο δεν υφίσταται ανάγκη καταβολής ενσήμου για το αναγνωριστικό αγωγικό αίτημα, ΠΠΔραμ 12/2021, ΤΝΠ Νόμος.

³⁰⁵ ΠΠΘεσ 14082/2017, ΤΝΠ Νόμος.

μερικής ερημοδικίας³⁰⁶ οπότε για κάποια αιτήματα ο ενάγων δικάστηκε ερήμην και ορίστηκε παράβολο ερημοδικίας και για ένα μέρος αντιμωλία³⁰⁷. Αφού, λοιπόν, η οριστική απόφαση είναι ερήμην για ένα από τα αντικείμενα της δίκης και δη για το καταψηφιστικό αυτής, μπορεί να ασκηθεί ανακοπή ερημοδικίας. Παράλληλα υπάρχει η δυνατότητα για το ίδιο αντικείμενο να ασκηθεί και έφεση σύμφωνα με το άρθρο 528 ΚΠολΔ³⁰⁸. Αν δε, υπάρχει έννομο συμφέρον του ενάγοντος, δηλαδή εφόσον έχει απορριφθεί η αγωγή και ως προς το αναγνωριστικό αίτημά της, η έφεση, για το αντικείμενο αυτό της απόφασης για το οποίο η αγωγή συζητήθηκε αντιμωλία, ασκείται με τους όρους του 527 ΚΠολΔ³⁰⁹. Δημιουργούνται βέβαια περαιτέρω προβληματισμοί σχετικά με τη δυνατότητα παράστασης με δήλωση σε μία τέτοια δευτεροβάθμια δίκη καθώς και τη δυνατότητα προβολής ή μη ισχυρισμών που δεν έχουν προβληθεί πρωτοδίκως και που ενδεχομένως να περιπλέκουν τη διαδικασία. Περαιτέρω, προβληματισμός δημιουργείται και ως προς το δεδικασμένο που δημιουργείται από τέτοια τελεσίδικη απόφαση καθώς ενδέχεται το αναγνωριστικό σκέλος της απόφασης να αποτελεί προδικαστικό ζήτημα του καταψηφιστικού αν στο τελευταίο κατά νομική αναγκαιότητα ενυπάρχει και το αναγνωριστικό αίτημα, ούτως ώστε, αν το πρώτο γίνει δεκτό ως ουσία βάσιμο και το δεύτερο απορριφθεί ως ουσία αβάσιμο λόγω της πλασματικής ερημοδικίας, να υπάρχει αντίφαση στο δεδικασμένο που δημιουργείται. Υπάρχουν όμως και δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες δίκασαν αντιμωλία τους διαδίκους, απορρίπτοντας ταυτόχρονα το αίτημα για το οποίο δεν καταβλήθηκε το δικαστικό ένσημο ως ουσία αβάσιμο³¹⁰. Σύμφωνα δε με τη νομολογία του Αρείου Πάγου, λόγος αναιρέσης εάν παρά τη μη καταβολή δικαστικού ενσήμου ο ενάγων δικάστηκε αντιμωλία και όχι ερήμην δεν ιδρύεται^{311, 312}. Κατά την κρίση της γράφουσας η δεύτερη επιλογή είναι ορθότερη καθώς δεν οδηγεί σε κατακερματισμό της ίδιας απόφασης για τον ίδιο διάδικο επί της ίδιας αγωγής σε εν μέρει ερήμην και εν μέρει αντιμωλία και επομένως σε αυτή την περίπτωση η απόφαση θα πρέπει να θεωρείται ως αντιμωλία εκδοθείσα, αφού στον νόμο δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση που να επιλύει το ζήτημα αυτό και με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται το ενιαίο της απόφασης και της διαδικασίας. Το δε δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν κωλύεται, χωρίς να εξαφανίσει την εκκαλούμενη απόφαση, δηλαδή στο πλαίσιο της εξέτασης των λόγων της έφεσης, να δεχθεί την προσκομιδή, το πρώτον ενώπιον του, του δικαστικού ενσήμου³¹³.

Ο ίδιος προβληματισμός είχε δημιουργηθεί και όταν επιβλήθηκε δικαστικό ένσημο και στις αναγνωριστικές αγωγές οπότε πολλοί διάδικοι κατέβαλαν δικαστικό ένσημο μόνο για το καταψηφιστικό αίτημά τους και όχι για το αναγνωριστικό επικαλούμενοι αντισυνταγματικότητα της οικείας διάταξης. Η νομολογία όμως ήταν διχασμένη ως προς τη συνταγματικότητα ή όχι

³⁰⁶ ΠΠΘεσ 3294/2016, ΕπισκΕμπΔ 2016, 468, ΜΠΑγρ 53/2020, ΜΠΘεσ 14/2015, ΜΠΑ 4003/2013, ΤΝΠ Νόμος.

³⁰⁷ Υπέρ της άποψης αυτής και η Α. Πλεύρη, Περί της υποχρέωσης καταβολής δικαστικού ενσήμου σε χρηματικά αποτιμητές αναγνωριστικές αγωγές ενώπιον Πολυμελούς Πρωτοδικείου μετά τον Ν. 4640/2019, ο.π., 20.

³⁰⁸ ΕφΘεσ 449/2002, Αρμ 2002, 1793.

³⁰⁹ Α. Πλεύρη, Περί της υποχρέωσης καταβολής δικαστικού ενσήμου σε χρηματικά αποτιμητές αναγνωριστικές αγωγές ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου μετά τον Ν. 4640/2019, Επιθεώρηση Ακινήτων 2022, 30.

³¹⁰ ΠΠΘεσ 14082/2017, ΠΠΡεθ 31/2016, ΠΠΡεθ 32/2016, ΠΠΑ 5811/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 3697/2014, Αρμ 2015, 819, ΜΠΑ 1752/2013, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 25962/2011, ΜΠΘεσ 48025/2008, ΤΝΠ Ισοκράτης.

³¹¹ ΑΠ 1141/1992, ΕΕργΔ 1994, 296, ΑΠ 111/1978, ΑρχΝ 1978, 565.

³¹² Σε περίπτωση μη καταβολής από τον ενάγοντα του οφειλόμενου, κατά το άρθρο 2 του Ν. ΓπΟΗ/1912, τέλους δικαστικού ενσήμου, δεν επέρχεται απαράδεκτο της αγωγής ή της συζήτησής της αλλά ο ενάγων θεωρείται, ότι δικάζεται ερήμην και γι' αυτό σε περίπτωση παράβασης των σχετικών διατάξεων δεν ιδρύεται άλλος λόγος αναιρέσης παρά μόνον αυτός που προβλέπεται από το άρθρο 559 αρ. 6 ΚΠολΔ και μόνο για την περίπτωση κατά την οποία ο διάδικος δικάστηκε ερήμην όχι δε και για άλλη περίπτωση και μάλιστα αν αυτός δεν δικάστηκε ερήμην αλλά αντιμωλία, ΑΠ 1182/2012, ΑΠ 936/2011, ΑΠ 1669/2005, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 219/2005, ΕλλΔνη 2006, 478.

³¹³ ΜονΕφΠειρ 487/2020, ΤΝΠ Νόμος.

αυτής με αποτέλεσμα πολλά δικαστήρια που ακολουθούσαν την άποψη της συνταγματικότητας της διάταξης να αντιμετωπίζουν προβληματισμό ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης της μερικής πλασματικής ερημοδικίας ελλείψει δικαστικού ενσήμου αφού εμφανιζόταν το παράδοξο για το ίδιο κονδύλι της αγωγής (πχ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης) για το καταψηφιστικό μέρος του ο ενάγων να δικάζεται αντιμωλία, για το αναγνωριστικό να συντρέχει περίπτωση πλασματικής ερημοδικίας και εντεύθεν να δημιουργείται ο προβληματισμός που αναφέρθηκε παραπάνω³¹⁴ για τη μερική ερημοδικία. Ως προς τον χειρισμό του ζητήματος αυτού η νομολογία διχάστηκε. Με κάποιες δικαστικές αποφάσεις κρίθηκε ότι εφόσον δεν καταβλήθηκε δικαστικό ένσημο ως προς το αναγνωριστικό σκέλος της αγωγής ο ενάγων πρέπει να δικαστεί εν μέρει αντιμωλία και εν μέρει ερήμην³¹⁵ ενώ με άλλες δικαστικές αποφάσεις κρίθηκε ότι το δικαστικό ένσημο δεν καταβλήθηκε προσηκόντως και επομένως λόγω της πλασματικής ερημοδικίας επέρχεται συνολική απόρριψη³¹⁶. Από όλα όσα εκτέθηκαν παραπάνω προκύπτει ότι στην περίπτωση της πλασματικής ερημοδικίας είναι ορατός ο κίνδυνος να οδηγηθούμε σε αντιφατικά δεδικασμένα καθώς υπάρχει το ενδεχόμενο ο ίδιος διάδικος για το ίδιο βιοτικό συμβάν, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, την ίδια νομική βάση και το ίδιο κονδύλι να δικάζεται και ερήμην και αντιμωλία με την ίδια απόφαση. Ο προβληματισμός εμφανίζεται εξίσου έντονος και σε εκείνη την περίπτωση που ερημοδικεί ταυτόχρονα και ο εναγόμενος, οπότε λόγω πλασματικής ερημοδικίας του ενάγοντος θα πρέπει η συζήτηση του αναγνωριστικού αιτήματος να ματαιωθεί³¹⁷. Στην αντίστροφη δε περίπτωση που απαντάται και συχνότερα στη νομολογία, όταν δηλαδή κάποιο αίτημα της αγωγής (πχ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης) είναι εν μέρει αναγνωριστικό και εν μέρει καταψηφιστικό και δεν καταβληθεί το δικαστικό ένσημο για το τελευταίο και συμμετέχει βέβαια προσηκόντως ο ενάγων στη δίκη τότε η απόφαση που εκδίδεται είναι αντιμωλία απορριπτομένου ως ουσία αβασίμου του καταψηφιστικού αιτήματος³¹⁸. Δεν είναι άλλωστε δυνατό το ίδιο πραγματικό γεγονός που αποτελεί την ιστορική βάση της αγωγής στο πλαίσιο της ίδιας δίκης και των ίδιων διαδίκων να αξιολογείται αποδεικτικά με διαφορετικό τρόπο θεωρούμενο από τη μία ότι συνέβη και από την άλλη ότι δε συνέβη καθιστώντας τη δικαστική κρίση αντιφατική και ως εκ τούτου αναξιόπιστη. De lege ferenda για την αντιμετώπιση των ανωτέρω ζητημάτων θα ήταν καλύτερη η νομοθετική επιλογή της απόρριψης του αιτήματος για το οποίο προβλέπεται η υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου ως απαράδεκτου σε περίπτωση μη καταβολής του, όπως άλλωστε προβλέπεται στη διοικητική δίκη (άρθρο 274 παρ. 3 ΚΔΔ)³¹⁹.

4.1.2.3 ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΣΚΟΜΙΑΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΝΣΗΜΟΥ

Ένα άλλο ζήτημα που έχει απασχολήσει τα δικαστήρια είναι ο χρόνος προσκομιδής του δικαστικού ενσήμου σύμφωνα με το άρθρο 237 ΚΠολΔ όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν. 4335/2015 και αν είναι δυνατή η αξιοποίηση στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας του άρθρου 227 ΚΠολΔ προκειμένου ο ενάγων να προσκομίσει το απαιτούμενο τέλος δικαστικού ενσήμου. Η νομολογία στο ζήτημα αυτό φαίνεται διχασμένη. Κατά μία άποψη στον ΚΠολΔ, μέχρι αυτός να τροποποιηθεί από τον Ν. 4335/2015, δεν υπήρχε ρητή πρόβλεψη για το χρονικό σημείο, στο

³¹⁴ Στην ενότητα για την μερική ερημοδικία εναγομένου.

³¹⁵ ΠΠΑ 2986/2013, ΤΝΠ Νόμος.

³¹⁶ ΠΠΑ 353/2015, ΤΝΠ Νόμος.

³¹⁷ ΠΠΑ 2948/2006, ΤΝΠ Ισοκράτης.

³¹⁸ ΠΠΑ 4575/2011, ΤΝΠ Νόμος.

³¹⁹ Η. Κλάππας, Δευτεροβάθμια μονομελή δικαστήρια και δικαστικό ένσημο στις αναγνωριστικές αγωγές, ο μύθος της επιτάχυνσης και του εξορθολογισμού της δικαιοσύνης (Ν. 3994/2011), ΠειρΝομ 2011, 370.

οποίο έπρεπε να προσκομιστεί το αποδεικτικό καταβολής του δικαστικού ενσήμου, πλέον, όμως, μετά την τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4335/2015, σαφώς προβλέπεται ότι το δικαστικό ένσημο κατατίθεται το αργότερο μέχρι τη συζήτηση της υπόθεσης και όχι αργότερα. Ενόψει της σαφούς και ρητής αυτής πρόβλεψης, με την εμφατική μάλιστα διατύπωση «το αργότερο», η μεταγενέστερη, δηλαδή μετά τη συζήτηση, προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου, ισοδυναμεί με μη προσκομιδή του, όπως ακριβώς η καθυστερημένη κατάθεση προτάσεων ισοδυναμεί με μη κατάθεση, και επιφέρει για τον ενάγοντα τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας. Συναφώς προς τα ανωτέρω αναφερθέντα, η αντίθετη άποψη, δηλαδή η παραδοχή της δυνατότητας του ενάγοντος να προσκομίσει το αποδεικτικό καταβολής του δικαστικού ενσήμου μετά τη συζήτηση θα οδηγούσε σε έλλειψη κύρωσης για τη μη εμπρόθεσμη προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου, η δε όψιμη προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου όχι μόνο θα προσέκρουε στο γράμμα του νόμου αλλά και θα οδηγούσε, κατά προφανή παράβαση του γράμματος του νόμου, σε αποτέλεσμα ανεπιεικές, αφενός για τον εναγόμενο και αφετέρου για τον ενάγοντα άλλης αγωγής που όμως, συμμορφούμενος με την προβλεπόμενη προθεσμία, επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια και φρόντισε να προσκομίσει το δικαστικό ένσημο μέχρι τη συζήτηση της υπόθεσης, δε θα ήταν δε σύμφωνη με την κύρωση, στην οποία απέβλεψε ο νομοθέτης όταν θέσπισε τη διάταξη. Η επέλευση της κύρωσης αυτής είναι και σήμερα αναγκαία για να μην καταστεί η παραπάνω διάταξη του ΚΠολΔ κενή περιεχομένου. Άλλωστε, στον ΚΠολΔ, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον Ν. 4335/2015, διάχυτη είναι η αυστηροποίηση των προϋποθέσεων που πρέπει να τηρηθούν για να ασκηθεί και να εισαχθεί μία αγωγή προς συζήτηση, με την εισαγωγή ρυθμίσεων που απαντώνται υπό το νέο δίκαιο για πρώτη φορά, πχ την υποχρεωτική επίδοση της αγωγής στον εναγόμενο εντός 30 ημερών κατ' άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, αλλιώς θεωρείται μη ασκηθείσα, τη συνάρτηση του χρόνου κατάθεσης των προτάσεων με τον χρόνο επίδοσης της αγωγής κατ' άρθρο 237 παρ. 1 ΚΠολΔ και όχι, όπως ίσχυε, με τον μελλοντικό και απομακρυσμένο χρόνο συζήτησης της υπόθεσης, την υποχρεωτική προσκομιδή μαζί με τις προτάσεις της έκθεσης επίδοσης της αγωγής και της έγγραφης πληρεξουσιότητας προς τους παριστάμενους δικηγόρους κατ' άρθρο 237 παρ. 1 ΚΠολΔ, ακόμη και εάν η τελευταία δεν αμφισβητείται, την υποχρέωση επαναφοράς της αγωγής μετά από ματαίωση της συζήτησής της εντός ενενήντα ημερών από τη ματαίωση κατ' άρθρο 260 παρ. 2 ΚΠολΔ, αλλιώς θεωρείται ως μη ασκηθείσα. Σε καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις δε γίνεται δεκτή η κατά παραβίαση της κατά περίπτωση προβλεπόμενης προθεσμίας όψιμη τήρηση της αντίστοιχης διαδικαστικής προϋπόθεσης. Επομένως, η παραδοχή της δυνατότητας του ενάγοντος να προσκομίσει το αποδεικτικό καταβολής του δικαστικού ενσήμου μετά τη συζήτηση θα προσέκρουε όχι μόνο στο γράμμα αλλά και στο πνεύμα του νόμου που εισάγει αυστηρότερες προϋποθέσεις για την άσκηση της αγωγής και την εισαγωγή της υπόθεσης προς συζήτηση³²⁰. Κατά την ίδια ως άνω άποψη το δικαστικό ένσημο δε δύναται να αναζητηθεί μετά τη συζήτηση στο ακροατήριο με κλήση του διαδίκου κατ' άρθρο 227 ΚΠολΔ προκειμένου να συμπληρώσει την έλλειψη, δοθέντος του ότι στην προκείμενη περίπτωση δεν πρόκειται περί τυπικής έλλειψης, όπως θα συνέβαινε, στην περίπτωση, που επικαλούνταν την καταβολή του, αλλά από παραδρομή δεν προσκόμιζε το αποδεικτικό της καταβολής έγγραφο. Ούτε συντρέχει πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 254 ΚΠολΔ καθότι δεν πρόκειται περί κενού ή αμφίβολου σημείου, που κατά τη μελέτη της υπόθεσης ή τη διάσκεψη κρίθηκε, ότι χρήζει συμπλήρωσης ή επεξήγησης. Τυχόν δε εφαρμογή της προκείμενης διάταξης θα έθετε εκποδών την διάταξη του άρθρου 237 ΚΠολΔ, που ορίζει, ότι το δικαστικό ένσημο προσκομίζεται το αργότερο έως τη συζήτηση της αγωγής, αφού το Δικαστήριο θα ζητεί ουσιαστικά την προσκομιδή εγγράφου σε προθεσμία πέραν

³²⁰ ΑΠ 181/2023, ΤΝΠ ΑΠ, ΜΠΘεσ 2691/2019, ΕλλΔνη 2020, 505.

αυτής του ανωτέρω άρθρου³²¹. Κατ' άλλη άποψη, η οποία κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση είναι και ορθότερη και συμβάλλει στην οικονομία της δίκης, πρόκειται για τυπική παράλειψη η οποία μπορεί να συμπληρωθεί και μετά τη συζήτηση σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 227 ΚΠολΔ, καθώς δε θεσπίζεται οιαδήποτε κύρωση για τη μεταγενέστερη προσκόμισή του, προς συμπλήρωση της εν λόγω τυπικής έλλειψης, η φύση της οποίας παραμένει η αυτή τόσο υπό το προϊσχύσαν, όσο και υπό το νυν ισχύον δίκαιο³²².

4.1.3 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 268 ΚΠολΔ όπως αυτή τροποποιήθηκε με τον Ν. 4335/2015 και ισχύει η ανταγωγή ασκείται μόνο με αυτοτελές δικόγραφο που επιδίδεται στις αναφερόμενες στη διάταξη του άρθρου 238 ΚΠολΔ προθεσμίες. Δεν ασκείται δηλαδή πια και με τις προτάσεις. Περαιτέρω, κατά την τρίτη παράγραφο του άρθρου 272 ΚΠολΔ αν ο εναγόμενος άσκησε ανταγωγή εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 271 ΚΠολΔ. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι η ερημοδικία στην ανταγωγή λειτουργεί όπως και στην αγωγή, δηλαδή όταν απουσιάζει ο αντενάγων-εναγόμενος η ανταγωγή απορρίπτεται στην ουσία και όταν απουσιάζει ο ενάγων-αντεναγόμενος θεωρείται ομολογημένη³²³. Με τον όρο «ερημοδικία», νοείται τόσο η πραγματική όσο και η πλασματική³²⁴.

Υπό το προηγούμενο καθεστώς που ήταν δυνατή η άσκηση της ανταγωγής με τις προτάσεις χωρίς επίδοσή τους, μέσα στις προθεσμίες που όριζε η διάταξη, η τρίτη παράγραφος του άρθρου 272 ΚΠολΔ για την ερημοδικία του ενάγοντος-αντεναγομένου όριζε ότι αν η ανταγωγή ασκήθηκε με τις προτάσεις, κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση αυτής όχι η ανταγωγή. Η ανταγωγή ως μέσο υπεράσπισης του εναγομένου έχει παρακολουθηματικό χαρακτήρα σε σχέση με την αγωγή. Αν ασκείτο κατά το άρθρο 268 παρ. 4 ΚΠολΔ (ως ίσχυε πριν τον 4335/2015) ανταγωγή με τις προτάσεις, δεν μπορούσε να ισχύσει αυτή ως αυτοτελής αγωγή, αφού έλλειπε η κατ' άρθρο 215 παρ. 1 ΚΠολΔ προδικασία, με συνέπεια, αφενός μεν, εάν αυτή υπαγόταν στην αρμοδιότητα ανωτέρου δικαστηρίου από το δικαστήριο στο οποίο υπαγόταν η αγωγή, να απορρίπτεται ως απαράδεκτη, χωρίς να είναι δυνατός ο χωρισμός και η παραπομπή της στο καθ' ύλην αρμόδιο ανώτερο δικαστήριο, αφετέρου δε, εάν ερημοδικούσε ο ενάγων - αντεναγόμενος κατά τη συζήτηση της αγωγής του, να είναι απαράδεκτη η συζήτηση αυτής³²⁵. Αν βέβαια οι προτάσεις είχαν επιδοθεί στην προβλεπόμενη προθεσμία τότε αποτρεπόταν το απαράδεκτο της συζήτησης³²⁶. Η εμπρόθεσμη κατάθεση των προτάσεων του εναγομένου που περιείχαν την ανταγωγή αποτελούσε γνωστοποίηση αυτής στον αντίδικο (ενάγοντα-αντεναγόμενο), ο οποίος θεωρείτο ότι έγκαιρα ενημερώθηκε³²⁷. Αν όμως οι ενάγοντες-αντεναγόμενοι ήταν περισσότεροι και συνδέονταν μεταξύ τους με δεσμό αναγκαστικής ομοδικίας και απουσίαζε κάποιος εξ αυτών τότε δεν κηρυσσόταν απαράδεκτη η συζήτηση της ανταγωγής αλλά δυνάμει του άρθρου 76 παρ.

³²¹ ΠΠΑ 1948/2020, Αρμ 2021, 640.

³²² ΠΠΠατρ 73/2020, ΕλλΔνη 2020, 513, ΠΠΠυργ 11/2019, ΠΠΛαρ 131/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης.

³²³ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, 2016, 475.

³²⁴ Κ. Μακρίδου, Μελέτες Αστικού Δικονομικού και Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, ο.π., 11.

³²⁵ ΕφΔωδ 31/2015, ΤΝΠ Qualex.

³²⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Ο νέος Ν. 2915/2001 και ο τροποποιητικός αυτού Ν. 3043/2002. De lege ferenda προτάσεις για την αποτελεσματική και ταχεία απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης, ΕλλΔνη 2003, 73.

³²⁷ Δ. Κράνης, Αποκλίσεις των ειδικών διαδικασιών έναντι της τακτικής καθώς και αναμεταξύ τους, ΕλλΔνη 2006, 357 επ.

1 ΚΠολΔ ο απών ενάγων-αντεναγόμενος θεωρείτο ότι αντιπροσωπευόταν από τους λοιπούς παριστάμενους αναγκαίους ομοδίκους του³²⁸.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 238 παρ. 1 εδ. α ΚΠολΔ, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του από το άρθρο 1 άρθρο δεύτερο παρ. 2 του Ν. 4335/2015 και το άρθρο 13 του Ν. 4842/2021, «παρεμπίπτουσες αγωγές, ανταγωγές, παρεμβάσεις, προσεπικλήσεις και ανακοινώσεις στην περίπτωση του άρθρου 237 κατατίθενται και επιδίδονται σε όλους τους διαδίκους μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών από την κατάθεση της αγωγής», ενώ σε περίπτωση όπου ο αρχικός εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους του διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής η παραπάνω προθεσμία παρατείνεται σε ενενήντα (90) ημέρες. Από τη διάταξη αυτήν, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των οριζομένων στο άρθρο 268 παρ. 2 ΚΠολΔ, που επιβάλλει την άσκηση (και συνεπώς κι επίδοση) της ανταγωγής και κατά των ομοδίκων του αντενάγοντος μόνο σε περίπτωση αναγκαστικής μεταξύ τους ομοδικίας, αλλά και της έλλειψης αντιδικίας μεταξύ του εναγομένου-αντενάγοντος και των λοιπών συνεναγομένων στη δίκη επί της αγωγής σε περίπτωση απλής ομοδικίας μεταξύ τους προκύπτει ότι παρά την ευρεία διατύπωση της εν λόγω διάταξης δεν απαιτείται για το υποστατό της ανταγωγής η επίδοσή της εντός των οριζομένων στο άρθρο 238 παρ. 1 προθεσμιών και στους λοιπούς εναγομένους, απλούς ομοδίκους του αντενάγοντος στη δίκη επί της αγωγής. Αντίθετη ερμηνεία θα ερχόταν σε αντίθεση με τα οριζόμενα στα άρθρα 215 παρ. 1 εδ. α και 217 ΚΠολΔ, από τα οποία προκύπτει υποχρέωση επίδοσης αντιγράφου κάθε εισαγωγικού δίκης δικογράφου-επομένως και της ανταγωγής-μόνο σε εκείνον κατά του οποίου αυτό στρέφεται, αλλά και με τις διατάξεις των άρθρων 89 εδ. α και 91 παρ. 2 ΚΠολΔ, από τις οποίες προκύπτει ότι επί προσεπικλήσης ή ανακοίνωσης σε τρίτον της δίκης, περιπτώσεις τις οποίες ομοίως καταλαμβάνει το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ, το σχετικό δικόγραφο κοινοποιείται μόνο σε εκείνον κατά του οποίου απευθύνεται και όχι σε όλους τους διαδίκους. Η ευρύτερη διατύπωση της διάταξης, η κατά γράμμα τήρηση της οποίας δεν εξυπηρετεί κάποιον δικονομικό σκοπό, οφείλεται στο ότι αυτή ρυθμίζει συλλήβδην την προθεσμία άσκησης παρεμβάσεων, προσεπικλήσεων, ανακοινώσεων και ανταγωγών στη νέα υπό την ισχύ του Ν. 4335/2015 τακτική διαδικασία, έτσι ώστε η υποχρέωση επίδοσης προς όλους να αναφέρεται ουσιαστικά στους διαδίκους όλων των σχετικών δικών, ήτοι τους καθ' ων ή υπέρ ων οι παρεμβάσεις, των προσεπικαλούμενων, των καθ' ων οι ανακοινώσεις και των αντεναγομένων, όπως η υποχρέωση επίδοσης προκύπτει για καθέναν από αυτούς από τις οικείες διατάξεις των άρθρων 81 παρ. 1, 89 εδ. α, 91 παρ. 2, 215 παρ. 1 - 217 ΚΠολΔ. Η παραπάνω ερμηνευτική εκδοχή εναρμονίζεται άλλωστε με τη φύση της ανταγωγής ως αυτοτελούς αίτησης παροχής δικαστικής προστασίας, η οποία ως τέτοια δεν απαιτείται να επιδίδεται σε τρίτους στους οποίους η αίτηση δικαστικής προστασίας δεν αφορά, αλλά και με την παραδοσιακή ένταξη της ανταγωγής στα μέσα επίθεσης και άμυνας κατά ήδη ασκηθείσας αγωγής³²⁹. Εξάλλου οποιοδήποτε δικόγραφο επιδοθεί σε τρίτο πρόσωπο που δεν είναι αντίδικος στην έννομη σχέση της δίκης εγκυμονεί κινδύνους, ανάλογα με τα όσα εξιστορεί, για έναρξη νέων δικαστικών αγώνων³³⁰.

³²⁸ Κ. Μακρίδου, Προβλήματα από την άσκηση της ανταγωγής με τις προτάσεις, ΕλλΔνη 1991, 1203 επ.

³²⁹ ΜΠΑ 10504/2017, ΕΠολΔ 2017, 529.

³³⁰ Ι. Δεληκωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΜΠΑ 10504/2017, ΕΠολΔ 2017, 529.

4.1.4 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΔΙΚΕΣ

4.1.4.1 ΑΠΛΗ ΟΜΟΔΙΚΙΑ

Στην απλή ομοδικία συνενώνονται σε μία κοινή διαδικασία περισσότερες ανεξάρτητες δίκες, όσες και οι απλοί ομόδικοι. Ο δεσμός μεταξύ των τελευταίων είναι χαλαρός και η έκβαση της δίκης μπορεί να είναι διαφορετική για τον κάθε ομόδικο³³¹. Αν όλοι οι απλοί ομόδικοι απουσιάζουν τότε ανάλογα με τη δικονομική θέση τους θα υποστούν τις συνέπειες της ερημοδικίας του ενάγοντος ή του εναγομένου. Αν κάποιος από τους απλούς ομόδικους απουσιάζει τότε, εφόσον βέβαια αυτός έχει κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα ή του έχει επιδοθεί η αγωγή νόμιμα και εμπρόθεσμα, δικάζεται ερήμην και υφίσταται τις συνέπειες της ερημοδικίας του, ενώ οι λοιποί δικάζονται αντιμωλία. Αν βέβαια απολείπεται και ο αντίδικός του τότε η υπόθεση ως προς αυτόν ματαιώνεται και δικάζεται ερήμην ο αντίδικος για τους λοιπούς ομοδίκους³³². Επίσης, μπορεί να κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση για μερικούς από τους απλούς ομοδίκους³³³. Η δε πλασματική από την ερημοδικία απλού ομοδίκου ομολογία των πραγματικών ισχυρισμών που συνιστούν την ιστορική βάση της αγωγής δεν επηρεάζει ούτε δεσμεύει τους απλούς ομοδίκους του ομολογήσαντος³³⁴. Σε περίπτωση απλής ομοδικίας η οριστική απόφαση που εκδίδεται καθίσταται τελεσίδικη αυτοτελώς έναντι εκάστου ομοδίκου και συνεπώς, υπόκειται σε ανάρτηση κατά το μέρος που είναι τελεσίδικη προτού, δηλαδή, γίνει τελεσίδικη και ως προς τους υπόλοιπους ομοδίκους³³⁵. Καθένας από τους ερημοδικασθέντες απλούς ομοδίκους έχει υποχρέωση να προκαταβάλει χωριστό παράβολο ανακοπής και στην περίπτωση ακόμη κατά την οποία όλοι όσοι έχουν ερημοδικαστεί άσκησαν ανακοπή με το ίδιο δικόγραφο, που περιέχει τους ίδιους λόγους για όλους τους ανακόπτοντες. Αν δεν καταβληθεί το παράβολο από καθένα από τους ανακόπτοντες, δεν μπορεί, εφόσον δε γίνεται ειδική μνεία στο δικόγραφο της ανακοπής ή στην κάτω από αυτό καταχωριζόμενη πράξη κατάθεσής του, να θεωρηθεί ότι το παράβολο που κατατέθηκε αφορά έναν ή μερικούς από εκείνους που έχουν ερημοδικαστεί³³⁶. Η ανακοπή ερημοδικίας του απλού ομοδίκου απευθύνεται κατά του αντιδίκου του χωρίς να απαιτείται η κλήτευση των άλλων ομοδίκων, εκτός αν το δικαστήριο διατάξει αυτή³³⁷. Από τη διάταξη του άρθρου 517 ΚΠολΔ, κατά το οποίο η έφεση απευθύνεται κατά εκείνων που ήταν διάδικοι στην πρωτόδικη δίκη ή των καθολικών διαδόχων ή των κληροδόχων τους, αν υπάρχει αναγκαστική ομοδικία, η έφεση πρέπει να απευθύνεται κατά όλων των ομοδίκων, αλλιώς απορρίπτεται ως απαράδεκτη, συνάγεται ότι επί απλής ομοδικίας ο αντίδικος των ομοδίκων δεν είναι υποχρεωμένος να στρέψει την έφεσή του εναντίον όλων αυτών, αλλά, κατ' επιλογήν του, εναντίον εκείνων των ομοδίκων που επιθυμεί³³⁸.

4.1.4.2 ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΟΜΟΔΙΚΙΑ

Βασικό στοιχείο της έννοιας της αναγκαστικής ομοδικίας είναι ο στενότερος σε σχέση με τους απλούς ομοδίκους δεσμός που διέπει τους αναγκαίους ομοδίκους, ο οποίος αποτυπώνεται στον ΚΠολΔ με την καθιέρωση της αντικειμενικής ενέργειας των διαδικαστικών τους πράξεων,

³³¹ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία, 2020, 404.

³³² Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1970, 198 επ.

³³³ ΑΠ 654/2015, ΝοΒ 2015, 1777.

³³⁴ Ι. Κατράς, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 2021, 97.

³³⁵ ΑΠ 454/2021, ΑΠ 367/2014, ΤΝΠ Ισοκράτης.

³³⁶ ΑΠ 1177/2005, ΧρΙΔ 2006, 142, ΑΠ 12/1996, ΕλλΔνη 1996, 1322, ΑΠ 1135/1993, ΕλλΔνη 1995, 330, ΜΠΡοδ 372/2018, ΤΝΠ Νόμος.

³³⁷ ΕφΑθ 8242/1999, ΕλλΔνη 2000, 1376.

³³⁸ ΑΠ 1140/2008, ΝοΒ 2010, 116.

γι' αυτό και όταν ερημοδικούν αντιπροσωπεύονται από τους παριστάμενους και με την κατ' άρθρο 86 ΚΠολΔ δυνατότητα προσεπίκλησης των απολειπομένων αναγκαίων ομοδίκων³³⁹. Στην αναγκαία ομοδικία εφόσον δεν μετέχουν προσηκόντως στη δίκη όλοι οι αναγκαίοι ομόδικοι εφαρμόζονται οι διατάξεις για την ερημοδικία του ενάγοντος ή του εναγομένου ανάλογα με τη δικονομική θέση των απόντων αναγκαίων ομοδίκων. Όταν όμως δε μετέχει κάποιος από τους αναγκαίους διαδίκους τότε αυτός δε δικάζεται ερήμην, αλλά ισχύει γι' αυτόν το πλάσμα αντιπροσώπευσης, αντιπροσωπευόμενος από τους ομοδίκους που παρίστανται στη δίκη^{340, 341}. Το πλάσμα της αντιπροσώπευσης αφορά αποκλειστικά την επίδικη έννομη σχέση και δε θεωρείται επί παραδείγματι ότι ασκήθηκε από τον απόντα η ένσταση συμψηφισμού που ασκήθηκε πράγματι από τον παριστάμενο και δεν μπορεί να θεμελιώσει δικαιώματα ουσιαστικού δικαίου που δεν ανήκουν στον αντιπροσωπευόμενο³⁴². Ο ομόδικος που δεν παρίσταται, αλλά νόμιμα έχει κλητευθεί, θεωρείται κατά πλάσμα δικαίου ότι παρίσταται, ότι συμμετέχει στη συζήτηση και ότι ενεργεί κατά τον ίδιο με τον παριστάμενο διάδικο τρόπο και, συνεπώς, κάθε πράξη του αντιδίκου που εξαρτάται από την παρουσία του είναι έγκυρη και έναντι αυτού. Δεν μπορεί απολειπόμενος διάδικος να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύεται στη δίκη από αναγκαίο ομόδικο του, όταν ο τελευταίος είναι επίσης απών και παρίσταται στη δίκη μόνο κατά πλάσμα δικαίου, αντιπροσωπευόμενος από δικό του, έτερο των προαναφερθέντων, αναγκαίο ομόδικο. Διαφορετική εκδοχή θα υπερακόντιζε τον σκοπό του νόμου, καθώς η εκ του άρθρου 76 ΚΠολΔ πλασματική παράσταση του απόντος διαδίκου από τον παριστάμενο αναγκαίο ομόδικο του, έχει την έννοια της εκπροσώπησης από τον τελευταίο με την προβολή ισχυρισμών και ενστάσεων, την εν γένει παρουσία και συμμετοχή του στη δίκη και την κοινή διαδικαστική τους πορεία και όχι την αποφυγή των συνεπειών της ερημοδικίας του δικονομικώς απόντος διαδίκου³⁴³. Σε περίπτωση αναγκαστικής ομοδικίας, η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη ως προς όλους τους ομοδίκους, αν η επίδοση προς έναν από αυτούς δεν είναι νόμιμη³⁴⁴. Ειδικότερα, όμως, για την περίπτωση της τακτικής διαδικασίας, όπως έχει διαμορφωθεί με τον Ν. 4335/2015, αν δεν έχει επιδοθεί η κρινόμενη αγωγή στον αναγκαίο ομόδικο νόμιμα και εμπρόθεσμα τότε, κατ' άρθρα 215, 271 ΚΠολΔ θεωρείται μη ασκηθείσα η αγωγή ως προς όλους τους αναγκαίους ομοδίκους³⁴⁵. Ο αντίδικος των αναγκαίων ομοδίκων, οι οποίοι συμμετείχαν στη δίκη (πραγματικά ή βάσει του πλάσματος αντιπροσώπευσης του άρθρου 76 ΚΠολΔ) υποχρεούται να στρέψει το ένδικο μέσο εναντίον όλων τους, διαφορετικά αυτό απορρίπτεται και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτο. Το ένδικο μέσο του αναγκαίου ομοδίκου, δε στρέφεται και κατά των συνομοδίκων του, τους οποίους όμως υποχρεούται να τους καλέσει στη συζήτηση κατ' άρθρο 76 παρ. 3 ΚΠολΔ, ειδάλλως αυτή είναι απαράδεκτη^{346, 347}. Εάν κάποιος αναγκαίος ομόδικος ασκήσει ένδικο μέσο, ενώ οι λοιποί δεν παρασταθούν προσηκόντως στη δίκη, παρά τη νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευσή τους, θεωρείται ότι συμμετέχουν και ενεργούν και αυτοί στη δίκη, εκπροσωπούμενοι από τον ασκήσαντα το ένδικο μέσο ομόδικο³⁴⁸. Σύμφωνα με την ΟΛΑΠ 11/1992 δεν είναι απαράδεκτη η αναίρεση, αν

³³⁹ Δ. Μηχιώτης, Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, 2018, 4.

³⁴⁰ Κ. Μακρίδου, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, 2019, 212.

³⁴¹ Οι δίκες διανομής αποτελούν εξαίρεση στον κανόνα αυτό.

³⁴² Ν. Νίκας σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 178.

³⁴³ ΕφΛαρ 343/2012, Δικογραφία 2012, 698, ΠΠΑμαλ 15/2015, ΕλλΔνη 2015, 1455.

³⁴⁴ ΕφΘεσ 511/1978, Αρμ 1978, 741.

³⁴⁵ Π. Αλικάκος σε Κ. Οικονόμου, Ομοδικία και Συμμετοχή Τρίτων στην Πολιτική Δίκη, 2018, 71.

³⁴⁶ Ν. Τριανταφύλλου, Σύνθετες δίκες κατά τον ΚΠολΔ, ιδίως στις αυτοκινητικές διαφορές, ΕλλΔνη 2022, 171.

³⁴⁷ ΕφΑθ 8242/1999, ΕλλΔνη 2000, 1376.

³⁴⁸ ΟΛΑΠ 63/1981, Δίκη 1981, 314, ΑΠ 192/2012, ΝοΒ 2013, 128, ΑΠ 1332/2011, ΕΠολΔ 2011, 786, ΕφΛαρ 58/2018, Δικογραφία 2019, 37.

αυτή δεν απευθύνεται κατά ενός ομοδίκου των αναιρεσιβλήτων, που δεν ήταν διάδικος στην κατ' έφεση δίκη. Άλλο, εντελώς διάφορο, είναι το ζήτημα, ότι για τον αναγκαστικό αυτόν ομόδικο, κατά το άρθρο 76 παρ. 4 ΚΠολΔ, η άσκηση των ενδίκων μέσων από κάποιον από τους αναγκαστικούς ομοδίκους, έχει αποτέλεσμα και γι' αυτόν. Με αυτό όμως δεν έπεται, ότι ο εν λόγω ομόδικος απέκτησε και την τυπική ιδιότητα του διαδίκου, εφόσον δεν αναφέρεται στην προσβαλλόμενη με την αναίρεση απόφαση, ότι μετέχει νόμιμα στην κατ' έφεση δίκη, δηλαδή ότι παρίσταται ή ότι δικάστηκε ερήμην ή, ως νομίμως κλητεθείς και απολειπόμενος, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί, κατά το καθιερούμενο πλάσμα από το άρθρο 76 παρ. 1 του ΚΠολΔ της αντιπροσώπευσης, ως αντιπροσωπευθείς από τους παρισταμένους αναγκαστικούς ομοδίκους του. Απαραίτητη και αυτονόητη προϋπόθεση της αντιπροσώπευσης του αδρανούντος και μη παρισταμένου στην κατ' έφεση δίκη ομοδίκου είναι η νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευσή του, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 76 παρ. 3 του ΚΠολΔ. Κατά συνέπεια η άσκηση και μόνο του ενδίκου μέσου της έφεσης, με την κατάθεσή του, δεν προσδίδει την ιδιότητα του διαδίκου εκκαλούντος και στους λοιπούς αδρανήσαντες ομοδίκους, εφόσον δεν έχουν οποιαδήποτε συμμετοχή στην κατ' έφεση δίκη, σύμφωνα με την προσβαλλόμενη απόφαση, από την οποία και μόνο πρέπει να προκύπτει η συμμετοχή αυτή, και το εδάφιο α του άρθρου 558 ΚΠολΔ³⁴⁹, το οποίο ορίζει ότι η αναίρεση απευθύνεται κατά εκείνων οι οποίοι ήταν διάδικοι στη δίκη κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση ή των καθολικών διαδόχων τους ή των κληροδόχων τους³⁵⁰.

4.1.4.3 ΚΥΡΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 273 ΚΠολΔ αν εκείνος που άσκησε κύρια παρέμβαση δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση ή εμφανιστεί αλλά δε λάβει μέρος σε αυτή κανονικά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 272 ΚΠολΔ. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι οι συνέπειες της ερημοδικίας του κυρίως παρεμβαίνοντος είναι ίδιες με αυτές του απόντος ενάγοντος, ήτοι η κύρια παρέμβαση του απόντος παρεμβαίνοντος απορρίπτεται ως ουσία αβάσιμη, αφού βέβαια πρώτα κριθεί παραδεκτή και νόμιμη, ενώ ο ερημοδικασθείς έχει το δικαίωμα να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας³⁵¹.

Αν ο εναγόμενος ερημοδικεί, ενώ έχει ασκηθεί κύρια παρέμβαση, δε συνάγεται πλάσμα ομολογίας ούτε της αγωγής ούτε της κύριας παρέμβασης, διότι δε νοείται ομολογία ισχυρισμών (ενάγοντος και παρεμβαίνοντος), οι οποίοι αντιτίθενται απολύτως μεταξύ τους³⁵². Η υποστήριξη μιας από τις τρεις εκδοχές και ειδικότερα του να ισχύει το πλάσμα ομολογίας υπέρ του ενάγοντος ή υπέρ του κυρίως παρεμβαίνοντος ή υπέρ και των δύο, οδηγεί σε ανεπιεικείς λύσεις και απαράδεκτα δικονομικά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά: α) την εφαρμογή του πλάσματος υπέρ του ενάγοντος, πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν μετά την άσκηση της αγωγής ασκήθηκε κύρια παρέμβαση, ο κυρίως παρεμβαίνων κατέστη κύριος διάδικος, αφού η άσκηση της τελευταίας έχει όλα τα ουσιαστικά και δικονομικά αποτελέσματα της άσκησης της αγωγής κατ' άρθρο 81 παρ. 2 του ΚΠολΔ, οπότε δεν μπορεί να τεθεί σε μειονεκτικότερη θέση από τον ενάγοντα, β) την εφαρμογή του πλάσματος υπέρ του κυρίως παρεμβαίνοντος, αντίστοιχα δεν μπορεί ο ενάγων να τεθεί σε μειονεκτικότερη θέση από τον μεταγενέστερα προσελθόντα στη δίκη

³⁴⁹ Ως προς την έφεση όμοιο είναι το άρθρο 517 ΚΠολΔ.

³⁵⁰ ΟλΑΠ 11/1992, ΕλλΔνη 1992, 759.

³⁵¹ Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 2016, 560, Κ. Μακρίδου σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 564.

³⁵² ΠΠΑ 57/2016, ΠΠΑ 3811/2014, ΤΝΠ Νόμος, Κ. Μακρίδου σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 562.

παρεμβάντα και γ) την εφαρμογή του πλάσματος υπέρ και των δύο (ενάγοντος και κυρίως παρεμβάντος), αυτή δεν είναι δυνατή, καθόσον έτσι θα υπάρξει ομολογία ισχυρισμών απόλυτα αντιτιθεμένων μεταξύ τους, η οποία δεν είναι νοητή κατά τον νόμο και αντίκειται προς το καθήκον αληθείας κατ' άρθρο 116 του ΚΠολΔ³⁵³. Η άποψη αυτή είναι σύμφωνη και με την άποψη που κρατεί στη θεωρία και τη νομολογία σύμφωνα με την οποία με την άσκηση της κατ' άρθρο 79 του ΚΠολΔ κύριας παρέμβασης, ο παρεμβαίνων αντιποιούμενος ολικά ή κατά ένα μέρος το αντικείμενο της δίκης που εκκρεμεί μεταξύ άλλων, καθίσταται μεν αυτός κύριος διάδικος και αντίδικος των αρχικών διαδίκων, όμως δε δημιουργείται σχέση ομοδικίας απλής ή αναγκαστικής μεταξύ του παρεμβαίνοντος και κάποιου από τους αρχικούς διαδίκους ή μεταξύ των αρχικών διαδίκων³⁵⁴. Έχει διατυπωθεί βέβαια και η άποψη ότι τόσο ο εναγόμενος όσο και ο ενάγων ως προς την κύρια παρέμβαση είναι αναγκαίοι ομόδικοι, επειδή το δεδικασμένο της απόφασης που δέχεται ή απορρίπτει την κύρια παρέμβαση δεσμεύει, εξίσου τόσο τον αρχικώς ενάγοντα, όσο και τον αρχικώς εναγόμενο³⁵⁵. Επίσης, έχει διατυπωθεί και μία τρίτη άποψη σύμφωνα με την οποία ο κυρίως παρεμβαίνων είναι αναγκαίος ομόδικος του εναγομένου ως προς την αγωγή και ο ενάγων αναγκαίος ομόδικος του εναγομένου ως προς την κύρια παρέμβαση³⁵⁶. Η επιλογή της μίας ή της άλλης άποψης δε στερείται πρακτικού ενδιαφέροντος. Κατά τη δεύτερη και τρίτη άποψη ο ερημοδικασθείς εναγόμενος αντιπροσωπεύεται κατά το άρθρο 76 παρ. 1 ΚΠολΔ από τον ενάγοντα στη δίκη της κύριας παρέμβασης και από τον κυρίως παρεμβαίνοντα στη δίκη της αγωγής³⁵⁷.

Τέλος, σε περίπτωση που ερημοδικάζονται τόσο ο ενάγων όσο και ο εναγόμενος αλλά παρίσταται ο κυρίως παρεμβαίνων η συζήτηση δε ματαιώνεται καθώς η κύρια παρέμβαση στο ισχύον δίκαιο έχει τη μορφή παρεμπόρου αγωγής, η οποία συνεκδικάζεται με την αρχική κύρια δίκη³⁵⁸.

4.1.4.4 ΠΡΟΣΘΕΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Η ερημοδικία στην πρόσθετη παρέμβαση ρυθμίζεται στη διάταξη του άρθρου 274 ΚΠολΔ. Αν εκείνος που άσκησε πρόσθετη παρέμβαση δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, η διαδικασία προχωρεί σαν να μην είχε ασκηθεί η πρόσθετη παρέμβαση. Οποιος άσκησε πρόσθετη παρέμβαση μπορεί να παρίσταται και στις επόμενες στάσεις της δίκης και στις επόμενες διαδικαστικές πράξεις, πρέπει δε να καλείται νόμιμα για αυτό. Την έλλειψη κλήτευσης έχει δικαίωμα να την προτείνει και ο διάδικος για την υποστήριξη του οποίου ασκήθηκε η πρόσθετη παρέμβαση (άρθρο 81 παρ. 3 ΚΠολΔ). Αν ο παρεμβαίνων αναλάβει τη δίκη ως κύριος διάδικος κατ' άρθρο 85 ΚΠολΔ αλλά δε συμμετέχει στη δίκη προσηκόντως τότε εφαρμόζονται οι διατάξεις περί ερημοδικίας διαδίκου (άρθρο 274 παρ. 3 ΚΠολΔ). Με την παραπάνω διάταξη καθιερώνεται πλάσμα δικαίου για τον απόντα παρεμβαίνοντα, το οποίο ακολουθώς αναιρείται, αφού μπορεί να παραστεί στις επόμενες συζητήσεις. Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 274 παρ. 2 ΚΠολΔ, όταν παρίσταται ο προσθέτως παρεμβαίνων, αλλά απουσιάζουν οι λοιποί διάδικοι ή ο αντίδικος εκείνου υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση, το Δικαστήριο συζητεί την υπόθεση ερήμην του αντιδίκου εκείνου υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση και εφαρμόζονται οι διατάξεις των

³⁵³ ΜΠΔραμ 241/1997, ΤΝΠ Νόμος.

³⁵⁴ ΑΠ 1417/2010, ΑΠ 1207/2003, ΤΝΠ Νόμος.

³⁵⁵ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 228.

³⁵⁶ Κ. Μπέης, Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου, 1999.

³⁵⁷ Β. Βαθρακοκόιλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 250.

³⁵⁸ Κ. Μακρίδου και Ν. Νίκας σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 534, 181.

άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ και όχι το άρθρο 260 ΚΠολΔ³⁵⁹, οπότε, αν ο αντίδικος είναι ο ενάγων η αγωγή απορρίπτεται, ενώ αν αντίδικος είναι ο εναγόμενος, οι πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, και εφόσον η αγωγή τυγχάνει νομικά βάσιμη, γίνεται δεκτή και ως ουσία βάσιμη, εφόσον δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως. Αν δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη μόνο εκείνος υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση ερήμην του μεταξύ εκείνου που άσκησε την παρέμβαση και του αντιδίκου εκείνου υπέρ του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση. Ερημοδικούντος του υπέρ ου η πρόσθετη παρέμβαση, η προσήκουσα συμμετοχή στη δίκη του προσθέτως παρεμβαίνοντος δεν αποτρέπει την ερημοδικία του, οπότε και η απλή πρόσθετη παρέμβαση καθίσταται άνευ αντικειμένου. Αν, όμως, η πρόσθετη παρέμβαση είναι αυτοτελής, ο απολιπόμενος υπέρ ου η παρέμβαση αντιπροσωπεύεται από τον παριστάμενο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντα κατά τα άρθρα 86 και 76 παρ. 1 ΚΠολΔ³⁶⁰. Από την τεολογία και τον συνδυασμό του συνόλου των ως άνω αφορώντων την πρόσθετη, απλή ή αυτοτελή, παρέμβαση ρυθμίσεων, συνάγεται ότι η εφαρμογή του άρθρου 274 παρ. 2 ΚΠολΔ προϋποθέτει εγγραφή στο πινάκιο τόσο της κύριας υπόθεσης, όσο και της πρόσθετης παρέμβασης, και συνεκφώνησης αυτών, ώστε τελικά να συνεκδικαστούν³⁶¹. Τέλος, το άρθρο 274 εφαρμόζεται αναλογικά και επί πρόσθετης παρέμβασης που ασκείται στην κατ' αναίρεση δίκη ενόψει του ότι δεν περιλαμβάνεται στις διατάξεις που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 573 παρ. 1 ΚΠολΔ³⁶².

4.1.4.5 ΠΡΟΣΕΠΙΚΛΗΣΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΥ ΟΜΟΔΙΚΟΥ

Το άρθρο 275 ΚΠολΔ ορίζει ότι αν ο αναγκαίος ομοδίκος που έχει προσεπικληθεί δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη αντιπροσωπεύεται από τον παριστάμενο ομοδίκό του και δεν υφίσταται τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας. Το ίδιο συμβαίνει και στην αντίστροφη περίπτωση. Αν όμως δε λάβουν μέρος κανονικά στη δίκη αμφότεροι εφαρμόζονται ανάλογα με τη δικονομική τους θέση οι διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ. Πρόκειται για ειδικότερη εκδήλωση του άρθρου 76 ΚΠολΔ. Σκοπός των ρυθμίσεων αυτών είναι να αποκλειστεί το ενδεχόμενο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, αφού υπάρχει ενιαία έννομη σχέση μεταξύ των αναγκαίων ομοδίκων είτε αυτοί απέκτησαν την ιδιότητα αυτή εξαρχής με την άσκηση της αγωγής είτε σε μεταγενέστερο χρόνο με την άσκηση της προσεπίκλησης. Το άρθρο 275 περιορίζεται στην αναγκαστική ομοδικία και δεν καταλαμβάνει την απλή για την οποία δεν υπάρχει δυνατότητα προσεπίκλησης ούτε προβλέπεται αντιπροσώπευση από τους ομοδίκους που λαμβάνουν προσηκόντως μέρος στη δίκη³⁶³.

4.1.4.6 ΠΡΟΣΕΠΙΚΛΗΣΗ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΝΟΜΕΑ ή ΚΥΡΙΟΥ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 276 παρ. 1 ΚΠολΔ αν αυτός που έχει προσεπικληθεί κατά το άρθρο 87 δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη ή λάβει αλλά δεν κάνει δήλωση για τη σχέση του με το επίδικο ή αμφισβητήσει τους ισχυρισμούς του εναγομένου που τον προσεπικάλεσε ο τελευταίος μπορεί να αποδεχθεί την αγωγή. Με την προσεπίκλησή του ο αληθινός νομέας ή κύριος

³⁵⁹ ΑΠ 265/2013, ΤΝΠ Νόμος, Εφαθ 4051/1992, ΑρχΝ 1993,609.

³⁶⁰ Γ. Μητσόπουλος, Η θέση του δικονομικού εγγυητού κατ' άρθρα 274 και 277 ΚΠολΔ, Δίκη 1974, 646, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, 2022, 235, Κ. Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία στα Πρωτοβάθμια Δικαστήρια, ο.π., 217.

³⁶¹ ΜονΕφΠειρ 160/2022, ΠΠΑ 7/2014, ΤΝΠ Νόμος.

³⁶² ΑΠ 265/2013, ΤΝΠ Νόμος.

³⁶³ Κ. Μπέης, σε <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (275).

γίνεται διάδικος στη σχετική δίκη, δεσμευόμενος εφεξής από το δεδικασμένο της απόφασης που θα εκδοθεί σύμφωνα με το άρθρο 325 αρ. 1 ΚΠολΔ. Η σημασία της εν λόγω διάταξης περιορίζεται στη δυνατότητα που έχει ο εναγόμενος που προσεπικάλεσε, σε περίπτωση ερημοδικίας του προσεπικληθέντος να αποδεχθεί την αγωγή. Κατά τα λοιπά σε περίπτωση ερημοδικίας και για την προσεπίκληση αληθούς κυρίου ή νομέα εφαρμόζεται το άρθρο 275 ΚΠολΔ³⁶⁴.

4.1.4.7 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΓΓΥΗΤΗ

Οι συνέπειες της ερημοδικίας όταν έχει ασκηθεί προσεπίκληση του δικονομικού εγγυητή ρυθμίζονται στη διάταξη του άρθρου 277 ΚΠολΔ το οποίο ορίζει ότι αν ο ενάγων, ο εναγόμενος ή εκείνος που έχει ασκήσει κύρια παρέμβαση προσεπικάλεσε τους υπόχρεους σε αποζημίωση, τότε: 1) αν δε λάβουν μέρος κανονικά στη δίκη αυτοί που έχουν προσεπικληθεί και εκείνος που έχει προσεπικαλέσει δικάζονται ερήμην, 2) αν οι κύριοι διάδικοι λάβουν μέρος κανονικά στη δίκη αλλά απουσιάζουν αυτοί που έχουν προσεπικληθεί, συζητείται η υπόθεση μεταξύ των πρώτων κατ' αντιμωλίαν, ενώ αυτοί που έχουν προσεπικληθεί δικάζονται ερήμην, 3) αν λάβουν μέρος κανονικά στη δίκη αυτοί που έχουν προσεπικληθεί και απουσιάζει ο κύριος διάδικος που τους προσεπικάλεσε, οι πρώτοι έχουν το δικαίωμα είτε να λάβουν τη θέση του κύριου διαδίκου και να συζητήσουν την υπόθεση με τον αντίδικο, είτε απλώς να ασκήσουν παρέμβαση. Στη δεύτερη περίπτωση η διαδικασία προχωρεί σαν να μην είχε ασκηθεί η πρόσθετη παρέμβαση και το δικαστήριο δικάζει ερήμην τον απόντα προσεπικαλέσαντα διάδικο, 4) αν λάβουν μέρος κανονικά στη δίκη οι κύριοι διάδικοι και αυτοί που έχουν προσεπικληθεί, οι τελευταίοι έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν την προσεπίκληση ή να ασκήσουν απλώς παρέμβαση ή να πάρουν τη θέση εκείνου που τους προσεπικάλεσε και να συζητήσουν την υπόθεση με τον αντίδικο. Στις περιπτώσεις των άρθρων 86 και 87 ΚΠολΔ, ήτοι στην περίπτωση προσεπίκλησης των αναγκαστικών ομοδίκων και του αληθινού κύριου ή νομέα, ο προσεπικαλούμενος αποκτά την ιδιότητα του διαδίκου με μόνη την προσεπίκληση, χωρίς να ασκήσει παρέμβαση και γίνεται αναγκάιος ομόδικος. Στην περίπτωση όμως του δικονομικού εγγυητή που προσεπικλήθηκε από τον εναγόμενο και ενάγεται από αυτόν για να τον αποζημιώσει εάν ευδοκιμήσει η κύρια αγωγή, γίνεται δεκτό ότι δεν γίνεται διάδικος στην κύρια δίκη αν δεν προσέρχεται ή προσέρχεται και χωρίς να παρέμβει περιορίζεται στην απόκρουση της προσεπίκλησης και στην άρνηση της υποχρέωσής του για αποζημίωση αλλά μόνο στη δίκη επί της προσεπίκλησης, ούτε δημιουργείται ομοδικία μεταξύ αυτού (προσεπικληθέντος) και του προσεπικαλέσαντος αυτόν εναγομένου. Ειδικότερα, οι δυνατότητες που έχει ο δικονομικός εγγυητής όταν προσεπικληθεί είναι είτε να ασκήσει πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του προσεπικαλέσαντος, είτε να ασκήσει παρέμβαση με την πρόσθετη δήλωση ότι υποκαθίσταται στη θέση του προσεπικαλέσαντα ως κύριου διαδίκου, χωρίς τη συναίνεση του τελευταίου ή του αντιδίκου του, οπότε θα δεσμεύεται από το δεδικασμένο και την εκτελεστότητα της απόφασης (άρθρο 278 ΚΠολΔ), είτε να προσέλθει στη δίκη και με τις προτάσεις του να αμφισβητήσει τη βασιμότητα της προσεπίκλησης, είτε να μην προσέλθει στη διαδικασία³⁶⁵. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι όταν εμφανίζονται οι διάδικοι της κύριας δίκης αυτοί δικάζονται αντιμωλία χωρίς να επηρεάζονται από την απουσία του προσεπικληθέντος, ο οποίος για τη δίκη αυτή εξακολουθεί να είναι τρίτος. Από την ερημοδικία του όμως θεωρείται ομολογημένη η προσεπίκληση δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά που τη θεμελιώνουν καθώς και η τυχόν σωρευόμενη σε αυτή παρεμπόπτουσα αγωγή αποζημίωσης³⁶⁶. Ειδικότερα, η τελευταία γίνεται

³⁶⁴ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 549.

³⁶⁵ ΕφΑθ 14/2022, ΤΝΠ Νόμος.

³⁶⁶ ΠΠΘεσ 4289/1983, Αρμ 1984, 794, ΜΠΘηβ 201/1986, Αρμ 1987, 592.

δεκτή υπό την αίρεση της ήττας του προσεπικαλούντος^{367, 368}. Στην περίπτωση αυτή, η έφεση του ενάγοντος δεν απευθύνεται και κατά του προσεπικληθέντος - παρεμπιπτόντως εναχθέντος, ενώ ούτε με την άσκηση της έφεσης μεταβιβάζεται στο εφετείο η προσεπίκληση και η ενωμένη με αυτή αγωγή αποζημίωσης, χωρίς προηγούμενη άσκηση έφεσης (επικουρικής) από τον εναγόμενο³⁶⁹. Αντίστοιχα, αν ο διάδικος, που ηττήθηκε στη δευτεροβάθμια δίκη ασκήσει αναίρεση κατά της εφετειακής απόφασης δε δικαιούται να απευθύνει την αναίρεση αυτή και κατά του προσεπικαλουμένου, ο οποίος δε νομιμοποιείται να είναι αναιρεσίβλητος, εφόσον αυτός δεν άσκησε παραδεκτά πρόσθετη παρέμβαση, υπέρ του προσεπικαλούντος, στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια δίκη και, έτσι, δεν κατέστη διάδικος στη δίκη αυτή³⁷⁰. Όταν δε συμμετέχουν νόμιμα στη δίκη ούτε ο προσεπικαλέσας ούτε ο προσεπικληθείς τότε αυτοί δικάζονται ερήμην. Εδώ υπάρχει μία διαφοροποίηση από τα γενικώς ισχύοντα σύμφωνα με τα οποία η προσεπίκληση λόγω της απουσίας των ανωτέρω θα έπρεπε να ματαιωθεί και έτσι ο προσεπικαλέσας στην κύρια δίκη δικάζεται ερήμην και θεωρείται ομολογημένη η αγωγή, ενώ στην προσεπίκληση δικάζεται ερήμην ο προσεπικληθείς με αποτέλεσμα να θεωρείται ομολογημένη η προσεπίκληση³⁷¹. Ο δε προσεπικαλέσας που δεν εμφανίστηκε στην αμέσως προηγούμενη περίπτωση θεωρείται ωσει παρών³⁷². Όταν απουσιάζει ο προσεπικαλέσας αλλά παρίσταται ο προσεπικληθείς υπάρχουν οι εξής δυνατότητες: α) ο προσεπικαλούμενος αρνείται τη βασιμότητα της προσεπίκλησης η οποία άλλωστε τεκμαίρεται από την ερημοδικία του προσεπικαλέσαντος, ο οποίος υφίσταται τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του και στην κύρια δίκη, β) ο προσεπικαλούμενος υποκαθίσταται στη θέση του προσεπικαλούντος χωρίς να χρειάζεται η συναίνεση του αντιδίκου κατ' άρθρο 85 ΚΠολΔ και έτσι γίνεται διάδικος στην κύρια δίκη, ο δε υπέρ ου η παρέμβαση εξέρχεται της διαδικασίας δεσμευόμενος όμως από το δεδικασμένο της απόφασης που θα εκδοθεί (άρθρο 278 ΚΠολΔ), β) ο προσεπικαλούμενος ασκεί απλή πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του προσεπικαλέσαντος ο οποίος δικάζεται ερήμην στην κύρια δίκη και η διαδικασία προχωρεί σαν να μην έχει ασκηθεί παρέμβαση. Εδώ υπάρχει μία διαφοροποίηση σε σχέση με τη διάταξη του άρθρου 274 παρ. 2 ΚΠολΔ που προβλέπει ότι όταν παρίσταται ο προσθέτως παρεμβαίνων και ο αντίδικος του υπέρ ου η παρέμβαση και απουσιάζει ο υπέρ ου η παρέμβαση τότε το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση ερήμην του³⁷³. Εφαρμόζεται βέβαια η διάταξη του άρθρου 277 ΚΠολΔ ως ειδικότερη³⁷⁴. Η προσεπίκληση τελικά απορρίπτεται λόγω της απουσίας του προσεπικαλέσαντος, αλλά και η λόγω της ερημοδικίας του ήττα του στην κύρια δίκη οδηγούν στην εκ των υστέρων άρση του λόγου, για τον οποίο ασκήθηκε η πρόσθετη παρέμβαση. Η δε διάταξη του άρθρου 277 περ. 3 καθιερώνει το πλάσμα της μη άσκησής της, το οποίο βέβαια ανατρέπεται σε μεταγενέστερες στάσεις της ίδιας δίκης, στις οποίες μπορεί, κατ' άρθρο 274 παρ. 1 εδ. β, να παρίσταται και πρέπει να καλείται νόμιμα. Αυτό είναι, λοιπόν, το πραγματικό νόημα της ρύθμισης του άρθρου 277 περ. 3³⁷⁵.

³⁶⁷ Σ. Πανταζόπουλος, Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995, 151.

³⁶⁸ ΠΠΘεσ 4289/1983, Αρμ 1984, 794.

³⁶⁹ ΕφΑθ 829/2022, ΕφΠειρ 9/2021, ΕφΠειρ 88/2020, ΤΝΠ Νόμος.

³⁷⁰ ΑΠ 268/2021, ΑΠ 43/2020, ΑΠ 1206/2019, ΑΠ 1430/2007, ΑΠ 1365/2005, ΤΝΠ Νόμος.

³⁷¹ Ν. Κουτσούκος, Η προσεπίκληση του δικονομικού εγγυητή, 1999, 256 επ.

³⁷² Σ. Πανταζόπουλος, Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995, 150.

³⁷³ Κ. Μπέης, Παρατηρήσεις στην ΠΠΩαν 159/1973, Δίκη 1974, 233 επ.

³⁷⁴ Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 223.

³⁷⁵ Γ. Μητσόπουλος, Η θέσις του δικονομικού εγγυητού κατ' άρθρα 274 και 277 ΚΠολΔ, Δίκη 1974, 646.

4.1.5 ΑΠΟΥΣΙΑ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΩΝ-ΜΑΤΑΙΩΣΗ

Μέχρι τη θέσπιση του Ν. 4335/2015 και τις αλλαγές που αυτός έφερε στην τακτική διαδικασία αλλά και όπως συνεχίζει να ισχύει στις ειδικές διαδικασίες, η ερημοδικία διαδίκου συνδεόταν στην τακτική και εξακολουθεί να συνδέεται στις ειδικές διαδικασίες κυρίως με τη μη εμφάνιση του διαδίκου στο ακροατήριο κατά την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης ή τη μη προσήκουσα συμμετοχή αυτού στη συζήτηση, πάντοτε όμως υπό την προϋπόθεση ότι έχει χωρήσει νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευσή του στη συγκεκριμένη δικάσιμο. Προσδιοριζόταν δε, δικονομικά από την υποχρέωση που δημιουργούσαν οι δύο αρχές της δικονομίας περί έγγραφης και προφορικής διεξαγωγής της δίκης βάσει των οποίων οι διάδικοι έπρεπε να υποβάλουν έγγραφες προτάσεις τις οποίες να υποστηρίζουν και προφορικά ούτως ώστε αν παρέλειπαν το ένα από τα δύο να θεωρούνται δικονομικά απόντες. Συνακόλουθα, δικονομικά απών θεωρείτο ο εναγόμενος εάν δεν εμφανιζόταν στη συζήτηση της υπόθεσης ακόμη και αν είχε καταθέσει προτάσεις ή αν παρά την εμφάνιση του δεν είχε καταθέσει προτάσεις. Επίσης, δικονομικά απών ήταν ο εναγόμενος εφόσον δεν είχε παρασταθεί προσηκόντως, όπως στην περίπτωση που δεν παρίστατο με πληρεξούσιο δικηγόρο, όπου δεν υπήρχε δυνατότητα για αυτοπρόσωπη παράσταση ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του δεν ήταν εφοδιασμένος με το απαραίτητο δικαστικό πληρεξούσιο³⁷⁶. Πλέον η κανονική συμμετοχή των διαδίκων στις δίκες της τακτικής διαδικασίας συνδέεται με την εμπρόθεσμη κατάθεση προτάσεων κατά τους όρους και τις προϋποθέσεις των άρθρων 237 και 238 ΚΠολΔ και πάλι υπό την προϋπόθεση ότι έχει χωρήσει νόμιμη και εμπρόθεσμη επίδοση της αγωγής κατά τους όρους του άρθρου 215 ΚΠολΔ. Έτσι, στην τακτική διαδικασία, οι διάδικοι κατά τη συζήτηση της υπόθεσης μπορούν να μην παρασταθούν στο ακροατήριο χωρίς αυτό να επιφέρει ματαίωση της συζήτησης. Το άρθρο δε 237 ΚΠολΔ προβλέπει ότι μέσα στην προθεσμία των προτάσεων κατατίθεται και το πληρεξούσιο έγγραφο προς τον δικηγόρο των διαδίκων. Μετά δε την τροποποίηση του εν λόγω άρθρου με τον Ν. 4842/2021 σε περίπτωση έλλειψης των πληρεξουσίων εγγράφων εφαρμόζεται το άρθρο 227 ΚΠολΔ. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου αν δεν προσκομισθεί το πληρεξούσιο μέσα στην ορισθείσα προθεσμία, στην περίπτωση που η έλλειψη αφορά τον πληρεξούσιο δικηγόρο του ενάγοντος η αγωγή απορρίπτεται, ενώ στην περίπτωση που αφορά τον πληρεξούσιο δικηγόρο του εναγομένου επέρχονται οι συνέπειες της πλασματικής ερημοδικίας γι' αυτόν και η αγωγή γίνεται δεκτή. Τούτο, διότι επανειλημμένως παρουσιάστηκε το φαινόμενο της έκδοσης απόφασης κατά το άρθρο 105 ΚΠολΔ, προκειμένου να προσκομιστεί το πληρεξούσιο έγγραφο, το οποίο μερικές φορές δεν κατατίθετο για διάφορους λόγους στον φάκελο της δικογραφίας με συνέπεια τη μεγάλη καθυστέρηση της δίκης. Περαιτέρω, εφόσον κανείς από τους διαδίκους δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, ήτοι δεν έχει καταθέσει προτάσεις σύμφωνα με τους όρους του νόμου ή συντρέχει κάποια άλλη από τις περιπτώσεις εκείνες που καθιστούν τους διαδίκους δικονομικά απόντες (πχ πλασματική ερημοδικία λόγω μη καταβολής δικαστικού ενσήμου), η συζήτηση της υπόθεσης ματαιώνεται. Αν παρέλθουν ενενήντα ημέρες από τη ματαίωση, χωρίς να ζητηθεί προσδιορισμός νέας συζήτησης, η υπόθεση διαγράφεται από το πινάκιο από τον γραμματέα με εντολή του διευθύνοντος το δικαστήριο, η δίκη καταργείται (ΚΠολΔ 260 παρ. 2) και παύει η εκκρεμοδικία. Στις ειδικές διαδικασίες, αν κανείς από τους διαδίκους δεν εμφανίζεται κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ή όσοι εμφανίζονται δε μετέχουν κανονικά στη συζήτηση, όπως επί παραδείγματι όταν εμφανίζονται αυτοπροσώπως και δεν εκπροσωπούνται από πληρεξούσιο δικηγόρο, όπου είναι υποχρεωτική η εκπροσώπησή τους από δικηγόρο, η συζήτηση ματαιώνεται (ΚΠολΔ 260). Η

³⁷⁶ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σιναϊώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρο Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 298 επ.

ματαίωση της συζήτησης, η οποία είναι διαδικαστική πράξη δεν επηρεάζει τις συνέπειες άσκησης της αγωγής μεταξύ των οποίων και η διακοπή της παραγραφής και εκκρεμοδικία, οι οποίες και διατηρούνται, υπό την προϋπόθεση της παρ. 2 του άρθρου 260 ΚΠολΔ³⁷⁷.

4.1.6 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΣ

Ένα ενδιαφέρον ζήτημα που προκύπτει είναι αυτό της ερημοδικίας κάποιου από τους διαδίκους κατά τη συζήτηση που γίνεται στο δικαστήριο της παραπομπής. Κατά μία άποψη πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ ενάγοντος και εναγομένου, όσον αφορά στις συνέπειες της ερημοδικίας, θεωρώντας ότι για τον πρώτο θα ληφθεί υπόψη η συζήτηση που έχει διεξαχθεί ενώπιον του αναρμοδίου δικαστηρίου, όπου έφερε το βάρος απόδειξης των αγωγικών ισχυρισμών, ενώ για τον δεύτερο θα ληφθεί υπόψη η συζήτηση που έχει διεξαχθεί ενώπιον του δικαστηρίου της παραπομπής. Ορθότερη λύση φαίνεται η απόρριψη της αγωγής αν ερημοδικήσει ο ενάγων κατ' άρθρο 272 παρ. 1 και 2, ενώ σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου προσήκει η εφαρμογή του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ³⁷⁸ και αυτό διότι η συζήτηση στο δικαστήριο στο οποίο παραπέμφθηκε η υπόθεση θεωρείται πρώτη³⁷⁹.

4.1.7 ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

Υπάρχουν περιπτώσεις που το πέρας της συζήτησης της υπόθεσης ακολουθούν κάποια γεγονότα, τα οποία καθιστούν αδύνατη την έκδοση απόφασης. Μάλιστα καθιστούν αναγκαία την επανάληψη της συζήτησης. Τέτοιες περιπτώσεις περιγράφονται: α) στη διάταξη του άρθρου 254 ΚΠολΔ σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την επανάληψη της συζήτησης, όταν κατά τη μελέτη της υπόθεσης ή τη διάσκεψη παρουσιάζονται κενά ή αμφίβολα σημεία που χρειάζονται συμπλήρωση ή επεξήγηση, β) στη διάταξη του άρθρου 302 παρ. 3 ΚΠολΔ που υπό τις προϋποθέσεις που θέτει προβλέπεται ότι σε πολυμελή δικαστήρια αν επέλθει ισοψηφία προσλαμβάνεται και άλλος δικαστής και η υπόθεση συζητείται στο ακροατήριο και γ) στη διάταξη του άρθρου 307 ΚΠολΔ που προβλέπει ότι γίνεται επανάληψη της συζήτησης εφόσον μετά το πέρας της αρχικής συζήτησης κατέστη αδύνατη η έκδοση απόφασης (πχ λόγω θανάτου, απόλυσης, παραίτησης ή μεγάλης καθυστέρησης του δικαστή)³⁸⁰. Σε ό,τι αφορά τις δύο πρώτες από τις παραπάνω περιπτώσεις, η επαναλαμβανόμενη συζήτηση θεωρείται συνέχεια της προηγούμενης, με την έννοια ότι πρόκειται για δύο συνεχόμενα δικονομικά στάδια που συνθέτουν μία και μόνη συζήτηση, ένα αδιάσπαστο δικονομικό σύνολο και ως εκ τούτου, εάν κάποιος παρέστη κανονικά κατά την προηγούμενη συζήτηση, κατά την οποία διατάχθηκε η επανάληψη, όπως και στην αντίστροφη περίπτωση, όταν δηλαδή δεν παρέστη στην αρχική αλλά μόνο στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση δικάζεται αντιμωλία³⁸¹. Ισχυρισμοί μπορούν να προβληθούν παραδεκτά για πρώτη φορά και κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, αφού έως τη δεύτερη εκφώνηση της υπόθεσης αυτή (η συζήτηση) θεωρείται ότι διαρκεί³⁸². Αν κατά την επαναλαμβανόμενη κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ συζήτηση διαπιστωθεί από το δικαστήριο το πρώτον ότι κάποιος από τους διαδίκους δε μετείχε προσηκόντως κατά την αρχική συζήτηση, όπως επί παραδείγματι αν δεν είχε καταθέσει προτάσεις, αφού ανακαλέσει αυτεπάγγελτα τη μη οριστική

³⁷⁷ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2016, 472 επ.

³⁷⁸ Ε. Βασιλακάκης, Η παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο κατ' άρθρο 46 ΚΠολΔ, ΝοΒ 2017, 808.

³⁷⁹ ΕφΑθ 4322/1995, Δίκη 1996, 1186, ΠΠΑ 1793/2016, ΠΠΑ 899/2012, ΤΝΠ Νόμος.

³⁸⁰ Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 120.

³⁸¹ ΕφΔωδ 212/2009, ΤΝΠ Νόμος.

³⁸² ΜονΕφΔωδ 97/2020, ΤΝΠ Νόμος.

κατ' άρθρο 309 ΚΠολΔ απόφαση που διέτασσε επανάληψη της συζήτησης κατά το μέρος εκείνο που είχε θεωρήσει παρόντα τον ως άνω διάδικο και τον είχε δικάσει αντιμωλία, προχωρεί τη συζήτηση της υπόθεσης ερήμην του³⁸³. Για την επανάληψη της συζήτησης απαιτείται κατά τις γενικές διατάξεις, αφενός μεν επίδοση της περί επανάληψης της συζήτησης απόφασης του Δικαστηρίου από τον επισπεύδοντα διάδικο προς τον αντίδικό του, για να λάβει και αυτός γνώση αυτής, αφετέρου δε επίδοση προς αυτόν κλήσης του επισπεύδοντος διαδίκου κατ' αυτού προς διασφάλιση του δικαιώματος υπεράσπισης αυτού και τήρηση της δημοσίας τάξης αρχής «του μηδένα δικάζειν ανήκουστον». Ωστόσο, η μη επίδοση και μόνο της διατάσσουσας την επανάληψη της συζήτησης απόφασης δεν καθιστά απαράδεκτη τη συζήτηση της επαναλαμβανομένης υπόθεσης και μάλιστα επί ποινή ακυρότητας, εκτός εάν από την παράλειψη αυτή, ο καθ' ου επισπεύδεται η συζήτηση διάδικος, υπέστη δικονομική βλάβη κατ' άρθρο 159 αριθ. 3 ΚΠολΔ, μη δυναμένη να επανορθωθεί διαφορετικά παρά μόνο με την κήρυξη της ακυρότητας^{384, 385}. Τέτοια βλάβη δεν επέρχεται όταν επιδόθηκε στον καθ' ου επισπεύδεται η συζήτηση διάδικο η αποτελούσα το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο κλήση, στην οποία με σαφήνεια εκτίθεται το περιεχόμενο της σχετικής απόφασης και ο διάδικος παραστάθηκε κατά την επαναληφθείσα συζήτηση και άσκησε τη δέουσα υπεράσπιση του³⁸⁶.

Σύμφωνα με το προϊσχύσαν άρθρο 307 ΚΠολΔ «αν για οποιονδήποτε λόγο που παρουσιάστηκε μετά το τέλος της συζήτησης είναι αδύνατο να εκδοθεί η απόφαση, η συζήτηση επαναλαμβάνεται αφού οριστεί νέα δικάσιμος και κοινοποιηθεί κλήση. Ο ορισμός της δικασίμου μπορεί να γίνει και η κλήση για τη συζήτηση μπορεί να κοινοποιηθεί με την επιμέλεια είτε κάποιου διαδίκου, είτε της γραμματείας του δικαστηρίου. Το ίδιο εφαρμόζεται και όταν το δικαστήριο διατάζει να επαναληφθεί η συζήτηση. Σε όλες τις πιο πάνω περιπτώσεις, οι κλήσεις για συζήτηση και τα αποδεικτικά της επίδοσης συντάσσονται ατελώς». Οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων εφαρμόζονται και στην περίπτωση, που για οποιονδήποτε λόγο δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε οκτώ μήνες από τη συζήτηση πολιτικής υπόθεσης. Μόλις συμπληρωθεί οκτάμηνο, ο δικαστής υποχρεούται να επιστρέψει τη δικογραφία, άλλως αυτή αφαιρείται αμέσως με πράξη του δικαστή που διευθύνει το δικαστήριο ή του Προέδρου του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης. Οι διάδικοι στις περιπτώσεις του άρθρου 307 ΚΠολΔ είχαν το δικαίωμα κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, η οποία είχε πλήρη αυτοτέλεια έναντι της προηγούμενης συζήτησης να καταθέσουν συμπληρωματικές προτάσεις, να προτείνουν νέους ισχυρισμούς, να επικαλεσθούν και να προσκομίσουν αποδεικτικά μέσα που δεν είχαν προσκομίσει και επικαλεσθεί στην προηγηθείσα δίκη, ενώ οι προτάσεις που είχαν καταθέσει στην αρχική συζήτηση εξακολουθούσαν να ισχύουν³⁸⁷. Στον χρόνο όμως που μεσολαβούσε ανάμεσα στη συζήτηση και την επανάληψή της μπορούσαν να λάβουν χώρα νομοθετικές αλλαγές όπως εκείνη του άρθρου 29 Ν. 3994/2011 με την οποία επανήλθαν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας και έτσι να ανακύψουν ζητήματα διαχρονικού δικαίου. Η συζήτηση που γινόταν στο πλαίσιο του άρθρου 307 ΚΠολΔ αποτελούσε συνέχεια της προηγούμενης, η διαδικασία θεωρείτο ενιαία, η έναρξή της λάμβανε χώρα κατά την αρχική δικάσιμο, τότε θεωρείτο ότι έχει ενεργηθεί η διαδικαστική πράξη και επομένως σε περίπτωση που η αρχική συζήτηση είχε λάβει χώρα, πριν την τροποποίηση του άρθρου 271 παρ. 1 και 2 εδ. β ΚΠολΔ με το άρθρο 29 του Ν. 3994/2011, ενώ η επανασυζήτηση σύμφωνα με το

³⁸³ Α. Άνθιμος, Σχόλιο στην ΜΠΘεσ 2630/2011, Αρμ 2014, 1171.

³⁸⁴ ΑΠ 1087/1973, ΝοΒ 1974, 769, ΕφΘεσ 451/2000, ΠΠΑ 5935/2011, ΜΠΚαλ 84/1986, ΤΝΠ Νόμος.

³⁸⁵ Κ. Μακρίδου, Μελέτες Αστικού Δικονομικού και Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, 2010, 132.

³⁸⁶ ΕφΛαρ 519/2007, ΕφΝαυπλ 406/1987, ΤΝΠ Νόμος.

³⁸⁷ ΑΠ 1923/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης.

άρθρο 307 έλαβε χώρα μετά την ανωτέρω τροποποίηση, δεν ίσχυε το πλάσμα της ομολογίας³⁸⁸. Υπήρχε βέβαια στο σημείο αυτό και αντίθετη άποψη, η οποία υποστήριζε ότι στις περιπτώσεις του άρθρου 307 η νέα συζήτηση (ανασυζήτηση της υπόθεσης), συνεπεία αδυναμίας έκδοσης απόφασης, αποτελούσε πλήρη αντικατάσταση της προηγηθείσας συζήτησης, η οποία θεωρείτο ότι δεν έλαβε χώρα. Έτσι λοιπόν στη νέα αυτή συζήτηση-ανασυζήτηση του άρθρου 307 ΚΠολΔ-έπρεπε να κριθεί αν υπάρχει ή όχι ερημοδικία από την κατ' αυτήν δικονομική παρουσία ή απουσία του διαδίκου³⁸⁹.

Ήδη με τον Ν. 4842/2021 η διάταξη του άρθρου 307 ΚΠολΔ προβλέπει τα εξής: «Αν για οποιονδήποτε λόγο που παρουσιάστηκε μετά το τέλος της συζήτησης είναι αδύνατο να εκδοθεί η απόφαση, η συζήτηση επαναλαμβάνεται αφού οριστεί νέα δικάσιμος και κοινοποιηθεί κλήση. Ο ορισμός της δικασίμου μπορεί να γίνει και η κλήση για τη συζήτηση μπορεί να κοινοποιηθεί με την επιμέλεια είτε κάποιου διαδίκου, είτε της γραμματείας του δικαστηρίου. Το ίδιο εφαρμόζεται και όταν το δικαστήριο διατάζει να επαναληφθεί η συζήτηση. Σε όλες τις πιο πάνω περιπτώσεις, οι κλήσεις για συζήτηση και τα αποδεικτικά της επίδοσης συντάσσονται ατελώς. Μόλις συμπληρωθεί το οκτάμηνο, ο Πρόεδρος του Τριμελούς Συμβουλίου Επιθεώρησης των Δικαστηρίων επιλαμβάνεται και ερευνά αν είναι δικαιολογημένη ή μη η καθυστέρηση. Όταν αυτή κριθεί δικαιολογημένη, παρέχεται στον δικαστή προθεσμία δύο (2) μηνών για τη δημοσίευση των αποφάσεων που καθυστερούν πέραν του οκταμήνου. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης καθυστέρησης, όπως και όταν παρέλθει η προθεσμία των δύο (2) μηνών που χορηγήθηκε, κατά το προηγούμενο εδάφιο, χωρίς να έχουν δημοσιευθεί οι αποφάσεις που καθυστερούν, ο δικαστής υποχρεούται να επιστρέψει τη δικογραφία, άλλως αυτή αφαιρείται αμέσως με πράξη του δικαστή που διευθύνει το δικαστήριο ή του προέδρου του τριμελούς συμβουλίου διεύθυνσης αυτού. Για τις υποθέσεις αυτές ορίζεται δικάσιμος για νέα συζήτηση, υποχρεωτικώς, εντός τριών (3) μηνών για τις υποθέσεις ειδικών διαδικασιών και έξι (6) μηνών για τις υποθέσεις τακτικής διαδικασίας, από τη συμπλήρωση των παραπάνω προθεσμιών των οκτώ ή των δέκα (10) μηνών. Επιφυλασσομένων των διατάξεων των προηγούμενων εδαφίων, εάν διαπιστωθεί μετά το τέλος της συζήτησης ότι η διάσκεψη δεν μπορεί να ολοκληρωθεί εντός ευλόγου χρόνου για λόγους ανωτέρας βίας, όπως μεταξύ άλλων αναρρωτικής άδειας δικαστικού λειτουργού, μέλους της σύνθεσης του δικαστηρίου, ο δικαστής που διευθύνει το δικαστήριο ή ο πρόεδρος του τριμελούς συμβουλίου διοίκησης μπορεί να αποφασίσει την επανάληψη της συζήτησης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων σχετικά με τον ορισμό δικασίμου, την κλήση προς συζήτηση και τα αποδεικτικά επίδοσης. Οι διάδικοι μπορούν να καταθέτουν συμπληρωματικές προτάσεις στο ακροατήριο, εφόσον είχαν παραστεί στην αρχική συζήτηση. Νέοι ισχυρισμοί και νέα αποδεικτικά μέσα δεν επιτρέπονται». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 με την προσθήκη των δύο τελευταίων εδαφίων στο άρθρο 307 ΚΠολΔ επιδιώκεται η αντιμετώπιση του φαινομένου της παράστασης ερήμην δικασθέντων διαδίκων στη νέα συζήτηση μετά την αφαίρεση δικογραφιών από τον δικάσαντα δικαστή, λόγω καθυστέρησης της δημοσίευσης των αποφάσεων άνω του οκταμήνου. Και αυτό, διότι δεν ανταποκρίνεται στις αρχές της δίκαιης διεξαγωγής της δίκης η παροχή στον ερήμην δικασθέντα διάδικο της ευχέρειας να επωφεληθεί από το απολύτως τυχαίο γεγονός της αδυναμίας του δικαστή να προβεί εγκαίρως σε έκδοση της απόφασης μετά τη συζήτηση και να δικαστεί κατ' αντιμωλία κατά την επανάληψη

³⁸⁸ ΠΠΑ 2078/2016, ΠΠΦλωρ 16/2012, ΤΝΠ Νόμος, Π. Αρβανιτάκης, Σχόλιο στην ΠΠΦλωρ 16/2012, ΕΠολΔ 2012, 72 επ.

³⁸⁹ ΕφΑθ 927/2003, ΕλλΔνη 2004, 257.

της συζήτησης, παρά το γεγονός ότι είχε κλητευθεί κατά την αρχική συζήτηση και είχε τη δυνατότητα να προβάλλει τους ισχυρισμούς του και να προσκομίσει τα αποδεικτικά του μέσα. Ο ίδιος λόγος ισχύει και για τις λοιπές περιπτώσεις αδυναμίας έκδοσης απόφασης μετά τη συζήτηση, είτε ανάγονται στην υπηρεσιακή κατάσταση του δικαστή είτε στη λειτουργία του δικαστηρίου ή της γραμματείας του. Η παραπάνω νομοθετική επιλογή έρχεται σε σύγκρουση με την έως τώρα νομολογία, όπως αυτή εκτέθηκε παραπάνω. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι είναι δογματικά ασυνεπές να ακολουθούνται διαφορετικές λύσεις σε δύο περιπτώσεις που βασίζονται το ίδιο γεγονός της ενιαίας συζήτησης και ενώ αν ο διάδικος παρίσταται στην αρχική συζήτηση και απουσιάζει στην επαναλαμβανόμενη να δικάζεται αντιμωλία, ενώ αν απουσιάζει στην πρώτη και παρίσταται στην επαναλαμβανόμενη να δικάζεται ερήμην³⁹⁰. Ο αντίλογος είναι ότι δεν είναι δογματικά επιβαλλόμενο η επαναλαμβανόμενη συζήτηση να αντιμετωπίζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο σε όλες τις περιπτώσεις και δη σε αυτές των άρθρων 254 και 307 ΚΠολΔ, διότι ο νομοθέτης έχει τη δυνατότητα με βάση τον διαφορετικό σκοπό των διατάξεων αυτών να επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση και στην ενιαία συζήτηση για να εξυπηρετήσει την αρχή της δίκαιης διεξαγωγής της δίκης όπως αναφέρεται και στην αιτιολογική έκθεση³⁹¹. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση, η άποψη περί του δογματικά ασυνεπούς είναι ορθή σε ό,τι αφορά τις ειδικές διαδικασίες, όπου η ερημοδικία των διαδίκων κρίνεται από την παράστασή τους στο ακροατήριο κατά τη συζήτηση της υπόθεσης οπότε και κατατίθενται οι προτάσεις. Εξάλλου, πριν τον Ν. 4335/2015 το άρθρο 307 ΚΠολΔ εφαρμοζόταν σε συνδυασμό με το άρθρο 254 ΚΠολΔ και έτσι η οίκοθεν ανασυζήτηση της υπόθεσης θεωρείτο συνέχεια της προηγούμενης, αφού επρόκειτο για το δεύτερο δικονομικό στάδιο της μίας και μόνης συζήτησης. Ο δε διάδικος που δεν παρέστη κανονικά κατά την προηγούμενη συζήτηση, αλλά παραστάθηκε κατά την ανασυζήτηση και κατέθεσε προτάσεις, δικάζοταν αντιμωλία³⁹². Μάλιστα η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 254 ΚΠολΔ προέβλεπε τη δυνατότητα των διαδίκων να καταθέσουν σημειώμα πέντε ημέρες πριν από τη δικάσιμο για τα ειδικά θέματα που επρόκειτο να συζητηθούν, στις δε ειδικές διαδικασίες η κατάθεση του σημειώματος γινόταν στο ακροατήριο. Με τον Ν. 4335/2015 το άρθρο 254 ΚΠολΔ δεν προέβλεπε πλέον τη δυνατότητα κατάθεσης σημειώματος και αν γινόταν τέτοια κατάθεση αυτή λάμβανε χώρα κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο³⁹³. Η δυνατότητα κατάθεσης προσθήκης επανήλθε με τον Ν. 4842/2021. Ως προς την ερημοδικία, όμως, τα πράγματα έχουν διαφοροποιηθεί στην τακτική διαδικασία με τον Ν. 4335/2015 και αυτή κρίνεται από τη νόμιμη και εμπρόθεσμη κατάθεση προτάσεων κατά το άρθρο 237 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ, ενώ δε συνδέεται πια με τη συζήτηση και την παρουσία ή την απουσία του διαδίκου σε αυτή. Ο δε διάδικος που κατέθεσε προτάσεις στην ανασυζήτηση, είτε αυτή (η κατάθεση) έλαβε χώρα στο ακροατήριο είτε προ πενθημέρου της συζήτησης, έχει εξ ορισμού καταθέσει εκπρόθεσμες προτάσεις αφού κατά τον χρόνο της ανασυζήτησης έχουν παρέλθει προ πολλού οι προθεσμίες που ορίζονται στο άρθρο 237 ΚΠολΔ για την κατάθεση προτάσεων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ερημοδικία, αν και έχει έννομες συνέπειες δεν είναι διαδικαστική πράξη αλλά πραγματικό γεγονός. Στην τακτική διαδικασία το εάν ένας διάδικος θα δικάσεται ή όχι ερήμην ως πραγματικό γεγονός θα κριθεί με την άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας κατάθεσης προτάσεων και επομένως σε χρόνο προγενέστερο της ενιαίας συζήτησης της υπόθεσης είτε αυτή είναι η αρχική είτε η επαναλαμβανόμενη. Ευλόγως, επομένως ο νομοθέτης για την αντιμωλία

³⁹⁰ Κ. Μακρίδου, Αξιολόγηση των ρυθμίσεων του πρόσφατου Ν. 4842/2021 για την τακτική και τις ειδικές διαδικασίες, ΕλλΔνη 2022, 8.

³⁹¹ Μ. Μαρκουλάκης, Η επανάληψη της συζήτησης κατά το άρθρο 307 ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 2023, 9 επ.

³⁹² ΑΠ 1923/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης.

³⁹³ Κ. Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, 57.

συζήτηση της διαφοράς αξιώνει οι διάδικοι να έχουν συμμετάσχει προσηκόντως στην αρχική δίκη χωρίς να είναι απαραίτητη η συμμετοχή τους στην επαναλαμβανόμενη. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τις ειδικές διαδικασίες όπου το πραγματικό γεγονός της ερημοδικίας κρίνεται κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο οπότε και κατατίθενται οι προτάσεις. Εξάλλου, στις ειδικές διαδικασίες ακόμη και αν ο διάδικος δεν είχε εμφανιστεί κατά την εκφώνηση της υπόθεσης, αλλά προσήλθε κατά τη διάρκεια της συζήτησης και έλαβε μέρος κανονικά σε αυτή ή αποχώρησε εκούσια μετά την έναρξη της κατ' ουσίαν συζήτησης κατά το άρθρο 280 ΚΠολΔ³⁹⁴ δικάζεται αντιμωλία στο πλαίσιο της ενιαίας συζήτησης, η δε δίκη έως την δεύτερη εκφώνηση της υπόθεσης θεωρείται ότι διαρκεί³⁹⁵. Συμπερασματικά, ενώ στην τακτική διαδικασία η παραπάνω ρύθμιση του άρθρου 307 ΚΠολΔ είναι εύστοχη, στις ειδικές διαδικασίες θα ήταν σκόπιμο και δογματικά ορθότερο να υπάρξει νομοθετική ρύθμιση σύμφωνη με την έως τώρα νομολογία. Επίσης, για λόγους συστηματικής ενότητας αντίστοιχη ρύθμιση θα μπορούσε να υπάρξει και σε άλλες περιπτώσεις που εκδίδεται μη οριστική απόφαση, όπως είναι εκείνες των άρθρων 249, 250 και 254 ΚΠολΔ στην τακτική διαδικασία, όπου η ερημοδικία του διαδίκου στην αρχική συζήτηση να αποκλείει τη δυνατότητά του να καταθέσει προτάσεις στην επαναλαμβανόμενη, ακριβώς με το ίδιο σκεπτικό που εκτέθηκε παραπάνω. Ο αντίλογος εδώ θα μπορούσε να είναι ότι σε αυτές τις περιπτώσεις αυτό δεν είναι σκόπιμο, αφού εάν ο διάδικος ερημοδικεί κατά την αρχική συζήτηση, θα εφαρμοστούν τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ, ανάλογα με τη δικονομική θέση του ερημοδικούντος και δε θα τεθεί ζήτημα αναβολής της συζήτησης κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ. Δεν πρέπει όμως να παραβλεφθεί το γεγονός ότι υπάρχουν περιπτώσεις στην τακτική διαδικασία που παρά την ερημοδικία μπορεί το δικαστήριο να οδηγηθεί σε κρίση περί εφαρμογής των παραπάνω διατάξεων, όταν επί παραδείγματι υπάρχει ένσταση που να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως ή όταν τίθεται θέμα εφαρμογής της 254 ΚΠολΔ. Τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση είναι η δίκη της διανομής στην οποία το πλάσμα ομολογίας του εναγομένου καταλαμβάνει τη συγκυριότητα όχι όμως και την κρίση περί διανομής (πχ το εφικτό ή όχι της αυτούσιας διανομής), οπότε δεν αποκλείεται η δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάξει αναβολή της συζήτησης κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ αν προκύψουν αμφίβολα σημεία χρίζοντα διευκρίνησης, με περαιτέρω συνέπεια ο ερημοδικών εναγόμενος να δύναται, με βάση την ισχύουσα διάταξη, να καταθέσει προσθήκη στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση. Με βάση την έως τώρα κρατούσα νομολογία ο εναγόμενος του παραπάνω παραδείγματος θα δικαζόταν αντιμωλία. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση, θα έπρεπε να δικαστεί ερήμην εφόσον δεν έχει καταθέσει εμπρόθεσμες προτάσεις στον προβλεπόμενο από την κατάθεση της αγωγής χρόνο³⁹⁶. Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται ορθότερα στο σύστημα των διατάξεων της νέας τακτικής διαδικασίας, όπως άλλωστε προκύπτει από την τρίτη παράγραφο του άρθρου 237 ΚΠολΔ όπως αυτή τροποποιήθηκε με τον Ν. 4842/2021 και η οποία προβλέπει ότι στις περιπτώσεις των άρθρων 249 και 250 ΚΠολΔ οι διάδικοι μπορούν να καταθέτουν συμπληρωματικές προτάσεις το αργότερο μέχρι τη νέα συζήτηση της υπόθεσης, δίχως να προτείνονται νέοι ισχυρισμοί και νέα αποδεικτικά μέσα με την επιφύλαξη των ισχυρισμών που γεννήθηκαν μετά την παρέλευση της προθεσμίας για την κατάθεση των προτάσεων και της προθεσμίας αντίκρουσης ή αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία του αντιδίκου³⁹⁷.

³⁹⁴ ΑΠ 420/1983, ΕΕΝ 1983, 271.

³⁹⁵ ΟΛΑΠ 1235/1982, ΕλλΔνη 1983, 217.

³⁹⁶ Πρβλ ΑΠ 1024/2019, ΤΝΠ Νόμος.

³⁹⁷ Διαφορετική όμως είναι η αντιμετώπιση των υποθέσεων που εισάγονται εκ νέου προς συζήτηση ύστερα από την έκδοση παραπεμπτικής απόφασης λόγω καθ' ύλην ή κατά τόπον αναρμοδιότητας, ή λόγω μη εισαγωγής της υπόθεσης

4.2 ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

4.2.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΟΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στις μικροδιαφορές η διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 468 ΚΠολΔ, ως ισχύει ύστερα από την τροποποίησή του με τον Ν. 4842/2021, αρχίζει με την κατάθεση της αγωγής στη γραμματεία του ειρηνοδικείου και την επίδοσή της στον εναγόμενο, μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών. Αν η αγωγή δεν επιδοθεί μέσα στην παραπάνω προθεσμία, θεωρείται ως μη ασκηθείσα. Η προθεσμία επίδοσης της αγωγής παρατείνεται σε τριάντα (30) ημέρες, αν ο εναγόμενος διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής. Σε προθεσμία ενέργειας είκοσι (20) ημερών, που έχει ως αφετηρία τη λήξη της προθεσμίας για την επίδοση της αγωγής, ο ενάγων καταθέτει το αποδεικτικό επίδοσης της αγωγής και ο εναγόμενος απαντάει για την αλήθεια ή μη των ισχυρισμών του αντιδίκου του, με απλό έγγραφο υπόμνημα στο οποίο περιέχονται οι ισχυρισμοί του. Στην ίδια προθεσμία οι διάδικοι προσκομίζουν στο ειρηνοδικείο τα αποδεικτικά τους μέσα³⁹⁸. Το άρθρο 469 παρ. 1 ΚΠολΔ, ως ίσχυε πριν την τροποποίησή του με τον Ν. 4842/2021, για τη συζήτηση της αγωγής κατά τις ειδικές διατάξεις για τις μικροδιαφορές όριζε ότι αν απουσιάζει κάποιος διάδικος, η συζήτηση γίνεται και χωρίς αυτόν και οι διατάξεις των άρθρων 271 παρ. 3 ΚΠολΔ και 272 παρ. 1 και 2 δεν εφαρμόζονται. Το δικαστήριο δηλαδή προχωρούσε στη συζήτηση της υπόθεσης σαν να ήταν όλοι οι διάδικοι παρόντες³⁹⁹. Η διαδικασία, ωστόσο, των μικροδιαφορών μεταρρυθμίστηκε με τον Ν. 4842/2021 και πλέον στο άρθρο 469 ΚΠολΔ ορίζεται ότι η παρ. 3 του άρθρου 271 και οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 272 ΚΠολΔ εφαρμόζονται αναλόγως. Οι επαχθείς επομένως συνέπειες της ερημοδικίας που δοκιμάστηκαν με επιτυχία στην τακτική διαδικασία και διευκόλυναν την ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης εφαρμόζονται και στις μικροδιαφορές⁴⁰⁰. Η νομοθετική αυτή μεταβολή συνδέεται και με την αύξηση του ορίου των μικροδιαφορών στα 5.000 € που οδήγησε σε μεγάλη αύξηση του αριθμού των υποθέσεων αυτών⁴⁰¹. Το άρθρο 469 ΚΠολΔ ορίζει ότι κατά την ορισμένη δικάσιμο η υπόθεση συζητείται με την παρουσία των διαδίκων. Αν όμως αυτοί συμφωνούν, μπορούν να καταθέσουν μόνο κοινή δήλωση, κατά την παρ. 2 του άρθρου 242 ΚΠολΔ, για τη συζήτηση της υπόθεσης δίχως την παρουσία τους. Αν δεν εμφανιστεί κανείς από αυτούς η υπόθεση ματαιώνεται, κατά το άρθρο 260 ΚΠολΔ. Σύμφωνα δε με τα άρθρα 94 παρ. 2 και 115 παρ. 3 στις μικροδιαφορές δεν είναι απαραίτητη η παράσταση με δικηγόρο ούτε υποχρεωτική η κατάθεση προτάσεων. Από τις παραπάνω διατάξεις καθίσταται σαφές ότι η ερημοδικία στις μικροδιαφορές κρίνεται όχι από τη μη κατάθεση προτάσεων όπως ισχύει στην τακτική διαδικασία αλλά από τη μη παράσταση του διαδίκου στο ακροατήριο του δικαστηρίου. Με το άρθρο 58 του Ν. 4963/2022 το άρθρο 470 ΚΠολΔ που όριζε ότι η συζήτηση έως την οριστική απόφαση θεωρείται ένα σύνολο και οτιδήποτε προταθεί ή αποδειχθεί έως το τέλος της συζήτησης θεωρείται ότι έχει προταθεί και αποδειχθεί εμπρόθεσμα καταργήθηκε.

Ένα ενδιαφέρον ζήτημα που προκύπτει σε ό,τι αφορά τις ερήμην του εναγομένου αποφάσεις των μικροδιαφορών είναι εάν αυτές μπορούν ή όχι να κηρυχθούν προσωρινά εκτελεστές. Οι αποφάσεις των μικροδιαφορών σύμφωνα με το άρθρο 512 ΚΠολΔ είναι

κατά την προσήκουσα διαδικασία, όπου ρητά αναφέρεται ότι η προθεσμία των ενενήντα ή των εκατόν είκοσι ημερών για την κατάθεση προτάσεων αρχίζουν από την κατάθεση της κλήσης για τον προσδιορισμό δικάσιμου.

³⁹⁸ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4842/2021.

³⁹⁹ ΕιρΠατρ 47/2020, ΕλλΔνη 2020, 1471.

⁴⁰⁰ Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 2022, 1024.

⁴⁰¹ Γ. Δελής, Το δίκαιο των μικροδιαφορών, 2022, 183.

ανέκκλητες, δεν προσβάλλονται δηλαδή με το ένδικο μέσο της έφεσης. Ωστόσο, για τις ερήμην αποφάσεις των μικροδιαφορών το άρθρο 469 ΚΠολΔ στην πριν την τροποποίηση του Ν. 4842/2021 μορφή του προέβλεπε ότι σε περίπτωση ερημοδικίας η απόφαση μπορεί να προσβληθεί με ανακοπή, μόνο αν εκείνος που δικάστηκε ερήμην δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή δεν κλητεύθηκε εμπρόθεσμα για τη συζήτηση ή αν συντρέχει λόγος ανώτερης βίας. Μετά την ως άνω τροποποίηση το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι το άρθρο 501 ΚΠολΔ εφαρμόζεται αναλόγως. Οι ερήμην αποφάσεις συνεπώς των μικροδιαφορών προσβάλλονται με ανακοπή ερημοδικίας. Κατά την ορθότερη άποψη οι αποφάσεις αυτές κηρύσσονται προσωρινά εκτελεστές, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα και συντρέχουν οι λοιπές προϋποθέσεις του νόμου, καθώς είναι μεν ανέκκλητες όχι όμως και τελεσίδικες αφού προσβάλλονται με το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας^{402, 403}. Κατά άλλη άποψη οι αποφάσεις αυτές δε χρειάζεται να κηρυχθούν προσωρινά εκτελεστές διότι η προθεσμία και η άσκηση της ανακοπής ερημοδικίας δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της ερήμην απόφασης⁴⁰⁴.

4.2.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

Από τις διατάξεις των άρθρων 303 ΑΚ και 473, 474, 475 παρ. 2, 476 και 477 παρ. 1 ΚΠολΔ προκύπτει ότι η δίκη περί λογοδοσίας περιλαμβάνει, καταρχήν, δύο στάδια. Κατά το πρώτο στάδιο και μετά από τυχόν διεξαγωγή αποδείξεων αναγνωρίζεται το δικαίωμα του ενάγοντος (δεξιλόγου) να ζητήσει από τον εναγόμενο (δοσίλογο) λογοδοσία, συνισταμένη στην ανακοίνωση λογαριασμού που να περιέχει αντιπαράθεση εσόδων και εξόδων, καθώς και ό,τι προκύπτει από την αντιπαράθεση αυτήν και να επισυνάψει τα δικαιολογητικά⁴⁰⁵. Αφού αναγνωρισθεί η ύπαρξη του άνω δικαιώματος και η αντίστοιχη υποχρέωση του εναγόμενου προς λογοδοσία, το δικαστήριο με απόφαση του διατάσσει λογοδοσία και ορίζει προθεσμία μέσα στην οποία ο λογαριασμός ή ο κατάλογος πρέπει να κατατεθεί με τα δικαιολογητικά στη γραμματεία του Δικαστηρίου (άρθρο 474 ΚΠολΔ). Η κατάθεση του λογαριασμού, σε περίπτωση συμμόρφωσης του δοσίλογου στο διατακτικό της απόφασης που διατάσσει τη λογοδοσία, αποτελεί την προπαρασκευή του επόμενου δεύτερου κύριου σταδίου για τον προσδιορισμό, σύμφωνα με τα άρθρα 475 και 476 ΚΠολΔ, ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, του καταλοίπου του λογαριασμού. Μετά την κατάθεση αυτού, η υπόθεση εισάγεται ενώπιον του δικαστηρίου με κλήση προς περαιτέρω συζήτηση και αρχίζει το δεύτερο κύριο στάδιο της λογοδοσίας, που, είναι συνεπώς εκείνο, κατά το οποίο υποβάλλεται ο λογαριασμός και υποβάλλονται επ' αυτού οι παρατηρήσεις των διαδίκων και όλα τα μέσα επίθεσης και άμυνας που αφορούν τον λογαριασμό ή τον κατάλογο. Κατά το δεύτερο αυτό στάδιο οι διάδικοι προβάλλουν, κατά το άρθρο 475 παρ. 2 ΚΠολΔ, τους ισχυρισμούς που αφορούν στα κατ' ιδίαν κεφάλαια, επιτρέπονται δε και νέοι ισχυρισμοί ως προς το περιεχόμενο του λογαριασμού, εφόσον δεν αντίκεινται στα ομολογούμενα με αυτόν, ενώ είναι επιτρεπτή και η συμπλήρωση του λογαριασμού με τις προτάσεις που κατατίθενται⁴⁰⁶. Οι διατάξεις των άρθρων 473-477 ΚΠολΔ δε δημιουργούν ειδική διαδικασία αλλά διαδικαστικές αποκλίσεις από την τακτική διαδικασία⁴⁰⁷. Η αγωγή λογοδοσίας δικάζεται

⁴⁰² Γ. Ορφανίδης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 471, 835.

⁴⁰³ Ι. Ρεβολίδης, Σχόλιο στην ΕπΛαμ 19/2021, Αρμ 2021, 2051, ΕπΛαμ 14/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁰⁴ Ι. Κατράς, Σημείωση, Εκτέλεση ερήμην απόφασης επί μικροδιαφοράς επί των ΕπΠατρ 18/2020, Επ 47/2020, ΕλλΔνη 2020, 1471.

⁴⁰⁵ ΑΠ 1122/2006, ΕλλΔνη 2006, 1420.

⁴⁰⁶ ΕφΘεσ 1550/2012, ΕΠολΔ 2013, 808.

⁴⁰⁷ ΑΠ 437/2012, ΧρΙΔ 2012, 658, ΑΠ 1263/2010, ΕΠολΔ 2010, 837, ΕφΘεσ 1550/2012 ΕΠολΔ 2013, 808, ΠΠΑ 4858/2018, ΧρΙΔ 2020, 58.

είτε με την τακτική διαδικασία είτε με τις περιουσιακές διαφορές ανάλογα με τη φύση της υπόθεσης την οποία αφορά η λογοδοσία. Έτσι, όταν η αγωγή δικάζεται κατά την τακτική διαδικασία και δε μετέχει στη δίκη προσηκόντως ο ενάγων-δεξιλόγος τότε αυτή απορρίπτεται κατά το άρθρο 272 ΚΠολΔ ως ουσία αβάσιμη, εφόσον βέβαια κριθεί παραδεκτή και νόμιμη. Σε ό,τι αφορά τις περιουσιακές διαφορές ισχύουν τα ίδια (άρθρο 591 παρ. 1 ΚΠολΔ) με εξαίρεση τις περιπτώσεις που η υπόθεση που αφορά η αγωγή λογοδοσίας έχει να κάνει με από την οικογένεια και την ελεύθερη συμβίωση ή εργατικές διαφορές οπότε ο ερημοδικών ενάγων δικάζεται ωσει παρών κατά τα άρθρα 595 και 621 παρ. 2 ΚΠολΔ αντίστοιχα. Όταν ερημοδικεί ο εναγόμενος-δοσίλογος στο πρώτο στάδιο της δίκης κατά την τακτική διαδικασία και τις περιουσιακές διαφορές (πλην των ως άνω εξαιρέσεων) εφαρμόζεται το άρθρο 271 ΚΠολΔ (βλ. και άρθρο 591 παρ. 1 ΚΠολΔ) και θεωρείται ότι αυτός ομολογεί την υποχρέωσή του προς παροχή λογοδοσίας και κατόπιν σχετικού αιτήματος της αγωγής υποχρεώνεται να καταβάλει το εικαζόμενο έλλειμα. Όταν δε, ερημοδικεί στις διαφορές από την οικογένεια και την ελεύθερη συμβίωση ή τις εργατικές διαφορές δικάζεται ωσει παρών. Επειδή όμως δεν έχει ακόμη διεξαχθεί το δεύτερο στάδιο της δίκης η εκ της ερημοδικίας ομολογία του δεν αναφέρεται στην κύρια αξίωση για το κατάλοιπο. Όταν όμως η απόφαση γίνει τελεσίδικη δημιουργείται δεδικασμένο που παράγει έννομες συνέπειες για το εικαζόμενο έλλειμα⁴⁰⁸. Συνεπώς, επί ερημοδικίας του εναγομένου και στο δεύτερο στάδιο της δίκης, οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος αναφορικά με την ύπαρξη καταλοίπου και το ύψος του, το οποίο είχε πιθανολογηθεί με την πρώτη απόφαση, θεωρούνται ομολογημένοι, αφού πρόκειται για γεγονότα για τα οποία επιτρέπεται ομολογία και δεν υπάρχει ένσταση που να εξετάζεται αυτεπάγγελα⁴⁰⁹. Τα δύο στάδια της δίκης λογοδοσίας τελούν σε λειτουργική ενότητα μεταξύ τους, παρά την αυτοτέλεια των αξιώσεων λογοδοσίας και παροχής καταλοίπου καθώς συνδέονται με τόσο στενό σύνδεσμο, ώστε να αντιμετωπίζεται η δικαστική διάγνωσή τους σε μία ενιαία διαδικασία, κατά την οποία, μετά τη διάγνωση και ικανοποίηση της αξίωσης για λογοδοσία, να συνεχίζει το δικαστήριο στη διάγνωση και της αξίωσης παροχής καταλοίπου, μετά από αξιολόγηση του λογαριασμού που κατατέθηκε από τον δοσίλογο και απαντώντας στις παρατηρήσεις των διαδίκων. Η ως άνω, δε, δομή της δίκης λογοδοσίας καταδεικνύει ότι πρόκειται για όμοια κατάσταση με εκείνη που ρυθμίζεται στο άρθρο 254 παρ. 1 εδ. γ ΚΠολΔ, αφού πρόκειται για περαιτέρω συζήτηση, ως προς τον λογαριασμό και τα επιμέρους κονδύλια, από τα οποία εξάγεται το κατάλοιπο. Επομένως, η μη παράσταση ή η μη προσήκουσα παράσταση του δεξιλόγου στο δεύτερο στάδιο της δίκης λογοδοσίας, μετά την κατάθεση του λογαριασμού, σε περίπτωση που δικάσθηκε κατ' αντιμωλίαν ή ήταν τουλάχιστον αυτός δικονομικώς παρών στο πρώτο (περί λογοδοσίας) στάδιο, δε συνεπάγεται την ερημοδικία του στην εν λόγω συζήτηση, που θα πρέπει να θεωρείται συνέχεια της προηγούμενης και δεν απαιτείται η κατάθεση νέων προτάσεων εκ μέρους του^{410, 411}. Εξάλλου, η απόφαση που δέχεται καταρχήν την αγωγή λογοδοσίας, για το διάστημα που διαρκεί η προθεσμία για την κατάθεση του καταλόγου δεν είναι οριστική αλλά οριστική υπό αίρεση⁴¹² και δεν υπόκειται σε έφεση. Αν δε συνέβαινε αυτό, σε περίπτωση ερημοδικίας του διαδίκου στο δεύτερο αυτό στάδιο αυτός θα

⁴⁰⁸ Α. Πανταζόπουλος, Η δίκη λογοδοσίας και ομάδας αντικειμένων, 2018, 92, 136 επ., 195.

⁴⁰⁹ ΜΠΑ 3885/2013, ΤΝΠ Νόμος.

⁴¹⁰ ΠΠΑ 2892/2019, ΕλλΔνη 2020, 805 επ.

⁴¹¹ Τα στοιχεία που αφορούν τον λογαριασμό που κατατέθηκε και τα δικαιολογητικά που τον συνοδεύουν πρέπει να τίθενται υπόψη του δικαστηρίου και σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου - δοσίλογου, αφού η συζήτηση στο στάδιο αυτό δεν είναι πρώτη και δικάζεται σαν να ήταν παρών, ΕφΑθ 8144/1987, ΤΝΠ Νόμος.

⁴¹² Περί της νομικής φύσης της απόφασης λογοδοσίας βλ. Ι. Δελικωστόπουλος, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, 2016, 232 επ.

υφίστατο τις δυσμενείς συνέπειες αυτής αφού δε θα μπορούσε να εφαρμοστεί αναλογικά το 254 ΚΠολΔ και θα έπρεπε για να δικαστεί αντιμωλία να συμμετάσχει προσηκόντως στη δίκη (με κατάθεση προτάσεων κτλ)⁴¹³.

4.2.3 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

Στη δίκη της διανομής εφαρμόζονται καταρχήν οι γενικές διατάξεις για την τακτική διαδικασία με τις αποκλίσεις που προβλέπονται από τις ειδικές διατάξεις. Έτσι από την ερημοδικία του ενάγοντος επέρχονται οι επαχθείς συνέπειες αυτής και η αγωγή του απορρίπτεται (άρθρο 272 ΚΠολΔ)⁴¹⁴. Από την ερημοδικία του εναγομένου δε συνάγεται πλάσμα ομολογίας περί του εφικτού ή μη της διανομής, παρά μόνο περί της συγκυριότητας επί του ακινήτου⁴¹⁵. Ειδικότερα, λόγω της ερημοδικίας του εναγομένου θεωρούνται ομολογημένοι οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος, δηλαδή η επί του διανεμητέου ακινήτου συγκυριότητα κατά τα ποσοστά των διαδίκων που αναφέρονται σε αυτήν καθώς και η θέση, η έκταση και τα όρια του ακινήτου, το αδύνατο επίτευξης συμφωνίας για εξώδικη⁴¹⁶ διανομή, η δε συγκυριότητα του εναγομένου ομολογείται από τον ενάγοντα με την αγωγή του⁴¹⁷, καθώς η έγερση της αγωγής διανομής ενέχει ομολογία του ενάγοντος για την ιδιότητα του εναγομένου ως συγκυρίου του διανεμητέου αντικειμένου⁴¹⁸. Αντικείμενο της δίκης είναι η διανομή του ακινήτου και όχι ο τρόπος διανομής, που επαφίεται στην κυρίαρχη εξουσία του δικαστηρίου. Συνεπώς, για τον τρόπο διανομής πρέπει γίνεται περαιτέρω διερεύνηση⁴¹⁹.

Προβληματισμός όμως προκαλείται όταν στη δίκη της διανομής ερημοδικεί ένας από τους ενάγοντες ή τους εναγόμενους μεταξύ των οποίων υφίσταται ομοδικία. Προκειμένου για δίκη διανομής κοινού πράγματος, οπότε η σχετική αγωγή έχει διπλό χαρακτήρα, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 798 και 799 του ΑΚ, 480 παρ. 3, 481 αρ. 2, 483 και 489 του ΚΠολΔ και η θέση κάθε κοινωνού ως ενάγοντος ή εναγομένου είναι συμπτωματική, εξαρτώμενη από το ποιος είχε την πρωτοβουλία να ασκήσει την αγωγή, κάθε δε κοινωνός είναι συγχρόνως ομόδικος και αντίδικος των υπολοίπων συγκοινωνών⁴²⁰ δεν έχει εφαρμογή ο κανόνας του άρθρου 76 παρ. 1 ΚΠολΔ περί αντιπροσώπευσης του απόντος κοινωνού διαδίκου από τους παρόντες συγκοινωνούς αναγκαίους ομόδικους του⁴²¹ και συνεπώς ο αναγκαίος ομόδικος που ήταν απών στη δίκη διανομής δε θεωρείται αντιπροσωπευόμενος από τους λοιπούς παρόντες συγκοινωνούς⁴²², ⁴²³. Αυτό συμβαίνει διότι δεν μπορεί να λογίζεται εκ του νόμου ως αντιπροσωπευόμενος στη δίκη ο απών διάδικος από τον αναγκαίο ομόδικό του, αφού έχει αντίθετα συμφέροντα προς αυτόν και, λόγω του διπλού χαρακτήρα της δίκης αυτής, έχει ουσιαστικά και την ιδιότητα του αντιδίκου⁴²⁴. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι αν ερημοδικήσει ένας εκ των εναγόντων τότε, λόγω της αναγκαίας ομοδικίας η αγωγή δε θα απορριφθεί ως προς αυτόν κατά το

⁴¹³ Ι. Δεληκωστόπουλος, Σχόλιο στην ΠΠΑ 2892/2019, ΕλλΔνη 2020, 811.

⁴¹⁴ Λ. Πίψου, Δικαστική διανομή, 2006, 204.

⁴¹⁵ ΑΠ 71/1970, ΑρχΝ 1971, 121.

⁴¹⁶ ΜΠΑ 2332/2013, ΤΝΠ Νόμος.

⁴¹⁷ ΜΠΛαμ 308/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁴¹⁸ ΑΠ 525/1975, ΑρχΝ 27, 994, ΕφΛαρ 753/2004, ΑρχΝ 2005, 349, ΠΠΘεσ 22637/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁴¹⁹ ΠΠΘεσ 11433/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁴²⁰ ΟΛΑΠ 321/1983, ΝοΒ 1983, 1575.

⁴²¹ ΟΛΑΠ 20/1995, ΕλλΔνη 1995, 1534, ΑΠ 2022/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁴²² ΑΠ 1575/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 3287/2008, ΕλλΔνη 2008, 1514 επ.

⁴²³ Υπάρχει και η άποψη ότι οι οι απολειπόμενοι αναγκαίοι ομόδικοι συγκοινωνοί, θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύονται από εκείνους που παρίστανται, ΕφΠειρ 139/2019, ΠΠΘεσ 14877/2009, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁴²⁴ Σ. Μούζουρα, Σχόλιο στην ΑΠ 28/2015, ΕλλΔνη 2016, 1090.

άρθρο 272 ΚΠολΔ ούτε όμως θα θεωρηθεί αντιπροσωπευόμενος από τους λοιπούς ομοδικούς του λόγω των αντίθετων συμφερόντων τους και κατ' επέκταση υφίσταται έννομο συμφέρον του για την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας⁴²⁵. Αντιστοίχως, από την ερημοδικία ενός εκ των συνεναγομένων οι πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος περί της συγκυριότητας του ιδίου και αυτού, κατά τα αναφερόμενα στην αγωγή εξ αδιαιρέτου ποσοστά επί του επιδικίου ακινήτου δε θεωρούνται ομολογημένοι, λόγω της ερημοδικίας του ως άνω εναγομένου στη συζήτηση της αγωγής. Στη δίκη της διανομής προδικαστικό επίδικο αντικείμενο είναι η συγκυριότητα επί του ακινήτου. Όταν όμως υπάρχουν περισσότεροι συνεναγόμενοι και ένας εξ αυτών ερημοδικεί, αν ως προς αυτόν εφαρμοζόταν το πλάσμα ομολογίας θα μπορούσε να οδηγήσει σε αντιφάσεις στην απόφαση σχετικές με τη συγκυριότητα του ακινήτου^{426, 427}.

Αντίθετα, τα πρόσωπα που έχουν μόνο δικαίωμα υποθήκης, ενεχύρου σε μερίδα κάποιου ή κάποιων από τους κοινωνούς ή επικαρπίας, ο νόμος με το άρθρο 491 ΚΠολΔ δε θέλησε να συμμετέχουν στη δίκη διανομής, ως ενάγοντες ή εναγόμενοι, αλλά ενόψει του διαπλαστικού αποτελέσματος που συνεπάγεται γι' αυτά η δίκη, ως προς τα προαναφερόμενα δικαιώματά τους, απαιτεί απλώς να προσεπικαλούνται σε αυτήν υποχρεωτικά, προκειμένου, αν θέλουν, να ασκήσουν με παρέμβασή τους, τα προβλεπόμενα από το άρθρο 492 ΚΠολΔ δικαιώματά τους. Το ίδιο ισχύει και για όσους έχουν επιβάλει συντηρητική ή αναγκαστική κατάσχεση στη μερίδα κάποιου από τους κοινωνούς, προκειμένου αυτοί να υποβάλουν αυτοτελείς αιτήσεις για την προάσπιση των εμπράγματων δικαιωμάτων τους όπως και για τον προσημειούχο δανειστή κατ' άρθρο 41 ΕισΝΚΠολΔ και για τα πρόσωπα που εξομοιώνονται με τον κατασχόντα, όπως είναι οι αναγγεληθέντες με εκτελεστό τίτλο δανειστές. Συνεπώς, ως προς τα πρόσωπα αυτά, η δίκη της διανομής σε όλη τη διαδρομή της δεν μπορεί να θεωρηθεί διπλή, με την έννοια, ότι οι προσεπικαλούμενοι ενυπόθηκοι ή ενεχυρούχοι δανειστές έχουν ταυτόχρονα και την ιδιότητα του προσεπικαλούμενου κοινωνού. Έτσι στην περίπτωση αυτή, κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, εφαρμόζεται η παρ. 4 του άρθρου 76 ΚΠολΔ και το εν λόγω υποχρεωτικώς προσεπικαλούμενο πρόσωπο που ερημοδικεί στη δίκη διανομής κοινού πράγματος θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται, κατά το άρθρο 76 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, από τους λοιπούς παριστάμενους διαδίκους (κοινωνούς) και δεσμεύεται από το δεδικασμένο που πηγάζει από την απόφαση που εκδίδεται επί της αγωγής διανομής, διότι διευρύνονται και ως προς αυτό τα υποκειμενικά όρια της δίκης⁴²⁸. Κατ' άλλη ορθότερη άποψη τα προσεπικαλούμενα πρόσωπα σε περίπτωση απουσίας τους είναι συνεπέστερο να μην αντιπροσωπεύονται από τους συγκοινωνούς, όπως συμβαίνει στην περίπτωση αναγκαίας ομοδικίας, καθώς τα συμφέροντά τους είναι διαφορετικά και ενδεχομένως και συγκρουόμενα (πχ ως προς το κύρος του βάρους που έχει εγγραφεί). Τα πρόσωπα αυτά

⁴²⁵ ΑΠ 319/2012, ΑΠ 1575/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁴²⁶ ΕφΑθ 526/2000, ΕλλΔνη 2001, 190.

⁴²⁷ Βλ. όμως και ΠΠΘεσ 18975/2013, ΤΝΠ Νόμος, όπου αναφέρεται ότι: «οι πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος περί της συγκυριότητας του ιδίου και της τρίτης εναγομένης, κατά τα προαναφερθέντα ποσοστά εξ αδιαιρέτου, επί του επιδικίου ακινήτου, δεδομένου ότι αναφέρονται σε γεγονότα, για τα οποία επιτρέπεται η ομολογία, θεωρούνται ομολογημένοι, λόγω της ερημοδικίας της ως άνω εναγομένης στη συζήτηση της αγωγής, και αποδεικνύονται πλήρως, σύμφωνα με το άρθρο 271 παρ. 3 του ΚΠολΔ (όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του από το άρθρο 29 του Ν. 3994/2011), σε συνδυασμό με το άρθρο 352 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, κατά δε της αγωγής, όπως κρίθηκε νόμιμη, δεν υπάρχει κάποια ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως».

⁴²⁸ ΟΛΑΠ 20/1995, ΕλλΔνη 1995, 1534, ΜονΕφΑθ 1796/2023, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΠατρ 265/2020, ΜΠΑ 2721/2013, ΤΝΠ Νόμος.

δεσμεύονται από τις συνέπειες της απόφασης επί της διανομής εκ του νόμου δηλαδή από τα άρθρα 492 και 493 ΚΠολΔ και όχι λόγω αναγκαίας ομοδικίας με τους αρχικούς διαδίκους^{429, 430, 431, 432}.

4.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Στην πολιτική δικονομία οι ειδικές διαδικασίες περιγράφονται στο τέταρτο βιβλίο του ΚΠολΔ και περιλαμβάνουν τις γενικές διατάξεις (άρθρο 591 ΚΠολΔ) τις διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση (άρθρα 592-613 ΚΠολΔ) καθώς και τις περιουσιακές διαφορές (άρθρα 614-622B ΚΠολΔ). Στις πρώτες υπάγονται οι γαμικές διαφορές, οι διαφορές από τις σχέσεις γονέων και τέκνων και οι λοιπές οικογενειακές διαφορές ενώ στις δεύτερες υπάγονται οι μισθωτικές διαφορές, οι διαφορές από οριζόντια ή κάθετη ιδιοκτησία και ανάμεσα στους διαχειριστές και τους ιδιοκτήτες, οι εργατικές διαφορές, διαφορές επαγγελματιών και οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, διαφορές από αμοιβές, διαφορές για ζημιές από αυτοκίνητα, διαφορές από δημοσιεύματα ή ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και οι διαφορές από πιστωτικούς τίτλους. Επίσης, στο ίδιο βιβλίο περιλαμβάνονται διατάξεις που αφορούν τις διαταγές και τις ανακοπές κατ' αυτών (άρθρα 623-645 ΚΠολΔ). Ως ειδικές διαδικασίες αναφέρονται επίσης και τα ασφαλιστικά μέτρα (άρθρο 682 παρ. 1 ΚΠολΔ) και η εκούσια δικαιοδοσία (άρθρο 739 ΚΠολΔ), οι διατάξεις των οποίων βρίσκονται στο πέμπτο βιβλίο (άρθρα 682-738 ΚΠολΔ) και στο έκτο βιβλίο (άρθρα 739-866 ΚΠολΔ) του ΚΠολΔ.

Στο άρθρο 591 ΚΠολΔ, που περιέχει τις γενικές διατάξεις για τις ειδικές διαδικασίες, δεν περιλαμβάνεται ειδική πρόβλεψη για την ερημοδικία και ορίζεται ότι τα άρθρα 1-590 ΚΠολΔ εφαρμόζονται και στις ειδικές. Επομένως, ελλείψει ειδικής πρόβλεψης, ισχύουν και στις ειδικές διαδικασίες οι γενικές διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ και συνακόλουθα ο κανόνας των δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας, που εξυπηρετεί την ταχύτητα και την απλούστευση της ερήμην δίκης⁴³³. Διαφοροποίηση υφίσταται στο άρθρο 595 ΚΠολΔ που αφορά τις οικογενειακές διαφορές και από τις περιουσιακές διαφορές στο άρθρο 621 παρ. 2 ΚΠολΔ που αφορά ειδικότερα τις εργατικές διαφορές, σύμφωνα με τα οποία σε περίπτωση ερημοδικίας διαδίκου η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι⁴³⁴. Αυτή βέβαια η διαφορετική αντιμετώπιση των ως άνω διαφορών δεν εξηγείται από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4335/2015^{435, 436}.

Στις ειδικές διαδικασίες ιδιαίτερη σημασία έχουν και οι παράγραφοι 2 και 3 του άρθρου 280 ΚΠολΔ σύμφωνα με τις οποίες ο διάδικος που ζητά μόνο αναβολή και δεν απαντά στην ουσία της υπόθεσης και το αίτημα αυτό απορρίπτεται από το δικαστήριο, θεωρείται ότι δεν εμφανίζεται, δε μετέχει προσηκόντως στη συζήτηση και δικάζεται ερήμην⁴³⁷. Επομένως, και στην περίπτωση

⁴²⁹ Π. Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005, 115.

⁴³⁰ Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1970, 239.

⁴³¹ Λ. Πίψου, Δικαστική Διανομή, ο.π., 180.

⁴³² Σ. Πανταζόπουλος, Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995, 255, 258.

⁴³³ Ι. Βαλμαντώνης, Σχόλιο στην ΜονΕφΠατρ 98/2019, ΕλλΔνη 2020, 159.

⁴³⁴ Π. Γιαννόπουλος, Οι ειδικές διαδικασίες του ΚΠολΔ μετά τον Ν. 4335/2015, ΕΠολΔ 2015, 453 επ.

⁴³⁵ Χρ. Σεβαστίδης, Οι ειδικές διαδικασίες στον νέο ΚΠολΔ (Ν. 4335/2015), ΕλλΔνη 2016, 73 επ.

⁴³⁶ Στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι ως προς τις εργατικές διαφορές διατηρείται η ισχύουσα ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία αν κάποιος από τους διαδίκους δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο ή εμφανιστεί και δεν λάβει νόμιμα μέρος στη συζήτηση, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι. Για τις υπόλοιπες περιουσιακές διαφορές ισχύει πλέον ο κανόνας των άρθρων 271 επ, στα οποία γίνεται παραπομπή με το άρθρο 591 παράγραφος 1.

⁴³⁷ ΑΠ 584/1996, ΕλλΔνη 1998, 592, ΑΠ 1710/2006, ΤΝΠ Νόμος, ΜονΕφΠατρ 100/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

αυτή το δικαστήριο για το παραδεκτό της συζήτησης της υπόθεσης υποχρεούται να ελέγξει το νόμιμο και εμπρόθεσμο της κλήτευσης του απόντος διαδίκου και να περιλάβει στην απόφασή του σκεπτικό ερημοδικίας⁴³⁸. Αντιθέτως, κατά την πρώτη παράγραφο του ίδιου άρθρου, αν ο διάδικος που δεν εμφανίστηκε κατά την εκφώνηση της υπόθεσης προσέλθει κατά τη διάρκεια της συζήτησης και λάβει μέρος κανονικά σε αυτή, θεωρείται ότι δικάζεται κατ' αντιμωλία και είναι υποχρεωμένος να δεχθεί τη συζήτηση στο σημείο που βρίσκεται. Αντίστοιχα και ο διάδικος που αποχωρεί εκούσια μετά την έναρξη της κατ' ουσίαν συζήτησης θεωρείται ότι δικάζεται κατ' αντιμωλία. Τέλος, όταν δε συμμετέχει στη δίκη ο υπέρ ου η παρέμβαση, αν πρόκειται για αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση αυτός θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται από τον παρεμβαίνοντα κατά τα άρθρα 83 και 76 ΚΠολΔ ενώ αν πρόκειται για απλή ο απών υπέρ ου η παρέμβαση υφίσταται τις έννομες συνέπειες της ερημοδικίας του κατά το άρθρο 274 παρ. 2 περ. β ΚΠολΔ⁴³⁹.

Μέχρι την τροποποίηση του ΚΠολΔ με τον Ν. 2915/2001 η ερημοδικία αντιμετωπιζόταν με διαφορετικό τρόπο στην τακτική και στις ειδικές διαδικασίες και ενώ στην τακτική διαδικασία επέφερε επαχθείς συνέπειες (πλάσμα ομολογίας της αγωγής ή παραίτησης από την αγωγή, ανάλογα με τη δικονομική θέση του απόντος διαδίκου, εναγομένου ή ενάγοντος αντίστοιχα), στις ειδικές διαδικασίες για την ερημοδικία εφαρμόζονταν οι γενικές διατάξεις της τακτικής εκτός αν οριζόταν κάτι διαφορετικό στις οικείες διατάξεις της ειδικής διαδικασίας. Έτσι, στις μισθωτικές διαφορές, στις εργατικές διαφορές, στις αμοιβές, στα αυτοκίνητα, στις διά του τύπου διαφορές, στα ασφαλιστικά μέτρα και στην εκουσία η ερήμην δίκη προχωρούσε σαν να ήταν οι διάδικοι παρόντες⁴⁴⁰. Στις δε γαμικές διαφορές και στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων η ερημοδικία του ενάγοντος οδηγούσε στην απόρριψη της αγωγής⁴⁴¹ ενώ ο απών εναγόμενος δικάζόταν σαν να ήταν παρών⁴⁴². Στους πιστωτικούς τίτλους εφαρμόζονταν τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ⁴⁴³. Με τον Ν. 2479/1997 η διαδικασία των πιστωτικών τίτλων αναμορφώθηκε με πρότυπο τη διαδικασία των μισθωτικών διαφορών και σε περίπτωση ερημοδικίας οποιουδήποτε από τους διαδίκους η διαδικασία προχωρούσε σαν να είναι παρών ο απών διάδικος^{444, 445}.

⁴³⁸ ΑΠ 244/2011, ΑΠ 1445/2010, ΑΠ 574/2003, ΤΝΠ Νόμος.

⁴³⁹ Ν. Νίκας, Πολιτική δικονομία, 2021, 414.

⁴⁴⁰ Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιον πολιτικής δικονομίας, ο.π., 112.

⁴⁴¹ Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 260.

⁴⁴² ΕφΠερ 85/1997, ΕλλΔνη 1997, 1608, ΠΠΑ 7007/1989, ΝοΒ 1990, 482, ΠΠΘεσ 2673/1985, Αρμ 1986, 334.

⁴⁴³ Οι διατάξεις των άρθρων 271 παρ. 1, 2 και 272 παρ. 1, 2 του ΚΠολΔ, με τις οποίες καθιερώνεται σύστημα ειδικών συνεπειών της ερημοδικίας, είχαν, κατά το άρθρο 591 παρ. 1 του ΚΠολΔ, εφαρμογή και στην ειδική διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους, αφού δεν έρχονταν σε αντίθεση με τις διατάξεις των άρθρων 637 έως 646 του ΚΠολΔ. Η λύση αυτή, συμπορευομένη και με την ταχύτητα εκδίκασης των σχετικών διαφορών στην οποία απέβλεψε ο νομοθέτης με την ως άνω διαδικασία, προέκυπτε εξ αντιδιαστολής και από το άρθρο 642 του ΚΠολΔ, με το οποίο οριζόταν ότι στην ως άνω διαδικασία δεν εφαρμόζονταν μεταξύ άλλων η επί των μικροδιαφορών ισχύουσα και ακριβώς την εφαρμογή των άρθρων 271 παρ. 1 και 272 παρ. 1 και 2 αποκλείουσα διάταξη του άρθρου 469 παρ. 1 του ΚΠολΔ, περαιτέρω δε και από το γεγονός ότι ο νομοθέτης σε άλλες διαδικασίες που δεν θέλησε την καθιέρωση του συστήματος των ειδικών συνεπειών της ερημοδικίας, όπως πχ στη διαδικασία των εργατικών διαφορών, έκανε ειδική ρύθμιση, όρισε δηλαδή ότι, αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανισθεί κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία γίνεται σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι. Αντίθετο επιχείρημα προς τα ανωτέρω, με το οποίο αποκλειόταν στη διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους η ανακοπή ερημοδικίας, αφού ο αποκλεισμός της ανακοπής ερημοδικίας στην εν λόγω διαδικασία, γενόμενος από την ανάγκη της γρήγορης επίλυσης των σχετικών διαφορών, δεν σημαίνει αναγκάως και αποκλεισμό της εφαρμογής των άρθρων 271 και 272 του ΚΠολΔ, ΜΠΘεσ 7645/1998, ΤΝΠ Ισοκράτης, Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 260.

⁴⁴⁴ Ε. Ποδηματά σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 1208, Κ. Μακρίδου, Οι πρόσφατες δικονομικές τροποποιήσεις της διαδικασίας των πιστωτικών τίτλων (άρθρο 6 παρ. 12 Ν. 2479/1997), Αρμ 1998, 286 επ.

⁴⁴⁵ ΕφΔωδ 198/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης.

Στη συνέχεια με τον Ν. 2915/2001 εισήχθη και στην τακτική διαδικασία το σύστημα της μονομερούς συζήτησης που ίσχυε στις παραπάνω ειδικές διαδικασίες καθώς ο νομοθέτης, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, έκρινε ότι με αυτό το σύστημα αποφεύγονται τυπικότητες και ακαμψίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αδικίες και διευκολύνεται η ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης, ενώ επιτυγχάνεται αποφυγή καθυστερήσεων. Υποστηρίζεται ότι η φύση των υποθέσεων που υπάγονται στις ειδικές διαδικασίες είναι τέτοια που λαμβάνοντας υπόψη και την κοινωνική αποστολή της δίκης πρέπει να υπάρχει κάμψη του συστήματος της συζήτησης και να ισχύει το σύστημα της ανάκρισης που βοηθά στην ουσιαστική αναζήτηση της αλήθειας. Ειδικότερα, επιβάλλεται η αναζήτηση της αλήθειας ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά των διαδίκων καθώς στις δίκες αυτές κυριαρχεί η αρχή της αμεσότητας και της προφορικότητας. Η διαφοροποίηση αυτή στην τακτική και τις ειδικές διαδικασίες σχετιζόταν και με το ότι στην τακτική διαδικασία ο κανόνας ήταν να προσβάλλεται με αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας (όσο αυτή προβλεπόταν στον ΚΠολΔ) η ερήμην απόφαση και κατ' εξαίρεση με αιτιολογημένη ανακοπή, ενώ στις ειδικές η ερήμην απόφαση προσβαλλόταν με αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας⁴⁴⁶. Ο Ν. 3994/2011 επανέφερε το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας στην τακτική, διατηρώντας όμως το σύστημα της μονομερούς συζήτησης στις ως άνω ειδικές διαδικασίες, ενώ με τον Ν. 4335/2015 περιορίζεται το τελευταίο σε συγκεκριμένες ειδικές διαδικασίες, ήτοι στις οικογενειακές διαφορές και από τις περιουσιακές διαφορές στις εργατικές καθώς και στα ασφαλιστικά μέτρα και την εκουσία. Από τις ειδικές διαδικασίες στις οικογενειακές και τις εργατικές διαφορές η διατήρηση του συστήματος της μονομερούς συζήτησης αποσκοπεί στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα τηρηθούν με ακρίβεια οι αναγκαστικού δικαίου ουσιαστικές ρυθμίσεις που διέπουν τις διαφορές αυτές⁴⁴⁷. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το σύστημα αυτό έχει κατηγορηθεί ότι περιπλέκει και δυσχεραίνει τη διεξαγωγή της ερήμην δίκης καθώς δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να διαταχθούν αποδείξεις που δεν είναι απαραίτητες με αποτέλεσμα να δαπανάται άσκοπα παραγωγικός δικαστικός χρόνος. Η σπατάλη αυτή γίνεται εμφανής και έντονη στην τακτική διαδικασία όπου οι διαφορές είναι πολύπλοκες, ενίοτε δυσνόητες και πολύ διαφορετικές μεταξύ τους. Οι διαφορές όμως των ειδικών διαδικασιών και ιδίως οι οικογενειακές και οι εργατικές, που η κοινωνική σημασία τους επιβάλλει την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, είναι απλούστερες εκείνων της τακτικής και ακόμη και αν δεν είναι απλούστερες παρουσιάζουν ομοιότητες μεταξύ τους επιτρέποντας την ένταξή τους σε ευρύτερες κατηγορίες, γεγονός που διευκολύνει τη διαχείρισή τους χωρίς να καθίσταται υπερβολικό το κόστος σε δικαστικό χρόνο⁴⁴⁸.

4.3.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΜΒΙΩΣΗ

Η διάταξη του άρθρου 595 ΚΠολΔ ορίζει ότι αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι. Η διάταξη αυτή είναι διαφοροποιημένη σε σχέση με την προϊσχύσασα (πριν τον Ν. 4335/2015) διάταξη του άρθρου 603 ΚΠολΔ που όριζε ότι αν ερημοδικούσε ο εναγόμενος ή ο εφεσίβλητος, το δικαστήριο εκδίκαζε την υπόθεση σαν να ήταν

⁴⁴⁶ Ν. Βερβεσός, Η ερημοδικία εν τας ειδικές διαδικασίας, Δίκη 1974, 548, Ε. Καμπουράκη, Μέσα προσβολής ερήμην αποφάσεων εις τας ειδικάς διαδικασίας, Δίκη 1977, 742.

⁴⁴⁷ Ε. Ποδηματά, Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση σε Τιμητικό τόμο για την Καθηγήτρια Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2016, 434.

⁴⁴⁸ Ε. Ποδηματά, Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2915/2001, ΕλλΔνη 2002, 15 επ.

παρόντες. Το ίδιο ίσχυε και για την ανταγωγή που είχε ασκηθεί με ιδιαίτερο δικόγραφο και αν ερημοδικούσε ο εκκαλόν ως προς την αντέφεση. Από την παραπάνω ισχύουσα διάταξη του άρθρου 595 ΚΠολΔ προκύπτει ότι, όσον αφορά την ερημοδικία του εναγομένου (και αντίστοιχα αντενάγοντος) ο νομοθέτης επέλεξε τη διατήρηση του συστήματος της μονομερούς συζήτησης στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές από τις σχέσεις γονέων και τέκνων. Η επιλογή αυτή βρίσκεται σε σύμπνοια με την ελεύθερη εκτίμηση της δικαστικής ομολογίας στις εν λόγω διαφορές⁴⁴⁹. Τα πράγματα διαφοροποιούνται όμως όσον αφορά την ερημοδικία του ενάγοντος. Πριν την τροποποίηση με τον Ν. 4335/2015 γινόταν δεκτό ότι σε όλες τις γαμικές διαφορές και στις διαφορές από τις σχέσεις γονέων και τέκνων στην ερημοδικία του ενάγοντος εφαρμόζονταν το άρθρο 272 ΚΠολΔ και η αγωγή απορριπτόταν ως ουσία αβάσιμη, αφού βέβαια είχε προηγηθεί έλεγχος της νόμιμης κλήτευσης του απόντος ενάγοντος καθώς και έλεγχος του παραδεκτού και του νόμου βάσιμου της αγωγής⁴⁵⁰. Εξαιρέση αποτελούσαν οι διαφορές που αφορούσαν σε διατροφή και επιμέλεια τέκνων όπου ο απών ενάγων δικαζόταν ωσει παρών σύμφωνα με το άρθρο 681Β ΚΠολΔ ως ίσχυε πριν την τροποποίηση με τον Ν. 4335/2015⁴⁵¹. Ως προς την ερημοδικία του ενάγοντος, η νομοθετική επιλογή που έγινε με τον Ν. 4335/2015 επικρίθηκε καθώς με αυτό τον τρόπο συζητείται χωρίς τις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας μία αγωγή με αντικείμενο την προσωπική κατάσταση ενός διαδίκου που δεν ενδιαφέρεται για την υποστήριξή της⁴⁵². Από την άλλη πλευρά η ερημοδικία για παράδειγμα του ενάγοντος σε αγωγή διαζυγίου δε θα έχει ως συνέπεια την απόρριψη της αγωγής ως ανυποστήρικτης και συνακόλουθα τη διατήρηση του γάμου, αλλά ίσως και την αποδοχή της αγωγής με συνέπεια τη λύση του γάμου⁴⁵³. Περαιτέρω προβληματισμός υπήρξε και για την έφεση και τη σχέση των άρθρων 591 παρ. 7, 595 και 524 παρ. 3 ΚΠολΔ, ο οποίος όμως θα αναλυθεί στο οικείο για το ένδικο μέσο κεφάλαιο.

Στις δίκες διατροφής, όπου ισχύει ο κανόνας της προκαταβολής των εξόδων κατ' άρθρο 173 αρ. 4 ΚΠολΔ, πριν από τη συζήτηση της αγωγής, αν δεν προκαταβληθούν τα ορισθέντα δικαστικά έξοδα, ισχύει το άρθρο 175 ΚΠολΔ, ήτοι πλασματική ερημοδικία, που οδηγεί σε αποδοχή της αγωγής, παρά την ύπαρξη του άρθρου 595 του ΚΠολΔ. Η πλασματική αυτή ερημοδικία δεν ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο, διότι η σχετική διάταξη έχει τεθεί προς το συμφέρον του ενάγοντος, που ζητά την καταβολή της διατροφής από τον υπόχρεο προς τούτο και τεκμαίρεται από τον νόμο ως ο πλέον αδύναμος, ο οποίος συνακόλουθα δεν μπορεί να επιβαρυνθεί και με όλα τα έξοδα της δίκης που αυτός ανοίγει προς ικανοποίηση της αξίωσής του.

⁴⁴⁹ Σε αυτή τη διαδικασία ο εναγόμενος ερημοδικεί μεν, πλην όμως, εφόσον αυτός στερείται της εξουσίας διάθεσης του ενδιαφέροντος τη δημοσία τάξη αντικείμενου της δίκης, δεν μπορεί να συναχθεί από την ερημοδικία του πλάσμα ομολογίας των ισχυρισμών του ενάγοντος, γι' αυτό και η απουσία του εκτιμάται ελεύθερα, λαμβανομένη υπόψη πάντοτε σε συνδυασμό με τις λοιπές αποδείξεις, με περαιτέρω συνέπεια να υποχρεούται ο ενάγων, παρά την έλλειψη ρητής αμφισβήτησης των ισχυρισμών του από τον αντίδικό του, να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά, που εκθέτει στην αγωγή του και τη θεμελιώνουν, με κάθε νόμιμο αποδεικτικό μέσο, ΠΠΛαρ 752/1998, ΑρχΝ 2000, 382.

⁴⁵⁰ Στην πολιτική δικονομία του 1834, αν δεν εμφανιζόταν ο ενάγων ενώπιον του Πρωτοδικείου στη δίκη του διαζυγίου, δικαζόταν ερήμην και επιδικάζονταν όλες οι προτάσεις του εναγομένου, δηλαδή απορριπτόταν η αγωγή του. Εάν δεν εμφανιζόταν ο εναγόμενος, δε θεωρείτο ότι ομολογούσε την αγωγή, αλλά εφόσον η αγωγή ήταν παραδεκτή και νόμιμη, το δικαστήριο όφειλε να διατάξει αποδείξεις για τα πραγματικά περιστατικά της αγωγής, διότι στη δίκη του διαζυγίου η ομολογία του εναγομένου περί των λόγων του διαζυγίου δεν αρκούσε για την παραδοχή της αγωγής, καθώς έτσι θα επιτρεπόταν εμμέσως το συναινετικό διαζύγιο, Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 1948, 6093.

⁴⁵¹ Κ. Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, 43.

⁴⁵² Ε. Ποδηματά, Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση - Γενικό διαδικαστικό πλαίσιο και ειδικές παρατηρήσεις στις διατάξεις των νέων άρθρων 592-613 ΚΠολΔ (όπως ισχύουν μετά τον Ν. 4335/2015), ΧρΙΔ 2015, 649.

⁴⁵³ Χρ. Σεβαστιδής, Οι ειδικές διαδικασίες στον νέο ΚΠολΔ (Ν. 4335/2015), ΕλλΔνη 2016,73 επ, Γ. Τιμαγένης, Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση, ΕΠολΔ 2014, 215.

Η υποχρέωση καταβολής των προκαταβλητέων εξόδων, κατά το άρθρο 173 παρ. 4 ΚΠολΔ, δεν καθίσταται ενεργός, προτού να καθοριστεί το ποσό από τον αρμόδιο Δικαστή. Χωρίς την κοινοποίηση της πράξης αυτής δεν επιβάλλεται η κύρωση του άρθρου 175 ΚΠολΔ. Σε περίπτωση, λοιπόν, που ο εναγόμενος δεν προκαταβάλλει τα ορισθέντα έξοδα και τέλη της δίκης, αυτός δικάζεται ερήμην κατά το άρθρο 271 ΚΠολΔ, εφόσον, μη προκαταβάλλοντας τα κατ' άρθρα 173 παρ. 4 και 174 ΚΠολΔ τέλη και έξοδα, ερημοδικεί πλασματικά και δεν λαμβάνει μέρος στη συζήτηση. Η συνέπεια της μη εμφάνισης, άλλως της ερημοδικίας του, καλύπτεται μόνο με την προκαταβολή εξόδων και τελών με την άσκηση της έφεσης. Ας σημειωθεί ότι τα ανωτέρω δεν είναι ασυμβίβαστα με τη διάταξη του άρθρου 595 ΚΠολΔ κατά την οποία αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος κάποιος από τους διαδίκους η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι και τούτο, διότι η διάταξη αυτή, όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της, δεν αναφέρεται στη μη προκαταβολή των εξόδων και τελών, αλλά στη σε άλλους λόγους μη εμφάνιση ή μη νόμιμη εμφάνιση κάποιου διαδίκου⁴⁵⁴.

Από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 174, 175, 176 και 191 ΚΠολΔ συνάγεται ότι, μεταξύ των προκαταβλητέων εξόδων, που υποχρεούται να προκαταβάλλει ο υπόχρεος σε διατροφή, όταν ενάγεται για την παροχή αυτής, περιλαμβάνεται και το δικαστικό ένσημο και συνεπώς στα με πράξη του δικαστή καθοριζόμενα έξοδα του δικαιούμενου σε διατροφή, κατά το άρθρο 176 ΚΠολΔ, περιλαμβάνεται και το δικαστικό ένσημο και υποχρεούται αυτός (υποχρεούμενος σε διατροφή), να καταθέσει τούτο προ της συζήτησης της υπόθεσης, διαφορετικά θα δικασθεί ερήμην⁴⁵⁵. Δεν μπορεί δε να υποστηριχθεί η ενδεχόμενη άποψη ότι η συζήτηση θα πρέπει να ματαιωθεί και ότι ο δικαιούχος της διατροφής μπορεί προς τούτο να ζητήσει νομική βοήθεια διότι μία τέτοια θέση έρχεται σε αντίφαση με τον σκοπό της διάταξης⁴⁵⁶. Ο υπόχρεος, όμως, μπορεί να καταβάλει τα έξοδα που ορίστηκαν με την κατάθεση της αγωγής, στη δευτεροβάθμια δίκη έως τη συζήτηση της έφεσης. Η παράλειψη προκαταβολής των εξόδων αυτών έως τη συζήτηση της έφεσης ή η προκαταβολή αυτών μετά τη συζήτηση της, συνεπάγεται σύμφωνα με το άνω άρθρο 175, που εφαρμόζεται και στην κατ' έφεση δίκη, κατ' άρθρο 591 παρ. 1 του ίδιου κώδικα, ερημοδικία του εκκαλούντος και, συνακόλουθα, απόρριψη της έφεσής του ως ανυποστήρικτης κατά τις διατάξεις των άρθρων 524, 271 και 272 ΚΠολΔ⁴⁵⁷.

4.3.2 ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 614 ΚΠολΔ κατά την ειδική διαδικασία των περιουσιακών διαφορών δικάζονται οι μισθωτικές διαφορές, οι διαφορές από οριζόντια ή κάθετη ιδιοκτησία, οι εργατικές διαφορές, οι διαφορές επαγγελματιών και οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, οι διαφορές από αμοιβές, οι διαφορές για ζημιές από αυτοκίνητα, οι διαφορές από δημοσιεύματα ή ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και οι διαφορές από πιστωτικούς τίτλους.

4.3.2.1 ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Για τις εργατικές διαφορές ο νομοθέτης του Ν. 4335/2015 σε αντίθεση με τις λοιπές περιουσιακές διαφορές επέλεξε να αποφύγει τις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας του διαδίκου

⁴⁵⁴ ΜονΕφΠειρ 125/2021, ΤΝΠ Qualex, ΜονΕφΛαρ 385/2019, ΤΝΠ Νόμος, Π. Αρβανιτάκης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 1309.

⁴⁵⁵ ΕφΘεσ 887/1993, Αρμ 1994, 1072.

⁴⁵⁶ Γ. Ορφανίδης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 412.

⁴⁵⁷ ΜονΕφΠειρ 130/2020, ΤΝΠ Νόμος.

(άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ) και να διατηρήσει την προηγούμενη ρύθμιση που αποτυπωνόταν στο άρθρο 672 του προϋσχύσαντος ΚΠολΔ. Στο ισχύον άρθρο 621 παρ. 2 εδ. β ΚΠολΔ προβλέπεται ότι στις εργατικές διαφορές αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο κάποιος διάδικος δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος στη συζήτηση, η συζήτηση προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι⁴⁵⁸.

Αν και στις εργατικές διαφορές ο απών διάδικος δικάζεται ωσει παρών και ακολουθείται το μονομερές σύστημα συζήτησης, όταν ο ενάγων παραλείπει να καταβάλει το δικαστικό ένσημο επέρχεται πλασματική ερημοδικία του και επέρχονται σε βάρος του οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας⁴⁵⁹. Όταν η απόφαση αυτή τελεσιδικήσει, παράγει ουσιαστικό δεδικασμένο. Ο δε ενάγων μπορεί κατά της οριστικής απόφασης να ασκήσει έφεση με λόγο την εκ των υστέρων καταβολή του οφειλόμενου δικαστικού ενσήμου. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη δεν είναι τυχαία αλλά συνδέεται με τον σκοπό προστασίας του αδύναμου μέρους⁴⁶⁰. Το σύστημα της μονομερούς συζήτησης της υπόθεσης ίσχυε πάντοτε στις εργατικές διαφορές γιατί εξυπηρετούσε τον σκοπό εύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας. Όταν ερημοδικεί ο ενάγων, ο εναγόμενος φέρει το βάρος να αρνηθεί την αγωγή και να αποδείξει τις ενστάσεις του, ενώ όταν ερημοδικεί ο εναγόμενος το δικαστήριο ερευνά όλους τους αυτεπαγγέλτως λαμβανόμενους υπόψη ισχυρισμούς, όπως είναι οι αποσβεστικές προθεσμίες, καταχρηστικές ενστάσεις, εφόσον βέβαια αυτοί στηρίζονται σε περιστατικά, τα οποία εισφέρθηκαν ως υλικό στη δίκη, με την προβολή τους από τον ενάγοντα που μετέχει προσηκόντως σε αυτή⁴⁶¹.

4.3.2.2 ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Από τον συνδυασμό των άρθρων 591 παρ. 1 εδ. α, 614, 615-620, 622Α⁴⁶², 622Β, 271 παρ. 3, 272 ΚΠολΔ, όπως αυτά τροποποιήθηκαν με τον Ν. 4335/2015 και ισχύουν ως προς τις ειδικές διαδικασίες για τις κατατεθειμένες από 1/1/2016 αγωγές, προκύπτει ότι η ερημοδικία του εναγομένου συνεπάγεται τη δυσμενή για τον εναγόμενο συνέπεια της πλασματικής ομολογίας των ισχυρισμών του ενάγοντος και η ερημοδικία του ενάγοντος την απόρριψη της αγωγής για τις περιουσιακές διαφορές πλην των εργατικών διαφορών. Προς αυτή την κατεύθυνση συνηγορεί: α) το γεγονός ότι στις νέες διατάξεις περί των διαφορών αυτών δεν υπάρχουν διατάξεις αντίστοιχες με τις διατάξεις των άρθρων 649 παρ. 2, 681, 681Α, 681Δ ΚΠολΔ, όπως αυτές ίσχυαν πριν από τη νομοθετική τροποποίηση που έλαβε χώρα με τον Ν. 4335/2015, όπου τότε προβλεπόταν ότι η ερημοδικία κάποιου διαδίκου συνεπαγόταν την εκδίκαση της υπόθεσης σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι, β) το γεγονός ότι στις νέες διατάξεις των ειδικών διαδικασιών, όπου, σε περίπτωση μη εμφάνισης διαδίκου, επιθυμούσε ο νομοθέτης την εκδίκαση της υπόθεσης σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι το προέβλεπε ρητά, ήτοι άρθρο 595 ΚΠολΔ που αφορά τις διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση και το άρθρο 621 παρ. 2 εδ. β ΚΠολΔ για τις εργατικές διαφορές και γ) το γεγονός ότι η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 271 παρ. 3, 272 ΚΠολΔ στις περιουσιακές διαφορές πλην των εργατικών, για τις οποίες υπάρχει αντίθετη πρόβλεψη, δεν φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με τις ειδικές διατάξεις των διαφορών αυτών και επομένως ελλείψει ειδικών διατάξεων πρέπει να εφαρμοστούν οι γενικές διατάξεις,

⁴⁵⁸ Κ. Μακρίδου/Χ. Απαλαγάκη/Γ. Διαμαντόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 2016, 17.

⁴⁵⁹ ΑΠ 382/2011, ΕλλΔνη 2011, 1009.

⁴⁶⁰ Κ. Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, 44, 48.

⁴⁶¹ Κ. Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, 137.

⁴⁶² Π. Γιαννόπουλος, Η δικηγορική αμοιβή κατά τον νέο Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013) και η δικονομική προστασία της, 2016, 364.

δηλαδή το άρθρο 271 ΚΠολΔ για την ερημοδικία του εναγομένου⁴⁶³ και 272 ΚΠολΔ για την ερημοδικία του ενάγοντος⁴⁶⁴.

4.3.2.3 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

Για τις διαφορές από ζημίες αυτοκινήτων ισχύουν τα ανωτέρω και ως εκ τούτου ελλείπει άλλης ειδικής πρόβλεψης στον ισχύοντα ΚΠολΔ σε περίπτωση ερημοδικίας εφαρμόζονται τα άρθρα 591, 271 επ ΚΠολΔ. Συνήθως στις διαφορές αυτές ενάγονται ο υπαίτιος οδηγός και η ασφαλιστική εταιρία. Μεταξύ τους υφίσταται απλή ομοδικία και επομένως σε περίπτωση ερημοδικίας ενός εκ των δύο για τον απόντα εναγόμενο θεωρούνται ομολογημένα τα πραγματικά περιστατικά της αγωγής, ήτοι οι συνθήκες του ατυχήματος, ο τραυματισμός και η ηλικία του ενάγοντος. Υπάρχει συνεπώς το ενδεχόμενο ως προς τον έναν εναγόμενο η αγωγή να γίνει δεκτή και ως προς τον άλλον να απορριφθεί ή εάν γίνει δεκτή και για τους δύο να διαφοροποιηθεί το ύψος της επιδικασθείσας αποζημίωσης. Δεν καλύπτονται όμως από το πλάσμα ομολογίας λόγω της ερημοδικίας αόριστες νομικές έννοιες όπως είναι ο χαρακτηρισμός της σωματικής έλλειψης ως αναπηρίας, η μονιμότητα της αναπηρίας⁴⁶⁵, η αμέλεια του εναγόμενου οδηγού⁴⁶⁶, η επίδραση της αναπηρίας στο μέλλον, το εύλογο ποσό της αποζημίωσης κατ' άρθρο 931 ΑΚ⁴⁶⁷ και η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης, τα οποία, παρά την ερημοδικία του εναγομένου, θα κριθούν βάσει του εισφερθέντος από τον ενάγοντα αποδεικτικού υλικού⁴⁶⁸.

4.3.2.4 ΣΥΝΕΚΔΙΚΑΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

Η ερημοδικία διαδίκου περιπλέκει τα πράγματα στην περίπτωση εκείνη που μπορεί στο ίδιο δικόγραφο να σωρεύονται περισσότερες αγωγές που υπάγονται σε διαφορετική κατηγορία περιουσιακών διαφορών και επομένως στη μία ενδέχεται να εφαρμόζονται οι επαχθείς συνέπειες και στην άλλη ο απών διάδικος να δικάζεται ωσει παρών. Ένα άλλο παράδειγμα τέτοιας περιπλοκής είναι η συνεκδίκαση μίας μισθωτικής διαφοράς με μία διαφορά από πιστωτικούς τίτλους ενόψει και της μη δυνατότητας άσκησης ανακοπής ερημοδικίας κατά της τελευταίας κατ' άρθρο 622B ΚΠολΔ. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι καλύτερο να αξιοποιείται η δυνατότητα χωρισμού των υποθέσεων και η εκδίκαση της κάθε μίας βάσει των κανόνων της προσήκουσας επιμέρους περιουσιακής διαφοράς⁴⁶⁹.

4.4 ΑΝΑΚΟΠΕΣ

4.4.1 ΑΝΑΚΟΠΗ

Κατ' άρθρο 583 ΚΠολΔ, αν κάποιος δεν έλαβε μέρος ή δεν προσκλήθηκε σε δικαστική ή εξώδικη πράξη που του προκαλεί βλάβη ή θέτει σε κίνδυνο τα έννομα συμφέροντα του, μπορεί να ασκήσει ανακοπή κατά της πράξης αυτής. Η συζήτηση της ανακοπής γίνεται όπως αυτή της αγωγής κατά την τακτική διαδικασία εκτός αν σε αυτή εφαρμοστέα είναι κάποια ειδική διαδικασία. Σε περίπτωση ερημοδικίας σε ανακοπή που δικάζεται κατά την τακτική διαδικασία

⁴⁶³ ΕιρΧαλανδρ 70/2020, ΕιρΛερ 69/2019, ΕιρΡοδ 19/2017, ΕιρΡοδ 1/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁶⁴ Ι. Κατράς, Αστικές και Νέες Εμπορικές Μισθώσεις, 2019, 772.

⁴⁶⁵ ΑΠ 2067/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁶⁶ Πρβλ ΠΠΑ 1272/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁶⁷ ΠΠΑ 611/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁶⁸ Α. Κρητικός, Αποζημίωση από Αυτοκινητικά Ατυχήματα, 2019, 554 επ.

⁴⁶⁹ Κ. Μακρίδου, Ειδικές Διαδικασίες, 2017, 10.

εφαρμόζονται οι περί ερημοδικίας διατάξεις των άρθρων 271 επ. ΚΠολΔ. Κατά την κρατούσα άποψη ο ανακόπτων έχει τη θέση ενάγοντος στη δίκη που ανοίγει με την άσκηση της ανακοπής και επομένως κατά την ερημοδικία του εφαρμόζεται το άρθρο 272 ΚΠολΔ⁴⁷⁰. Έχει όμως διατυπωθεί και η άποψη ότι ο καθ' ου έχει τη θέση ενάγοντος και επομένως όταν ερημοδικεί ο ανακόπτων που έχει τη θέση εναγομένου εφαρμόζεται το άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ^{471, 472}, διότι ο ανακόπτων είναι ο αμυνόμενος στη διαδικασία, η δε θέση του ταυτίζεται σχηματικά με αυτήν του εναγομένου της διαγνωστικής δίκης⁴⁷³. Η τελευταία αυτή άποψη πηγάζει από τη διάταξη του άρθρου 603 παρ. 3 ΚΠολΔ του 1967⁴⁷⁴ σύμφωνα με την οποία ο ανακόπτων είχε τη θέση του εναγομένου, αντίστοιχη της οποίας δεν υπάρχει το ισχύον δίκαιο. Σε κάθε περίπτωση όποια θέση και αν έχει ο ερημοδικών ανακόπτων (ενάγων ή εναγόμενος) το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο διότι η ανακοπή θα απορριφθεί είτε ως ανυποστήρικτη είτε λόγω ομολογίας του αβασίμου αυτής⁴⁷⁵. Κατ' άλλη άποψη η ανακοπή αποσκοπεί στην επίτευξη αποτελέσματος παρόμοιου με αυτό της έφεσης γι' αυτό και στην ερημοδικία επ' αυτής προσιδιάζει η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 524 παρ. 3 ΚΠολΔ και επομένως για την ερημοδικία του ανακόπτοντος συνάγεται τεκμήριο παραίτησης (άρθρο 272 παρ. 1 ΚΠολΔ) και η ανακοπή απορρίπτεται⁴⁷⁶. Αντίστοιχα σε περίπτωση ερημοδικίας του καθ' ου δε θα έπρεπε να συνάγεται ομολογία της βασιμότητας των λόγων της ανακοπής αλλά αυτή θα έπρεπε να εκδικάζεται ωσει παρόντος του καθ' ου κατ' άρθρο 524 παρ. 4 ΚΠολΔ^{477, 478}. Υπάρχει και μία ακόμη άποψη επ' αυτού σύμφωνα με την οποία το περιεχόμενο των λόγων της ανακοπής καθορίζει τις συνέπειες της ερημοδικίας του ανακόπτοντος και επομένως αν λόγος της ανακοπής είναι η επίκληση ενός πραγματικού γεγονότος, τότε ο ερημοδικών ανακόπτων δεν ανταποκρίνεται στο βάρος της απόδειξης της και η ανακοπή του απορρίπτεται ως αβάσιμη, αν όμως είναι νομικό σφάλμα της πληττόμενης πράξης, ο ανακόπτων δεν έχει δικονομικό βάρος να το αποδείξει αφού αυτό είναι αντικείμενο της δικαστικής κρίσης και όχι θέμα απόδειξης⁴⁷⁹. Όμως ούτε η μία ούτε η άλλη από τις δύο αυτές τελευταίες απόψεις κρίνεται ορθή, διότι η ανακοπή δεν έχει τον χαρακτήρα ενδίκου μέσου, ώστε να θεωρηθεί ο διάδικος ως εκκαλών ή εφεσίβλητος αντίστοιχα, παρά αποτελεί μέσο άμυνας κατά της δικαστικής ή εξώδικης πράξης στην οποία δεν έλαβε μέρος ή δεν προσκλήθηκε. Ούτε και υπάρχει κανένας λόγος να προστρέχει κανείς σε περίτεχνες νομικές κατασκευές, που μάλιστα δύσκολα βρίσκουν θεμελίωση στον νόμο, όταν ο ίδιος ο νόμος καθορίζει ρητά τις συνέπειες ερημοδικίας των διαδίκων. Ενόψει του ότι: α) τη δίκη ανοίγει ο ανακόπτων και β) με το ΝΔ 958/1971 καταργήθηκε η διάταξη του άρθρου 603 παρ. 3 του ΑΝ 44/1967, που όριζε ότι πάντοτε «ο ανακόπτων επέχει θέση εναγομένου», θα εφαρμοσθούν οι διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ και ως εκ τούτου η ερημοδικία του ανακόπτοντος θα οδηγήσει σε απόρριψη της ανακοπής κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ, ενώ η ερημοδικία του καθ' ου η ανακοπή θα έχει ως συνέπεια τη σιωπηρή ομολογία των ισχυρισμών του ανακόπτοντος, των λόγων δηλαδή της ανακοπής, σύμφωνα με το άρθρο 271 παρ.

⁴⁷⁰ ΜΠΛαρ 177/1994, Δίκη 1995, 920, ΜΠΓρ 536/1988 Αρμ 1988, 1237.

⁴⁷¹ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2020, 526.

⁴⁷² ΕφΘεσ 1358/2000, Αρμ 2000, 977, ΜΠΑ 243/2013, ΜΠΑ 5236/2013, ΜΠΑ 6508/2013, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 7645/1998, Αρμ 1998, 707, ΜΠΛαμ 319/1985, ΑρχΝ 1980, 597.

⁴⁷³ Χ. Φραγκίστας/Π. Γέσιου-Φαλτσή, Αναγκαστική εκτέλεση, 1978, 151.

⁴⁷⁴ Άρθρο 603 παρ. 3 (ΑΝ 44/1967): Ο ανακόπτων επέχει κατά την δίκην θέσιν εναγομένου.

⁴⁷⁵ Κ. Μπότσαρης, Η ερημοδικία επί ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής (επ' ευκαιρία της υπ' αριθμόν 4070/1975 απόφασης του Εφετείου Αθηνών, Αρμ 1976, 316), Δίκη 1978, 322 επ.

⁴⁷⁶ ΕφΑθ 8551/1981, Αρμ 1982, 300, ΜΠΘεσ 370/1991, Αρμ 1991, 576.

⁴⁷⁷ ΕφΑθ 4070/1975, Αρμ 1976, 316.

⁴⁷⁸ Κ. Μπότσαρης, Η ερημοδικία επί ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής (επ' ευκαιρία της υπ' αριθμόν 4070/1975 απόφασης του Εφετείου Αθηνών, Αρμ 1976, 316), Δίκη 1978, 325.

⁴⁷⁹ Κ. Μπέης, Ένδικα μέσα και ανακοπές, 1983, 2448 επ.

3 ΚΠολΔ⁴⁸⁰. Η ερημοδικία του ανακόπτοντος ή μη θα κριθεί κατά τη συζήτηση του κύριου δικογράφου της ανακοπής καθώς δεν μπορεί να νοηθεί ότι αυτός λαμβάνει μέρος κανονικά στη συζήτηση της ανακοπής και όχι σε αυτή των προσθέτων λόγων και αντίστροφα⁴⁸¹.

4.4.2 ΤΡΙΤΑΝΑΚΟΠΗ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 586 παρ. 1 του ΚΠολΔ «με τις προϋποθέσεις του άρθρου 583 μπορεί να ασκηθεί τριτανακοπή κατά της οριστικής απόφασης που εκδόθηκε μεταξύ άλλων». Η τριτανακοπή αποτελεί ένδικο βοήθημα⁴⁸² και μάλιστα μέσο άμυνας του βλαπτομένου τρίτου, που δεν είναι διάδικος, από τη δικαστική απόφαση και δε συνιστά ένδικο μέσο, αφού αυτό παρέχεται μόνο στον διάδικο και όχι σε τρίτον, ο οποίος αποδίδει σφάλμα στην προσβαλλόμενη απόφαση, ενώ με την παρεχόμενη στον τρίτο (μη διάδικο) τριτανακοπή δεν προσάπτεται ούτε παρίσταται ανάγκη να αποδίδεται σφάλμα στην τριτανακοπτόμενη απόφαση, της οποίας απλώς η ακύρωση σκοπείται εξαιτίας της από αυτήν (απόφαση) πρόκλησης βλάβης στον ανακόπτοντα ή της έκθεσης σε κίνδυνο των συμφερόντων του. Συνεπώς, στην ουσία η τριτανακοπή φέρει τον χαρακτήρα αγωγής και ως τέτοια ασκείται (άρθρο 585 ΚΠολΔ) και όχι όπως τα ένδικα μέσα⁴⁸³. Η δίκη επί της τριτανακοπής είναι παρεπόμενη διότι προϋπόθεσή της αποτελεί η εκδοθείσα με κάποια διαδικασία ανακοπτόμενη απόφαση. Για τον λόγο αυτό, η τριτανακοπή εκδικάζεται με τη διαδικασία της προσβαλλόμενης απόφασης⁴⁸⁴. Η τριτανακοπή, σύμφωνα με το άρθρο 587 ΚΠολΔ, εισάγεται στο Δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση και παρεμπιπτόντως στο Δικαστήριο στο οποίο εκκρεμεί η κύρια δίκη, αν το Δικαστήριο αυτό είναι ισόβαθμο ή ανώτερο από εκείνο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά δε το άρθρο 588 παρ. 1 ΚΠολΔ, η τριτανακοπή απευθύνεται κατά όλων των διαδίκων μεταξύ των οποίων εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, εκτός αν ασκείται μετά την εκτέλεση της, οπότε μπορεί να απευθύνεται μόνο κατά του διαδίκου που νίκησε. Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό και προς εκείνες των άρθρων 74 και 76 παρ. 1 ΚΠολΔ, σαφώς προκύπτει, ότι, εφόσον η τριτανακοπτόμενη απόφαση δεν έχει εκτελεσθεί, η τριτανακοπή απευθύνεται υποχρεωτικά με ποινή το απαράδεκτο, κατά όλων των αρχικών διαδίκων, καθόσον με τη διάταξη αυτή καθιερώνεται υποχρεωτική κοινή παθητική νομιμοποίηση των διαδίκων της αρχικής δίκης και κατά νομική συνέπεια υφίσταται μεταξύ τους σχέση αναγκαστικής ομοδικίας⁴⁸⁵. Έτσι, αν δε λάβει κανονικά μέρος στη δίκη ο τριτανακόπτων δικάζεται ερήμην κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ, ενώ αν συμμετέχει κανονικά στη δίκη κάποιος από τους καθ' ων η τριτανακοπή θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει και τους νομίμως κλητευθέντες αναγκαίους ομοδίκους του που δε λαμβάνουν μέρος κανονικά στη δίκη^{486, 487}.

4.4.3 ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

Η ερημοδικία διαδίκου στη δίκη της ανακοπής υπέστη διάφορες νομοθετικές μεταβολές. Πριν τεθεί σε ισχύ ο Ν. 2915/2001 οι συνέπειες της ερημοδικίας καθορίζονταν από τη διαδικασία

⁴⁸⁰ ΜΠΤρικ 536/1988, Αρμ 1988, 1237.

⁴⁸¹ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 531.

⁴⁸² Στην γαλλική και ιταλική νομοθεσία θεωρείται έκτακτο ένδικο μέσο, εφόσον με αυτή προσβάλλεται δικαστική απόφαση, Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΕφΠατρ 68/2020, Η έννοια της παρεμπιπτούσας τριτανακοπής, ΕλλΔνη 2020, 1096.

⁴⁸³ ΠΠΑ 407/2005, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁴⁸⁴ Σ. Πανταζόπουλος, Η τριτανακοπή κατά τον ΚΠολΔ, 1989, 341.

⁴⁸⁵ ΑΠ 1029/2020, ΝοΒ 2021, 763.

⁴⁸⁶ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 588.

⁴⁸⁷ Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΠΠΘεσ 9908/2019, ΕλλΔνη 2020, 1713.

με την οποία εκδικαζόταν η ανακοπή. Έτσι, όταν αυτή εκδικαζόταν με κάποια ειδική διαδικασία (πχ πιστωτικών τίτλων, εργατικών διαφορών κτλ) τότε ο απών διάδικος δικαζόταν ωσει παρών. Αν όμως αυτή εκδικαζόταν με την τακτική διαδικασία (πχ απαίτηση από πιστωτική κάρτα, ομόλογο, τιμολόγια πώλησης κλπ) τότε σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος η ανακοπή απορριπτόταν κατά μία άποψη κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ, διότι ο ανακόπτων επέχει θέση ενάγοντος, και κατά άλλη άποψη κατ' άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ επειδή ο ανακόπτων επέχει θέση εναγόμενου και ομολογούσε την ουσιαστική μη βασιμότητα της ανακοπής. Όταν τέθηκε σε ισχύ ο νόμος 2915/2001 και στην τακτική διαδικασία οι απόντες διάδικοι δικάζονταν ωσει παρόντες αν δεν εμφανίζονταν ή εμφανίζονταν και δε λάμβαναν νόμιμα μέρος, μολονότι είχαν κληθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα. Ακολούθησε ο Ν. 3994/2011 με τον οποίο επανήλθαν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας στην τακτική διαδικασία. Επομένως, στις ανακοπές που δικάζονταν με την τακτική διαδικασία αν ο καθ' ου η ανακοπή ήταν απών και οι λόγοι της ανακοπής αφορούσαν τα στοιχεία του τίτλου η ανακοπή γινόταν δεκτή και η διαταγή πληρωμής ακυρωνόταν, επειδή δεν είχαν προσκομιστεί κατά τη συζήτηση οι τίτλοι, σύμφωνα με το προϊσχύον άρθρο 640 ΚΠολΔ⁴⁸⁸, ενώ αν οι λόγοι της ανακοπής αφορούσαν την απαίτηση, εφόσον κρίνονταν ορισμένοι και νόμιμοι, αυτή γινόταν δεκτή και η διαταγή πληρωμής ακυρωνόταν. Στις ειδικές διαδικασίες δεν επήλθε αλλαγή. Μία ακόμη αλλαγή έλαβε χώρα με τον Ν. 4055/2012 ο οποίος όρισε ότι στην εκδίκαση της ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής εφαρμόζεται το άρθρο 643 ΚΠολΔ (ως ίσχυε), στην παρ. 2 του οποίου ορίζεται ότι εφαρμόζεται το άρθρο 649 ΚΠολΔ. Η παρ. 2 του άρθρου αυτού ως ίσχυε τότε όριζε ότι αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί κάποιος διάδικος ή εμφανιστεί αλλά δε λάβει μέρος στη συζήτηση, η διαδικασία χωρούσε σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι. Με αυτό τον τρόπο σε περίπτωση ερημοδικίας στην ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής ο απών διάδικος δικαζόταν ωσει παρών. Η επιλογή αυτή όμως δεν εξυπηρετούσε την ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και την οικονομία της δίκης καθώς το δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να ερευνήσει το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων της ανακοπής⁴⁸⁹. Αυτός είναι και ο λόγος που τα πρωτοβάθμια δικαστήρια στην πλειοψηφία τους, πριν ακόμη από την ως άνω τροποποίηση του Ν. 4055/2012, δέχονταν, ακολουθώντας «*contra legem*» ερμηνεία, την εφαρμογή του άρθρου 272 ΚΠολΔ και στην ειδική διαδικασία των πιστωτικών τίτλων με βάση τη γραμματική και τελολογική ερμηνεία του άρθρου 591 παρ. 1 ΚΠολΔ, καθώς και τη μη εφαρμογή του (τότε ισχύοντος) άρθρου 643 παρ. 2 ΚΠολΔ, το οποίο, όμως, παρέπεμπε ρητά στην ανάλογη εφαρμογή του (τότε ισχύοντος) άρθρου 649 παρ. 2 ΚΠολΔ, που όριζε το σύστημα της μονομερούς συζήτησης της ανακοπής⁴⁹⁰. Ειδικότερα, δέχονταν ότι οι διατάξεις των άρθρων 271 παρ. 1, 2 και 272 παρ. 1, 2 ΚΠολΔ, όπως αυτές αντικαταστάθηκαν, τέθηκαν και ισχύουν με τα άρθρα 29 και 30 Ν. 3994/2011, ο οποίος άρχισε να ισχύει από 25/7/2011, με τις οποίες καθιερώνεται σύστημα ειδικών συνεπειών της ερημοδικίας, έχουν κατά το άρθρο 591 παρ. 1 ΚΠολΔ εφαρμογή και στην ειδική διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους, αφού δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις των άρθρων 637 έως 646 ΚΠολΔ. Η λύση αυτή, συμπορευομένη και με την ταχύτητα εκδίκασης των σχετικών διαφορών στην οποία απέβλεψε ο νομοθέτης με την ως άνω διαδικασία, προκύπτει εξ αντιδιαστολής αφενός μεν από το άρθρο 642 ΚΠολΔ, με το οποίο ορίζεται ότι στη διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους δεν εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, η διάταξη του άρθρου 469 παρ. 1, που ισχύει επί των μικροδιαφορών και αποκλείει ακριβώς την εφαρμογή των άρθρων 271

⁴⁸⁸ Άρθρο 640 ως ίσχυε πριν τον Ν. 4335/2015: Ως τη συζήτηση στο ακροατήριο πρέπει να προσάγονται υποχρεωτικά οι πιστωτικοί τίτλοι, διαφορετικά η αγωγή απορρίπτεται αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη.

⁴⁸⁹ Σ. Πανταζόπουλος, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2016, 320.

⁴⁹⁰ ΜονΕφΠειρ 300/2020, ΜΠΡοδ 15/2017, ΤΝΠ Νόμος.

και 272 ΚΠολΔ, αφετέρου δε και από το γεγονός ότι ο νομοθέτης σε άλλες ειδικές διαδικασίες που δε θέλησε την καθιέρωση του συστήματος των ειδικών συνεπειών της ερημοδικίας, όπως πχ στη διαδικασία των εργατικών διάφορων, έκανε ειδική ρύθμιση, όρισε δηλαδή ότι αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανισθεί κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία γίνεται σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι. Αντίθετο επιχείρημα προς τα ανωτέρω, με το οποίο αποκλείεται στη διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους η ανακοπή ερημοδικίας, αφού ο αποκλεισμός της ανακοπής ερημοδικίας στην εν λόγω διαδικασία, γενόμενος από την ανάγκη της γρήγορης επίλυσης των σχετικών διαφορών, δε σημαίνει αναγκαία και αποκλεισμό της εφαρμογής των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ. Τα ανωτέρω, ισχύοντα στις αγωγές από πιστωτικούς τίτλους που εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των άρθρων 637 έως 646 ΚΠολΔ, έχουν εφαρμογή και στην ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής που εκδόθηκε επί απαίτησης από πιστωτικούς τίτλους, αφού, κατά ρητή επιταγή του άρθρου 632 παρ. 3 ΚΠολΔ και η ανακοπή αυτή εκδικάζεται κατά τη διαδικασία στην οποία υπάγεται η ως άνω απαίτηση, δηλαδή κατά τη διαδικασία των άρθρων 637 έως 646 ΚΠολΔ. Συνεπώς και επί τέτοιας ανακοπής, αν ερημοδικήσει ο ανακόπτων εφόσον αυτός ανοίγει τη δίκη, έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 272 παρ. 1 ΚΠολΔ, (όπως αυτή αντικαταστάθηκε και ισχύει με το άρθρο 30 Ν. 3994/2011), κατά την οποία αν η συζήτηση γίνεται με την επιμέλεια του ανακόπτοντος και αυτός δεν εμφανισθεί κατά την πρώτη συζήτηση το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την ανακοπή^{491, 492}. Η μονομερής συζήτηση, όπως αναφέρθηκε και στην αιτιολογική έκθεση, που αφορά τον Ν. 3994/2011, με τον οποίο επαναφέρθηκαν οι συνέπειες της ερημοδικίας για τους διαδίκους, που δεν εμφανίζονται κατά τη δίκη, στην πραγματικότητα δε συμβάλλει στην ανακάλυψη της αλήθειας, αλλά αποτελεί προσχηματική συζήτηση, που διεξάγεται, στην πράξη, μόνο με βάση τα έγγραφα, που προσκομίζει ο εμφανισθείς διάδικος. Μάλιστα στην ίδια αιτιολογική έκθεση, στο άρθρο 29, αναφέρεται ως παράδειγμα επιβράδυνσης της διαδικασίας, εξαιτίας της μονομερούς συζήτησης, η περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος σε ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής (όχι αγωγή). Στην περίπτωση της ερημοδικίας του ανακόπτοντος, όπως συνήθως συμβαίνει στην πράξη, δεν προσκομίζονται καν τα αποδεικτικά επίδοσης της ανακοπής, με αποτέλεσμα να μη προκύπτει το εμπρόθεσμο αυτής, ούτε το νόμιμο. Παράλληλα, δεν προσκομίζονται, συνηθέστατα (η προσκόμιση αποτελεί την εξαίρεση), ούτε στοιχεία προς απόδειξη του βάσιμου των λόγων της. Η μονομερής συζήτηση της υπόθεσης στην ουσία, όπου υπάρχει πλήθος ενστάσεων και αναπόδεικτων λόγων, όπως και δυσδιάκριτες ενστάσεις, δε θα προήγαγε κάποιο σκοπό⁴⁹³.

Ήδη με τη διάταξη του άρθρου 632 παρ. 7 ΚΠολΔ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο τέταρτο του άρθρου 1 του Ν. 4335/2015, ορίζεται ότι αν ο ανακόπτων δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την ανακοπή. Από τα παραπάνω παρέπεται ότι αν ο ανακόπτων δεν εμφανισθεί κατά τη συζήτηση της ανακοπής ή εμφανισθεί, αλλά δε μετάσχει κατά τον προσήκοντα τρόπο (πχ αν εμφανισθεί χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο, όταν είναι υποχρεωτική η παράσταση με δικηγόρο, ή αν παρασταθεί χωρίς την κατάθεση προτάσεων), το δικαστήριο ερευνά αυτεπαγγέλτως ποιος από τους διαδίκους επισπεύδει τη συζήτηση. Αν τη συζήτηση της ανακοπής επισπεύδει ο ανακόπτων ή ο καθ' ου η

⁴⁹¹ ΠΠΑ 1099/2014, ΠΠΑ 853/2013, ΠΠΑ 704/2013, ΠΠΑ 339/2013, ΠΠΑ 197/2013, ΠΠΑ 3981/2012, ΜΠΡοδ 15/2017, ΜΠΧίου 92/2016, ΜΠΠειρ 1616/2014, ΜΠΘεσ 7469/2014, ΜΠΑ 148/2013, ΜΠΠειρ 1330/2013, ΜΠΛαρ 47/2012, ΜΠΧαν 200/2011, ΕιρΡοδ 52/2017, ΕιρΑχαρν 193/2016, ΕιρΧαν 28/2014, ΕιρΧαν 713/2013, ΤΝΠ Νόμος.

⁴⁹² Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η θέση αυτή της νομολογίας των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων στερεί από τον ανακόπτοντα τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, Σ. Πανταζόπουλος, Σχόλιο στην ΜΠΣερ 84/2014, ΕλλΔνη 2014, 902.

⁴⁹³ ΕιρΑθ 2305/2013, ΤΝΠ Νόμος.

ανακοπή και αυτός (ο ανακόπτων) έχει κληθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα για τη συζήτηση της ανακοπής και δεν εμφανισθεί κατά την εκφώνηση της υπόθεσης από τη σειρά του οικείου πινακίου, η ανακοπή απορρίπτεται. Στην ως άνω διάταξη, όμως, δεν προβλέπονται οι συνέπειες σε περίπτωση που απουσιάζει ο καθ' ου η ανακοπή. Ελλείψει ειδικότερης ρύθμισης και κατ' εφαρμογή του άρθρου 591 παρ. 1 εδ. α ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 άρθρο τέταρτο του Ν. 4335/2015, σύμφωνα με το οποίο τα άρθρα 1 έως 590 εφαρμόζονται και στις ειδικές διαδικασίες, εκτός αν αντιβαίνουν προς τις ειδικές διατάξεις των διαδικασιών αυτών, εφαρμοστέα είναι η διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ, όπως αυτή αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 άρθρο δεύτερο παρ. 2 του Ν. 4335/2015, και οι ισχυρισμοί του ανακόπτοντος θεωρούνται ομολογημένοι από τον ερημοδικαζόμενο καθ' ου η ανακοπή. Το δικαστήριο ερευνά αυτεπαγγέλτως ποιος από τους διαδίκους επισπεύδει τη συζήτηση. Αν τη συζήτηση της ανακοπής επισπεύδει ο ανακόπτων και ο καθ' ου η ανακοπή έχει κληθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα για τη συζήτηση της ανακοπής και δεν εμφανισθεί κατά την εκφώνηση της υπόθεσης από τη σειρά του οικείου πινακίου ή δε λάβει κανονικά μέρος στη δίκη, οι περιεχόμενοι στην ανακοπή πραγματικοί ισχυρισμοί του ανακόπτοντος θεωρούνται ομολογημένοι⁴⁹⁴.

Οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας του ανακόπτοντος επέρχονται μόνο ως προς τη βασιμότητα των λόγων ανακοπής κατά της διαταγής πληρωμής. Αν όμως η ανακοπή είναι απαράδεκτη λόγω μη εμπρόθεσμης άσκησής της ή λόγω έλλειψης παθητικής νομιμοποίησης, το δικαστήριο πρέπει να την απορρίπτει για τον λόγο αυτό. Και αυτό διότι το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης της ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής, όπως άλλωστε και της έφεσης⁴⁹⁵ καθώς αυτές δεν εμπíπτουν στην εξουσία διάθεσης του ανακόπτοντος⁴⁹⁶. Συμπερασματικά, καλώς καταργήθηκε με τον Ν. 4335/2015 η ρύθμιση του Ν. 4055/2012, η οποία επεκτείνοντας το σύστημα της μονομερούς συζήτησης ερήμην του ανακόπτοντος στις ανακοπές κατά διαταγών πληρωμής ανεξάρτητα από τη φύση της απαίτησης και το είδος της διαδικασίας με αποτέλεσμα αυτός να δικάζεται ωσει παρών, επιβάρυνε πολύ την ταχύτητα εκδίκασης των σχετικών διαφορών^{497, 498}.

Σε ό,τι αφορά τους πρόσθετους λόγους της ανακοπής, αυτοί σε περίπτωση ερημοδικίας διαδίκου, λόγω του παρακολουθηματικού χαρακτήρα τους, θα ακολουθήσουν τις διατάξεις που ισχύουν εκάστοτε για την εκδίκαση της ανακοπής. Αν όμως δεν έχουν ασκηθεί παραδεκτά και ερημοδικεί ο ανακόπτων δε θα απορριφθούν λόγω της ερημοδικίας του αλλά λόγω του απαραδέκτου της άσκησης τους. Η σε περίπτωση απουσίας αμφοτέρων των διαδίκων ματαίωση της συζήτησης της ανακοπής συνεπάγεται και τη ματαίωση της συζήτησης των πρόσθετων λόγων, ενώ σε περίπτωση απαραδέκτου της συζήτησης της ανακοπής δε συζητούνται ούτε οι πρόσθετοι λόγοι⁴⁹⁹. Δε νοείται δε ερημοδικία ανακόπτοντος στη συζήτηση του κύριου δικογράφου της

⁴⁹⁴ Σ. Πανταζόπουλος, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2019, 330, ΜΠΘεσ 9908/2019, ΕλλΔνη 2020, 1713.

⁴⁹⁵ Όπως και της αγωγής, όπως έχει εκτεθεί παραπάνω καθώς προηγείται η εξέταση του παραδεκτού και του νόμιμου καθώς η απόρριψη της αγωγής λόγω ερημοδικίας του ενάγοντος κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ είναι απόρριψη επί της ουσίας.

⁴⁹⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΠΠΘεσ 9908/2019, ΕλλΔνη 2020, 1713.

⁴⁹⁷ Σ. Πανταζόπουλος, Οι νομοθετικές τροποποιήσεις του Ν. 4335/2025 στη διαδικασία έκδοσης διαταγής πληρωμής και στη δίκη της εναντίον της ανακοπής, ΕφΑΔ 2016, 13 επ.

⁴⁹⁸ Σ. Πανταζόπουλος, Οι τροποποιήσεις του ΚΠολΔ στα ένδικα μέσα, στις ειδικές διαδικασίες και στο γενικό μέρος της αναγκαστικής εκτέλεσης βάσει του Ν. 4335/2015, ΕΠολΔ 2015, 266.

⁴⁹⁹ Σ. Πανταζόπουλος, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2019, 308 επ.

ανακοπής και προσκήκουσα συμμετοχή του στη συζήτηση δικογράφου πρόσθετων λόγων αυτής ή αντίστροφα⁵⁰⁰.

4.4.4 ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΟΥ ΜΙΣΘΟΥ

Προβληματισμό είχε προκαλέσει η διαταγή πληρωμής οφειλόμενου μισθού που προβλέφθηκε στο άρθρο 636Α ΚΠολΔ (προστέθηκε με το άρθρο 48 Ν. 4488/2017) και ειδικότερα αν στη δίκη της ανακοπής κατ' αυτής εφαρμόζεται το άρθρο 632 παρ. 7 ΚΠολΔ σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος, οπότε επέρχονται οι δυσμενείς συνέπειες αυτής ή καλείται σε εφαρμογή το άρθρο 621 παρ. 2 εδ. β ΚΠολΔ διότι δε δικαιολογείται διαφορετική αντιμετώπιση της ερημοδικίας κατά την εκδίκαση της αγωγής για οφειλόμενους μισθούς και κατά την εκδίκαση της ανακοπής εφόσον πρόκειται για εργατική απαίτηση^{501, 502}. Τον προβληματισμό αυτό αντιλήφθηκε ο νομοθέτης και για τον λόγο αυτό πρόσθεσε στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 636Α ΚΠολΔ τη φράση «με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 621 μπορεί να ζητηθεί η έκδοση διαταγής πληρωμής οφειλόμενου μισθού κατά τις διατάξεις των άρθρων 623 έως 636» και ως εκ τούτου στην περίπτωση ερημοδικίας στη δίκη της ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής από οφειλόμενο μισθό ο απών διάδικος δικάζεται ωσει παρών^{503, 504, 505}.

4.4.5 ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΜΙΣΘΙΟΥ

Σύμφωνα με το άρθρο 642 ΚΠολΔ η ανακοπή κατά της διαταγής απόδοσης της χρήσης μισθίου εκδικάζεται ως μισθωτική διαφορά. Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 645 ΚΠολΔ εκδικάζεται ως μισθωτική διαφορά ακόμη και όταν με κοινή ανακοπή προσβάλλεται διαταγή στην οποία έχει σωρευθεί αίτημα καταβολής οφειλόμενων μισθωμάτων⁵⁰⁶. Επί ερημοδικίας του ανακόπτοντος η ανακοπή απορρίπτεται κατ' άρθρο 272 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 591 ΚΠολΔ καθώς η θέση του ενάγοντος ταυτίζεται με αυτή του ανακόπτοντος, ενώ επί ερημοδικίας του καθ' ου η ανακοπή, εφαρμόζεται το άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 591 παρ. 1 ΚΠολΔ και οι περιεχόμενοι στην ανακοπή πραγματικοί ισχυρισμοί του ανακόπτοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα, για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η ανακοπή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση, που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως⁵⁰⁷.

4.5 ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Με τον Ν. 4335/2015 οι δίκες περί την εκτέλεση δικάζονται με τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών (άρθρα 614 επ. ΚΠολΔ) σε συνδυασμό με το άρθρο 591 ΚΠολΔ και εφαρμόζονται σε αυτές οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας⁵⁰⁸.

⁵⁰⁰ Σ. Πανταζόπουλος, Πρόσθετοι λόγοι ανακοπής, 2015, 95.

⁵⁰¹ Π. Γιαννόπουλος, Οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4842/2021 στις ειδικές διαδικασίες, τα ασφαλιστικά μέτρα και την εκούσια δικαιοδοσία, ΕλλΔνη 2022, 36.

⁵⁰² Σ. Πανταζόπουλος, Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2019, 330.

⁵⁰³ Ι. Κατράς, Οι ειδικές διαδικασίες μετά τον Ν. 4842/2021, ΕλλΔνη 2022, 101.

⁵⁰⁴ Κ. Μακρίδου, Αξιολόγηση των ρυθμίσεων του πρόσφατου Ν. 4842/2021 για την τακτική και τις ειδικές διαδικασίες, Αρμ 2022, 11.

⁵⁰⁵ ΜΠΠατρ 663/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁰⁶ Κ. Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, 206.

⁵⁰⁷ Ι. Κατράς, Αστικές και νέες εμπορικές μισθώσεις, 2020, 468.

⁵⁰⁸ Ν. Νίκας, Δίκαιο αναγκαστικής εκτέλεσης, 2017, 655 επ.

4.5.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ

Με τον Ν. 4335/2015 η ανακοπή του άρθρου 933 ΚΠολΔ εκδικάζεται πλέον με τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών. Με τη διαδικασία αυτή καθορίζονται και οι συνέπειες της ερημοδικίας των διαδίκων. Σύμφωνα άλλωστε με τη διάταξη του άρθρου 591 παρ. 1 ΚΠολΔ σε όλες και στις περιουσιακές διαφορές εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ. Εξαιρέση αποτελούν μόνο οι εργατικές διαφορές στις οποίες εξακολουθεί να ισχύει το σύστημα της μονομερούς διεξαγωγής της συζήτησης. Σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος, η ανακοπή κατά εκτελεστού τίτλου απορρίπτεται ως ουσία αβάσιμη, ενώ σε περίπτωση ερημοδικίας του καθ' ου η ανακοπή ο λόγος της ανακοπής θα θεωρηθεί ομολογημένος εφόσον βέβαια κριθεί παραδεκτός και νόμιμος^{509, 510}. Διατυπώθηκε προβληματισμός ως προς τις συνέπειες της ερημοδικίας στην περίπτωση που ο εκτελεστός τίτλος είναι δικαστική απόφαση εκδοθείσα με τη διαδικασία των εργατικών διαφορών ή την ειδική διαδικασία των διαφορών από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση καθώς σε αυτές ισχύει το σύστημα της μονομερούς συζήτησης (άρθρα 595, 621 παρ. 2 ΚΠολΔ). Υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η ρητή παραπομπή της διάταξης του άρθρου 937 παρ. 3 ΚΠολΔ στη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών καθιστά ορθότερη την άποψη ότι και σε αυτές τις περιπτώσεις ισχύουν τα γενικά περί περιουσιακών διαφορών και επομένως οι συνέπειες της ερημοδικίας προσδιορίζονται από τα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ⁵¹¹. Τον προβληματισμό αυτό αντιλήφθηκε ο νομοθέτης και το άρθρο 937 παρ. 3 ΚΠολΔ τροποποιήθηκε με τον Ν. 4842/2021, καθώς η τροποποίηση αυτή είναι αποτέλεσμα των ερμηνευτικών, αλλά κυρίως των πρακτικών ζητημάτων, που ανέκυψαν στην πράξη από τις προηγούμενες τροποποιήσεις του Ν. 4335/2015⁵¹² και για τον λόγο αυτό πρόσθεσε στη διάταξη αυτή τις λέξεις «εκτός αν ορίζεται διαφορετικά» και ως εκ τούτου στην περίπτωση ερημοδικίας στη δίκη της ανακοπής κατά της εκτέλεσης με εκτελεστό τίτλο δικαστική απόφαση εκδοθείσα με τις ως άνω διαδικασίες (εργατικές, οικογενειακές) ο απών διάδικος δικάζεται ωσει παρών⁵¹³. Όπως, ήδη αναφέρθηκε σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 937 παρ. 3 ΚΠολΔ, στις δίκες σχετικά με την εκτέλεση για την εκδίκαση των ανακοπών εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών των άρθρων 614 επ. ΚΠολΔ και επομένως και στην ανακοπή τρίτου κατ' άρθρο 936 ΚΠολΔ ισχύουν όσα αναφέρθηκαν παραπάνω για την ερημοδικία διαδίκου⁵¹⁴ όπως και στην ανακοπή κατά της προσωπικής κράτησης κατ' άρθρο 1054 ΚΠολΔ⁵¹⁵. Με την ίδια διαδικασία δικάζεται και η ανακοπή κατά της δήλωσης τρίτου του άρθρου 986 ΚΠολΔ⁵¹⁶ όπως αυτό διαμορφώθηκε ύστερα από την τελευταία τροποποίηση του με τον Ν.

⁵⁰⁹ Ν. Κωνσταντινίδης, Διαδικασία εκδίκασης ανακοπής κατά της εκτέλεσης (933 ΚΠολΔ) - Ερημοδικία διαδίκων και ένδικα μέσα κατά της απόφασης, Αρμ 2018, 1056.

⁵¹⁰ ΜΠΚαστ 43/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁵¹¹ Σ. Μούζουρα, Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις στο Δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης με τον Ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 2016, 982 επ.

⁵¹² Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4842/2021.

⁵¹³ ΜΠΠατρ 663/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁵¹⁴ Χ. Απαλλαγάκη/Σ. Σταματόπουλος, Ο νέος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο μετά τους Ν. 4842 και Ν. 4855/2021, 2022, 3023.

⁵¹⁵ Η ανακοπή αυτή, η οποία ανοίγει δίκη περί την εκτέλεση με τη συμπληρωματική εφαρμογή των άρθρων 933 ΚΠολΔ, λόγω της σπουδαιότητας των διαφορών που αφορούν την προσωπική ελευθερία υπάγεται στην αρμοδιότητα του Πολυμελούς Πρωτοδικείου στην περιφέρεια του οποίου εκτελείται, Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική Εκτέλεση, 2022, 849 επ.

⁵¹⁶ Κατά την κρατούσα γνώμη πριν τον Ν. 4335/2015 η ανακοπή αυτή δεν άνοιγε δίκη περί την εκτέλεση, αλλά αποτελούσε ειδική μορφή της ανακοπής του άρθρου 583 ΚΠολΔ ενώ μετά τον Ν. 4335/2015 διατυπώθηκε η άποψη ότι ανοίγει δίκη περί την εκτέλεση, Σ. Τσαντίνης/Β. Χατζηγιωάννου, Διαδικασία εκδίκασης της ανακοπής κατά της

4842/2021, επιλύοντας τη διχοστασία που υπήρχε στη νομολογία ως προς το εάν η ανακοπή αυτή δικάζεται κατά την τακτική ή τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών. Στις δίκες τις σχετικές με την εκτέλεση δεν επιτρέπεται η ανακοπή ερημοδικίας ούτε στο πρωτοβάθμιο ούτε στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο κατ' άρθρο 937 παρ. 1β. Ανακοπή ερημοδικίας όμως επιτρέπεται κατά της ερήμην απόφασης επί ανακοπής σχετικής με την προσωπική κράτηση κατ' άρθρο 1054 παρ. 2 ΚΠολΔ. Η δε απόφαση επί της ανακοπής τρίτου κατ' άρθρο 986 ΚΠολΔ υπόκειται σε ένδικα μέσα και επιτρέπεται και η άσκηση της ανακοπής ερημοδικίας (άρθρο 501 ΚΠολΔ), διότι η δίκη της ανακοπής δεν είναι δίκη περί την εκτέλεση και το άρθρο 937 παρ. 1 στοιχ. β ΚΠολΔ δεν εφαρμόζεται⁵¹⁷.

4.5.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΟΠΗ ΚΑΤΑ ΠΙΝΑΚΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ

Οι διατάξεις των άρθρων 271 και 272 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 591 παρ. 1 ΚΠολΔ εφαρμόζονται και στην ανακοπή κατά πίνακα κατάταξης. Το άρθρο 621 παρ. 2 εδ. β ΚΠολΔ που προβλέπει ότι σε περίπτωση ερημοδικίας στις εργατικές διαφορές η διαδικασία προχωρεί σαν να είναι όλοι παρόντες δεν πρέπει να τύχει εφαρμογής στη συγκεκριμένη ανακοπή για να μη δημιουργούνται αποκλίσεις που δε δικαιολογούνται από τον σκοπό και την αποστολή της. Σε περίπτωση ερημοδικίας του καθ' ου η ανακοπή, αφού ερευνηθεί το νόμιμο και το εμπρόθεσμο της κλήσης του ερευνάται το παραδεκτό και το νόμιμο της ανακοπής και των λόγων της. Αν οι λόγοι της ανακοπής αφορούν μόνο το νόμιμο του πίνακα κατάταξης (πχ σειρά κατάταξης ή ύπαρξη ή όχι προνομίου) η ερημοδικία του καθ' ου δεν εμφανίζει ενδιαφέρον. Αν όμως αφορούν πραγματικά περιστατικά τότε αν δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως αυτά θεωρούνται ομολογημένα^{518, 519}. Επίσης, αν οι λόγοι της ανακοπής αποτελούν άρνηση ή αμφισβήτηση της απαίτησης του καθ' ου και εφόσον ο τελευταίος ερημοδικών δεν εισφέρει στη δίκη τα θεμελιωτικά της απαίτησής του περιστατικά, δεν ανταποκρίνεται στο βάρος της απόδειξης⁵²⁰ και η ανακοπή σε βάρος του γίνεται δεκτή. Αν όμως οι λόγοι της ανακοπής αποτελούν αιτιολογημένη άρνηση της απαίτησής του με επίκληση εκ μέρους του ανακόπτοντος συγκεκριμένων προς τούτο πραγματικών περιστατικών τότε η ερημοδικία του καθ' ου έχει ως αποτέλεσμα αυτά να θεωρούνται ομολογημένα. Στην πράξη επίσης, στην περίπτωση συνεκδίκασης ανακοπών κατά πίνακα κατάταξης, υπάρχει το ενδεχόμενο ο ίδιος καθ' ου στη μία ανακοπή να παρίσταται και να αποδεικνύει την απαίτησή του και στην έτερη συνεκδικαζόμενη να μην παρίσταται και ως εκ τούτου να μην την αποδεικνύει. Παρά την αντίφαση αυτή κάθε ανακοπή θα κριθεί αυτοτελώς. Αν ερημοδικεί ο ανακόπτων εφόσον έχει ερευνηθεί αν ο ίδιος επισπεύδει τη συζήτηση ή αν έχει κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα σε περίπτωση που την επισπεύδει ο καθ' ου τότε το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την ανακοπή κατ' άρθρο 272 παρ. 1 ΚΠολΔ. Αυτό σημαίνει ότι η ανακοπή, εφόσον ασκήθηκε παραδεκτά και ενώπιον του καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδίου δικαστηρίου, θα απορριφθεί ανεξάρτητα από τον προβαλλόμενο λόγο ως ανυποστήρικτη ακόμη και αν αυτός

αρνητικής δήλωσης τρίτου (986 ΚΠολΔ) μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4335/2015, Γνωμοδότηση, ΕλλΔνη 2018, 699.

⁵¹⁷ Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική Εκτέλεση, ο.π., 770 επ, 778.

⁵¹⁸ Α. Βαθρακοκόιλης/Γ. Πλαγάκος, Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, 2020, 249 επ.

⁵¹⁹ Οι λόγοι της ανακοπής είναι αιτιάσεις που αφορούν την ορθότητα του πίνακα κατάταξης, που μπορούν να στηρίζονται είτε στο ουσιαστικό δίκαιο, αναγόμενες στη γένεση ή την ύπαρξη της απαίτησης του καθ' ου η ανακοπή η οποία έχει αναγγελθεί, είτε στο δικονομικό δίκαιο και να αναφέρονται στον προνομιούχο χαρακτήρα και την τάξη της κατάταξης, ΜονΕφΘεσ 49/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁵²⁰ ΑΠ 765/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1001/2019, ΑΠ 108/2018, ΑΠ 99/2017, ΑΠ 711/2016, ΜΠΛαμ 46/2022, ΤΝΠ Νόμος.

αφορά παράβαση κανόνα δικαίου ή άρνηση της απαίτησης του καθ' ου το βάρος της απόδειξης της οποίας φέρει ο τελευταίος⁵²¹. Μεταξύ των καθ' ων η ανακοπή κατά πίνακα κατάταξης δε δημιουργείται δεσμός αναγκαστικής παθητικής ομοδικίας, διότι η διαδικασία της κατάταξης είναι μεν ενιαία όχι όμως και αδιαίρετη, η δε ισχύς και το δεδικασμένο της απόφασης περιορίζεται μεταξύ των διαδίκων και δεν επιδρά στους μη μετέχοντες στη δίκη άλλους δανειστές, με αποτέλεσμα εάν κάποιος από τους καθ' ων δεν παρίσταται να μη θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται από τους παριστάμενους καθ' ων⁵²². Όταν, όμως, ασκείται κοινή ανακοπή από ή κατά περισσότερων δανειστών ή συνεκδικάζονται ξεχωριστές ανακοπές, με τις οποίες προσβάλλεται η κατάταξη της ίδιας απαίτησης, (οπότε, για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία της απαίτησης, η κατάταξη της οποίας προσβάλλεται, δεν είναι λογικό να εκδοθούν αντίθετες αποφάσεις, υπάρχει δε και ανάγκη αντιπαραβολής και σύγκρισης των απαιτήσεων των περισσότερων ανακοπτόντων μεταξύ τους και με τις απαιτήσεις των περισσότερων, από τους καθ' ων οι ανακοπές), υφίσταται μεταξύ των περισσότερων ανακοπτόντων και των περισσότερων καθ' ων οι ανακοπές αναγκαστική ομοδικία⁵²³. Στο πλαίσιο της εν λόγω συνεκδίκησης των περισσότερων ανακοπών και της επιβαλλόμενης σύγκρισης των απαιτήσεων των ανακοπτόντων, οι οποίες δεν ικανοποιούνται πλήρως με την αποβολή του καθ' ου η ανακοπή δανειστή, διαμορφώνεται επιγενομένη αναγκαστική ομοδικία μεταξύ των περισσότερων ανακοπτόντων (άρθρο 76 παρ. 1 περ.δ ΚΠολΔ) διότι η από την ακύρωση της κατάταξης του καθ' ου κατάταξή τους επιδέχεται μόνο ενιαία ρύθμιση, αφού για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία της απαίτησης, η κατάταξη της οποίας προσβάλλεται, δεν είναι λογικό να εκδοθούν αντίθετες αποφάσεις, υπάρχει δε, όπως αναφέρθηκε, και ανάγκη αντιπαραβολής και σύγκρισης των απαιτήσεων των περισσότερων ανακοπτόντων μεταξύ τους και με τις απαιτήσεις των περισσότερων από τους καθ' ων οι ανακοπές⁵²⁴. Όταν λοιπόν υφίσταται ενεργητική ή παθητική απλή ομοδικία και απουσιάζει ένας εκ των ομοδίκων αυτός δικάζεται ερήμην υφιστάμενος τις συνέπειες της ερημοδικίας του χωρίς να αντιπροσωπεύεται από τους λοιπούς ομοδίκους του. Τα ίδια ισχύουν και για τον απλό προσθέτως παρεμβαίνοντα αφού μεταξύ αυτού και του κύριου διαδίκου δημιουργείται δεσμός απλής ομοδικίας. Όταν όμως υφίσταται αναγκαστική ομοδικία και απουσιάζει ένας εκ των ομοδίκων αυτός αντιπροσωπεύεται από τον παριστάμενο ομόδικό του. Τα ίδια ισχύουν και για τον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντα αφού μεταξύ αυτού και του κύριου διαδίκου δημιουργείται δεσμός αναγκαστικής ομοδικίας⁵²⁵. Τέλος, στην ανακοπή κατά πίνακα κατάταξης κατά το άρθρο 937 παρ. 1 αρ. 2 ΚΠολΔ δεν επιτρέπεται ανακοπή ερημοδικίας ούτε στον πρώτο ούτε στον δεύτερο βαθμό.

4.6 ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Στο πέμπτο βιβλίο του ΚΠολΔ στα άρθρα 682-738Α περιλαμβάνονται οι διατάξεις που ρυθμίζουν τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

⁵²¹ Α. Βαθρακοκόιλης/Γ. Πλαγάκος, Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, ο.π., 249 επ.

⁵²² ΑΠ 4/1995, ΕφΛαρ 368/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΜΠΘεσ 9969/2020, ΜΠΛαμ 209/2018, ΜΠΗλ 167/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁵²³ ΑΠ 21/2020, ΑΠ 189/2016, ΑΠ 1229/2008, ΑΠ 1226/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁵²⁴ ΜονΕφΠειρ 229/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁵²⁵ Α. Βαθρακοκόιλης/Γ. Πλαγάκος, Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, ο.π., 256.

4.6.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΑΔΙΚΟΥ

Ύστερα από τις τροποποιήσεις του Ν. 4842/2021 στο νέο άρθρο 686 παρ. 7 ΚΠολΔ προβλέπεται ρητά ότι «αν κατά τη συζήτηση της αίτησης ή της ανταίτησης στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί κάποιος διάδικος ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος στη συζήτηση, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι». Ο νομοθέτης ακολουθώντας την κρατούσα στη νομολογία άποψη⁵²⁶ και συμβαδίζοντας με το ισχύον στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ανακριτικό σύστημα επέλεξε την παραπάνω ρύθμιση, η οποία άλλωστε συμβαδίζει και με την αντίστοιχη της εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί νομολογιακά^{527, 528, 529}. Μέχρι την τελευταία ως άνω τροποποίηση ο ΚΠολΔ δεν περιελάμβανε ρύθμιση αντίστοιχη των λοιπών διαδικασιών, όπως τα άρθρα 271 παρ. 3, 272 παρ. 1, 469, 591, 621 παρ. 2, 754 ΚΠολΔ, για την περίπτωση της ερημοδικίας στα ασφαλιστικά. Από τη διάταξη του άρθρου 691 παρ. 1 ΚΠολΔ σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο μπορεί και αυτεπαγγέλτως να συγκεντρώσει όλα τα στοιχεία που απαιτούνται για τον σχηματισμό της κρίσης του γινόταν δεκτό ότι η ερημοδικία οποιουδήποτε διαδίκου δεν έχει βλαπτικές δικονομικές συνέπειες, διότι αυτές συνδεόμενες αποκλειστικά με το συζητητικό σύστημα είναι ασύμβατες με την παραπάνω ρύθμιση. Έτσι, η υπόθεση των ασφαλιστικών μέτρων δικάζεται σαν να ήταν παρών κατά τη συζήτησή της και ο απολειπόμενος διάδικος⁵³⁰. Τα ασφαλιστικά μέτρα είναι επαχθή για τον καθ' ου και γι' αυτό πρέπει να πιθανολογούνται οι προϋποθέσεις που απαιτεί ο νόμος και όχι να παρέχονται μόνο εξαιτίας της ερημοδικίας του⁵³¹. Προβληματισμός όμως διατυπώθηκε ως προς το εάν πρέπει η ερημοδικία του καθ' ου η αίτηση να αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζεται η ερημοδικία του αιτούντος και ειδικότερα, αν η απουσία του αιτούντος, συνδεόμενη με το περιορισμένο κατ' άρθρο 691 παρ. 1 ΚΠολΔ σύστημα διάθεσης από τη δυνατότητα που έχει το δικαστήριο να συγκεντρώνει και αυτεπαγγέλτως όλα τα αναγκαία για τον σχηματισμό της κρίσης του στοιχεία, πρέπει να οδηγεί σε απόρριψη της αίτησης ως ανυποστήρικτης, εφόσον ο ίδιος ο αιτών με την απουσία του έχει εγκαταλείψει το ενδιαφέρον του προς υποστήριξή της, ούτε βέβαια μπορεί αυτός να αντιμετωπίζεται στην αιτούμενη προσωρινή

⁵²⁶ Εφαθ 2542/2015, ΕφαΔΠολΔ 2016, 757, Εφαθ 2225/2009, ΕλλΔνη 2010, 497, ΠΠΠειρ 3246/2015, ΤΝΠ Νόμος, ΠΠΑ 6961/1990, Αρμ 1991, 63, ΜΠΛαμ 427/2019, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΒερ 188/2018, Αρμ 2018, 1700, ΜΠΑ 1228/2017, ΜΠΘεσ 11456/2017, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΠΑτρ 7/2016, ΕλλΔνη 2016, 253, ΜΠΑ 105/2015, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΠΑτρ 19/2015, ΕλλΔνη 2015, 239, ΜΠΑ 7807/2014, ΕλλΔνη 2016, 532, ΜΠΑ 9126/2014, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 16982/2014, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 115/2013, ΕλλΔνη 2013, 514, ΜΠΘεσ 3537/2013, ΕλλΔνη 2013, 821, ΜΠΘεσ 18784/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΜΠΘεσ 17765/2010, ΤΝΠ Νόμος.

⁵²⁷ Α. Στεργιούλα, Σχόλιο στην ΜΠΑ 1172/2021, ΕλλΔνη 2022, 290.

⁵²⁸ Ι. Δεληκωστόπουλος, Σημείωμα στην ΜΠΚαλ 117/2016, ΕΠολΔ 2016, 439.

⁵²⁹ Το άρθρο 754 ΚΠολΔ για την εκουσία διαδικασία προβλέπει ότι αν ο αιτών δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί αλλά δε μετέχει κανονικά στη συζήτηση και εμφανιστεί ο καθ' ου η αίτηση ή ο τρίτος που έχει κλητευθεί ή έχει παρέμβει, η συζήτηση προχωρεί σαν να είχε εμφανιστεί ο αιτών και το δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση κατ' ουσίαν. Οι συνέπειες της ερημοδικίας του καθ' ου καθ' ου η αίτηση δεν προκύπτουν ευθέως από τον νόμο. Το άρθρο 754 ΚΠολΔ για την ταυτότητα του νομικού λόγου εφαρμόζεται και στην περίπτωση που δεν εμφανιστεί ή δεν λάβει κανονικά μέρος στη συζήτηση ο καθ' ου η αίτηση ή τρίτος που κλητεύθηκε, ΜΠΠΑτρ 326/2022, ΜΠΠΑτρ 616/2022, ΜΠΛαμ 123/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁵³⁰ ΜΠΑ 5007/2021, ΜΠΑ 1315/2021, ΤΝΠ Νόμος, ΕλλΔνη 2022, 1463, ΜΠΘεσ 10148/2021, ΕλλΔνη ΜΠΚερκ 759/2021, ΜΠΑ 1228/2017, ΜΠΚεφ 4/2013, ΤΝΠ Νόμος, Δ. Κράνης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 72.

⁵³¹ Ι. Κατράς, Σχόλιο στην ΜΠΘεσ 3537/2013, ΕλλΔνη 2013, 822.

δικαστική προστασία ευνοϊκότερα από την οριστική^{532, 533, 534}. Πριν ο νομοθέτης με τον Ν. 4842/2021 επιλύσει το ως άνω ζήτημα, ως προς την ερημοδικία του αιτούντος είχε διατυπωθεί και η άποψη ότι από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 591, 690, 691, 692 και 272 παρ. 1 ΚΠολΔ, προκύπτει ότι εάν ο αιτών δεν παρασταθεί κατά τη συζήτηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων που επισπεύδεται με επιμέλειά του, αυτή απορρίπτεται. Κατά τους υποστηρίζοντες τη θέση αυτή η αντίθετη άποψη, κατά την οποία, ελλείψει ειδικής αντίθετης ρύθμισης, η ερημοδικία του αιτούντος δε συνεπάγεται δυσμενείς δικονομικές συνέπειες για αυτόν και η υπόθεση δικάζεται σαν να ήταν παρών, παραβλέπει το γεγονός ότι η παράσταση του αιτούντος συνδέεται σαφέστατα με το σύστημα διάθεσης, που ισχύει και στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και συναρτάται με το δικαίωμα αυτού να υποστηρίξει ή μη την αίτησή του⁵³⁵. Ο τρόπος όμως με τον οποίο αντιμετωπίζεται το δικονομικό ζήτημα της ερημοδικίας στη δίκη των ασφαλιστικών μέτρων δεν μπορεί να εξαρτάται από τη δικονομική θέση του (αιτούντος ή καθ' ου) και στη μία περίπτωση να οδηγούμαστε στις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας και στη δεύτερη στο μονομερές σύστημα συζήτησης⁵³⁶. Σε κάθε περίπτωση, στις περιπτώσεις που δεν πρόκειται για ασφαλιστικά μέτρα, αλλά η εκδίκαση της υπόθεσης γίνεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, οπότε η απόφαση προσβάλλεται και με ένδικα μέσα, είναι λογικό να εφαρμόζονται πλέον ευθέως οι διατάξεις των άρθρων 271 παρ. 3 και 272 παρ. 1 του ΚΠολΔ^{537, 538}. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 699 ΚΠολΔ αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή για μεταρρύθμιση των μέτρων αυτών δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά⁵³⁹. Οι αποφάσεις που αναφέρονται στην ως άνω διάταξη είναι εκείνες οι οποίες κατά ρητή διάταξη του ΚΠολΔ εκδίδονται κατά τη διαδικασία των άρθρων 686 επ. περί ασφαλιστικών μέτρων, όπως οι περιπτώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 378, 632 παρ. 2, 644 παρ. 2, 912 παρ. 2, 918 παρ. 5, 929 παρ. 3, 938 παρ. 3, 994 και 1019 παρ. 1 ΚΠολΔ. Στις περιπτώσεις αυτές είναι προφανές ότι δε χωρούν ένδικα μέσα σύμφωνα με την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 699 ΚΠολΔ. Οσάκις, όμως, διατάξεις του ΑΚ ή άλλου νόμου παραπέμπουν στη διαδικασία των άρθρων 686 επ. ΚΠολΔ, το επιτρεπτό ή μη της άσκησης του ενδίκου μέσου της έφεσης κατά της απόφασης εξαρτάται από το εάν με αυτή δικάστηκε αίτηση λήψης ή ανάκλησης ασφαλιστικών μέτρων υπό την έννοια του άρθρου 682 ΚΠολΔ, διώκουσα, δηλαδή, την εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος ή την προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης και, σε καταφατική περίπτωση, δε χωρεί έφεση κατά της απόφασης, σύμφωνα με το προαναφερθέν άρθρο 699 ΚΠολΔ. Τουναντίον, αν με την απόφαση δε διατάσσεται ασφαλιστικό μέτρο με την παραπάνω έννοια, αλλά ρυθμίζεται οριστικά η διαφορά, τότε η διάταξη του άρθρου 699 ΚΠολΔ δεν έχει εφαρμογή και η έφεση επιτρέπεται κατά τον γενικό κανόνα των άρθρων 12 παρ. 1 και 511 ΚΠολΔ. Η διάκριση δε στηρίζεται μόνο στη γραμματική διατύπωση του άρθρου 699 ΚΠολΔ, αλλά επιβάλλεται και από την έντονη διαφορά των αποφάσεων, οι οποίες τέμνουν

⁵³² ΜΠΑ 1172/2021, ΕλλΔνη 2022, 288, ΜΠΘεσ 15162/2018, ΕλλΔνη 2019, 543, ΜΠΒολ 1007/2017, ΕλλΔνη 2017, 1764.

⁵³³ Α. Πλεύρη, Σημείωση στην ΠΠΘεσ 634/2020, Η ερημοδικία του αιτούντος ασφαλιστικού μέτρου συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησής του, ΕλλΔνη 2022, 1461.

⁵³⁴ Ι. Κατράς, Σημείωση στην ΠΠΒολ 1007/2017, Ερημοδικία διαδίκου στα ασφαλιστικά μέτρα, ΕλλΔνη 2017, 1764.

⁵³⁵ ΠΠΘεσ 634/2020, ΕλλΔνη 2022, 1461, ΜΠΘεσ 15162/2018, ΕλλΔνη 2019, 543, ΜΠΒολ 1007/2017, ΕλλΔνη 2017, 1764, ΜΠΚεφ 28/2014, ΕλλΔνη 2014, 585.

⁵³⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στις ΠΠΘεσ 634/2020 και ΜΠΘεσ 10148/2021, η ερημοδικία του αιτούντος ή του καθ' ου η αίτηση, στη δίκη των ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2022, 1463 επ.

⁵³⁷ Ι. Κατράς, σχόλιο στην ΜΠΘεσ 3537/2013, ΕλλΔνη 2013, 822.

⁵³⁸ ΠΠΣυρ 1/2017, Αρμ 2023, 70.

⁵³⁹ Διαφορετικά ορίζεται στο άρθρο 734 παρ. 3 ΚΠολΔ όπου προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης έφεσης κατά απόφασης ασφαλιστικών μέτρων νομής ή κατοχής.

οριστικά την ουσία της διαφοράς και εκείνων, οι οποίες δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων. Τα ασφαλιστικά μέτρα δεν τέμνουν την ουσία της διαφοράς, η οποία θα κριθεί από το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο, κατά της απόφασης του οποίου τα ένδικα μέσα είναι κατά κανόνα παραδεκτά. Αντιθέτως, όμως, οι τέμνουσες κατ' ουσίαν την διαφορά αποφάσεις (όπως οι ρυθμιστικές της εκτέλεσης υποθέσεις) και αν ακόμη εκδόθηκαν κατά τη διαδικασία των άρθρων 686 επ. ΚΠολΔ, αποκτούν δύναμη δεδικασμένου και δεν είναι ορθό τη δεσμευτικότητα αυτή να αποκτούν χωρίς ένδικα μέσα, με τα οποία επιτυγχάνεται επανέλεγχος της υπόθεσης με τον σκοπό επανόρθωσης των τυχόν σφαλμάτων, καθόσον η παραπομπή των υποθέσεων αυτών στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δε σημαίνει και λήψη ασφαλιστικών μέτρων, αλλά εφαρμογή της σύντομης και απλής διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων⁵⁴⁰. Τέλος, ανακοπή ερημοδικίας είναι απαράδεκτη στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων⁵⁴¹ κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 699 ΚΠολΔ, ενώ με τη διαδικασία αυτή δικάζονται και η αναστολή της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης κατ' άρθρο 938 ΚΠολΔ⁵⁴² και η αίτηση ανατροπής κατάσχεσης κατ' άρθρο 1019 ΚΠολΔ, οπότε σε περίπτωση ερημοδικίας το δικαστήριο θα προχωρήσει στη συζήτηση της υπόθεσης σαν να ήταν όλοι οι διάδικοι παρόντες⁵⁴³.

4.6.2 ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

Οι διατάξεις των παρ. 3 και 4 του άρθρου 115 με την προηγούμενη μορφή του, όπως δηλαδή αυτό ίσχυε πριν την τροποποίησή του με την παρ. 2 του άρθρου πρώτου του άρθρου 1 του Ν. 4335/2015, όριζαν ότι ενώπιον του ειρηνοδικείου οι διάδικοι έχουν δικαίωμα, και όχι υποχρέωση, όπως στα άλλα δικαστήρια να υποβάλλουν προτάσεις, με παράλληλη δυνατότητα του ειρηνοδίκη να υποχρεώσει τους διαδίκους να καταθέσουν προτάσεις σε δύσκολες υποθέσεις. Ήδη με την τροποποιημένη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 115, όπως αυτή ισχύει από 1/1/2016 καταλαμβάνουσα και τις εκκρεμείς κατά τον χρόνο έναρξης ισχύος του Ν. 4335/2015 υποθέσεις κατά το άρθρο ένατο παρ. 4 Ν. 4335/2015, η κατάθεση των προτάσεων καθίσταται υποχρεωτική και στο ειρηνοδικείο, καταργουμένης της δυνατότητας της παράλειψης κατάθεσης, διατηρείται δε η προαιρετική κατάθεση προτάσεων μόνο στις υποθέσεις των μικροδιαφορών, λόγω του μικρού οικονομικού αντικειμένου των τελευταίων και της εν γένει απλότητας των οικείων υποθέσεων, στις οποίες ούτως ή άλλως επιτρέπεται η παράσταση των διαδίκων χωρίς την παρουσία πληρεξουσίων δικηγόρων. Συνεπώς ακόμα και στις εκκρεμείς κατά την 1/1/2016 ενώπιον του ειρηνοδικείου ή του μονομελούς πρωτοδικείου υποθέσεις ασφαλιστικών μέτρων, η κατάθεση σημειώματος - προτάσεων είναι πλέον υποχρεωτική, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη ότι κατά το άρθρο 94 ΚΠολΔ, όπως ισχύει από 1/1/2016 μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 1 άρθρο πρώτο παρ. 2 Ν. 4335/2015, η παράσταση με δικηγόρο είναι πλέον υποχρεωτική και στις δίκες ασφαλιστικών μέτρων και δεν επιτρέπεται η παράσταση του διαδίκου αυτοπροσώπως. Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι ο νομοθέτης θέλησε να συνδέσει την προαιρετική κατάθεση προτάσεων με την δυνατότητα αυτοπρόσωπης παράστασης του διαδίκου (μικροδιαφορές) και αντιστρόφως την υποχρεωτική κατάθεση προτάσεων με την υποχρεωτική παράσταση δικηγόρου (όλες οι άλλες διαδικασίες πλην των μικροδιαφορών). Στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων οι διάδικοι πρέπει να καταθέσουν το έγγραφο σημειώμα τους το αργότερο ως το τέλος της συζήτησης στο ακροατήριο, εκτός αν το δικαστήριο έταξε προθεσμία για την υποβολή

⁵⁴⁰ ΕφΑθ 1373/2008, ΕλλΔνη 2008, 856.

⁵⁴¹ ΜΠΑ 5007/2021, ΜΠΠατρ 19/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁴² Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική Εκτέλεση, ο.π., 315.

⁵⁴³ ΜΠΑ 3192/2021, ΝοΒ 2021/1463, ΕιρΘασ 26/2022, ΤΝΠ Νόμος.

σημειωμάτων μετά το πέρας της συζήτησης κατ' άρθρο 691 παρ. 3 εδ. α ΚΠολΔ, μαζί με όλα τα αποδεικτικά και διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με το σημείωμά τους, καθώς υπάρχει υποχρέωση προς προαπόδειξη. Κύρωση από τη μη κατάθεση ή μη εμπρόθεσμη κατάθεση ή γενικά μη κανονική κατάθεση προτάσεων είναι η ερημοδικία του διαδίκου, έστω και αν ο διάδικος είχε εμφανισθεί και είχε προφορικά αναπτύξει τους ισχυρισμούς του⁵⁴⁴. Η παραπάνω άποψη ενισχύεται από την παραβολή του κειμένου του ως άνω άρθρου πριν και μετά την τροποποίηση του με τον Ν. 4335/2015, όπου πλέον με τη νέα ρύθμιση αφαιρέθηκε το στοιχείο β της παρ. 2 που ρητά καθιέρωνε την κατ' εξαίρεση παράσταση του δικηγόρου στις δίκες των ασφαλιστικών μέτρων και παρέχεται πλέον η δυνατότητα αυτοπρόσωπης παράστασης του διαδίκου μόνο στα ειρηνοδικεία στις μικροδιαφορές και για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος. Η έννοια της αποτροπής επικείμενου κινδύνου, που υπήρχε και στην παλαιά διατύπωση του ως άνω άρθρου 94 παρ. 2 ΚΠολΔ, δεν ταυτίζεται με την αντίστοιχη έννοια της αποτροπής του επικείμενου κινδύνου ως προϋπόθεση του παραδεκτού της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων κατ' άρθρο 682 παρ. 1 ΚΠολΔ, αλλά ερμηνεύεται στενά και σημαίνει ότι η μη άμεση ανεύρεση δικηγόρου, ο οποίος είναι αναγκαίος παραστάτης στις πολιτικές δίκες λόγω της νομικής του παιδείας, που σε περίπτωση απορίας διορίζεται από το κράτος με την ταχεία διαδικασία του Ν. 3226/2004, δωρεάν νομική βοήθεια και η αναβολή της επιχείρησης της συγκεκριμένης διαδικαστικής πράξης (σε όλες τις διαδικασίες και όχι μόνο σε αυτή των ασφαλιστικών μέτρων) θα έθετε σε κίνδυνο (πχ παραγραφής) τα συμφέροντα του διαδίκου, πράγμα που δεν ισχύει (καταρχήν) σε συζήτηση αίτησης ασφαλιστικών μέτρων που έχει προσδιοριστεί καιρό πριν από τη συζήτηση και έχει επιδοθεί στον αντίδικο⁵⁴⁵. Υπάρχει βέβαια και εδώ η αντίθετη άποψη. Το άρθρο 94 ΚΠολΔ προβλέπει ότι η δικαστική παράσταση του διαδίκου χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο επιτρέπεται στο ειρηνοδικείο στις μικροδιαφορές των άρθρων 466 επ. ΚΠολΔ και για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος. Στο άρθρο αυτό δεν αναφέρεται η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ως εξαίρεση της υποχρεωτικής παράστασης του διαδίκου με δικηγόρο. Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά το άρθρο 682 παρ. 1 ΚΠολΔ αποτελεί η συνδρομή επείγουσας περίπτωσης ή επικείμενου κινδύνου και επομένως η έννοια του επικείμενου κινδύνου του άρθρου 94 παρ. 2 ΚΠολΔ ταυτίζεται με εκείνη της 682 ΚΠολΔ και ως εκ τούτου δεν είναι υποχρεωτική η παράσταση του διαδίκου με δικηγόρο στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Δε θα ήταν δυνατό το ίδιο δικαστήριο επιλαμβανόμενο της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων να κρίνει ότι πρέπει να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος και από την άλλη πλευρά να μην επιτρέπει την αυτοπρόσωπη παράσταση του διαδίκου διότι δε συντρέχει επικείμενος κίνδυνος καθώς θα ήταν αντιφατικό⁵⁴⁶. Πρέπει βέβαια να αναφερθεί το γεγονός ότι παρέχεται η δυνατότητα στον δικαστή να υποχρεώσει το διάδικο να προσλάβει δικηγόρο, αφού εκτιμήσει τις ιδιαίτερες περιστάσεις κατ' άρθρο 94 παρ. 3 ΚΠολΔ⁵⁴⁷.

4.6.3 ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΙΝΑΚΙΟΥ

Η αίτηση για λήψη ασφαλιστικών μέτρων δεν εγγράφεται στο πινάκιο και για τον λόγο αυτό η διάταξη του άρθρου 226 παρ. 4 ΚΠολΔ σύμφωνα την οποία, όταν η υπόθεση αναβάλλεται, με επισημείωση του Δικαστή στο πινάκιο, για μεταγενέστερη δικάσιμο, δεν απαιτείται και νέα

⁵⁴⁴ ΕρΧαν 92/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁴⁵ ΜΠΜεσ 8/2016, ΕΠολΔ 2015, 769.

⁵⁴⁶ ΜΠΠερ 501/2016, ΝοΒ 2016, 2075.

⁵⁴⁷ Ε. Τζουνάκου, Υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων μετά τον Ν. 4335/2015, ΝοΒ 2017, 1001.

κλήτευση του διαδίκου, είναι ανεφάρμοστη στη διαδικασία αυτή. Αυτό σημαίνει ότι δεν υφίσταται νόμιμη κλήτευση του απόντος διαδίκου, αφού αυτός έπρεπε να κληθεί εκ νέου, για να παραστεί στη μετ' αναβολή δικάσιμο. Αν αυτός δεν κλητευθεί η αίτηση πρέπει να απορριφθεί, ως απαράδεκτη⁵⁴⁸ ακόμη και αν είχε κλητευθεί νόμιμα για την αρχική δικάσιμο⁵⁴⁹. Επίδοση πρακτικού αναβολής δεν απαιτείται αν ο απών διάδικος είχε παρασταθεί στην προηγούμενη της μετ' αναβολή δικάσιμο και έλαβε γνώση της μη οριστικής απόφασης του δικαστηρίου περί αναβολής κατ' άρθρο 310 ΚΠολΔ. Ωστόσο, αν, παρά τη ρητή πρόβλεψη του νόμου για τη μη εγγραφή στο πινάκιο των υποθέσεων που εκδικάζονται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, λάβει χώρα εσφαλμένα τέτοια εγγραφή, δεν επέρχεται ακυρότητα παρά μόνο με την απόδειξη και επίκληση βλάβης κατ' άρθρο 159 αριθ. 1 ΚΠολΔ. Σε μια τέτοια περίπτωση δεν πρέπει να παραβλέπεται, πάντως, πως η έστω και εσφαλμένη (λχ εκ παραδρομής του γραμματέα) εγγραφή στο πινάκιο μπορεί να διευκολύνει τους διαδίκους στην παρακολούθηση της πορείας της υπόθεσης. Ζήτημα, ωστόσο, γεννάται στην περίπτωση αυτή αν μπορεί να τύχει εφαρμογής η ρύθμιση της πλασματικής κλήτευσης των διαδίκων στη μετ' αναβολή δικάσιμο. Με δεδομένο ότι ο γραμματέας της έδρας οφείλει –εφόσον τηρείται πινάκιο– να μεταφέρει την υπόθεση που αναβλήθηκε στη σειρά των υποθέσεων που πρέπει να συζητηθούν στη νέα δικάσιμο, χωρίς να εξετάζει το νομότυπο της εγγραφής της στο πινάκιο, μπορεί να υποστηριχθεί καταρχήν ότι η ανωτέρω ρύθμιση βρίσκει εφαρμογή και στην εξεταζόμενη περίπτωση. Αυτονόητη προϋπόθεση, όμως, για να γίνει κάτι τέτοιο δεκτό είναι η εκ μέρους των διαδίκων (θετική) γνώση για τη σχετική εγγραφή στο πινάκιο, διότι μόνο τότε οι ενδιαφερόμενοι μπορούν, μέσα από το δημόσιο αυτό βιβλίο, να παρακολουθήσουν την πορεία της υπόθεσης. Κάτω από το πρίσμα αυτό δεν μπορεί να αποκλεισθεί στην περίπτωση της εσφαλμένης εγγραφής της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων στο πινάκιο η ανωτέρω ρύθμιση, η οποία επέρχεται ως δικονομική συνέπεια μόνης της εγγραφής της υπόθεσης στο πινάκιο, ανεξάρτητα αν, λόγω της φύσης της υπόθεσης, δεν έπρεπε να λάβει χώρα τέτοια εγγραφή, στο μέτρο που ο επισπεύδων τη συζήτηση διάδικος εύλογα έχει τη δικαιολογημένη πεποίθηση ότι δεν υποχρεούται να προβεί σε νέα κλήτευση του αντιδίκου του, που δεν παραστάθηκε στην προηγούμενη της μετ' αναβολή δικάσιμο, όταν ο τελευταίος έχει λάβει γνώση για τη σχετική εγγραφή στο πινάκιο και συνεπώς είναι σε θέση να παρακολουθήσει την πορεία της υπόθεσης⁵⁵⁰.

4.6.4 ΑΙΤΗΣΗ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ/ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 686 ΚΠολΔ η γραμματεία του δικαστηρίου υποβάλλει αμέσως την αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων στον δικαστή του μονομελούς πρωτοδικείου ή τον ειρηνοδίκη, ο οποίος ορίζει τόπο, ημέρα και ώρα για τη συζήτησή της, διατάζει την κλήση εκείνων κατά των οποίων απευθύνεται η αίτηση, ορίζει τον τρόπο κατά τον οποίο θα γνωστοποιηθεί σε αυτούς η κλήση, καθώς και το χρονικό διάστημα που πρέπει να μεσολαβήσει κατά την κρίση του μεταξύ της επίδοσης της κλήσης και της συζήτησης. Αν όμως κατά τη σύνταξη της πράξης κατάθεσης της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων στη γραμματεία του δικαστηρίου, ορίστηκε μεν δικάσιμος για την εκδίκασή της, πλην όμως δεν καθορίστηκε προθεσμία κλήτευσης του καθ' ου η αίτηση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 686 του ΚΠολΔ, η παράλειψη αυτή δεν επιδρά στην εγκυρότητα του δικογράφου και

⁵⁴⁸ ΜΠΧαλκ 477/1993, ΕλλΔνη 1994, 1160.

⁵⁴⁹ ΜΠΘεσ 13212/2002, ΧρΙΔ 2002, 807.

⁵⁵⁰ ΜΠΧαν 41/2013, ΤΝΠ Νόμος.

στις συνέπειες της πραγματικής επίδοσης αυτού στον καθ' ου⁵⁵¹. Αυτό έχει να κάνει με την ταχύτητα της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων τα οποία άλλωστε προϋποθέτουν κατ' επείγουσα περίπτωση ή επικείμενο κίνδυνο για το ασφαλιστέο δικαίωμα που επιτρέπει τη λήψη του ασφαλιστικού μέτρου ακόμη και χωρίς κλήτευση του καθ' ου. Η λήψη του ασφαλιστικού μέτρου χωρίς την παρουσία του αντιδίκου είναι εξαιρετικό δίκαιο και γι' αυτό προβλέπεται το ένδικο βοήθημα της αίτησης ανάκλησης απόφασης του άρθρου 696 παρ. 1 ΚΠολΔ⁵⁵².

Κατά τη διάταξη του άρθρου 695 ΚΠολΔ η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων έχει προσωρινή ισχύ που δεσμεύει το Δικαστήριο μέχρι την, κατά τα άρθρα 696 - 698 ΚΠολΔ, ανάκληση ή μεταρρύθμισή της. Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 696 του ΚΠολΔ, αν κάποιος δεν έλαβε μέρος ή δεν κλήθηκε κατά τη συζήτηση αίτησης στην οποία εκδόθηκε απόφαση που διέταξε ασφαλιστικά μέτρα ή μεταρρύθμισε ή ανακάλεσε απόφαση ασφαλιστικών μέτρων και έχει έννομο συμφέρον, δικαιούται να ζητήσει την ανάκληση ή τη μεταρρύθμιση της απόφασης από το δικαστήριο που την εξέδωσε. Σκοπός της παραπάνω διάταξης είναι να εξασφαλιστεί το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα ακρόασης. Το εν λόγω ένδικο βοήθημα όμως δεν αποτελεί υποκατάστατο της ανακοπής ερημοδικίας⁵⁵³. Αυτό συμβαίνει διότι για να γίνει δεκτή κατ' ουσίαν η αίτηση ανάκλησης θα πρέπει ο αιτών να επικαλεστεί και το δικαστήριο να πιθανολογήσει την ύπαρξη διαδικαστικών ή ουσιαστικών σφαλμάτων της προς ανάκληση απόφασης κατά το άρθρο 687 ή μετά από παραβάσεις του άρθρου 686 παρ. 2 ΚΠολΔ. Δεν είναι, ωστόσο, απαραίτητη η επίκληση μεταβολής των πραγμάτων^{554, 555}. Για να στηριχθεί αίτηση ανάκλησης με βάση τη διάταξη του άρθρου 696 παρ. 1 του ΚΠολΔ, δεν αρκεί απλά η μη νομότυπη και εμπρόθεσμη κλήτευση του αιτούντος την ανάκληση, αλλά περαιτέρω: α) έννομο συμφέρον του αιτούντος και β) επίκληση και πιθανολόγηση από αυτόν ότι το ληφθέν ασφαλιστικό μέτρο δε διατάχθηκε νόμιμα, λόγω μη συνδρομής των αναγκαίων προϋποθέσεων⁵⁵⁶. Σύμφωνα, δηλαδή με την αληθή έννοια του άρθρου 696 παρ. 1 ΚΠολΔ, έχει δικαίωμα να υποβάλει αίτηση για ανάκληση απόφασης που εκδόθηκε κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων όχι αυτός που απλώς δικάστηκε ερήμην, αλλά αυτός που δικάστηκε ερήμην επειδή δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα. Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση νόμιμης ερημοδικίας του αιτούντος την ανάκληση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων, η αίτηση ανάκλησης, η οποία στηρίζεται μόνο στην ερημοδικία απορρίπτεται ως μη νόμιμη, εκτός αν δε στηρίζεται μόνο στην ερημοδικία, αλλά γίνεται και επίκληση των προϋποθέσεων της παραγράφου 3 του άρθρου 696 ΚΠολΔ περί μεταβολής των συνθηκών, οπότε το δικαστήριο θα ερευνήσει και αυτό τον λόγο ανάκλησης⁵⁵⁷. Αν ο αιτών που ζήτησε τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων δεν είχε κλητευθεί νόμιμα στη συζήτηση που επισπεύσθηκε από τον αντίδικό του και απορρίφθηκε η αίτησή του δε δικαιούται να ζητήσει την ανάκληση της απορριπτικής απόφασης. Έχει όμως τη δυνατότητα να

⁵⁵¹ ΜΕΦΔωδ 158/2019, Αρμ 2019, 733 επ.

⁵⁵² Ι. Ρεβολίδης, Σχόλιο στη ΜονΕΦΔωδ 158/2019, Αρμ 2019, 733 επ.

⁵⁵³ Η Αναθεωρητική Επιτροπή ΚΠολΔ είχε διευκρινίσει ότι το δικαίωμα άσκησης της αίτησης ανάκλησης του άρθρου 696 παρ. 1, δε δίδεται όταν ο διάδικος, μολονότι κλητεύθηκε νομότυπα και εμπρόθεσμα στη συζήτηση δεν παρέστη. Σκοπός του νόμου είναι να κατοχυρώσει το δικαίωμα της ακρόασης και όχι, με την ανάκληση της απόφασης, κατά τα προαναφερόμενα, να υποκαταστήσει την αναίτιολογητη ανακοπή ερημοδικίας που δεν αναγνωρίζεται στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ΜΠΘεσ 45732/2007, Δίκη 2008, 419 με παρατηρήσεις Κ. Μπέη, ΜΠΠειρ 1038/1993, Δίκη 1994, 1089.

⁵⁵⁴ ΜΠΛαμ 396/2018, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠΘεσ 45732/2007, Δίκη 2008, 419.

⁵⁵⁵ Ι. Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα, 2010, 77 επ.

⁵⁵⁶ ΜΠΡοδ 493/2017, ΜΠΡοδ 804/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁵⁷ ΜΠΠειρ 8105/2003, ΕλλΔνη 2006, 940.

υποβάλει νέα αίτηση ασφαλιστικών μέτρων χωρίς να δεσμεύεται από το δεδικασμένο της απορριπτικής απόφασης⁵⁵⁸.

4.6.5 ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 724 ΚΠολΔ ο δανειστής μπορεί με βάση οριστική απόφαση, καθώς και με διαταγή πληρωμής χρηματικών απαιτήσεων να ζητήσει εγγραφή προσημείωσης υποθήκης και να επιβάλει συντηρητική κατάσχεση στα χέρια του οφειλέτη ή τρίτου για το ποσό που επιδικάζεται με την απόφαση ή ορίζεται ότι πρέπει να καταβληθεί με τη διαταγή πληρωμής. Κατά τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου το δικαστήριο που εξέδωσε την οριστική απόφαση ή τη διαταγή πληρωμής μπορεί με αίτηση εκείνου κατά του οποίου στρέφονται και κατά τη διαδικασία του άρθρου 702 παρ. 1, να αναστείλει ολικά ή εν μέρει την εκτέλεση των ασφαλιστικών μέτρων που αναφέρονται στην παρ. 1, αν πιθανολογείται η εξόφληση ή η ανυπαρξία, ολική ή εν μέρει, της απαίτησης για την οποία έχει εκδοθεί η οριστική απόφαση ή η διαταγή πληρωμής ή να περιορίσει την εκτέλεση σε ορισμένα περιουσιακά στοιχεία, αν πιθανολογείται ότι τα στοιχεία αυτά είναι επαρκή για την εξασφάλιση της απαίτησης. Από το παραπάνω άρθρο προκύπτει ότι τίτλο για την αυτοδύναμη εκ μέρους του δανειστή επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων της συντηρητικής κατάσχεσης ή της προσημείωσης υποθήκης, ως εξασφαλιστικό μέτρο για την ικανοποίηση της απαίτησης που του επιδικάστηκε, αποτελεί και η οριστική απόφαση⁵⁵⁹, μόλις εκδοθεί και χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη επίδοσή της στον οφειλέτη. Γίνεται δεκτό ότι η οριστική αυτή απόφαση δεν απαιτείται να έχει κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή⁵⁶⁰. Εξάλλου, υπάρχει η δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων βάσει οριστικής απόφασης κατά τα άρθρα 519 παρ. 1 και 521 παρ. 1, σύμφωνα με τα οποία, παρά το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προθεσμίας και της άσκησης της έφεσης αντίστοιχα, είναι επιτρεπτή η λήψη ασφαλιστικών μέτρων, άρα και εκείνων, που προβλέπονται στο άρθρο 724 παρ. 1⁵⁶¹. Σκοπός του άρθρου 724 παρ. 1 ΚΠολΔ, όπως ισχύει, είναι η αποτελεσματική διασφάλιση των απαιτήσεων του δανειστή, ο οποίος, έπειτα από τη διεξαγωγή της διαγνωστικής δίκης, στην οποία μάλιστα κατοχυρώνεται το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης του οφειλέτη (σε αντίθεση με τη διαταγή πληρωμής, η οποία δεν παρουσιάζει περισσότερο εχέγγυα ορθής κρίσης από την οριστική απόφαση, που δέχθηκε την αγωγή και διέγνωσε την ισχύ της επικαλούμενης χρηματικής αξίωσης του δανειστή), επιτυγχάνει την έκδοση οριστικής απόφασης που επιδικάζει τις απαιτήσεις του. Κατά την περίπτωση που η εν λόγω απόφαση δεν έχει κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή και ως εκ τούτου ο δανειστής δεν έχει δυνατότητα επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης, είναι επιβεβλημένη η διασφάλιση της μελλοντικής ικανοποίησης των απαιτήσεών του (όταν αποκτήσει εκτελεστό τίτλο) με την επιβολή συντηρητικής κατάσχεσης ή την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης⁵⁶². Μάλιστα, η χορήγηση στον δανειστή του δικαιώματος εγγραφής προσημείωσης υποθήκης, προς τον σκοπό της διασφάλισης της προνομιακής ικανοποίησης των απαιτήσεών του σε μελλοντικό χρόνο, είναι ανεξάρτητη από την ύπαρξη εκτελεστού τίτλου κατά του οφειλέτη. Συγκεκριμένα, εάν απορρίφθηκε το αίτημα να κηρυχθεί η οριστική απόφαση προσωρινά εκτελεστή (ή εάν δεν

⁵⁵⁸ Δ. Κράνης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 1364.

⁵⁵⁹ Ακόμη και η οριστική αναγνωριστική απόφαση είναι νόμιμος τίτλος των αυτοδύναμων ασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 724 παρ. 1 ΚΠολΔ, ΑΠ 927/2021, ΤΝΠ Νόμος, Ε. Γεωργακοπούλου, Προσημείωση υποθήκης και συντηρητική κατάσχεση με οριστική απόφαση κατά το άρθρο 724 ΚΠολΔ, ΝοΒ 2022, 984 επ.

⁵⁶⁰ Ε. Φραγκουδάκη, Η οριστική απόφαση ως τίτλος εγγραφής προσημείωσης υποθήκης και επιβολής συντηρητικής κατάσχεσης μετά την τροποποίηση του άρθρου ΚΠολΔ με τον Ν. 4335/2015, ΝοΒ 2019, 13 επ.

⁵⁶¹ Σ. Κρασσάς, Παρατηρήσεις στις ΑΠ 251/2020 και ΑΠ 1000/2020, ΝοΒ 2021, 1457.

⁵⁶² ΑΠ 927/2021, ΑΠ 1184/2021, ΜΠΑ 625/2022, ΤΝΠ Νόμος.

υποβλήθηκε αντίστοιχο αίτημα), δε θίγεται η δυνατότητα εγγραφής προσημείωσης υποθήκης (ή επιβολής συντηρητικής κατάσχεσης) με βάση την απόφαση αυτή, καθόσον η απόρριψη του εν λόγω αιτήματος εμποδίζει μεν την ικανοποίηση, μέσω αναγκαστικής εκτέλεσης, της επίδικης απαίτησης, δεν εμποδίζει όμως τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, όπως είναι η προσημείωση υποθήκης και η συντηρητική κατάσχεση⁵⁶³. Οι προϋποθέσεις κήρυξης μίας απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής (άρθρα 907 - 911 ΚΠολΔ) δεν ταυτίζονται με τη βασική προϋπόθεση επιβολής των παραπάνω ασφαλιστικών μέτρων, που είναι ο επικείμενος κίνδυνος. Εξάλλου, η νομική φύση καθεμίας από τις δύο αυτές διαδικασίες (αναγκαστική εκτέλεση και ασφαλιστικά μέτρα) είναι διαφορετική και λειτουργεί για διαφορετικό σκοπό, αφού η αναγκαστική εκτέλεση που διενεργείται με βάση τις προσωρινά εκτελεστές αποφάσεις (ήτοι τις οριστικές αποφάσεις που μπορούν να εκτελεστούν, αν και δεν είναι αμετάκλητες, τελεσίδικες ή ανέκκλητες, κατ' εξαίρεση του κανόνα, κατά τον οποίο τα αποτελέσματα των δικαστικών αποφάσεων - δεδικασμένο και εκτελεστότητα - αρχίζουν από την τελεσιδικία τους) δεν είναι «προσωρινή», αλλά της ίδιας φύσης, όπως και αυτή που χωρεί δυνάμει των υπολοίπων αποφάσεων (τελεσιδίκων κλπ) και επιδιώκεται η ικανοποίηση της απαίτησης του δανειστή με την αναγκαστική κατάσχεση και την εν συνεχεία διενέργεια πλειστηριασμού του κατασχεμένου πράγματος για την ικανοποίηση της χρηματικής του απαίτησης από το πλειστηρίασμα. Αντιθέτως, η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης και η συντηρητική κατάσχεση, ως ασφαλιστικά μέτρα, αποτελούν μορφή προσωρινής δικαστικής προστασίας του δανειστή για την εξασφάλιση ή διατήρηση χρηματικής απαίτησης του, εάν ληφθεί υπόψη η καθυστερημένη οπωσδήποτε οριστική του προστασία και η, εξαιτίας τούτου, ύπαρξη κινδύνου αποξένωσης του οφειλέτη από την κατασχετή περιουσία του, με αποτέλεσμα την αδυναμία του δανειστή να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση, όταν θα έχει αποκτήσει εκτελεστό τίτλο⁵⁶⁴. Η αποδοχή της αντίθετης άποψης ότι η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης ή συντηρητικής κατάσχεσης, δυνάμει οριστικής απόφασης, είναι δυνατή μόνο στην περίπτωση που αυτή έχει κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή, θα εισήγαγε και ένα νέο κριτήριο για την κήρυξη της απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής, ήτοι τη δυνατότητα ή όχι του δανειστή να επιβάλει προσημείωση ή συντηρητική κατάσχεση, γεγονός που δεν προκύπτει ούτε από το γράμμα της διάταξης ούτε από τον σκοπό της. Άλλωστε, και στις διατάξεις των άρθρων 519 παρ. 1 και 521 παρ. 1 ΚΠολΔ ορίζεται ότι, παρά το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προθεσμίας και της άσκησης της έφεσης, είναι επιτρεπτή η λήψη ασφαλιστικών μέτρων, άρα και εκείνων που προβλέπονται στο άρθρο 724 παρ. 1 ΚΠολΔ, εφόσον, εννοείται, συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις για τη λήψη τους κατά τα άρθρα 682 παρ. 1 και 690 επ. ΚΠολΔ, ενώ και η αναστολή εκτελεστότητας της διαταγής πληρωμής δεν εμποδίζει τη λήψη των προβλεπόμενων στο άρθρο 724 ΚΠολΔ ασφαλιστικών μέτρων, σύμφωνα με την αντίστοιχη ρητή διατύπωση της διάταξης του άρθρου 632 παρ. 3 εδ. γ ΚΠολΔ⁵⁶⁵.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τίτλο για τη λήψη των ασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 724 ΚΠολΔ αποτελεί και η ερήμην απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, η οποία υπόκειται άλλωστε σε έφεση και ανακοπή ερημοδικίας αλλά και εκείνη του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, η οποία δεν υπόκειται μεν σε έφεση, υπόκειται όμως σε ανακοπή ερημοδικίας. Η τελευταία δεν είναι τελεσίδικη απόφαση και μετά την άσκηση του εν λόγω ενδίκου μέσου αναβιώνει η εκκρεμοδικία και ο διάδικος μπορεί να ζητήσει με αίτησή του την αναστολή των αναφερόμενων

⁵⁶³ Εφαθ 950/2022, Εφαθ 809/2022, Εφαθ 450/2022, ΜονΕφαθ 1814/2023, ΜονΕφαθ 1313/2022, ΜονΕφαθ 2844/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁶⁴ ΜονΕφΠατρ 466/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁶⁵ ΑΠ 251/2020, ΝοΒ 2021, 1443, ΜΠΑ 625/2022, ΤΝΠ Νόμος.

στο ως άνω άρθρο ασφαλιστικών μέτρων. Στην περίπτωση δε της πρωτοβάθμιας ερήμην απόφασης ο εναγόμενος που ερημοδικάστηκε και κατά του οποίου ελήφθησαν τα ασφαλιστικά μέτρα της πρώτης παραγράφου του άρθρου 724 ΚΠολΔ μπορεί να ασκήσει την αίτηση αναστολής της δεύτερης παραγράφου του ίδιου άρθρου κατά την εκδίκαση της οποίας θα προβάλλει όλους ισχυρισμούς του που αφορούν τόσο την απαίτηση σε βάρος του όσο και την έλλειψη κινδύνου ικανοποίησης αυτής. Προβληματισμό, ωστόσο, δημιουργεί η περίπτωση της άσκησης έφεσης κατά της απόφασης αυτής λόγω του άρθρου 528 ΚΠολΔ που οδηγεί σε εξαφάνισή της και αν αυτή έχει ως επακόλουθο και την εξαφάνισή της ως τίτλο του άρθρου 724 ΚΠολΔ. Εδώ πρέπει να γίνει η εξής διάκριση, αν ο δανειστής δεν έχει επιβάλλει το αυτοδύναμο μέτρο, ο οφειλέτης έχει τη δυνατότητα αναστολής της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 724 ΚΠολΔ. Αν, όμως, έχει προλάβει να το επιβάλει δημιουργείται διαφορά περί την εκτέλεση και σε συνδυασμό της ως άνω παραγράφου με τη διάταξη του άρθρου 702 παρ. 1 ΚΠολΔ⁵⁶⁶ ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την ανάκληση αυτού. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, αν δεχθούμε την απώλεια της ισχύος της πρωτόδικης ερήμην απόφασης ως τίτλου των αυτοδύναμων ασφαλιστικών μέτρων, ο αιτών την αναστολή ή την ανάκληση αρκεί επικαλεστεί την ακυρότητα του τίτλου λόγω της έφεσης του 528 ΚΠολΔ χωρίς να απαιτείται να επικαλεστεί και να αποδείξει οποιονδήποτε ισχυρισμό αναφορικά με την απαίτηση σε βάρος του. Πρόκειται για μία ερμηνεία της διάταξης βολική για τον κακόπιστο οφειλέτη που επιλέγοντας να ερημοδικαστεί μεθοδεύει τον αποκλεισμό του δανειστή από την εξασφάλιση της απαίτησής του. Ορθότερη φαίνεται η ερμηνευτική εκδοχή σύμφωνα με την οποία τα αυτοδύναμα ασφαλιστικά μέτρα λειτουργούν παράλληλα με την εκτελεστότητα του ίδιου του τίτλου και επομένως ο εναγόμενος οφειλέτης που ερημοδικάστηκε πρέπει να επικαλεστεί λόγους αναστολής ή ανάκλησης χωρίς να είναι απαραίτητη η πιθανολόγηση του ενδίκου μέσου για χορηγηθεί η αναστολή ή η ανάκληση⁵⁶⁷.

4.7 ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

Η διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας ρυθμίζεται στο έκτο βιβλίο του ΚΠολΔ στα άρθρα 739-866 ΚΠολΔ. Στην εκουσία δικαιοδοσία η ερημοδικία προβλέπεται στο άρθρο 754 ΚΠολΔ. Σύμφωνα με την προϊσχύσασα διάταξη αν κατά την ορισμένη για τη συζήτηση της αίτησης δικάσιμο δεν εμφανιστεί ο αιτών ή εμφανιστεί και δε λάβει κανονικά μέρος στη συζήτηση, η συζήτηση ματαιώνεται, ακόμη και αν παρίσταται ο τρίτος που κλητεύθηκε ή που είχε ασκήσει παρέμβαση χωρίς να κλητευθεί και εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 746. Αν κατά την ορισμένη για τη συζήτηση της αίτησης δικάσιμο εμφανιστεί ο αιτών και λάβει κανονικά μέρος στη συζήτηση, ενώ δεν εμφανίζεται ή εμφανίζεται αλλά δε μετέχει κανονικά στη συζήτηση ο τρίτος που έχει κλητευθεί ή έχει παρέμβει, η συζήτηση προχωρεί σαν αυτός να είχε εμφανιστεί. Το πλάσμα του άρθρου 271 παρ. 3 δεν ισχύει στην περίπτωση αυτή. Κάνοντας την παραπάνω επιλογή ο νομοθέτης απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στην παρουσία του αιτούντος, προς όφελος άλλωστε του οποίου παρέχεται το ρυθμιστικό ή διαπιστωτικό μέτρο της, στη συζήτηση της υπόθεσης. Επομένως, η ερημοδικία του είχε διαφορετική έννομη συνέπεια σε σχέση με τους υπόλοιπους μετέχοντες στη διαδικασία, αφού οδηγούσε σε ματαίωση αυτής και μάλιστα όχι μόνο όταν ως μοναδικός διάδικος στη δίκη δεν παρίσταται αλλά ακόμη και όταν αυτός απουσιάζει παρίστανται όμως οι λοιποί μετέχοντες (πχ ο έτερος σύζυγος στην αίτηση συναινετικού

⁵⁶⁶ Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι διαφορές που αφορούν την εκτέλεση απόφασης που διατάζει ασφαλιστικά ή ανακαλεί ολικά ή εν μέρει απόφαση γι' αυτά δικάζονται από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση και εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 686 επ. ΚΠολΔ.

⁵⁶⁷ Β. Χατζηϊωάννου, Αυτοδύναμα ασφαλιστικά μέτρα, 2022, 84 επ.

διαζυγίου⁵⁶⁸, προσεπικληθείς, παρεμβαίνων⁵⁶⁹ κτλ). Η επιλογή αυτή είχε τον κίνδυνο διαιώνισης της εκκρεμοδικίας και συνακόλουθα τη δημιουργία δυσμενών καταστάσεων και υπονόμησης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας των λοιπών μετεχόντων στη δίκη για την αποτροπή των οποίων κρίθηκε νομολογιακά ότι, σε περίπτωση επανειλημμένης απουσίας του αιτούντος, το δικαστήριο μπορούσε να τον δικάσει ωσει παρόντα⁵⁷⁰.

Κατά το ισχύον, ύστερα από την τροποποίηση του Ν. 4335/2015, άρθρο 754 ΚΠολΔ⁵⁷¹ αν κατά την εκφώνηση της υπόθεσης στην ορισμένη για τη συζήτηση της αίτησης δικάσιμο δεν εμφανιστούν οι διάδικοι ή εμφανιστούν και δε λάβουν κανονικά μέρος στη συζήτηση, η συζήτηση ματαιώνεται. Αν ο αιτών δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί αλλά δε μετέχει κανονικά στη συζήτηση και εμφανισθεί ο καθ' ου η αίτηση ή ο τρίτος που έχει κλητευθεί ή έχει παρέμβει, η συζήτηση προχωρεί σαν να είχε εμφανιστεί ο αιτών και το δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση κατ' ουσίαν. Από τη διάταξη προκύπτει ότι δε ρυθμίζεται ειδικά η περίπτωση που παρίσταται κανονικά ο αιτών αλλά το έτερο ενδιαφερόμενο μέρος απουσιάζει (πχ ο συμπαραστατέος). Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4335/2015, σκοπός της νέας ρύθμισης της ερημοδικίας στην εκουσία δικαιοδοσία, ήταν να αποφευχθεί η διατήρηση της εκκρεμοδικίας στην περίπτωση, που δεν εμφανίζεται ο αιτών και εμφανίζεται ο καθ' ου ή ο τρίτος που έχει κλητευθεί ή παρέμβει και όχι η διαφοροποίηση της αντιμετώπισης της ερημοδικίας του καθ' ου⁵⁷². Δεν υπάρχει δε περιθώριο αναλογικής εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ για το παραπάνω ενδεχόμενο καθώς αυτή δε συμβαδίζει με την εκουσία διαδικασία αφού σε αυτή αφενός εφαρμόζεται το ανακριτικό σύστημα^{573, 574} και αφετέρου δεν υφίσταται αμφισβητούμενο δικαίωμα και αντιδικία γι' αυτό. Επομένως, ο απών καθ' ου η αίτηση πρέπει να αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζεται και ο αιτών όταν είναι απών ή δεν παρίσταται προσηκόντως δηλαδή να δικάζεται ωσει παρών⁵⁷⁵. Δεν έχει έδαφος εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ περί ερημοδικίας του εναγομένου, στην οποία παραπέμπει η γενική διάταξη του άρθρου 741 ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία «τα άρθρα 1 έως 590 εφαρμόζονται και κατά τη διαδικασία των άρθρων 743 έως 781, εκτός αν είναι αντίθετα προς ειδικές διατάξεις ή δεν προσαρμόζονται στη διαδικασία αυτή». Κι' αυτό, διότι στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας δεν προσαρμόζεται η ως άνω ρύθμιση, η οποία σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου συνεπάγεται πλάσμα ομολογίας των κρίσιμων πραγματικών ισχυρισμών, αφού στη διαδικασία αυτήν το δικαστήριο προστατεύει όχι μόνο το ιδιωτικό αλλά και το δημόσιο συμφέρον⁵⁷⁶.

⁵⁶⁸ Όταν αυτά δικάζονταν κατά τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας πριν την νομοθετική μεταβολή που τα υπήγαγε στην αρμοδιότητα των συμβολαιογράφων.

⁵⁶⁹ Ακόμη και αν αυτός ήθελε υποτεθεί αναγκαίος ομόδικος του αιτούντος, ο τελευταίος σε περίπτωση απουσίας του δε θεωρείται ότι εκπροσωπείται από τον παρεμβαίνοντα αφού οι περί ομοδικίας διατάξεις δεν εναρμονίζονται με τον χαρακτήρα των γνήσιων υποθέσεων εκουσίας δικαιοδοσίας, Π. Αρβανιτάκης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2020, 414.

⁵⁷⁰ Π. Αρβανιτάκης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 414.

⁵⁷¹ Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και στην περίπτωση της συλλογικής αγωγής ελλείψει ειδικής ρύθμισης παρόλο που η εν λόγω ρύθμιση δε συνάδει με τη φύση της, κατά μίας διατυπωθείσας στη θεωρία άποψης, ως μη γνήσιας υπόθεσης εκουσίας δικαιοδοσίας, Ε. Λανταβού, Η συλλογική αγωγή, 2019, 200.

⁵⁷² ΠΠειρ 608/2019, ΕλλΔνη 2020, 836.

⁵⁷³ ΑΠ 1835/2007, ΕΠολΔ 2008, 403.

⁵⁷⁴ Π. Αρβανιτάκης, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης κατά τον ΚΠολΔ, 2001, 159.

⁵⁷⁵ Ι. Κατράς, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 2021, 1107.

⁵⁷⁶ ΜΠΚαλ 117/2016, ΕΠολΔ 2016, 437.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 750 ΚΠολΔ, ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών δικαιούται και δεν υποχρεούται να παρίσταται στην εκδίκαση της υπόθεσης, η εξέταση της οποίας δεν εμποδίζεται από τη μη παράστασή του ως αιτούντος, ακόμη και όταν η διαδικασία λήψης ρυθμιστικού μέτρου έχει κινηθεί με δική του πρωτοβουλία με την προς τούτο υποβολή σχετικής αίτησης στο Δικαστήριο, εφόσον για τη λήψη του μέτρου αυτού ενδιαφέρεται η Πολιτεία⁵⁷⁷. Δεν υφίσταται περιθώριο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 754 ΚΠολΔ η έννομη συνέπεια της οποίας συνδέεται με την ερημοδικία του αιτούντος, προς όφελος του οποίου παρέχεται το εκάστοτε ρυθμιστικό ή διαπιστωτικό μέτρο της εκούσιας δικαιοδοσίας, ενώ δεν είναι απαραίτητη η κατάθεση προτάσεων εκ μέρους του⁵⁷⁸.

Στις υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, γνήσιες και μη γνήσιες, αποκλείεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας. Ανακοπή ερημοδικίας επιτρέπεται για όλες τις υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας στον δεύτερο βαθμό⁵⁷⁹.

Ο ΠτΚ δεν είχε περιλάβει καμία διάταξη για την ερημοδικία. Το άρθρο 44 του ΕισΝΚΠολΔ για τις πτωχευτικές υποθέσεις όριζε στη δεύτερη παράγραφο του ότι οι διατάξεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 764 ΚΠολΔ εφαρμόζονται και στον πρώτο βαθμό. Κατά το δε άρθρο 764 παρ. 2 ΚΠολΔ αν όταν η υπόθεση εκφωνείται δεν εμφανιστεί κανένας διάδικος, η υπόθεση ματαιώνεται και αν κάποιος από τους διαδίκους εμφανιστεί, το δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση κατ' ουσίαν. Στη συνέχεια όμως με το άρθρο 181 περ. η του Ν. 3588/2007 (Πτωχευτικός Κώδικας) καταργήθηκε το άρθρο 44 ΕισΝΚΠολΔ. Η παραπάνω όμως νομοθετική μεταβολή, η οποία μπορεί και να μην υπήρξε συνειδητή επιλογή του πτωχευτικού νομοθέτη είχε ως αποτέλεσμα να εφαρμόζεται πλέον στις πτωχευτικές υποθέσεις σε περίπτωση ερημοδικίας η διάταξη του άρθρου 754 ΚΠολΔ, η οποία κατά την προ του Ν. 4335/2015 μορφή της προέβλεπε ότι αν δεν εμφανιζόταν ο αιτών ή δε λάμβανε μέρος κανονικά στη δίκη, η συζήτηση ματαιωνόταν⁵⁸⁰. Για τις πτωχευτικές όμως υποθέσεις, οι οποίες είχαν υπαχθεί στην εκούσια δικαιοδοσία για λόγους σκοπιμότητας, η λύση αυτή δεν ταίριαζε δεδομένου ότι παράλληλα με την αρχή της διάθεσης ισχύει και η αρχή της ανάκρισης, οπότε και κατ' εξαίρεση το δικαστήριο έπρεπε να προχωρεί στην εξέταση της ουσίας της υπόθεσης, εφόσον εμφανιζόταν σε αυτή έστω και ένας διάδικος⁵⁸¹. Εξάλλου, ο αιτών (πχ οφειλέτης ή εικονικός πιστωτής) είχε τη δυνατότητα κατά τρόπο κακόπιστο και παρελκυστικό να καταθέτει αλλεπάλληλες αιτήσεις πτώχευσης με το ίδιο περιεχόμενο, να μην εμφανίζεται στη συζήτηση και αυτές να ματαιώνονται και έτσι να μην ερευνάται ποτέ η υπόθεση από το δικαστήριο και να παρεμποδίζεται η λήψη δυσμενών για τον οφειλέτη μέτρων⁵⁸². Πρόβλημα προέκυπτε και εάν η αίτηση είχε ασκηθεί από πιστωτή που δεν εμφανίστηκε κατά τη συζήτηση, σε αντίθεση με τον εμφανισθέντα οφειλέτη-καθ' ου, οποίος επιθυμούσε να συζητηθεί η υπόθεση και να επιτύχει την απόρριψή της. Εξάλλου, και μόνη η υποβολή αίτησης πτώχευσης εκ μέρους του πιστωτή, πλήττει την εμπορική πίστη του οφειλέτη και μπορεί να αποτελέσει μέσο πίεσης προς τον τελευταίο για να εξοφλήσει το χρέος του συγκεκριμένου πιστωτή ακόμη και αν έχει βάσιμους

⁵⁷⁷ ΜονΕφΑγ 108/2021, ΜονΕφΠειρ 179/2021, ΜονΕφΠειρ 578/2015, ΜΠΠατρ 169/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁷⁸ ΜΠΑγρ 36/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁷⁹ Π. Αρβανιτάκης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 1499 επ.

⁵⁸⁰ Β. Χατζηϊωάννου, Η δίκη της πτώχευσης και των προληπτικών μέτρων της, 2016, 163 επ.

⁵⁸¹ ΜΠΑ 1202/2008, ΤΝΠ Νόμος.

⁵⁸² Π. Αρβανιτάκης, Η ερημοδικία στις δίκες για την εξυγίανση και την ειδική εκκαθάριση προβληματικών επιχειρήσεων, ΧρΙΔ 2005, 484.

λόγους να αποκρούσει την εξόφλησή του⁵⁸³. Τα παραπάνω όμως προβλήματα επιλύθηκαν με την τροποποίηση του άρθρου 754 ΚΠολΔ με τον Ν. 4335/2015, οπότε αυτό έλαβε το περιεχόμενο που εκτέθηκε παραπάνω.

4.8 ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ

Το τρίτο βιβλίο του ΚΠολΔ αναφέρεται στα ένδικα μέσα και τις ανακοπές και περιλαμβάνει τις γενικές διατάξεις (άρθρα 495-500 ΚΠολΔ) και τις ειδικές διατάξεις για την ανακοπή ερημοδικίας (άρθρα 501-510 ΚΠολΔ), την έφεση (511-537 ΚΠολΔ), την αναψηλάφηση (άρθρα 538-551 ΚΠολΔ), την αναίρεση (άρθρα 552-582 ΚΠολΔ) και την ανακοπή και την τριτανακοπή (άρθρα 583-590 ΚΠολΔ) για τις οποίες έχει ήδη γίνει λόγος.

4.8.1 ΑΝΑΚΟΠΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ

Η ανακοπή ερημοδικίας είναι το τακτικό, μη μεταβιβαστικό ένδικο μέσο, το οποίο μπορεί να ασκήσει ο διάδικος, ο οποίος χωρίς υπαιτιότητά του δικάστηκε ερήμην για να εξαφανιστεί η ερήμην απόφαση και να συζητηθεί εκ νέου η υπόθεσή του⁵⁸⁴ και πιο συγκεκριμένα ο ερημοδικασθείς διάδικος που δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα ή αν συνέτρεχε λόγος ανώτερης βίας.

4.8.1.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ 1834

Κατά το προϊσχύσαν του ΚΠολΔ δίκαιο, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά το ΝΔ της 4/9/1925 «περί της εν μέρει καταργήσεως της ερημοδικίας», όπως αυτό τροποποιήθηκε με το ΝΔ της 20/4-12/5/1926 που κυρώθηκε με τον Ν. 3887/1928, επιτρεπόταν άπαξ σε έκαστο βαθμό δικαιοδοσίας η άσκηση του ενδίκου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας, εφόσον η ερημοδικία έλαβε χώρα κατά την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου ή του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, χωρίς να υπάρχει η ανάγκη να προβληθεί οποιοσδήποτε άλλος λόγος παρά μόνο η διά του ως άνω ενδίκου μέσου εκφραζόμενη δήλωση του ερημοδικασθέντος να μην ισχύσει το καθιερωμένο πλάσμα ομολογίας ή παραίτησης για την ερημοδικία του εναγομένου ή του ενάγοντος αντίστοιχα κατά την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο με σκοπό να εξαφανιστεί η προσβαλλόμενη απόφαση, να συζητηθεί η υπόθεση αντιμωλία και να μπορέσει ο ερημοδικασθείς να εκθέσει τις απόψεις και τους ισχυρισμούς του. Αν η ερημοδικία λάμβανε χώρα σε κάποια μεταγενέστερη της πρώτης συζήτηση, η ανακοπή επιτρεπόταν περιορισμένα δηλαδή μόνο αν ο ερημοδικασθείς δεν είχε κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα⁵⁸⁵. Κατά την εισηγητική έκθεση του ΝΔ 4/9/1925 την υποχρέωση προς νόμιμη κλήτευση του αντιδίκου κατά τις επόμενες συνεδριάσεις είναι ενδεχόμενο να αθέτησε ο επισπεύδων μη καλέσας αυτόν παντάπασιν ή καλέσας αυτόν όχι εμπρόθεσμα προς εμφάνιση. Στις περιπτώσεις αυτές θεωρήθηκε ορθό να χορηγηθεί στον με αυτόν τον τρόπο ακύρωσ δικασθέντα ερήμην, δικαίωμα προς ανακοπή διότι κάθε άλλη ακύρωση σχετική με την κλήτευση κατά τις μεταγενέστερες συζητήσεις δε δύναται να παρακωλύσει την εμφάνιση αυτού⁵⁸⁶. Στην πολιτική δικονομία του 1834 η ανακοπή ερημοδικίας

⁵⁸³ Ε. Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη, Η απόφαση κήρυξης της πτώχευσης – Σχέδιο αναδιοργάνωσης, σε Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Δικονομικά ζητήματα του πτωχευτικού δικαίου, 2012, 255.

⁵⁸⁴ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2020, 31 επ.

⁵⁸⁵ Η. Ηλιακόπουλος, Τα προβλήματα από την κατάργηση του θεσμού της ανατιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, ΝοΒ 1995, 168.

⁵⁸⁶ Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 1938, 4482.

προβλεπόταν στο άρθρο 596 το οποίο όριζε ότι κατά της ερήμην εκδοθείσας απόφασης γίνεται ανακοπή⁵⁸⁷.

4.8.1.2 ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΚΠΟΛΔ

Στη νομοπαρασκευαστική επιτροπή του ΚΠολΔ του 1967 εξετάστηκε το ζήτημα αν είναι σκόπιμο να εξακολουθήσει αναγνωριζόμενο απεριόριστο καταρχήν το δικαίωμα της ανακοπής, ανεξαρτήτως του δικαιολογημένου ή μη της ερημοδικίας, ή να εισαχθεί άλλο σύστημα και δη το του αποκλεισμού καταρχήν της ανακοπής και της παροχής στον ένεκα δικαιολογημένης αιτίας δικασθέντα κατ' ερήμην του ενδίκου βοηθήματος της αποκατάστασης στην πρότερη κατάσταση. Εάν γινόταν δεκτό το ισχύον σύστημα της απεριόριστης αναγνώρισης του δικαιώματος της ανακοπής, κατά τον εισηγητή, ορθότερο και σκοπιμότερο ήταν να παραμείνει και το σύστημα της ερημοδικίας-ομολογίας, ενώ αν εισάγετο το σύστημα της ανακοπής μόνο για δικαιολογημένη αιτία με τη μορφή του ενδίκου βοηθήματος της επαναφοράς των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση, τότε θα έπρεπε να προκριθεί το σύστημα της κατά την ερήμην δίκη υποχρεωτικής κατ' ουσίαν έρευνας της υπόθεσης από τον δικαστή όπως γινόταν κατά τη δεύτερη, τρίτη κτλ συζήτηση. Λογικά δεν ήταν αδύνατο να συνδυαστεί το σύστημα της ερημοδικίας-ομολογίας με το σύστημα του καταρχήν αποκλεισμού της ανακοπής. Στον συνδυασμό αυτό προέβαινε η αυστριακή δικονομία. Ο Εισηγητής αφού εξέθεσε τα συστήματα ερημοδικίας-ομολογίας, ερημοδικίας-άρνησης και το σύστημα το αποκλίνουν μερικώς από το δεύτερο κάποιων νεότερων δικονομιών (αυστριακής, πολωνικής, σερβικής), όπως αυτά έχουν εκτεθεί αναλυτικά παραπάνω, εισηγήθηκε υπέρ του πρώτου εξ αυτών. Ως προς το ζήτημα του καταρχήν παραδεκτού της ανακοπής απεριόριστα ή μόνο στην περίπτωση δικαιολογημένης απουσίας παρατήρησε ότι και γι' αυτό περισσότερα του ενός συστήματα επικρατούσαν στις διάφορες νομοθεσίες. Οι περισσότερες από τις παλαιότερες νομοθεσίες επέτρεπαν την ανακοπή καταρχήν ανεξάρτητα του δικαιολογημένου ή μη της ερημοδικίας (γερμανική, γαλλική, ουγγρική, πολωνική). Άλλες αντιθέτως αναγνώριζαν το ένδικο μέσο ή βοήθημα της ανακοπής, εξαρτώντας όμως το παραδεκτό αυτής από το δικαιολογημένο της ερημοδικίας, ή συνηθέστερα αντί της ανακοπής παρείχαν βοήθεια στον δικαιολογημένα απουσιάσαντα κατά τη συζήτηση της υπόθεσης δι' άλλου μέσου. Στην κατηγορία αυτή ανήκαν κυρίως η αυστριακή και η σέρβικη δικονομία, οι οποίες δεν αναγνώριζαν το ένδικο βοήθημα της ανακοπής, αλλά παρείχαν για τον δικαιολογημένα μη δυναθέντα να εμφανιστεί στο δικαστήριο κατά τη συζήτηση της υπόθεσης το μέσο της επαναφοράς των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση. Σε αυτό μπορούσε να υπαχθεί η ιταλική δικονομία, η οποία επέτρεπε την ανακοπή στον εναγόμενο μόνο εάν δεν είχε κλητευθεί προσωπικά και απέκλειε τελείως την ανακοπή, εάν στον καταρχήν ερημοδικήσαντα εναγόμενο είχε επαναληφθεί η κλήση προς εμφάνιση. Από τα συστήματα αυτά, κατά την εισήγηση, ορθότερο εκ πρώτης όψης φαίνεται το δεύτερο. Η αναγνώριση του δικαιώματος της ανακοπής, η οποία στηρίζεται στην αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης, θα παρεχόταν μόνο στον δι' αποχρώντα λόγο μη εμφανισθέντα στο ακροατήριο. Το σύστημα αυτό, εάν θα μπορούσε ευχερώς να εφαρμοστεί, θα συντελούσε, εάν όχι στον εκμηδενισμό, πάντως στον περιορισμό της προς τον σκοπό της στρεψοδικίας χωρούσας ερημοδικίας στο ελάχιστο, πράγμα το οποίο θα συνεπάγετο σημαντική επιτάχυνση της διεξαγωγής και περάτωσης των δικών, διότι όπως ήταν γνωστό, μία από τις μεθόδους παρέλκυσης των δικών ήταν και αυτή της ερημοδικίας και της άσκησης ανακοπής, παρά το γεγονός ότι το κακό αυτό περιορίστηκε εν μέρει διά των ΝΔ της 4/9 Σεπτεμβρίου 1925 και 20

⁵⁸⁷ Α. Κιτσικόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 1946, 5128.

Απριλίου/12 Μαΐου 1926. Πλην, η εκ των πραγμάτων πείρα είχε καταδείξει ότι η εφαρμογή του συστήματος τούτου, συμφώνως προς τον πράγματι επιδιωκόμενο σκοπό ήταν δυσχερής. Και στο σύστημα αυτό μπορούσε να διευκολυνθεί η στρεψοδικία με την κατ' ανάγκη επιβαλλόμενη εξέταση των προβαλλόμενων περιστατικών προς δικαιολόγηση της ερημοδικίας, τα οποία δεν ήταν δυνατό να θεραπευθούν με την υποχρέωση προς προαπόδειξη των λόγων της ερημοδικίας ή προς εξέταση αυτών εκ των ενόντων. Εάν δε, υιοθετείτο συγχρόνως το σύστημα της ερημοδικίας-άρνησης και της εν απουσία του έτερου των διαδίκων κατ' ουσίαν έρευνας της αλήθειας των πραγματικών ισχυρισμών, θα μπορούσε να προέλθει από την κατ' ανάγκη μετά την παραδοχή της ανακοπής επανάληψη των αποδείξεων. Υπήρχε δηλαδή ο φόβος μήπως το σύστημα αυτό κατέληγε σε αντίθετο του επιδιωκόμενου αποτελέσμα, δηλαδή αντί επιτάχυνσης επέφερε επιβράδυνση της διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό ο Γ. Ράμμος εισηγήθηκε τη διατήρηση του διά των ΝΔ του 1925-1926 εισαχθέντος συστήματος του περιορισμού της ερημοδικίας και του επιτρεπτού της ανακοπής κατά κανόνα μόνο εναντίον της κατά την πρώτη συζήτηση εκδιδόμενης απόφασης, κατά το οποίο επιτρεπόταν ανακοπή ανεξάρτητα από το δικαιολογημένο ή μη της ερημοδικίας⁵⁸⁸.

Η Επιτροπή αποδεχόμενη την πρόταση του Εισηγητή Γ. Ράμμου αποφάσισε την προτίμηση και διατήρηση στη νέα δικονομία του μέχρι τότε ισχύοντος συστήματος, κατά το οποίο επιτρεπόταν ανακοπή ανεξαρτήτως του δικαιολογημένου ή μη της ερημοδικίας. Για τον σκοπό όμως του περιορισμού στο ελάχιστο των διά της άσκησης ανακοπών παρελκύσεων των δικών, η Επιτροπή αποφάσισε τη διατήρηση του διά των ΝΔ του 1925 και 1926 εισαχθέντων περιορισμών της ερημοδικίας και της ανακοπής μόνο κατά της επί της πρώτης συζήτησης εκάστου βαθμού δικαιοδοσίας εκδοθείσας ερήμην απόφασης, κατ' εξαίρεση δε και κατά τις επόμενες συζητήσεις εκδιδόμενων εν απουσία ενός των διαδίκων αποφάσεων, μόνο στην περίπτωση ακυρότητας της ερημοδικίας⁵⁸⁹.

Στην αναθεωρητική επιτροπή του σχεδίου ΚΠολΔ και εισαγωγικού νόμου έγινε και πάλι συζήτηση για τις περί ερημοδικίας διατάξεις του Σχεδίου. Ο Βαμβέτσος αναφερόμενος στην ανακοπή ερημοδικίας υποστήριξε ότι αυτή πρέπει να απαγορευθεί στη νέα δικονομία, διότι οδηγεί σε παρέλκυση της δίκης που ωφελεί κυρίως στρεψοδίκους διαδίκους. Φρονούσε ότι ορθό θα ήταν να εκλείψει ο απαρχαιωμένος θεσμός της ανακοπής ερημοδικίας, ο οποίος παραλείφθηκε από τη νεότερη ποινική δικονομία, τις μικροδιαφορές και τις εργατικές διαφορές, των οποίων οι αποφάσεις αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό επί των εκδιδόμενων αποφάσεων. Έτσι, θα επιτυγχάνετο ταχεία περάτωση των δικών, καθόσον θα επέρχετο εξοικονόμηση του χρόνου που απαιτείται συνήθως για την άσκηση και την εκδίκαση της ανακοπής. Φρονούσε ακόμη ότι το δικαίωμα ανακοπής και ακριβέστερα την αίτηση ανακοπής της κατ' ερήμην εκδοθείσας απόφασης θα μπορούσε να έχει μόνο ο μη νομίμως κλητευθείς διάδικος. Με την άποψη του Βαμβέτσου τάχθηκε και ο Φραγκίστας. Τη γνώμη αυτή αντέκρουσαν οι Ράμμος και Οικονομόπουλος, παρατηρώντας ότι η κατάργηση της ανακοπής ερημοδικίας θα οδηγούσε βαθμηδόν στην παράταση των δικών, διότι ή θα επιτρέπετο ειδικά η ανακοπή ερημοδικίας στην περίπτωση απουσίας για δικαιολογημένη αιτία (πχ λόγω ασθενείας κτλ) ή οι ενδιαφερόμενοι θα προσέφευγαν στην επαναφορά των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση. Αλλά κατ' αμφοτέρες τις περιπτώσεις η βραδύτητα, η οποία θα προκαλείτο από την ανάγκη της εξέτασης των σχετικών ισχυρισμών, οι

⁵⁸⁸ Γ. Ράμμος, Εισηγητική Έκθεση, Γενικά παρατηρήσεις περί του καταρχήν επιτρεπτού της ανακοπής ερημοδικίας, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, 1951, 15 επ.

⁵⁸⁹ Πρακτικά επί του διαγράμματος του Εισηγητή, Σχέδιον Πολιτικής Δικονομίας, 1951, 228.

οποίοι θα διατυπώνονταν από κάθε ερημοδικούντα, θα ήταν μεγαλύτερη της επερχόμενης από την ανακοπή ερημοδικίας. Εξάλλου, υπήρχε φόβος να καταργηθεί ο πρώτος βαθμός και η προπαρασκευαστική διαδικασία διά της άσκησης έφεσης. Άλλωστε, παρατήρησε ο Ράμμος, ο αριθμός των ερημοδικιών και των ανακοπών είχε περιοριστεί ουσιωδώς μετά το ΝΔ της 4/9 Σεπτεμβρίου 1925. Η επιτροπή κατά πλειοψηφία τάχθηκε υπέρ της διατήρησης του ενδίκου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας, φρονούσα ότι καταργούμενου τούτου θα ήταν δυνατό να επέλθει έμμεση αχρήστευση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, ασκουμένων εφέσεων από τους ερήμην δικασθέντες. Εκτός δε τούτου θα επερχόταν κατ' ουσίαν και κατάργηση της προπαρασκευαστικής διαδικασίας⁵⁹⁰.

4.8.1.3 ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο ΚΠολΔ του 1967 προέβλεπε μόνο την αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας⁵⁹¹. Η επιλογή αυτή, αν και δεν ήταν απολύτως συνεπής με το πλάσμα ομολογίας και παραίτησης, έγινε με σκοπό να αποφεύγεται η παρέλκυση της δίκης⁵⁹². Η τελευταία επιτυγχάνετο με την ερημοδικία στην πρώτη συζήτηση και στη συνέχεια με την άσκηση ανακοπής. Ακολούθως, ο νομοθέτης με το άρθρο 39 παρ. 1 ΝΔ 958/1971 εισήγαγε στον ΚΠολΔ του 1967 και την αναιτιολόγητη ανακοπή, η οποία αφορούσε ερήμην αποφάσεις μόνο της πρώτης συζήτησης⁵⁹³. Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του ΝΔ 958/1971 επανήλθε η τυπική ανακοπή ερημοδικίας, η κατάργηση της οποίας προκάλεσε αντιδράσεις, λόγω των απόπων συνεπειών τις οποίες επέφερε, ως εκ των συνδυαζόμενων διατάξεων των άρθρων 518, 531 και 533 του Κώδικα, κατ' εφαρμογή των οποίων ο ερήμην δικασθείς και μη δυνηθείς να αποδείξει ανωτέρα βία ή δόλο του αντιδίκου διάδικος, ουδεμία δικαστική προστασία έχει, μη ακουόμενος ούτε στον πρώτο ούτε στον δεύτερο βαθμό. Σημειωτέον ότι κατά τα στατιστικά δεδομένα του Πρωτοδικείου Αθηνών, του οποίου η κίνηση είναι και η σημαντικότερη από άποψη αριθμού αποφάσεων και αντικειμένου των δικών, οι ανακοπές ερημοδικίας είναι ελάχιστες, μόλις ανερχόμενες στο ποσοστό 1,5 % επί του αριθμού των αποφάσεων κατά τα έτη 1965-1967⁵⁹⁴. Η αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας καταργήθηκε με το άρθρο 9 παρ. 1 Ν. 2145/1993. Με τον Ν. 2207/1994 ολοκληρώθηκε αυτή η δικονομική μεταρρύθμιση με την κατάργηση των άρθρων 504⁵⁹⁵, 508⁵⁹⁶ ΚΠολΔ και την αντικατάσταση των

⁵⁹⁰ Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Αναθεωρητικής Επιτροπής του Σχεδίου Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και Εισαγωγικού Νόμου, 1967, 97 επ.

⁵⁹¹ Άρθρο 518 ΑΝ 44/1967: Εις ανακοπήν ερημοδικίας υπόκεινται: 1) αι ερήμην τινός των διαδίκων εκδιδόμεναι αποφάσεις των ειρηνοδικείων, των μονομελών πρωτοδικείων, των εισηγητών, των πολυμελών πρωτοδικείων και εφετείων, εάν ο διάδικος δεν εκλητεύθη παντάπασιν ή δεν εκλητεύθη προσηκόντως ή εμπροθέσμως, 2) επιφυλασσομένης της διατάξεως του άρθρου 549 παρ. 2, αι κατά την πρώτην συζήτησιν εις έκαστον βαθμόν δικαιοδοσίας ερήμην τινός των διαδίκων εκδιδόμεναι αποφάσεις, εάν ο διάδικος δεν ηδυνήθη να παραστή λόγω ανωτέρας βίας ή δόλου του αντιδίκου του.

⁵⁹² Τ. Οικονομόπουλος, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, ο.π., 15 επ.

⁵⁹³ Το άρθρο 501 ΚΠολΔ προέβλεπε: «1. Ανακοπή κατά απόφασης που έχει εκδοθεί ερήμην επιτρέπεται μόνο μία φορά σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας και μόνο κατά την πρώτη συζήτηση. 2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται ανακοπή κατά αποφάσεων που εκδόθηκαν σε μεταγενέστερη συζήτηση, αν εκείνος που δικάστηκε ερήμην δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα».

⁵⁹⁴ Π. Κωστάκος/Γ. Νικολόπουλος, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Συλλογή Νομολογίας, 1984, 36 επ.

⁵⁹⁵ Προέβλεπε ότι: «1. Όσο διαρκεί η προθεσμία της ανακοπής κατά αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατά την πρώτη συζήτηση δεν μπορεί να εκτελεστεί η απόφαση που έχει εκδοθεί ερήμην είτε είναι οριστική, είτε δεν είναι οριστική. Κάθε πράξη που ενεργείται κατά την διάρκεια της προθεσμίας της ανακοπής είναι άκυρη, επιτρέπεται όμως να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα. 2. Σε οριστικές αποφάσεις προσωρινά εκτελεστές, η εκτέλεση δεν αναστέλλεται εκτός αν πρόκειται να γίνει κατά τρίτου».

⁵⁹⁶ Προέβλεπε ότι: «1. Αν ο ανακόπων δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση της ανακοπής και μετάσχει κανονικά σε αυτήν, απαγορεύεται να αναβληθεί η συζήτηση χωρίς τη συναίνεση του αντιδίκου. Το δικαστήριο αν η ανακοπή έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις, εξαφανίζει την ερήμην απόφαση, εκτός από τις διατάξεις της

άρθρων 506⁵⁹⁷ και 509⁵⁹⁸ ώστε να εκλείψουν εκείνες οι διατάξεις που αφορούσαν αποκλειστικά την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας⁵⁹⁹. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 502⁶⁰⁰, 506 και 509 ΚΠολΔ δικαίωμα ανακοπής ερημοδικίας είχε ο ερήμην δικασθείς διάδικος, εφόσον η ερήμην απόφαση εκδόθηκε κατά την πρώτη συζήτηση. Αν ασκούσε ανακοπή νόμιμα και εμπρόθεσμα κατά της εκδοθείσας ερήμην του απόφασης και γινόταν αυτή δεκτή εξαφανίζονταν η ερήμην απόφαση επανέρχονταν οι διάδικοι στην προηγούμενη της έκδοσης της απόφασης στάση της δίκης, το δε δικαστήριο προέβαινε αμέσως στην περαιτέρω εξέταση της διαφοράς⁶⁰¹.

Μετά την 28/5/1993, η ερήμην απόφαση μπορεί να προσβληθεί με το ένδικο μέσο της ανακοπής μόνο για ορισμένους λόγους, και συγκεκριμένα αν εκείνος που δικάστηκε ερήμην δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα ή αν συντρέχει λόγος ανώτερης βίας. Η παραπάνω ρύθμιση υπαγορευθείσα από την ανάγκη επιτάχυνσης της διεξαγωγής των δικών, δεν προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 110 ΚΠολΔ και 20 του Συντάγματος, διότι ο διάδικος που δικάστηκε ερήμην δε στερείται του δικαιώματος ακρόασης, που καθιερώνεται με τη δεύτερη από αυτές, αλλά περιορίζεται μερικώς στη χρήση για τον προαναφερόμενο λόγο, που εξυπηρετεί το γενικότερο συμφέρον, του τακτικού ένδικου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας, αφού οι λόγοι που μπορεί να επικαλεσθεί με αυτήν, είναι σαφώς καθορισμένοι και περιορισμένοι⁶⁰². Οι δε επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας δεν μπορούν έκτοτε να αρθούν αναιτιολόγητα μέσω του ένδικου μέσου της ανακοπής μπορούν όμως να αρθούν με την άσκηση έφεσης κατά το άρθρο 528 ΚΠολΔ που λειτουργεί ως υποκατάστατο της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας⁶⁰³. Ωστόσο, με την κατάργηση της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας εξακολουθεί να υφίσταται το πρόβλημα της απώλειας για τον ερημοδικασθέντα του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, οι δε επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας δε βρίσκονται σε αντιστοιχία

για τα έξοδα, τα τέλη και το παράβολο, και εξετάζει την ουσία της υπόθεσης, διαφορετικά απορρίπτει την ανακοπή ως απαράδεκτη. Αν το δικαστήριο, με βάση τα στοιχεία που προσάγονται προαποδεικτικώς, πιθανολογεί ότι η ερημοδικία ήταν άκυρη, διατάζει να επιστραφούν τα έξοδα, τα τέλη και το παράβολο που έχουν προκαταβληθεί σε εκείνον που τα προκατέβαλε. Αλλιώς διατάζει να καταβληθούν τα έξοδα και τα τέλη σε εκείνον προς όφελος του οποίου επικαταστάθηκαν και να εισαχθεί το παράβολο στο δημόσιο ταμείο. 2. Αν γίνει δεκτή η ανακοπή, οι διάδικοι κατά των οποίων στρέφεται μπορούν να προτείνουν και νέους πραγματικούς ισχυρισμούς».

⁵⁹⁷ Προέβλεπε ότι: «1. Η ανακοπή που ασκήθηκε εμπρόθεσμα και νόμιμα κατά αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατά την πρώτη συζήτηση έχει ως συνέπεια: α) αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης και β) νέα συζήτηση της υπόθεσης στο δικαστήριο, που έχει εκδόσει την ερήμην απόφαση. Κάθε πράξη που ενεργείται μετά την άσκηση της ανακοπής είναι άκυρη, επιτρέπεται όμως να ληφθούν ασφαλιστικά μέτρα. 2. Σε αποφάσεις προσωρινά εκτελεστές δεν αναστέλλεται η εκτέλεση, εκτός αν πρόκειται να γίνει κατά τρίτου. 3. Η ανακοπή που ασκείται κατά αποφάσεων που έχουν εκδοθεί μετά την πρώτη συζήτηση δεν αναστέλλει τις προθεσμίες, ούτε εμποδίζει την πρόοδο της δίκης, εκτός αν το δικαστήριο κατά την εκδίκαση της ανακοπής ορίσει διαφορετικά. 4. Το ανασταλτικό αποτέλεσμα διαρκεί εωσότου εκδοθεί η οριστική απόφαση για την ανακοπή ή καταργηθεί με άλλο τρόπο η δίκη της ανακοπής».

⁵⁹⁸ Προέβλεπε ότι: «Αν ασκήθηκε εμπρόθεσμα και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις η ανακοπή κατά απόφασης που εκδόθηκε μετά την πρώτη συζήτηση και το δικαστήριο πιθανολογεί ότι είναι βάσιμοι οι λόγοι που προτάθηκαν, εξαφανίζει την απόφαση που ανακοπήθηκε και τις πράξεις που ενεργήθηκαν μετά την απόφαση αυτή, διατάζει να επιστραφεί το παράβολο και αμέσως προχωρεί στην εξέταση της διαφοράς, αφού οι διάδικοι επανέλθουν στην κατάσταση που υπήρχε πριν από την απόφαση που εξαφανίστηκε. Αλλιώς απορρίπτει την ανακοπή και διατάζει να εισαχθεί το παράβολο στο δημόσιο ταμείο».

⁵⁹⁹ Σ. Ματθίας, Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων, ΕλλΔνη 1995, 11.

⁶⁰⁰ Προέβλεπε ότι: «1. Δικαίωμα ανακοπής ερημοδικίας έχουν ο ενάγων, ο εναγόμενος, ο εκκαλών, ο εφεσίβλητος και εκείνος που άσκησε κύρια παρέμβαση, εφόσον δικάστηκαν ερήμην, οι καθολικοί διάδοχοί τους, καθώς και οι μετά την άσκηση της αγωγής ειδικοί διάδοχοί τους. 2. Όποιος άσκησε πρόσθετη παρέμβαση και δεν εμφανίστηκε στη συζήτηση και όταν θεωρείται ομόδικος του διαδίκου υπέρ του οποίου άσκησε την παρέμβαση, δεν έχει δικαίωμα να ασκήσει ανακοπή, εκτός αν ανέλαβε τη δίκη. 3. Όποιος άσκησε πρόσθετη παρέμβαση μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα της ανακοπής του διαδίκου υπέρ του οποίου είχε παρέμβει».

⁶⁰¹ ΕφΘεσ 3357/1995, ΕλλΔνη 1996, 193.

⁶⁰² ΑΠ 935/1995, ΕλλΔνη 1996, 1549.

⁶⁰³ ΑΠ 724/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

δικαιοπολιτική με την αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας καθώς αυτό το ένδικο μέσο συμβαδίζει με το σύστημα της μονομερούς συζήτησης⁶⁰⁴.

Με την ανακοπή ερημοδικίας προσβάλλονται ερήμην οριστικές ή εν μέρει οριστικές αποφάσεις ως προς τις οριστικές διατάξεις τους⁶⁰⁵, ⁶⁰⁶ καθώς και ερήμην αποφάσεις κατόπιν έφεσης, αναψηλάφησης, ανακοπής και τριτανακοπής⁶⁰⁷, ήτοι οι αποφάσεις που εκδόθηκαν με την απουσία, πραγματική ή πλασματική, ενός των διαδίκων, έστω και αν δε στηρίχθηκαν στη συναγωγή δυσμενών συνεπειών από την ερημοδικία τους⁶⁰⁸ και αν ακόμη το δικαστήριο παρέλειψε να ορίσει παράβολο ερημοδικίας⁶⁰⁹.

4.8.1.4 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΑΝΑΚΟΠΤΟΝΤΟΣ

Το άρθρο 507 ΚΠολΔ ορίζει ότι αν η συζήτηση της ανακοπής γίνεται με επιμέλεια του ανακόπτοντος και αυτός δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση ή εμφανιστεί αλλά δε μετέχει νόμιμα στη δίκη, το δικαστήριο απορρίπτει την ανακοπή. Αν η συζήτηση της ανακοπής γίνεται με επιμέλεια εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η ανακοπή και ο ανακόπτων δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση ή εμφανιστεί αλλά δε μετέχει νόμιμα σε αυτή, το δικαστήριο ενεργεί όπως ορίζεται στο άρθρο 271 και σε περίπτωση ερημοδικίας απορρίπτει την ανακοπή. Επομένως, κατά την εν λόγω διάταξη και στις δύο πιο πάνω περιπτώσεις το δικαστήριο απορρίπτει την ανακοπή ερημοδικίας ως ανυποστήρικτη, χωρίς έρευνα του παραδεκτού της άσκησης της και της νομιμότητας των λόγων της⁶¹⁰, αφού η έρευνα των προϋποθέσεων αυτών προϋποθέτει συζήτηση κατ' αντιμωλία, ενώ δεν είναι επιτρεπτή η άσκηση κατ' αυτής νέας (δεύτερης) ανακοπής, καθόσον

---

⁶⁰⁴ Κ. Καλαβρός, *Διάλογοι με τη νομολογία*, 2018, 113.

⁶⁰⁵ ΑΠ 804/1993, ΤΝΠ Νόμος, ΠΠΘεσ 13633/2015, ΠΠΘεσ 31525/2008, ΠΠΘεσ 26880/2008, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁰⁶ Υπάρχει όμως και η άποψη ότι με ανακοπή ερημοδικίας προσβάλλονται και οι μη οριστικές αποφάσεις, εφόσον υπάρχει προς τούτο έννομο συμφέρον του διαδίκου που δικάστηκε ερήμην, ΕφΑθ 4634/2009, ΕλλΔνη 2010, 1054, ΠΠΑ 3292/2012, ΜΠΘεσ 14327/2008, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΠΠΡοδ 280/2007, ΤΝΠ Νόμος, Π. Αρβανιτάκης, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης κατά τον ΚΠολΔ, 2001, 196, Τ. Οικονομόπουλος, *Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας*, ο.π., 15 επ. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση, η δεύτερη αυτή άποψη είναι και ορθότερη καθώς, σε αντίθεση με την έφεση, στο ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας ο νομοθέτης δε θέτει ως προϋπόθεση άσκησης του τον οριστικό χαρακτήρα της με αυτό προσβαλλόμενης ερήμην απόφασης. Το δε έννομο συμφέρον του διαδίκου που δικάστηκε ερήμην θα κριθεί από το δικαστήριο της ανακοπής. Αντίστοιχα στη διοικητική δικονομία το άρθρο 83 ΚΔΔ προβλέπει ότι ανακοπή ερημοδικίας είναι δυνατό να ασκηθεί και κατά μη οριστικών αποφάσεων, Κ. Φινοκαλιώτης, *Φορολογικό δίκαιο*, 2014, 818.

⁶⁰⁷ Β. Χατζηϊωάννου, *Επίκαιρα ζητήματα της ανακοπής ερημοδικίας*, ΝοΒ 2013, 1426.

⁶⁰⁸ Εξάλλου, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 76 παρ. 1 και 501 ΚΠολΔ, σε περίπτωση αναγκαστικής ομοδικίας, δικαίωμα να ασκήσει αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας, κατά της απόφασης που εκδόθηκε ερήμην του, έχει ο αναγκαίος ομόδικος που ήταν απών στη δίκη, έστω και αν αυτός, σύμφωνα με την πρώτη από τις παραπάνω διατάξεις, θεωρήθηκε ότι αντιπροσωπεύθηκε στη δίκη από τους παρόντες αναγκαίους ομοδίκους του, ΑΠ 239/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁰⁹ ΟΛΑΠ 15/2001, ΕλλΔνη 2002, 71 επ, ΑΠ 602/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶¹⁰ ΕφΠειρ 229/2015, ΕλλΔνη 2016, 459, ΕφΑθ 1860/2012, ΕλλΔνη 2012, 781, ΕφΑθ 1701/2009, ΕλλΔνη 2009, 1440, ΕφΑθ 6190/2009, ΕφΑΔ 2010, 717, ΕφΑθ 10291/1999, ΕλλΔνη 2000, 800, ΕφΘεσ 2469/1996, ΕλλΔνη 1997, 157, ΕφΑθ 6269/1995, Δίκη 1996, 526, ΠΠΑ 4392/2011, ΤΝΠ Νόμος.

τούτο θα οδηγούσε σε αδιέξοδο και διαιώνιση των δικών^{611, 612}. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν ορίζεται σε βάρος του παράβολο για την περίπτωση άσκησης νέας ανακοπής. Έχει βέβαια ο ανακόπτων τη δυνατότητα άσκησης κατά της απόφασης αυτής μόνο έφεσης ή αναίρεσης για να προσβάλει τη σχετική πλημμέλεια του δικαστηρίου, την εσφαλμένη απόρριψη δηλαδή της ανακοπής του ως ανυποστήρικτης λόγω της ερημοδικίας του στη δίκη αυτή επί της ανακοπής του⁶¹³. Γενομένης δεκτής της έφεσης, εξαφανίζεται η προσβαλλόμενη απόφαση, γίνεται δεκτή η ανακοπή ερημοδικίας, εξαφανίζεται η ερήμην απόφαση και εξετάζεται η υπόθεση στην ουσία της⁶¹⁴. Επειδή δεν ερευνάται το παραδεκτό της ανακοπής, σε περίπτωση που ασκηθεί τέτοια κατά απόφασης εκδοθείσας κατά διαδικασία που δεν επιτρέπεται η άσκηση ανακοπής και ερημοδικήσει ο ανακόπτων τότε η ανακοπή ερημοδικίας θα απορριφθεί ως ανυποστήρικτη κατ' άρθρο 507 ΚΠολΔ και όχι ως απαράδεκτη, αφού η έρευνα του παραδεκτού της ανακοπής προϋποθέτει αναγκαία συζήτηση κατ' αντιμωλία⁶¹⁵. Σε ό,τι αφορά τη μη έρευνα του παραδεκτού της ανακοπής σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος υπάρχει αντίλογος σύμφωνα με τον οποίο η απόρριψη της ανακοπής για τον παραπάνω λόγο είναι απόρριψη ουσίας, ενώ για το παραδεκτό ή το απαράδεκτο μίας διαδικαστικής πράξης, το οποίο κρίνει αυτεπάγγελτα το δικαστήριο, δεν υφίσταται εξουσία διάθεσης⁶¹⁶. Αυτή είναι και η δογματικά ορθότερη άποψη. Η ίδια διάταξη (άρθρο 507 ΚΠολΔ) εφαρμοζόταν στις οικογενειακές διαφορές και στις περιουσιακές διαφορές, όχι όμως στους πιστωτικούς τίτλους όπου δεν επιτρέπεται ανακοπή ερημοδικίας (άρθρο 622B ΚΠολΔ)⁶¹⁷. Με τον Ν. 4842/2021 η τύχη της ανακοπής ερημοδικίας σε περίπτωση δικονομικής απουσίας του ανακόπτοντος στις ειδικές διαδικασίες ρυθμίζεται πια ειδικότερα στο άρθρο 591

---

⁶¹¹ Από τη διάταξη του άρθρου 501 του ΚΠολΔ, (όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 9 παρ. 1 του Ν. 2145/1993), η οποία ορίζει ότι ανακοπή ερημοδικίας κατά απόφασης που έχει εκδοθεί ερήμην επιτρέπεται, αν εκείνος που δικάστηκε ερήμην δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα ή αν συντρέχει λόγος ανώτερης βίας, συνδυαζόμενη και προς τις διατάξεις του άρθρου 507 του ίδιου Κώδικα, με τις οποίες ορίζονται οι συνέπειες της ερημοδικίας του ανακόπτοντος κατά τη συζήτηση της ανακοπής ερημοδικίας και μάλιστα από το γεγονός ότι με το άρθρο 3 παρ. 11 του Ν. 2207/1994 καταργήθηκε η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού του ΚΠολΔ, που επέτρεπε την άσκηση αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας κατά της απόφασης που απέρριψε ως ανυποστήρικτη την ανακοπή ερημοδικίας, προκύπτει ότι εάν ασκήθηκε ανακοπή ερημοδικίας κατά της ερήμην απόφασης και αυτή απορρίφθηκε είτε ως ουσιαστικά αβάσιμη είτε ως απαράδεκτη, δε συγχωρείται άσκηση κατά της ίδιας ερήμην απόφασης δεύτερης ανακοπής ερημοδικίας, έστω και αν αυτή στηρίζεται σε διαφορετικό λόγο ακυρότητας της ερημοδικίας από εκείνον που είχε προβληθεί με την πρώτη. Παρότι σχετικά με την ανακοπή ερημοδικίας δεν υπάρχει διάταξη αντίστοιχη με εκείνες των άρθρων 514, 541 και 555 του ΚΠολΔ, που ρητά απαγορεύουν άσκηση δεύτερης έφεσης, αναψηλάφησης ή αναίρεσης, εντούτοις η απαγόρευση της άσκησης και δεύτερης ανακοπής ερημοδικίας κατά της ίδιας απόφασης συνάγεται από την όλη οικονομία και τον σκοπό των εν λόγω διατάξεων, με τις οποίες σκοπήθηκε να μη στερηθεί ο διάδικος τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα ακρόασης του, στις περιπτώσεις που από δικαιολογημένη αιτία δεν μπόρεσε να το ασκήσει. Ο σκοπός αυτός πλήρως εξυπηρετείται με την παροχή μόνο μιας φοράς της δυνατότητας να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας, στην οποία επιβάλλεται να εκθέτει όλους τους λόγους που τον εμπόδισαν να εμφανισθεί στο δικαστήριο, οι οποίοι επιτρέπεται κατά τον νόμο να προβληθούν ως λόγοι ακυρότητας της ερημοδικίας του που στηρίζουν την ανακοπή. Αντίθετη εκδοχή θα υπέθαλπε την παρέλκυση της δίκης, αφού τίποτε δε θα εμπόδιζε τον διάδικο να μεθοδεύει ερημοδικία του και με επανειλημμένη άσκηση ανακοπών να επιτυγχάνει τη διαιώνιση της δίκης, χωρίς να μπορεί να εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση, διότι ούτε έφεση μπορεί να συζητηθεί όσο εκκρεμεί ανακοπή ερημοδικίας. Αν όμως η πρώτη ανακοπή ήταν ανυπόστατη, τότε η επόμενη ανακοπή είναι παραδεκτή, εφόσον σώζεται η προθεσμία, γιατί η νέα ανακοπή δεν είναι δεύτερη, εφόσον η πρώτη ήταν σαν να μην ασκήθηκε ποτέ, ΑΠ 1509/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁶¹² Το ανεπίτρεπτο της δεύτερης ανακοπής δεν παραβιάζει μάλιστα το άρθρο 20 του Συντάγματος, αφού ο ανακόπτων προστατεύεται επαρκώς με την άσκηση αναίρεσης (559 αριθ. 6), αλλά και με την άσκηση έφεσης, Ν. Νίκας, Πολιτική δικονομία, 2022, 107.

⁶¹³ ΟΛΑΠ 28/1994, ΑΠ 828/2021, ΑΠ 186/2015, ΑΠ 477/2004, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΠειρ 229/2015, ΕλλΔνη 2016, 459.

⁶¹⁴ Σ. Πανταζόπουλος, Ένδικα μέσα και ανακοπές, 2020, 31.

⁶¹⁵ ΕφΔωδ 143/2004, ΤΝΠ Νόμος.

⁶¹⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΕφΠειρ 229/2015, Δικονομική μεταχείριση της ανακοπής ερημοδικίας, όταν ο ανακόπτων δεν εμφανιστεί στη συζήτησή της, ΕλλΔνη 2016, 459 επ.

⁶¹⁷ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 47.

παρ. 7 ΚΠολΔ και συνεπάγεται την απόρριψη του ενδίκου μέσου. Τέλος, παρά την έλλειψη σχετικής με την τύχη του παραβόλου που προκαταβλήθηκε διάταξης, στην προκειμένη περίπτωση του άρθρου 507 πρέπει να γίνει δεκτό ότι για την ταυτότητα του νομικού λόγου, θα εφαρμοσθεί αναλογικά, η ρύθμιση του άρθρου 509 ΚΠολΔ και συνεπώς με την απορριπτική της ανακοπής ερημοδικίας απόφαση, θα διαταχθεί ο γραμματέας να καταθέσει αυτό στο Δημόσιο Ταμείο. Κατά την κρατούσα δε άποψη, η κατάθεση του παραβόλου στο Δημόσιο Ταμείο, διατάσσεται αυτεπαγγέλτως δηλαδή χωρίς την ανάγκη υποβολής σχετικού προς τούτο αιτήματος από τον διάδικο κατά του οποίου στρέφεται η ανακοπή ερημοδικίας⁶¹⁸.

4.8.1.5 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΚΑΘ' ΟΥ Η ΑΝΑΚΟΠΗ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 510 ΚΠολΔ αν κατά τη συζήτηση της ανακοπής δεν εμφανιστεί η εμφανιστεί αλλά δε μετέχει νόμιμα σε αυτή εκείνος κατά του οποίου στρέφεται η ανακοπή ή διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν και αυτός παρών. Επομένως, όταν ερημοδικεί ο καθ' ου η ανακοπή, και εφόσον αυτός έχει κληθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα στη δίκη της ανακοπής το δικαστήριο θα ερευνήσει το παραδεκτό της ανακοπής και στη συνέχεια το βάσιμο των λόγων αυτής για την απόδειξη των οποίων αρκείται σε πιθανολόγηση⁶¹⁹. Αν η ανακοπή ασκήθηκε εμπρόθεσμα και σύμφωνα με τις νόμιμες διατυπώσεις (άρθρα 503 παρ. 1 και 505 παρ. 1 ΚΠολΔ) και αν πιθανολογείται, ότι είναι βάσιμος ο λόγος που προτάθηκε, τότε το δικαστήριο εξαφανίζει την ερήμην απόφαση, διατάσσει να επιστραφεί το παράβολο (άρθρο 505 παρ. 2 ΚΠολΔ) και αμέσως προχωρεί στην εξέταση της διαφοράς, αφού οι διάδικοι επανέρχονται στην κατάσταση που υπήρχε, πριν από την απόφαση που εξαφανίστηκε. Το δικαστήριο αποφαινεται, για την ουσιαστική βασιμότητα του λόγου της ανακοπής ερημοδικίας, αμέσως, με την ίδια απόφαση, με την οποία θα κρίνει και το τύποις παραδεκτό και νόμω βάσιμο της ανακοπής⁶²⁰.

4.8.2 ΕΦΕΣΗ

Η έφεση είναι το τακτικό, μεταβιβαστικό, ανασταλτικό ένδικο μέσο με το οποίο ο ηττηθείς πρωτοδίκως διάδικος προσβάλλει την εις βάρος του απόφαση και ζητά την εξαφάνιση και τη μεταρρύθμισή της και την επανεξέταση της υπόθεσης με σκοπό την έκδοση ευνοϊκότερης για τον ίδιο απόφασης⁶²¹.

4.8.2.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΚΚΑΛΟΥΝΤΟΣ

Κατά τη διάταξη του άρθρου 524 παρ. 3 εδ. α ΚΠολΔ, όπως ίσχυε μετά την αντικατάσταση του από το άρθρο 1 άρθρο τρίτο του Ν. 4335/2015, σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος και υπό την προϋπόθεση επίσπευσης της συζήτησης από αυτόν ή της νόμιμης κλήτευσής του από τον εφεσίβλητο (άρθρα 271 παρ. 1, 2 και 110 ΚΠολΔ), η οποία ελέγχεται από το εφετείο, η έφεση απορρίπτεται⁶²². Η απόρριψη της έφεσης λόγω της ερημοδικίας του εκκαλούντος γίνεται κατ' ουσίαν και όχι για τυπικό λόγο (ως απαράδεκτη), διότι, παρότι οι λόγοι της έφεσης δεν εξετάζονται ως προς το παραδεκτό και τη βασιμότητα τους, θεωρείται κατά πλάσμα του νόμου ότι είναι αβάσιμοι και ως εκ τούτου απορριπτέοι, αφού δε δίνεται στο δικαστήριο η δυνατότητα έκδοσης

⁶¹⁸ ΕφΑθ 1767/2010, ΕφΑθ 1860/2012, ΕφΔωδ 143/2004, ΤΝΠ Νόμος.

⁶¹⁹ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 47.

⁶²⁰ ΜονΕφΘεσ 1604/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁶²¹ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 51.

⁶²² ΕφΛαρ 267/2018, ΕφΛαρ 492/2017, ΜονΕφΛαρ 98/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

αντίθετης απόφασης περί παραδοχής τους⁶²³. Η απόρριψη αυτή γίνεται οίκοθεν, ανεξάρτητα από την υποβολή αιτήματος από τον εφεσίβλητο, καθώς ο εκκαλών με την απουσία του ή τη μη προσήκουσα παράσταση του θεωρείται ότι αποδέχεται την απόφαση του Πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου⁶²⁴. Η δε ερημοδικία του εκκαλούντος ως προς την έφεση και του εφεσιβλήτου ως προς την αντέφεση έχει ως αποτέλεσμα την απόρριψη της έφεσης και της αντέφεσης (άρθρο 524 παρ. 2 εδ. β ΚΠολΔ)⁶²⁵. Αν δεν υπάρχει νόμιμη κλήτευση η συζήτηση της έφεσης κηρύσσεται απαράδεκτη⁶²⁶.

4.8.2.1.1 ΕΡΕΥΝΑ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΝΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗ ΕΦΕΣΗ

Προβληματισμό είχε προκαλέσει στη νομολογία το εάν προηγείται η εξέταση του παραδεκτού της έφεσης πριν την απόρριψή της κατ' άρθρο 524 ΚΠολΔ λόγω της ερημοδικίας του εκκαλούντος. Κατά μία άποψη, κατά τη σαφή έννοια των διατάξεων 242 ΑΚ, 144 παρ. 1, 145 παρ. 1, 151, 491 παρ. 1, 518 παρ. 1, 532 ΚΠολΔ, σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος το Δικαστήριο οφείλει να ερευνήσει εάν η έφεση ασκήθηκε εμπρόθεσμα και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις, διότι σε αντίθετη περίπτωση απορρίπτει αυτή ως απαράδεκτη και αυτεπάγγελτα, ειδάλλως, αν βέβαια ο απολιπόμενος εκκαλών είτε επισπεύδει ο ίδιος τη συζήτηση ή έχει κληθεί σε αυτή νόμιμα και εμπρόθεσμα, απορρίπτει την έφεση ως ανυποστήρικτη, χωρίς να ερευνηθεί η ουσία της υπόθεσης^{627, 628}. Παρά το γεγονός ότι η άποψη αυτή είναι δογματικά ορθή και λυσιτελής, κατά την άποψη που είχε επικρατήσει στη νομολογία σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται χωρίς έρευνα του παραδεκτού της⁶²⁹, το δε δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν έχει την υποχρέωση να εξετάσει αν η έφεση ασκήθηκε παραδεκτά καθώς η ερημοδικία του διαδίκου προηγείται, για να ακολουθήσει η έρευνα των διαδικαστικών προϋποθέσεων⁶³⁰. Η νομολογία θεωρεί σταθερά ότι η απόφαση είναι ερήμην, όταν δεν προσέρχεται στη δίκη ή δε συμμετέχει σε αυτή νόμιμα ο ένας από τους δύο διαδίκους, ανεξαρτήτως αν η απόφαση που θα εκδοθεί στηρίζεται ή όχι στην ερημοδικία του διαδίκου αυτού. Άρα, και η απόφαση που εκδίδεται ερήμην του εκκαλούντος απορρίπτει επί της ουσίας, ως ανυποστήρικτη, την έφεση, έστω και αν διαπιστώνεται ότι απουσιάζει κάποιο στοιχείο του παραδεκτού της. Γι' αυτό, άλλωστε, επιτρέπεται και στην περίπτωση ακόμη αυτή να προσβληθεί η εφετειακή απόφαση με ανακοπή ερημοδικίας, η οποία, πάντως, θα πρέπει, κατά την ανωτέρω κρατούσα γνώμη, να θεωρηθεί αλυσιτελής, ως άνευ εννόμου συμφέροντος ασκούμενη⁶³¹. Μία ακόμη άποψη που έχει διατυπωθεί είναι ότι, εφόσον η έφεση κριθεί παραδεκτή, τότε, σύμφωνα με τα άρθρα 524 παρ. 3 και 272 παρ. 1 το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση ερήμην του εκκαλούντος και στο πλαίσιο αυτό αν λόγος έφεσης είναι η επίκληση ενός νέου πραγματικού γεγονότος και ενός νέου αποδεικτικού μέσου (άρθρα 527 και 529 ΚΠολΔ), τότε η έφεση

⁶²³ ΟΛΑΠ 16/1990, ΕλλΔνη 1990, 804, ΑΠ 1492/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1479/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁶²⁴ ΑΠ 476/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁶²⁵ ΑΠ 1244/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶²⁶ ΕφΛαρ 267/2018, ΜονΕφΠατρ 100/2019, ΜονΕφΛαρ 98/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶²⁷ Την άποψη αυτή ακολουθούσαν ορισμένες συνθέσεις του ενοχικού του Εφετείου Αθηνών, Ε. Κώνστα, Ανακύπτοντα ζητήματα διαχρονικού δικαίου στην κατ' έφεση δίκη μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4335/2015, ΝοΒ 2017, 503 επ.

⁶²⁸ ΕφΔωδ 50/2022, Αρμ 2022, 607, ΕφΛαρ 15/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶²⁹ Σ. Πανταζόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΕφΠειρ 229/2015, Δικονομική μεταχείριση της ανακοπής ερημοδικίας, όταν ο ανακόπτων δεν εμφανιστεί στη συζήτησή της, ΕλλΔνη 2016, 459 επ, Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, 2000, 246.

⁶³⁰ Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, ο.π., 246.

⁶³¹ ΜονΕφΠατρ 16/2021, ΕλλΔνη 2022, 281.

απορρίπτεται ως αβάσιμη αφού ο εκκαλών λόγω της ερημοδικίας του δε συμμετέχει στη συζήτηση και δεν ανταποκρίνεται στο βάρος της απόδειξης. Το ζήτημα διαφοροποιείται όμως όταν λόγος έφεσης είναι η επίκληση ενός σφάλματος της εκκαλούμενης απόφασης, το οποίο κρίνεται από το δικαστήριο χωρίς τη σύμπραξη του εκκαλούντος και δεν αποτελεί αντικείμενο απόδειξης. Πάνω στο ζήτημα αυτό διατυπώθηκε η σκέψη ότι τα ως άνω άρθρα δημιουργούν ένα δικονομικό βάρος στον εκκαλούντα να επικαλεστεί τα σφάλματα της εκκαλουμένης απόφασης όχι μόνο με το δικόγραφο της έφεσής του αλλά και στη συζήτηση αυτής και ως εκ τούτου ότι η επίκληση των λόγων έφεσης δε συντελείται μόνο με τα δικόγραφα της έφεσης και των πρόσθετων λόγων, αλλά και με την προσήκουσα συμμετοχή του εκκαλούντος κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο και την κατάθεση προτάσεων. Χωρίς αυτά τα τελευταία δεν ολοκληρώνεται η επίκληση των λόγων έφεσης γεγονός που οδηγεί στην απόρριψη της έφεσης ως αβάσιμης (ανυποστήρικτης)⁶³².

4.8.2.1.2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ

Ο νομοθέτης με τον Ν. 4842/2021 έδωσε τέλος στον παραπάνω προβληματισμό. Το άρθρο 524 ΚΠολΔ πλέον προβλέπει ότι «1. Στη διαδικασία της δευτεροβάθμιας δίκης εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 227, 233 έως 236, των παρ. 8⁶³³ και 10 έως 13 του άρθρου 237, 240 έως 312, περ. α έως γ της παρ. 1 του άρθρου 591 και παρ. 4 του άρθρου 591, με την επιφύλαξη της ισχύος του άρθρου 591 για τις ειδικές διαδικασίες⁶³⁴. Η κατάθεση των προτάσεων γίνεται έως την έναρξη της συζήτησης και η κατάθεση της προσθήκης σε αυτές έως τη δωδέκατη ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας μετά τη συζήτηση. 2. Η προφορική συζήτηση είναι υποχρεωτική μόνο στην περίπτωση του άρθρου 528. Η κατάθεση των προτάσεων και της προσθήκης σε αυτές γίνεται στις προθεσμίες του εδαφίου β της παρ. 1. 3. Σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται, εφόσον είναι παραδεκτή. Το ίδιο ισχύει σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσιβλήτου ως προς την αντέφεση. 4. Σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσιβλήτου ως προς την έφεση η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν και αυτός παρών. Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος ως προς την αντέφεση. Ο παριστάμενος διάδικος υποχρεούται μέσα σε πέντε (5) ημέρες από τη συζήτηση να προσκομίσει αντίγραφα του εισαγωγικού δικογράφου και των προτάσεων του αντιδίκου του, που κατατέθηκαν στην πρωτοβάθμια δίκη, καθώς και τα πρακτικά και τις εκθέσεις που λήφθηκαν κατ' αυτήν. Διαφορετικά κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση. 5. Τους Εισαγγελείς Πρωτοδικών, αν έχουν την ιδιότητα του εκκαλούντος ή του εφεσιβλήτου, εκπροσωπεί ο Εισαγγελέας Εφετών⁶³⁵. Το δε άρθρο 591 παρ. 7 ΚΠολΔ για τις ειδικές διαδικασίες, ύστερα από την τροποποίησή του με τον ίδιο νόμο προβλέπει ότι «κατά την εκδίκαση

⁶³² Κ. Μπέης, Πολιτική δικονομία, ερμηνεία των άρθρων, Ένδικα μέσα και ανακοπές (ΚΠολΔ 495-590), 531 ΚΠολΔ, <http://www.kostasbeys.gr>.

⁶³³ Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 η παραπομπή στην παρ. 8 του άρθρου 237 ΚΠολΔ γίνεται, προκειμένου μετά την τροποποίηση των παρ. 1 και 3 του άρθρου 254, να μπορεί το εφετείο, όταν ασκείται έφεση από το διάδικο, που δικάστηκε ερήμην ή και για την απόδειξη της βασιμότητας των λόγων έφεσης, να διατάξει πραγματογνωμοσύνη.

⁶³⁴ Η φράση «με την επιφύλαξη της ισχύος του άρθρου 591 για τις ειδικές διαδικασίες» προστέθηκε και η παρ. 1 διαμορφώθηκε ως άνω με το άρθρο 20 παρ. 1 Ν. 4912/2022, ΦΕΚ Α 59-17/3/2022.

⁶³⁵ Το άρθρο 524, όπως είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 44 παρ. 1 Ν. 3994/2011, ΦΕΚ Α 165, τροποποιήθηκε με το άρθρο τρίτο του άρθρου 1 Ν. 4335/2015, ΦΕΚ Α 87, τροποποιήθηκε από την 1/1/2022, ως άνω, δυνάμει των άρθρων 28 και 120 Ν. 4842/2021, ΦΕΚ Α 190, κατά δε το άρθρο 116 παρ. 2β του αυτού νόμου η παρ. 2 του άρθρου 509, το πρώτο εδάφιο των παρ. 1 και 3 του άρθρου 524, η περ. 7 του άρθρου 544, η παρ. 3 του άρθρου 546, το άρθρο 548, η περ. γ της παρ. 2 και το δεύτερο και τρίτο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 562 και οι παρ. 1 και 3 του άρθρου 570 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως τροποποιούνται με τον Ν. 4842/2021, εφαρμόζονται και επί των εκκρεμών ενδίκων μέσων.

της ανακοπής ερημοδικίας, της έφεσης και της αναψηλάφησης, εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την εκδίκαση της υπόθεσης, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση που προσβάλλεται με το ένδικο μέσο. Σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος, του εκκαλούντος, του αντεκκαλούντος ή του αιτούντος την αναψηλάφηση, το αντίστοιχο ένδικο μέσο απορρίπτεται». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 με τη συμπλήρωση του πρώτου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 524 ΚΠολΔ διευκρινίζεται με τον πλέον σαφή τρόπο ότι η απόρριψη της έφεσης ως ανυποστήρικτης είναι απόρριψη επί της ουσίας, άρα δογματικά προϋποθέτει παραδεκτή άσκησή της. Επομένως, αν η έφεση είναι για οποιονδήποτε λόγο απαράδεκτη, ιδίως εκπρόθεσμη ή λόγω μη καταβολής του παραβόλου του άρθρου 495 ΚΠολΔ ή λόγω έλλειψης άλλων διαδικαστικών προϋποθέσεων, πρέπει να απορριφθεί προεχόντως ως απαράδεκτη και όχι ως ανυποστήρικτη, δηλαδή επί της ουσίας⁶³⁶. Η διαφορά αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την αναίρεση διότι αν η έφεση απορριφθεί ως απαράδεκτη με αναίρεση προσβάλλεται η πρωτοβάθμια απόφαση, ενώ αν απορριφθεί ως αβάσιμη με αναίρεση προσβάλλεται η δευτεροβάθμια απόφαση^{637, 638}. Εξάλλου, το άρθρο 532 ΚΠολΔ ορίζει την εξέταση του παραδεκτού της έφεσης ανεξαρτήτως εάν ο εκκαλών παρίσταται ή όχι στη δίκη. Με τη ρύθμιση αυτή τερματίζεται και ο σχετικός διχασμός της νομολογίας των εφετείων, η οποία τείνει και υπό το ισχύον καθεστώς σε απόρριψη της έφεσης ως ανυποστήρικτης, χωρίς προηγουμένως να εξετάζεται, όπως δογματικώς απαιτείται, το παραδεκτό της και υιοθετείται η σχετικώς αντίθετη νέα νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας. Η ως άνω ρύθμιση συνδέεται και με πρακτικές συνέπειες, εφόσον δε νοείται ερήμην απόφαση επί του παραδεκτού και αυτή είναι τελεσίδικη, μη υποκείμενη σε ανακοπή ερημοδικίας και μπορεί να εκτελεστεί, ενώ μπορεί να ασκηθεί και η αναίρεση, που δε θα μπορούσε να ασκηθεί με την αντίθετη άποψη, εφόσον αυτή εξακολουθεί να υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας⁶³⁹. Έτσι, επί παραδείγματι καίτοι ο εκκαλών απουσιάζει το Δικαστήριο διαπιστώνοντας ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι μη οριστική, πρέπει να απορρίψει την έφεση για τον λόγο αυτό ως απαράδεκτη και όχι επί της ουσίας⁶⁴⁰.

Η αναφορά της αιτιολογικής έκθεσης στο ότι δε νοείται ερήμην απόφαση του επί του παραδεκτού και επομένως η απόφαση του εφετείου που απορρίπτει ως απαράδεκτη την έφεση του ερημοδικασθέντος εκκαλούντος είναι τελεσίδικη και μη υποκείμενη σε ανακοπή ερημοδικίας δεν είναι ακριβής. Κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, για τον προσδιορισμό της έννοιας της ερήμην απόφασης, κρίσιμη είναι η απουσία του διαδίκου, είτε αυτή είναι πραγματική είτε πλασματική. Επομένως, ερήμην είναι και η απόφαση στην οποία ο απών διάδικος δεν έχει υποστεί τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του. Το δε έννομο συμφέρον του διαδίκου προς άσκηση του ενδίκου μέσου της ανακοπής ερημοδικίας το κρίνει το δικαστήριο της ανακοπής και συνακόλουθα η ως άνω απόφαση εξακολουθεί να υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας χωρίς να δύναται να ασκηθεί σε βάρος της αναίρεση, όσο υπόκειται σε ανακοπή. Ειδικότερα, σε αναίρεση υπόκειται η απόφαση που έχει καταστεί τελεσίδικη κατά τον χρόνο άσκησης του ενδίκου αυτού μέσου, δηλαδή κατά τον χρόνο της κατάθεσης του οικείου δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση, είναι δε τελεσίδικη η απόφαση, η οποία

⁶³⁶ Σ. Πανταζόπουλος, Ο νόμος 4842/2021 «ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και λοιπές επείγουσες διατάξεις», ΕλλΔνη 2022, 13 επ.

⁶³⁷ ΟΛΑΠ 16/1990, ΕλλΔνη 1990, 804.

⁶³⁸ Κ. Οικονόμου, Η δικονομική αξιολόγηση του ενδίκου μέσου της εφέσεως, άρθρο δημοσιευμένο στον ιστότοπο <https://www.esdi.gr>.

⁶³⁹ Αιτιολογική έκθεση Ν. 4842/2021.

⁶⁴⁰ Ι. Ρεβολίδης, Σχόλιο στην ΕφΔωδ 50/2022, Αρμ 2022, 607 επ.

απεκδύοντας τον δικαστή από κάθε περαιτέρω εξουσία περατώνει τη δίκη επί της αγωγής και δεν υπόκειται στα τακτικά ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας και της έφεσης. Συνεπώς, η ερήμην οριστική απόφαση του Εφετείου, δηλαδή η απόφαση που εκδόθηκε με την απουσία, πραγματική ή πλασματική, ενός των διαδίκων, έστω και αν δε στηρίχθηκε στη συναγωγή δυσμενών συνεπειών από την ερημοδικία του, υπόκειται σε αναίρεση μόνον αφότου έπαυσε να υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας είτε επειδή παρήλθε η κατ' άρθρο 503 παρ. 1 ΚΠολΔ δεκαπενθήμερη προθεσμία από την επίδοση της ερήμην απόφασης προς άσκηση αυτής, είτε επειδή ο δικαιούμενος σε άσκηση αυτής διάδικος που δικάσθηκε ερήμην παραιτήθηκε νομίμως από το ασκηθέν ένδικο μέσο ή από το δικαίωμα προς άσκηση αυτού, διότι έκτοτε αυτή καθίσταται τελεσίδικη και προσβλητή με αναίρεση, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 553 παρ. 1β ΚΠολΔ. Η απόδειξη της τελεσιδικίας της προσβαλλομένης με αναίρεση απόφασης γίνεται με την προσκομιδή των σχετικών εκθέσεων επίδοσης ή με τη βεβαίωση του δικαστικού επιμελητή στο δικόγραφο που επιδόθηκε, σε συνδυασμό με βεβαίωση της γραμματείας του δικαστηρίου ότι δεν ασκήθηκε ένδικο μέσο. Κι αυτό γιατί η ύπαρξη ερήμην απόφασης ενεργοποιεί αυτόματα τη δυνατότητα άσκησης κατ' αυτής ανακοπής ερημοδικίας από τον ερημοδικασθέντα (άρθρο 502 ΚΠολΔ), με συνέπεια όσο διαρκεί η προθεσμία της ανακοπής ερημοδικίας να αποκλείεται η άσκηση κατ' αυτής αίτησης αναίρεσης, η οποία αν παρόλα αυτά ασκηθεί, είναι απορριπτέα και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη, αφού σε σχέση με την αναίρεση δεν υπάρχει διάταξη όμοια με τη διάταξη του άρθρου 513 παρ. 1 εδ. β περ. β ΚΠολΔ, που ορίζει ότι κατά των ερήμην αποφάσεων επιτρέπεται έφεση ήδη από τη δημοσίευσή τους. Το έννομο συμφέρον, εξάλλου του απόντος διαδίκου να ασκήσει κατά της απόφασης, που εκδόθηκε ερήμην του, ανακοπή ερημοδικίας όπως και τις προϋποθέσεις του παραδεκτού αυτής κρίνει μόνο το δικαστήριο που δικάζει την ανακοπή ερημοδικίας, το οποίο κρίνει και τη βασιμότητα των λόγων αυτής, δεν μπορεί δε να τα κρίνει παρεμπιπτόντως ο Άρειος Πάγος όταν εξετάζει αν η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση έχει τελεσιδικήσει⁶⁴¹. Το συνταγματικά κατοχυρωμένο δε δικαίωμα ακρόασης δεν αφορά μόνο τα πραγματικά γεγονότα αλλά και τα νομικά ζητήματα των διαφορών⁶⁴² και επομένως ακόμη και σε ερήμην απόφαση επί του παραδεκτού, ο ερημοδικών διάδικος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ακουστεί ασκώντας το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας και με τον τρόπο αυτό να εκφράσει διά του πληρεξουσίου δικηγόρου του στο δικαστήριο και τη δική του θέση για την ερμηνεία των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου⁶⁴³. Το δικαστήριο βέβαια δεν είναι υποχρεωμένο να ακολουθήσει τις απόψεις των διαδίκων καθώς *jura novit curia*⁶⁴⁴. Η έρευνα λοιπόν του παραδεκτού δεν υπόκειται μεν στην αρχή της συζήτησης καθώς αυτεπαγγέλτως το ερευνά το δικαστήριο, υπάρχουν όμως περιπτώσεις που το παραδεκτό εξαρτάται από πραγματικό υλικό που πρέπει να εισφερθεί στη δίκη από τον διάδικο⁶⁴⁵. Σε αυτή την τελευταία περίπτωση κάμπτεται η αρχή της ανάκρισης που διέπει την έρευνα του παραδεκτού και ο ερημοδικών εκκαλών έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας.

⁶⁴¹ ΟΛΑΠ 17/2013, ΝοΒ 2014, 325, ΟΛΑΠ 15/2001, ΝοΒ 2002, 678, ΟΛΑΠ 11/1998, ΝοΒ 1999, 214, ΑΠ 347/2021, ΑΠ 602/2021, ΑΠ 938/2021, ΑΠ 997/2021, ΑΠ 1034/2021, ΑΠ 1514/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁴² Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, Γενικά Διατάξεις, ο.π., 576.

⁶⁴³ Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο γενικό μέρος, ο.π., 152 επ.

⁶⁴⁴ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2016, 257.

⁶⁴⁵ Επί παραδείγματι για το παραδεκτό εμπράγματης αγωγής πρέπει να εισφερθεί στη δίκη το πιστοποιητικό εγγραφής της στα βιβλία διεκδικήσεων κατ' άρθρο 220 ΚΠολΔ ή για το παραδεκτό της έφεσης που ασκεί ο καθολικός διάδοχος πρέπει να εισφέρει στη δίκη τα νομιμοποιητικά του έγγραφα.

4.8.2.1.3 ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ενώπιον του εφετείου κατά τη συζήτηση της έφεσης, οι διάδικοι υποχρεούνται να καταθέσουν έγγραφες προτάσεις έως την έναρξη της συζήτησης⁶⁴⁶, ο δε εκκαλών, που δεν κατέθεσε ή κατέθεσε εκπροθέσμως προτάσεις, δε συμμετέχει κανονικά στη δίκη, θεωρούμενος ως μη εμφανιζόμενος, και το δικαστήριο ερευνά αν αυτός επισπεύδει τη συζήτηση ή αν έχει κληθεί νομίμως και εμπροθέσμως από τον επισπεύδοντα τη συζήτηση εφεσίβλητο και αν από την έρευνα αυτή αποδεικνύεται ότι τη συζήτηση της έφεσης επισπεύδει ο εκκαλών ή αυτός έχει κληθεί νομίμως και εμπροθέσμως από τον εφεσίβλητο, η έφεση απορρίπτεται⁶⁴⁷. Επίσης, στο δικαστήριο της παραπομπής η υπόθεση συζητείται μέσα στα όρια που διαγράφονται με την αναιρετική απόφαση⁶⁴⁸ και αφού κατατεθούν προτάσεις κατά το άρθρο 524 παρ. 1 εδ. β ΚΠολΔ και επομένως αν παρέλειψε να καταθέσει προτάσεις στην μετ' αναίρεση συζήτηση της υπόθεσης ο εκκαλών και κατ' αυτή την έννοια ερημοδικεί, ορίζει η διάταξη του άρθρου 524 παρ. 3 ΚΠολΔ ότι απορρίπτεται η έφεση κατά το αντίστοιχο με το αναιρεθέν κεφάλαιο της μέρους της⁶⁴⁹.

4.8.2.1.4 ΕΠΙΣΠΕΥΣΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΚΛΗΣΗ

Η συζήτηση του ένδικου μέσου της έφεσης επισπεύδεται με κλήση⁶⁵⁰, η οποία αναγράφεται στο κάτω μέρος του αντιγράφου του δικογράφου (της έφεσης), το οποίο έχει κατατεθεί στη Γραμματεία του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ή με αυτοτελές δικόγραφο κλήσης, το οποίο κατατίθεται στη Γραμματεία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Η κλήση επιδίδεται στον αντίδικο του διαδίκου, ο οποίος επισπεύδει τη συζήτηση της έφεσης. Για να επισπευσθεί νόμιμα η συζήτηση ένδικου μέσου, δεν αρκεί μόνο ο προσδιορισμός δικασίμου, κατά την οποία θα γίνει η συζήτηση του ένδικου μέσου, αλλά απαιτείται, επιπλέον, επίδοση σχετικής κλήσης προς τον αντίδικο του διαδίκου, ο οποίος επισπεύδει τη συζήτηση του ένδικου μέσου. Αν γίνει μόνο ο προσδιορισμός δικασίμου, κατά την οποία θα γίνει η συζήτηση του ένδικου μέσου, αλλά δεν ακολουθήσει, επιπλέον, επίδοση σχετικής κλήσης προς τον αντίδικο του διαδίκου, ο οποίος επισπεύδει τη συζήτηση του ένδικου μέσου, αποβαίνει απαράδεκτη η συζήτηση του ένδικου μέσου⁶⁵¹. Σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος, ο οποίος ζήτησε μεν τον ορισμό δικασίμου, δεν κάλεσε όμως τον αντίδικό του να εμφανιστεί στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο στη διάρκεια αυτής της δικασίμου προς συζήτηση της έφεσης⁶⁵², το δικαστήριο οφείλει να κηρύξει τη συζήτηση της έφεσης απαράδεκτη, ακόμη και αν ο εφεσίβλητος πληροφορήθηκε τη δικάσιμο τυχαία και παραστάθηκε ενώπιον του δικαστηρίου στη διάρκεια αυτής της δικασίμου, χωρίς όμως να έχει καλέσει ούτε ο ίδιος τον εκκαλούντα προς συζήτηση της έφεσης στη διάρκεια αυτής της δικασίμου. Τούτο, διότι στην περίπτωση αυτή ενδέχεται η απουσία του εκκαλούντος να μην οφείλεται σε πραγματική πρόθεσή του να ερημοδικήσει και να απορριφθεί η έφεσή του, αλλά στην απόφασή του να μην εμμένει στη διεξαγωγή της δίκης κατά την ορισμένη δικάσιμο, καθώς και στην πεποίθησή του ότι η συζήτηση της έφεσης θα ματαιωθεί, αφού ούτε αυτός γνωστοποίησε στον εφεσίβλητο τη βούλησή του να προκαλέσει συζήτηση της έφεσης στη διάρκεια της συγκεκριμένης δικασίμου ούτε γνωστοποιήθηκε προς αυτόν ότι ο αντίδικός του έχει τέτοια

⁶⁴⁶ Άρθρα 118, 237 παρ. 1, 271 παρ. 2, 524 παρ. 1-3, και 498 και 524 ΚΠολΔ.

⁶⁴⁷ ΑΠ 1389/2009, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁴⁸ Άρθρο 581 παρ. 2 ΚΠολΔ.

⁶⁴⁹ ΑΠ 106/2021, ΑΠ 337/2016, ΕφΛαρ 6/2012, ΜονΕφΑθ 241/2022, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁵⁰ Άρθρο 498 παρ. 1 ΚΠολΔ.

⁶⁵¹ ΑΠ 213/1985, Δίκη 1987, 422, ΕφΠειρ 896/2001 Αρμ 2002, 748.

⁶⁵² Άρθρα 498, 524 παρ. 1, 532, 271 και 272 ΚΠολΔ.

βούληση, και έτσι είναι πιθανό να αιφνιδιαστεί ο εκκαλών, ο οποίος ερημοδικεί, και να κριθεί η επίδικη υπόθεσή του χωρίς προηγούμενη ακρόασή του⁶⁵³. Όσα όμως εκτέθηκαν ανωτέρω ως προς την υποχρέωση του δικαστηρίου να κηρύξει τη συζήτηση της έφεσης απαράδεκτη, δεν έχουν εφαρμογή, όταν η πρώτη συζήτηση της έφεσης διεξάγεται μετά από αναβολή της συζήτησης κατά την αρχική δικάσιμο, στη διάρκεια της οποίας εμφανίστηκαν ενώπιον του (δευτεροβάθμιου) δικαστηρίου αμφοτέρωι οι διάδικοι (εκκαλών και εφεσίβλητος), μολονότι δεν επιδόθηκε κλήση του ενός προς τον άλλο, με την οποία επισπεύδεται η συζήτηση του ένδικου μέσου, και αναβλήθηκε η δίκη με αίτημα ενός από αυτούς, διότι στην περίπτωση αυτή δε δικαιολογείται (ούτε μπορεί να προστατευθεί) η πεποίθηση του εκκαλούντος ότι η συζήτηση της έφεσης κατά την μετ' αναβολή δικάσιμο θα ματαιωθεί. Τούτο, διότι η αυτόβουλη εμφάνιση και παράσταση του εφεσίβλητου ενώπιον του (δευτεροβάθμιου) δικαστηρίου κατά την αρχική δικάσιμο αποδεικνύει έμμεσα τη βούληση αυτού του διαδίκου να προχωρήσει η συζήτηση της έφεσης, μολονότι ο αντίδικός του δεν τον κλήτευσε νόμιμα, για να συμμετάσχει στη συζήτησή της, και η βούληση αυτή του εφεσίβλητου καθίσταται ευδιάγνωστη και αντιληπτή από τον εκκαλούντα. Συνεπώς, σε αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να υποστηριχθεί βάσιμα ότι ο εκκαλών αιφνιδιάζεται από την πρόοδο της μετ' αναβολή δίκης και από τη συζήτηση της έφεσης στη μετ' αναβολή δικάσιμο, αλλά, αντίθετα, σε αυτή την περίπτωση η αναγραφή της επίδικης υπόθεσης στο οικείο πινάκιο, στη σειρά των υποθέσεων που πρέπει να συζητηθούν στη μετ' αναβολή δικάσιμο, ισχύει ως κλήτευση αμφοτέρων των διαδίκων, (εκκαλούντος και εφεσίβλητου), στη συζήτηση της υπόθεσης κατά τη μετ' αναβολή δικάσιμο και η απουσία του εκκαλούντος από τη συζήτηση της έφεσης κατά τη μετ' αναβολή δικάσιμο έχει τα αποτελέσματα που αναφέρθηκαν πιο πάνω, δηλαδή οδηγεί σε απόρριψη της έφεσης⁶⁵⁴.

4.8.2.1.5 ΟΜΟΔΙΚΙΑ

Κατά τη διάταξη του άρθρου 260 παρ. 1 ΚΠολΔ, η οποία, κατά το άρθρο 524 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα, εφαρμόζεται και στην κατ' έφεση δίκη, αν κατά την εκφώνηση της υπόθεσης δεν εμφανίζονται όλοι οι διάδικοι ή εμφανίζονται, αλλά δε μετέχουν κανονικά στη συζήτηση, η συζήτηση ματαιώνεται. Συνεπώς, αν απουσιάζει τόσο ο εκκαλών, όσο και ο εφεσίβλητος, η συζήτηση ματαιώνεται. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 76 παρ. 1 ΚΠολΔ, όταν η διαφορά επιδέχεται ενιαία μόνο ρύθμιση, οι ομόδικοι που μετέχουν νόμιμα στη δίκη ή έχουν προσεπικληθεί, αν δεν παραστούν, θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύονται από εκείνους που παρίστανται, με τους οποίους συνδέονται με το δεσμό της αναγκαστικής ομοδικίας. Απαραίτητη, όμως, αυτονόητη προϋπόθεση της αντιπροσώπευσης του αδρανούντος και μη παρισταμένου στην κατ' έφεση δίκη ομοδίκου είναι η νόμιμη και εμπρόθεσμη κλήτευση του, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 76 παρ. 3, ώστε αν απολείπεται κάποιος από αυτούς, ο απολειπόμενος να θεωρείται αντιπροσωπευόμενος από τους νόμιμα παριστάμενους ομοδίκους του, με την προϋπόθεση ότι μετέχει νόμιμα στη δίκη, δηλαδή έχει κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα ή έχει προσεπικληθεί. Έτσι, επί ερημοδικίας του εκκαλούντος, δε ματαιώνεται η συζήτηση ως προς τους απολειπομένους, αλλά απορρίπτεται η έφεση, ως προς όλους τους αναγκαίους ομοδίκους εφεσίβλητους⁶⁵⁵. Αν απουσιάζει ο εκκαλών και ορισμένοι αναγκαίοι ομόδικοι από τους εφεσιβλήτους, οι οποίοι δεν έχουν κληθεί στη δίκη ούτε από τον απολειπόμενο εκκαλούντα, ούτε

⁶⁵³ ΕφΠειρ 84/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΛαρ 51/2001, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁵⁴ ΕφΛαρ 72/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁵⁵ ΕφΠειρ 267/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΛαρ 443/2003, ΕλλΔνη 2004, 214, ΕφΑθ 4839/1996, ΑρχΝ1996, 597, ΕφΑθ 9151/1999, ΑρχΝ 2001, 675.

από τους παρισταμένους αναγκαίους ομοδίκους συνεφεσιβλήτους, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκδοσης αντίθετων αποφάσεων ήτοι απόρριψης της έφεσης ως ανυποστήρικτης για τους παρισταμένους ομοδίκους και ματαίωσης της συζήτησης για τους άλλους, θα πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση ως προς όλους τους αναγκαίους ομοδίκους⁶⁵⁶ ή κατ' άλλη άποψη θα πρέπει να ματαιωθεί η συζήτηση ως προς όλους τους αναγκαίους ομοδίκους, ενόψει και της απουσίας του εκκαλούντος, γιατί έτσι μόνο εξασφαλίζεται η ενιαία αντιμετώπιση των αναγκαίων ομοδίκων την οποία καθιερώνει ο νόμος⁶⁵⁷. Τα ίδια ισχύουν και στην επιγενόμενη αναγκαστική ομοδικία που δημιουργείται μεταξύ του εφεσίβλητου και του αυτοτελώς υπέρ αυτού προσθέτως παρεμβαίνοντος⁶⁵⁸. Αν δε όλοι οι αναγκαίοι ομοδικοί ασκήσουν έφεση, όπως έχουν δικαίωμα (άρθρο 516 παρ. 1 ΚΠολΔ) και ένας ερημοδικήσει, οπότε η έφεση του απορρίπτεται (271 παρ. 1, 272 παρ. 2, 524 παρ. 3 ΚΠολΔ), θεωρείται συνεκκαλών στην έφεση του ομοδίκου του, μετέχει στη δίκη εκπροσωπούμενος από τον ομόδικό του, η έφεση του οποίου κρίθηκε παραδεκτή και θεωρείται εκκαλών με βάση πλέον την έφεση αυτή (του παρισταμένου ομοδίκου) και όχι τη δική του, η οποία βέβαια, λόγω της απόρριψης, δεν εξετάζεται⁶⁵⁹, ⁶⁶⁰. Τα πράγματα διαφοροποιούνται στη δίκη της διανομής, όπου ο διάδικος ασκώντας έφεση, πρέπει με ποινή απαραδέκτου, να απευθύνει αυτήν και κατά του στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας αναγκαίου ομοδίκου του (συνενάγοντος ή συνεναγομένου), σύμφωνα προς το άρθρο 517 εδ. β ΚΠολΔ, γιατί στην ειδική αυτή περίπτωση η παράγραφος 4 του άρθρου 76 του ίδιου κώδικα κατά την οποία «η άσκηση ενδίκων μέσων από κάποιον από τους ομοδίκους της παραγράφου 1 έχει αποτέλεσμα και για τους άλλους» δεν εφαρμόζεται, αφού όπως εκτέθηκε και παραπάνω, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι λογίζεται εκ του νόμου ως αντιπροσωπευόμενος στην άσκηση της έφεσης από τον εκκαλούντα ο παραπάνω αναγκαίος ομόδικός του στο μέτρο που έχει αντίθετα συμφέροντα προς αυτόν και, λόγω του διπλού χαρακτήρα της δίκης αυτής, έχει ουσιαστικά και την ιδιότητα του αντιδίκου⁶⁶¹.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 75 παρ. 1 ΚΠολΔ, κάθε ομόδικος, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ενεργεί στη δίκη ανεξάρτητα από τους άλλους. Οι πράξεις και οι παραλείψεις κάθε ομοδίκου δε βλάπτουν ούτε ωφελούν τους άλλους. Από την ως άνω ρύθμιση, με την οποία καθιερώνεται ο κανόνας της υποκειμενικής ενέργειας των διαδικαστικών πράξεων των ομοδίκων, προκύπτει ότι επί απλής ομοδικίας η δικονομική θέση καθενός των ομοδίκων, είναι ανεξάρτητη έναντι των λοιπών, οι δε πράξεις και παραλείψεις αυτού, ούτε ωφελούν ούτε βλάπτουν τους λοιπούς. Επομένως, εάν κατά τη συζήτηση της έφεσης δεν εμφανισθεί ο εκκαλών, ούτε ο εφεσίβλητος, ο οποίος τελεί σε απλή ομοδικία με τους λοιπούς εφεσίβλητους που παρίστανται, η συζήτηση της έφεσης μεταξύ των διαδίκων αυτών

⁶⁵⁶ ΕφΛαρ 525/2002, ΕφΛαρ 391/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁵⁷ ΕφΠειρ 267/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁵⁸ ΕφΛαρ 556/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁵⁹ Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1998, 284 επ, Δ. Κονδύλη, Το δεδικασμένο, 2007, 163, 164, ΕφΛαρ 130/2015, ΕφΛαρ 343/2012, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΔωδ 218/2005, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 12935/1987 ΑρχΝ 1988, 405.

⁶⁶⁰ Οι συνέπειες άσκησης ενδίκου μέσου από έναν από τους αναγκαίους ομοδίκους είναι πολύ ισχυρές, καθώς σε αυτή την περίπτωση οι αδρανήσαντες αναγκαίοι ομόδικοι καθίστανται διάδικοι στη δίκη του ενδίκου μέσου ακόμη και αν δεν το επιθυμούν αυτό, ενώ προβληματισμό έχει προκαλέσει το εάν με αυτόν τον τρόπο παραβιάζεται η αρχή της διάθεσης, αφού υφίσταται αιτούμενη δικαστική προστασία για έναν διάδικο που ενδέχεται όχι μόνο να μην την έχει αιτηθεί αλλά και να έχει παραιτηθεί αυτής, Δ. Μηχιώτης, Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, 2018, 449.

⁶⁶¹ ΟΛΑΠ 321/1983, ΝοΒ 1983, 1575, ΑΠ 617/2014, ΑΠ 384/2014, ΑΠ 149/2012, ΑΠ 319/2012, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΛαρ 276/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΘεσ 290/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁶² Δ. Μηχιώτης, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 28/2015, ΕΠολΔ 2015, 195.

ματαιώνεται⁶⁶³. Σε περίπτωση δε άσκησης πρόσθετης παρέμβασης υπέρ διαδίκου είτε εκουσίως, είτε κατόπιν προσεπίκλησης κατά το άρθρο 88 ΚΠολΔ, ο παρεμβαίνων καθίσταται διάδικος στην αρχική δίκη μόνο υπό την ιδιότητα του προσθέτως παρεμβαίνοντος και όχι του ομοδίκου, έστω και απλού με το διάδικο υπέρ του οποίου παρενέβη. Ο προσθέτως παρεμβαίνων, νομιμοποιείται παθητικά στην άσκηση της έφεσης, σύμφωνα με το άρθρο 517 ΚΠολΔ, ως αντιδίκος του εκκαλούντος και συγκεκριμένα ως προσθέτως παρεμβαίνων υπέρ του αντιδίκου του εκκαλούντος. Αν η ασκηθείσα πρόσθετη παρέμβαση φέρει τον χαρακτήρα απλής και όχι αυτοτελούς τοιαύτης, κατά την έννοια του άρθρου 83 ΚΠολΔ, δεν απαιτείται να στρέφεται κατ' αυτής η έφεση και μάλιστα με ποινή απαραδέκτου, κατά το άρθρο 517 εδ. β ΚΠολΔ, αφού δε δημιουργείται σχέση αναγκαστικής ομοδικίας, όπως αντιθέτως συμβαίνει επί άσκησης αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 83 ΚΠολΔ σε συνδυασμό προς τα άρθρα 76 έως 78 του ίδιου κώδικα. Στην περίπτωση όμως που η έφεση τελικά στραφεί κατά τα ανωτέρω και κατά του προσθέτως παρεμβαίνοντος, η δικονομική θέση αυτού είναι σε κάθε περίπτωση ανεξάρτητη εκείνης των λοιπών εφεσιβλήτων, υπέρ των οποίων αυτός παρενέβη προσθέτως πρωτοδίκως, ανεξαρτήτως του ζητήματος ότι στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί καν να γίνει λόγος περί επιγενόμενης απλής ομοδικίας. Συνεπώς, σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος απορρίπτεται ως προς τον πρωτοδίκως προσθέτως παρεμβαίνοντα-εφεσίβλητο η έφεση, ανεξαρτήτως της απουσίας των λοιπών εφεσίβλητων, ως προς τους οποίους αυτός παρενέβη προσθέτως, και ως προς τους οποίους κηρύσσεται ματαιωμένη η συζήτηση⁶⁶⁴.

4.8.2.1.6 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Μέχρι την τροποποίηση του άρθρου 591 ΚΠολΔ για τις ειδικές διαδικασίες με τον Ν. 4842/2021, οπότε με σαφήνεια στην παράγραφο 7 αυτού ορίστηκε ότι σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος, του εκκαλούντος, του αντεκκαλούντος ή του αιτούντος την αναψηλάφηση, το αντίστοιχο ένδικο μέσο απορρίπτεται, προβληματισμό είχε προκαλέσει η ερημοδικία του εκκαλούντος στις οικογενειακές διαφορές. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό οι διατάξεις για την ειδική διαδικασία εφαρμόζονται και στον δεύτερο βαθμό ενώ κατά το άρθρο 595 ΚΠολΔ ο απών διάδικος στις οικογενειακές διαφορές δικάζεται ωσει παρών. Ωστόσο, το άρθρο 524 παρ. 3 ΚΠολΔ για την έφεση ορίζει ότι για τον απόντα εκκαλούντα εφαρμόζονται οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας απορριπτομένης της έφεσής του. Κατά μία άποψη η τελευταία αυτή διάταξη εφαρμοζόταν και στην ειδική διαδικασία των οικογενειακών διαφορών, παρά την αντίφαση που διαπιστωνόταν ως προς την ερημοδικία του εκκαλούντος μεταξύ των άρθρων 524 παρ. 3 εδ. α ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο η έφεση απορριπτόταν και 591 παρ. 7, 595 ΚΠολΔ⁶⁶⁵, σύμφωνα με το οποίο η έφεση δεν απορριπτόταν αλλά συζητείτο ωσει παρόντος του εκκαλούντος, διότι το πρώτο (άρθρο) ρύθμιζε ειδικά την ερημοδικία του εκκαλούντος και ως τέτοιο υπερίσχυε του δεύτερου (άρθρου). Άλλωστε, η λύση αυτή κρινόταν ορθότερη, όχι μόνο, διότι υπηρετούσε ικανοποιητικά την οικονομία της δίκης αλλά και διότι συνέχιζε την εφαρμογή των επαχθών συνεπειών επί ερημοδικίας του εκκαλούντος όπως ίσχυε επί χρόνια στις ειδικές διαδικασίες προ

⁶⁶³ ΑΠ 866/2008, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΠατρ 97/2020, ΕφΠειρ 84/2017, ΕφΛαρ 205/2015, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΛαρ 348/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 4144/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΘεσ 632/2009, ΕφΑΔ 2009, 720, ΕφΘρ 135/2007, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΘρ 606/2003, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁶⁴ ΕφΘρακ 606/2003, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁶⁵ Πριν την τροποποίηση με τον Ν. 4842/2021 η παρ. 7 του άρθρου 591 ΚΠολΔ προέβλεπε ότι κατά την εκδίκαση της ανακοπής ερημοδικίας, της έφεσης και της αναψηλάφησης εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την εκδίκαση της υπόθεσης, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση που προσβάλλεται με το ένδικο μέσο.

του Ν. 4335/2015, είχε δε υπηρετήσει επιτυχώς την πράξη και τα συμφέροντα των διαδίκων⁶⁶⁶.⁶⁶⁷,⁶⁶⁸. Ο αντίλογος στην άποψη αυτή ήταν ότι εν προκειμένω υπερίσχυε η διάταξη του άρθρου 591 παρ. 7 εδ. α ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία, κατά την εκδίκαση της έφεσης, εφαρμόζονταν οι διατάξεις που ίσχυαν για την εκδίκαση της υπόθεσης, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση που προσβαλλόταν με το ένδικο μέσο, έναντι του άρθρου 524 παρ. 3 εδ. α ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε να ισχύσει το σύστημα της πλασματικής παράστασης και ο εκκαλών να δικαστεί σαν να ήταν παρών. Η επιλογή αυτή στηριζόταν στο ότι το άρθρο 524 παρ. 3 εδ. α ΚΠολΔ αντίβαινε προς την ειδική διάταξη του άρθρου 595 ΚΠολΔ⁶⁶⁹ της ως άνω ειδικής διαδικασίας και ως εκ τούτου δεν μπορούσε κατά το 591 παρ. 1 ΚΠολΔ να εφαρμοστεί στη διαδικασία αυτή⁶⁷⁰,⁶⁷¹,⁶⁷². Ωστόσο πιο πειστική φαινόταν η πρώτη άποψη, η οποία ήταν και η κρατούσα στη νομολογία και εξασφάλιζε την ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης, καθώς οι δικαστές δεν αναλώνονται στο να απαντήσουν στους ενδεχομένως πολλούς και δυσεπίλυτους λόγους έφεσης ενός εκκαλούντος που δεν ενδιαφερόταν να υποστηρίξει το ένδικο μέσο που είχε ασκήσει⁶⁷³. Ήδη ο προβληματισμός αυτός έχει λυθεί νομοθετικά με τον Ν. 4842/2021 και πλέον η ερημοδικία του ασκούντος το ένδικο μέσο της έφεσης στις ειδικές διαδικασίες οδηγεί σε απόρριψη αυτού.

4.8.2.1.7 ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Η απόρριψη της έφεσης στην περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος προβλέπεται και για τις υποθέσεις που αφορούν εργατικές διαφορές, όπως συνάγεται από τη διάταξη του άρθρου 591 παρ. 7 εδ. β του ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος, του αντεκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται. Μέχρι την τροποποίηση του άρθρου 591 ΚΠολΔ με τον Ν. 4842/2021, τη διάταξη του άρθρου 524 παρ. 3 ΚΠολΔ, εφάρμοζε η νομολογία και στη διαδικασία αυτή⁶⁷⁴,⁶⁷⁵.

4.8.2.1.8 ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος σε έφεση κατά απόφασης, η οποία εκδόθηκε κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, εφαρμόζονται οι γενικές περί του ενδίκου αυτού μέσου διατάξεις του ΚΠολΔ και συνεπώς η έφεση απορρίπτεται κατά πλάσμα του νόμου ως αβάσιμη κατ' ουσίαν, παρόλο που δεν ερευνάται ούτε το παραδεκτό των λόγων αυτής ούτε η κατ' ουσίαν βασιμότητά τους⁶⁷⁶.

4.8.2.1.9 ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

Κατά τη διάταξη του άρθρου 764 παρ. 2 ΚΠολΔ υπόθεση που δικάζεται σύμφωνα με την εκούσια διαδικασία ενώπιον του εφετείου ερευνάται στην ουσία της, ακόμη και αν απουσιάζει ο

⁶⁶⁶ ΜονΕφΠατρ 100/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΜονΕφΠατρ 98/2019, ΕλλΔνη 2020, 158.

⁶⁶⁷ Κ. Μακρίδου, Ειδικές Διαδικασίες στον ΚΠολΔ, 2017, 72 επ.

⁶⁶⁸ Χ. Παπαδάκης, Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα, 2017, 1178.

⁶⁶⁹ Την εφαρμογή της ΚΠολΔ 595 προέκρινε η ΜονΕφΠατρ 239/2019, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁷⁰ Γ. Βαλμαντώνης, Σχόλιο στην ΜονΕφΠατρ 98/2019, ΕλλΔνη 2020, 159.

⁶⁷¹ Α. Παπαδόπουλος, Σημείωμα σε ΑΠ 1288/2017, ΕΠολΔ 2017, 671.

⁶⁷² Ν. Λεοντής, Ειδικές διαδικασίες κατά τον ΚΠολΔ, 2018, 29.

⁶⁷³ Κ. Μακρίδου, Ειδικές Διαδικασίες, ο.π., 73 επ.

⁶⁷⁴ ΕφΛαρ 465/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁷⁵ Σ. Τσαχιρίδης, Σχόλιο στην ΜονΕφΑθ 3931/2020, Συνέπειες από την ερημοδικία του εκκαλούντος (που δικάστηκε ερήμην και στον πρώτο βαθμό) στις εργατικές διαφορές, ΝοΒ 2020, 280 επ.

⁶⁷⁶ Κ. Γεωργίου, Ασφαλιστικά Μέτρα, 2015, 147.

εκκαλών και παρίσταται ο εφεσίβλητος, αφού βέβαια προηγηθεί η έρευνα της νόμιμης και εμπρόθεσμης κλήτευσης του. Η ρύθμιση αυτή ως ειδικότερη κατισχύει της γενικής ρύθμισης του άρθρου 524 παρ. 3 και του 591 παρ. 7 ΚΠολΔ, κατά την οποία «σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται», διότι κατά τη διάταξη του άρθρου 741 ΚΠολΔ τα άρθρα 1 έως 590 εφαρμόζονται και κατά τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας, εκτός αν είναι αντίθετα προς ειδικές διατάξεις. Εν προκειμένω όμως η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 764 ΚΠολΔ, η οποία θέτει ειδικό κανόνα για τη συζήτηση της έφεσης κατά αποφάσεων της εκουσίας δικαιοδοσίας (άρθρο 739 επ. ΚΠολΔ), ορίζει ότι, αν όταν εκφωνείται η υπόθεση δεν εμφανιστεί κανείς διάδικος, η συζήτηση ματαιώνεται ενώ αν κάποιος από τους διαδίκους εμφανιστεί, το δικαστήριο εξετάζει την υπόθεση κατ' ουσίαν^{677, 678}. Η δε παράγραφος 2 του άρθρου 242 ΚΠολΔ εφαρμόζεται και εδώ. Στην κατ' έφεση δίκη της εκουσίας δικαιοδοσίας επιτρέπεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας, αν όποιος δικάστηκε ερήμην δεν κλητεύθηκε καθόλου ή εμπρόθεσμα ή δεν κλητεύθηκε κανονικά ή συντρέχει λόγος ανώτερης βίας.

4.8.2.1.10 ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

Σε ό,τι αφορά την ερημοδικία του εκκαλούντος ως προς τους πρόσθετους λόγους δεν υπάρχει ειδική διάταξη στον κώδικα. Δε θα χρειαζόταν άλλωστε η ύπαρξη τέτοιας διάταξης αφού οι πρόσθετοι λόγοι έχουν παρακολουθηματικό χαρακτήρα και η τύχη τους εξαρτάται από αυτήν της έφεσης με την οποία αποτελούν ενιαίο σύνολο⁶⁷⁹. Επομένως, εφόσον ερημοδικεί ο εκκαλών και εφόσον η έφεση κριθεί παραδεκτή και οι πρόσθετοι λόγοι αυτής απορρίπτονται ως αβάσιμοι⁶⁸⁰. Και εδώ βέβαια υπήρξαν δύο απόψεις ως προς το αν θα προηγηθεί ή όχι η έρευνα του παραδεκτού των προσθέτων λόγων δηλαδή αν αυτοί ασκήθηκαν εμπρόθεσμα και αν πλήττουν εκκληθέν ή αναγκαία συνεχόμενο κεφάλαιο⁶⁸¹. Η ερήμην απόφαση του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, συνεπεία της μη εμφάνισης του εκκαλούντος, θεωρείται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ως κατ' ουσία απόφαση επί της έφεσης. Συνεπώς, κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση, όπως η μη εμφάνιση του εκκαλούντος στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν μπορεί να καταστήσει μία अपαραδέκτη έφεση ως παραδεκτή κατ' αποτέλεσμα, με συνέπεια, η έρευνα του παραδεκτού να προηγείται πάντοτε του νόμου και ουσία βάσιμου κάθε διαδικαστικής πράξης, άρα και της έφεσης και η απαραδέκτως ασκηθείσα έφεση να απορρίπτεται για την αιτία αυτή, εφόσον δε συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραδεκτής άσκησής της, δηλαδή για τυπικούς λόγους, το ίδιο ισχύει και για τους πρόσθετους λόγους αυτής⁶⁸². Δε νοείται ερημοδικία του διαδίκου στους πρόσθετους λόγους και δικονομική παρουσία του στην εκδίκαση της έφεσης⁶⁸³. Ο εκκαλών αν δε θέλει να παρασταθεί στους πρόσθετους λόγους της έφεσής του πρέπει να παραιτηθεί από το δικόγραφο αυτών⁶⁸⁴.

⁶⁷⁷ Ι. Κατράς, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 2021, 1117.

⁶⁷⁸ ΕφΘεσ 1365/2022, ΜονΕφΠειρ 155/2022, ΜονΕφΠατρ 14/2020, ΜΠΠατρ 4/2023, ΜΠΛαμ 11/2023, ΜΠΛαμ 99/2019, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁷⁹ Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, 2000, 246.

⁶⁸⁰ Χωριστή συζήτηση της έφεσης και των προσθέτων λόγων δε νοείται, γιατί αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την εκδίκαση για δεύτερη φορά της ίδιας υπόθεσης, η οποία έχει ήδη κριθεί τελεσίδικα μεταξύ των διαδίκων κατά τη συζήτηση της έφεσης, Δ. Κυριτσάκης, Σημείωση στην ΕφΑθ 8660/1992, ΕλλΔνη 1994, 1608.

⁶⁸¹ Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, ο.π., 247.

⁶⁸² Πρβλ ΜονΕφΠειρ 160/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁸³ Σ. Πανταζόπουλος, Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, 2022, 83.

⁶⁸⁴ Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, ο.π., 204.

4.8.2.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΕΦΕΣΙΒΛΗΤΟΥ

Κατά το άρθρο 524 παρ. 4 ΚΠολΔ σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσιβλήτου ως προς την έφεση, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν και αυτός παρών. Ο παριστάμενος διάδικος υποχρεούται μέσα σε πέντε ημέρες από τη συζήτηση να προσκομίσει αντίγραφα του εισαγωγικού δικογράφου και των προτάσεων του αντιδίκου του, που κατατέθηκαν στην πρωτοβάθμια δίκη, καθώς και τα πρακτικά και τις εκθέσεις που λήφθηκαν κατ' αυτήν. Διαφορετικά κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση. Αντίθετα επί ερημοδικίας του εκκαλούντος, η ως άνω υποχρέωση προσκομιδής εγγράφων αφενός δεν προβλέπεται από την παραπάνω διάταξη και αφετέρου θα ήταν αλυσιτελής, αφού όπως εκτέθηκε παραπάνω στην περίπτωση αυτή οι λόγοι της έφεσης δεν εξετάζονται ως προς το παραδεκτό και βάσιμο αυτών, αλλά θεωρούνται κατά πλάσμα του νόμου, ως αβάσιμοι και απορριπτέοι, αφού δεν παρέχεται στο δικαστήριο η δυνατότητα έκδοσης αντίθετης απόφασης περί της αποδοχής τους⁶⁸⁵. Τα ίδια ισχύουν, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ειδική ρύθμιση, και στις ειδικές διαδικασίες⁶⁸⁶, την εκουσία και τα ασφαλιστικά μέτρα⁶⁸⁷. Η παραπάνω ρύθμιση αναφορικά με την ερημοδικία του εφεσιβλήτου βασίζεται στο ότι ο απών εφεσίβλητος, ο οποίος είχε συμμετάσχει νόμιμα στη δίκη στον πρώτο βαθμό ανάλογα με τη δικονομική θέση που είχε (ενάγοντος ή εναγομένου) δεν μπορεί να τύχει της ίδιας αντιμετώπισης με τον εναγόμενο, ότι δηλαδή ομολογεί την έφεση. Ο εφεσίβλητος είχε παραστεί πρωτόδικα, είχε υποστηρίξει ή είχε αντικρούσει με επιτυχία την αγωγή και αναδείχθηκε νικητής αφού με την πρωτόδικη απόφαση αναγνωρίστηκε το νόμιμο και η αλήθεια των ισχυρισμών του. Επομένως, μη παριστάμενος στη συζήτηση της έφεσης δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ομολογεί τους πραγματικούς ισχυρισμούς του εκκαλούντος αλλά ότι εμμένει στα όσα είχε πρωτόδικα υποστηρίξει με τις προτάσεις του. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο βέβαια πρέπει να εξετάσει όχι μόνο το νόμιμο αλλά και το ουσία βάσιμο των ισχυρισμών του εκκαλούντος^{688, 689}. Εξάλλου, οι λόγοι της έφεσης που ανάγονται σε νομικές πλημμέλειες της προσβαλλόμενης απόφασης δεν είναι αντικείμενα απόδειξης αλλά επαφίενται στην κρίση του δικαστηρίου, σε αντίθεση με τους νέους ισχυρισμούς που μπορούν υπό προϋποθέσεις να προβληθούν παραδεκτά με λόγους έφεσης οπότε απαιτείται απόδειξή τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως αποκτά η περίπτωση που ο ερημοδικών εφεσίβλητος έχει ερημοδικήσει και στον πρώτο βαθμό, ο δε ενάγων-εκκαλών ασκεί έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης διότι η αγωγή του απορρίφθηκε ως απαράδεκτη ή νόμω αβάσιμη. Το ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι, αν τυχόν ευδοκιμήσει η έφεση και εξαφανιστεί η πρωτόδικη απόφαση, αν η αγωγή θα γίνει δεκτή στην ουσία της χωρίς απόδειξη δεδομένης της ερημοδικίας του εναγομένου στον πρώτο βαθμό και της πλασματικής ομολογίας της αγωγής⁶⁹⁰ ή αν το δικαστήριο θα ερευνήσει τα προσκομιζόμενα από τον ενάγοντα αποδεικτικά μέσα (πχ ένορκες βεβαιώσεις, έγγραφα κτλ). Κατά το άρθρο 524 παρ. 4 ΚΠολΔ, σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσιβλήτου ως προς την έφεση η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν και αυτός παρών. Κατά μία ερμηνεία των διατάξεων των άρθρων 524 παρ. 4, 533, 535 και 271 παρ. 3 ΚΠολΔ, στην περίπτωση αυτή η ερημοδικία του εφεσιβλήτου αντιμετωπίζεται από τον νόμο ως ερημοδικία εναγομένου, γιατί μετά την παραδοχή της έφεσης ως βάσιμης και την εξαφάνιση της εκκαλούμενης απόφασης, αντικείμενο της συζήτησης ενώπιον του εφετείου, το οποίο διακράτησε την υπόθεση για να τη

⁶⁸⁵ ΑΠ 119/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁶⁸⁶ ΕφΠατρ 249/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁶⁸⁷ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 157.

⁶⁸⁸ Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον αστικού δικονομικού δικαίου, 1980, 1003.

⁶⁸⁹ Ι. Δέσπης, Δίκη ερήμην εφεσιβλήτου, ΝοΒ 1977, 1055.

⁶⁹⁰ ΕφΔωδ 287/1991, ΕλλΔνη 1992, 1268, ΕφΘεσσ 3213/1988, Αρμ 1989, 139.

δικάσει είναι η αγωγή και όχι η έφεση (άρθρο 535 ΚΠολΔ)⁶⁹¹. Κατ' άλλη άποψη στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας δεν ισχύουν κατά του εναγομένου οι δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του (άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ), πρέπει να εφαρμοστεί το άρθρο 524 παρ. 4 ΚΠολΔ και να δικάσει ο απών εφεσίβλητος-εναγόμενος ωσει παρών⁶⁹².

Σε ό,τι αφορά τους πρόσθετους λόγους της έφεσης, οι οποίοι δικάζονται μαζί με την έφεση, εφόσον ερημοδικεί ο εφεσίβλητος αυτός δικάζεται ωσει παρών με τις προϋποθέσεις βέβαια της νόμιμης κλήτευσής του στη δίκη. Ο διάδικος που παρίσταται νόμιμα στη συζήτηση της έφεσης, θεωρείται αυτοδικαίως παρών και για τους προσθέτους λόγους, και συνακόλουθα μια φορά καταθέτει προτάσεις, τόσο για την έφεση όσο και για τους προσθέτους λόγους. Η παράλειψη δε του εφεσιβλήτου που παρίσταται στη συζήτηση της έφεσης και καταθέτει επ' αυτής προτάσεις να απαντήσει στους πρόσθετους λόγους δε σημαίνει μη προσήκουσα παράσταση και άρα ερημοδικία αυτού αλλά εκτιμάται στο πλαίσιο του άρθρου 261 ΚΠολΔ^{693, 694}.

4.8.2.3 ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Οι ερήμην αποφάσεις, εφόσον είναι οριστικές προσβάλλονται με έφεση (εκκλητές), ενώ συντρέχουν παράλληλα οι προθεσμίες της έφεσης και της ανακοπής ερημοδικίας, καθώς το άρθρο 513 παρ.1 περ. β εδ. β ΚΠολΔ προβλέπει ότι κατά των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί ερήμην έφεση επιτρέπεται από τη δημοσίευσή τους. Το άρθρο 528 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 44 παρ. 2 Ν. 3994/2011 προβλέπει ότι: «Αν ασκηθεί έφεση από τον διάδικο που δικάστηκε ερήμην, η εκκαλούμενη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, ανεξάρτητα από τη διαδικασία που τηρήθηκε. Ο εκκαλών δικαιούται να προβάλλει όλους τους ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει πρωτοδίκως». Η έφεση συνεπώς είναι ένα ένδικο μέσο άρσης των συνεπειών της ερημοδικίας το οποίο προβλημάτισε τη θεωρία και τη νομολογία κυρίως λόγω της σχέσης του με το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας καθώς και λόγω των νομοθετικών αλλαγών που έλαβαν χώρα σε σχέση με τα συστήματα ερημοδικίας που υιοθετήθηκαν διαχρονικά από τον ΚΠολΔ.

4.8.2.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Στην πολιτική δικονομία του 1834, στην οποία δεν υπήρχε διάταξη αντίστοιχη με εκείνη του άρθρου 528 ΚΠολΔ, κατά την πάγια θέση της τότε νομολογίας, ο διάδικος που ερημοδικάστηκε στην πρώτη συζήτηση στον πρώτο βαθμό μπορούσε να ασκήσει ευθέως έφεση

⁶⁹¹ Κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ πριν τις τροποποιήσεις με τον Ν. 2915/2001, υπήρξε διχογνωμία ως προς το θέμα αν η συζήτηση αυτή της αγωγής στο εφετείο είναι πρώτη ή δεύτερη. Άσχετα όμως με τον χαρακτηρισμό της συζήτησης αυτής στο εφετείο ως πρώτης ή δεύτερης, ουσιώδες ήταν το ότι κατά της αγωγής δεν αντιτάχθηκε ποτέ άρνηση από την πλευρά του εναγομένου, ούτε αυτός πρόβαλε κάποια ένσταση και συνεπώς δεν γεννήθηκε για τον ενάγοντα το βάρος απόδειξης της αγωγής του κατ' άρθρο 341 ΚΠολΔ, ΕφΔωδ 23/2020, Επιθεώρηση Ακινήτων 2022, 599, ΕφΔωδ 287/1991, ΕλλΔνη 1992, 1268, Ε. Ρίκος, Ζητήματα της ερήμην κατ' έφεσιν δίκης και της εφέσεως κατ' ερήμην απόφασης, ΕλλΔνη 1983, 897.

⁶⁹² Κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ πριν τις τροποποιήσεις με τον Ν. 2915/2001, είχε διατυπωθεί η άποψη ότι στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας δεν ισχύουν κατά του εναγομένου οι δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του, διότι προς στοιχειοθέτηση νόμου και εφαρμογή των συνεπειών αυτών προϋποτίθεται πρώτη συζήτηση, η δε συζήτηση ενώπιον του εφετείου στον εν λόγω βαθμό, εν όψει του άρθρου 281 του ίδιου Κώδικα, δεν είναι πρώτη (άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ). Επομένως, το εφετείο που δικάζει την αγωγή ερήμην του εφεσιβλήτου, οφείλει να μην θεωρήσει ότι ο εναγόμενος - εφεσίβλητος ομολογεί τους ισχυρισμούς του ενάγοντος, ΕφΑθ 5739/2002, ΕπισκεμτΔ 2003, 190, ΕφΑθ 8806/1999, ΕλλΔνη 2001, 478, ΕφΑθ 2493/1994, ΝοΒ 1994, 1177, ΕφΑθ 120/1987, Δίκη 1987, 522.

⁶⁹³ Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, ο.π., 203 επ.

⁶⁹⁴ ΑΠ 648/2017, ΤΝΠ Νόμος.

κατά της ερήμην απόφασης, η οποία λειτουργούσε ως οιονεί αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, καθώς και να επικαλεστεί και να προσκομίσει τους πραγματικούς ισχυρισμούς και τις αποδείξεις που δεν είχε προτείνει λόγω της ερημοδικίας του στον πρώτο βαθμό. Μπορούσε δε να παραλείψει την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας⁶⁹⁵. Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο ΚΠολΔ 1967 αρχικά δεν προέβλεπε δικαίωμα άσκησης αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας και το αρχικό άρθρο 546 ΚΠολΔ το οποίο στη συνέχεια αναριθμήθηκε σε 528 προέβλεπε ότι: «Εάν κατόπιν εφέσεως κατ' αποφάσεως απορριψιάσης ανακοπήν ερημοδικίας εξηφανίσθη αύτη, ο ερήμην δικασθείς διάδικος δύναται να προτείνει εις την κατ' έφεσιν δίκην και πάντας τους πραγματικούς ισχυρισμούς, τους οποίους ηδύνατο να προτείνει πρωτόδικως. Εις τας περιπτώσεις ταύτας το αυτό δικαίωμα έχει και ο εφεσίβλητος». Δηλαδή ο ερήμην δικασθείς κατά την πρώτη συζήτηση διάδικος μπορούσε να προτείνει νέους ισχυρισμούς στην κατ' έφεση δίκη, μόνο υπό τον όρο ότι είχε προηγουμένως ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας και αυτή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη. Για την ερμηνεία όμως του άρθρου 546 ΚΠολΔ και μέχρι να νομοθετηθεί η αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας με το ΝΔ 958/1971 διαμορφώθηκαν στη θεωρία και τη νομολογία δύο απόψεις. Κατά την πρώτη εξ αυτών για να μπορεί ο ερημοδικών στον πρώτο βαθμό να προβάλει χωρίς χρονικό περιορισμό τους ισχυρισμούς του στον δεύτερο βαθμό θα έπρεπε να έχει ασκήσει πρώτα αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας και αυτή να έχει απορριφθεί ως απαράδεκτη. Κατά τη δεύτερη άποψη η προηγούμενη άσκηση ανακοπής ερημοδικίας δεν ήταν απαραίτητη⁶⁹⁶. Τέλος στον διχασμό αυτό έβαλε η ΟΛΑΠ 308/1973 σύμφωνα με την οποία από τον συνδυασμό των διατάξεων 501 και 513 ΚΠολΔ σαφώς προκύπτει ότι ο ερήμην κατά την πρώτη συζήτηση δικασθείς διάδικος δύναται να ασκήσει έφεση κατά της ερήμην του εκδοθείσας πρωτόδικης απόφασης, εφόσον για οποιονδήποτε λόγο δε συγχωρείται πλέον κατ' αυτής ανακοπή. Στην περίπτωση αυτή, χωρούσης νέας κρίσης της υπόθεσης ενώπιον του εφετείου διά της εξαφάνισης της πρωτόδικης απόφασης δικαιούται ο εκκαλών να προτείνει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς τους οποίους μπορούσε και πρωτόδικα να προτείνει, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό τη διόρθωση και των ιδίων αυτού σφαλμάτων, χωρίς να υπόκειται προς τούτο στους από το άρθρο 527 παρ. 3 ΚΠολΔ διαγραφόμενους περιορισμούς⁶⁹⁷. Βάσει της ερμηνείας αυτής η έφεση κατά ερήμην απόφασης (άρθρο 528 ΚΠολΔ) έγινε ένδικο μέσο υποκατάστατο της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας για να καλυφθεί η ανάγκη της αυξημένης προστασίας του ερημοδικασθέντος διαδίκου λόγω των πλασμάτων ομολογίας της αγωγής και παραίτησης από αυτήν. Ένας ακόμη προβληματισμός που δημιουργήθηκε είναι αν η έφεση μπορούσε να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της ανακοπής ερημοδικίας όταν η ερήμην απόφαση ήταν απόφαση ειδικής διαδικασίας ή εκδόθηκε ύστερα από μεταγενέστερη της πρώτης συζήτησης, καθώς στις περιπτώσεις αυτές δεν εφαρμόζονταν τα παραπάνω πλάσματα και η ερήμην απόφαση στηριζόταν στις διεξαχθείσες στο ακροατήριο αποδείξεις. Ο διάδικος σε αυτές τις περιπτώσεις δεν είχε ανάγκη αντίστοιχης προστασίας και μπορούσε να ανατρέψει την πρωτόδικη απόφαση επικαλούμενος τους συνήθεις λόγους έφεσης, οπότε η ερήμην απόφαση εξαφανιζόταν μόνο μετά την παραδοχή κάποιου βάσιμου λόγου⁶⁹⁸.

Με τον Ν. 2145/1993 καταργήθηκε η αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας και με τον Ν. 2207/1994 ολοκληρώθηκε αυτή η δικονομική μεταρρύθμιση με την κατάργηση των άρθρων 504,

⁶⁹⁵ Ν. Βερβεσός, Έννοια και περιεχόμενον του άρθρου 528 ΚΠολΔ, Δίκη 1977, 85 επ.

⁶⁹⁶ Χ. Απαλλαγάκη, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 2915/2001, Αρμ 2001, 1458.

⁶⁹⁷ ΟΛΑΠ 308/1973, Δίκη 1973, 360.

⁶⁹⁸ Ε. Καμπουράκη, Μέσα προσβολής ερήμην αποφάσεων εις τας ειδικάς διαδικασίας, Δίκη 1977, 762, Ε. Ρίκος, Ζητήματα της ερήμην κατ' έφεσιν δίκης και της εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεως, ΕλλΔνη 1983, 899.

508 ΚΠολΔ και την τροποποίηση των άρθρων 506 και 509 ΚΠολΔ. Με τον πρώτο από τους ανωτέρω νόμους το άρθρο 528 ΚΠολΔ έλαβε το εξής περιεχόμενο: «Αν ύστερα από έφεση κατά απόφασης που έχει απορρίψει ανακοπή ερημοδικίας η απόφαση εξαφανίστηκε, ο διάδικος που έχει δικαστεί ερήμην μπορεί να προτείνει στη δίκη και όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει στην πρωτόδικη δίκη. Στις περιπτώσεις αυτές το ίδιο δικαίωμα έχει και ο εφεσίβλητος». Στη συνέχεια με την παράγραφο 21 του άρθρου 3 του Ν. 2207/1994 το ίδιο άρθρο τροποποιήθηκε ως εξής: «Αν ασκηθεί έφεση από τον διάδικο που δικάστηκε ερήμην κατά την πρώτη συζήτηση, η εκκαλούμενη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους. Ο εκκαλών δικαιούται να προβάλει όλους τους ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει πρωτοδικώς». Κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης, σε περίπτωση άσκησης έφεσης από τον διάδικο που δικάστηκε ερήμην κατά την πρώτη συζήτηση, η εκκαλουμένη εξαφανιζόταν μέσα στα όρια του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης (και των προσθέτων λόγων της) χωρίς έρευνα της βασιμότητας των λόγων αυτής, η λειτουργία δε αυτή της έφεσης συνδέεται με τις συνέπειες της ερημοδικίας κατά την πρώτη συζήτηση κατά τα άρθρα 271 παρ. 3 και 272 παρ. 1 ΚΠολΔ⁶⁹⁹. Επομένως ασκηθείσας παραδεκτής έφεσης κατά απόφασης που εκδόθηκε ερήμην κατά την πρώτη συζήτηση και κατά την τακτική διαδικασία, με την οποία έγινε δεκτή η αγωγή λόγω του πλάσματος ομολογίας των αγωγικών ισχυρισμών, η εκκαλουμένη εξαφανιζόταν, εφόσον ο εκκαλών αρνείτο τη βάση της αγωγής, προκειμένου να ανατραπεί το υπάρχον σε βάρος του πλάσμα ομολογίας και ερευνάτο εξ αρχής η αγωγή⁷⁰⁰. Οι αποφάσεις όμως των ειδικών διαδικασιών, που δε βασιζόνταν στις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας, εξαφανίζονταν μόνον αν γινόταν δεκτός αντίστοιχος λόγος έφεσης⁷⁰¹.

Μία ακόμη αλλαγή επήλθε στον ΚΠολΔ σχετικά με την ερημοδικία με τον Ν. 2915/2001, ο οποίος κατήργησε το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας και εισήγαγε το σύστημα της μονομερούς συζήτησης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού η έφεση εξακολουθεί να λειτουργεί ως υποκατάστατο της καταργημένης ανακοπής ερημοδικίας και επιφέρει χωρίς έρευνα των λόγων της την εξαφάνιση της εκκαλουμένης απόφασης και την αναδίκαση της υπόθεσης από το εφετείο, που μετατρέπεται ουσιαστικά σε πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Κατόπιν τούτου, πρέπει κατά το άρθρο 528 ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 16 παρ. 4 του Ν. 2915/2001, και στις ειδικές διαδικασίες να γίνεται τυπικά και ουσιαστικά δεκτή η έφεση κατά ερήμην απόφασης, χωρίς ειδικότερη έρευνα των λόγων της, αφού μετά την κατάργηση των δυσμενών συνεπειών της ερημοδικίας διαδίκου στην τακτική διαδικασία κατά τα άρθρα 270 παρ. 1 εδ. ε και 271 ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκαν με τα άρθρα 12 και 13 του Ν. 2915/2001, με τα οποία καταργήθηκαν συγχρόνως τα άρθρα 272-274 και 279 ΚΠολΔ, εξομοιώθηκαν για όλες τις διαδικασίες οι συνέπειες της ερημοδικίας στον πρώτο βαθμό, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πλέον λόγος διαφοροποίησης στην εφαρμογή του άρθρου 528 ΚΠολΔ, το οποίο πριν από την ισχύ του Ν. 2915/2001 γινόταν δεκτό ότι αφορούσε μόνον τις αποφάσεις τις βασιζόμενες στις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας, οι οποίες γι' αυτόν τον λόγο εξαφανίζονταν αμέσως μετά την τυπική παραδοχή της έφεσης του ερημοδικασθέντος στον πρώτο βαθμό διαδίκου, ενώ αντίθετα οι αποφάσεις των ειδικών διαδικασιών, που δε βασιζόνταν στις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας, εξαφανίζονταν μόνον αν γινόταν δεκτός αντίστοιχος λόγος έφεσης⁷⁰². Ειδικότερα: i) Το άρθρο 522 θεσπίζει το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης,

⁶⁹⁹ ΕφΑθ 2800/1998, ΕλλΔνη 1999, 378.

⁷⁰⁰ ΕφΔωδ 15/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁷⁰¹ ΕφΑθ 6090/1998, ΕλΔνη 1999, 1157.

⁷⁰² ΑΠ 218/2000, ΕλλΔνη 2000, 1344, ΕφΔωδ 15/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης.

διαγράφοντας τα όρια αυτού. Η ίδια ρύθμιση επαναλαμβάνεται και στο άρθρο 528. Η επανάληψη αυτή θα ήταν άσκοπη και νομοτεχνικά περιττή, αν πράγματι ο νομοθέτης ήθελε να ρυθμίσει κατά τον ίδιο τρόπο την έφεση κατά των ερήμην και κατά των αντιμωλία εκδιδόμενων αποφάσεων. Επειδή όμως τούτο δε συμβαίνει, δηλαδή ο νομοθέτης δε θέλησε να δώσει στο άρθρο 528 λειτουργία διαφορετική από εκείνη που είχε υπό την ισχύ του Ν. 2207/1994, η διατύπωσή του παρέμεινε χωρίς καμία ως προς αυτό μεταβολή, υποδεικνύοντας ότι η έφεση, όταν λειτουργεί ως αναιτιολόγητη ανακοπή, δε συνεπάγεται την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης στο σύνολό της, αλλά στην έκταση που προσδιορίζουν τα όρια του μεταβιβαστικού αποτελέσματος. ii) Το άρθρο 528 ορίζει ότι «αν ασκηθεί έφεση από διάδικο που δικάστηκε σαν να ήταν παρών⁷⁰³, η εκκαλούμενη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους». Και μόνη η ύπαρξη του άρθρου αυτού περιορίζει το κανονιστικό πεδίο του άρθρου 535 επί των κατ' αντιμωλία εκδιδόμενων αποφάσεων, ορίζοντας σχετικώς ότι «αν ο λόγος της έφεσης κριθεί βάσιμος, η απόφαση που προσβάλλεται εξαφανίζεται και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρατεί την υπόθεση και τη δικάζει κατ' ουσίαν». Η διαφορά στη φραστική διατύπωση των δύο αυτών ομόλογων άρθρων καταδεικνύει ότι την μεν εξαφάνιση της ερήμην απόφασης, μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, επιφέρει η εμπρόθεσμη και παραδεκτή άσκηση έφεσης, ενώ την εξαφάνιση της απόφασης που εκδόθηκε κατ' αντιμωλία επιφέρει η παραδοχή κάποιου λόγου της ως βασίμου κατ' ουσίαν. Αν ο νομοθέτης ήθελε πράγματι να ρυθμίσει κατά τρόπο ενιαίο την τύχη του ενδίκου αυτού μέσου, είτε στρέφεται κατ' ερήμην είτε κατ' αντιμωλία απόφασης, αν δηλαδή ήθελε η εξαφάνιση της εκκαλουμένης να επέρχεται μόνο μετά την κατ' ουσίαν παραδοχή κάποιου λόγου της έφεσης, αρκούσε γι' αυτό η διάταξη του άρθρου 535 ΚΠολΔ, ενώ το άρθρο 528 ΚΠολΔ θα ήταν περιττό. Την ύπαρξή του δε θα δικαιολογούσε ούτε η δυνατότητα που το δεύτερο εδάφιο του παρέχει στον εκκαλούντα για την κατ' εξαίρεση προβολή νέων ισχυρισμών, καθόσον το εδάφιο αυτό ανήκει νομοτεχνικά στο αντικείμενο του άρθρου 527 ΚΠολΔ, όπου και όφειλε να ενταχθεί ως τέταρτη εξαίρεση. Η σκόπιμη συνεπώς διατήρηση του άρθρου 528 ΚΠολΔ με δομή ίδια ουσιαστικά με εκείνη που του είχε προσδώσει ο Ν. 2207/1994, υποδηλώνει σαφώς ότι για την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης, εφόσον αυτή εκδόθηκε σαν να ήταν παρών ο διάδικος, δεν απαιτείται να ευδοκιμήσει προηγουμένως κάποιος λόγος της έφεσης, αλλά αρκεί η τυπική παραδοχή της, καθόσον αυτή έχει τα αποτελέσματα της καταργηθείσας αναιτιολόγητης ανακοπής⁷⁰⁴. Η επιλογή του νομοθέτη του Ν. 2915/2001 δέχθηκε κριτική διότι η αναιτιολόγητη έφεση κατά ερήμην απόφασης έχει συνδεθεί στενά με το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας για τον λόγο αυτό μετά την κατάργηση της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας και υφισταμένου εκ της ερημοδικίας πλάσματος ομολογίας, δημιουργήθηκε η διάκριση που προαναφέρθηκε σε ό,τι αφορά τις ερήμην δίκες της τακτικής και εκείνες των ειδικών διαδικασιών και την αντιμετώπισή τους στον δεύτερο βαθμό. Το σύστημα της μονομερούς συζήτησης και στην τακτική διαδικασία σημαίνει ότι ο αντίδικος του ερημοδικούντος ανταποκρινόμενος στα δικονομικά του βάρη επικαλέστηκε και απέδειξε τους ισχυρισμούς του και γι' αυτό εκδόθηκε υπέρ του η υπό του απόντος διαδίκου προσβαλλόμενη ερήμην απόφαση. Το δε δικαστήριο αφού μελέτησε τα αποδεικτικά στοιχεία που εισέφερε στη δίκη ο παριστάμενος διάδικος οδηγήθηκε σε δικαστική κρίση χωρίς η απόφασή του αυτή, ακόμη και χωρίς τους ισχυρισμούς και τα αποδεικτικά μέσα της απύσας πλευράς και

⁷⁰³ Όπως ήταν διατυπωμένο το άρθρο με την τροποποίηση του Ν. 2915/2001 ενώ με την ισχύουσα διατύπωση το άρθρο αναφέρεται στον διάδικο που δικάστηκε ερήμην.

⁷⁰⁴ ΑΠ 1055/2021, ΑΠ 229/2020, ΑΠ 579/2018, ΑΠ 985/2015, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1015/2005, ΕλλΔνη 2005, 1101, ΕφΘεσ 431/2009, ΕΠολΔ 2009, 525.

δεδομένης της δυνατότητας του δικαστηρίου να διατάξει συμπληρωματικές αποδείξεις, να στερείται τα εχέγγυα της ορθής κρίσης. Κατ' επέκταση μία τέτοια κρίση δεν μπορεί να εξαφανίζεται με μόνη την παραδεκτή άσκηση της έφεσης χωρίς να ευδοκιμήσει κατ' ουσίαν έστω και ένας λόγος έφεσης⁷⁰⁵. Η αποδοχή όμως της ανατιολόγητης έφεσης με μόνη την παραδεκτή άσκηση της και άρνηση των ισχυρισμών του αντιδίκου του υπονομεύει την επιτυχημένη προσπάθεια του αντιμωλία δικασθέντος να ανταποκριθεί στο βάρος της απόδειξης και τον αναγκάζει να επαναλάβει την ίδια διαδικασία ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Επίσης, δημιουργήθηκε ζήτημα με τις ειδικές διαδικασίες καθώς με την εφαρμογή του συστήματος της μονομερούς συζήτησης τόσο στην τακτική όσο και στις ειδικές διαδικασίες δε δικαιολογείτο διαφορετική αντιμετώπιση αυτών στο στάδιο της κατ' έφεση δίκης⁷⁰⁶. Αντιθέτως, επιβαλλόταν η ομοιόμορφη εφαρμογή της διάταξης και στις δύο διαδικασίες αφού το πλάσμα ομολογίας δεν ίσχυε πια. Σύμφωνα, όμως, με την κρατούσα στη νομολογία άποψη η γενική και χωρίς διακρίσεις διατύπωση της διάταξης οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή της εκτεινόταν και στις ερήμην αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά τις ειδικές διαδικασίες⁷⁰⁷.

Το άρθρο 528 ΚΠολΔ έλαβε την ισχύουσα μορφή του με την τροποποίηση του Ν. 3994/2011. Με τον νόμο αυτό αφενός επανήλθε το σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας στην τακτική διαδικασία και αφετέρου επανήλθε η διάταξη του άρθρου 528 ΚΠολΔ, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με το άρθρο 16 παράγραφος 4 του Ν. 2915/2001, προσαρμοσμένη στο καθεστώς της μιας και μοναδικής συζήτησης. Η διάταξη εφαρμόζεται επί όλων των αποφάσεων που εκδόθηκαν είτε κατά τη τακτική είτε κατά τις ειδικές διαδικασίες⁷⁰⁸. Ο νομοθέτης αξιολόγησε τη ρύθμιση αυτή ως επιτυχημένη και για τον λόγο αυτό δεν την τροποποίησε με τον Ν. 4335/2015 αλλά και καθώς και τους νόμους που ακολούθησαν⁷⁰⁹. Ευνοείται μεν ο απολιτόμενος πρωτόδικως διάδικος, αφού δε στερείται το δικαίωμα υπεράσπισης του καθώς μπορεί να προβάλει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς του χωρίς τους περιορισμούς του άρθρου 527 ΚΠολΔ και του συστήματος συγκέντρωσης, στερείται δε τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας. Με τον τρόπο αυτό η διάταξη επιτυγχάνει μία εξισορρόπηση μεταξύ της ορθής δικαστικής κρίσης και της ταχύτητας τη διαδικασίας⁷¹⁰.

4.8.2.3.2 ΑΝΑΚΟΠΗ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Στον ΚΠολΔ κατά της πρωτόδικης οριστικής απόφασης που έχει εκδοθεί ερήμην κάποιου από τους διαδίκους μπορεί να ασκηθεί όχι μόνο το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας αλλά και εκείνο της έφεσης. Επειδή όμως αυτά τα δύο ένδικα μέσα διαπλέκονται μεταξύ τους είναι σημαντικό να αναδειχθούν οι διαφορές τους, η δυνατότητα παράλληλης άσκησής τους, οι λόγοι

⁷⁰⁵ Σ. Δραγατσίκη, Η έφεση κατ' ερήμην εκδιδόμενων αποφάσεων με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1015/2005, Αρμ 2007, 1298 επ.

⁷⁰⁶ Π. Αρβανιτάκης, Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 2081/2003, Αρμ 2004, 114, Π. Γιαννόπουλος, Σημείωμα στην ΕφΘεσ 431/2009, ΕΠολΔ 2009, 525 επ.

⁷⁰⁷ ΑΠ 1906/2008 ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 884/2007, ΧρΙΔ 2008, 52, ΑΠ 446/2007, Δίκη 2007, 756, ΜονΕφΠατρ 296/2018, ΜονΕφΛαρ 49/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁷⁰⁸ Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις».

⁷⁰⁹ Ν. 4370/2016, Ν. 4446/2016, Ν. 4465/2017, Ν. 4472/2017, Ν. 4475/2017, Ν. 4488/2017, Ν. 4491/2017, Ν. 4509/2017, Ν. 4512/2018, Ν. 4549/2018, Ν. 4604/2019, Ν. 4640/2019, Ν. 4689/2020, Ν. 4700/2020, Ν. 4727/2020, Ν. 4745/2020, Ν. 4842/2021, Ν. 4855/2021, Ν. 4912/2022, Ν. 4937/2022, Ν. 4938/2022, Ν. 4947/2022, Ν. 4963/2022.

⁷¹⁰ Χ. Απαλαγάκη, Οι τροποποιήσεις του Ν. 4335/2015 στο δίκαιο των ένδικων μέσων, Αρμ 2019, 665.

που επιτρέπουν την άσκηση του καθενός και τα επακόλουθα της επιτυχούς άσκησης του ενός ή του άλλου.

4.8.2.3.3 ΣΥΜΠΟΡΕΥΣΗ ΠΡΟΘΕΣΜΙΩΝ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 513 παρ. 1 εδ. β περ. β ΚΠολΔ, κατά των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί ερήμην, έφεση επιτρέπεται από τη δημοσίευσή τους. Κατά των ίδιων όμως αποφάσεων επιτρέπεται κατά το άρθρο 501 ΚΠολΔ και ανακοπή ερημοδικίας, οπότε, μετά την κατάργηση του κανόνα της διαδοχικής άσκησης ανακοπής ερημοδικίας και έφεσης με τον Ν. 2207/1994, η προθεσμία της έφεσης, που ορίζεται στο άρθρο 518 ΚΠολΔ, συμπορεύεται⁷¹¹ με την οριζόμενη στο άρθρο 503 ΚΠολΔ προθεσμία της ανακοπής ερημοδικίας και για τον λόγο αυτό οι σχετικές αποφάσεις μπορούν να προσβληθούν με έφεση αμέσως από τη δημοσίευσή τους⁷¹². Η προθεσμία άσκησης ανακοπής ερημοδικίας δεν αναστέλλει την προθεσμία άσκησης έφεσης κατά της ερήμην απόφασης. Η κατά το άρθρο 518 ΚΠολΔ προθεσμία της έφεσης είναι τριάντα ημέρες αν ο εκκαλών διαμένει στην Ελλάδα και εξήντα αν διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστη η διαμονή του και η προθεσμία αρχίζει από την επίδοση της απόφασης ενώ αν αυτή δεν επιδοθεί η προθεσμία είναι δύο έτη. Η κατά το άρθρο 503 ΚΠολΔ προθεσμία της ανακοπής ερημοδικίας είναι δεκαπέντε ημέρες, αν ο διάδικος που δικάστηκε ερήμην διαμένει στην Ελλάδα και αρχίζει από την επίδοση της απόφασης και εξήντα ημέρες αν έχει άγνωστη διαμονή ή διαμένει στο εξωτερικό και αρχίζει από την τελευταία δημοσίευση κατά το άρθρο 135 παρ. 1 της περίληψης της έκθεσης για την επίδοση της απόφασης. Από την πιο πάνω διάταξη συνάγεται ότι αν παραλειφθεί η επίδοση της ερήμην απόφασης, δεν αρχίζει καν η προθεσμία άσκησης κατ' αυτής ανακοπής ερημοδικίας, οπότε αντίστοιχα δεν υπάρχει χρονικό όριο για την άσκησή της, αφού σε σχέση με αυτή δεν είναι θεσπισμένη - και ούτε θα όφειλε να είναι - καταχρηστική προθεσμία αντίστοιχη με την καταχρηστική προθεσμία των άρθρων 518 παρ. 2 και 564 παρ. 3 του ΚΠολΔ, που ισχύει για την έφεση και την αναίρεση αντίστοιχα⁷¹³. Έτσι, αν η ερήμην απόφαση του πρώτου βαθμού δεν επιδοθεί, καθίσταται ανέκκλητη με την παρέλευση της διετούς προθεσμίας από τη δημοσίευσή της όχι όμως και τελεσίδικη, αφού εξακολουθεί να υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας. Για τη δε ερήμην απόφαση του δεύτερου βαθμού, η οποία υπόκειται σε αναίρεση εφόσον καταστεί τελεσίδικη, αν αυτή δεν επιδοθεί, δεν αρχίζει η προθεσμία της αναίρεσης εναντίον της, εκτός εάν ο διάδικος που δικάστηκε ερήμην και δικαιούται σε άσκησή της, παραιτήθηκε νόμιμα από το ένδικο αυτό μέσο ή από το δικαίωμα άσκησής του⁷¹⁴.

4.8.2.3.4 ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΟΠΗΣ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΕΣΗ

Αν ο διάδικος δικάστηκε ερήμην στον πρώτο βαθμό για κάποιον από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 501 ΚΠολΔ, δηλαδή αν δεν κλητεύθηκε καθόλου ή δεν κλητεύθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα ή αν συνέτρεχε λόγος ανώτερης βίας και μπορεί να πιθανολογήσει τη βασιμότητα του λόγου αυτού δύναται να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας. Αν αυτό το ένδικο μέσο γίνει δεκτό θα εξαφανιστεί η προσβαλλόμενη απόφαση και οι πράξεις που ενεργήθηκαν μετά την

⁷¹¹ Αντίθετα η αναίρεση κατά ερήμην απόφασης είναι επιτρεπτή μόνον εφόσον δε συγχωρείται κατ' αυτής ανακοπή ερημοδικίας ή αναλόγως έφεση, δηλαδή καθιερώνεται η αρχή της διαδοχικής άσκησης των προβλεπόμενων ένδικων μέσων, ΟΛΑΠ 11/1998, ΑΠ 65/2006, 662/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁷¹² ΑΠ 244/2018, ΑΠ 215/2018, ΑΠ 990/2017, ΑΠ 350/2017, ΑΠ 243/2017, ΑΠ 1228/2014, ΑΠ 1261/2011, ΕφΑΔ 2012, 168.

⁷¹³ ΑΠ 1543/2018, ΕφΑθ 451/2019, ΤΝΠ Νόμος.

⁷¹⁴ ΑΠ 239/2020, ΑΠ 688/2019, ΤΝΠ Νόμος.

απόφαση αυτή, θα του επιστραφεί το παράβολο και θα συζητηθεί εκ νέου η υπόθεση κατ' άρθρο 509 παρ. 1 ΚΠολΔ. Στο σημείο αυτό δημιουργούνται σκέψεις ως προς το εάν το δικαστήριο, δεχόμενο την ανακοπή, είναι ελεύθερο να ασχοληθεί με τα ζητήματα εκείνα που δεν επηρεάστηκαν από το γεγονός της ερημοδικίας του διαδίκου, δηλαδή με το παραδεκτό και το νόμιμο της αγωγής ή του ενδίκου μέσου καθώς και τις ενστάσεις που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως ή δημιουργείται δέσμευση από την κρίση της προσβαλλόμενης απόφασης ως προς αυτά. Έτσι, όπως είναι διατυπωμένο το άρθρο 509 ΚΠολΔ, το οποίο κάνει λόγο για εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το δικαστήριο δεν κωλύεται να ερευνήσει την υπόθεση από κάθε άποψη χωρίς να δεσμεύεται από την ερήμην απόφαση. Με αυτόν τον τρόπο δύναται το δικαστήριο να διορθώσει τυχόν σφάλματα της ερήμην απόφασης περί των ως άνω κρίσεων χωρίς να είναι δεσμευμένο από τις εσφαλμένες κρίσεις μίας απόφασης που ως τέτοιες θα εξαφανίζονταν στον επόμενο βαθμό δικαιοδοσίας^{715, 716}.

Από την άλλη πλευρά αν η ανακοπή ερημοδικίας απορριφθεί πρωτόδικα, ο διάδικος μπορεί να προσβάλει την απορριπτική αυτή απόφαση με έφεση⁷¹⁷ ενώ η ερήμην απόφαση δε θεωρείται συνεκκληθείσα⁷¹⁸. Αν δε το εφετείο κάνει δεκτή την έφεση, θα εξαφανίσει την πρωτόδικη απόφαση, θα κάνει δεκτή την ανακοπή, θα ακυρώσει την ερήμην πρωτόδικη απόφαση και αφού διατάξει την απόδοση του παραβόλου θα προχωρήσει στη συζήτηση της διαφοράς. Αν, ωστόσο, η έφεση απορριφθεί, τελεσιδικεί η απόρριψη της ανακοπής, όπως και η ερήμην πρωτόδικη απόφαση αν δεν έχει προσβληθεί με έφεση. Η προνοητικότητα και η επιμέλεια επιβάλλουν, ακόμη και αν ο διάδικος πιθανολογεί ότι θα ευδοκιμήσει η ανακοπή του, να ασκήσει παράλληλα και έφεση κατά της ερήμην απόφασης, η οποία εν προκειμένω ασκείται επικουρικά υπό την ενδοδιαδικαστική αίρεση της απόρριψης της ανακοπής⁷¹⁹. Η δε αίρεση της απόρριψης της ανακοπής ως απαράδεκτης ή αβάσιμης, πρέπει να διατυπώνεται ρητά στο δικόγραφο διαφορετικά η έφεση απορρίπτεται ως απαράδεκτη^{720, 721}. Πρέπει να σημειωθεί ότι η διάταξη του άρθρου 528 ΚΠολΔ αναφέρεται στο αποτέλεσμα της έφεσης που άσκησε ο ερημοδικασθείς στον πρώτο βαθμό διάδικος και δεν μπόρεσε να προτείνει ισχυρισμούς. Έτσι, παρέχεται μια ευκαιρία «ουσιαστικής ακρόασης» στον ερημοδικασθέντα και μη ακουσθέντα πρωτοδίκως και επανόρθωσης με την έφεσή του των δυσμενών συνεπειών από την απουσία του στον πρώτο βαθμό. Το εφετείο λειτουργεί πλέον ως το πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Επομένως, η εν λόγω διάταξη εφαρμόζεται σε δίκη επί υπόθεσης στον πρώτο βαθμό και όχι σε δίκη επί ανακοπής ερημοδικίας στην οποία ο διάδικος δικάστηκε ερήμην και η οποία δεν αποτελεί δίκη στον πρώτο βαθμό αλλά δίκη επί ενδίκου μέσου, εφόσον αυτή (ανακοπή ερημοδικίας) περιλαμβάνεται στα προβλεπόμενα

⁷¹⁵ Π. Καργάδος, Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως κατά την τακτικήν διαδικασίαν, Δίκη 1977, 718.

⁷¹⁶ ΑΠ 471/1989, ΤΝΠ Νόμος.

⁷¹⁷ Οι λόγοι της έφεσης στην περίπτωση αυτή έχουν ως αντικείμενο τη δίκη της ανακοπής, δηλαδή την ύπαρξη κλήτευσης, το νόμιμο και εμπρόθεσμο αυτής και την ανώτερη βία όχι όμως και την ουσία της υπόθεσης καθώς η ερήμην απόφαση δεν είναι συνεκκληθείσα αλλά μπορεί αυτή είτε να προσβληθεί με έφεση αυτοτελώς είτε ακόμη και να σωρευθεί στο ίδιο δικόγραφο με την έφεση κατά της ανακοπής, Σ. Σαμουήλ, Η έφεση κατά τον ΚΠολΔ, 2009, 104.

⁷¹⁸ Με την παρ. 19 του άρθρου 3 του Ν. 2207/1994 καταργήθηκε το άρθρο 515 ΚΠολΔ το οποίο προέβλεπε ότι αν η ανακοπή ερημοδικίας απορρίφθηκε, η έφεση απευθύνεται κατά της απόφασης που απέρριψε την ανακοπή, οπότε θεωρείται, ότι έχει προσβληθεί μαζί και η ερήμην απόφαση κατά της οποίας στράφηκε η ανακοπή, εφόσον δεν πέρασε η προθεσμία για να ασκηθεί έφεση κατά της απόφασης αυτής.

⁷¹⁹ Σ. Ματθίας, Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2207/1994, ΕλλΔνη 1995, 11 επ.

⁷²⁰ ΕφΠατρ 4/2003, ΑχΑΝ 2004, 194.

⁷²¹ Α. Καστανίδης, Κρίσιμος χρόνος συνδρομής του εννόμου συμφέροντος στην έκκλητη δίκη: Ιδίως η προβληματική της επικουρικής εφέσεως, Αρμ 2015, 561.

από τη διάταξη του άρθρου 495 ΚΠολΔ ένδικα μέσα⁷²². Η άσκηση έφεσης από τον ερημοδικασθέντα σε χρόνο που έχει ήδη ασκήσει κατά της αυτής ερήμην απόφασης ανακοπή ερημοδικίας δεν ισχύει ως σιωπηρή παραίτηση απ' αυτή, αφού η παραίτηση από ασκημένο ένδικο μέσο απαιτείται να είναι ρητή κατά τις διατάξεις των άρθρων 297 και 299 ΚΠολΔ⁷²³. Στην περίπτωση αυτή η συζήτηση της έφεσης, ακόμη και αν η άσκησή της δε θεωρηθεί ως επικουρική (άρθρο 219 ΚΠολΔ αναλόγως), δηλαδή υπό την αίρεση απόρριψης της ανακοπής ερημοδικίας, είναι απαράδεκτη όσο εκκρεμεί η ανακοπή σε πρώτο ή και σε δεύτερο βαθμό, ενώ αν η ανακοπή γίνει δεκτή και εξαφανισθεί η προσβαλλόμενη απόφαση, η έφεση κατά της ερήμην πρωτόδικης απόφασης στερείται πλέον αντικείμενου και είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη⁷²⁴. Ενδέχεται, όμως, να ασκηθεί από τον ερημοδικασθέντα πρωτοδικώς διάδικο έφεση κατά παράλειψη της ανακοπής ερημοδικίας και ενώ διαρκεί η προθεσμία της. Στην περίπτωση αυτή η άσκηση έφεσης υποδηλώνει συνήθως σιωπηρή παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας, η οποία είναι επιτρεπτή και έγκυρη⁷²⁵, εφόσον ο δικηγόρος που υπογράφει το δικόγραφο της έφεσης έχει ειδική προς τούτο πληρεξουσιότητα κατά το άρθρο 98 περ. β ΚΠολΔ⁷²⁶, η έλλειψη, όμως, της οποίας μπορεί να καλυφθεί με την έγκριση εκ των υστέρων του παραιτουμένου διαδίκου⁷²⁷. Αντιστοίχως, με τα παραπάνω αναφερθέντα, η άσκηση έφεσης από τον ερημοδικασθέντα δεν μπορεί να ισχύσει ως σιωπηρή εκ των προτέρων παραίτηση από το δικαίωμα της ανακοπής ερημοδικίας που άσκησε μεταγενέστερα, καθώς και όταν η έφεση ασκήθηκε από τον αντιμωλία δικασθέντα πρωτοδικώς διάδικο, επακολούθησε όμως η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας από τον ερημοδικασθέντα διάδικο, αφού και πάλι η κατάτμηση της αυτής βασικά διαφοράς μεταξύ δικαστηρίων πρώτου και δεύτερου βαθμού ενέχει τον κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων και είναι αντίθετη προς την οικονομία της δίκης. Εξάλλου, αν για οποιονδήποτε λόγο προηγηθεί η εκδίκαση της έφεσης και εξαφανισθεί η ερήμην πρωτόδικη απόφαση, είναι άνευ αντικείμενου η εκδίκαση της ανακοπής ερημοδικίας και αυτή απορρίπτεται, ενώ αν απορριφθεί για τυπικούς ή ουσιαστικούς λόγους η έφεση ή καταστεί εν τω μεταξύ ανέκκλητη η απόφαση, δεν εμποδίζεται στη συνέχεια η εκδίκαση της ανακοπής ερημοδικίας. Η απόφαση που απορρίπτει την έφεση κατά της ερήμην πρωτόδικης απόφασης δεν καθιστά τελεσίδικη την απόφαση αυτή, αν έχει ασκηθεί παράλληλα κατ' αυτής και εκκρεμεί παραδεκτή ανακοπή ερημοδικίας ή διαρκεί η προθεσμία για την άσκησή της, αφού αποφάσεις τελεσίδικες που δεσμεύουν με το δεδικασμένο τους είναι κατά το άρθρο 321 ΚΠολΔ μόνο οι οριστικές αποφάσεις που δεν μπορούν να προσβληθούν με έφεση ή ανακοπή ερημοδικίας. Συνεπώς, δεν προσκρούει σε δεδικασμένο και δεν εμποδίζεται έτσι για τον λόγο αυτό η εκδίκαση της ανακοπής ερημοδικίας από την ύπαρξη απόφασης απορριπτικής της έφεσης κατά της πρωτόδικης ερήμην απόφασης. Αντίστοιχα παραδεκτή είναι και η άσκηση έφεσης κατά της απόφασης που απέρριψε σε πρώτο βαθμό την ανακοπή ερημοδικίας, αφού η απόρριψη προηγουμένως της έφεσης κατά της πρωτόδικης ερήμην απόφασης δεν καθιστά χωρίς αντικείμενο την εκκρεμεία κατ' αυτής ανακοπή ερημοδικίας, εφόσον αυτή επιτρεπτός μπορεί να οδηγήσει στην εξαφάνιση της ερήμην πρωτόδικης απόφασης που δικαιολογεί ακριβώς και το

⁷²² ΑΠ 828/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁷²³ ΟΛΑΠ 626/1980, ΝοΒ 1980, 1981, ΕφΠατρ 1153/2004, ΑχαΝ 2005, 365, ΜονΕφΠειρ 376/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁷²⁴ ΑΠ 1782/2002, ΕλλΔνη 2004, 93, ΕφΑθ 5825/2008, ΕλλΔνη 2009, 531.

⁷²⁵ Υπάρχει και η όχι κρατούσα άποψη ότι από το γεγονός της άσκησης κατευθείαν έφεσης κατά παράλειψη της ανακοπής ερημοδικίας ο διάδικος θεωρείται ότι παραιτείται από το δικαίωμα άσκησης της, επομένως και από την επίκληση του λόγου ακυρότητας της ερημοδικίας ΕφΘεσ 408/2016, Αρμ 2018, 1694, ΕφΑθ 2295/3009, ΤΝΠ Νόμος.

⁷²⁶ ΑΠ 1445/2014, ΧρΙΔ 2015, 17.

⁷²⁷ ΟΛΑΠ 1408/1984, ΕλλΔνη 1985, 198, ΑΠ 1288/2008, ΕλλΔνη 2008, 730, ΑΠ 1507/1998, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 56/1997, ΝοΒ 1998, 722, ΑΠ 404/1995, ΕΕΝ 1996, 340.

έννομο συμφέρον για την άσκηση της έφεσης κατά της απορριπτικής της ανακοπής ερημοδικίας απόφασης⁷²⁸.

Από την άλλη πλευρά αν ο ερημοδικών πρωτοδίκως δεν έχει βάσιμο λόγο για την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας μπορεί να ασκήσει κατά της ερήμην απόφασης μόνο έφεση χωρίς, ωστόσο, να δύναται να προβάλλει κατ' αυτής ως λόγο έφεσης λόγο που αποτελεί λόγο ανακοπής αφού γι' αυτόν υπάρχει το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας⁷²⁹ και δεν επιτρέπεται να μεταφερθεί σε ένδικο μέσο, που κατά τον νόμο μπορεί να ασκηθεί μετά το κατά κύριο λόγο επιτρεπόμενο, αφού τότε η έφεση θα λειτουργούσε ως αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας, ενώ δεν έχει τέτοια λειτουργία, θα προκαλούσε δε εξαφάνιση της απόφασης μόνο για τον λόγο αυτό (ακυρότητα πχ της επίδοσης), ακόμη και στη περίπτωση, που το διατακτικό της ήταν σωστό, λειτουργία, που δεν προσιδιάζει εν γένει στην έφεση, όπως τη διαγράφει ο νόμος στα άρθρα 534 και 535 ΚΠολΔ⁷³⁰. Οι δε λόγοι περί άκυρης ερημοδικίας, καθ' εαυτοί, δεν προσάπτουν στην ερήμην απόφαση σφάλμα, ούτε υποκειμενικό ούτε αντικειμενικό, αφού δεν αποκλείεται αυτή, παρότι ακύρως, τυχόν, δίκασε τον εκκαλούντα ερήμην, να μην είναι κατ' αποτέλεσμα εσφαλμένη. Η συζήτηση που έγινε ερήμην του διαδίκου χωρίς να έχει κλητευθεί νόμιμα, πάσχει. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι πάσχει κατ' ανάγκην και η απόφαση που εκδόθηκε ύστερα από την άκυρη αυτή συζήτηση. Μόνη άρα η σχετική προς το κύρος της συζήτησης κρίση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου δεν επιδρά στην ορθότητα της δικαιοδοτικής του διάγνωσης. Η κρίση αν μπορεί να χωρήσει συζήτηση είναι προκαταρκτική. Ανάγεται στο πρωταρχικό ζήτημα του επιτρεπού της εξέτασης της διαφοράς. Αναφέρεται στον «αν» της δίκης, όχι στο «τι» της απόφασης. Η κρίση αυτή μπορεί, κατά το δικονομικό μας σύστημα, να αμφισβητηθεί μόνο με το ένδικο βοήθημα της ανακοπής ερημοδικίας^{731, 732}.

4.8.2.3.5 ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η διάταξη του άρθρου 528 ΚΠολΔ ορίζει ότι «Αν ασκηθεί έφεση από διάδικο που δικάστηκε ερήμην η εκκαλούμενη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, ανεξάρτητα από τη διαδικασία που τηρήθηκε. Ο εκκαλών δικαιούται να προβάλει όλους τους λόγους που μπορούσε να προτείνει πρωτοδίκως». Επίσης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 271 ΚΠολΔ, στην περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως. Εκ του λόγου αυτού ακριβώς, παρέχεται στον διάδικο, που δεν εμφανίστηκε στον πρώτο βαθμό, το δικαίωμα να αναστρέψει με μόνη την άσκηση του ένδικου μέσου της έφεσης την εν απουσία αυτού εκδοθείσα πρωτόδικη απόφαση, ώστε μετά την

⁷²⁸ ΑΠ 1261/2011, ΕφΑΔ 2012, 168, ΕφΛαρ 251/2020, ΕφΑθ 870/2012, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁷²⁹ Σ. Μαθθίας, Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2207/1994, ΕλλΔνη 1995, 11 επ.

⁷³⁰ ΕφΘεσ 408/2016, Αρμ 2018, 1694, ΕφΛαρ 57/2014, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΔωδ 152/2008, ΕφΔωδ 189/2004, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 1456/2003, ΕλλΔνη 2004, 1510.

⁷³¹ ΕφΘεσ 408/2016, Αρμ 2018, 1694, .

⁷³² Κατ' άλλη όμως υποστηριζόμενη άποψη οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 501 ΚΠολΔ λόγοι ανακοπής ερημοδικίας πέραν της ανώτερης βίας αποτελούν σφάλματα της ερήμην απόφασης, η οποία για να κάνει δεκτή ή να απορρίψει την αγωγή έκρινε παραδεκτή τη συζήτηση αφού εξέτασε πρώτα την ύπαρξη της επίδοσης της αγωγής ή της κλήσης στον απόντα διάδικο καθώς και το νόμιμο και το εμπρόθεσμο αυτής, Δ. Τσικρικάς, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, ο.π., 134.

εξαφάνιση αυτής, να ερευνηθεί εκ νέου η ουσία της υπόθεσης στον δεύτερο βαθμό με τη συμμετοχή όλων των διαδικών μερών και να μη στερηθεί ο διάδικος αυτός της δυνατότητας προβολής των πραγματικών ισχυρισμών, τους οποίους κάθε διάδικος έχει δικαίωμα να προτείνει πρωτοδίκως. Περαιτέρω, η αυτή ως άνω διάταξη του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ορίζει ότι η εξαφάνιση επέρχεται «μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους». Η διάταξη αυτή, κατά το μέρος με το οποίο προσδιορίζει τα όρια της εξαφάνισης της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν εισάγει νεωτερισμό, αλλά είναι ταυτόσημη με το περιεχόμενο του άρθρου 522 ΚΠολΔ, με το οποίο εκφράζεται η από μακρό χρόνο ισχύουσα γενική δικονομική αρχή, ότι με την άσκηση της έφεσης δε μεταβιβάζεται στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο η υπόθεση στο σύνολό της, αλλά μόνο ως προς τα κεφάλαια εκείνα της πρωτόδικης απόφασης που πλήττονται με το εφετήριο και τους πρόσθετους λόγους. Επομένως: α) αν με την έφεση ο εναγόμενος που δικάστηκε πρωτοδίκως ερήμην προβάλλει ότι η αγωγή είναι νόμω αβάσιμη, αόριστη και απαράδεκτη, το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο ερευνά τις ως άνω ελλείψεις, χωρίς να εξαφανίσει προηγουμένως την προσβαλλόμενη απόφαση, αφού τότε η εξαφάνισή της δεν είναι απαραίτητη για να ανατραπεί το πλάσμα ομολογίας για να θεωρηθούν παραδεκτοί οι ισχυρισμοί του εκκαλούντος, αφού δεν αντιφάσκουν προς αυτό β) αν ο ενάγων ή ο εναγόμενος, που δικάστηκαν πρωτοδίκως ερήμην, προβάλλουν ως λόγο έφεσης, την εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς τη βάση της αγωγής, η απόφαση πλήττεται στο σύνολό της και πρέπει να εξαφανισθεί ως προς όλες τις διατάξεις της, γ) επί αγωγής η οποία έγινε δεκτή ως προς το κεφάλαιο και τους τόκους, αν ο εναγόμενος παραπονείται μόνο κατά του κεφαλαίου επί του οποίου επιδικάστηκαν τόκοι, η απόφαση εξαφανίζεται μόνο κατά το κεφάλαιο αυτό, δ) αν με την έφεση ο εναγόμενος, χωρίς να αμφισβητεί τα πραγματικά περιστατικά των οποίων έγινε στην αγωγή επίκληση, προβάλλει μόνο καταλυτικές της αγωγής ενστάσεις, όπως είναι η ένσταση εξόφλησης ή παραγραφής ή εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς την απόρριψη των ενστάσεων αυτών, η απόφαση δεν εξαφανίζεται κατά το μέρος με το οποίο κρίθηκε ως βάσιμη η απαίτηση, αλλά μόνο κατά το διατακτικό της. Στις τελευταίες αυτές περιπτώσεις η εκκαλουμένη απόφαση εξαφανίζεται μόνον αν κριθεί βάσιμος κάποιος από τους ισχυρισμούς αυτών^{733, 734, 735, 736, 737}. Αν ο λόγος έφεσης συνίσταται σε εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς τη βάση της αγωγής, ο συλλογισμός κατάστρωσης της πρωτόδικης απόφασης ανακόπτεται εξ υπαρχής και η απόφαση εξαφανίζεται ολοσχερώς. Για να επέλθει το αποτέλεσμα της εξαφάνισης της απόφασης, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν ερευνά αν ο λόγος έφεσης είναι βάσιμος, αν όμως ο λόγος αυτός είναι μη νόμιμος, αόριστος ή αλυσιτελής η έφεση απορρίπτεται και η απόφαση δεν εξαφανίζεται. Μετά την εξαφάνιση της απόφασης, χωρεί ενώπιον του δευτεροβάθμιου νέα συζήτηση υπόθεσης, κατά την οποία ο εκκαλών μπορεί να προτείνει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς, τους οποίους και πρωτοδίκως είχε δικαίωμα να προτείνει, χωρίς να υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 527 ΚΠολΔ, όχι όμως και να υποβάλει νέα αιτήματα καθ' υπέρβαση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, αφού τη δυνατότητα αυτή δεν έχει ούτε ο κατ' αντιμωλίαν

⁷³³ ΑΠ 1015/2005, ΕλλΔνη 2005, 1100, ΕφΠειρ 64/2018, ΕφΑθ 4418/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΑθ 6525/2005, ΕλλΔνη 2006, 1481, ΕφΛαρ 565/2003, Δικογραφία 2004, 91, ΕφΘεσ 1376/2003, ΕλλΔνη 2004, 557, ΕφΘεσ 1376/2003, ΕλλΔνη 2004, 57, ΕφΘεσ 2081/2003, Αρμ 2004, 514, ΕφΔωδ 288/2005, ΤΝΠ Νόμος.

⁷³⁴ Σ. Μαθθίας, Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατ' ερήμην αποφάσεων, ΕλλΔνη 1995, 11 επ.

⁷³⁵ Ε. Ποδηματά, Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2915/2001, ΕλλΔνη 2002, 15 επ.

⁷³⁶ Δ. Κράνης, Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή ne bis in idem-νομολογιακά πορίσματα, ΕλλΔνη, 2009, 973.

⁷³⁷ Δ. Μπαμπινιώτης, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016, 164.

δικαζόμενος διάδικος⁷³⁸. Σε περίπτωση ερήμην απόφασης του πρώτου βαθμού επί αγωγής στην οποία είχαν σωρευθεί επικουρικά περισσότερες βάσεις, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 522, 535 και 536 παρ. 2 ΚΠολΔ, όταν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, μετά από παραδοχή της έφεσης του απόντος διαδίκου, απορρίπτει την αγωγή που στηρίζεται σε περισσότερες βάσεις, ως προς τη μια βάση της, πρέπει να ερευνήσει, και χωρίς ειδικό παράπονο, τις υπόλοιπες επικουρικές βάσεις της που δεν είχαν εξεταστεί πρωτόδικα, αφού, στην περίπτωση αυτή, το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης δεν περιορίζεται μόνο στις διατάξεις της απόφασης που πλήττονται με την έφεση, αλλά εκτείνεται και στις μη εξετασθείσες πρωτοδίκως βάσεις, και τούτο διότι δε δικάζεται πλέον η έφεση, αλλά η αγωγή⁷³⁹.

4.8.2.3.6 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΦΕΣΗΣ

Ένα σημαντικό κεφάλαιο στην έκκλητη δίκη είναι αυτό της δυνατότητας προβολής νέων αιτημάτων, ισχυρισμών και αποδεικτικών μέσων στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Σχετικά με αυτό δημιουργήθηκαν δύο συστήματα εκείνο της πλήρους έφεσης και εκείνο της περιορισμένης. Στο πρώτο από αυτά, το οποίο κατάγεται από το ρωμαϊκό δίκαιο, οι διάδικοι ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου μπορούν να προβάλουν απεριόριστα νέους πραγματικούς ισχυρισμούς και αποδεικτικά μέσα ακόμη και νέα αιτήματα. Έτσι με την έφεση γίνεται μία νέα συζήτηση της υπόθεσης και νέα έρευνα αυτής νομικά και πραγματικά από εμπειρότερους και κατά τεκμήριο καλύτερους δικαστές και μπορούν με αυτή να διορθωθούν και τα σφάλματα των διαδίκων. Στο δεύτερο σύστημα το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ελέγχει την ορθότητα της πρωτοβάθμιας απόφασης και τα σφάλματα αυτής και όχι των διαδίκων, με βάση το αποδεικτικό υλικό που εισφέρθηκε στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο χωρίς οι διάδικοι να έχουν τη δυνατότητα να προβάλουν νέους πραγματικούς ισχυρισμούς και αιτήματα και να προσκομίσουν νέο αποδεικτικό υλικό⁷⁴⁰. Στον ΚΠολΔ ακολουθείται το σύστημα της «περιορισμένα πλήρους έφεσης» καθώς με τους λόγους έφεσης ο διάδικος μπορεί να προβάλει σφάλματα της πρωτοβάθμιας απόφασης αλλά και να επικαλεστεί νέα πραγματικά περιστατικά σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 527 ΚΠολΔ μέσα όμως στο πλαίσιο των αιτημάτων των διαδίκων κατά την πρωτοβάθμια διαδικασία και του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης βάσει των λόγων και των προσθέτων λόγων αυτής⁷⁴¹. Η επιλογή του συστήματος έφεσης σε ό,τι αφορά την ερημοδικία στον πρώτο βαθμό συνδέεται και με την ανακοπή ερημοδικίας και τον μεταξύ τους συνδυασμό. Οι πιθανοί συνδυασμοί είναι το σύστημα της αναιτιολόγητης ανακοπής και της περιορισμένης έφεσης, το σύστημα της αιτιολογημένης ανακοπής και της πλήρους έφεσης και το σύστημα της αναιτιολόγητης ανακοπής και της πλήρους έφεσης. Κατά το πρώτο από αυτά τα συστήματα η προστασία του πρωτοδίκως ερημοδικούντος είναι πλήρης με το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας και για τον λόγο αυτό η δυνατότητα προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών περιορίζεται στα γενικά ισχύοντα για την έφεση. Κατά το δεύτερο σύστημα η έφεση λειτουργεί ως υποκατάστατο της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας και ο ερημοδικασθείς πρωτοδίκως για να ανατρέψει τις σε βάρος του επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας έχει τη δυνατότητα με την έφεσή του να προβάλει ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς που θα μπορούσε να προτείνει και στον πρώτο βαθμό. Το τρίτο σύστημα είναι το ευνοϊκότερο για τον απόντα διάδικο.

⁷³⁸ ΕφΛαρ 123/2021, ΕφΛαρ 108/2019, ΜονΕφΠειρ 135/2019, ΜονΕφΠειρ 14/2019, ΜονΕφΠειρ 12/2018, ΜονΕφΠειρ 8/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης ΑΠ 526/2016, ΑΠ 668/2015, ΑΠ 1075/2013, ΑΠ 1040/2013, ΑΠ 446/2007 ΝοΒ 2008, 138, ΑΠ 1015/2005 ΕλλΔνη 2005, 1101.

⁷³⁹ ΑΠ 124/2007, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΛαρ 232/2015, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁷⁴⁰ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2018, 713 επ.

⁷⁴¹ Ν. Κατηφόρης, Το επεκτατικό αποτέλεσμα της εφέσεως, 2012, 31.

Ο ΚΠολΔ βάσει των τροποποιήσεων με τους Ν. 2145/1993 και Ν. 2207/1994 έχει επιλέξει την αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας σε συνδυασμό με το άρθρο 528 ΚΠολΔ και τη δυνατότητα του εκκαλούντος, ερήμην δικασθέντος πρωτοδίκως να προβάλλει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς του στην κατ' έφεση δίκη⁷⁴².

Κατά τη διάταξη του άρθρου 527 ΚΠολΔ είναι απαράδεκτη η προβολή στην κατ' έφεση δίκη πραγματικών ισχυρισμών που δεν προτάθηκαν στην πρωτόδικη δίκη, εκτός αν: 1) προτείνονται από τον εφεσίβλητο, ενάγοντα, εναγόμενο ή εκείνον που είχε παρέμβει, ως υπεράσπιση κατά της έφεσης και δε μεταβάλλεται με τους ισχυρισμούς αυτούς η βάση της αγωγής ή της παρέμβασης, ή προτείνονται από εκείνον που παρεμβαίνει για πρώτη φορά στην κατ' έφεση δίκη με πρόσθετη παρέμβαση, θεωρείται όμως αναγκαίος ομόδικος του αρχικού διαδίκου, 2) γεννήθηκαν μετά τη συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, 3) λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως ή μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης, 4) το δικαστήριο κρίνει ότι δεν προβλήθηκαν εγκαίρως με τις προτάσεις ή, στην περίπτωση της παρ. 5 του άρθρου 237 και της παρ. 1 του άρθρου 238, με τις συμπληρωματικές προτάσεις από δικαιολογημένη αιτία, αυτό ισχύει και για την ένσταση κατάχρησης δικαιώματος, 5) προέκυψαν για πρώτη φορά μεταγενέστερα και 6) αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία του αντιδίκου. Το απαράδεκτο λαμβάνεται υπόψη και αυτεπαγγέλτως. Η απόδειξη, όμως, αυτή πρέπει να προκύπτει παραχρήμα και άμεσα, δηλαδή όλα τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τον νέο ισχυρισμό πρέπει να αποδεικνύονται από το επικαλούμενο και προσκομιζόμενο έγγραφο (δημόσιο ή ιδιωτικό με πλήρη απόδειξη) κατά τρόπο ευθύ και άμεσο και όχι σε συνδυασμό με δικαστικά τεκμήρια. Τη συνδρομή δε εξαιρετικής περίπτωσης (ή και περισσότερων) από τις παραπάνω για την επιτρεπτή προβολή νέων πραγματικών ισχυρισμών για πρώτη φορά στο εφετείο οφείλει να επικαλεσθεί και αποδείξει ο διάδικος που προβάλλει τους ισχυρισμούς αυτούς, ενώ και στην απόφαση του δικαστηρίου, που δέχεται ως βάσιμο τον ισχυρισμό αυτό, πρέπει να βεβαιώνεται το παραδεκτό της βραδείας προβολής του και να διαλαμβάνεται στις παραδοχές της η συνδρομή μιας τουλάχιστον από τις παραπάνω περιπτώσεις, που δικαιολογούν τη βραδεία προβολή του ισχυρισμού⁷⁴³. Από τις διατάξεις των άρθρων 527 και 528 του ΚΠολΔ, προκύπτει ότι η εμπρόθεσμη και παραδεκτή άσκηση έφεσης από τον εναγόμενο που δικάστηκε ερήμην επιφέρει χωρίς έρευνα των λόγων της, την εξαφάνιση της εκκαλούμενης απόφασης, μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους⁷⁴⁴, ενώ ο εκκαλών δικαιούται να προβάλλει όλους τους ισχυρισμούς, που μπορούσε να προτείνει πρωτοδίκως. Αν δε, ερημοδικούντος του εναγομένου, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την αγωγή, ο εναγόμενος κατά του οποίου στρέφεται η έφεση μπορεί με τις προτάσεις του να προτείνει νέους ισχυρισμούς χωρίς περιορισμό προς υπεράσπισή του κατά της έφεσης⁷⁴⁵. Συνοψίζοντας, ο ερημοδικασθείς αποκτά πλήρες *ius novum*, ενώ αρκεί ο περί ερημοδικίας ισχυρισμός και η απλή άρνηση της αγωγής για την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης⁷⁴⁶.

⁷⁴² Ε. Ποδηματά, Μελέτες Ιστορίας, Μεθοδολογίας και Δογματικής του Δικονομικού Δικαίου, Η ερημοδικία στην τακτική διαδικασία – Το νομοθετικό πρόβλημα μεταξύ της νομολογιακής παραδόσεως και της πρόσφατης μεταρρυθμίσεως (ν. 2145/1993 και 2207/1994), 2019, 416.

⁷⁴³ ΑΠ 198/2021, ΑΠ 664/2021, ΑΠ 1099/2017, ΑΠ 611/2016, ΑΠ 243/2015, ΑΠ 98/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁴⁴ ΑΠ 829/2008, ΑΠ 446/2007, ΑΠ 1015/2005 Νόμος.

⁷⁴⁵ Μ. Μαργαρίτης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Συμπλήρωμα, ο.π., 69.

⁷⁴⁶ Σ. Δραγατσίκη, Η έφεση κατ' ερήμην εκδιδόμενων αποφάσεων με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1015/2005, Αρμ 2007, 1299.

4.8.2.3.7 ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΝΣΗΜΟ

Η ερήμην πρωτόδικη απόφαση λόγω πλασματικής ερημοδικίας του ενάγοντος που δεν κατέβαλε δικαστικό ένσημο προσβάλλεται με έφεση, της οποίας μοναδικός λόγος μπορεί να είναι και μόνο αυτός⁷⁴⁷ και η οποία, αν ασκηθεί νομότυπα και εμπρόθεσμα και συνοδεύεται από την καταβολή του δικαστικού ενσήμου, οδηγεί στην εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης και νέα συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, κατά την οποία ο ενάγων δικαιούται να προτείνει, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 528 ΚΠολΔ, όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς, τους οποίους μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως, χωρίς να δεσμεύεται από τους περιορισμούς του άρθρου 527 ΚΠολΔ^{748, 749}. Εάν παρά τη διαπίστωση της μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δίκασε κατ' αντιμωλίαν τον ενάγοντα, δημιουργείται λόγος έφεσης υπέρ του εναγομένου. Ο ενάγων, όμως, δεν έχει έννομο συμφέρον να προβάλει την ως άνω έλλειψη, διότι οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής του για ουσιαστικούς λόγους, κατά τρόπο ώστε να χειροτερεύει ανεπίτρεπτα η θέση του⁷⁵⁰. Εφόσον η έφεση, καθόσον αυτό το ένδικο μέσο ασκείται και προς διόρθωση των σφαλμάτων των διαδίκων, κατά την άσκησή της δε συνοδεύεται από το τέλος δικαστικού ενσήμου απορρίπτεται ως απαράδεκτη⁷⁵¹. Κατ' άλλη άποψη στη νομολογία αυτός που δικάστηκε ερήμην στον πρώτο βαθμό λόγω μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου, μπορεί να το καταβάλει κατά τη συζήτηση της έφεσής του και να προκαλέσει νέα συζήτηση της υπόθεσης, ανατρέποντας την ερήμην του εκδοθείσα δικαστική απόφαση. Αν δεν το καταβάλει μέχρι τη συζήτηση η έφεση απορρίπτεται ως ανυποστήρικτη⁷⁵². Η διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις δύο απόψεις έγκειται στο ότι κατά την πρώτη η καταβολή του δικαστικού ενσήμου καθίσταται στοιχείο του παραδεκτού της έφεσης και γι' αυτό η τελευταία απορρίπτεται ως απαράδεκτη, ενώ κατά τη δεύτερη άποψη η μη καταβολή συνδέεται με την ουσιαστική βασιμότητα της έφεσης και γι' αυτό η τελευταία απορρίπτεται ως ανυποστήρικτη⁷⁵³.

4.8.2.3.8 ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Η δυνατότητα κήρυξης μιας πρωτόδικης απόφασης προσωρινά εκτελεστής αποσκοπεί στη γρηγορότερη ικανοποίηση του δανειστή. Η επιλογή βέβαια αυτή του νομοθέτη έχει τον κίνδυνο να εκτελεστούν και αποφάσεις οι οποίες στον επόμενο βαθμό δικαιοδοσίας μπορεί να εξαφανιστούν εκθέτοντας έτσι τον οφειλέτη στον κίνδυνο ενός αφερέγγυου δανειστή. Ο αντίλογος είναι ότι κατά μεγάλο ποσοστό οι πρωτοβάθμιες αποφάσεις επικυρώνονται από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Εκτός αυτού για την πρόληψη του προαναφερθέντος κινδύνου στον ΚΠολΔ έχει

⁷⁴⁷ ΑΠ 538/2019, ΕφΑθ 3228/2021, ΜονΕφΠειρ 548/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁴⁸ Γ. Διαμαντόπουλος, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίνεσθαι, 2019, 344.

⁷⁴⁹ ΑΠ 1337/2011, ΑΠ 1107/2005, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 466/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΘρ 114/2017, Αρμ 2018, 87, ΕφΑθ 6120/2013, ΕφΛαρ 36/2012, ΕφΑθ 99/2011, ΕφΑθ 93/2010, ΕφΘεσ 135/2008, ΕφΑθ 2219/2007, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 5906/1999, ΕλλΔνη 2001, 783, ΕφΑθ 9720/1997, ΕλλΔνη 1998, 1364.

⁷⁵⁰ ΕφΠειρ 720/1995, ΑρχΝ 1995, 570.

⁷⁵¹ ΑΠ 1461/2021, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΛαρ 123/2019, Δικογραφία 2020, 40, ΕφΘρακ 114/2017, Αρμ 2018, 87, ΜονΕφΠειρ 548/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁵² ΕφΑθ 5116/2022, ΕφΛαρ 40/2019, ΕφΠειρ 331/2015, ΕφΠειρ 466/2015, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΘεσ 1650/2014, Αρμ 2017, 202, ΕφΛαρ 36/2012, Δικογραφία 2012, 262, ΜονΕφΑθ 3328/2022, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 8272/2004, ΕλλΔνη 2005, 857.

⁷⁵³ Α. Δούκα, Οικονομικές Παράμετροι της Πολιτικής Δίκης, ο.π., 193.

προβλεφθεί η αίτηση αναστολής κατά της προσωρινά εκτελεστής οριστικής απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁷⁵⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 912 ΚΠολΔ αν ασκηθεί εμπρόθεσμα ανακοπή ερημοδικίας ή έφεση κατά απόφασης που κηρύχθηκε προσωρινά εκτελεστή σύμφωνα με τα άρθρα 908 ή 910 μπορεί έως τη συζήτηση στο ακροατήριο της ανακοπής ερημοδικίας ή της έφεσης να διαταχθεί, αν το ζητήσει ο διάδικος που νικήθηκε και εφόσον πιθανολογείται η ευδοκίμηση της ανακοπής ερημοδικίας ή της έφεσης, να ανασταλεί ολικά ή εν μέρει, ώσπου να εκδοθεί οριστική απόφαση, με τον όρο να δοθεί εγγύηση, η οποία ορίζεται από την απόφαση που διατάσσει την αναστολή ή και χωρίς εγγύηση. Την αναστολή διατάζει το δικαστήριο το οποίο εξέδωσε την απόφαση που προσβάλλεται. Η αίτηση συζητείται κατά τη διαδικασία των άρθρων 686 επ. Κατά τη συζήτηση καλείται υποχρεωτικά ο αντίδικος του αιτούντος. Σύμφωνα δε με το άρθρο 913 ΚΠολΔ το δικαστήριο που δικάζει την ανακοπή ερημοδικίας ή την έφεση μπορεί, σε κάθε στάση της δίκης, ύστερα από αίτηση του διαδίκου, η οποία υποβάλλεται μόνο με το δικόγραφο της ανακοπής ερημοδικίας ή της έφεσης ή με τις προτάσεις να αναστείλει την εκτέλεση της απόφασης που προσβάλλεται κατά το άρθρο 912 ή να μεταρρυθμίσει την απόφαση κατά το ίδιο άρθρο. Όπως προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 528 και 535 παρ. 1 ΚΠολΔ και όπως έχει ήδη αναφερθεί, η έφεση που ασκείται κατά ερήμην απόφασης λειτουργεί ως υποκατάστατο της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας και επομένως αν ασκήσει εμπρόθεσμα και παραδεκτή έφεση ο ερημοδικασθείς πρωτόδικως διάδικος, η ερήμην απόφαση εξαφανίζεται χωρίς να απαιτείται να ευδοκιμήσει πρώτα κάποιος λόγος έφεσης, ούσας αρκετής μόνο της τυπικής παραδοχής της. Αντιθέτως για την προσβαλλόμενη αντιμωλία εκδοθείσα πρωτόδικη απόφαση για να γίνει δεκτή η κατ' αυτής έφεση και να εξαφανιστεί απαιτείται η ευδοκίμηση έστω και ενός λόγου έφεσης⁷⁵⁵. Αν δε ο λόγος έφεσης συνίσταται σε εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς τη βάση της αγωγής, ο συλλογισμός κατάστρωσης της πρωτόδικης απόφασης ανακόπτεται εξ υπαρχής και η απόφαση εξαφανίζεται ολοσχερώς. Για να επέλθει το αποτέλεσμα της εξαφάνισης της απόφασης, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν ερευνά αν ο λόγος έφεσης είναι βάσιμος, αν όμως ο λόγος αυτός είναι μη νόμιμος, αόριστος ή αλυσιτελής απορρίπτεται και η απόφαση δεν εξαφανίζεται⁷⁵⁶. Μετά δε την εξαφάνιση της απόφασης κατ' άρθρο 528 ΚΠολΔ, χωρεί ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου νέα συζήτηση της υπόθεσης, χωρίς τους περιορισμούς του άρθρου 527 ΚΠολΔ⁷⁵⁷. Η διαφοροποίηση αυτή έχει ξεχωριστή σημασία ως προς την αναστολή της εκτέλεσης της ερήμην πρωτόδικης απόφασης, η οποία έχει κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή. Είναι πολύ συνηθισμένο οι πρωτόδικες ερήμην κατανηφιστικές αποφάσεις να κηρύσσονται προσωρινά εκτελεστές. Ο ερημοδικασθείς και ηττηθείς πρωτόδικως εναγόμενος προκειμένου να αντιμετωπίσει τις άμεσες σε βάρος του επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας του λόγω της προσωρινής εκτελεστότητας μπορεί να ασκήσει έφεση και αίτηση αναστολής της πρωτόδικης απόφασης μέχρι την εκδίκαση της έφεσης. Για να χορηγηθεί η αναστολή θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις: α) προσωρινά εκτελεστή απόφαση, β) νόμιμη και εμπρόθεσμα άσκηση έφεσης και γ) πιθανολόγηση της ευδοκίμησης της έφεσης⁷⁵⁸. Ενόψει όμως του άρθρου 528 ΚΠολΔ το

⁷⁵⁴ Ε. Κιουπτσίδου, Αναστολή προσωρινής εκτελεστότητας, Αρμ 2007, 653 επ.

⁷⁵⁵ Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2012, 954.

⁷⁵⁶ ΠΠΑ 21/2015, ΝοΒ 2015, 265, ΠΠΛαρ 233/2012, ΝοΒ 2012, 2001, ΜΠΡοδ 172/2021, ΜΠΗρακλ 793/2016, ΤΝΠ Νόμος, όπου κρίθηκε ότι εφόσον ο αιτών δεν αρνείται τα πραγματικά περιστατικά που στηρίζουν τη βάση της αγωγής, η άσκηση της έφεσης, δε συνεπάγεται αναγκάως την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, αλλά, για να ευδοκιμήσει η έφεσή του πρέπει να ερευνηθούν οι προβαλλόμενοι με αυτήν λόγοι.

⁷⁵⁷ ΑΠ 394/2011, ΧρΙΔ 2012, 55, ΑΠ 884/2007, ΧρΙΔ 2008, 52, ΜονΕφΠερ 396/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁵⁸ Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 539.

δικαστήριο της αναστολής έχει μόνο μία επιλογή, ήτοι, αν η έφεση είναι παραδεκτή, να κάνει δεκτή την αίτηση αναστολής, καθώς αναπόφευκτα πιθανολογείται ότι η έφεση θα γίνει δεκτή και θα οδηγήσει σε εξαφάνιση στο σύνολό της την πρωτόδικη απόφαση. Αυτό όμως μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιεική αποτελέσματα για τον ενάγοντα καθώς δίνει στον εναγόμενο τη δυνατότητα να παρελκύσει τη δίκη και να κερδίσει πολύτιμο για τον ίδιο χρόνο. Ο δε κακόπιστος εναγόμενος, ο οποίος γνωρίζει ότι ο ενάγων έχει δίκιο στη μεταξύ τους αντιδικία, μπορεί να επιλέξει, ενδεχομένως αφού πρώτα έχει επιτύχει και κάποιες αναβολές της υπόθεσης αν πρόκειται για ειδική διαδικασία, να ερημοδικήσει στον πρώτο βαθμό και στη συνέχεια να ασκήσει έφεση και αίτηση αναστολής της πρωτόδικης, προσωρινά εκτελεστής απόφασης. Δεν είναι καθόλου απίθανη περαιτέρω καθυστέρηση στον προσδιορισμό της έφεσης αφενός λόγω της εκ μέρους του εναγόμενου-εκκαλούντος αναμονής να επιμεληθεί ο ενάγων-εφεσίβλητος αυτόν και αφετέρου λόγω του όγκου των υποθέσεων που προσδιορίζονται στα δευτεροβάθμια δικαστήρια και των συνεπεία αυτού μακρινών δικασίμων. Έτσι, για τον ενάγοντα το ενδεχόμενο απόκτησης εκτελεστού τίτλου μετατίθεται σε όλο και πιο μακρινό χρονικό ορίζοντα με συνέπεια περαιτέρω οικονομική επιβάρυνση και βλάβη στα έννομα συμφέροντά του. Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς τα δικαστήρια με τη νομολογία τους έχουν αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό. Κρατούσα στη νομολογία άποψη είναι ότι εφόσον ο αιτών, με την έφεση του, προβάλλει - μεταξύ άλλων - λόγους έφεσης που πλήττουν την ουσιαστική βασιμότητα της αξίωσης του καθ' ου, αρνούμενος τα πραγματικά περιστατικά της βάσης της αγωγής, τούτο συνεπάγεται αναγκαία, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 528 ΚΠολΔ, την εξαφάνιση της εκκαλουμένης σε όλη την έκταση και επομένως γίνεται δεκτή η αίτηση αναστολής⁷⁵⁹. Υπάρχει όμως και η άποψη ότι η πιθανολόγηση της ευδοκίμησης προδήλως αναφέρεται στην ουσιαστική παραδοχή ενός τουλάχιστον λόγου έφεσης και όχι απλά η έφεση να γίνει τυπικά δεκτή καθώς σκοπός της διάταξης του άρθρου 912 ΚΠολΔ είναι η αποτροπή ζημίας στον δανειστή σε περίπτωση επιβράδυνσης της εκτέλεσης και η σταθερότητα θεμελίωσης της απόφασης όπως επίσης η αποθάρρυνση άσκησης προδήλως αβάσιμων ενδίκων μέσων. Η προϋπόθεση της ουσιαστικής ευδοκίμησης της έφεσης που θέτει το άρθρο 912 είναι σαφώς διακριτή από την έννοια της εξαφάνισης της πρωτόδικης απόφασης που θέτει το άρθρο 528 ΚΠολΔ, καθώς δεν αρκείται στην εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης και την τυπική παραδοχή της έφεσης αλλά ορίζει και πιθανολόγηση της ουσιαστικής ευδοκίμησης της έφεσης με συνέπεια το δικαστήριο να μην εξετάζει μόνο το εμπρόθεσμο της έφεσης αλλά να πρέπει να πιθανολογήσει και την ουσιαστική ευδοκίμηση ενός τουλάχιστον λόγου έφεσης⁷⁶⁰. Η κρατούσα στη νομολογία άποψη είναι συνεπέστερη απέναντι στο σύστημα του ΚΠολΔ και στην ερμηνεία του άρθρου 528 ΚΠολΔ. Τα δε ανεπιεική για τον ενάγοντα αποτελέσματα, στα οποία μπορεί να οδηγήσει, μπορούν να περιοριστούν με την επιβολή του όρου της εγγύησης μαζί με τη χορήγηση της αναστολής όπως άλλωστε προβλέπεται στο άρθρο 912 ΚΠολΔ. Επίσης, στην ίδια κατεύθυνση θα βοηθούσαν τα δικαστήρια εάν διαμόρφωναν την τάση να γίνονται δεκτές οι αιτήσεις προτίμησης για γρηγορότερη εκδίκαση της έφεσης από τον ενάγοντα – εφεσίβλητο σε περίπτωση άσκησης εναντίον του μαζί με την έφεση και αίτησης αναστολής. Μία άλλη επιλογή θα μπορούσε να είναι η απόρριψη της αίτησης αναστολής κατ' εφαρμογή από το δικαστήριο των ασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 116 παρ. 1 ΚΠολΔ περί καταχρηστικής άσκησης αυτής

⁷⁵⁹ ΜονΕφΠειρ 284/2015, ΤΝΠ Νόμος, ΠΠΛαρ 233/2012, ΝοΒ 2012, 2001, ΜΠΛαμ 475/2013, ΜΠΑ 477/2015, ΜΠΓρεβ 33/2015, ΜΠΠατρ 917/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁶⁰ ΕιρΠειρ 31/2020, ΤΝΠ Νόμος.

κρίνοντας ότι ο ερημοδικασθείς εναγόμενος ασκεί το εν λόγω ένδικο βοήθημα με σκοπό την παρέλευση της επίλυσης της διαφοράς⁷⁶¹.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι ερήμην αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά τη διαδικασία των μικροδιαφορών. Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι αποφάσεις αυτές είναι ανέκκλητες αφού αυτό ορίζει η διάταξη του άρθρου 512 ΚΠολΔ και επομένως εφόσον έχουν εκδοθεί αντιμωλία είναι τελεσίδικες, άμεσα εκτελεστές και δεν τίθεται ζήτημα προσωρινής εκτελεστότητας. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο με τις ερήμην εκδοθείσες αποφάσεις των μικροδιαφορών, οι οποίες δεν είναι τελεσίδικες αφού προσβάλλονται με ανακοπή ερημοδικίας και ως εκ τούτου μπορούν να κηρυχθούν προσωρινά εκτελεστές. Το άρθρο 904 ΚΠολΔ ορίζει ότι εκτελεστοί τίτλοι είναι οι τελεσίδικες και οι προσωρινά εκτελεστές δικαστικές αποφάσεις, το άρθρο 321 ΚΠολΔ ορίζει ότι τελεσίδικες είναι οι δικαστικές αποφάσεις που δεν προσβάλλονται με έφεση ή ανακοπή ερημοδικίας, ενώ στις διατάξεις για την ανακοπή ερημοδικίας δεν υπάρχει διάταξη αντίστοιχη του άρθρου 512 ΚΠολΔ. Επομένως, για τις ερήμην αποφάσεις των μικροδιαφορών, ο ερημοδικασθείς διάδικος μπορεί να αιτηθεί την αναστολή της προσωρινής εκτελεστότητας της απόφασης κατ' άρθρο 912 ΚΠολΔ. Στη δε περίπτωση των ασφαλιστικών μέτρων νομής κατά των οποίων επιτρέπεται έφεση σύμφωνα με το άρθρο 734 παρ. 3 ΚΠολΔ επιτρέπεται και η άσκηση αίτησης αναστολής κατά το άρθρο 912 ΚΠολΔ σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 734 παρ. 4 ΚΠολΔ⁷⁶².

4.9 ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗ

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 495 παρ. 1 και 538 επ. ΚΠολΔ, το έκτακτο ένδικο μέσο της αίτησης αναψηλάφησης ασκείται με δικόγραφο, το οποίο κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου που έχει εκδώσει την προσβαλλόμενη απόφαση και εκδικάζεται από το ίδιο δικαστήριο, αφού η άσκηση της αναψηλάφησης δεν έχει μεταβιβαστικό αποτέλεσμα. Η δίκη ενώπιον του δικαστηρίου της αναψηλάφησης διέρχεται συνολικά τέσσερα στάδια. Στο πρώτο το δικαστήριο εξετάζει το παραδεκτό της αναψηλάφησης, αν δηλαδή αυτή έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις. Στο δεύτερο στάδιο εξετάζει το παραδεκτό και νόμιμο καθενός από τους λόγους της αναψηλάφησης, ενώ στο τρίτο εξετάζει την ουσιαστική βασιμότητα τους. Μετά ταύτα, αν κάποιος λόγος κριθεί ουσιαστικά βάσιμος, επακολουθεί η εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης και το τελευταίο στάδιο, κατά το οποίο το δικαστήριο εξετάζει την ουσία της υπόθεσης μέσα στα όρια που καθορίζονται από την αναψηλάφηση^{763, 764}. Δεν υπόκεινται σε αναψηλάφηση οι αποφάσεις του Αρείου Πάγου, Ολομέλειας και Τμημάτων, οι οποίες εκδίδονται κατά την ακυρωτική διαδικασία, δηλαδή όταν ο Άρειος Πάγος απορρίπτει την αναίρεση ή αρκείται στην αναίρεση της απόφασης και δεν αποφαίνεται επί της ουσίας της διαφοράς αλλά παραπέμπει την υπόθεση στο δικαστήριο της ουσίας προς περαιτέρω έρευνα⁷⁶⁵.

⁷⁶¹ Π. Αλικάκος, Ειδικά ζητήματα της έφεσης, άρθρο δημοσιευμένο στον ιστότοπο <https://www.esdi.gr>.

⁷⁶² Ε. Κιουπτσίδου, Αναστολή προσωρινής εκτελεστότητας, Αρμ 2007, 657 επ.

⁷⁶³ ΑΠ 193/2021, ΑΠ 1599/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁷⁶⁴ Κατά τον Γ. Ράμμο η διαδικασία της αναψηλάφησης διαιρείται σε δύο στάδια το ακυρωτικό και το ουσιαστικό. Κατά το πρώτο στάδιο εξετάζεται αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της αναψηλάφησης και αν αυτή ασκήθηκε νόμιμα και αν αυτό συμβαίνει εξετάζει τους λόγους της αναψηλάφησης. Αν ένας από τους λόγους αυτούς είναι παραδεκτός και βάσιμος το δικαστήριο δέχεται την αναψηλάφηση και ακυρώνει την προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά το δεύτερο στάδιο, το οποίο λαμβάνει χώρα μόνο εφόσον γίνει δεκτή η αναψηλάφηση συζητείται η ουσία της υπόθεσης, Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον αστικού δικονομικού δικαίου, ο.π., 1031.

⁷⁶⁵ ΑΠ 1495/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης.

4.9.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗ

Το άρθρο 548 ΚΠολΔ, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν. 4912/2022 ορίζει ότι στη διαδικασία της κατ' αναψηλάφηση δίκης εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 227, 233 έως 236, των παρ. 10 έως 13 του άρθρου 237, 240 έως 312, εδάφια πρώτο έως τρίτο της παρ. 1 του άρθρου 591 και της παρ. 4 του άρθρου 591, με την επιφύλαξη της ισχύος του άρθρου 591 για τις ειδικές διαδικασίες. Η κατάθεση των προτάσεων γίνεται έως την έναρξη της συζήτησης και η κατάθεση της προσθήκης σε αυτές έως τη δωδέκατη ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας μετά τη συζήτηση⁷⁶⁶. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 η εύχρηστη και επιτυχής ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 524 ΚΠολΔ για τη διαδικασία της έκκλητης δίκης μεταφέρεται στη δίκη της αναψηλάφησης προς διευκόλυνση όλων των παραγόντων της δίκης της αναψηλάφησης, οι οποίοι είναι εξοικειωμένοι με την εφαρμογή της. Πράγματι η ρύθμιση της παραγράφου 1 του άρθρου 524 ΚΠολΔ περιλαμβάνεται με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο και στο άρθρο 548 ΚΠολΔ, αν και με τον ίδιο ως άνω Ν. 4842/2021 απαλείφθηκαν από τις αναφερόμενες στο άρθρο 548 ΚΠολΔ διατάξεις, που εφαρμόζονται στη διαδικασία της αναψηλάφησης, εκείνες που αναφέρονταν στην έκκλητη δίκη δηλαδή το άρθρο 524 παρ. 1 εδ. β έως 534, κάτι που δεν άλλαξε και με τον Ν. 4912/2022. Επίσης, η διάταξη της παραγράφου 7 του άρθρου 591 ΚΠολΔ ορίζει ότι κατά την εκδίκαση της ανακοπής ερημοδικίας, της έφεσης και της αναψηλάφησης εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για την εκδίκαση της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση που προσβάλλεται με το ένδικο μέσο. Σε περίπτωση ερημοδικίας του ανακόπτοντος, του εκκαλούντος, του αντεκκαλούντος ή του αιτούντος την αναψηλάφηση, το αντίστοιχο ένδικο μέσο απορρίπτεται. Από τον συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων προκύπτει ότι, επί ερημοδικίας του αιτούντος την αναψηλάφηση, η οποία (ερημοδικία) συντρέχει όταν είτε ο τελευταίος δεν εμφανιστεί κατά τη συζήτηση της υπόθεσης είτε εμφανισθεί μεν αλλά δε λάβει μέρος σε αυτήν κανονικά, όπως συμβαίνει στην περίπτωση που αυτός δεν καταθέσει εμπρόθεσμα, δηλαδή μέχρι την έναρξη της συζήτησης, προτάσεις, το δικαστήριο ερευνά με την επιμέλεια ποιου από τους διαδίκους επισπεύδεται η συζήτηση της υπόθεσης και αν αυτή γίνεται με την επιμέλεια του αιτούντος (την αναψηλάφηση) συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αίτηση ενώ ορίζεται και παράβολο ερημοδικίας όταν η απόφαση υπόκειται σε αυτό το ένδικο μέσο^{767, 768}. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η κατάθεση προτάσεων είναι υποχρεωτική και όταν η αναψηλάφηση στρέφεται κατά απόφασης του Αρείου Πάγου, δικάσαντος ως δικαστήριο ουσίας, αφού, στην

⁷⁶⁶ Το άρθρο αυτό είχε τροποποιηθεί: α) με το άρθρο 45 παρ. 6 του Ν. 3994/2011 και είχε το εξής περιεχόμενο: «Στη διαδικασία της κατ' αναψηλάφηση δίκης εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 227, 233 έως 269, 270 παράγραφοι 2, 4, 5 εδάφια α και β, και 6, 271 έως 312, και 524 παράγραφος 2 επόμενα έως 534.», β) με το άρθρο 1 άρθρο ένατο του Ν. 4335/2015 με έναρξη ισχύος από 1/1/2016 και έλαβε το εξής περιεχόμενο: «Στη διαδικασία της κατ' αναψηλάφηση δίκης εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 227, 233 έως 268, 271 έως 312, 524 παράγραφος 1 εδάφιο β επ. έως 534 και 591 παράγραφος 4.», γ) με το άρθρο 33 του Ν. 4842/2021 με έναρξη ισχύος από 1/1/2022 και έλαβε το εξής περιεχόμενο: «Στη διαδικασία της κατ' αναψηλάφηση δίκης εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 227, 233 έως 236, των παρ. 10 έως 13 του άρθρου 237, 240 έως 312, εδάφια πρώτο έως τρίτο της παρ. 1 του άρθρου 591 και της παρ. 4 του άρθρου 591. Η κατάθεση των προτάσεων γίνεται έως την έναρξη της συζήτησης και η κατάθεση της προσθήκης σε αυτές έως τη δωδέκατη ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας μετά τη συζήτηση.» και δ) με το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν. 4912/2022 οπότε και έλαβε το παραπάνω αναφερόμενο περιεχόμενο. Το δε άρθρο 116 παρ. 2β του Ν. 4842/2021 ορίζει ότι το άρθρο 548 ΚΠολΔ, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο αυτό εφαρμόζεται και επί των εκκρεμών κατά την 1/1/2022 ενδίκων μέσων.

⁷⁶⁷ ΕφΑθ 6847/1996, Αρμ 1997, 1168, ΕφΑθ 13226/1987, ΑρχΝ 1988, 406, ΕφΑθ 12552/1987, ΑρχΝ 1989, 406.

⁷⁶⁸ Το επιτρεπτό των ενδίκων μέσων κατά της απόφασης που εκδίδεται στη δίκη αναψηλάφησης εξαρτάται από την προσβαλλόμενη με την αναψηλάφηση απόφαση. Για παράδειγμα, λαμβάνοντας υπόψη ότι κατά απόφασης του ΑΠ δεν επιτρέπεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας κατ' άρθρο 576 παρ. 4 του ΚΠολΔ δεν θα οριστεί παράβολο ερημοδικίας και κατά της ερήμην απόφασης αναψηλάφησης του ΑΠ, ΑΠ 1495/2017, ΤΝΠ Ισοκράτης.

περίπτωση ευδοκίμησης κάποιου από τους επικαλούμενους για το παραδεκτό αυτής (αναψηλάφησης) λόγους, θα επακολουθήσει η κατ' ουσίαν έρευνα της υπόθεσης για την οποία απαιτείται η κατάθεση νέων προτάσεων⁷⁶⁹. Αν ο πληρεξούσιος δικηγόρος διαδίκου δεν προσκόμισε γραμμάτιο προείσπραξης δικηγορικής αμοιβής, ισχυριζόμενος ότι τέτοιο γραμμάτιο έχει προσκομίσει κατά τη συζήτηση, κατά την οποία εκδόθηκε η απόφαση, της οποίας ζητείται η αναψηλάφηση και δεδομένου ότι το γραμμάτιο αυτό αναλώθηκε στη συζήτηση, στην οποία προσκομίστηκε και δεδομένου ότι η μη προσκομιδή του γραμματίου αυτού, η οποία είναι υποχρεωτική, επιφέρει το απαράδεκτο της παράστασης του δικηγόρου, (ο διάδικος) θα δικαστεί ερήμην⁷⁷⁰. Η εκπρόθεσμη αναψηλάφηση απορρίπτεται αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη. Η παράλειψη υπογραφής των προτάσεων διαδίκου από τον πληρεξούσιο δικηγόρο του, η οποία οδηγεί σε πλασματική ερημοδικία του, αποτελεί τυπική παράλειψη, που μπορεί να συμπληρωθεί κατ' άρθρο 227 ΚΠολΔ⁷⁷¹.

4.9.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘ' ΟΥ Η ΑΙΤΗΣΗ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΗΣ

Η αίτηση αναψηλάφησης και η επίδικη διαφορά εφόσον εξαφανιστεί η προσβαλλόμενη απόφαση διεξάγεται με τους ίδιους κανόνες της τακτικής ή της ειδικής διαδικασίας με τους οποίους εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση⁷⁷². Υποστηρίζεται ότι η δίκη εξελίσσεται με τους κανόνες που διέπουν την έκκλητη δίκη και αν ο καθ' ου ερημοδικεί το δικαστήριο δικάζει την αίτηση αναψηλάφησης ερήμην του⁷⁷³. Δεν περιλαμβάνεται όμως στο κεφάλαιο του ΚΠολΔ για την αναψηλάφηση διάταξη αντίστοιχη του άρθρου 524 παρ. 3 και 4 ΚΠολΔ που ορίζει τις συνέπειες της ερημοδικίας του εκκαλούντος και του εφεσίβλητου, των άρθρων 507, 510 ΚΠολΔ που ορίζουν τις συνέπειες της ερημοδικίας των διαδίκων στη δίκη της ανακοπής ερημοδικίας, του άρθρου 576 ΚΠολΔ για τη δίκη της αναίρεσης, όπου οι απόντες δικάζονται ωσει παρόντες και 591 παρ. 7 για την ερημοδικία του αιτούντος την αναψηλάφηση στις ειδικές διαδικασίες. Αυτό σημαίνει ότι επί ερημοδικίας του καθ' ου η αίτηση αναψηλάφησης, όταν πρόκειται για την τακτική διαδικασία και τις περιουσιακές διαφορές πλην των εργατικών και των διαφορών από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση ο καθ' ου δικάζεται ερήμην και εφαρμόζεται το άρθρο 271 ΚΠολΔ. Σε αυτή την περίπτωση το δικαστήριο της αναψηλάφησης αφού εξετάσει αν η αίτηση αναψηλάφησης είναι παραδεκτή και έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις θα ερευνήσει το παραδεκτό και το νόμω βάσιμο των λόγων αυτής. Εάν θεωρήσει κάποιον από αυτούς παραδεκτό και νόμω βάσιμο, βάσει του πλάσματος ομολογίας του απόντος καθ' ου και εφόσον δεν υπάρχει ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως θα δεχθεί την αναψηλάφηση ως ουσία βάσιμη και θα εξαφανίσει την προσβαλλόμενη απόφαση. Αν όμως πρόκειται για εργατικές διαφορές ή διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση τότε, εφόσον απουσιάζει ο καθ' ου η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν και αυτός παρών. Αν απουσιάζει κατά το πρώτο αυτό στάδιο ο προσθέτως παρεμβαίνων⁷⁷⁴ το πρώτον κατά τη δίκη αυτή, η υπόθεση εκδικάζεται σαν να μην έχει ασκηθεί πρόσθετη παρέμβαση. Πριν την

⁷⁶⁹ ΑΠ 2213/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁷⁰ ΑΠ 373/1992, Δίκη 1992, 799.

⁷⁷¹ ΑΠ 1275/2021, ΕφΔωδ 57/2016, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁷² Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 236.

⁷⁷³ Σ. Πανταζόπουλος, Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, ο.π., 174.

⁷⁷⁴ Η πρόσθετη παρέμβαση μπορεί να αφορά και το ακυρωτικό αίτημα, σε αντίθεση με την κύρια παρέμβαση, η οποία ασκείται μόνο αν η προσβαλλόμενη με την αναψηλάφηση απόφαση είναι πρωτόδικη καθώς δεν επιτρέπεται πια η άσκηση κύριας παρέμβασης το πρώτον στο εφετείο και μόνο αν γίνει δεκτή η αναψηλάφηση και εξαφανιστεί η απόφαση, Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 899.

τροποποίηση του άρθρου 548 με τον Ν. 4842/2021 η διαδικασία εκτυλισσόταν με τους κανόνες της έκκλητης δίκης, αφού ρητά το άρθρο 548 όριζε ότι στη διαδικασία της δίκης της αναψηλάφησης εφαρμόζονταν οι διατάξεις της παρ. 1 εδ. β επόμενα του άρθρου 524 έως το άρθρο 534 ΚΠολΔ⁷⁷⁵. Έτσι, αν ερημοδικούσε ο αιτών την αναψηλάφηση και είχε είτε επισπεύσει ο ίδιος τη συζήτηση είτε είχε κλητευθεί νόμιμα τότε η αναψηλάφηση απορριπτόταν ως ανυποστήρικτη, ενώ αν ερημοδικούσε ο καθ' ου η διαδικασία προχωρούσε σαν να ήταν παρών⁷⁷⁶. Με τον Ν. 4842/2021 η διάταξη του άρθρου 548 ΚΠολΔ παραπέμπει σε ό,τι αφορά την ερημοδικία του καθ' ου στα άρθρα 271, 272 και 591 ΚΠολΔ. Στη δίκη της αναψηλάφησης δε γινόταν προφορική ανάπτυξη της υπόθεσης ούτε λάμβανε χώρα εξέταση μαρτύρων, αντιθέτως πλήρης προφορική συζήτηση επιβαλλόταν μόνο αν ο αιτών δικάστηκε ερήμην στη δίκη επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη με την αναψηλάφηση απόφαση^{777, 778}. Αυτό ήταν λογικό εφόσον μεταξύ των διατάξεων οι οποίες κατ' άρθρο 548 ΚΠολΔ εφαρμόζονταν και στη δίκη της αναψηλάφησης ήταν και εκείνη του άρθρου 528 ΚΠολΔ και επομένως αν η προσβαλλόμενη απόφαση ήταν ερήμην οι διάδικοι δεν μπορούσαν να παρασταθούν με δήλωση κατ' άρθρο 242 ΚΠολΔ. Ύστερα από την ως άνω τροποποίηση αν είναι απών ο καθ' ου κατά το τελευταίο στάδιο της δίκης της αναψηλάφησης τότε εφαρμόζονται οι κοινοί κανόνες περί ερημοδικίας κατά τη συζήτηση στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας και επομένως αν ο ερημοδικών ήταν ο ενάγων θα εφαρμοστεί το 272 ΚΠολΔ, ενώ αν ήταν ο εναγόμενος το 271 ΚΠολΔ. Ζήτημα δημιουργείται όμως όταν η προσβαλλόμενη απόφαση είναι εφετειακή καθώς στην κατ' έφεση δίκη η ερημοδικία ρυθμίζεται κατά το άρθρο 524 παρ. 3 και 4 ΚΠολΔ σύμφωνα με το οποίο σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται εφόσον είναι παραδεκτή, ενώ σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσίβλητου η διαδικασία προχωρεί σαν να είναι παρών, η δε διάταξη του άρθρου 548 ΚΠολΔ δεν περιλαμβάνει το άρθρο 524 ΚΠολΔ στις εφαρμοζόμενες στη διαδικασία της συζήτησης της αναψηλάφησης διατάξεις. Και αν μεν ο ερημοδικών είναι ο εκκαλών μπορεί η έφεσή του να απορριφθεί ως ανυποστήρικτη εφαρμοζομένης γι' αυτή της διάταξης για την ερημοδικία του ενάγοντος, αν όμως ο ερημοδικών είναι ο εφεσίβλητος το ερώτημα που τίθεται είναι αν αυτός θα δικάσει ωσει παρών ή θα πρέπει να θεωρηθούν ομολογημένοι οι λόγοι της έφεσης. Κατά την εδώ υποστηριζόμενη θέση επειδή, η απαρίθμηση των διατάξεων που αναφέρονται στο άρθρο 548 ΚΠολΔ δεν είναι αποκλειστική⁷⁷⁹ δεν πρέπει να αποκλειστεί η εφαρμογή των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 524 ΚΠολΔ.

4.10 ΑΝΑΙΡΕΣΗ

Η αναίρεση, ως γνωστόν, είναι το έκτακτο ένδικο μέσο το οποίο ασκείται ενώπιον του Αρείου Πάγου, στρέφεται κατά τελεσίδικης απόφασης με αίτηση την ακύρωση ή την εξαφάνισή της λόγω παράβασης κανόνα δικαίου. Με αυτό ένδικο μέσο αποδίδονται στην προσβαλλόμενη απόφαση μόνο νομικά σφάλματα⁷⁸⁰. Χαρακτηριστικό, του συγκεκριμένου ενδίκου μέσου είναι ότι επιτρέπεται μόνο με βάση ειδικούς, από τον νόμο καθοριζόμενους λόγους⁷⁸¹. Ο περιορισμός αυτός

⁷⁷⁵ Η διαδικασία στη δίκη της αναψηλάφησης εκτυλισσόταν ανέκαθεν με βάση τους κανόνες που διαγράφονταν για την κατ' έφεση δίκη, αυτό δε ίσχυε τόσο για την εκδίκαση της αίτησης αναψηλάφησης όσο και για την εκδίκαση της ουσίας της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, 2022, 989.

⁷⁷⁶ Δ. Μηχιώτης σε Π. Κολοτούρο, Ένδικα μέσα και βοηθήματα κατά τον ΚΠολΔ, 2013, 300.

⁷⁷⁷ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 236.

⁷⁷⁸ ΠΠΑ 2896/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁷⁹ Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 899.

⁷⁸⁰ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2018, 762.

⁷⁸¹ Κ. Καλαβρός, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 2021, 2.

σε συγκεκριμένα δικονομικά πλαίσια επιβάλλεται από τη γενική θέση, ότι η δίκη της αναίρεσης είναι, καταρχήν, δίκη της απόφασης και όχι δίκη της υπόθεσης⁷⁸².

4.10.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΔΙΑΔΙΚΟΥ

Για την προσήκουσα παράσταση του διαδίκου στην αναιρετική δίκη απαιτείται συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο από τον εντολέα στον πληρεξούσιο δικηγόρο⁷⁸³, το οποίο για να προσδιοριστεί δικάσιμος προσάγεται στη γραμματεία του ΑΠ από τον επισπεύδοντα διάδικο (άρθρο 568 παρ. 1 ΚΠολΔ) ή διορισμός του πληρεξουσίου δικηγόρου με προφορική δήλωση στο ακροατήριο που καταχωρίζεται στα πρακτικά. Σε περίπτωση νομικής βοήθειας η πληρεξουσιότητα στηρίζεται αποκλειστικά σε πράξη χορήγησης νομικής βοήθειας από αρμόδιο όργανο δηλαδή από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου ή σε συμβολαιογραφικό έγγραφο⁷⁸⁴. Εάν ο διάδικος εκπροσωπείται στη συζήτηση από δικηγόρο χωρίς αυτός να αποδεικνύει την πληρεξουσιότητά του θεωρείται δικονομικά απών. Σε τέτοια περίπτωση, αν δικονομικά απών είναι ο ασκήσας την αναίρεση διάδικος ή κάποιος από τους ασκήσαντες την αναίρεση χωρίς να αποδεικνύεται πληρεξουσιότητα για την άσκησή της, αυτή απορρίπτεται ως απαράδεκτη για τους δικονομικά απόντες, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω διάδικοι έχουν κλητευθεί νόμιμα ώστε να είναι έγκυρη η συζήτηση της αναίρεσης⁷⁸⁵. Όταν λείπει η πληρεξουσιότητα των δικηγόρων αναιρεσειόντος και αναιρεσιβλήτου ή η πληρεξουσιότητα του ενός διαδίκου και δεν προκύπτει η κλήτευση του απόντος αντιδίκου του, η συζήτηση της υπόθεσης ματαιώνεται, κατ' άρθρο 260 παρ. 1 ΚΠολΔ^{786, 787}.

Η ερημοδικία στην αναίρεση προβλέπεται στο άρθρο 576 ΚΠολΔ σύμφωνα με το οποίο «1. Αν ο διάδικος που επισπεύδει τη συζήτηση δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί αλλά δε λάβει μέρος με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος, ο Άρειος Πάγος συζητεί την υπόθεση σαν να ήταν παρόντες οι διάδικοι. 2. Αν ο αντίδικος εκείνου που επέσπευσε τη συζήτηση δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί αλλά δε λάβει μέρος σ' αυτήν με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος, ο Άρειος Πάγος εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα. Αν η κλήση για τη συζήτηση δεν επιδόθηκε καθόλου ή δεν επιδόθηκε νόμιμα ή εμπρόθεσμα, ο Άρειος Πάγος κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση και η υπόθεση επαναφέρεται για συζήτηση με νέα κλήτευση. Στην αντίθετη περίπτωση προχωρεί στη συζήτηση παρά την απουσία εκείνου που έχει κλητευθεί. 3. Αν μετέχουν περισσότεροι στη δίκη για την αναίρεση και δεν κλητεύθηκε κάποιος από αυτούς, η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη για όλους. Σε περίπτωση απλής ομοδικίας, αν κάποιος δεν εκπροσωπηθεί από πληρεξούσιο δικηγόρο, η υπόθεση χωρίζεται και η συζήτηση της αίτησης αναίρεσης χωρεί νομίμως, ως προς

⁷⁸² Ι. Δεληκωστόπουλος, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, 2009, 16.

⁷⁸³ Εξαίρεση υφίσταται μόνον: α) όσον αφορά την εκπροσώπηση του Δημοσίου ή ΝΠΔΔ, όταν αυτή γίνεται από τα μέλη του κύριου προσωπικού του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ), σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 του Ν. 3086/2002, τα τελευταία «έχουν από τη θέση τους και χωρίς άλλο αποδεικτικό στοιχείο την πληρεξουσιότητα που απαιτείται από τον νόμο, για την παράσταση και υπεράσπιση, ενώπιον όλων των Δικαστηρίων και Αρχών, του Δημοσίου και των οργάνων που το εκπροσωπούν κατά περίπτωση, καθώς και των Νομικών προσώπων και των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών, των οποίων η νομική υπηρεσία, σύμφωνα με ειδικές διατάξεις, διεξάγεται από το ΝΣΚ ή από μέλος του», β) κατά την διαδικασία των εργατικών διαφορών σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 96 ΚΠολΔ, όπως προστέθηκε με το άρθρο 63 Ν. 4509/2017 κατά το οποίο «Ειδικά, για τις εργατικές διαφορές η πληρεξουσιότητα μπορεί να δίνεται με ιδιωτικό έγγραφο, το οποίο φέρει βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του διαδίκου από Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών ή οποιαδήποτε άλλη δημόσια ή δημοτική αρχή», ΑΠ 546/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁸⁴ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, 2021, 57.

⁷⁸⁵ ΑΠ 113/2023, ΑΠ 855/2021, ΑΠ 227/2016, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁸⁶ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 57.

⁷⁸⁷ ΑΠ 906/2010, ΑΠ 1026/2003, ΤΝΠ Νόμος.

όσους εκπροσωπούνται από πληρεξούσιο δικηγόρο ή έχουν κλητευθεί νομίμως και κηρύσσεται απαράδεκτη ως προς τους λοιπούς. 4. Κατά των αποφάσεων που εκδίδονται κατά τις παραγράφους 1 έως 3 δεν επιτρέπεται ανακοπή ερημοδικίας». Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων και εκείνων των άρθρων 568 παρ. 1 και 498 παρ. 1 του ΚΠολΔ που αφορούν τη διαδικασία προσδιορισμού δικασίμου για συζήτηση της αίτησης αναίρεσης από τον επισπεύδοντα τη συζήτηση αυτής διάδικο, προκύπτει ότι στην περίπτωση που κάποιος εκ των διαδίκων δεν εμφανισθεί κατά τη συζήτηση της αίτησης αναίρεσης ή εμφανισθεί, αλλά δε λάβει μέρος σε αυτήν με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος, αν από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει ποιος από τους διαδίκους επισπεύδει τη συζήτηση της αίτησης αναίρεσης, τότε ο Άρειος Πάγος κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση⁷⁸⁸. Τις κλητεύσεις, δε, επικαλείται και αποδεικνύει ο παριστάμενος διάδικος⁷⁸⁹. Στη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού οπότε έλαβε χώρα προσωρινή αναστολή της λειτουργίας των δικαστηρίων πολλές υποθέσεις ματαιώθηκαν και επαναπροσδιορίστηκαν οίκοθεν. Με την παρ. 2 του άρθρου 83 του Ν. 4790/2021 με τίτλο «Κατεπείγουσες ρυθμίσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας από τις συνεχιζόμενες συνέπειες της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19, την ανάπτυξη, την κοινωνική προστασία και την επαναλειτουργία των δικαστηρίων και άλλα ζητήματα» ορίζεται ότι «Σε περίπτωση που η συζήτηση υπόθεσης οποιουδήποτε βαθμού δικαιοδοσίας και οποιασδήποτε διαδικασίας ματαιώθηκε διαρκούς της αναστολής λειτουργίας των δικαστηρίων λόγω των έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από την πανδημία του κορωνοϊού COVID-19, ορίζεται αυτεπαγγέλτως, με πράξη του προέδρου του τμήματος ή του προϊσταμένου του δικαστηρίου, νέα ημέρα και ώρα συζήτησης στο ακροατήριο στη συντομότερη διαθέσιμη δικάσιμο. Η εγγραφή της υπόθεσης στο οικείο πινάκιο ή έκθεμα, το οποίο μπορεί να τηρείται και ηλεκτρονικά, γίνεται με πρωτοβουλία του γραμματέα και ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων. Προς ενημέρωση των διαδίκων, και πάντως όχι επί ποινή ακυρότητας, η νέα δικάσιμο γνωστοποιείται από τον γραμματέα στον δικηγορικό σύλλογο της έδρας του δικαστηρίου. Στις υποθέσεις με διάδικο το Ελληνικό Δημόσιο, ο γραμματέας του δικαστηρίου γνωστοποιεί στην Κεντρική Υπηρεσία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους τη νέα δικάσιμο με το οικείο πινάκιο ή έκθεμα. Με πρωτοβουλία επίσης του γραμματέα μπορεί να γνωστοποιείται η νέα δικάσιμο με αποστολή ηλεκτρονικού μηνύματος στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των διαδίκων ή με ανάρτηση στην πύλη ψηφιακών υπηρεσιών δικαστηρίων solon.gov.gr για όσα δικαστήρια και διαδικασίες έχουν ενταχθεί στο εν λόγω σύστημα». Με την τελευταία αυτή διάταξη προβλέπεται μεν ο αυτεπάγγελτος επαναπροσδιορισμός της συζήτησης των υποθέσεων που ματαιώθηκαν κατά το χρονικό διάστημα της επιβολής του μέτρου της προσωρινής αναστολής της λειτουργίας των δικαστηρίων λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19, πλην, όμως, σε περίπτωση ερημοδικίας κατά την ορισθείσα νέα δικάσιμο κάποιου διαδίκου, προκειμένου να ισχύσει η με πρωτοβουλία του γραμματέα εγγραφή της υπόθεσης στο οικείο πινάκιο, ως κλήτευση κατ' αυτή του απολειπόμενου διαδίκου, απαιτείται ως προϋπόθεση ο εν λόγω διάδικος είτε να είχε επισπεύσει έγκυρα τη συζήτηση ή να είχε νόμιμα και εμπρόθεσμα κλητευθεί να παραστεί για τη δικάσιμο, κατά την οποία η συζήτηση της υπόθεσης ματαιώθηκε λόγω της ως άνω αναστολής. Σε αντίθετη περίπτωση, η εγγραφή της υπόθεσης στο πινάκιο για τη νέα δικάσιμο, δεν ισχύει ως κλήτευσή του κατ' αυτή και απαιτείται η νόμιμη κλήτευσή του⁷⁹⁰. Το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 576 ΚΠολΔ προστέθηκε με το άρθρο 62 Ν. 4139/2013. Μέχρι την προσθήκη αυτή αν δεν αποδεικνυόταν η κλήτευση και ενός

⁷⁸⁸ ΑΠ 19/2020, ΑΠ 177/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁸⁹ ΑΠ 536/2020, ΑΠ 177/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁹⁰ ΑΠ 80/2022, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1255/2020, ΑΠ 1121/2020, ΤΝΠ Νόμος.

ακόμη απόντος διαδίκου, ανεξάρτητα αν επρόκειτο για απλή ή αναγκαστική ομοδικία η συζήτηση κηρύσσονταν απαράδεκτη ως προς όλους τους διαδίκους⁷⁹¹. Ύστερα όμως από την τροποποίηση αυτή στη συζήτηση της αναίρεσης στον ΑΠ αν όλοι οι διάδικοι μετέχουν προσηκόντως στη συζήτηση δηλαδή παρίστανται με έχοντα πληρεξουσιότητα κατ' άρθρο 96 παρ. 3 ΚΠολΔ δικηγόρο στο ακροατήριο ή με δήλωση κατά τα άρθρα 573 και 242 ΚΠολΔ δικάζονται αντιμωλία. Αν κανείς δεν εμφανιστεί στο ακροατήριο ή κανείς από τους πληρεξούσιους δικηγόρους δεν έχει πληρεξουσιότητα η συζήτηση θα ματαιωθεί. Αν παρίστανται ορισμένοι και δεν αποδεικνύεται η κλήτευση των απόντων ή δεν αποδεικνύεται ποιος επισπεύδει τη συζήτηση αυτή κηρύσσεται απαράδεκτη. Αν η συζήτηση επισπεύδεται από τους παρόντες διαδίκους και οι απόντες έχουν κλητευθεί νόμιμα και εμπρόθεσμα ή αν αυτοί επισπεύδουν τη συζήτηση τότε οι απόντες θα δικαστούν σαν να είναι παρόντες. Αν δεν παρίσταται ο επισπεύδων ή νομίμως κλητευθείς αναγκαίος ομόδικος τότε θεωρείται ότι αντιπροσωπεύεται από τους παριστάμενους. Επίσης, πρέπει να καλούνται στη συζήτηση της αναίρεσης οι παρεμβάντες με ποινή απαραδέκτου αυτής⁷⁹².⁷⁹³ Σε περίπτωση έλλειψης του πληρεξουσίου ενός διαδίκου η συζήτηση κηρύσσεται ματαιωμένη ή απαράδεκτη για όλους όταν υφίσταται αναγκαία ομοδικία και εφόσον ο διάδικος αυτός δεν έχει κλητευθεί από τους λοιπούς αναιρεσιόντες και αναγκαίους ομοδίκους του, που επισπεύδουν δια σχετικής κλήσης τη συζήτηση της αναίρεσης⁷⁹⁴. Σε περίπτωση έλλειψης του πληρεξουσίου ενός διαδίκου η συζήτηση κηρύσσεται ματαιωμένη ή απαράδεκτη μόνο για τον απλό ομόδικο για τον οποίο διαπιστώνεται η έλλειψη και ο οποίος δεν παρίσταται προσηκόντως, εφόσον αυτός δεν έχει κλητευθεί από τους λοιπούς αναιρεσιόντες και απλούς ομοδίκους του, που επισπεύδουν δια σχετικής κλήσης τη συζήτηση της αναίρεσης⁷⁹⁵. Η απόφαση του ΑΠ που δέχεται ή απορρίπτει την αναίρεση δεν προσβάλλεται με ανακοπή ερημοδικίας ή αναψηλάφηση σε αντίθεση με την απόφασή του επί της ουσίας, η οποία προσβάλλεται με τα παραπάνω ένδικα μέσα όχι όμως με έφεση και αναίρεση^{796, 797}.

4.10.2 ΑΝΑΙΡΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Σε αναίρεση υπόκειται η απόφαση που έχει καταστεί τελεσίδικη κατά τον χρόνο άσκησης του ένδικου αυτού μέσου, δηλαδή, κατά τον χρόνο κατάθεσης του οικείου δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση⁷⁹⁸. Είναι δε τελεσίδικη η απόφαση, η οποία, απεκδύοντας τον δικαστή από κάθε περαιτέρω εξουσία, περατώνει τη δίκη επί της αγωγής και δεν υπόκειται στα τακτικά ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας και της έφεσης. Συνεπώς, η ερήμην οριστική απόφαση του εφετείου, δηλαδή, η απόφαση που εκδόθηκε με την απουσία, πραγματική ή πλασματική, ενός των διαδίκων, έστω και αν στηρίχθηκε στη συναγωγή δυσμενών συνεπειών από την ερημοδικία του, υπόκειται σε αναίρεση, μόνον, αφότου

⁷⁹¹ ΟΛΑΠ 20/1995, ΕλλΔνη 1995, 1534.

⁷⁹² Για την πρόσθετη παρέμβαση, σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΑΠ, αν και η αναίρεση δεν πρέπει να απευθύνεται κατά του προσθέτως παρεμβάντος, εκτός αν κατά τη δίκη εκείνη, ανέλαβε το δικαστικό αγώνα, οπότε κατέστη κύριος διάδικος ή η αναίρεση αφορά την πρόσθετη παρέμβαση, καθώς και στην περίπτωση της αυτοτελούς πρόσθετης παρέμβασης, πρέπει όμως αυτός να καλείται στη συζήτηση της αναίρεσης, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης. Τούτο δε, επειδή αναφέρεται στην προδικασία, λαμβάνεται υπόψη και αυτεπαγγέλτως από τον Άρειο Πάγο, Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 58.

⁷⁹³ ΑΠ 285/2022, ΑΠ 389/2022, ΑΠ 572/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁹⁴ ΑΠ 1295/2018, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁹⁵ ΑΠ 1603/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁹⁶ Δ. Κονδύλης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 486.

⁷⁹⁷ ΑΠ 1495/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁷⁹⁸ Άρθρα 553 παρ. 1β, 577, 309 εδ. α, 321, 495 ΚΠολΔ.

έπαυσε να υπόκειται σε ανακοπή ερημοδικίας είτε επειδή παρήλθε η κατ' άρθρο 503 παρ. 1 του ΚΠολΔ δεκαπενθήμερη προθεσμία από την επίδοση της ερήμην απόφασης προς άσκηση αυτής, είτε επειδή ο δικαιούμενος σε άσκηση αυτής διάδικος, που δικάστηκε ερήμην, παραιτήθηκε νομίμως από το ασκηθέν ένδικο μέσο ή από το δικαίωμα προς άσκηση αυτού, διότι, έκτοτε, αυτή καθίσταται τελεσίδικη και προσβλητή με αναίρεση. Και αυτό γιατί η ύπαρξη ερήμην απόφασης ενεργοποιεί αυτόματα τη δυνατότητα άσκησης κατ' αυτής ανακοπής ερημοδικίας από τον ερημοδικασθέντα κατ' άρθρο 502 του ΚΠολΔ, με συνέπεια, όσο διαρκεί η προθεσμία της ανακοπής ερημοδικίας να αποκλείεται η άσκηση κατ' αυτής αίτησης αναίρεσης, η οποία, αν, παρόλα αυτά, ασκηθεί, είναι απορριπτέα και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτη κατ' άρθρο 577 παρ. 1 ΚΠολΔ, αφού, σε σχέση με την αναίρεση, δεν υπάρχει διάταξη όμοια με τη διάταξη του άρθρου 513 παρ. 1 εδ. β περ. β του ΚΠολΔ, που ορίζει ότι, κατά των ερήμην αποφάσεων, επιτρέπεται έφεση ήδη από τη δημοσίευσή τους. Η απόδειξη της τελεσιδικίας της προσβαλλόμενης με αναίρεση απόφασης γίνεται με την προσκομιδή των σχετικών εκθέσεων επίδοσης ή με τη βεβαίωση του δικαστικού επιμελητή στο δικόγραφο που επιδόθηκε, σε συνδυασμό με βεβαίωση της γραμματείας του δικαστηρίου ότι δεν ασκήθηκε ένδικο μέσο⁷⁹⁹. Αν ασκηθεί εμπροθέσμως ανακοπή, η ερήμην εφετειακή απόφαση υπόκειται σε αναίρεση αφότου εκδοθεί η απόφαση του εφετείου που απορρίπτει την ανακοπή, η οποία επίσης υπόκειται έκτοτε σε αναίρεση. Η εμπρόθεσμη άσκηση ανακοπής αναστέλλει την έναρξη της προθεσμίας αναίρεσης κατά της ερήμην απόφασης, η οποία επαναρχίζει αφότου επιδοθεί η απόφαση που απορρίπτει την ανακοπή⁸⁰⁰. Η παράλειψη επίδοσης της ερήμην απόφασης εμποδίζει εξακολουθητικά την άσκηση κατ' αυτής αίτησης αναίρεσης, με απότοκη συνέπεια την αναστολή και της καταχρηστικής προθεσμίας των δύο ετών που ισχύει για την αναίρεση και έχει ως αφετηρία τη δημοσίευση της προσβαλλόμενης απόφασης, αφού προϋπόθεση αυτονόητη της προθεσμίας αυτής είναι η ύπαρξη απόφασης υποκειμένης οπωσδήποτε σε αναίρεση⁸⁰¹. Στην απλή ομοδικία, η οριστική απόφαση γίνεται τελεσίδικη αυτοτελώς για κάθε ομόδικο και, συνεπώς, υπόκειται σε αναίρεση κατά το μέρος που είναι τελεσίδικη, προτού δηλαδή να γίνει τελεσίδικη και ως προς τους υπόλοιπους ομοδίκους⁸⁰². Αντίθετα, σε περίπτωση αναγκαστικής ομοδικίας, η οριστική απόφαση προσβάλλεται παραδεκτά με αναίρεση μόνο όταν καταστεί τελεσίδικη για όλους τους ομοδίκους⁸⁰³. Όπως έχει ήδη αναφερθεί η απόρριψη της έφεσης λόγω της ερημοδικίας του εκκαλούντος δεν είναι τυπική, αλλά γίνεται κατ' ουσίαν, διότι, αν και οι λόγοι της έφεσης στην πραγματικότητα δεν εξετάζονται ως προς το παραδεκτό και τη βασιμότητά τους, ωστόσο θεωρούνται κατά πλάσμα του νόμου, ότι είναι αβάσιμοι και για την αιτία αυτή πάντοτε απορριπτέοι, αφού το δικαστήριο δεν έχει τη δυνατότητα να εκδώσει αντίθετη απόφαση, δεχόμενο τους λόγους της έφεσης. Επομένως, αν η ασκηθείσα έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης απορριφθεί λόγω της ερημοδικίας του εκκαλούντος, προσβλητή με το ένδικο μέσο της αναίρεσης είναι μόνο η τελεσίδικη απόφαση του Εφετείου, στην οποία και ενσωματώνεται έκτοτε η πρωτόδικη απόφαση. Έτσι, τα τυχόν σφάλματα της πρωτόδικης απόφασης, που με την έννοια αυτή επικυρώνεται από το Εφετείο, μπορούν να προταθούν με την άσκηση αναίρεσης ως σφάλματα της δευτεροβάθμιας απόφασης, εφόσον βέβαια συνιστούν και αναιρετικούς λόγους παραδεκτά προβαλλομένους⁸⁰⁴. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 554 ΚΠολΔ, αν η ανακοπή

⁷⁹⁹ ΑΠ 165/2023, ΑΠ 46/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰⁰ ΟΛΑΠ 11/1998, ΑΠ 2/2022, ΑΠ 905/2019, ΑΠ 243/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰¹ ΑΠ 453/2022, ΑΠ 788/2021, ΑΠ 635/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰² Άρθρα 74, 75 παρ. 1 και 2 και 76 παρ. 1, 553 ΚΠολΔ.

⁸⁰³ ΑΠ 792/2022, ΑΠ 1327/2022, ΑΠ 658/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰⁴ ΟΛΑΠ 16/1990, ΕλλΔνη 1990, 804 επ.

ερημοδικίας απορρίφθηκε, η αναίρεση απευθύνεται κατά της απόφασης, που απέρριψε την ανακοπή, οπότε θεωρείται, ότι η αναίρεση απευθύνεται και κατά της ερήμην απόφασης, κατά της οποίας είχε απευθυνθεί η ανακοπή, εφόσον δεν πέρασε η προθεσμία για την άσκηση αναίρεσης κατά της απόφασης αυτής⁸⁰⁵. Τέλος, η απευθείας άσκηση αίτησης αναίρεσης, χωρίς να έχει παρέλθει η προθεσμία για άσκηση ανακοπής ερημοδικίας, η οποία υποδηλώνει σιωπηρή παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας, είναι επιτρεπτή μόνο αν ο πληρεξούσιος δικηγόρος, που υπογράφει το σχετικό δικόγραφο, έχει εφοδιαστεί με ειδική πληρεξουσιότητα, που απαιτείται για την παραίτηση από το δικαίωμα ενδίκου μέσου, κατά το άρθρο 98 παρ. β ΚΠολΔ⁸⁰⁶.

4.10.3 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΗΣ

Η διάταξη του άρθρου 581 ΚΠολΔ ορίζει ότι στο δικαστήριο της παραπομπής η υπόθεση εισάγεται και συζητείται με κλήση. Δεν είναι απαραίτητο να επιδοθεί η αναιρετική απόφαση. Η υπόθεση συζητείται μέσα στα όρια που διαγράφονται με την αναιρετική απόφαση και αφού κατατεθούν προτάσεις κατά το άρθρο 524 παράγραφος 1 εδάφιο β. Η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 579 εφαρμόζεται και στο δικαστήριο της παραπομπής. Στο δικαστήριο της παραπομπής, η ερημοδικία υπόκειται στη ρύθμιση των κανόνων που αναφέρονται στη διεξαγωγή της δίκης στο δευτεροβάθμιο, πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ανάλογα και αντίστοιχα, αν η αναιρεθείσα απόφαση εκδόθηκε από το δευτεροβάθμιο ή το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και αν πρόκειται για πρώτη ή μεταγενέστερη συζήτηση. Για τη βασιμότητα της έφεσης σημασία έχει η ερημοδικία του εκκαλούντος, ενώ είναι αδιάφορη ερημοδικία του εφεσίβλητου⁸⁰⁷. Αν κάποιος από τους διαδίκους δεν καταθέσει προτάσεις ή δεν παραστεί νόμιμα δικάζεται ερήμην. Ως προτάσεις νοούνται αυτές που κατατίθενται μετά την αναιρετική απόφαση και όχι αυτές επί των οποίων εκδόθηκε η αναιρεθείσα απόφαση, αφού αυτές, όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 579 παρ. 1 ΚΠολΔ, ακυρώνονται και συνεπώς δε λαμβάνονται υπόψη, ακόμη και αν έγινε νόμιμη επίκλησή τους⁸⁰⁸. Στην περίπτωση αυτή της έλλειψης νέων προτάσεων, ο διάδικος δε μετέχει με τον προσήκοντα τρόπο στην μετ' αναίρεση συζήτηση της υπόθεσης στο δικαστήριο της ουσίας και επέρχονται οι συνέπειες της ερημοδικίας του, εφόσον η κλήση προς συζήτηση της υπόθεσης του επιδόθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα ή επέσπευσε ο ίδιος τη συζήτησή της, όπως αυτό προκύπτει από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 108, 110 παρ. 2, 271 παρ. 1 και 2, 498 παρ. 1 και 524 παρ. 1 ΚΠολΔ. Ειδικότερα, αν παρέλειψε να καταθέσει προτάσεις στην μετ' αναίρεση συζήτηση της υπόθεσης ο εκκαλών και κατ' αυτή την έννοια ερημοδικεί, ορίζει η διάταξη του άρθρου 524 παρ. 3 ΚΠολΔ ότι η έφεση απορρίπτεται εφόσον είναι παραδεκτή. Τα ίδια ισχύουν και όταν ο Άρειος Πάγος δικάζει ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο την ουσία της υπόθεσης κατ' άρθρο 570 παρ. 2 ΚΠολΔ, δηλαδή είναι και πάλι αναγκαία η κατάθεση προτάσεων από τον εκκαλούντα, χωρίς τις οποίες η έφεσή του οδηγείται σε απόρριψη λόγω της ερημοδικίας του⁸⁰⁹. Αν δε κανένας από τους διαδίκους δεν παραστεί νόμιμα η υπόθεση θα ματαιωθεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 260 ΚΠολΔ⁸¹⁰. Επίσης, αν η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση είναι εφετειακή κατά την οποία οι διάδικοι δεν μπορούσαν να παρασταθούν με δήλωση καθώς η προφορική συζήτηση ήταν υποχρεωτική κατ' άρθρο 524 παρ. 2 και 528 ΚΠολΔ και στο

⁸⁰⁵ ΑΠ 625/2022, ΑΠ 617/2019, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰⁶ ΑΠ 46/2022, ΑΠ 78/2022, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1445/2014, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1983/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁰⁷ ΕφΠατρ 311/2008, ΑχΑΝ 2009, 318.

⁸⁰⁸ ΑΠ 672/1988, ΕλλΔνη 1989, 757.

⁸⁰⁹ ΑΠ 337/2016, ΤΝΠ Νόμος.

⁸¹⁰ ΑΠ 1476/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης.

δικαστήριο της παραπομπής ύστερα από αναίρεση η προφορική συζήτηση είναι υποχρεωτική και επομένως αν ο διάδικος παραστεί με δήλωση θα δικαστεί ερήμην⁸¹¹.

4.10.4 ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΙ ΜΕ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ

Κατά τη διάταξη του άρθρου 559 αριθμός 6 του ΚΠολΔ ιδρύεται λόγος αναίρεσης, αν παρά τον νόμο και ιδίως παρά τις σχετικές με την επίδοση διατάξεις ο διάδικος δικάσθηκε ερήμην. Ο λόγος αυτός της αναίρεσης συνδέεται με το θεμελιώδες δικαίωμα ακρόασης το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 20 του Συντάγματος, το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και την αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης του άρθρου 110 του ΚΠολΔ που επιβάλλει ο διάδικος να μη δικαστεί χωρίς να ακουστεί ανεξάρτητα από την ύπαρξη δικονομικής βλάβης^{812, 813}. Το δικαίωμα όμως αυτό συνδέεται και με άλλους λόγους αναίρεσης ήτοι τους υπ' αριθμούς 8 και 11 που αφορούν τη μη λήψη υπόψη νόμιμα προτεινόμενου ισχυρισμού ή αποδεικτικού μέσου με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ζητήματα επικάλυψης μεταξύ των λόγων αυτών⁸¹⁴.

Κατά το άρθρο 559 αρ. 6 του ΚΠολΔ αναίρεση επιτρέπεται, αν παρά τον νόμο και ιδίως παρά τις σχετικές με την επίδοση διατάξεις ο διάδικος δικάσθηκε ερήμην. Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι θεμελιώνεται λόγος αναίρεσης για παράνομη ερημοδικία του διαδίκου, ανεξαρτήτως αν η ερημοδικία του είναι πραγματική ή πλασματική ή αν υφίσταται ή όχι δικονομική βλάβη από την άκυρη ερημοδικία του, αρκεί μόνον ότι οι σχετικοί κανόνες εφαρμόστηκαν εσφαλμένα⁸¹⁵. Αναίρεση για τον λόγο αυτό συγχωρείται όταν ο διάδικος δικάσθηκε ερήμην παρά τον νόμο, λόγω μη κλήτευσής του ή μη νόμιμης κλήτευσής του, όπως επί παραδείγματι αν δεν έχει τηρηθεί η σχετική προθεσμία⁸¹⁶, λόγω μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου κατά τη συζήτηση μετά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση⁸¹⁷, λόγω μη προσήκουσας παράστασης, ενώ αυτός μετείχε προσηκόντως της διαδικασίας, υποβάλλοντας εμπροθέσμως προτάσεις⁸¹⁸. Στην περίπτωση μη καταβολής δικαστικού ενσήμου δεν ιδρύεται η πλημμέλεια από το άρθρο 560 αρ. 1α αλλά από το άρθρο 559 αρ. 6 του ΚΠολΔ, περίπτωση που δεν περιλαμβάνεται στους περιοριστικά αναφερόμενους λόγους αναίρεσης του άρθρου 560 ΚΠολΔ κατά των αποφάσεων των ειρηνοδικείων, καθώς και των αποφάσεων των πρωτοδικείων, που εκδίδονται σε εφέσεις κατά των αποφάσεων των ειρηνοδικείων⁸¹⁹.

Με τον υπ' αριθμόν 6 λόγο αναίρεσης του άρθρου 559 ΚΠολΔ προσβάλλεται η απόφαση, με την οποία δικάσθηκε ερήμην ο διάδικος και όχι όταν η άκυρη ερημοδικία είχε γίνει σε προηγούμενη συζήτηση στον πρώτο ή στον δεύτερο βαθμό. Η παρά τον νόμο εκδίκαση της υπόθεσης κατ' αντιμωλία, αντί να δικασθεί ερήμην δε δημιουργεί τον ως άνω λόγο αναίρεσης⁸²⁰. Αν ο λόγος της αναίρεσης αφορά την απόρριψη λόγου έφεσης για άκυρη ερημοδικία στον πρώτο

⁸¹¹ ΑΠ 1478/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸¹² ΑΠ 1029/2020, ΝοΒ 2021, 763.

⁸¹³ Γ. Ράμμος, Η παράβασις της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασεως επί ερημοδικίας ως λόγος αναίρεσεως κατά τον ΚΠολΔ, Δίκη 1970, 132.

⁸¹⁴ Π. Μασούρος σε Π. Κολοτούρο, Ένδικα μέσα και Βοηθήματα κατά τον ΚΠολΔ, 2013, 344.

⁸¹⁵ ΑΠ 1858/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁸¹⁶ ΑΠ 845/2018, ΑΠ 1559/2008, ΤΝΠ Νόμος.

⁸¹⁷ ΑΠ 1461/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁸¹⁸ ΑΠ 470/2008, ΕΠολΔ 2008, 534.

⁸¹⁹ ΑΠ 786/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁸²⁰ ΑΠ 1948/2006, ΝοΒ 2007, 1126, ΑΠ 216/1999, ΕλλΔνη 1999, 578, ΑΠ 1839/1986, ΝοΒ 1988, 341.

βαθμό δεν ιδρύεται ο υπ' αριθμόν 6⁸²¹ αλλά η απόφαση ελέγχεται μέσω του αριθμού 14⁸²². Έτσι, αν ο λόγος επιπίπτει στον αριθμό 6, δεν μπορεί, παράλληλα να υπαχθεί και στον αριθμό 14. Δεν εμποδίζεται, όμως, ο Άρειος Πάγος, εκτιμώντας το δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης, να υπαγάγει τις προβαλλόμενες αιτιάσεις στην ορθή διάταξη, εφόσον εκτίθενται με πληρότητα όλα τα αναγκαία προς θεμελίωση του προβλεπόμενου από αυτήν λόγου αναίρεσης περιστατικά⁸²³. Συνεπώς αν με τον λόγο αναίρεσης του άρθρου 559 αρ. 6 ΚΠολΔ προβάλλεται η αιτίαση ότι κακώς ο αναιρεσείων δικάστηκε ερήμην με την πρωτόδικη απόφαση, ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος⁸²⁴. Ο ως άνω αναιρετικός λόγος προβάλλεται παραδεκτά αν στρέφεται κατά ερήμην απόφασης δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, αν στρέφεται κατά ερήμην πρωτόδικης απόφασης κατά της οποίας δεν έχει ασκηθεί ανακοπή ερημοδικίας και έφεση και έχει καταστεί τελεσίδικη πριν την άσκηση της αναίρεσης ή έλαβε χώρα παραίτηση από τα ένδικα αυτά μέσα, ή κατά απόφασης που απέρριψε την ανακοπή ερημοδικίας, οπότε θεωρείται, ότι η αναίρεση απευθύνεται και κατά της ερήμην απόφασης^{825, 826, 827}. Ο διάδικος, δεν υποχρεούται να διέλθει η υπόθεσή του και τους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας, αλλά μπορεί να προσβάλει απευθείας με αναίρεση την απόφαση του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, μόλις αυτή καταστεί τελεσίδικη⁸²⁸. Ο υπ' αριθμόν 6 λόγος της αναίρεσης μπορεί παραδεκτά να προταθεί για πρώτη φορά ενώπιον του Αρείου Πάγου σύμφωνα με το άρθρο 562 παρ. 2 περ. α ΚΠολΔ που ορίζει ότι δεν είναι απαράδεκτος λόγος αναίρεσης που στηρίζεται σε ισχυρισμό, ο οποίος δεν προτάθηκε νόμιμα στο δικαστήριο της ουσίας, διότι πρόκειται για παράβαση που δεν μπορεί να προταθεί στο δικαστήριο της ουσίας, αφού είναι αυτονόητο ότι ο απών διάδικος δε θα μπορούσε να προτείνει στο δικαστήριο της ουσίας το παράνομο της ερημοδικίας⁸²⁹. Για να είναι ορισμένος ο ίδιος λόγος αναίρεσης πρέπει να εκτίθενται τα πραγματικά γεγονότα που καθιστούν παράνομη την ερημοδικία. Μη νόμιμη είναι η ερημοδικία: α) εάν ο μη παραστάς ή θεωρηθείς δικονομικώς απών διάδικος δεν κλητεύθηκε καθόλου, β) όταν ο ερήμην δικασθείς διάδικος δεν κλητεύθηκε νομίμως που συμβαίνει και στην περίπτωση κατά την οποία δεν τηρήθηκε η υπό του νόμου οριζόμενη προπαρασκευαστική προθεσμία εμφάνισής του στο Δικαστήριο προς συζήτηση της υπόθεσης. Έτσι είναι απορριπτέος ως αόριστος ο περί άκυρης ερημοδικίας λόγος αναίρεσης σύμφωνα με τον οποίο ο αναιρεσείων ισχυρίζεται ότι το εφετείο κακώς απέρριψε την έφεσή του ως ανυποστήρικτη, ύστερα από απόρριψη του αιτήματός του για αναβολή της δίκης, αφού κατά το άρθρο 280 παρ. 2 του ΚΠολΔ θεωρείται ότι δεν εμφανίζεται ο διάδικος που ζητά μόνο αναβολή, η οποία δεν έγινε δεκτή από το δικαστήριο⁸³⁰. Επίσης, όταν είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση στην κατ' έφεση δίκη στην περίπτωση του άρθρου 528 ΚΠολΔ, δεν ισχύει η δήλωση παράστασης των πληρεξουσίων δικηγόρων όλων των διαδίκων κατ' άρθρο 242 παρ. 2 ΚΠολΔ με αποτέλεσμα την ερημοδικία του διαδίκου που παραστάθηκε με δήλωση. Ο δε εκ του άρθρου 559 αρ. 6 ΚΠολΔ λόγος αναίρεσης, με τον οποίο αποδίδεται στο εφετείο η αιτίαση, ότι εσφαλμένα, υπό τις ανωτέρω

⁸²¹ Μ. Μαργαρίτης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 1013.

⁸²² ΑΠ 890/2019, ΑΠ 641/2017, ΑΠ 1689/2009, ΤΝΠ Νόμος.

⁸²³ ΑΠ 890/2019, ΑΠ 1689/2009, ΑΠ 237/2006, ΑΠ 2172/2007, ΤΝΠ Νόμος.

⁸²⁴ ΑΠ 1324/2019, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 329/2019, ΧρΙΔ 2019, 670, ΑΠ 641/2017, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 361/2004, ΕλλΔνη 2005, 1435, ΑΠ 216/1999, ΕλλΔνη 1999, 579.

⁸²⁵ Ι. Δεληκωστόπουλος, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., 190.

⁸²⁶ Κ. Καλαβρός, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, ο.π., 310.

⁸²⁷ ΑΠ 788/2021, ΤΝΠ Νόμος.

⁸²⁸ ΑΠ 460/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁸²⁹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 167 επ.

⁸³⁰ ΑΠ 1461/2021, ΑΠ 1189/2021, ΑΠ 845/2018, ΑΠ 4/2016, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 322/2015, ΧρΙΔ 2015, 532, ΑΠ 1559/2008 ΤΝΠ Νόμος.

προϋποθέσεις, δίκασε ερήμην τον διάδικο που παραστάθηκε με δήλωση είναι αβάσιμος⁸³¹. Για το βάσιμο του ως άνω λόγου αναίρεσης ο Άρειος Πάγος λαμβάνει υπόψη του τόσο τις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης όσο και τα στοιχεία που προσκομίζονται προαποδεικτικά ενώπιόν του για την παράνομη ερημοδικία⁸³². Συνοψίζοντας, η εμπέλεια του υπ' αριθμόν 6 λόγου αναίρεσης είναι περιορισμένη αφού με τον λόγο αυτό κατά βάση μπορεί να προσβληθεί μόνο τελεσίδικη ερήμην απόφαση λόγω ελλείπουσας ή προβληματικής κλήτευσης. Στην περίπτωση δε που το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν έχει απαντήσει στον ισχυρισμό διαδίκου για άκυρη ερημοδικία, ιδρύεται ο υπ' αριθμόν 8 λόγος αναίρεσης του άρθρου 559 ΚΠολΔ διότι το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη του πράγματα που προτάθηκαν και έχουν ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης⁸³³.

Κατά το άρθρο 559 αριθμός 14 του ΚΠολΔ υπάρχει λόγος αναίρεσης, αν το δικαστήριο παρά τον νόμο κήρυξε ή δεν κήρυξε ακυρότητα, έκπτωση από δικαίωμα ή απαράδεκτο. Ο λόγος αυτός αναίρεσης αναφέρεται σε ακυρότητες, εκπτώσεις από δικαιώματα και απαράδεκτα από το δικονομικό μόνο δίκαιο. Επί παράλειψης κήρυξης προσωρινού απαράδεκτου, όπως είναι το απαράδεκτο της συζήτησης ή της αναβολής της ή της αναστολής της διαδικασίας, ο λόγος αυτός στοιχειοθετείται όταν το απαράδεκτο αυτό επιβάλλεται από τον νόμο προς κατοχύρωση του αποτελέσματος της ακυρότητας άλλης διαδικαστικής πράξης που προηγήθηκε, όπως είναι η ακυρότητα της κλήτευσης, ή (και) προς εξασφάλιση της άσκησης δικονομικού δικαιώματος, όπως είναι πρωτίστως το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της υπεράσπισης⁸³⁴. Με αυτόν τον λόγο αναίρεσης προσβάλλεται η παράνομη ερημοδικία σε προηγούμενη συζήτηση στον πρώτο ή στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας υπό την προϋπόθεση ότι η πλημμέλεια ανάγεται στην εσφαλμένη απόρριψη του ισχυρισμού για άκυρη ερημοδικία από το δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη με την αναίρεση απόφαση^{835, 836}. Ωστόσο, υπάρχει και η άποψη ότι η παρά τον νόμο εκδίκαση της υπόθεσης κατ' αντιμωλία, αντί να δικασθεί ερήμην δε δημιουργεί τον υπ' αριθμόν 6 λόγο αναίρεσης, ούτε τον από τον αριθμό 8 ή 14 του παραπάνω άρθρου λόγο, κυρίως, διότι το ζήτημα του πότε επιτρέπεται αναίρεση στην περίπτωση που ο διάδικος δικάστηκε ή δεν δικάστηκε ερήμην ρυθμίζεται ειδικά από τον αριθμό 6⁸³⁷. Η απόφαση, που κατ' αντιμωλία των διαδίκων απέρριψε ανακοπή ερημοδικίας δεν προσβάλλεται με τον υπ' αριθμόν 6 λόγο αναίρεσης του άρθρου 559 ΚΠολΔ, εάν προσάπτεται σε αυτήν ότι παρά τον νόμο δε δέχθηκε ότι ήταν άκυρη η ερημοδικία, παρότι δεν είχε κλητευθεί καθόλου ή δεν είχε κλητευθεί νόμιμα ή εμπρόθεσμα ο διάδικος, που ερημοδικάστηκε, αλλά με τον προβλεπόμενο από το άρθρο 559 αρ. 14 ΚΠολΔ λόγο για μη κήρυξη ακυρότητας παρά τον νόμο, για την απόρριψη, δηλαδή, της ανακοπής ερημοδικίας και τη μη κήρυξη άκυρης της ερημοδικίας, παρά τον νόμο⁸³⁸. Εξαίρεση αποτελεί ο λόγος αναίρεσης για εσφαλμένη απόρριψη της ανακοπής ερημοδικίας αν και αυτή έπρεπε να γίνει δεκτή για τον λόγο της ανώτερης βίας διότι η κρίση του δικαστηρίου για την ανώτερη βία που είναι αόριστη έννοια του ουσιαστικού δικαίου ελέγχεται με τον υπ' αριθμόν 1 λόγο αναίρεσης του

⁸³¹ ΑΠ 280/2012, ΝοΒ 2013, 132.

⁸³² Π. Μασούρος σε Π. Κολοτούρο, Ένδικα μέσα και Βοηθήματα κατά τον ΚΠολΔ, 2013, 344.

⁸³³ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 166.

⁸³⁴ ΑΠ 886/2011, ΧρΙΔ 2012, 179.

⁸³⁵ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 166 επ.

⁸³⁶ Ι. Δεληκωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 322/2015-(επίδοση δικογράφου σε νομικό πρόσωπο), ΔΕΕ 2015, 631 επ.

⁸³⁷ ΑΠ 1948/2006, ΝοΒ 2007, 1126, ΑΠ 1839/1986, ΝοΒ 1988, 341.

⁸³⁸ ΑΠ 1024/2019, ΑΠ 641/2017, ΑΠ 1689/2009, ΤΝΠ Νόμος.

άρθρου 559 ΚΠολΔ⁸³⁹. Δεν ιδρύεται ο υπ' αριθμόν 6 λόγος αναίρεσης, αλλά αυτός από τον αριθμό 14 του άρθρου 559 ΚΠολΔ, αν ο εναγόμενος που ερημοδικεί δικασθεί εσφαλμένα αντιμωλία⁸⁴⁰, ενώ αν ερημοδικεί ο ενάγων και δικασθεί εσφαλμένα αντιμωλία, με συνέπεια, αντί να απορριφθεί η αγωγή του, να γίνει αυτή δεκτή στην ουσία ως προς κάποιο από τους λόγους της, ιδρύεται λόγος αναίρεσης τόσο από τον αριθμό 14 όσο και από τον αριθμό 8α του άρθρου 559 ΚΠολΔ, αφού παρά τον νόμο το δικαστήριο έλαβε στην περίπτωση αυτή υπόψη πράγματα που τελικώς δεν προτάθηκαν, δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά της αγωγής που εμποδιζόταν εξ αιτίας της ερημοδικίας του ενάγοντος να εξετάσει⁸⁴¹.

Η παράλειψη προκαταβολής του δικαστικού ενσήμου επιφέρει την απόρριψη της αγωγής, λόγω πλασματικής ερημοδικίας του ενάγοντος, η οποία θεωρείται ότι γίνεται για ουσιαστικό και όχι για τυπικό λόγο. Ο ενάγων σε περίπτωση που δικάστηκε πρωτοδίκως ερήμην και απορρίφθηκε η αγωγή του λόγω μη καταβολής δικαστικού ενσήμου, καίτοι δεν είχε υποχρέωση καταβολής αυτού, μπορεί να ασκήσει έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης, προβάλλοντας ως λόγο την έλλειψη υποχρέωσής του να καταβάλει δικαστικό ένσημο, οπότε το Εφετείο, αν κρίνει βάσιμο τον λόγο αυτό, θα κάνει δεκτή την έφεση και θα εξαφανίσει την πρωτόδικη απόφαση. Άλλως, αν δηλαδή το Εφετείο κρίνει εσφαλμένα ότι ήταν υποχρεωμένος να καταβάλει δικαστικό ένσημο και απορρίψει την έφεση, επικυρώνοντας την πρωτόδικη απόφαση, η οποία με το ίδιο σκεπτικό απέρριψε την αγωγή, ιδρύεται ο αναιρετικός λόγος από τον αριθμό 14 του άρθρου 559 ΚΠολΔ⁸⁴².

Κατά το άρθρο 338 παρ. 1 ΚΠολΔ κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα που είναι αναγκαία για να υποστηρίξει την αυτοτελή αίτηση ή ανταίτησή του. Με τη διάταξη αυτή επιβάλλεται στους διαδίκους το δικανικό βάρος απόδειξης των πραγματικών γεγονότων, τα οποία ο εφαρμοστέος κανόνας δικαίου προϋποθέτει γενικά και αφηρημένα για να ισχύει η έννομη συνέπεια, της οποίας διώκεται η δικαστική διάγνωση. Η εσφαλμένη κατανομή του βάρους απόδειξης στοιχειοθετεί τον προβλεπόμενο από το άρθρο 559 αριθμός 13 ΚΠολΔ λόγο αναίρεσης, περίπτωση που συντρέχει και όταν υποχρεώνεται στην απόδειξη πραγματικού γεγονότος ο διάδικος υπέρ του οποίου ισχύει νόμιμο τεκμήριο, παρά τον κανόνα του άρθρου 338 παρ. 2 ΚΠολΔ. Σε κάθε όμως περίπτωση για τη στοιχειοθέτηση του λόγου αυτού αναίρεσης απαιτείται να απορρίφθηκε ο πραγματικός ισχυρισμός του διαδίκου, στον οποίο εσφαλμένα επιβλήθηκε το βάρος απόδειξης, ως αναπόδεικτος από έλλειψη ή ανεπάρκεια των αποδείξεων και όχι γιατί οι αντίθετες αποδείξεις που προσκομίσθηκαν θεωρήθηκαν επαρκείς από το δικαστήριο προς απόδειξη του αντιθέτου του εν λόγω ισχυρισμού, ο οποίος και απορρίφθηκε για τον λόγο αυτό, διότι στην τελευταία περίπτωση η τυχόν εσφαλμένη κατανομή του βάρους απόδειξης στερείται έννομης σημασίας και, ως εκ τούτου, ελλείπει το έννομο συμφέρον του διαδίκου που επιβαρύνθηκε με την απόδειξη να προβάλει την αίτηση αυτή⁸⁴³. Έτσι αν το δικαστήριο παρά την ερημοδικία διαδίκου εκδώσει απόφαση βάσει των αποδεικτικών μέσων αυτή καθίσταται αναιρετέα σύμφωνα με τον αριθμό 13 του άρθρου 559 ΚΠολΔ καθώς εφάρμοσε εσφαλμένα τους ορισμούς του νόμου ως προς το βάρος της απόδειξης^{844, 845}. Η από την ερημοδικία του εναγόμενου

⁸³⁹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, ο.π., 224 επ.

⁸⁴⁰ ΑΠ 845/1985, ΝοΒ 1986, 683,

⁸⁴¹ ΑΠ 2266/2013, ΤΝΠ Αρείου Πάγου.

⁸⁴² ΑΠ 65/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁴³ ΑΠ 856/2018, ΧρΙΔ 2019, 501.

⁸⁴⁴ <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (271).

⁸⁴⁵ Β. Βαθρακοκόιλης, ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, ο.π., 249.

ομολογία της ιστορικής βάσης της αγωγής δεν μπορεί να θεμελιώσει τους λόγους αναίρεσης από το άρθρο 559 αριθμοί 11 και 12^{846, 847}.

Εάν το εθνικό δικαστήριο της ουσίας δε λάβει υπόψη του αυτεπαγγέλτως ισχυρισμό διαδίκου καταναλωτή σχετικά με καταχρηστικό όρο στην καταναλωτική σύμβαση στην περίπτωση που ο εναγόμενος καταναλωτής ερημοδικάζεται, αν και η καταχρηστικότητα αυτή με βάση το ιστορικό και το αιτητικό της αγωγής έχει γίνει αντικείμενο της δικής και εκδώσει απόφαση με βάση τις δυσμενείς συνέπειες της ερημοδικίας του, θεμελιώνεται ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αριθμός 1 ΚΠολΔ^{848, 849}.

4.11 ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Η διαιτησία είναι ένας τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών όχι από τα δικαστήρια αλλά από ιδιώτες, τους διαιτητές τους οποίους, κατόπιν συμφωνίας ορίζουν τα συμβαλλόμενα στη διαιτησία μέρη που είναι και οι διάδικοι σε αυτή. Η διαιτησία ρυθμίζεται στα άρθρα 867-903 ΚΠολΔ. Με τον Ν. 2735/1999 εισήχθη στο ελληνικό δίκαιο ο πρότυπος νόμος (UNCITRAL) που αφορά τη διεθνή διαιτησία δηλαδή όταν τα μέρη έχουν κατά τη σύναψη της συμφωνίας διαιτησίας την εγκατάστασή τους σε διαφορετικά κράτη ή ένας από τους ακόλουθους τρόπους δεν βρίσκεται στο κράτος στο οποίο τα μέρη έχουν την εγκατάστασή τους: α) ή ο τόπος της διαιτησίας, β) ή οποιοσδήποτε τόπος στον οποίο πρόκειται να εκπληρωθεί σημαντικό μέρος των υποχρεώσεων που απορρέουν από την εμπορική σχέση, γ) ή ο τόπος με τον οποίο συνδέεται στενότερα το αντικείμενο της διαφοράς, δ) ή αν τα μέρη ρητά συμφώνησαν ότι αντικείμενο της συμφωνίας διαιτησίας σχετίζεται με περισσότερες χώρες⁸⁵⁰. Ήδη με τον Ν. 5016/2023 ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο ο Πρότυπος Νόμος της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL) του 2006 για τη διεθνή εμπορική διαιτησία, καθώς και οι νεότερες τάσεις της διεθνούς θεωρίας και πρακτικής της διεθνούς διαιτησίας.

4.11.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 887 ΚΠολΔ αν δεν ορίζεται διαφορετικά με τη συμφωνία διαιτησίας η υπόθεση δικάζεται και αν τα συμβαλλόμενα μέρη ή ένα από αυτά δεν προσέλθουν ή δεν αναπτύξουν τους ισχυρισμούς τους ή δεν προσκομίσουν τις αποδείξεις τους. Οι διαιτητές, αν δεν ορίζεται διαφορετικά από τη συμφωνία για διαιτησία, αποφαινόνται για τη δικαιοδοσία τους και εξετάζουν τα παρεμπόδιοντα ζητήματα. Η διάταξη του άρθρου 886 παρ. 2 ΚΠολΔ, ορίζει, ότι κατά τη διαιτητική διαδικασία, τα μέρη έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις, τηρείται η αρχή της ισότητας και πρέπει να καλούνται τα μέρη να παραστούν κατά τις συζητήσεις, να αναπτύξουν, κατά την κρίση των διαιτητών, προφορικά ή γραπτά τους ισχυρισμούς τους και να προσκομίσουν τις αποδείξεις τους. Με τη διάταξη αυτή, που περιέχει κανόνα ουσιαστικού δικαίου, εναρμονισμένο με το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που ορίζει, ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, επιβάλλεται η τήρηση, κατά τη διεξαγωγή της διαιτησίας, των αρχών της ισότητας και της ακρόασης των διαδίκων. Ειδικότερα, η δεύτερη αρχή

⁸⁴⁶ Ν. Νίκας, Πολιτική δικονομία, 2021, 412.

⁸⁴⁷ Ε. Ασημακοπούλου, Η σύγχρονη φυσιογνωμία της συζητητικής αρχής, ο.π., 232.

⁸⁴⁸ Α. Βαθρακοκόιλης, Ερημοδικία και καταχρηστικοί όροι συναλλαγής, Σημείωση στη ΔΕΕ της 4/6/2020, C-495/19, Kancelaria Medius SA κατά RN, ΕλλΔνη 2020, 1215 επ.

⁸⁴⁹ Γ. Δέλλιος, Γενικοί Όροι Συναλλαγών, 2013, 350 επ.

⁸⁵⁰ Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 376, 378.

που θεμελιώνεται και στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, εξασφαλίζεται με την παροχή σε όλους τους διαδίκους της ευχέρειας, αφενός μεν να παραστούν κατά τις συζητήσεις της διαφοράς και να υποβάλουν τους ισχυρισμούς και τα αποδεικτικά τους μέσα, ύστερα από σχετική προς αυτούς κλήτευση των διαιτητών, αφετέρου δε να πληροφορηθούν και να αντικρούσουν τους ισχυρισμούς και τα αποδεικτικά μέσα των αντιδίκων τους⁸⁵¹. Από αυτά παρέπεται, ότι υποχρέωση κλήτευσης και ακρόασης των διαδίκων υπάρχει μόνο κατά τις συνεδριάσεις του διαιτητικού δικαστηρίου, κατά τις οποίες συζητείται η διαφορά και κατά τις οποίες οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να αναπτύξουν τους ισχυρισμούς τους, να προσκομίσουν τα αποδεικτικά τους μέσα και να αντικρούσουν τους ισχυρισμούς των αντιδίκων τους, αφού μόνο τότε η παράβαση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης μπορεί να έχει έννομες συνέπειες, να άγει δηλαδή το διαιτητικό δικαστήριο σε διαφορετική κρίση επί της διαφοράς, εκ του λόγου ότι δεν ακροάστηκε του ετέρου διαδίκου⁸⁵². Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι αν δεν ορίζεται κάτι διαφορετικό στη συμφωνία διαιτησίας, η ερημοδικία ενός ή και όλων των μερών δεν εμποδίζει την πρόοδο της διαδικασίας⁸⁵³. Στη διαιτητική δίκη δηλαδή ισχύει η αρχή της ερημοδικίας δίχως δικονομικές κυρώσεις. Εάν δεν έχει συμφωνηθεί κάτι διαφορετικό στη διαιτητική σύμβαση, η ερημοδικία διαδίκου στη διαιτητική δίκη και η μη απάντησή του στους ισχυρισμούς της άλλης πλευράς δεν απαλλάσσει τον αντίδικο από το βάρος της απόδειξης των ισχυρισμών ούτε συνάγεται σιωπηρή ομολογία και συνακόλουθα το διαιτητικό δικαστήριο υποχρεούται προς εξέταση των αποδείξεων. Αν παρόλα αυτά εκδοθεί απόφαση που στηρίζεται στο πλάσμα ομολογίας ή της παραίτησης από τη διαιτητική αγωγή λόγω της ερημοδικίας του εναγομένου ή του ενάγοντος αντίστοιχα, αυτή πάσχει από ακυρότητα κατά το άρθρο 897 αρ. 4 ΚΠολΔ⁸⁵⁴. Επίσης, αν δεν έχει συμφωνηθεί κάτι διαφορετικό με τη διαιτητική σύμβαση, το διαιτητικό δικαστήριο έχει εξουσία και υποχρέωση και σε περίπτωση απουσίας όλων των διαδίκων της διαιτητικής δίκης, να προβεί αυτεπάγγελτα στη συλλογή του κρίσιμου αποδεικτικού υλικού⁸⁵⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο 897 ΚΠολΔ, η διαιτητική απόφαση μπορεί να ακυρωθεί ολικά ή εν μέρει μόνο με δικαστική απόφαση για τους αναφερόμενους στο εν λόγω άρθρο λόγους μεταξύ των οποίων και η παραβίαση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης. Κατά το άρθρο 898 του ΚΠολΔ αρμόδιο για την εκδίκαση της αγωγής ακύρωσης διαιτητικής απόφασης είναι το εφετείο στην περιφέρεια του οποίου εκδόθηκε η διαιτητική απόφαση. Κατά το ίδιο άρθρο, ως αυτό ίσχυε πριν την τροποποίησή του με τον Ν. 4335/2015 η αγωγή εκδικαζόταν κατά τη διαδικασία των άρθρων 670 έως 673, 675 και 676 ΚΠολΔ. Το Δικαστήριο τότε σε περίπτωση ερημοδικίας κάποιου από τους διαδίκους προχωρούσε στην έρευνα της νομιμότητας και ουσιαστικής βασιμότητας των προβαλλόμενων λόγων ακυρότητας σύμφωνα με τις εφαρμοζόμενες κατά τα ως άνω διατάξεις του άρθρου 672 ΚΠολΔ, που όριζε ότι αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί (ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος) κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι⁸⁵⁶. Μετά την ισχύ όμως του Ν. 4355/2015, η αγωγή εκδικάζεται κατά τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών των άρθρων 614 επ. ΚΠολΔ

⁸⁵¹ ΟΛΑΠ 13/1995, ΕλλΔνη 1995, 1524, ΑΠ 821/2017, ΑΠ 1807/2014, ΑΠ 40/2010, ΑΠ 1668/2005, ΑΠ 404/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1779/1999, ΕλλΔνη 2000, 988.

⁸⁵² ΑΠ 821/2017, ΑΠ 1441/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸⁵³ Α. Φουστούκος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, ο.π., 1671.

⁸⁵⁴ <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (886).

⁸⁵⁵ <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων - Διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων (887).

⁸⁵⁶ ΕφΘεσ 244/2018, Αρμ 2018, 1536 επ.

και επομένως ισχύουν επ' αυτής το πλάσμα ομολογίας της αγωγής και παραίτησης από την αγωγή ανάλογα με τη δικονομική θέση του απόντος διαδίκου κατά τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 591 ΚΠολΔ. Ο νομοθέτης στο σημείο αυτό διαφοροποιήθηκε από την προηγούμενη επιλογή του περί εκδίκασης των υποθέσεων αυτών κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών κατά την οποία δεν εφαρμόζονταν σε περίπτωση ερημοδικίας τα παραπάνω πλάσματα αλλά οι απόντες διάδικοι δικάζονταν ωσει παρόντες⁸⁵⁷.

4.11.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ

Το δικαίωμα ακρόασης το οποίο ισχύει και για τη διεθνή διαιτησία έχει το νόημα ότι το κάθε μέρος πρέπει να έχει τον χρόνο να λάβει υπόψη τους ισχυρισμούς της άλλης πλευράς για να τους αντικρούσει. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι είναι υποχρεωτική η συμμετοχή στη διαιτητική δίκη. Έτσι, η απουσία ενός μέρους δεν οδηγεί στη ματαίωση της διαδικασίας. Πρέπει όμως εδώ να γίνει διάκριση σε δύο περιπτώσεις: α) όταν ο ενάγων δε μετέχει καθόλου στη διαδικασία και β) όταν μετέχει αλλά δεν καταφέρνει να τηρήσει το χρονοδιάγραμμα που του έχει τεθεί. Κάθε περίπτωση χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης. Από την απουσία αμφοτέρων των μερών στη διαιτητική διαδικασία προκύπτει η βούλησή τους προς ματαίωσή της. Το ίδιο ισχύει και όταν το μέρος που άσκησε την προσφυγή σε διαιτησία δεν εξέθεσε εμπροθέσμως κατ' άρθρο 23 παρ. 1 Ν. 2735/1999 το αγωγικό του αίτημα οπότε η διαιτησία πρέπει να κηρυχθεί περατωμένη κατ' άρθρο 25 περ. β του ίδιου νόμου, εκτός αν ζητήσει και λάβει παράταση της προθεσμίας. Αν τελικά το μέρος αυτό δεν καταφέρει να τηρήσει την ταχθείσα προθεσμία ενέργειας είτε αυτή αφορά την κατάθεση προτάσεων είτε την προσκομιδή των αποδεικτικών μέσων η διαδικασία συνεχίζεται⁸⁵⁸ κατ' άρθρο 25 περ. β Ν. 2735/1999 χωρίς το διαιτητικό δικαστήριο να λάβει υπόψη του τις εκπροθέσμως κατατεθείσες αποδείξεις και υπό την προϋπόθεση ότι μπορεί να εκδώσει απόφαση βασιζόμενο στο λοιπό αποδεικτικό υλικό⁸⁵⁹. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 Ν. 2735/1999 το διαιτητικό δικαστήριο δεν περατώνει τη διαδικασία εάν ο προσφεύγων δεν υποβάλει αγωγικό αίτημα από δικαιολογημένη αιτία. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να τον καλέσει να δώσει εξηγήσεις έτσι ώστε να έχει τη δυνατότητα να εκθέσει τους λόγους της καθυστέρησής του και να λάβει πρόσθετη προθεσμία για την υποβολή της διαιτητικής αγωγής του που πρέπει να περιλαμβάνει τόσο ιστορική βάση όσο και αίτημα. Τα όσα εκτέθηκαν ανωτέρω αφορούν και το ανταγωγικό αίτημα που δεν εκτέθηκε, με τη διαφορά ότι η μη έγκαιρη υποβολή της ανταγωγής δεν οδηγεί σε περάτωση της όλης διαιτητικής διαδικασίας. Επίσης, η περάτωση της διαδικασίας ως προς την κύρια διαιτητική αγωγή δεν οδηγεί αναπόφευκτα και σε περάτωση της διαιτητικής διαδικασίας ως προς την ανταγωγή και κυρίως όταν αυτή έχει αυτοτέλεια. Περαιτέρω, στη διάταξη του άρθρου 25 περ. β Ν. 2735/1999 προβλέπεται η περίπτωση που ο καθ' ου η αίτηση προσφυγής σε διαιτησία, παραλείπει να απαντήσει, οπότε σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 του ίδιου νόμου, η διαδικασία συνεχίζεται. Από την παράλειψη όμως αυτή του καθ' ου δε συνάγεται πλάσμα ομολογίας των ισχυρισμών του αιτούντος, ο οποίος εξακολουθεί να έχει την υποχρέωση να τους αποδείξει. Αν όμως η ως άνω παράλειψη του καθ' ου δεν είναι δικαιολογημένη η διαδικασία συνεχίζεται κανονικά. Ο καθ' ου, αν το επιτρέπουν οι κανόνες της διαιτησίας μπορεί σε επόμενο στάδιο να προβάλει τους ισχυρισμούς του και να προσκομίσει τις αποδείξεις του. Αν η παράλειψη

⁸⁵⁷ Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 432.

⁸⁵⁸ ΕφΠειρ 19/1995, ΕλλΔνη 1995, 1153 επ.

⁸⁵⁹ Σ. Κουρούλης, Δίκαιο της διαιτησίας, 2006, 95 επ.

είναι δικαιολογημένη το δικαστήριο θα πρέπει να τον καλέσει προς χορήγηση εξηγήσεων και χορήγηση προθεσμίας για την άμυνά του στη διαιτητική αγωγή⁸⁶⁰.

Ο δε Ν. 5016/2023 στο άρθρο 31 αυτού προβλέπει ότι μετά την προσφυγή στη διαιτησία κατά το άρθρο 29 και μέσα στις προθεσμίες που έχουν ορίσει τα μέρη ή το διαιτητικό δικαστήριο, ο ενάγων εκθέτει στην αγωγή του το αντικείμενο της διαφοράς, το αίτημα, καθώς και τα πραγματικά περιστατικά που το θεμελιώνουν, ενώ ο εναγόμενος απαντά στην αγωγή και εκθέτει το αίτημά του. Με τα δικόγραφα τους αυτά, τα μέρη μπορούν να υποβάλουν και τα έγγραφα που θεωρούν ουσιώδη ή να μνημονεύσουν τα έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά μέσα που προτίθενται να υποβάλουν. Με την επιφύλαξη αντίθετης συμφωνίας, κάθε μέρος μπορεί κατά τη διάρκεια της διαιτητικής διαδικασίας να μεταβάλει ή συμπληρώσει το αίτημα ή την απάντησή του, εκτός αν τούτο δεν επιτραπεί από το διαιτητικό δικαστήριο, ιδίως λόγω καθυστερημένης υποβολής του. Το δε άρθρο 32 προβλέπει ότι με την επιφύλαξη αντίθετης συμφωνίας των μερών, το διαιτητικό δικαστήριο αποφασίζει αν πρόκειται να τηρηθεί ακροαματική διαδικασία ή αν η διαιτητική διαδικασία διεξάγεται με έγγραφα και άλλα στοιχεία. Αν τα μέρη δεν απέκλεισαν την ακροαματική διαδικασία, το διαιτητικό δικαστήριο οφείλει σε κάθε περίπτωση που το ζητήσει ένα μέρος να διεξαγάγει ακροαματική διαδικασία, σε χρόνο που αυτό κρίνει κατάλληλο. Το διαιτητικό δικαστήριο ειδοποιεί τα μέρη εγκαίρως πριν από κάθε ακροαματική διαδικασία και κάθε διεξαγωγή αποδείξεων. Δικόγραφα, έγγραφα ή πληροφορίες που ένα μέρος υποβάλλει ή ανακοινώνει στο διαιτητικό δικαστήριο, γνωστοποιούνται στο άλλο μέρος. Επίσης, το διαιτητικό δικαστήριο γνωστοποιεί στα μέρη κάθε έκθεση πραγματογνωμοσύνης και κάθε αποδεικτικό έγγραφο στα οποία ενδέχεται να στηρίξει την απόφασή του. Η ερημοδικία ρυθμίζεται στο άρθρο 33 το οποίο ορίζει ότι με την επιφύλαξη αντίθετης συμφωνίας των μερών, το διαιτητικό δικαστήριο: α) Κηρύσσει περατωμένη τη διαιτησία, αν ο ενάγων χωρίς σπουδαίο λόγο δεν υποβάλει την αγωγή του, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 31. β) Συνεχίζει τη διαδικασία, αν ο εναγόμενος παραλείπει χωρίς σπουδαίο λόγο να απαντήσει στην αγωγή, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 31. Η παράλειψη του πρώτου εδαφίου δε συνιστά ομολογία των ισχυρισμών του ενάγοντος. γ) Μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία και να εκδώσει απόφαση με βάση τις υφιστάμενες αποδείξεις, αν ένα μέρος χωρίς σπουδαίο λόγο παραλείπει να παραστεί σε ακροαματική διαδικασία ή να προσκομίσει αποδεικτικά μέσα. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 43 κατά της διαιτητικής απόφασης μπορεί να ασκηθεί μόνο αγωγή ακύρωσης αν ο ενάγων προβάλει και αποδεικνύει ότι δεν ειδοποιήθηκε κατά προσήκοντα τρόπο για τον ορισμό διαιτητή ή για τη διαδικασία της διαιτησίας, ή από άλλο λόγο περιήλθε σε ανυπαίτια αδυναμία να προβάλει τους ισχυρισμούς του.

4.12 ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

4.12.1 ΠΑΡΑΒΟΛΟ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ

Όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 505 παρ. 2 ΚΠολΔ, το δικαστήριο με την ερήμην απόφασή του ορίζει το παράβολο που οφείλει ο ερήμην δικασθείς να προκαταβάλει στη γραμματεία του δικαστηρίου κατά την κατάθεση της ανακοπής ερημοδικίας, το οποίο δεν μπορεί να είναι μικρότερο των 120 € και μεγαλύτερο των 200 € για απόφαση του Ειρηνοδικείου, των 150 € και 250 € αντίστοιχα για απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου και των 200 € και 300 € αντίστοιχα για απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου ή του Εφετείου. Αν η απόφαση

⁸⁶⁰ Κ. Καλαβρός, Διεθνής Εμπορική Διαιτησία, 2019, 353 επ.

παρέλειψε τελείως να ορίσει παράβολο, ο διάδικος οφείλει να καταβάλει το κατώτατο προβλεπόμενο ποσό⁸⁶¹ και αν η απόφαση όρισε κατώτερο του κατώτατου οφείλει να καταβάλει το ορισθέν⁸⁶². Επί απλής ομοδικίας το δικαστήριο πρέπει να ορίσει ένα παράβολο ερημοδικίας (ακόμη και διαφορετικού ύψους) για κάθε απόντα ομόδικο. Αν κατατεθεί ένα μόνο παράβολο για όλους τότε, αν δεν προκύπτει για ποιον ομόδικο αυτό κατετέθη, η ανακοπή απορρίπτεται ως απαράδεκτη για όλους, εκτός αν το δικαστήριο είχε ορίσει ένα παράβολο για όλους. Στην αναγκαστική ομοδικία ορίζεται ένα παράβολο για όλους τους απόντες αναγκαίους ομοδίκους⁸⁶³. Ο χαρακτήρας μιας απόφασης ως ερήμην εκδοθείσας δεν επηρεάζεται αν το δικαστήριο παρέλειψε να ορίσει παράβολο ερημοδικίας⁸⁶⁴. Το δε έννομο συμφέρον αποτελεί αυτοτελή προϋπόθεση του παραδεκτού για την άσκηση ανακοπής ερημοδικίας, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 68 ΚΠολΔ, δεν κρίνεται δε γενικά και αφηρημένα ούτε εκ των προτέρων αλλά ενόψει του συγκεκριμένου περιεχομένου της προσβαλλόμενης απόφασης –στο μέτρο και στην έκταση που αυτή θα προσβληθεί– σε σύγκριση προς το περιεχόμενο της συγκεκριμένης ανακοπής, λαμβανομένων υπόψη και των ισχυρισμών του ανακόπτοντος, έτσι ώστε να διαπιστωθεί η ύπαρξη βλάβης του από την προσβαλλόμενη απόφαση και να αξιολογηθεί αν η ασκούμενη ανακοπή αποτελεί ικανό και αναγκαίο μέσο για την αποτροπή αυτής της βλάβης. Από την, σύμφωνα με τα παραπάνω, έννοια και λειτουργία του έννομου συμφέροντος προκύπτει ότι μόνο το δικαστήριο που θα δικάσει την ανακοπή ερημοδικίας έχει την εξουσία, ερευνώντας το παραδεκτό της ανακοπής, να αποφανθεί για την ύπαρξη ή ανυπαρξία του έννομου συμφέροντος του ανακόπτοντος. Παρόμοια εξουσία δεν έχει ο Άρειος Πάγος στο πλαίσιο της κρίσης του για το παραδεκτό ή μη της αναίρεσης κατ' ερήμην απόφασης. Διότι η κρίση για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα, συναρτώμενο προς την εφαρμογή της νομικής έννοιας του έννομου συμφέροντος, δεν μπορεί να εξετάζεται παρεμπιπτόντως⁸⁶⁵. Στις δίκες περί την εκτέλεση δεν είναι επιτρεπτή η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας ούτε στον πρώτο ούτε στον δεύτερο βαθμό άρθρο 937 παρ. 1 περ. 2 ΚΠολΔ και ως εκ τούτου δεν τίθεται θέμα ορισμού παραβόλου ερημοδικίας⁸⁶⁶, διαφοροποίηση όμως υφίσταται ως προς τις αποφάσεις για την εκτέλεση της προσωπικής κράτησης κατ' άρθρο 1054 παρ. 2 ΚΠολΔ. Το ίδιο ισχύει και στις διαιτητικές αποφάσεις κατ' άρθρο 895 ΚΠολΔ, στις αποφάσεις που διατάσσουν αναγκαστική διαχείριση κατ' άρθρο 1034 παρ. 2 ΚΠολΔ καθώς και στις αποφάσεις που ορισμού και εξαίρεσης διαιτητή και επιδιαιτητή κατά τα άρθρα 878, 883 ΚΠολΔ, όπου επίσης δεν ορίζεται παράβολο⁸⁶⁷. Παράβολο ερημοδικίας δεν ορίζεται στις ερήμην αποφάσεις των πιστωτικών τίτλων κατ' άρθρο 622B παρ. 4 ΚΠολΔ. Ζήτημα ορισμού παραβόλου ερημοδικίας δεν τίθεται επίσης, στην περίπτωση της ερημοδικίας στον Άρειο Πάγο κατ' άρθρο 576 παρ. 4 ΚΠολΔ, στην εκουσία δικαιοδοσία στον πρώτο βαθμό, εξαιρουμένων των πτωχευτικών δικών κατ' άρθρο 44 ΕισΝΚΠολΔ⁸⁶⁸, στα ασφαλιστικά μέτρα λόγω του άρθρου 699 ΚΠολΔ που προβλέπει ότι οι αποφάσεις που δέχονται ή απορρίπτον αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή μεταρρύθμιση αυτών δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο εκτός αν ορίζεται διαφορετικά. Ωστόσο, ο αποκλεισμός αυτός δεν αφορά εκείνες τις υποθέσεις που δεν αποτελούν γνήσιο ασφαλιστικό μέτρο με την έννοια του άρθρου 682 ΚΠολΔ

⁸⁶¹ ΜΠΘεσ 28537/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸⁶² ΕφΠατρ 217/1978, Δίκη 1981, 31.

⁸⁶³ Σ. Πανταζόπουλος σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2020, 44 επ.

⁸⁶⁴ ΑΠ 1008/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1060/2011, ΕλλΔνη 2012, 90 επ.

⁸⁶⁵ ΟλΑΠ 15/2001, ΕλλΔνη 2002, 71 επ.

⁸⁶⁶ ΕφΑθ 4839/1996, ΕλλΔνη 1996, 1414.

⁸⁶⁷ Σ. Πανταζόπουλος, Ένδικα μέσα και ανακοπές, 2020, 23.

⁸⁶⁸ ΜΠΑ 1208/2008, ΤΝΠ Νόμος.

αλλά παραπέμπονται προς εκδίκαση στη διαδικασία αυτή απλώς και μόνο λόγω ταχύτητας της διαδικασίας, όπως είναι η περίπτωση της διαφοράς του άρθρου 1019 ΚΠολΔ αφού με την επ' αυτής έκδοση απόφασης δε διατάσσεται ασφαλιστικό μέτρο αλλά τέμνεται οριστικά η διαφορά⁸⁶⁹. Παράβολο ερημοδικίας δεν ορίζεται επίσης στις αποφάσεις που εκδίδονται σε αιτήσεις για διόρθωση ή ερμηνεία απόφασης σύμφωνα με τα άρθρα 315 επ. ΚΠολΔ, καθώς κατά το άρθρο 319 ΚΠολΔ αυτές δεν προσβάλλονται με ανακοπή ερημοδικίας⁸⁷⁰, όπως και στις διαφορές των υπερχρεωμένων νοικοκυριών κατ' άρθρο 14 του Ν. 3869/2010⁸⁷¹ και στις απαλλοτριώσεις κατ' άρθρο 19 παρ. 10 Ν. 2882/2001⁸⁷². Επίσης, όταν έχει διαταχθεί επανάληψη της συζήτησης κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ οποιοσδήποτε διάδικος ερημοδίκησε κατά το πρώτο ή το δεύτερο στάδιο αλλά παραστάθηκε νομίμως είτε κατά την αρχική είτε κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, θεωρείται παρών και δικάζεται κατ' αντιμωλία, μη απαιτούμενου ορισμού παραβόλου ερημοδικίας⁸⁷³. Περίπτωση ορισμού παραβόλου ερημοδικίας δε συντρέχει και στην περίπτωση του ερημοδικούντος Δημοσίου διότι αυτό δεν υποχρεούται σε καταβολή του⁸⁷⁴, όπως και στους ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ⁸⁷⁵.

4.12.2 ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΔΗΛΩΣΗ

Με τον Ν. 4335/2015 στην τακτική διαδικασία, όπου σύμφωνα με το άρθρο 237 ΚΠολΔ η παράσταση κατά τη συζήτηση της υπόθεσης δεν είναι υποχρεωτική, η υποβολή δήλωσης για να λάβει χώρα συζήτηση δυνάμει αυτής δεν έχει πρακτικό ενδιαφέρον⁸⁷⁶. Στη διαδικασία όμως των μικροδιαφορών στο Ειρηνοδικείο κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 469 παρ. 1 ΚΠολΔ η συζήτηση γίνεται με την παρουσία των διαδίκων, αν όμως αυτοί συμφωνούν μπορούν να καταθέσουν κοινή δήλωση κατά την παρ. 2 του άρθρου 242 ΚΠολΔ⁸⁷⁷.

Το άρθρο 115 παρ. 2 ΚΠολΔ, όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 4842/2021, προβλέπει ότι «αν δεν ορίζεται διαφορετικά, στον πρώτο βαθμό, καθώς και στις υποθέσεις εκουσίας δικαιοδοσίας η προφορική συζήτηση είναι υποχρεωτική». Κατά την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4842/2021 η τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 115 ΚΠολΔ είναι αναγκαία, προκειμένου να εναρμονιστεί το παρόν άρθρο με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις της παρ. 2 του άρθρου 242 και της παρ. 2 του άρθρου 591 ΚΠολΔ για τη δυνατότητα υποβολής κοινής δήλωσης των διαδίκων ότι δε θα παραστούν κατά την εκφώνηση, σε δίκη που είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση της υπόθεσης. Το δε άρθρο 242 ΚΠολΔ όπως τροποποιήθηκε με τον ίδιο ως άνω νόμο προβλέπει ότι: «1. Η συζήτηση αρχίζει μετά την εκφώνηση των ονομάτων των διαδίκων και τη δήλωση των παραστάσεων τους. Οι διάδικοι που παρίστανται νόμιμα έχουν δικαίωμα να αναπτύξουν στο ακροατήριο προφορικά τους ισχυρισμούς τους. 2. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, στις περιπτώσεις που η προφορική συζήτηση δεν είναι υποχρεωτική οι διάδικοι μπορούν να συμφωνήσουν με κοινή δήλωση, που υπογράφεται από τους πληρεξούσιους δικηγόρους ότι δε θα παραστούν κατά την

⁸⁶⁹ Γ. Διαμαντόπουλος, Ερηνισμοί & Ανταποδόσεις Θέμιδος, 2021, 409.

⁸⁷⁰ ΠΠΘεσ 21084/2008, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸⁷¹ ΜΠΘεσ 18927/2017, ΕφΛαρ 107/2018, ΕφΝεαςΙωνίας 136/2018, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸⁷² ΕφΛαρ 113/2021, ΕφΛαρ 337/2012, ΕφΛαρ 260/2011, ΕφΑθ 4397/2009, ΕφΠειρ 109/2008, ΕφΛαρ 764/2003, ΜΠΘεσ 3365/2008, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁸⁷³ ΕφΑθ 2760/ 2013, ΕλλΔνη 2014, 192, ΕφΘεσ 2976/2005, Αρμ 2008, 1465, ΜΠΘεσ 32393/2010, ΕλλΔνη 2011, 598.

⁸⁷⁴ ΕφΑθ 15779/1988, ΕλλΔνη 1993, 1370.

⁸⁷⁵ ΑΠ 1215/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΕφΑθ 5187/1999, ΕλλΔνη 2000, 513.

⁸⁷⁶ Κ. Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία στα Πρωτοβάθμια Δικαστήρια, ο.π., 137.

⁸⁷⁷ Ν. Κλαμαρής/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, ο.π., 456.

εκφώνηση. Τέτοια δήλωση μπορεί να γίνει και από έναν ή ορισμένους μόνο πληρεξουσίου. Η δήλωση αυτή παραδίνεται στην περίπτωση κοινής δήλωσης από έναν τουλάχιστον πληρεξούσιο δικηγόρο και στην περίπτωση μονομερούς δήλωσης από τον πληρεξούσιο δικηγόρο, στον αρμόδιο γραμματέα το αργότερο την παραμονή της δικασίμου και σημειώνεται αμέσως στο πινάκιο. Στις παραπάνω περιπτώσεις η συζήτηση περατώνεται με μόνη την εκφώνηση της υπόθεσης. Μόνο δήλωση βίαιης διακοπής της δίκης είναι παραδεκτή. Μπορεί όμως το δικαστήριο, αν προβάλλονται άλλοι διαδικαστικοί ισχυρισμοί, να αναβάλει την υπόθεση σε σύντομη δικάσιμο με πρακτικό στο οποίο καταχωρίζονται και οι ισχυρισμοί αυτοί. Στη δικάσιμο αυτή καλούνται όσοι διάδικοι δεν ήταν παρόντες κατά την αναβολή, ενώ οι παρόντες οφείλουν να εμφανιστούν χωρίς κλήτευση και αν δεν παραστούν κατά τη νέα δικάσιμο δικάζονται εξ αρχής ερήμην». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου η τροποποίηση του πρώτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 242 ΚΠολΔ, με την προσθήκη «αν δεν ορίζεται διαφορετικά», είναι αναγκαία, λόγω της προτεινόμενης νέας ρύθμισης για τη δυνατότητα υποβολής κοινής δήλωσης των διαδίκων ότι δε θα παραστούν κατά την εκφώνηση, σε δίκη που είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση της υπόθεσης, ήτοι για την ειδική διαδικασία των περιουσιακών διαφορών στον πρώτο βαθμό για την εκάστοτε δικάσιμο, ζήτημα το οποίο θα εξεταστεί στα αμέσως κατωτέρω. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την αναβολή σε σύντομη δικάσιμο κατά τους ως άνω όρους ο διάδικος που δεν ήταν παρών κατά τη συζήτηση καλείται με επίδοση του πρακτικού αναβολής στον απόντα αντίδικο. Αν τέτοια κλήτευση δεν προκύπτει ούτε και την επικαλείται ο παριστάμενος διάδικος πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση της κρινόμενης υπόθεσης. Για την υποβολή αιτήματος αναβολής της υπόθεσης αν και κατ' άρθρο 242 ΚΠολΔ είχε υποβληθεί δήλωση, όποτε και θα τεθεί το ζήτημα της ως άνω σύντομης αναβολής για τον διάδικο που δεν παρίσταται, πρέπει να προτείνονται βάσιμοι προς τούτο λόγοι όπως όταν πρόκειται για συνεκδίκαση αντίθετων δικογράφων⁸⁷⁸.

4.12.2.1 ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Το άρθρο 591 παρ. 2 ΚΠολΔ, όπως αυτό τροποποιήθηκε με τον Ν. 4842/2021 προβλέπει ότι ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων η συζήτηση είναι προφορική. Με εξαίρεση τις διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση, οι διάδικοι μπορούν, κατ' εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 242, να συμφωνήσουν μόνο με κοινή δήλωση ότι δε θα παραστούν στη συζήτηση. Η δήλωση υπογράφεται από τους πληρεξουσίου δικηγόρους όλων των μερών, κατατίθεται με τις προτάσεις το αργότερο ως την παραμονή της δικασίμου και ισχύει μόνο για τη συγκεκριμένη δικάσιμο. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του παραπάνω νόμου με την προσθήκη των δύο εδαφίων στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 591 ΚΠολΔ δίνεται εξαιρετικά η δυνατότητα πλασματικής παράστασης ακόμη και όταν η συζήτηση είναι προφορική. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με κοινή δήλωση των πληρεξουσίων δικηγόρων όλων των μερών και μόνο στις δίκες των περιουσιακών διαφορών. Η τροποποίηση αυτή συμβάλλει στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και στην επιτάχυνση της πολιτικής δίκης, προσαρμοσμένης τόσο στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες όσο και στα δικαστηριακά δεδομένα, αφού ο νομοθέτης δε δεσμεύεται να επιλέξει το σύστημα της προφορικής ή έγγραφης διεξαγωγής της δίκης, αρκεί βεβαίως να μη θίγει τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής προστασίας και να μη θυσιάζει στον βωμό της ταχύτητας και της εξοικονόμησης χρημάτων την «ουσιαστική αλήθεια» και την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στη δικαιοσύνη και τους λειτουργούς της. Τα αναφερόμενα στην

⁸⁷⁸ Γ. Ρήγος, σημείωση στην ΕφΑθ 14063/1988, ΕλλΔνη 1991, 1003 επ.

αιτιολογική έκθεση περί αποσυμφόρησης των δικαστηρίων και επιτάχυνσης της πολιτικής δίκης δεν είναι ακριβή, καθώς η παράσταση με δήλωση που οδηγεί στην εκδίκαση της υπόθεσης χωρίς τη φυσική παρουσία των δικηγόρων μόνο στην αποσυμφόρηση των ακροατηρίων οδηγεί και στην εξυπηρέτηση ορισμένων δικηγόρων και ουδόλως βέβαια επιταχύνει την απονομή της δικαιοσύνης εφόσον αντικειμενικά δεν οδηγεί σε ταχύτερη έκδοση απόφασης. Εκτός αν θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης είχε υπόψη του τις περιπτώσεις αναβολής των υποθέσεων λόγω ωραρίου γραμματέως, περιπτώσεις όμως όχι ιδιαίτερα συχνές στις πολιτικές δίκες. Περαιτέρω, είναι απαραίτητη η κοινή δήλωση περί μη παράστασης στη συζήτηση όλων των πληρεξουσίων δικηγόρων «των μερών» και επομένως και των παρεμβαινόντων, ενώ δεν μπορεί να εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 591 παρ. 1 δ ΚΠολΔ περί προφορικής προβολής των ισχυρισμών. Αν υποβληθεί δήλωση χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 591 παρ. 2, τότε οι διάδικοι που προέβησαν σε αυτή πρέπει να δικασθούν ερήμην, αφού δε λαμβάνουν μέρος κανονικά στη δίκη^{879, 880, 881}.

4.12.2.2 ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 115 παρ. 2, 242 παρ. 2 και 686 επ. του ΚΠολΔ, όπως το άρθρο 115 παρ. 2 ισχύει, συνάγεται ότι στις υποθέσεις που εκδικάζονται κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, για τις οποίες είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση, δεν έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ και, κατά συνέπεια, δεν ισχύει η ευχέρεια των πληρεξουσίων δικηγόρων των διαδίκων να προκαταθέσουν δήλωση ότι δε θα παραστούν κατά την εκφώνηση της υπόθεσης. Ειδικότερα, η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προφορικότητα της συζήτησης των υπαγομένων στη διαδικασία αυτή υποθέσεων, ακόμη και ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου εισάγεται προς συζήτηση έφεση, κατά απόφασης που εκδόθηκε μεν κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, πλην όμως, με αυτήν (απόφαση) δε λαμβάνονται ασφαλιστικά ή ρυθμιστικά της κατάστασης μέτρα, αλλά τέμνεται οριστικά η διαφορά⁸⁸², και για τον λόγο αυτό υπόκειται σε έφεση και δεν ισχύει η απαγόρευση του άρθρου 699 του ΚΠολΔ. Στις περιπτώσεις αυτές στην κατ' έφεση δίκη τηρείται επίσης η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, έτσι επιτρέπεται και η ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου εξέταση μαρτύρων ακόμη και για ζητήματα για τα οποία εξετάστηκαν μάρτυρες στην πρωτοβάθμια δίκη, ενώ η υπόθεση κρίνεται κατά πιθανολόγηση, με αποτέλεσμα, ακόμη και στην περίπτωση που οι διάδικοι δικάστηκαν αντιμωλία πρωτόδικα, στην έκκλητη δίκη δεν μπορεί να παραλειφθεί η προφορική συζήτηση και συνεπώς δεν επιτρέπεται δήλωση του άρθρου 242 ΚΠολΔ στην κατ' έφεση δίκη. Σε μια τέτοια περίπτωση, που δεν μπορεί να εφαρμοσθεί η διάταξη του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ, ο διάδικος που κατέθεσε προτάσεις και δεν παρουσιάστηκε στη συζήτηση, δικάζεται ερήμην⁸⁸³. Ως προς τη θέση αυτή της νομολογίας έχει διατυπωθεί και αντίλογος. Από τις διατάξεις των άρθρων 524, 242, 115 ΚΠολΔ συνάγεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η παράσταση με δήλωση όταν η προφορική

⁸⁷⁹ Κ. Μακρίδου, Αξιολόγηση των ρυθμίσεων του πρόσφατου Ν. 4842/2021 για την τακτική και τις ειδικές διαδικασίες, ΕλλΔνη 2022, 8 επ.

⁸⁸⁰ Π. Γιαννόπουλος, Οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4842/2021 στις ειδικές διαδικασίες, τα ασφαλιστικά μέτρα και την εκούσια δικαιοδοσία, ΕλλΔνη 2022, 33 επ.

⁸⁸¹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Τα essentialia των αλλαγών του Ν. 4842/2021 στην τακτική διαδικασία, στις ειδικές διαδικασίες και στα ασφαλιστικά μέτρα, ΕΠολΔ 2022, 129.

⁸⁸² Όπως επί απαιτήσεων ασφαλιστικών εταιριών στα πλαίσια ασφαλιστικής εκκαθάρισης σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 239 παρ. 4 Ν. 4364/2016.

⁸⁸³ ΕφΘεσ 36/2019, ΕλλΔνη 2019, 499, ΕφΘεσ 896/2018, ΕλλΔνη 2019, 498, ΕφΑθ 2203/2012, ΕλλΔνη 2014, 136, ΜονΕφΑθ 454/2022, ΕλλΔνη 2022, 1766, ΜονΕφΑθ 1109/2021, ΕλλΔνη 2022, 281 επ, ΜονΕφΑθ 4362/2021, ΕλλΔνη 2022, 241 επ.

συζήτηση είναι υποχρεωτική, ήτοι στον πρώτο βαθμό, στην εκούσια διαδικασία και στο εφετείο μόνο στην έφεση κατ' ερήμην απόφασης. Ειδική διάταξη περί προφορικότητας της συζήτησης έφεσης επί ασφαλιστικών μέτρων δεν υπάρχει και ως εκ τούτου εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις και συνεπώς είναι δυνατή η παράσταση δικηγόρου με δήλωση, τόσο πριν όσο και μετά τον Ν. 4335/2015⁸⁸⁴. Από τον συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων συνάγεται ότι κατά τη διαδικασία ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, που επιλαμβάνεται κατόπιν άσκησης έφεσης, η προφορική συζήτηση κατά κανόνα δεν είναι υποχρεωτική, ανεξάρτητα από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε για την έκδοση της εκκαλούμενης απόφασης και επομένως οι διάδικοι μπορούν να εκπροσωπηθούν από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους με μονομερή ή κοινή δήλωση του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ. Εξαίρεση προβλέπεται μόνο σε δύο περιπτώσεις και συγκεκριμένα: α) στις υποθέσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας στον πρώτο βαθμό (άρθρα 115 παρ. 2, 764 παρ. 2 ΚΠολΔ) και β) στην έφεση που ασκήθηκε από ερημοδικασθέντα στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας διάδικο (άρθρο 528 ΚΠολΔ), οπότε στις περιπτώσεις αυτές οι διάδικοι δεν έχουν την ευχέρεια που τους παρέχει το άρθρο 242 παρ. 2 ΚΠολΔ. Άλλη περίπτωση υποχρεωτικής προφορικής συζήτησης στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας δεν προβλέπεται στον ΚΠολΔ, ούτε μπορεί να συναχθεί κάτι τέτοιο με ασφάλεια από κάποια διάταξη του ή από συνδυασμό διατάξεων του και επομένως ακόμη και στις υποθέσεις που έχουν εκδοθεί κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (γνήσιες και μη γνήσιες), εφόσον επιτρέπεται το ένδικο μέσο της έφεσης, η προφορική συζήτηση στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν είναι υποχρεωτική και κατά συνέπεια εφαρμόζεται για την ακολουθητέα διαδικασία η γενική διάταξη του άρθρου 524 ΚΠολΔ, επιτρεπόμενης της εκπροσώπησης των διαδίκων από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους με δήλωση, κατά το άρθρο 242 παρ. 2 ΚΠολΔ. Επιχείρημα προς αυτή την κατεύθυνση αντλείται, εξάλλου, από την εφαρμογή της γενικής διάταξης του άρθρου 524 ΚΠολΔ και σε άλλα δικονομικής φύσης ζητήματα που σχετίζονται με τις εκδικαζόμενες κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων υποθέσεις, όπως πχ το ζήτημα της ερημοδικίας του εκκαλούντος ή του αντεκκαλούντος, όπου εφαρμόζεται η παρ. 3 του άρθρου 524 ΚΠολΔ, αν και στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας η διαδικασία θα προχωρούσε σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι^{885, 886}.

4.12.2.3 **ΕΚΟΥΣΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

Η διάταξη του άρθρου 115 παρ. 2 ΚΠολΔ προβλέπει ότι, αν δεν ορίζεται διαφορετικά, στον πρώτο βαθμό καθώς και στις υποθέσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας η προφορική συζήτηση είναι υποχρεωτική. Για τον πρώτο βαθμό στην εκούσια διαδικασία δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη δυνατότητα παράστασης με δήλωση των πληρεξουσίων δικηγόρων, όπως επί παραδείγματι συμβαίνει στις περιουσιακές διαφορές, και επομένως εάν οι διάδικοι δε παραστούν κατά την εκφώνηση της υπόθεσης αλλά έχουν υποβάλει δήλωση η υπόθεση θα ματαιωθεί ενώ αν δεν παρασταθεί κάποιος από αυτούς θα δικαστεί ωσει παρών. Σύμφωνα, με την άποψη που κρατούσε στη νομολογία μέχρι την τροποποίηση του άρθρου 764 ΚΠολΔ με τον Ν. 2842/2021 από τις διατάξεις των άρθρων 115 παρ. 2, 524 και 591 παρ. 1 ΚΠολΔ προέκυπτε ότι η συζήτηση ενώπιον του εφετείου για τις υποθέσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας ήταν πάντα προφορική και, επομένως, οι διάδικοι δεν μπορούσαν να παρασταθούν με δηλώσεις των πληρεξουσίων δικηγόρων τους,

⁸⁸⁴ Ι. Κατράς, Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 36/2019, Παράσταση με δήλωση σε έφεση που δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2019, 498.

⁸⁸⁵ ΜονΕφΑθ 423/2022, ΕλλΔνη 2022, 1767.

⁸⁸⁶ Ι. Κατράς, Παρατηρήσεις στις ΜονΕφΑθ 454/2022 & ΜονΕφΑθ 423/2022, Παράσταση Δικηγόρου με δήλωση σε έφεση που δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2022, 1767.

βάσει της διάταξης του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ, ότι δε θα παρασταθούν κατά την εκφώνηση της υπόθεσης και σε περίπτωση που ένας από τους αντιδίκους παρίστατο με τέτοια δήλωση δικαζόταν ερήμην, ενώ, αν δεν εμφανιζόταν κανένας, η συζήτηση ματαιωνόταν⁸⁸⁷. Το ότι δεν επιτρέπετο η παραστάση με δήλωση στον δεύτερο βαθμό στις υποθέσεις της εκούσιας δικαιοδοσίας δεν προέκυπτε ευθέως από τον νόμο αλλά ήταν αποτέλεσμα της ερμηνείας των ως άνω διατάξεων από τη νομολογία⁸⁸⁸. Ήδη ο νομοθέτης με την τροποποίηση του άρθρου 764 ΚΠολΔ με τον Ν. 2842/2021 επιτρέπει πλέον την παράσταση με δήλωση ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου στην εκουσία δικαιοδοσία. Εξαίρεση από τη δυνατότητα παράστασης με δήλωση σε κάθε περίπτωση αποτελούν οι υποθέσεις που δικάζονται κατ' έφεση του άρθρου 528 ΚΠολΔ.

4.12.2.4 ΕΦΕΣΗ

Η προφορική συζήτηση ενώπιον των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων είναι υποχρεωτική μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης ασκήθηκε από τον διάδικο, που δικάστηκε στον πρώτο βαθμό ερήμην⁸⁸⁹, οπότε, με την τυπική παραδοχή της έφεσης, η οποία λειτουργεί ως υποκατάστατο της καταργηθείσας αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, εξαφανίζεται η πρωτόδικη απόφαση, μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, χωρίς να απαιτείται να ευδοκιμήσει προηγουμένως κάποιος λόγος της έφεσης και αναδικάζεται η υπόθεση από το εφετείο, ενώπιον του οποίου η συζήτηση γίνεται πλέον προφορικά. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή, που είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση ενώπιον του Εφετείου, δεν έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ, και έτσι δεν είναι επιτρεπτή η παράσταση κατά τη συζήτηση με κοινή δήλωση των διαδίκων, που υπογράφεται από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους, ή με δήλωση του ενός ή ορισμένων μόνο πληρεξουσίων, ότι δε θα παραστούν κατά την εκφώνηση. Η απαγόρευση της παράστασης με δήλωση πληρεξούσιου δικηγόρου στην περίπτωση του άρθρου 528 ΚΠολΔ ισχύει όχι μόνο για τον διάδικο, ο οποίος δικάστηκε ερήμην στον πρώτο βαθμό, αλλά και για τον αντίδικο του, ο οποίος είχε παραστεί κανονικά στον πρώτο βαθμό, γιατί διαφορετικά προφορική συζήτηση δε νοείται, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα εκατέρωθεν ακρόασης και κατ' αντιδικία συζήτησης της υπόθεσης, για να εξασφαλίζεται η αρχή της δίκαιης δίκης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ⁸⁹⁰. Η υποβολή τέτοιας δήλωσης από μη παριστάμενο πληρεξούσιο δικηγόρο διαδίκου κατά την εκφώνηση της υπόθεσης, για την οποία είναι υποχρεωτική η προφορική συζήτηση, συνιστά μη προσήκουσα παράσταση αυτού έστω και αν έχει καταθέσει προτάσεις, συνεπαγόμενη την ερημοδικία του. Εάν ο μη προσηκόντως παριστάμενος και γι' αυτό ερήμην δικαζόμενος διάδικος είναι ο εκκαλών, τότε η έφεση του απορρίπτεται σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 524 παρ. 3 ΚΠολΔ και η απόρριψη συντελείται κατ' ουσίαν, ανεξάρτητα από την υποβολή ή μη σχετικού αιτήματος του εφεσίβλητου, διότι ο εκκαλών με την απουσία του ή τη μη προσήκουσα παράσταση του θεωρείται ότι παραιτείται από την έφεση και αποδέχεται την πρωτόδικη απόφαση⁸⁹¹.

⁸⁸⁷ ΕφΘεσ 24/79/2014, Αρμ 2016, 2100, ΕφΑθ 209/2006, ΕλλΔνη 2007, 546, ΜονΕφΘεσ 40/2016, ΕλλΔνη 2016, 1400, ΜΠΑ 3692/2019, ΕΠολΔ 2019, 75 επ.

⁸⁸⁸ Ι. Δεληκωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΜΠΑ 3692/2019, ΕΠολΔ 2019, 75.

⁸⁸⁹ Άρθρα 524 παρ. 1 και 2 και 528 ΚΠολΔ.

⁸⁹⁰ ΑΠ 2150/2014, ΑΠ 252/2009, ΑΠ 866/2008, ΕφΠειρ 332/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁹¹ ΑΠ 2150/2014, ΑΠ 93/2013, ΑΠ 280/2012, ΤΝΠ Νόμος, ΜονΕφΘεσ 299/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

Τα ανωτέρω συνδέονται βέβαια με την προφορικότητα της συζήτησης η οποία ήταν υποχρεωτική στον πρώτο βαθμό κατά τα άρθρα 115 παρ. 2 και 270 ΚΠολΔ ως ίσχυαν πριν την τροποποίηση του κώδικα με τον Ν. 4335/2015. Ωστόσο, ο νομοθέτης με την τελευταία ως άνω τροποποίηση έκρινε ότι η προφορική συζήτηση δεν είναι τόσο σημαντική στην τακτική διαδικασία και ως εκ τούτου μπορούσε να αντικατασταθεί με την έγγραφη διαδικασία με αποτέλεσμα η προσήκουσα συμμετοχή στη δίκη να μην κρίνεται από την παράσταση του διαδίκου στο ακροατήριο αλλά από την νόμιμη και εμπρόθεσμη κατάθεση προτάσεων όπως αυτή προβλέπεται στο νέο άρθρο 237 ΚΠολΔ, δύναται δε ο διάδικος να δικαστεί αντιμωλία και χωρίς να παραστεί καθόλου στο ακροατήριο της τακτικής διαδικασίας, ενώ αναβαθμίστηκε το αποδεικτικό μέσο των ένορκων βεβαιώσεων με αύξηση του επιτρεπόμενου αριθμού τους κατά το άρθρο 422 παρ. 3 ΚΠολΔ. Επίσης, το δικαστήριο καλείται καταρχήν να μελετήσει τα προαποδεικτικώς προσκομιζόμενα έγγραφα στοιχεία του φακέλου, περιλαμβανομένων των ένορκων βεβαιώσεων. Η έφεση, όμως, ως αναλύθηκε ανωτέρω αποκαθιστά στην τακτική διαδικασία την προφορική συζήτηση, η οποία στην περίπτωση της ερημοδικίας ενός από τους διαδίκους δεν επιτεύχθηκε στον πρώτο βαθμό. Αναγκαία προϋπόθεση όμως αυτής της αποκατάστασης είναι η προφορικότητα της συζήτησης και στον πρώτο βαθμό. Αυτό δε συμβαίνει με το νέο άρθρο 237 ΚΠολΔ με περαιτέρω συνέπεια η κατ' άρθρο 528 ΚΠολΔ ασκηθείσα έφεση να επαναφέρει τη δίκη στην προϋπάρχουσα της ερημοδικίας κατάσταση, ήτοι στο έγγραφο διαδικαστικό στάδιο στο οποίο δεν απαιτείται παράσταση του διαδίκου στο ακροατήριο^{892, 893}. Ύστερα από τις τροποποιήσεις του Ν. 4842/2021 αντίστοιχος προβληματισμός υφίσταται και για τη συζήτηση των εφέσεων κατά ερήμην αποφάσεων των περιουσιακών διαφορών. Αφού επιτρέπεται πια η παράσταση στον πρώτο βαθμό με δήλωση των διαδίκων και με τον τρόπο αυτό κάμπτεται η αρχή της προφορικότητας, αντίστοιχα θα έπρεπε οι ίδιοι διάδικοι να έχουν τη δυνατότητα, εφόσον το επιθυμούν, να υποβάλουν κοινή δήλωση περί μη παράστασής τους στον δεύτερο βαθμό⁸⁹⁴.

4.12.3 ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟ ΕΡΗΜΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Οι ερήμην αποφάσεις παράγουν δεδικασμένο όπως και οι αντιμωλία εκδοθείσες τόσο για το κύριο όσο και για τα προδικαστικά ζητήματα⁸⁹⁵ με αποτέλεσμα, ως προς το δεδικασμένο, να μην είναι κρίσιμη η πραγματική ή λόγω ερημοδικίας ομολογία της αγωγής ή η απόρριψη αυτής ως ουσία αβάσιμης με ή χωρίς ερημοδικία του ενάγοντος⁸⁹⁶.

Κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 321, 322 και 324 ΚΠολΔ η τελεσίδικη απόφαση αποτελεί δεδικασμένο που δεν επιτρέπει να αμφισβητηθεί και να καταστεί αντικείμενο νέας δίκης το δικαίωμα που κρίθηκε και η δικαιολογητική σχέση από την οποία αυτό είχε παραχθεί. Η απαγόρευση αυτή ενεργεί τόσο θετικά, με την έννοια ότι το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ανακύπτει εξ αφορμής άλλης δίκης, είτε ως κύριο είτε ως προδικαστικό ζήτημα το

⁸⁹² Π. Κολοτούρος, Περί του επιτρεπτού της παραστάσεως διαδίκου με δήλωσιν κατά την συζήτησιν εφέσεως, λειτουργούσης ως υποκατάστατον αναιτιολογήτου ανακοπής ερημοδικίας -άρθρα 242 II, 524 II, 528 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2021, 648.

⁸⁹³ Ε. Ποδηματά, Καθήκον καθοδήγησης (άρθρο 227 ΚΠολΔ) στην τακτική διαδικασία – Τυποκρατική ερμηνεία δικονομικών κανόνων και παραβίαση του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, ΕΠολΔ 2021, 305 επ.

⁸⁹⁴ Π. Γιαννόπουλος, Οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4842/2021 στις ειδικές διαδικασίες, τα ασφαλιστικά μέτρα και την εκούσια δικαιοδοσία, ΕλλΔνη 2022, 33 επ.

⁸⁹⁵ ΑΠ 274/1970, ΝοΒ 1970, 1048, ΕφΑθ 2176/1997, ΝοΒ 1998, 645, ΕφΑθ 207/2006, ΕλλΔνη 2009, 549.

⁸⁹⁶ Κ. Μακρίδου, Οι θεσμοί του «Preclusion» και του «Res Judicata» στο αγγλοαμερικανικό και στο ελληνικό δίκαιο, Αρμ 2013, 213 επ.

δικαίωμα που κρίθηκε με τελεσίδικη απόφαση, οφείλει να θέσει ως βάση της απόφασής του το δεδικασμένο που προκύπτει από την απόφαση αυτή, λαμβάνοντάς το ως αμάχητη αλήθεια, όσο και αρνητικά, με την έννοια ότι απαγορεύεται η συζήτηση νέας αγωγής για το ίδιο δικαίωμα, για την ύπαρξη ή ανυπαρξία του οποίου υπάρχει δεδικασμένο⁸⁹⁷. Δεδικασμένο, που λαμβάνεται υπόψη και αυτεπαγγέλτως σε κάθε στάση της δίκης (άρθρο 332 ΚΠολΔ), δημιουργούν όσες οριστικές αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων δεν μπορούν να προσβληθούν με ανακοπή ερημοδικίας (άρθρα 504 επ. ΚΠολΔ) και έφεση (άρθρα 513 επ. ΚΠολΔ), είναι δηλαδή τελεσίδικες. Υπάρχει μεταξύ των ίδιων προσώπων, με την ίδια ιδιότητα, μόνο για το δικαίωμα που κρίθηκε και εφόσον πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο και για την ίδια ιστορική και νομική αιτία. Συνεπώς, αν υπάρχει δεδικασμένο, εφόσον δεν επήλθε μεταβολή του νομικού καθεστώτος που διέπει μία έννομη σχέση ή των πραγματικών περιστατικών που αποτελούν προϋπόθεση της σχέσης αυτής, αποκλείεται η σε μεταγενέστερη δίκη αμφισβήτηση της έννομης σχέσης που αποτελεί τη βάση της αξίωσης⁸⁹⁸. Δεδικασμένο αποτελεί και η ενδεχομένως άδικη ή εσφαλμένη τελεσίδικη απόφαση⁸⁹⁹, ενώ αυτό ανατρέπεται μόνο με την επιτυχή άσκηση των έκτακτων ένδικων μέσων της αναίρεσης ή της αναψηλάφησης κατά της απόφασης που αποτελεί δεδικασμένο⁹⁰⁰. Σύμφωνα με το άρθρο 272 ΚΠολΔ αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και αυτός δε λάβει μέρος κανονικά στη δίκη, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή. Η απόρριψη αυτή είναι κατ' ουσίαν και όπως προαναφέρθηκε από την ερήμην απόφαση δημιουργείται δεδικασμένο ως προς την ουσία της διαφοράς. Το δικαστήριο όμως έχει την υποχρέωση να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τη συνδρομή των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης και αν λείπει κάποια από αυτές πρέπει να απορρίπτεται η αγωγή ως απαράδεκτη και όχι ως ουσία αβάσιμη όπως θεωρείται ότι απορρίπτεται από την απλή, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 272 παρ. 1 και 2 του ΚΠολΔ, άνευ ετέρου τινός, απόρριψή της, από την οποία δύναται, κατά τα άρθρα 321, 322 παρ. 1, 324 ΚΠολΔ, να παραχθεί δεδικασμένο περί του ουσιαστικού ζητήματος το οποίο άφορα η αγωγή⁹⁰¹. Στην περίπτωση της ερημοδικίας του εναγομένου και εφόσον η αγωγή είναι παραδεκτή και νόμιμη, ο δικαστής υποχρεούται να δεχθεί ως αληθείς τους περιεχομένους στην αγωγή ισχυρισμούς, χωρίς έλεγχο της ουσιαστικής αληθείας τους, με βάση μόνο το πλάσμα ομολογίας από την ερημοδικία. Επομένως, η ερήμην του εναγομένου εκδοθείσα απόφαση και η με βάση το πλάσμα ομολογίας υπ' αυτού, κατ' άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ, παραδοχή της ιστορικής βάσης της αγωγής, παράγει δεδικασμένο που δεσμεύει το δικαστήριο⁹⁰².

Προβληματισμός όμως δημιουργείται για την έκταση του δεδικασμένου όταν ερημοδικεί ο ενάγων και αυτό διότι η ερήμην απόφαση, η οποία λόγω του πλάσματος παραίτησης από την αγωγή δεν περιλαμβάνει κρίση για το παραδεκτό και το νόμιμο αυτής και δεν αναλύει ειδικότερα τους λόγους απόρριψης της αγωγής, ήτοι αν ανάγονται στο παραδεκτό, το νόμιμο ή την ουσία της διαφοράς και ως εκ τούτου δεν υπάρχει και η δυνατότητα αντιστοίχισης του διατακτικού της απόφασης με συγκεκριμένο λόγο απόρριψης, όπως συμβαίνει με τις αντιμωλία απορριπτικές αποφάσεις. Η απουσία πληρέστερων αιτιολογιών στην ερήμην ενάγοντος απόφαση μπορεί να

⁸⁹⁷ ΑΠ 1858/2017, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁹⁸ ΑΠ 1542/2006, ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁹⁹ ΟΛΑΠ 10/2002, ΝοΒ 2003, 652, ΑΠ 25/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁰⁰ ΕφΘεσ 473/2022, ΤΝΠ Qualex.

⁹⁰¹ ΕφΘεσ 1221/1981, Αρμ 1982, 1975.

⁹⁰² ΕφΑθ 207/2006, ΕλλΔνη 2009, 546.

οδηγήσει σε ευρύτερο δεδουλευμένο σε σχέση με την αντιμωλία απόφαση^{903, 904}. Η υποχρέωση αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων εξυπηρετεί όμως διττό σκοπό. Πρώτα θέλει να διασφαλίσει την ικανοποίηση του δικαιώματος ακρόασης, δηλαδή την επαρκή εκτίμηση των ισχυρισμών των διαδίκων από το δικαστήριο. Η συγκεκριμένη πτυχή είναι μάλλον αδιάφορη όταν πρόκειται για ερήμην απόφαση, η οποία κάνει δεκτό το αίτημα της αγωγής, δεδομένου ότι στην περίπτωση αυτή ο εναγόμενος δεν προέβαλε ισχυρισμούς τους οποίους όφειλε το δικαστήριο να αναφέρει σε απόφαση, η οποία χρήζει αιτιολογίας. Ο δεύτερος σκοπός της υποχρέωσης αιτιολόγησης είναι να δοθεί στον ηττηθέντα διάδικο η δυνατότητα να ασκήσει κατά τρόπο αποτελεσματικό τα ένδικα μέσα που έχει στη διάθεσή του. Ο ηττηθείς διάδικος θα πρέπει να μπορεί να καταλάβει τους λόγους για τους οποίους ηττήθηκε. Εξάλλου, σε διαφορετική περίπτωση δε θα ήταν εφικτός ούτε ο προσδιορισμός της έκτασης του ουσιαστικού δεδουλευμένου της απόφασης με αποτέλεσμα ο ενάγων να μπορούσε, για παράδειγμα, να πετύχει την έκδοση και άλλου τίτλου για την ίδια απαίτηση. Αυτή η δεύτερη πτυχή είναι σημαντική ιδίως όσον αφορά τις ερήμην αποφάσεις. Ωστόσο, η έκταση της υποχρέωσης αιτιολόγησης θα πρέπει να είναι αντίστοιχη προς τις απαιτήσεις που τίθενται για την άσκηση του ενδίκου μέσου. Όσο αυστηρότερες είναι οι απαιτήσεις που τίθενται για την άσκηση του ενδίκου μέσου κατά της ερήμην απόφασης, τόσο υψηλότερες πρέπει να είναι και οι απαιτήσεις για την αιτιολόγηση της απόφασης αυτής. Ο ηττηθείς διάδικος θα πρέπει να μπορεί να αντιληφθεί τα πραγματικά περιστατικά και τα νομικά ζητήματα επί των οποίων πρέπει να προβάλει ισχυρισμούς προκειμένου να ευδοκιμήσει το ένδικο μέσο που ασκεί κατά της ερήμην απόφασης. Μόνον τότε διασφαλίζεται το δικαίωμά του για δίκαιη δίκη⁹⁰⁵. Σε πολλές ερήμην ενάγοντες αποφάσεις απαντάται η διατύπωση ότι η αγωγή απορρίπτεται «χωρίς έρευνα της νομικής και ουσιαστικής της βασιμότητας». Η απόρριψη, όμως, αυτή, δε συνεπάγεται την απόρριψη της αγωγής για λόγους δικονομικούς, αλλά αποτελεί την ουσία του καθιερούμενου πλάσματος, που δεν απαιτεί εξέταση της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής για να οδηγηθεί το δικαστήριο στην απόρριψή της⁹⁰⁶. Σε ό,τι αφορά την άποψη που έχει διατυπωθεί σχετικά με το ότι από την ερημοδικία του ενάγοντος συνάγεται τεκμήριο παραίτησης από το δικαίωμα αυτή δε συμβαδίζει με το δεδουλευμένο που δημιουργεί η ερήμην απόφαση καθώς η παραίτηση από το δικαίωμα επιφέρει κατάργηση της δίκης χωρίς την έκδοση δικαστικής απόφασης και δε δημιουργεί δεδουλευμένο. Αν δε ο παραιτηθείς του δικαιώματος επανέλθει με νέα αγωγή αυτή δε απορρίπτεται ως απαράδεκτη λόγω δεδουλευμένου αλλά ως ουσία αβάσιμη⁹⁰⁷.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 1 ΝΔ 1544/1942 ο ενάγων που παραλείπει να προκαταβάλει το δικαστικό ένσημο, λογίζεται ότι δικάζεται ερήμην, ενώ κατά τη διάταξη του άρθρου 272 παρ. 1, 2 του ΚΠολΔ, δικαζομένου ερήμην του ενάγοντος, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή. Η απόρριψη της αγωγής λόγω μη καταβολής δικαστικού ενσήμου δε γίνεται τυπικά, και ειδικότερα λόγω απαράδεκτου της αγωγής, οπότε, εάν η απόφαση καθίστατο τελεσίδικη, θα προέκυπτε δεδουλευμένο μόνο περί του δικονομικού τούτου ζητήματος χωρίς να παρεμποδίζεται η άσκηση νέας αγωγής περί του ουσιαστικού δικαιώματος, αλλά γίνεται κατ' ουσίαν, όπως προκύπτει και από την παραπομπή στο άρθρο 272 ΚΠολΔ, κατά

⁹⁰³ Π. Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδουλευμένου, 1995, 181.

⁹⁰⁴ Σ. Δεληκωστόπουλος/Λ. Σινανιώτης, Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, ο.π., 301 επ.

⁹⁰⁵ Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Kokott της 26ης Απριλίου 2012, Trade Agency Ltd κατά Seramico Investments Ltd, ΔΕΚ 619/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁰⁶ ΕφΘεσ 473/2022, ΤΝΠ Qualex.

⁹⁰⁷ Γ. Θεοδωράκης, Ερημοδικία ενάγοντα για μη καταβολή δικαστικού ενσήμου, Δίκη 1985, 49.

την οποία το δικαστήριο μετά τη διαπίστωση της μη εμφάνισης του ενάγοντος, άρα και μετά τη διαπίστωσή της, εξομοιουμένης προς μη εμφάνιση, παραμέλησης καταβολής του απαιτούμενου για την παροχή εννόμου προστασίας δικαστικού ενσήμου, προβαίνει στη συζήτηση και μετά από αυτό απορρίπτει την αγωγή ως ανυποστήρικτη. Όταν η ερήμην ενάγοντος απόφαση καταστεί τελεσίδικη δημιουργείται δεδικασμένο από την αυτή την κατ' ουσία απόρριψη⁹⁰⁸. Δικαιολογητικός λόγος της κρίσης αυτής είναι η αποτροπή διαιώνισης του δικαστικού αγώνα με την άσκηση διαδοχικών αγωγών, από υπαιτιότητα του ενάγοντος που παραλείπει την εκπλήρωση βάρους που αφορά αυτόν⁹⁰⁹.

Δεν αποκλείεται να προκύψει σύγκρουση δεδικασμένων μεταξύ αντιμωλία και ερήμην τελεσίδικων αποφάσεων για το ίδιο ζήτημα μεταξύ των ίδιων διαδίκων. Για την άρση της σύγκρουσης αυτής, εφόσον αυτή δεν αντιμετωπιστεί με τα ένδικα μέσα της αναίρεσης και της αναψηλάφησης, έχουν υποστηριχθεί διάφορες λύσεις με επικρατέστερη την αναγνώριση προτεραιότητας στην πρώτη (χρονολογικά) εκδοθείσα απόφαση ή στη μεταγενέστερη. Η κρατούσα στη νομολογία άποψη δίνει προβάδισμα σε αυτή που τελεσιδίκησε μεταγενέστερα⁹¹⁰. Έχει υποστηριχθεί όμως, μεταξύ άλλων, και η άποψη ότι το δεδικασμένο της κατ' αντιμωλία απόφασης πρέπει να υπερισχύει εκείνου της ερήμην διότι έχει περισσότερα εχέγγυα ορθότητας⁹¹¹.⁹¹² Ο αντίλογος είναι ότι δεν μπορούν να δημιουργούνται δεδικασμένα πρώτης και δεύτερης διαλογής⁹¹³.

4.12.4 ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΞΟΔΑ ΕΠΙ ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 184 ΚΠολΔ τα έξοδα της ερήμην δίκης επιβάλλονται εις βάρος του διαδίκου που δικάσθηκε ερήμην, αν όμως η ερημοδικία κριθεί άκυρη τα έξοδα επιβάλλονται εις βάρος του αντιδίκου του. Από τη διάταξη αυτή συνάγεται εξαίρεση από τη γενική αρχή της ήττας και τα έξοδα της δίκης καταβάλλονται από τον ερημοδικασθέντα. Σκοπός της διάταξης είναι η αποτροπή της αδικαιολόγητης ερημοδικίας και η καταπολέμηση της παρελκυστικής και στρεψόδικης διάθεσης των διαδίκων⁹¹⁴. Συνεπώς σε περίπτωση παραδοχής έφεσης του εναγομένου εναντίον πρωτοβάθμιας καταψηφιστικής απόφασης που εκδόθηκε κατόπιν συζήτησης που ήταν η πρώτη και έγινε ερήμην αυτού, παραδοχής δε, επίσης, ακολούθως, στην ουσία, ολικώς ή μερικώς, και της αγωγής, αν ο εκκαλών παρά τον νόμο είχε, πρωτοδίκως, δικασθεί ερήμην, ούτως ώστε η ερημοδικία να είναι άκυρη, το επιδικαζόμενο, τυχόν, υπέρ του εφεσιβλήτου ενάγοντος, ποσό δικαστικής δαπάνης δε δύναται, κατά τον νόμο, να περιλαμβάνει δικαστικά του έξοδα γενόμενα για την πρωτοβάθμια συζήτηση της υπόθεσης⁹¹⁵. Αν ωστόσο εξαιτίας της άσκησης έφεσης εκ μέρους του ερημοδικασθέντος διαδίκου εξαφανιστεί η αντίστοιχη πρωτοβάθμια απόφαση και ο αντιδίκος εκείνου νικηθεί, καταρχήν καταδικάζεται αυτός να πληρώσει σε εκείνον τα δικαστικά έξοδα εκείνου και των δυο βαθμών δικαιοδοσίας, αν βεβαίως

⁹⁰⁸ ΑΠ 1337/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1107/2005, ΕλλΔνη 2007, 803, ΑΠ 195/1973, ΝοΒ 1973, 935, ΑΠ 75/1972, ΝοΒ 1972, 630, ΕφΠατρ 1060/2066, ΑχαΝμλγ 2007, 399, ΕφΑθ 6596/2001, ΕλλΔνη 2002, 203, ΕφΑθ 5262/1983, ΝοΒ 1984, 307, ΠΠΑ 1492/2013, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁰⁹ ΕφΑθ 9188/1998, ΕλλΔνη 2000, 164.

⁹¹⁰ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, 2022, 737.

⁹¹¹ Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2007, 694.

⁹¹² ΕφΘεσ 1727/2003, Αρμ 2003, 1164, ΕφΑθ 6464/1990, Δίκη 1992, 1079.

⁹¹³ Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο πολιτικής δικονομίας, ο.π., 738.

⁹¹⁴ ΕφΘεσ 409/1980, Αρμ 1981, 667.

⁹¹⁵ ΑΠ 351/1991, ΤΝΠ Νόμος.

έχουν γίνει και σε όση έκταση έχουν γίνει⁹¹⁶. Η ρύθμιση είναι υποχρεωτική για το δικαστήριο. Αν δε ληφθεί υπόψη ο ισχυρισμός για την επιβολή των εξόδων λόγω ακυρότητας της ερημοδικίας, δικαιολογείται αναίρεση⁹¹⁷.

4.12.5 ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΡΗΤΡΕΣ

Σύμφωνα με την οδηγία 93/13/ΕΟΚ, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ο εθνικός δικαστής ο οποίος δικάζει ερήμην και έχει την εξουσία, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν η ρήτρα στην οποία στηρίζεται η αγωγή αντιβαίνει σε εθνικούς κανόνες δημόσιας τάξης οφείλει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως κατά πόσον η σύμβαση που περιλαμβάνει την εν λόγω ρήτρα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής και, εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση, κατά πόσον η εν λόγω ρήτρα είναι ενδεχομένως καταχρηστική⁹¹⁸. Η απόφαση του ΔΕΕ της 4/6/2020, C-495/19, Kancelaria Medius SA κατά RN ασχολήθηκε με το εάν τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να λάβουν υπόψη τους τον ισχυρισμό του διαδίκου καταναλωτή σχετικά με καταχρηστικό όρο στην καταναλωτική σύμβαση εάν ο καταναλωτής ερημοδικάζεται. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η πρόβλεψη στο εθνικό δικονομικό δίκαιο των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας δεν μπορεί να στερεί από τον εθνικό δικαστή την εξουσία να λάβει υπόψη την καταχρηστικότητα συμβατικού όρου υπαγόμενου στις διατάξεις της Οδηγίας 93/13 αν έχει στη διάθεση του τα απαιτούμενα νομικά και πραγματικά στοιχεία. Αν όμως από το υλικό της δίκης προκύπτει ότι η καταχρηστικότητα αυτή με βάση το ιστορικό και το αιτητικό της αγωγής δεν έγινε αντικείμενο της διαφοράς τότε το δικαστήριο δεν μπορεί να αυτεπαγγέλτως να εξετάσει (ή να διατάξει αποδείξεις) αλλά έχει την υποχρέωση να εκδώσει απόφαση με βάση τις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας σε βάρος του ερημοδικαζόμενου καταναλωτή⁹¹⁹. Όπως έχει ήδη εκτεθεί το άρθρο 271 ΚΠολΔ προβλέπει ότι αν η αγωγή και η κλήση επιδόθηκαν νόμιμα και εμπρόθεσμα η υπόθεση συζητείται ερήμην του εναγομένου και οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία και η αγωγή γίνεται δέκτη εφόσον είναι νόμω βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως. Σε αυτή την τελευταία περίπτωση πρέπει να ενταχθεί η αγωγή κατά ερημοδικαζόμενου καταναλωτή και ο εθνικός δικαστής με βάση τη διάταξη αυτή θα εξετάσει αυτεπαγγέλτως τις τυχόν καταχρηστικές ρήτρες στη σύμβασή του με τον προμηθευτή του⁹²⁰.

4.12.6 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΕΡΗΜΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Σε ό,τι αφορά την εκτέλεση των ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων είχαν αναπτυχθεί δύο θεωρίες. Η πρώτη από αυτές δεχόταν την εκτέλεση με την προϋπόθεση του ελέγχου της κλήτευσης του εναγομένου και η δεύτερη επέτρεπε στη δίκη της αναγνώρισης και εκτέλεσης την προβολή όλων των ισχυρισμών που ο ερημοδικασθείς εναγόμενος δεν είχε προβάλει. Υπήρχε όμως διάκριση μεταξύ αλλοδαπού και ημεδαπού εναγομένου. Ο τελευταίος στη δίκη της αναγνώρισης

⁹¹⁶ ΑΠ 2018/2003, ΧρΙΔ 2003, 559.

⁹¹⁷ Ορφανίδης σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 2000, 424.

⁹¹⁸ ΔΕΕ της 17/5/2018, C-147/16, αίτηση προδικαστικής απόφασης, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW κατά Susan Romy Jozef Kuijpers, ΤΝΠ sakkoulas online.

⁹¹⁹ Α. Βαθρακοκοίλης, Ερημοδικία και καταχρηστικοί όροι συναλλαγής, Σημείωση στη ΔΕΕ της 4/6/2020, C-495/19, Kancelaria Medius SA κατά RN, ο.π., 1215 επ.

⁹²⁰ Κ. Σημαιοφορίδου, Παρατηρήσεις στην ΔΕΕ υπόθ. C-495/19, απόφ. της 4/6/2020 (Η σημασία του δικονομικού δικαίου προστασίας του καταναλωτή - Ειδικά το ζήτημα του αυτεπάγγελτου ελέγχου του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών που περιλαμβάνονται σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές), ΕφΑΔΠολΔ 2021, 1400 επ.

είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την αλλοδαπή απόφαση και προβάλει όλους τους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς του⁹²¹. Στην Πολιτική Δικονομία του 1834⁹²² δεν υπήρχε ειδική διάταξη που να εμποδίζει την αναγνώριση και εκτέλεση της αλλοδαπής απόφασης λόγω παραβίασης του δικαιώματος ακρόασης γι' αυτό και αυτό προστατευόταν μέσω της έννοιας της δημόσιας τάξης. Έτσι, με τη ρήτρα της δημόσιας τάξης ελεγχόταν η μη κλήτευση του εναγομένου στην αλλοδαπή ή η ανεπαρκής κατά την αντίληψη του ημεδαπού δικαστή κλήτευση αυτού. Ως προς το νομότυπο της επίδοσης λαμβανόταν υπόψη το αλλοδαπό δίκαιο, ήτοι το δίκαιο του κράτους όπου έλαβε χώρα η επίδοση, αφού αυτό είχε το κυριαρχικό δικαίωμα να καθορίζει τους τρόπους της επίδοσης, ενώ ο αιτών την αναγνώριση μπορούσε να την επιτύχει αν αποδείκνυε τη γνώση του εναγομένου στο δικαστήριο⁹²³.

Στον ισχύοντα ΚΠολΔ η αναγνώριση και εκτέλεση των ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων ρυθμίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 323 ως προς τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της αλλοδαπής απόφασης, το άρθρο 905 ως προς την κήρυξη της εκτελεστότητας και το άρθρο 780 ΚΠολΔ⁹²⁴ ως προς τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της ισχύος αλλοδαπών αποφάσεων εκουσίας δικαιοδοσίας. Κατά τις διατάξεις των άρθρων 323 παρ. 3 και 905 ΚΠολΔ απαραίτητη προϋπόθεση για την κήρυξη εκτελεστής στην ημεδαπή απόφασης ξένου δικαστηρίου που περιέχει καταψηφιστική διάταξη, είναι ότι ο διάδικος που νικήθηκε δε στερήθηκε του δικαιώματος της υπεράσπισης με τη συμμετοχή στη δίκη ενώπιον του αλλοδαπού δικαστηρίου, εκτός αν η στέρηση έγινε σύμφωνα με τη διάταξη που ισχύει και για τους υπηκόους του κράτους στο οποίο ανήκει το αλλοδαπό αυτό δικαστήριο. Η στέρηση αυτή πρέπει να εκτείνεται, ενόψει και των ειδικών συνθηκών, σε σημείο ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι ο αλλοδαπός δικαστής έκρινε τον ενδιαφερόμενο ανεξάρτητα της ιθαγένειας του, χωρίς αυτός να έχει τη δυνατότητα να ακουσθεί και να υπερασπίσει ενώπιον του τα δικαιώματά τους. Τούτο μπορεί να συμβεί όταν ο διάδικος δεν κλητεύθηκε καθόλου να μετάσχει στη δίκη ή όταν ο τρόπος της κλήτευσής του ήταν πλημμελής σε τρόπο που να καθίσταται αδύνατη η πλήρης υπεράσπισή του, περιλαμβανομένης και της ανεπάρκειας του παρασχεθέντος σε αυτόν χρόνου προς τούτο. Η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, δικάζοντας αίτηση για κήρυξη εκτελεστής αλλοδαπής απόφασης, ότι ο διάδικος δε στερήθηκε του δικαιώματος της υπεράσπισης είναι αναιρετικώς ανέλεγκτη ως αφορώσα εκτίμηση πραγματικών περιστατικών⁹²⁵. Έχει διατυπωθεί βέβαια και η άποψη ότι η αξιολογική κρίση για το αν οι πραγματικές συνθήκες που συγκροτούν τη διαδικασία στο αλλοδαπό δικαστήριο, αποτελούν ή όχι τη νομική έννοια της στέρησης από τον διάδικο που νικήθηκε από το δικαίωμα της υπεράσπισής του είναι νομικό ζήτημα και ελέγχεται από τον Αρειο Πάγο⁹²⁶. Εφόσον το εισαγωγικό δικόγραφο επιδόθηκε νόμιμα στον εναγόμενο δεν υπάρχει στέρηση του δικαιώματος

⁹²¹ Α. Ανθιμος, Αναγνώριση και εκτέλεση ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων, 2002, 11, 13.

⁹²² Σύμφωνα με το άρθρο 860 της Πολιτικής Δικονομίας του 1834 το δικαστήριο μπορούσε να αρνηθεί την εκτέλεση αν οι αλλοδαπές αποφάσεις αντιφάσκουν εις αποδεδειγμένα πράγματα, ή αντιβαίνουν εις ημεδαπούς απαγορευτικούς νόμους, Π. Αρβανιτάκης, Ζητήματα αναγνώρισης ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων διαζυγίου και επιμέλειας τέκνων (1. Μέσα επιδόσεως και κατοχύρωση δικαιώματος υπερασπίσεως, 2. Επίδραση ημεδαπής τελεσιδικής αποφάσεως επί αιτήσεως κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης περί διεθνούς απαγωγής τέκνων στο ζήτημα της επιμέλειας), Γνωμοδότηση, Αρμ 1999, 617 επ.

⁹²³ Α. Ανθιμος, Αναγνώριση και εκτέλεση ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων, ο.π., 13 επ.

⁹²⁴ Έχει προδήλως τον χαρακτήρα ειδικού κανόνα έναντι εκείνης του άρθρου 905 παρ. 4 του ίδιου Κώδικα, με την οποία ορίζονται οι προϋποθέσεις αναγνώρισης δεδικασμένου από απόφαση αλλοδαπού δικαστηρίου που αφορά στην προσωπική κατάσταση, καθ' όσον η τελευταία αυτή διάταξη αναφέρεται στις υποθέσεις της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, ΟΛΑΠ 9/2016, ΕλλΔνη 207, 402 επ.

⁹²⁵ ΑΠ 2293/2009, ΤΝΠ Νόμος.

⁹²⁶ ΑΠ 531/2011, ΕΠολΔ 2012, 722, ΑΠ 1383/1987, ΤΝΠ Νόμος.

ακρόασης και υπεράσπισης χωρίς να είναι αρκετοί προς τούτο τυχόν υποκειμενικοί λόγοι μη παράστασής του στη δίκη όπως επί παραδείγματι η οικονομική του αδυναμία προς μετάβαση στην αλλοδαπή για την υπεράσπισή του⁹²⁷.

4.12.7 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΛΛΟΔΑΠΟΤΗΤΑΣ

Το πλάσμα ομολογίας της ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής του ερημοδικαζομένου εναγομένου και παραίτησης από το δικαίωμα της αγωγής του απόντος ενάγοντος εφαρμόζονται και στην περίπτωση που σε δίκη που εμφανίζει στοιχεία αλλοδαπότητας και *lex causae* είναι αλλοδαπό ουσιαστικό δίκαιο καθώς πρόκειται για πλάσματα δικονομικού δικαίου της *lex fori* και δεν εκτείνονται στο πεδίο του εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου⁹²⁸.

---

⁹²⁷ Π. Αρβανιτάκης, Ζητήματα αναγνώρισεως ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων διαζυγίου και επιμέλειας τέκνων, (1. Μέσα επιδόσεως και κατοχύρωση δικαιώματος υπερασπίσεως, 2. Επίδραση ημεδαπής τελεσίδικης αποφάσεως επί αιτήσεως κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης περί διεθνούς απαγωγής τέκνων στο ζήτημα της επιμέλειας), Γνωμοδότηση, Αρμ 1999, 616 επ.

⁹²⁸ Σ. Καραμέρος, Το νόμιμο τεκμήριο ως νομοτεχνικό μέσο της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ο.π., 212 επ.

5 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Η προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης στηρίζεται στις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της αμοιβαίας αναγνώρισης⁹²⁹. Η λειτουργία της κοινής εσωτερικής αγοράς προϋποθέτει την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων καθώς τον συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών, κυρίως στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου και της πολιτικής δικονομίας⁹³⁰. Ο συντονισμός αυτός κατατείνει στην ευχερή κυκλοφορία και των δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των οποίων και οι ερήμην εκδοθείσες. Η γενική ιδέα του ευρωπαϊκού δικαίου για την κυκλοφορία των ερήμην δικαστικών αποφάσεων διακρίνει μεταξύ εκείνων που οφείλονται σε εκούσια μη συμμετοχή του διαδίκου στη δίκη και σε εκείνες που οφείλονται σε μη ενημέρωσή του για αυτή⁹³¹. Ενώ στην πρώτη περίπτωση η εκδοθείσα απόφαση θα πρέπει να μπορεί να κυκλοφορεί, στη δεύτερη περίπτωση η παράλειψη ενημέρωσης του διαδίκου παραβιάζει το δικαίωμα υπεράσπισης και η αναγνώρισή της θα πρέπει να απορρίπτεται⁹³². Αυτό συμβαίνει διότι το δικαίωμα υπεράσπισης κατέχει εξέχουσα θέση στην οργάνωση και στη διεξαγωγή της δίκης και περιλαμβάνεται μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών⁹³³.

Η ερημοδικία στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις αποτελεί κώλυμα για την αναγνώριση και εκτέλεση της ερήμην απόφασης σε άλλο κράτος μέλος. Στο ενωσιακό δίκαιο ως προς την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων επί ιδιωτικών διαφορών κάποια από τα βασικά νομοθετήματα είναι ο Κανονισμός 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ο Κανονισμός 1111/2019 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, και για τη διεθνή απαγωγή παιδιών, ο οποίος πρόσφατα διαδέχθηκε τον Κανονισμό 2201/2003 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο Κανονισμός 4/2009 για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, ο Κανονισμός 650/2012 για τις κληρονομικές σχέσεις⁹³⁴ καθώς και ο Κανονισμός 861/2007 για την ευρωπαϊκή διαδικασία των μικροδιαφορών. Σε όλους τους ανωτέρω Κανονισμούς απαντάται ως λόγος μη αναγνώρισης της απόφασης σε κράτος μέλος διαφορετικό εκείνου της έκδοσής της η περίπτωση που αυτή εκδόθηκε ερήμην, αν το εισαγωγικό της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε στον εναγόμενο εγκαίρως και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί αυτός να αμυνθεί. Η επιλογή αυτή του ευρωπαϊκού νομοθέτη δεν είναι τυχαία, αλλά σχετίζεται με την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας, τα οποία είναι εξαιρετικής σημασίας για τη διαμόρφωση και τη διεξαγωγή μιας δίκαιης δίκης. Μεταξύ των δικαιωμάτων άμυνας συγκαταλέγεται και το δικαίωμα του εναγομένου για ακρόαση. Συνεπώς, παραβιάζεται το δικαίωμα για δίκαιη δίκη, όταν σε μια πολιτική δίκη ο εναγόμενος διάδικος δεν έχει πραγματική δυνατότητα να προβάλει αντιρρήσεις κατά της αγωγικής απαίτησης,

⁹²⁹ Β. Σκουρής, Αμοιβαία Εμπιστοσύνη και Αναγνώριση ως βασικοί πυλώνες του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, *Lex&Forum* 2022, 7.

⁹³⁰ Ε. Ασημακοπούλου, Η δημόσια τάξη ως μέτρο ελέγχου των αποφάσεων κατά το ενωσιακό δίκαιο, ιδίως κατά τη νομολογία του ΔΕΕ, Προς μια «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη», *Αρμ* 2018, 192.

⁹³¹ F. Gascon Inchausti, Service of proceedings on the defendant as a safeguard of fairness in civil proceedings: in search of minimum standards from EU legislation and European case-law, 2017, 475.

⁹³² Β. Ancel, The Brussels I Regulation: Comment, *Yearbook of Private International Law*, 2001, 112.

⁹³³ ΔΕΚ 2/4/2009, Marco Gambazzi κατά DaimlerChrysler Canada Inc. and CIBC Mellon Trust Companyski, C-394/07, σκέψη 28.

⁹³⁴ Χ. Παμπούκης, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, 2020, 843.

και συνεπώς να ακουστεί από το δικαστήριο πριν από την έκδοση της απόφασης. Το δικαίωμα ακρόασης δεν είναι ωστόσο τόσο ευρύ, ώστε να μην επιτρέπεται η έκδοση δικαστικής απόφασης μέχρις ότου ο εναγόμενος διάδικος υποβάλει πράγματι τις παρατηρήσεις του σε σχέση με την αγωγική απαίτηση. Αρκεί ο εναγόμενος να είχε πραγματική δυνατότητα ακρόασης, το ότι δεν κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής είναι δική του ευθύνη, ενώ δύναται και να παραιτηθεί. Τούτο, διότι τα δικονομικά δικαιώματα υπόκεινται σε περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί, πάντως, πρέπει να συμβάλουν στην ουσιαστική εξυπηρέτηση των σκοπών γενικού συμφέροντος που επιδιώκονται με το επίμαχο μέτρο και να μην αποτελούν, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο στόχο, πρόδηλη και δυσανάλογη προσβολή των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται με τον τρόπο αυτό. Ιδίως, υπάρχει μια εγγενής ένταση μεταξύ των δικαιωμάτων άμυνας και των αντίστοιχων θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων του αντιδίκου, όπως είναι η συνταγματικά κατοχυρωμένη δημοσίου δικαίου αξίωση για παροχή δικαστικής προστασίας και η σύστοιχη αξίωση για επιτάχυνση της διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι δικονομικές διατάξεις περί ερημοδικίας λειτουργούν αντισταθμιστικά θέτοντας όρια και στο δικαίωμα ακρόασης. Συμβάλλουν στην ομαλή απονομή της δικαιοσύνης και στην επιβολή της αξίωσης του εναγομένου για έγκαιρη παροχή δικαστικής προστασίας. Η μη αντίδραση του εναγομένου στην αγωγή δεν πρέπει να οδηγεί σε διακοπή της προόδου της δίκης. Ως εκ τούτου, η έννοια της ερήμην απόφασης προφανώς υφίσταται στις έννομες τάξεις όλων των κρατών μελών, ακόμη δε και το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα έκδοσης ερήμην αποφάσεων⁹³⁵.

Όπως κατ' επανάληψη έχει αναφερθεί το δικαίωμα ακρόασης είναι τόσο θεμελιώδες για την ευρωπαϊκή και την ημεδαπή έννομη τάξη που ανήκει σε εκείνες τις βάσεις που συγκροτούν το κράτος δικαίου και τη δημόσια τάξη⁹³⁶. Έτσι, αναγνώριση ή κήρυξη εκτελεστότητας δε χωρεί όταν η διαδικασία, που ακολουθήθηκε για την έκδοση της αλλοδαπής απόφασης, προσκρούει σε θεμελιώδη δικονομικά αξιώματα, τα οποία, ανεξάρτητα από τους συγκεκριμένους ημεδαπούς δικονομικούς κανόνες, εκφράζουν το κράτος δικαίου επί του πεδίου της απονομής της δικαιοσύνης, ή όταν το περιεχόμενο και οι διατάξεις αυτής της απόφασης προσκρούουν σε αναγνωριζόμενες ως θεμελιώδεις πολιτειακές ή δικαιοτικές αρχές και σε θεμελιώδη δικαιώματα προσώπων, που αναγνωρίζονται από το κράτος δικαίου. Σε αυτές τις περιπτώσεις η ανάπτυξη στο κράτος μέλος εκτέλεσης των συνεπειών της αλλοδαπής απόφασης θεωρείται ότι αντιτίθεται ευθέως στην έννοια της δημόσιας τάξης. Η έννοια της δημόσιας τάξης στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, πρέπει να ερμηνεύεται στενά, επειδή συνιστά εμπόδιο για την επίτευξη των βασικών σκοπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ρήτρα δημόσιας τάξης, πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις⁹³⁷. Τα κράτη μέλη είναι μεν, καταρχήν, ελεύθερα να καθορίζουν, σύμφωνα με τις εθνικές τους αντιλήψεις, τις επιταγές της δικής τους δημόσιας τάξης, τα όρια όμως της έννοιας αυτής αποτελούν ζήτημα ερμηνείας του εκάστοτε Κανονισμού⁹³⁸. Τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως είναι η τήρηση των δικαιωμάτων άμυνας, δε συνιστούν βέβαια απόλυτες

⁹³⁵ Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα Kokott της 26ης Απριλίου 2012, Trade Agency Ltd κατά Seramico Investments Ltd, ΔΕΚ 619/2010, ΤΝΠ Νόμος.

⁹³⁶ Η έννοια της δημόσιας τάξης, περιλαμβάνει τους θεμελιώδεις κανόνες και αρχές που κρατούν κατά ορισμένο χρόνο στη χώρα και απηχούν τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτειακές, πολιτικές, θρησκευτικές, ηθικές και άλλες αντιλήψεις, οι οποίες διέπουν το βιοτικό ρυθμό αυτής και αποτελούν το φράγμα, που αποτρέπει διαταραχή του άνω ρυθμού με την εκτέλεση στην ημεδαπή της αλλοδαπής απόφασης ή και μέσω αυτής στην εφαρμογή στην ημεδαπή κανόνων αλλοδαπού δικαίου, που μπορεί να προξενήσουν την ίδια διαταραχή, ΟλΑΠ 11/2009, ΜονΕφΑθ 341/2022, ΤΝΠ Νόμος.

⁹³⁷ ΔΕΚ 28/4/2009 Meletis Apostolides κατά David Charles Orams και Linda Elizabeth Orams, C-420/07, σκέψη 55.

⁹³⁸ ΑΠ 820/2021, ΤΝΠ Νόμος.

προνομίες, αλλά μπορούν να υπόκεινται σε περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί πάντως πρέπει να συμβάλουν στην ουσιαστική εξυπηρέτηση των σκοπών γενικού συμφέροντος που επιδιώκονται με το επίμαχο μέτρο και να μην αποτελούν, σε σχέση με τον επιδιωκόμενο στόχο, πρόδηλη και δυσανάλογη προσβολή των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται με τον τρόπο αυτό. Το δικαστήριο του κράτους αναγνώρισης μπορεί κατ' εξαίρεση, όταν η νομοθεσία του κράτους προέλευσης και τα ειδικότερα προβλεπόμενα για τις ερήμην αποφάσεις στην ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν επαρκούν για να προστατεύσουν τον εναγόμενο από μία πρόδηλη και δυσανάλογη προσβολή του δικαιώματος ακρόασης και υπεράσπισης ενώπιον των Δικαστηρίων του κράτους προέλευσης, να λάβει υπόψη, σε σχέση με τη δημόσια τάξη, το γεγονός ότι το δικαστήριο του κράτους προέλευσης της δικαστικής απόφασης αποφάνθηκε επί των αξιώσεων του ενάγοντος χωρίς να ακούσει τον εναγόμενο, ο οποίος είχε εκπροσωπηθεί νομότυπα ενώπιον του, αλλά αποκλείστηκε με διάταξη από τη διαδικασία⁹³⁹. Ο δικαστής του κράτους μέλους εκτέλεσης δύναται να αρνηθεί, βάσει της ρήτρας δημόσιας τάξης, την εκτέλεση δικαστικής απόφασης εκδοθείσας ερήμην με την οποία κρίθηκε επί της ουσίας η ένδικη διαφορά και η οποία δεν περιέχει καμία εκτίμηση ούτε περί του αντικειμένου ούτε περί της βάσης της αγωγής και κανένα επιχείρημα περί της βασιμότητάς της, μόνον αν, κατόπιν σφαιρικής εκτίμησης της διαδικασίας και λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων περιστάσεων, κρίνει ότι η απόφαση αυτή συνιστά υπέρμετρη και επαχθή προσβολή του δικαιώματος του εναγόμενου για δίκαιη δίκη, λόγω της αδυναμίας άσκησης ενδίκου μέσου κατά της απόφασης αυτής εγκαίρως και αποτελεσματικώς⁹⁴⁰. Συνοψίζοντας, το θεμελιώδες δικαίωμα ακρόασης στο ευρωπαϊκό δίκαιο προστατεύεται αφενός μέσω της ρήτρας της δημόσιας τάξης και αφετέρου μέσω εκείνων των διατάξεων που εμποδίζουν την αναγνώριση και εκτέλεση των ερήμην αποφάσεων λόγω μη επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου στον ερημοδικασθέντα εναγόμενο⁹⁴¹ για τις οποίες και θα γίνει λόγος εκτενέστερα κατωτέρω.

5.1 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου περιλαμβάνει δύο στάδια το γραπτό και το προφορικό. Το γραπτό στάδιο ξεκινά με την κατάθεση της προσφυγής στη γραμματεία του Δικαστηρίου, η οποία στη συνέχεια κοινοποιείται στον καθ' ου. Ο τελευταίος έχει προθεσμία ενός μηνός για να κοινοποιήσει την αντίκρουσή του και αμφότερα τα μέρη έχουν τη δυνατότητα μιας ακόμη τοποθέτησης. Κατά το προφορικό στάδιο γίνεται η ανάγνωση της εισήγησης του εισηγητή δικαστή, οι αγορεύσεις των δικηγόρων, ερωτήσεις σε αυτούς από τα μέλη του Δικαστηρίου και τον Γενικό Εισαγγελέα και οι προτάσεις του τελευταίου. Η διαδικασία περατώνεται με την έκδοση της απόφασης. Η αρχή της ισότητας των διαδίκων που διέπει και τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου απαιτεί την ίση δικονομική μεταχείριση όλων των διαδίκων ενώ αυτή της εκατέρωθεν ακρόασης, προϋποθέτει ότι κάθε διάδικος έλαβε γνώση των εγγράφων και γεγονότων που θεμελιώνουν την απόφαση και είχε τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του επ' αυτών⁹⁴². Σύμφωνα με το άρθρο 41 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όταν ο διάδικος κατά του οποίου στρέφεται η προσφυγή, αν και έχει κληθεί κανονικά, δεν καταθέσει έγγραφες προτάσεις, η απόφαση εκδίδεται ερήμην του. Η απόφαση υπόκειται σε ανακοπή εντός

⁹³⁹ ΔΕΚ 2/4/2009 Marco Gambazzi κατά DaimlerChrysler Canada Inc, C-394/07, σκέψεις 29, 48.

⁹⁴⁰ ΔΕΚ 6/9/2012, Trade Agency Ltd κατά Seramico Investments Ltd, C-619/10, σκέψη 62.

⁹⁴¹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2022, 420.

⁹⁴² Α. Πλιάκος, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018, 320 επ.

προθεσμίας ενός μηνός από την κοινοποίησή της. Η ανακοπή δεν αναστέλλει την εκτέλεση της ερήμην απόφασης, εκτός αντιθέτου απόφασης του Δικαστηρίου.

Οι διαδικασίες αμφισβήτησης της απόφασης του Δικαστηρίου (ανακοπή κατά της ερήμην εκδοθείσας απόφασης κατά το άρθρο 41 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, τριτανακοπή κατά το άρθρο 42, ερμηνεία, όταν προκαλείται αμφιβολία για την έννοια ή την έκταση των αποτελεσμάτων της απόφασης κατά το άρθρο 43 και αναθεώρηση κατά το άρθρο 44) δεν ισχύουν για τις αποφάσεις του Δικαστηρίου που εκδίδονται στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής⁹⁴³. Στις επί προδικαστικής παραπομπής αποφάσεις του Δικαστηρίου, λόγω της χαρακτηριστικής έλλειψης των διαδικών είναι αδύνατη η έκδοση ερήμην απόφασης και συνακόλουθα η προσβολή αυτής με ανακοπή ερημοδικίας. Επομένως, από την ημέρα δημοσίευσής τους δημιουργείται τυπικό δεδικασμένο και τελεσιδικία⁹⁴⁴.

Σε ό,τι αφορά το Γενικό Δικαστήριο στο άρθρο 123 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου προβλέπονται τα εξής: 1. Όταν το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο καθ' ου, που κλητεύθηκε προσηκόντως, δεν απάντησε στην προσφυγή κατά τον τύπο ή εντός της προθεσμίας του άρθρου 81, ο προσφεύγων μπορεί, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 45, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού, εντός προθεσμίας που τάσσει ο πρόεδρος, να ζητήσει από το Γενικό Δικαστήριο να του επιδικάσει τα αιτήματά του. 2. Ο ερημοδικών καθ' ου δε μετέχει στην ερήμην διαδικασία και δεν του επιδίδεται κανένα διαδικαστικό έγγραφο πλην της απόφασης που περατώνει τη δίκη. 3. Με την ερήμην απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα τα αιτήματά του, εκτός αν είναι προδήλως αναρμόδιο να επιληφθεί της προσφυγής ή αν η προσφυγή αυτή είναι προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη. 4. Η ερήμην απόφαση είναι εκτελεστή. Πάντως, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να αναστείλει την εκτέλεσή της μέχρις ότου αποφανθεί επί της ανακοπής που ασκείται δυνάμει του άρθρου 166, ή να εξαρτήσει την εκτέλεση από εγγυοδοσία, το ποσό και οι όροι της οποίας καθορίζονται ανάλογα με τις περιστάσεις. Η εγγύηση αποδίδεται αν δεν ασκηθεί ανακοπή ή σε περίπτωση απόρριψής της. Σύμφωνα δε με το άρθρο 165 του ίδιου Κανονισμού η απόφαση αυτή προσβάλλεται με ανακοπή ερημοδικίας που ασκείται από τον ερημοδικήσαντα καθ' ου εντός μηνός από την επίδοση της ερήμην απόφασης.

5.2 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

5.2.1 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1215/2012 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη το δικαίωμα υπεράσπισης κατέχει προέχουσα θέση στην οργάνωση και τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης και περιλαμβάνεται μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών⁹⁴⁵.⁹⁴⁶ Η ερημοδικία σε επίπεδο ευρωπαϊκού αστικού δικονομικού δικαίου και ενόψει των όλο και περισσότερων διασυνοριακών συναλλαγών έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο κεφάλαιο της

⁹⁴³ Β. Χριστιανός, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010, 82.

⁹⁴⁴ Γ. Κουτσούκου, Έννομες συνέπειες των αποφάσεων του δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί προδικαστικής παραπομπής, 2020, 26.

⁹⁴⁵ ΔΕΚ 28/3/2000, Dieter Krombach κατά André Bamberski, C-7/98, σκέψη 39.

⁹⁴⁶ Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, ο.π., 426.

αναγνώρισης και της εκτέλεσης των αλλοδαπών αποφάσεων. Χρήσιμη στο σημείο αυτό είναι μία μικρή ιστορική αναδρομή. Μέχρι τις 31/3/1989 για τα παραπάνω ζητήματα εφαρμοστέες ήταν οι διατάξεις των άρθρων 323, 780 και 905 ΚΠολΔ καθώς και εκείνες των διμερών συμβάσεων που είχαν συναφθεί με άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Στη συνέχεια και μέχρι τις 28/2/2002 εφαρμόστηκε η Σύμβαση των Βρυξελλών με τις διατάξεις των άρθρων 26 επ, την οποία από 1/3/2002 έως 9/1/2015 διαδέχθηκε ο Κανονισμός 44/2001 με τις διατάξεις των άρθρων 41 και 43 σχετικά με τα κωλύματα αναγνώρισης και εκτέλεσης των αλλοδαπών αποφάσεων. Έκτοτε ισχύει ο κανονισμός 1215/2012 και ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 36 επ⁹⁴⁷.

Ο κανονισμός αποτελεί πηγή δευτερογενούς (παράγωγου) κοινοτικού δικαίου και έχει άμεση εφαρμογή από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελώντας μέρος του εφαρμοστέου εσωτερικού δικαίου κάθε κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται, καταρχήν, για την εφαρμογή του η λήψη μέτρων από τις εθνικές αρχές⁹⁴⁸. Κατά τη διάταξη του άρθρου 34, σημ. 2 του Κανονισμού 44/2001 του Συμβουλίου ΕΚ «για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», που αντικατέστησε την κυρωθείσα με τον Ν. 1814/1988 από 27/9/1968 Διεθνή Σύμβαση των Βρυξελλών «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων», απόφαση που εκδίδεται σε κράτος μέλος και αφορά αστική ή εμπορική υπόθεση δεν αναγνωρίζεται στα λοιπά κράτη αν το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν έχει επιδοθεί στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο εγκαίρως και κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορεί να αμυνθεί, εκτός αν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης, ενώ μπορούσε να το πράξει. Από τη διατύπωση της διάταξης αυτής, που αναφέρεται σε ερήμην αποφάσεις του κράτους μέλους προέλευσης, οι οποίες εκδόθηκαν σε διαδικασία που προβλέπεται να διεξάγεται κατ' αντιδικία (inter partes), προκύπτει ότι η αυτή ρύθμιση για τις αστικές και εμπορικές υποθέσεις απομακρύνεται ουσιωδώς από αυτή του προϊσχύσαντος άρθρου 27 σημ. 2 της Διεθνούς Σύμβασης των Βρυξελλών, που όριζε ότι απόφαση δεν αναγνωρίζεται, αν το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν έχει επιδοθεί στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο κανονικά και έγκαιρα, ώστε να μπορεί να αμυνθεί και με βάση την οποία, λόγω της σωρευτικής εφαρμογής των προβλεπόμενων στο άρθρο αυτό προϋποθέσεων «κανονικά και έγκαιρα», αποκλειόταν σε κάθε περίπτωση αντικανονικής επίδοσης η αναγνώριση ή η εκτέλεση της αλλοδαπής απόφασης, ανεξάρτητα από το εάν ο ερημοδικασθείς εναγόμενος είχε λάβει γνώση του εισαγωγικού δικογράφου και εάν διέθετε επαρκές χρονικό διάστημα για να αμυνθεί⁹⁴⁹. Η διαφοροποίηση του άρθρου 34 σημ. 2 του Κανονισμού 44/2001 έγκειται, αφενός μεν στην απάλειψη της προϋπόθεσης του κανονικού της επίδοσης του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου ή άλλου ισοδύναμου εγγράφου, αφετέρου δε στην προσθήκη της επιφύλαξης «εκτός εάν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης, ενώ μπορούσε να το πράξει», μεταβολές οι οποίες περιορίζουν αισθητά την εμβέλεια της απουσίας του ερημοδικασθέντος εναγομένου ως λόγου μη αναγνώρισης και εκτέλεσης της ερήμην απόφασης στο κράτος μέλος υποδοχής⁹⁵⁰. Η πρώτη μεταβολή έγινε, για να δοθεί η δυνατότητα στο δικαστήριο του κράτους μέλους υποδοχής να κρίνει το νομότυπο της επίδοσης σε συνάρτηση με το υπερασπιστικό δικαίωμα του εναγομένου, καθόσον, καταρχήν, ναι μεν οι τυχόν σημειωθείσες σοβαρές παρατυπίες ως προς την επίδοση του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου στον ερημοδικασθέντα εναγόμενο, προσβάλλουν

⁹⁴⁷ Α. Ανθιμος, Τροποποιήσεις στο κεφάλαιο για την αναγνώριση και εκτέλεση, Αρμ 2013, 2079 επ.

⁹⁴⁸ ΑΠ 7/2009, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁴⁹ ΑΠ 349/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁵⁰ ΑΠ 349/2012, ΤΝΠ Νόμος.

αναπόφευκτα το δικαίωμα του εναγομένου να μπορεί να αμυνθεί⁹⁵¹ και έτσι παρεμποδίζουν την αναγνώριση και την εκτέλεση της αλλοδαπής απόφασης, ωστόσο η αναγνώριση και η εκτέλεση αυτής μπορούν να επιτραπούν, εφόσον το δικαστήριο του κράτους μέλους υποδοχής, ερευνώντας, *in concreto*, τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, διαπιστώσει ότι οι σημειωθείσες παρατυπίες στη γενόμενη επίδοση δε στέρησαν από τον εναγόμενο τη δυνατότητα να λάβει γνώση της δίκης και συνακόλουθα δεν έθιξαν το υπερασπιστικό δικαίωμά του. Η δεύτερη μεταβολή εισάγει εξαίρεση στον θεσπιζόμενο με τη διάταξη του άρθρου 34 σημ. 2 του ως άνω Κανονισμού κανόνα. Σύμφωνα δε με τη διάταξη αυτή ο ανωτέρω λόγος άρνησης της αναγνώρισης και εκτέλεσης της αλλοδαπής απόφασης αίρεται, εάν ο ερημοδικασθείς εναγόμενος παρέλειψε, ενώ μπορούσε, να προσβάλει την ερήμην απόφαση στο κράτος μέλος προέλευσης της⁹⁵². Η λύση αυτή, που γίνεται δεκτή και στο ελληνικό δίκαιο κατά την ερμηνεία της σαφούς ρύθμισης του άρθρου 323 αρ. 3 του ΚΠολΔ, συμπλέει με τη γεννημένη νομολογιακή τάση του Δικαστηρίου για περιστολή της ερημοδικίας και της αύξησης της κυκλοφορίας των ερήμην αποφάσεων⁹⁵³. Με αυτή τη ρύθμιση το κοινοτικό δίκαιο απομακρύνεται πλήρως από τα όσα, στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 27 σημ. 2 της Διεθνούς Σύμβασης των Βρυξελλών, γίνονταν δεκτά και από τη νομολογία του Δικαστηρίου⁹⁵⁴ και παρέχεται πλέον στο δικαστήριο του κράτους μέλους υποδοχής (και εκτέλεσης) η δυνατότητα να ερευνήσει την πλήρωση των προϋποθέσεων εφαρμογής του όρου αυτού. Έτσι, αν το δικαστήριο αυτό κρίνει, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση υπήρξε μεν πράγματι αδυναμία του εναγομένου να προσβάλει την ερήμην σε βάρος του απόφαση στα δικαστήρια του κράτους μέλους προέλευσης, τότε το προσβληθέν δικαίωμα ακρόασης συνεπεία σοβαρών παρατυπιών στην επίδοση του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου, θεραπεύεται με τον αποκλεισμό της αναγνώρισης ή εκτέλεσης της αλλοδαπής απόφασης από τα δικαστήρια του κράτους μέλους εκτέλεσης, ενώ αν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει την προβλεπόμενη από τη νομοθεσία του κράτους μέλους προέλευσης «προσφυγή» κατά της εκδοθείσας σε βάρος του ερήμην απόφασης, αν και μπορούσε να πράξει τούτο, τότε δεν εμποδίζεται η αναγνώριση ή η εκτέλεση της σε βάρος του ερήμην αλλοδαπής απόφασης, συγχρόνως δε αποκλείεται η αμφισβήτηση από τον καθ' ου η εκτέλεση του κύρους της επίδοσης σε αυτόν του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης στα δικαστήρια του κράτους μέλους εκτέλεσης⁹⁵⁵. Ως «προσφυγή» κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 34 σημ. 2 του Κανονισμού νοείται καταρχάς το ένδικο μέσο του κράτους μέλους προέλευσης, που αντιστοιχεί στην (αιτιολογημένη) ανακοπή ερημοδικίας του ημεδαπού δικαίου (άρθρα 501 επ. ΚΠολΔ), αλλά και οποιοδήποτε άλλο παραδεκτό ένδικο μέσο, όπως η έφεση, η παράλειψη άσκησης του οποίου στο κράτος μέλος προέλευσης δεν εμποδίζει πλέον την αναγνώριση και την εκτελεστότητα της ερήμην απόφασης, αλλά αποκλείει την αμφισβήτηση της κανονικότητας της επίδοσης του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου στο κράτος

⁹⁵¹ Η δυνατότητα μεταγενέστερης άσκησης ενδίκου μέσου κατά της ερήμην απόφασης, η οποία έχει ήδη καταστεί εκτελεστή, δεν μπορεί να ισοδυναμεί με την πριν από την έκδοση της απόφασης προβολή αμυντικών ισχυρισμών. Ύστερα από την έκδοση μιας εκτελεστής απόφασης, ο εναγόμενος δεν μπορεί, ενδεχομένως, να επιτύχει την αναστολή της εκτέλεσης της απόφασης αυτής παρά μόνον υπό δυσμενεστέρους όρους και, επιπλέον, ενδέχεται να αντιμετωπίσει δικονομικές φύσης δυσχέρειες. Επομένως, οι δυνατότητες άμυνας του ερημοδικήσαντος εναγομένου μειώνονται αισθητά, *Minalmet GmbH κατά Brandeis Ltd*, C-123/91, σκέψεις 19, 20.

⁹⁵² ΕφΘεσ 1257/2011, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁵³ ΑΠ349/2012, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁵⁴ Στο πλαίσιο της Σύμβασης των Βρυξελλών είχε νομολογηθεί ότι μια απόφαση δεν αναγνωρίζεται σε περίπτωση που ο εναγόμενος ερημοδίκησε και το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο δεν του επιδόθηκε νομοτύπως, έστω και αν αυτός έλαβε γνώση της εκδοθείσας στη συνέχεια απόφασης χωρίς να ασκήσει κατ' αυτής, σύμφωνα με τους δικονομικούς κανόνες του κράτους εντός του οποίου εκδόθηκε η απόφαση, ένδικο μέσο παραδεκτό αυτό καθαυτό, ΔΕΚ 12/11/1992, *Minalmet GmbH κατά Brandeis Ltd*, C-123/91, σκέψη 22.

⁹⁵⁵ ΑΠ 349/2012, ΤΝΠ Νόμος.

μέλος υποδοχής. Η ρύθμιση αυτή του άρθρου 34 σημ. 2 του Κανονισμού 44/2001, η οποία αποτελεί μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες του Κανονισμού σε σχέση με τη Διεθνή Σύμβαση των Βρυξελλών, δε συναρτάται με τη ρύθμιση του άρθρου 42 του ίδιου Κανονισμού. Η τελευταία αυτή διάταξη απλώς αναφέρεται στην υποχρέωση επίδοσης της απόφασης, που κηρύσσει την εκτελεστότητα της αλλοδαπής απόφασης στον διάδικο κατά του οποίου ζητείται η εκτέλεση, μαζί με αντίγραφο της αλλοδαπής απόφασης, εάν η τελευταία δεν είχε επιδοθεί προηγουμένως αυτοτελώς στον διάδικο αυτό⁹⁵⁶. Η παράλειψη της προηγούμενης αυτοτελούς επίδοσης της αλλοδαπής ερήμην απόφασης και η επίδοση αυτής μαζί με την απόφαση του κράτους μέλους εκτέλεσης, που κηρύσσει την αλλοδαπή ερήμην απόφαση εκτελεστή, δεν έχει ως συνέπεια την αδυναμία άσκησης προσφυγής κατά της ερήμην αλλοδαπής απόφασης, σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία του κράτους μέλους προέλευσης, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων (πχ έναρξη της προθεσμίας προσφυγής κατά της ερήμην απόφασης από την έκδοση της ήδη συμπληρωθείσας), η δε σύγχρονη επίδοση των δύο αποφάσεων επάγεται την έναρξη της προθεσμίας, το μεν για την άσκηση από τον καθ' ου η εκτέλεση του κατά το άρθρο 43 παρ. 1 και 5 του Κανονισμού 44/2001 ενδίκου μέσου με επίκληση λόγων από τα άρθρα 34 και 35 του ίδιου Κανονισμού και όχι λόγων που αφορούν το κύρος της επίδοσης του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου, το δε για την άσκηση της προβλεπόμενης από την εσωτερική νομοθεσία του κράτους μέλους προέλευσης προσφυγής κατά της ερήμην εκδοθείσας απόφασης, εφόσον, κατά την ως άνω νομοθεσία, η σχετική προθεσμία αρχίζει από την κοινοποίηση αυτής. Τα παραπάνω ενισχύονται και από τη ρύθμιση του άρθρου 46 παρ. 1 του πιο πάνω Κανονισμού, με την οποία παρέχεται η δυνητική ευχέρεια στο δικαστήριο, που επιλαμβάνεται του ενδίκου μέσου του άρθρου 43 ή 44 αυτού, να αναστείλει τη διαδικασία, με αίτηση του καθ' ου η εκτέλεση, εάν είχε ασκηθεί από αυτόν τακτικό ένδικο μέσο κατά της κηρυχθείσας εκτελεστής αλλοδαπής απόφασης στα δικαστήρια του κράτους μέλους προέλευσης ή να τάξει προθεσμία για την άσκηση του ως άνω τακτικού ενδίκου μέσου, εάν δεν είχε εκπνεύσει η προθεσμία προς άσκηση του, περίπτωση που συμβαίνει συνήθως με τη σύγχρονη κοινοποίηση, τόσο της απόφασης που κηρύσσει εκτελεστή τη δικαστική απόφαση του κράτους μέλους προέλευσης, όσο και της τελευταίας, προς τον καθ' ου η εκτέλεση^{957, 958}.

Από τις 10/1/2015, σύμφωνα με το άρθρο 81 αυτού εφαρμόζεται ο Κανονισμός 1215/2012 ως προς τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, αντικαθιστώντας τον Κανονισμό 44/2001. Διαφοροποιείται σε σχέση με τον προηγούμενο κανονισμό σε δύο πολύ σημαντικά πεδία: α) την κατάργηση του *exequatur* και β) την καινούργια διαδικασία με την οποία ο καθ' ου η εκτέλεση δύναται να αμυνθεί^{959, 960}. Στο άρθρο 39 του Κανονισμού ορίζεται ότι απόφαση, η οποία έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος και είναι εκτελεστή σε αυτό το κράτος μέλος είναι ομοίως εκτελεστή στα λοιπά κράτη μέλη χωρίς να

⁹⁵⁶ ΕφΑνΚρητ 139/2014, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁵⁷ ΑΠ 349/2012, ΧρΙΔ 2012, 745, ΑΠ 7/2009, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑνΚρητ 139/2014, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΘεσ 1257/2011, ΕΠολΔ 2011, 766, ΕφΘεσ 434/2010, Αρμ 2011, 79.

⁹⁵⁸ Κατά τη διάταξη του άρθρου 559 αρ. 1 ΚΠολΔ, ανάιρεση επιτρέπεται αν παραβιάστηκε κανόνας του ουσιαστικού δικαίου, στον οποίο περιλαμβάνονταν και οι ερμηνευτικοί κανόνες των δικαιοπραξιών, αδιάφορο αν πρόκειται για νόμο ή έθιμο ελληνικό ή ξένο, εσωτερικού ή διεθνούς δικαίου, υπό την έννοια δε αυτή κανόνες ουσιαστικού δικαίου αποτελούν και οι κανονισμοί της ΕΕ οι οποίοι από τη θέση τους σε ισχύ είναι άμεσης εφαρμογής και αποτελούν εσωτερικό δίκαιο, ΑΠ 349/2012, ΧρΙΔ 2012, 745.

⁹⁵⁹ Α. Πάτκας - Τσαπέκος, Ζητήματα από τον Κανονισμό 1215/2012: Η κατάργηση του *exequatur* και το δικαίωμα άμυνας του καθ' ου, Αρμ 2015, 1839

⁹⁶⁰ Α. Πάτκας-Τσαπέκος, Ζητήματα από τον Κανονισμό 1215/2012: Η κατάργηση του *exequatur* και το δικαίωμα άμυνας του καθ' ου, Αρμ 2015, 1839.

απαιτείται κήρυξη εκτελεστότητας. Ο σκοπός να καταστούν οι διασυνοριακές διαφορές λιγότερο χρονοβόρες και δαπανηρές δικαιολογεί την κατάργηση της κήρυξης της εκτελεστότητας πριν από την εκτέλεση στο κράτος της αναγνώρισης ή εκτέλεσης⁹⁶¹. Ως εκ τούτου, η απόφαση που εκδίδεται από τα δικαστήρια κράτους μέλους θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως εάν είχε εκδοθεί στο κράτος μέλος αναγνώρισης ή εκτέλεσης. Ωστόσο, η άμεση εκτέλεση στο κράτος μέλος στο οποίο ζητείται η εκτέλεση, απόφασης που έχει εκδοθεί σε άλλο κράτος μέλος χωρίς την κήρυξη της εκτελεστότητας δεν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο τον σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης. Συνεπώς, το πρόσωπο κατά του οποίου επιδιώκεται η εκτέλεση θα πρέπει να μπορεί να υποβάλει αίτηση άρνησης της αναγνώρισης ή εκτέλεσης απόφασης, αν θεωρεί ότι συντρέχει λόγος άρνησης αναγνώρισης⁹⁶². Ο έλεγχος των κωλυμάτων αναγνώρισης του προηγούμενου Κανονισμού με τον ισχύοντα 1215/2012 μετατίθεται χρονικά στο στάδιο της εκτέλεσης. Οι δε λόγοι άρνησης της εκτέλεσης προβλέπονται περιοριστικά στα άρθρα 45-47 του Κανονισμού⁹⁶³.

Όπως προαναφέρθηκε για την ευρωπαϊκή έννομη τάξη είναι πολύ σημαντικό το δικαίωμα υπεράσπισης του καθ' ου, το οποίο εξασφαλίζεται αρχικά με το άρθρο 28 παρ. 2 του Κανονισμού που ορίζει ότι, όταν ένα πρόσωπο που έχει την κατοικία του σε ένα κράτος μέλος ενάγεται ενώπιον δικαστηρίου άλλου κράτους μέλους και δεν εμφανίζεται, το δικαστήριο αναστέλλει τη διαδικασία, εφόσον δε διαπιστώνεται ότι ο εναγόμενος ήταν σε θέση να παραλάβει το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο εντός της αναγκαίας για την άμυνά του προθεσμίας ή ότι καταβλήθηκε κάθε επιμέλεια για τον σκοπό αυτό. Στο στάδιο της εκτέλεσης εξασφαλίζεται με το άρθρο 45 παρ. 1 στ. β σύμφωνα με το οποίο με αίτηση κάθε ενδιαφερόμενου, η αναγνώριση μιας απόφασης απορρίπτεται αν η απόφαση εκδόθηκε ερήμην, εάν το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν κοινοποιήθηκε ή δεν επιδόθηκε στον εναγόμενο εγκαίρως και κατά τρόπο που να του επιτρέψει να προετοιμάσει την υπεράσπισή του, εκτός αν ο εναγόμενος δεν προσέβαλε την απόφαση, ενώ είχε σχετικό δικαίωμα. Ειδικότερα, με επίστευση του οφειλέτη μπορεί να ανακοπεί η αναγκαστική εκτέλεση στο κράτος μέλος. Στην ημεδαπή έννομη τάξη ο έλεγχος γίνεται από το αρμόδιο Πρωτοδικείο και σε δεύτερο βαθμό από το Εφετείο και εν συνεχεία από τον Άρειο Πάγο^{964, 965}. Για να εφαρμοστεί η παραπάνω διάταξη πρέπει να συντρέχει η προϋπόθεση της ερήμην απόφασης και ως εκ τούτου αποκλείεται από την εφαρμογή της ο αιτών που είχε παρασταθεί στο δικαστήριο που εξέδωσε την προς εκτέλεση απόφαση. Ερημοδικία υπάρχει όταν ο εναγόμενος δε συμμετείχε στη διαδικασία ή δε συμμετείχε νόμιμα σε αυτή⁹⁶⁶ ή εμφανίστηκε μόνο για να ζητήσει αναβολή και μετά την απόρριψη του αιτήματος αποχώρησε. Ο οφειλέτης μπορεί να αρνηθεί την εκτέλεση όταν δεν του επιδόθηκε εισαγωγικό έγγραφο, δηλαδή

⁹⁶¹ X. Kramer, Abolition of exequatur under Brussels I Regulation: affecting and protecting human rights in European judicial area, Netherlands International Privaatrecht, 2011, 633.

⁹⁶² Αιτιολογική έκθεση του Κανονισμού 1215/2012 σκέψεις 26, 29.

⁹⁶³ J. Sladic, The remedies and recourses in European civil procedure after the intended abolition of the exequatur, 2013, 355.

⁹⁶⁴ Α. Ανθιμος, Ζητήματα μετάβασης από τον Κανονισμό 44/2001 στον Κανονισμό 1215/2012 στο πεδίο της εκτέλεσης, Αρμ 2018, 895 επ.

⁹⁶⁵ Α. Ανθιμος, Αίτηση άρνησης εκτέλεσης κατά τον Κανονισμό 1215/2012 - Τα πρώτα νομολογιακά δείγματα στην Ελλάδα, Αρμ 2022, 1714 επ.

⁹⁶⁶ Όπως έχει νομολογηθεί ο εναγόμενος που αγνοεί την κατ' αυτού κινηθείσα διαδικασία και για τον οποίο παρίσταται ενώπιον του δικαστηρίου προέλευσης δικηγόρος που δεν έχει λάβει εντολή βρίσκεται σε απόλυτη αδυναμία να αμυνθεί και πρέπει να θεωρηθεί ως ερημοδικήσας κατά την έννοια του άρθρου 27, σημείο 2, της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ακόμη και αν η ενώπιον του δικαστηρίου προέλευσης δίκη είχε τον χαρακτήρα διαδικασίας κατ' αντιμωλίαν, ΔΕΚ 10/10/1996, Bernardus Hendrikman και Maria Feyen κατά Magenta Druck & Verlag GmbH, C-78/95, σκέψη 18.

αγωγή, ανταγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση εκουσίας, ανακοπή, πρόσθετοι λόγοι, επιταγή προς εκτέλεση, η διαταγή πληρωμής^{967, 968} και η διαταγή απόδοσης μισθίου⁹⁶⁹. Ακόμη και για τα ex parte ασφαλιστικά μέτρα είναι απαραίτητο να έχει επιδοθεί η απόφαση πριν από την εκτέλεση^{970, 971}. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τα ασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα εφόσον αυτά διατάσσονται από το αρμόδιο για την ουσία της υπόθεσης δικαστήριο, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία τους σύμφωνα με τον Κανονισμό 1215/2012. Ωστόσο, ασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα, που διατάσσονται από το δικαστήριο αυτό χωρίς κλήτευση του εναγομένου δεν αναγνωρίζονται και δεν εκτελούνται δυνάμει του ως άνω κανονισμού εκτός εάν η απόφαση που περιέχει το μέτρο επιδίδεται και κοινοποιείται στον εναγόμενο πριν από την εκτέλεσή τους. Αυτό δεν αποκλείει την αναγνώριση και εκτέλεση των εν λόγω μέτρων βάσει του εθνικού δικαίου. Σε περίπτωση που τα ασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα διατάσσονται από δικαστήριο κράτους μέλους που δεν έχει αρμοδιότητα επί της ουσίας της υπόθεσης, οι συνέπειες των μέτρων θα πρέπει να περιορίζονται στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους⁹⁷². Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Βρυξελλών, όμως, όπως αυτή είχε ερμηνευθεί από τη νομολογία του ΔΕΚ μόνο τα ασφαλιστικά μέτρα που διεξήχθησαν αντιμωλία ή και ερήμην του καθ' ου αλλά αυτός είχε κληθεί (όχι τα ex parte) μπορούν να εκτελεστούν σε άλλο κράτος μέλος εφόσον έτσι ικανοποιείται το δικαίωμα ακρόασης⁹⁷³. Επίσης, με τη σύμβαση των Βρυξελλών και ειδικότερα στο άρθρο 27 σημείο 2 αυτής βασικός πυλώνας για την άρνηση της εκτέλεσης ήταν το νομότυπο ή και κανονικό της επίδοσης⁹⁷⁴.

⁹⁶⁷ ΔΕΚ 16/6/1981, Peter Klomps κατά Karl Michel, C-166/80, σκέψη 9.

⁹⁶⁸ Χ. Παμπούκης, Η Σύμβαση των Βρυξελλών και οι Κανονισμοί Βρυξέλλες Ι και Ια, 2017, 170.

⁹⁶⁹ Π. Αρβανιτάκης/Ε. Βασιλακάκης, Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012-Κανονισμός Βρυξέλλες Ια, 2020, 711 επ.

⁹⁷⁰ Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, ο.π., 427.

⁹⁷¹ Στον ΚΠολΔ το άρθρο 687 προβλέπει ότι σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις ή όταν επικείται άμεσος κίνδυνος, το δικαστήριο μπορεί να συζητήσει την αίτηση χωρίς να κλητεύσει εκείνον κατά του οποίου απευθύνεται. Αν ο αιτών και εκείνοι κατά των οποίων απευθύνεται η αίτηση εμφανιστούν εκούσια ενώπιον του δικαστή του μονομελούς πρωτοδικείου ή του ειρηνοδίκη, η αίτηση συζητείται αμέσως. Επομένως και στην ημεδαπή δικονομική έννομη τάξη μπορούν να εκδοθούν ex parte ασφαλιστικά μέτρα, τα οποία όμως για να εκτελεστούν σε άλλο κράτος μέλος πρέπει πρώτα να επιδοθούν στον καθ' ου.

⁹⁷² Αιτιολογική έκθεση του Κανονισμού 1215/2012 σκέψη 32.

⁹⁷³ Όπως έχει νομολογηθεί οι διατάξεις των άρθρων 27 και 46 της Σύμβασης των Βρυξελλών προφανώς δεν προορίζονται για να εφαρμοστούν επί δικαστικών αποφάσεων οι οποίες, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας συμβαλλομένου κράτους, εκδίδονται χωρίς να παραστεί ο διάδικος κατά του οποίου στρέφονται και εκτελούνται χωρίς προηγουμένως να του επιδοθούν. Από τη σύγκριση των κειμένων των άρθρων αυτών σε διάφορες γλώσσες, και ιδίως από τις εκφράσεις που χρησιμοποιούνται για να υποδηλώσουν τον διάδικο που δεν παρίσταται, προκύπτει ότι οι διατάξεις αυτές αφορούν την περίπτωση διαδικασίας κατ' αντιμωλία, στην οποία όμως ο δικαστής μπορεί να εκδώσει απόφαση όταν ο εναγόμενος, παρόλο που κλήθηκε κανονικά στη δίκη, δεν εμφανίζεται. Εξάλλου το γεγονός ότι καταρχήν στη διαδικασία κήρυξης της εκτελεστότητας δεν υπάρχει αντιδικία πρέπει ακριβώς να συνδυασθεί με τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της Σύμβασης όσον αφορά την εκτέλεση, που δικαιολογείται από τη βεβαιότητα ότι, στο κράτος προέλευσης, έλαβε χώρα διαδικασία κατ' αντιμωλία. Η έλλειψη αντιδικίας της διαδικασίας κήρυξης της εκτελεστότητας κατά το άρθρο 34 δικαιολογείται επίσης λόγω του αιφνιδιασμού που πρέπει να επιτευχθεί με τη διαδικασία αυτή, για να μη δοθεί στον καθ' ου η ευκαιρία να βρει τρόπο να προφυλάξει τα περιουσιακά του στοιχεία από κάθε μέτρο εκτέλεσης, πρόκειται όμως για μειωμένο αιφνιδιασμό εφόσον προϋποθέτει διαδικασία κατ' αντιμωλία στο κράτος προέλευσης. Το άρθρο 24 δεν αποκλείει να αναγνωρισθούν και να επιτραπεί η εκτέλεση, υπό τους όρους των άρθρων 25 έως 49 της Σύμβασης, ασφαλιστικών μέτρων που διατάχθηκαν στο κράτος προέλευσης έπειτα από διαδικασία κατ' αντιμωλία, έστω και αν ο καθ' ου δικάστηκε ερήμην. Αντίθετα, οι προϋποθέσεις από τις οποίες η Σύμβαση εξαρτά την αναγνώριση και την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων δεν πληρούνται, όσον αφορά τα ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσονται ή επιτρέπονται από ένα δικαστήριο χωρίς κλήση του διαδίκου καθ' ου στρέφονται, και τα οποία μπορούν να εκτελεστούν χωρίς προηγουμένως να επιδοθούν στο διάδικο αυτό. Από αυτά προκύπτει ότι η απλοποιημένη διαδικασία εκτέλεσης της Σύμβασης δεν εφαρμόζεται επί των δικαστικών αποφάσεων του τύπου αυτού, ΔΕΚ 21/5/1980, Bernard Denilauler κατά SNC Couchet Frères, C-125/79, σκέψεις 8, 14.

⁹⁷⁴ Όπως είχε νομολογηθεί δεν έπρεπε να αναγνωρίζεται αλλοδαπή απόφαση σε περίπτωση αντικανονικής επίδοσης, ανεξαρτήτως του αν ο εναγόμενος είχε πράγματι λάβει γνώση του εισαγωγικού εγγράφου της δίκης, ΔΕΚ 3/7/1990, Isabelle Lancray SA κατά Peters und Sickert KG, C-305/88, σκέψη 22.

Τα πράγματα άλλαξαν όμως με τον Κανονισμό καθώς με αυτόν έμφαση δόθηκε στο έγκαιρο της επίδοσης, καθώς το νομότυπο οδήγησε σε καταχρήσεις που δημιουργούσαν καθυστερήσεις και προβλήματα στην ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων. Εκείνο που επομένως προέχει είναι όχι αν επιδόθηκε κανονικά το εισαγωγικό έγγραφο αλλά αν αυτό επιδόθηκε έγκαιρα με τέτοιο τρόπο που να έχει ο εναγόμενος τη δυνατότητα να ετοιμάσει την άμυνά του. Η κανονικότητα και το έγκαιρο πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά. Απλή παρατυπία ή τεχνικές ελλείψεις που έχουν εμφιλοχωρήσει στην επίδοση του δικογράφου δε συνεπάγονται άνευ ετέρου και μη αναγνώριση ή εκτέλεση. Αυτή επέρχεται αν η πλημμελής επίδοση αποδυνάμωσε τη δυνατότητα άμυνας του εναγομένου. Έτσι, το δικαστήριο του κράτους μέλους της εκτέλεσης ύστερα από την αίτηση για μη αναγνώριση ή εκτέλεση έχει τη δυνατότητα να κρίνει ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρά τις παρατυπίες της επίδοσης, ο εναγόμενος έλαβε γνώση της δίκης και δεν εμποδίστηκε στην άμυνά του, με την προϋπόθεση βέβαια ότι είχε επιχειρηθεί επίδοση του εισαγωγικού δικογράφου. Η έμφαση δίνεται στη δυνατότητα άμυνας του εναγομένου χωρίς όμως να παραγκωνίζεται το δικαίωμα των επιδόσεων, απλά δευτερεύουσας σημασίας πλημμέλειες στην επίδοση αντιμετωπίζονται με ελαστικότητα και ανεκτικότητα, εφόσον δεν επηρεάζουν την πραγματική γνώση της δίκης και το δικαίωμα ακρόασης του εναγομένου. Συγχωρούνται δε μόνο απλές (πχ ως προς τον τόπο, τον χρόνο και το πρόσωπο στο οποίο γίνεται η επίδοση) και όχι σοβαρές παρατυπίες. Ωστόσο, ο τρόπος της επίδοσης δεν εντελώς άνευ σημασίας καθώς το ελάχιστο προαπαιτούμενο είναι η απόπειρα επίδοσης με κάποιον από τους προβλεπόμενους στον Κανονισμό 1393/2007 τρόπους. Η κανονικότητα της επίδοσης κρίνεται με βάση το δικαίωμα και τις συμβατικές ρυθμίσεις του κράτους έκδοσης της απόφασης. Η πλέον ρηξικέλευθη τροποποίηση που επήλθε με τον Κανονισμό ήταν η υποχρέωση του εναγομένου να προσβάλει την αλλοδαπή απόφαση στο κράτος έκδοσης. Ο εναγόμενος που έχει αντιρρήσεις κατά ερήμην εκδοθείσας απόφασης θα πρέπει να τις προβάλει στο κράτος έκδοσης, προκειμένου να προσπαθήσει είτε να εξαφανίσει τον ίδιο τον τίτλο είτε, τουλάχιστον, να τον τροποποιήσει. Η ρύθμιση έχει προκαλέσει μετατόπιση του κέντρου βάρους της διάταξης. Ενώ στο παρελθόν θεωρία και νομολογία εστίαζαν στο νομότυπο και έγκαιρο της επίδοσης, κυριαρχεί πλέον η έρευνα περί την άσκηση του ενδίκου μέσου ή βοηθήματος, το οποίο εύλογα θα πρέπει να σχετίζεται με το ζήτημα της επίδοσης. Παράλειψη συνεπάγεται απαγόρευση επίκλησης του ελαττώματος στο κράτος υποδοχής. Προϋποτίθεται πάντως επίδοση της αλλοδαπής απόφασης⁹⁷⁵.

Συνοψίζοντας δεν αποκλείεται ο δικαιοδοτικός έλεγχος του δικαιώματος ακρόασης από τα δικαστήρια του κράτους της εκτέλεσης. Ο έλεγχος αυτός ασκείται κατά περίπτωση με βάση τα πραγματικά περιστατικά της κάθε υπόθεσης, το δε αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να κάνει δεκτή την αίτηση του καθ' ου η εκτέλεση και να απορρίψει την εκτέλεση εφόσον δεν έγινε πραγματική και έγκαιρη επίδοση με περαιτέρω αποτέλεσμα την παραβίαση του δικαιώματος ακρόασης. Για το έγκαιρο δε της επίδοσης πρέπει να ελέγχεται η διάρκεια της προθεσμίας και η ημερομηνία της δικασίμου⁹⁷⁶.

⁹⁷⁵ ΜΠΘεσ 2181/2022, Αρμ 2022, 1648.

⁹⁷⁶ Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, ο.π., 434.

5.2.1.1 *EX PARTE ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ*

Ο ελληνικός ΚΠολΔ στο άρθρο 687 προβλέπει τη δυνατότητα λήψης *ex parte* ασφαλιστικών μέτρων σε εξαιρετικά κατεπείγουσες περιπτώσεις ή όταν επίκειται άμεσος κίνδυνος.

Υπό το καθεστώς της Σύμβασης των Βρυξελλών το ΔΕΚ έκρινε ότι μόνο τα ασφαλιστικά μέτρα που έχουν εκδοθεί αντιμωλία των διαδικών μπορούν να αναγνωριστούν και να εκτελεστούν σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Τα δε *ex parte* ασφαλιστικά μέτρα όχι μόνο δεν μπορούσαν να εκτελεστούν αλλά και δε νοούνταν ως αποφάσεις αφού εκδόθηκαν χωρίς κλήτευση του καθ' ου και προορίζονταν να εκτελεσθούν χωρίς προηγούμενη επίδοση σ' αυτόν⁹⁷⁷ κατά παράβαση του δικαιώματος ακρόασης⁹⁷⁸. Επιχείρημα υπέρ του αποκλεισμού της αναγνώρισης των *ex parte* ασφαλιστικών μέτρων είναι η σοβαρότητα των συνεπειών τους αλλά και η αγωνία του καθ' ου να αντιδράσει γρήγορα και αποτελεσματικά απέναντι στις διεξαγόμενες σε μία άλλη έννομη τάξη διαδικασίες σε βάρος του^{979, 980}.

Κατά την ισχύ του Κανονισμού 44/2001 και υπό το φως της Νομολογίας του ΔΕΕ στο πλαίσιο της Σύμβασης των Βρυξελλών, κατά μία άποψη η κήρυξη της εκτελεστότητας των ασφαλιστικών μέτρων απαιτούσε κατ' αντιδικία διαδικασία και όχι *ex parte*⁹⁸¹. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε ο Κανονισμός 44/2001 διαφοροποιήθηκε σε σχέση με τη Σύμβαση των Βρυξελλών ως προς το ότι η ερήμην απόφαση δεν αναγνωρίζεται, αν το εισαγωγικό της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν έχει επιδοθεί στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο εγκαίρως και κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μπορεί να αμυνθεί, εκτός αν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης, ενώ μπορούσε να το πράξει. Για τον λόγο αυτό διατυπώθηκε και η άποψη ότι η ελλιπής προστασία του δικαιώματος ακρόασης στα *ex parte* ασφαλιστικά μέτρα μπορεί να καλυφθεί εκ των υστέρων, αν ο καθ' ου έχει τη δυνατότητα να προσβάλει την εναντίον του απόφαση, η οποία του έχει επιδοθεί, ασκώντας είτε ένδικο μέσο είτε αίτηση ανάκλησης της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων, ανάλογα με τα προβλεπόμενα στην έννομη τάξη του κράτους έκδοσης. Με τον τρόπο αυτό επέρχεται μία εξισορρόπηση των αντίθετων συμφερόντων αφού ικανοποιείται η ανάγκη προστασίας του δικαιώματος ακρόασης του καθ' ου, ώστε να αναπτύξει την άμυνά του, αλλά και επιτρέπεται η ελεύθερη κυκλοφορία και εκτέλεση των αποφάσεων ασφαλιστικών μέτρων, ανεξαρτήτως από το αν εκδόθηκαν χωρίς προηγούμενη κλήτευση του καθ' ου. Ο καθ' ου θα πρέπει να μπορεί να ακουστεί το αργότερο πριν από την υποβολή αίτησης στο κράτος εκτέλεσης για την κήρυξη της αλλοδαπής απόφασης ασφαλιστικών μέτρων εκτελεστής⁹⁸². Απαραίτητη όμως προϋπόθεση για την εκτέλεση της ως άνω αλλοδαπής απόφασης είναι να έχει λάβει χώρα πραγματική επίδοσή της στον καθ' ου η αίτηση και να έχει παρέλθει ο χρόνος που απαιτείται για την προσβολή της απόφασης αυτής⁹⁸³.

Στο πλαίσιο του Κανονισμού 1215/2012 εφόσον ασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα διατάσσονται από το αρμόδιο για την ουσία της υπόθεσης δικαστήριο, θα πρέπει να εξασφαλίζεται

⁹⁷⁷ Ν. Νίκας/Ε. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκή Πολιτική Δικονομία, 2016, 502.

⁹⁷⁸ ΔΕΚ 21/5/1980, Bernard Denilauler κατά SNC Couchet Frères, C-125/79, σκέψεις 13-15.

⁹⁷⁹ Ε. Τζουνάκου, Η ευρωπαϊκή διαταγή δέσμευσης λογαριασμού κατά τον Κανονισμό 655/2014, 2021, 127.

⁹⁸⁰ Α. Άνθιμος, Αναγνώριση και εκτέλεση ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων, ο.π., 218.

⁹⁸¹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2011, 185.

⁹⁸² Φ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1028/2009, ΕΠολΔ 2010, 51 επ.

⁹⁸³ Δ. Τσικρικάς σε Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Ασφαλιστικών Μέτρων, 2013, 259.

η ελεύθερη κυκλοφορία τους σύμφωνα με τον ως άνω Κανονισμό. Ωστόσο, ασφαλιστικά και συντηρητικά, μέτρα που διατάσσονται από το δικαστήριο αυτό χωρίς κλήτευση του εναγομένου δεν αναγνωρίζονται και δεν εκτελούνται δυνάμει του παραπάνω Κανονισμού εκτός εάν η απόφαση που περιέχει το μέτρο επιδίδεται και κοινοποιείται στον εναγόμενο πριν από την εκτέλεσή τους. Αυτό δεν αποκλείει την αναγνώριση και εκτέλεση των εν λόγω μέτρων βάσει του εθνικού δικαίου. Σε περίπτωση που τα ασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα διατάσσονται από δικαστήριο κράτους μέλους που δεν έχει αρμοδιότητα επί της ουσίας της υπόθεσης, οι συνέπειες των μέτρων θα πρέπει να περιορίζονται, σύμφωνα με τον Κανονισμό 1215/2012, στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους⁹⁸⁴.

5.2.2 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ 2201/2003 ΚΑΙ 1111/2019 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΓΑΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΟΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ

Με τον Κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2003 «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας», ο οποίος κατήγγησε τον Κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (άρθρο 71) και ίσχυε άμεσα στα κράτη μέλη (άρθρο 249 ΣυνθΕΚ και ήδη άρθρο 288 ΣΑΕΕ) από την 1η Αυγούστου 2004 έως την 1η Αυγούστου 2022, οπότε και ετέθη σε ισχύ ο Κανονισμός (ΕΕ) 1111/2019 «για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, και για τη διεθνή απαγωγή παιδιών» σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 100 του τελευταίου, εφαρμόζεται, δε, με γενική δεσμευτική ισχύ σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πλην της Δανίας) από την 1η Μαρτίου 2005, εκτός από τα άρθρα 67, 68, 69 και 70, που εφαρμόζονται από την 1η Αυγούστου 2004 (άρθρο 72), σε αστικές υποθέσεις που αφορούν το διαζύγιο, τον δικαστικό χωρισμό, την ακύρωση του γάμου των συζύγων και τη γονική μέριμνα, επέρχεται αυτεπάγγελτη υποκατάσταση του εσωτερικού δικαίου των κρατών μελών από τις διατάξεις του, εφόσον το συνταγματικό τους πλαίσιο δεν προβλέπει περιορισμούς⁹⁸⁵, κάτι βέβαια που δεν προβληματίζει στην περίπτωση της Ελλάδας, δεδομένης της ύπαρξης των διατάξεων του άρθρου 28 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος⁹⁸⁶. Ο εν λόγω Κανονισμός σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 αυτού, «εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν: α) το διαζύγιο, τον δικαστικό χωρισμό ή την ακύρωση του γάμου των συζύγων, β) την ανάθεση, την άσκηση, την ανάθεση σε τρίτο, την ολική ή μερική αφαίρεση της γονικής μέριμνας». Εξάλλου, στην έννοια της γονικής μέριμνας, όπως αυτή ερμηνεύεται αυτόνομα κατά τους ορισμούς των παρ. 7, 9 και 10 του άρθρου 2 του Κανονισμού, εντάσσεται το δικαίωμα επιμέλειας και το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας, ενώ το δικαίωμα καθορισμού του τόπου διαμονής του παιδιού περιλαμβάνεται στο δικαίωμα επιμέλειας, ως δε εκ τούτου, και το τελευταίο άπτεται της γονικής μέριμνας. Αντιθέτως, από τον Κανονισμό αυτό δεν καλύπτονται οι αποφάσεις περί διατροφής, οι οποίες διέπονταν αρχικά από τον Κανονισμό 44/2001 και ήδη από τον Κανονισμό 4/2009 της 18ης Δεκεμβρίου 2008 «για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής»⁹⁸⁷. Στον εν λόγω Κανονισμό καθορίζονται, μεταξύ άλλων, και οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσεων

⁹⁸⁴ Αιτιολογική έκθεση Κανονισμού 1215/2012, σκέψη 33.

⁹⁸⁵ ΜΠΘεσ 35300/2010, ΜΠΘεσ 7737/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁹⁸⁶ ΜΠΘεσ 9037/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁹⁸⁷ Ι. Δεληκωστόπουλος, Οι δικονομικοί λόγοι ανάρτησης, ο.π., 118.

που εκδόθηκαν σε άλλο κράτος μέλος και αφορούν σε θέματα διαζυγίου και γονικής μέριμνας. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1 του Κανονισμού, οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζονται στα υπόλοιπα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται κάποια ιδιαίτερη διαδικασία. Μάλιστα, η αναγνώριση κατά τον εξεταζόμενο Κανονισμό σημαίνει πως το κράτος αναγνώρισης αποδέχεται την αυτοδίκαιη ένταξη των αποτελεσμάτων της αλλοδαπής απόφασης στην έννομη τάξη του σαν να επρόκειτο για δική του απόφαση, δηλαδή και το ουσιαστικό δεδικασμένο της, εφόσον βέβαια αυτή παράγει τέτοιο κατά το δίκαιο του κράτους προέλευσης⁹⁸⁸. Εξάλλου, το αλλοδαπό δίκαιο του τόπου έκδοσης της απόφασης είναι αυτό, που θα προσδιορίσει τη δικονομική ωριμότητα της απόφασης, δηλαδή αν αυτή αποτελεί δεδικασμένο ή και αμετάκλητο όπου απαιτείται^{989, 990}. Ωστόσο, η αυτόματη αυτή αναγνώριση δεν αποστραφεί κάθε ενδιαφερόμενο του δικαιώματος να επιδιώξει τη δικαστική αναγνώριση της απόφασης στη χώρα υποδοχής της, αδιάφορα από το αν αυτή αμφισβητείται ή όχι σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 του Κανονισμού. Διατηρείται, έτσι, η δυνατότητα δημιουργίας κύριας δίκης αναφορικά με την αναγνώριση, η οποία θα διέπεται, όσον αφορά την υποβολή και την εκδίκαση της σχετικής αίτησης, από τις διατάξεις που προβλέπονται στο δεύτερο τμήμα του Κανονισμού, ήτοι στα άρθρα 28-36, σχετικά με την κήρυξη της εκτελεστότητας αλλοδαπών αποφάσεων. Πλέον συγκεκριμένα, η αίτηση για την αναγνώριση απόφασης υποβάλλεται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους, στο οποίο επιδιώκεται η αναγνώριση (άρθρο 30 παρ. 1), ενώπιον του Δικαστηρίου που κοινοποιεί το κάθε κράτος μέλος στην Επιτροπή κατ' άρθρο 68 του Κανονισμού. Η τοπική, δε, αρμοδιότητα του Δικαστηρίου τούτου καθορίζεται από το εσωτερικό δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο κινείται η διαδικασία αναγνώρισης, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 3 εδ. β του Κανονισμού, το οποίο εισάγει ειδικότερη ρύθμιση έναντι των δωσιδικιών που προβλέπονται στο δεύτερο τμήμα που αφορά στη δίκη κήρυξης εκτελεστότητας και συγκεκριμένα στο άρθρο 29 του Κανονισμού^{991, 992, 993}. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 21 παρ. 1 και 3 του Κανονισμού, οι αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζονται στα υπόλοιπα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται κάποια ιδιαίτερη διαδικασία, την αναγνώριση δε αυτή μπορεί να ζητήσει οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος. Η αναγνώριση αυτή αποκλείεται όταν συντρέχει κάποιος από τους λόγους - κωλύματα που αναφέρονται ρητά στις διατάξεις των άρθρων 22 και 23 του ίδιου κανονισμού μεταξύ των οποίων και είναι οι εξής: α) η έκδοσή της χωρίς να δοθεί στο παιδί δυνατότητα ακρόασης (για τις υποθέσεις γονικής μέριμνας), β) η μη έγκαιρη και κατά τρόπο που επιτρέπει στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο να αμυνθεί επίδοση ή κοινοποίηση του εισαγωγικού της δίκης ή ισοδύναμου εγγράφου και γ) αίτημα προσώπου που ισχυρίζεται ότι η απόφαση παραβιάζει την

⁹⁸⁸ ΜΠΘεσ 9037/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης.

⁹⁸⁹ ΑΠ 1314/1994, ΕλλΔνη 1996, 637, ΕφΑθ 3918/1989, ΑρχΝ 1992, 393.

⁹⁹⁰ Γ. Μαριδάκης, Η εκτέλεση αλλοδαπών αποφάσεων, 1970, 63.

⁹⁹¹ Π. Γιαννόπουλος σε Π. Αρβανιτάκη/Ε. Βασιλακάκη/Π. Γιαννόπουλο, Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 (Κανονισμός Βρυξέλλες Ια), 2016, 302, Κ. Φουντεδάκη, Οι υποθέσεις γονικής μέριμνας στον νέο κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, 2004, 83.

⁹⁹² ΜΠΘεσ 4087/2021, Αρμ 2022, 972, ΜΠΑγρ 10/2020, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁹³ Όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 21 παρ. 3α,β, 29, 30, 31 και 68 του Κανονισμού 2201/2003 συνδυαστικά με τις διατάξεις του άρθρου 905 παρ. 1 και 4 ΚΠολΔ, αρμόδιο στην Ελλάδα Δικαστήριο για την υποβολή της αίτησης αναγνώρισης αποφάσεων άλλου κράτους μέλους, που αφορούν την προσωπική κατάσταση, όπως είναι και οι αποφάσεις που ρυθμίζουν τα ζητήματα γονικής μέριμνας, είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο της περιφέρειας της κατοικίας ή της συνήθους διαμονής του προσώπου, του οποίου η προσωπική κατάσταση προσδιορίζεται, το οποίο δικάζει κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, Μ. Καπετανγιάννη σε Π. Αρβανιτάκη/Ε. Βασιλακάκη/Π. Γιαννόπουλο, Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 (Κανονισμός Βρυξέλλες Ια), 2016, 239, Ε. Κιομπτσίδου, Ζητήματα των Κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 σχετικά με την διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 2005, 668 επ., Π. Γέσιου-Φαλτσή, Αναγκαστική εκτέλεση, Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση ΙΙΙ, 2006, 285.

άσκηση της γονικής μέριμνας του, αν η απόφαση έχει εκδοθεί χωρίς να δοθεί στο πρόσωπο αυτό δυνατότητα ακρόασης⁹⁹⁴. Πρόκειται για τα κωλύματα που σχετίζεται με το δικαίωμα άμυνας του διαδίκου⁹⁹⁵. Είναι προφανές ότι και για τον παραπάνω κανονισμό, όπως και για το ευρωπαϊκό δικαίο στο σύνολό του, η άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας είναι εξαιρετικής σημασίας για τη διαμόρφωση και τη διεξαγωγή μιας δίκαιης δίκης. Όπως έχει μεταφραστεί η διάταξη του άρθρου 23 περ. γ του Κανονισμού στα ελληνικά φαίνεται το κώλυμα να αφορά επίδοση που δεν έγινε κανονικά και έγκαιρα όπως προέβλεπε η Σύμβαση των Βρυξελλών. Ωστόσο, ο δικαστής του κράτους μέλους της εκτέλεσης πρέπει να λάβει υπόψη του το αληθές νόημα της διάταξης, όπως και τα προβλήματα που προκάλεσε στην πράξη η απαίτηση για το κανονικό και έγκαιρο της επίδοσης και αντί να εξετάζει ενδελεχώς το νομότυπο της επίδοσης κατά το εφαρμοστέο γι' αυτήν δικαίο, οφείλει να ερευνά μόνο αν η επίδοση έγινε έγκαιρα και με τρόπο που παρείχε στον εναγόμενο τη δυνατότητα να αμυνθεί⁹⁹⁶. Η δυνατότητα επίκλησης του ως άνω κωλύματος αποκλείεται-γεγονός που συνεπάγεται την αναγνώριση της απόφασης-αν προκύψει ότι ο ερημοδικασθείς αποδέχθηκε την απόφαση κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, όπως επί παραδείγματι συμβαίνει όταν έχει ήδη συνάψει νέο γάμο ή τον έχει προετοιμάσει δημοσιεύοντας αγγελία ή υποβάλλοντας αίτηση για τη σχετική άδεια ή όταν έχει καταθέσει αγωγή διατροφής λόγω λύσης του γάμου⁹⁹⁷ ή όταν ο ίδιος επιμελήθηκε της καταχώρισης της ερήμην απόφασης στην αρμόδια αρχή-ληξιαρχείο⁹⁹⁸. Παρατηρείται εδώ μία διαφοροποίηση σε σχέση με τον Κανονισμό 1215/2015 και τον προηγούμενο αυτού 44/2001 όπου το κώλυμα αποκλείεται όταν ο ερημοδικασθείς εναγόμενος δεν προσέβαλε την ερήμην απόφαση αν και είχε σχετικό προς τούτο δικαίωμα. Επειδή οι διατάξεις των γαμικών διαφορών αποτελούν κανόνες δημόσιας τάξης, η εκ μέρους του ερημοδικήσαντος διαδίκου αδράνεια και η άπρακτη παρέλευση των προθεσμιών των ενδίκων μέσων, δεν οδηγεί σε άρση του παραπάνω κωλύματος, ούτε μπορεί να εκτιμηθεί ως έμμεση αποδοχή της ερήμην απόφασης⁹⁹⁹. Υπάρχει βέβαια και η άποψη ότι η ενότητα των κοινοτικών νομοθετημάτων και η συστηματική ερμηνεία των διατάξεων επιβάλλει στην έννοια της ανεπιφύλακτης αποδοχής να υπαχθεί και η μη άσκηση ενδίκων μέσων¹⁰⁰⁰.

Αντίστοιχες ρυθμίσεις υφίστανται και στον νέο Κανονισμό 1111/2019 στα άρθρα 38 και 39 αυτού. Η παραβίαση του δικαιώματος ακρόασης του ερημοδικήσαντος εναγομένου που συντελείται, εφόσον το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν του έχει επιδοθεί ή κοινοποιηθεί κανονικά και έγκαιρα, ώστε να μπορεί να αμυνθεί, εκτός αν διαπιστώνεται ότι ο εναγόμενος έχει δεχθεί την απόφαση κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση αποτελεί λόγο άρνησης της αναγνώρισης και της εκτέλεσης και στον Κανονισμό αυτό. Λόγο άρνησης αποτελεί και η αίτηση προσώπου που ισχυρίζεται ότι η απόφαση παραβιάζει την άσκηση της γονικής μέριμνας του, εάν η απόφαση έχει εκδοθεί χωρίς να δοθεί στο πρόσωπο αυτό δυνατότητα

⁹⁹⁴ ΜΠΑ 1121/2015, ΤΝΠ Νόμος.

⁹⁹⁵ K. Siehr σε U. Magnus/P. Mankowski, Brussels Ibis Regulation on Jurisdiction and Recognition in Matrimonial Matters, 2011, 271 επ.

⁹⁹⁶ E. Κιουπτσίδου, Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 (του Συμβουλίου της ΕΚ) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 2005, 653 επ.

⁹⁹⁷ Λ. Πίψου, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας κατά τον κανονισμό 2201/2003, Αρμ 2005, 164.

⁹⁹⁸ Σ. Τσαντίνης, Διεθνής Δικαιοδοσία & Αναγνώριση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές (Καν. 2201/2003), 2008, 239.

⁹⁹⁹ E. Κιουπτσίδου, Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 (του Συμβουλίου της ΕΚ) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 2005, 653 επ.

¹⁰⁰⁰ Λ. Πίψου, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας κατά τον κανονισμό 2201/2003, ο.π., 153.

ακρόασης, όπως και η παραβίαση του δικαιώματος του παιδιού στις υποθέσεις γονικής μέριμνας να ακουστεί^{1001, 1002}.

5.2.3 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 4/2009 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Από τις 18 Ιουνίου 2011 εφαρμόζεται ο Κανονισμός 4/2009 για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής. Ο Κανονισμός θεσπίζει κανόνες για τη διευκόλυνση των πληρωμών διασυννοριακών αξιώσεων διατροφής. Οι εν λόγω αξιώσεις απορρέουν από την υποχρέωση παροχής βοήθειας σε μέλη της οικογένειας, για παράδειγμα η διατροφή που καταβάλλεται σε παιδί ή σε πρώην σύζυγο μετά από διαζύγιο¹⁰⁰³. Για την αποτελεσματική προστασία του ερημοδικούντος εναγομένου προβλέπεται στον Κανονισμό αυτεπάγγελτος προληπτικός έλεγχος και μεταγενέστερος δικαστικός έλεγχος στα άρθρα 11 και 19, αντίστοιχα¹⁰⁰⁴. Στο άρθρο 11 του Κανονισμού που φέρει τον τίτλο έρευνα του παραδεκτού, στην πρώτη παράγραφο προβλέπεται ότι όταν εναγόμενος που έχει τη συνήθη διαμονή του στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο στο οποίο ασκείται η αγωγή δεν παρίσταται, το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία υποχρεούται να αναστείλει τη διαδικασία μέχρις ότου διαπιστωθεί ότι αυτός ο εναγόμενος ήταν σε θέση να παραλάβει το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο εντός της αναγκαίας για την υπεράσπισή του προθεσμίας ή ότι καταβλήθηκε κάθε επιμέλεια για τον σκοπό αυτό. Το δε άρθρο 19 του ίδιου Κανονισμού το οποίο είναι ενταγμένο στο κεφάλαιο για την αναγνώριση, εκτελεστικότητα και εκτέλεση των αποφάσεων προβλέπει για τον ερημοδικήσαντα εναγόμενο το δικαίωμα υποβολής αίτησης ελέγχου. Ειδικότερα, προβλέπει ότι ο ερημοδικήσας στο κράτος μέλος προέλευσης εναγόμενος δικαιούται να ζητά τον έλεγχο της απόφασης από το αρμόδιο δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους εφόσον: α) δεν του κοινοποιήθηκε ή δεν του επιδόθηκε εγκαίρως και κατά τρόπο ώστε να είναι σε θέση να προετοιμάσει την υπεράσπισή του το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή αντίστοιχο έγγραφο, ή β) ο εναγόμενος δεν είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την αξίωση διατροφής λόγω ανωτέρας βίας ή λόγω έκτακτων περιστάσεων, χωρίς δική του υπαιτιότητα, εκτός αν ο εναγόμενος παρέλειψε να προσβάλει την απόφαση ενώ μπορούσε να το πράξει. Από τις διατάξεις αυτές καθίσταται σαφής η πρόθεση του ευρωπαϊκού νομοθέτη να διασφαλίσει το δικαίωμα υπεράσπισης του αμυνόμενου διαδίκου. Το άρθρο 19 καλύπτει οπωσδήποτε τις περιπτώσεις στις οποίες το δικαστήριο, αντιθέτως προς την υποχρέωσή του σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 του Κανονισμού, δεν ανέστειλε τη δίκη¹⁰⁰⁵. Προϋποτίθεται αφενός η ερημοδικία και αφετέρου η εξάντληση των ενδίκων μέσων του κράτους έκδοσης της απόφασης, ενώ προβλέπονται αυστηρές προθεσμίες για την υποβολή της αίτησης ελέγχου. Η προθεσμία αυτή ξεκινά από τότε που έλαβε γνώση του περιεχομένου της απόφασης ο εναγόμενος και ήταν σε θέση να ενεργήσει, το αργότερο δε από την ημέρα κατά την οποία ελήφθη το πρώτο μέτρο εκτέλεσης το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να καταστήσει τα περιουσιακά του στοιχεία μη διαθέσιμα εν όλω ή εν μέρει. Ο εναγόμενος ενεργεί χωρίς καθυστέρηση και, εν πάση περιπτώσει,

¹⁰⁰¹ Ι. Δεληκωστόπουλος, Δικαιοδοσία και εκτέλεση επί διασυννοριακών ευρωπαϊκών οικογενειακών διαφορών, 2023, 100 επ.

¹⁰⁰² Γ. Λέκκας, Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα, 2021, 66.

¹⁰⁰³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>

¹⁰⁰⁴ Σ. Σταματόπουλος, Κανονισμός (ΕΚ) 4/2009: η εξέλιξη του ευρωπαϊκού δικονομικού δικαίου στα θέματα διατροφής, 2009, 719 επ.

¹⁰⁰⁵ Β. Κούρτης, Οι υποχρεώσεις διατροφής στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, 2022, 435.

εντός προθεσμίας σαράντα πέντε ημερών. Με την άσκηση αυτού του ενδίκου μέσου η απόφαση δοκιμάζεται ξανά στο κράτος προέλευσής της¹⁰⁰⁶. Για την ερμηνεία της έννοιας της ερημοδικίας λαμβάνεται υπόψη η διαμορφωθείσα στο πλαίσιο του Κανονισμού 44/2001 νομολογία του Δικαστηρίου. Στις ex parte διαδικασίες είναι σημαντική η επίδοση της απόφασης, προτού επιχειρηθεί η εκτέλεσή της, όπως και η δυνατότητα του καθ' ου να αμυνθεί, μετατρέποντας τη σχετική διαδικασία σε κατ' αντιδικία δίκη. Υπάρχει σχέση επικουρικότητας μεταξύ της αίτησης ελέγχου και των ισοδύναμων εθνικών ενδίκων βοηθημάτων και μέσων. Τέτοια στο ελληνικό δίκαιο είναι η ανακοπή ερημοδικίας και η έφεση κατά το άρθρο 528 ΚΠολΔ. Σε ό,τι αφορά δε τα ασφαλιστικά μέτρα στο ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπεται ούτε ανακοπή ερημοδικίας ούτε έφεση παρά μόνο η αίτηση ανάκλησης του άρθρου 696 παρ. 1 ΚΠολΔ, η οποία όμως για να γίνει δεκτή πέρα από την επίκληση λόγων που αφορούν την απουσία του διαδίκου λόγω μη κλήτευσης ή μη νόμιμης κλήτευσης ή ανώτερης βίας απαιτούν και επίκληση και πιθανολόγηση και διαδικαστικών και ουσιαστικών σφαλμάτων της απόφασης. Επειδή, όμως, τίθενται περισσότερες προϋποθέσεις σε σχέση με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 19 του Κανονισμού για την ευδοκίμηση της αίτησης ανάκλησης του ως άνω άρθρου του ΚΠολΔ, αυτή δεν μπορεί να συνιστά εθνικό ένδικο βοήθημα του ερημοδικασθέντος καθ' ου, η δυνατότητα άσκησης του οποίου αποτρέπει την υποβολή αίτησης ελέγχου¹⁰⁰⁷.

Ο ημεδαπός νομοθέτης δεν έχει καθορίσει με σαφήνεια το καθ' ύλην και κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αίτησης ελέγχου καθώς και τη διαδικασία εκδίκασής της. Ενόψει του κενού αυτού και λόγω των ομοιοτήτων της αίτησης ελέγχου με την ανακοπή ερημοδικίας θα πρέπει να εφαρμοστούν αναλογικά οι διατάξεις αυτής. Επομένως, η αίτηση ελέγχου θα πρέπει να εκδικαστεί από το δικαστήριο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση κατά την ίδια διαδικασία. Εφόσον, σχετική αγωγή διατροφής επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη ερήμην απόφαση έχει εκδικαστεί κατά τη διαδικασία των διαφορών από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση των άρθρων 592 επ. ΚΠολΔ, σε περίπτωση ερημοδικίας του αιτούντος η αίτησή του απορρίπτεται όπως προβλέπεται στο άρθρο 591 παρ. 7 ΚΠολΔ για την ερημοδικία του ασκούντος την ανακοπή ερημοδικίας. Στην περίπτωση δε, που δεν παρίσταται ο καθ' ου η αίτηση ελέγχου και παρίσταται προσηκόντως στο δικαστήριο ο αιτών, κατ' εφαρμογή και των διατάξεων 591 παρ. 1 εδ. α και 7, 595, 510 ΚΠολΔ, η διαδικασία θα προχωρήσει σαν να ήταν και αυτός παρών. Σε περίπτωση που για απαίτηση διατροφής έχει εκδοθεί διαταγή πληρωμής και επ' αυτής έχει ασκηθεί ανακοπή επί της οποίας εκδίδεται ερήμην απόφαση, η σχετική με αυτή αίτηση ελέγχου θα δικαστεί με τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών. Όσον αφορά δε την αίτηση ελέγχου που υποβάλλεται κατά απόφασης ασφαλιστικών μέτρων διατροφής, αφού κατ' αυτής δεν προβλέπεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας κατ' άρθρο 699 ΚΠολΔ, αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ως μία ιδιότυπη, ευρωπαϊκή αίτηση ανάκλησης πέραν αυτής του άρθρου 696 παρ. 1 ΚΠολΔ, η συζήτηση της οποίας προχωρεί σαν να ήταν όλοι παρόντες σε περίπτωση απουσίας του αιτούντος ή του καθ' ου¹⁰⁰⁸.

¹⁰⁰⁶ Μ. Λεπίδα/Α. Παπαδόπουλος, Η αντιμετώπιση των υποχρεώσεων διατροφής στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Οικογενειακού Διεθνούς Δικαίου, ΕφΑΔΠολΔ 2019, 407 επ.

¹⁰⁰⁷ Γ. Λαζαρίδης, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων διατροφής στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, 2021, 288 επ.

¹⁰⁰⁸ Γ. Λαζαρίδης, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων διατροφής στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, ο.π., 314 επ.

5.2.4 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 650/2012 ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ο κανονισμός 650/2012 για τη δικαιοδοσία και το εφαρμοστέο δίκαιο στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου τέθηκε σε ισχύ στις 5 Ιουλίου 2012 και εφαρμόζεται σε όλα τα αστικά θέματα που άπτονται της κληρονομικής διαδοχής. Θεσπίζει πανευρωπαϊκούς κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία και το εφαρμοστέο δίκαιο που διέπει τα θέματα κληρονομικής διαδοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και κανόνες για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων που εκδίδονται σε μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την αποδοχή και την εκτέλεση των επίσημων νομικών εγγράφων που έχουν εκδοθεί σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθιερώνει επίσης τη χρήση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου από τους κληρονόμους, τους κληροδόχους, τους εκτελεστές διαθήκης και τους διαχειριστές της κληρονομιάς περιουσίας προκειμένου να αποδεικνύουν την ιδιότητα και να ασκούν τα δικαιώματα και τις εξουσίες τους σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰⁰⁹. Ο ως άνω Κανονισμός στο άρθρο 40 αυτού προβλέπει ως λόγο μη αναγνώρισης απόφασης την περίπτωση που αυτή εκδόθηκε ερήμην και το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε στον εναγόμενο εγκαίρως και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί αυτός να αμυνθεί, εκτός εάν ο εναγόμενος παρέλειψε να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της απόφασης ενώ μπορούσε να το πράξει.

5.2.5 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΙΚΡΟΔΙΑΦΟΡΩΝ

Ο Κανονισμός 861/2007¹⁰¹⁰ για τη θέσπιση της ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών καθιερώνει μια απλουστευμένη και ταχεία γραπτή διαδικασία για τη διεκπεραίωση των υποθέσεων που αφορούν μικρές διασυνοριακές διαφορές. Με τον τρόπο αυτό, μειώνονται τα έξοδα και διασφαλίζεται ότι οι αποφάσεις που εκδίδονται σε μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτελούνται αυτόματα σε κάποια άλλη. Ο Κανονισμός 861/2007 βελτιώθηκε περαιτέρω και εκσυγχρονίστηκε από τον Κανονισμό 2421/2015, ο οποίος παράλληλα επικαιροποίησε τους κανόνες για τη διαδικασία ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής¹⁰¹¹. Τα βασικά σημεία του Κανονισμού 861/2007 είναι ότι αυτός εφαρμόζεται σε διασυνοριακές αστικές και εμπορικές υποθέσεις για απαιτήσεις ύψους έως 5.000 €, ενώ δεν εφαρμόζεται στην κατάσταση ή στην ικανότητα δικαίου ενός προσώπου, στα περιουσιακά δικαιώματα που προκύπτουν από γαμικές ή συντροφικής φύσης σχέσεις, στις οικογενειακές υποχρεώσεις διατροφής, στις διαθήκες και στην κληρονομική διαδοχή, στις πτωχεύσεις, στην κοινωνική ασφάλιση, στις διαιτησίες, στο εργατικό δίκαιο, στις μισθώσεις ακινήτων, στις παραβιάσεις του ιδιωτικού βίου και των δικαιωμάτων της προσωπικότητας, μεταξύ των οποίων η δυσφήμιση. Ο ενάγων λαμβάνει την πρωτοβουλία να κινησει τη γραπτή διαδικασία με την αποστολή του συμπληρωμένου τυποποιημένου εντύπου αγωγής Α (παράρτημα Ι) και κάθε σχετικού δικαιολογητικού στο δικαστήριο που θα χειριστεί την υπόθεση. Το τελευταίο μπορεί να ζητήσει συμπληρωματικές πληροφορίες, διευκρινίσεις ή διορθώσεις στην αρχική υποβολή, με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου Β (παράρτημα ΙΙ). Μπορεί επίσης να απορρίψει την αγωγή εάν αυτή είναι απαράδεκτη ή εάν ο ενάγων δεν παρέχει

¹⁰⁰⁹ <https://eur-lex.europa.eu>

¹⁰¹⁰ Ο Κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 εφαρμόζεται από την 1^η Ιανουαρίου 2009, εκτός από τους κανόνες που απαιτούν από τις χώρες της ΕΕ να ενημερώσουν την Επιτροπή για θέματα δικαιοδοσίας, μέσωσ επικοινωνίας και ένδικων μέσων (άρθρο 25) που τέθηκαν σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 2008.

¹⁰¹¹ Ο τροποποιητικός Κανονισμός (ΕΕ) 2421/2015 εφαρμόζεται από τις 14 Ιουλίου 2017 με εξαίρεση το σημείο 16 του άρθρου 1 που τροποποιεί το άρθρο 25 του Κανονισμού (ΕΚ) 861/2007 που εφαρμόζεται από τις 14 Ιανουαρίου 2017.

τις συμπληρωματικές πληροφορίες εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας. Μπορεί, περαιτέρω, να συμφωνήσει στη διεξαγωγή προφορικής ακρόασης όταν θεωρεί ότι είναι αδύνατο να αποφανθεί με βάση μόνο τα γραπτά στοιχεία. Το δικαστήριο προχωρεί την υπόθεση με την αποστολή στον εναγόμενο της αγωγής και του τυποποιημένου εντύπου απάντησης Γ (παράρτημα ΙΙΙ) εντός 14 ημερών από την κατάθεση του δεόντως συμπληρωμένου εντύπου. Ο εναγόμενος μπορεί να απαντήσει στο δικαστήριο εντός 30 ημερών και να ισχυρισθεί ότι το ύψος της μη χρηματικής απαίτησης υπερβαίνει το όριο των 5.000 €. Η απάντησή του αποστέλλεται στον ενάγοντα εντός 14 ημερών. Εάν το δικαστήριο κρίνει ότι το ύψος της απαίτησης δεν ξεπερνά το ως άνω ποσό, η εκδίκαση της υπόθεσης συνεχίζεται. Το δικαστήριο εκδίδει την απόφαση εντός 30 ημερών από την κατάθεση των απαντήσεων του εναγομένου ή του ενάγοντος, εκτός εάν ζητήσει από τους διαδίκους περαιτέρω στοιχεία και συγκεντρώνει αποδεικτικά στοιχεία με την απλούστερη και λιγότερο δαπανηρή μέθοδο ή οργανώνει προφορική ακρόαση, με τη χρήση της εξ αποστάσεως τεχνολογίας της επικοινωνίας, όπως μέσω τηλεδιάσκεψης όπου αυτό είναι εφικτό. Ωστόσο, ο διάδικος μπορεί να ζητήσει να παρίσταται αυτοπροσώπως. Τα έγγραφα και οι αποφάσεις παραδίδονται ταχυδρομικά ή ηλεκτρονικά, με την απόδειξη κατάθεσής τους και τα επίσημα έντυπα πρέπει να είναι στη γλώσσα που χρησιμοποιεί το δικαστήριο, ενώ άλλα έγγραφα ίσως χρειαστεί να μεταφραστούν. Εφαρμοστέο τυγχάνει το δικονομικό δίκαιο της χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία εκδικάζεται η υπόθεση. Η επανεξέταση της απόφασης είναι δυνατή εάν ο εναγόμενος δεν έλαβε το έντυπο της αγωγής ή κλήση σε προφορική ακρόαση εγκαίρως ώστε να προετοιμάσει την υπεράσπισή του ή εάν εμποδίστηκε να απαντήσει στην αγωγή λόγω ανώτερης βίας (ή έκτακτων περιστάσεων) και χωρίς δική του υπαιτιότητα. Ο εναγόμενος, ο οποίος δεν έχει παραστεί δικαιούται να ζητήσει επανεξέταση εντός 30 ημερών από την ημέρα κατά την οποία έλαβε με αποτελεσματικό τρόπο γνώση του περιεχομένου της απόφασης και ήταν σε θέση να αντιδράσει, το αργότερο δε την ημερομηνία κατά την οποία ελήφθη το πρώτο μέτρο αναγκαστικής εκτέλεσης το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την ολική ή μερική δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων του. Η επανεξέταση μπορεί είτε να γίνει δεκτή από το δικαστήριο, περίπτωση στην οποία η απόφαση θεωρείται άκυρη και μηδέποτε γενομένη, είτε να απορριφθεί οπότε η απόφαση εξακολουθεί να ισχύει. Οι αποφάσεις είναι εκτελεστές σε κάθε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εκτέλεση απορρίπτεται από το έχον δικαιοδοσία δικαστήριο του κράτους μέλους εκτέλεσης, ύστερα από αίτηση του ηττημένου διάδικου, εάν δεν είναι συμβατή με προγενέστερη απόφαση εκδοθείσα σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε τρίτη χώρα, εφόσον είχε το ίδιο αντικείμενο και είχε εκδοθεί μεταξύ των ιδίων διαδίκων, εάν αυτή η προγενέστερη απόφαση εκδόθηκε στο κράτος μέλος εκτέλεσης ή πληροί τους αναγκαίους όρους για την αναγνώρισή της στο κράτος μέλος εκτέλεσης και εάν η αντίφαση δεν προβλήθηκε, ούτε θα μπορούσε να είχε προβληθεί, με ένσταση κατά τη διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του κράτους μέλους στο οποίο εξεδόθη η απόφαση με την ευρωπαϊκή διαδικασία των μικροδιαφορών. Ο διάδικος, έπειτα από προσβολή της απόφασης ή έπειτα από αίτηση επανεξέτασής της μπορεί, με αίτησή του, να ζητήσει από το έχον δικαιοδοσία δικαστήριο του κράτους μέλους εκτέλεσης να περιορίσει τη διαδικασία εκτέλεσης σε συντηρητικά μέτρα, να εξαρτήσει την εκτέλεση από την παροχή εγγύησης που το ίδιο καθορίζει ή σε έκτακτες περιστάσεις να αναστείλει τη διαδικασία εκτέλεσης¹⁰¹². Ο παραπάνω Κανονισμός επιχειρεί να διατηρήσει στη διαδικασία των

---

¹⁰¹² <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/european-small-claims-procedure-rules-governing-cross-border-legal-disputes.html>

μικροδιαφορών τη δύσκολη ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικότητας και διαδικαστικών δικαιωμάτων¹⁰¹³.

Σε επίπεδο, ημεδαπού δικονομικού δικαίου, η ως άνω δύσκολη ισορροπία αναπτύσσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση με τις πρόσφατες τροποποιήσεις του Ν. 4842/2021 ως προς την ερημοδικία στη διαδικασία των μικροδιαφορών. Με το άρθρο 25 του νόμου αυτού, τροποποιήθηκε η διάταξη του άρθρου 469 ΚΠολΔ, το οποίο πλέον προβλέπει ότι το άρθρο 271 παρ. 3 ΚΠολΔ σχετικά με την ερημοδικία του εναγομένου και το άρθρο 272 ΚΠολΔ σχετικά με την ερημοδικία του ενάγοντος εφαρμόζονται αναλόγως και στη διαδικασία των μικροδιαφορών. Η ερημοδικία, όμως, του ενάγοντος, δεν είναι δυνατή στην ευρωπαϊκή διαδικασία των μικροδιαφορών αφού οι ισχυρισμοί του είναι καταχωρισμένοι στο προδιατυπωμένο έγγραφο της αγωγής που κατατίθεται στο ειρηνοδικείο κατά το άρθρο 4 του Κανονισμού χωρίς να προβλέπεται κάποια άλλη ενέργεια εκ μέρους του. Όπως προαναφέρθηκε ο εναγόμενος μέσα σε προθεσμία τριάντα ημερών από την επίδοση της αγωγής καλείται να απαντήσει στην αγωγή συμπληρώνοντας το προβλεπόμενο στον Κανονισμό έντυπο. Αν δεν ανταποκριθεί στην κλήση αυτή, αναλαμβάνει τον κίνδυνο να δικαστεί ερήμην, οπότε και τίθεται περαιτέρω το ζήτημα εάν είναι δυνατό να εφαρμοστεί στην περίπτωση αυτή το άρθρο 271 παρ. 3 και να θεωρηθούν ομολογημένοι οι ισχυρισμοί του ενάγοντος. Κατά μία άποψη, από το γράμμα του Κανονισμού δεν προκύπτει τέτοια δυνατότητα¹⁰¹⁴. Ειδικότερα το άρθρο 7 προβλέπει ότι το δικαστήριο εκδίδει απόφαση εντός 30 ημερών από την κατάθεση των απαντήσεων του εναγομένου ή του ενάγοντος, εντός των προθεσμιών που ορίζει το άρθρο 5 παράγραφοι 3 ή 6, ή: α) ζητεί από τους διαδίκους περαιτέρω στοιχεία σχετικά με την απαίτηση εντός ορισμένης προθεσμίας, η οποία δεν υπερβαίνει τις 30 ημέρες, β) συγκεντρώνει αποδεικτικά στοιχεία σύμφωνα με το άρθρο 9, ή γ) καλεί τους διαδίκους σε προφορική ακρόαση, η οποία διεξάγεται εντός 30 ημερών από την κλήτευση. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδίδεται εντός 30 ημερών από την τυχόν ακρόαση, ή από την παραλαβή όλων των απαιτούμενων για την έκδοση της απόφασης στοιχείων. Η απόφαση επιδίδεται στους διαδίκους σύμφωνα με το άρθρο 13. Αν το δικαστήριο δεν έχει λάβει απάντηση από τον συγκεκριμένο διάδικο εντός της προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 5 παράγραφος 3 ή 6 εκδίδει απόφαση επί της αγωγής ή της ανταγωγής. Το άρθρο αυτό του Κανονισμού δε συνδέει την ερημοδικία του εναγομένου με την πλασματική ομολογία της αγωγής¹⁰¹⁵, αντιθέτως, ανεξαρτήτως της ερημοδικίας, δίνει στο δικαστήριο τη δυνατότητα να ζητήσει περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία. Ο ενάγων δε, εξακολουθεί να φέρει το βάρος της απόδειξης ακόμη και αν ο εναγόμενος ερημοδικεί. Επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής μπορεί να συναχθεί και από το άρθρο 18 του ως άνω Κανονισμού το οποίο προβλέπει ότι ο ερημοδικασθείς εναγόμενος μπορεί να ζητήσει επανεξέταση της απόφασης που εκδόθηκε με την ευρωπαϊκή διαδικασία μικροδιαφορών ενώπιον του έχοντος διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου του κράτους μέλους στο οποίο εξεδόθη η απόφαση, στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) εάν το έντυπο της αγωγής ή η κλήση σε ακρόαση του επιδόθηκαν με τρόπο που δεν έγινε αρκετά έγκαιρα ώστε να του δίδεται η δυνατότητα να προετοιμάσει την άμυνά του, ή β) εάν εμποδίστηκε να αντικρούσει την αγωγή λόγω ανώτερης βίας ή λόγω έκτακτων περιστάσεων, χωρίς καμία υπαιτιότητά του, εκτός αν παρέλειψε να προσβάλει την απόφαση ενώ

¹⁰¹³ E. Storskrubb, *Civil Procedure and EU law: A Policy Area Uncovered*, 2008, 220.

¹⁰¹⁴ Ο Κανονισμός δεν προβλέπει πλάσμα ομολογίας του διαδίκου, οπότε διαδικαστικά ο απολιπόμενος εναγόμενος θα πρέπει να θεωρηθεί ωσει παρών, Π. Γιαννόπουλος, *Κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών: σημεία επαφής και απόκλισης με το εθνικό δίκαιο*, ΕΠολΔ 2009, 743 επ.

¹⁰¹⁵ Π. Γιαννόπουλος σε Π. Αρβανιτάκη/Ε. Βασιλακάκη, *Κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 (Κανονισμός Μικροδιαφορών)*, 2019, 148.

είχε τη δυνατότητα να το πράξει. Το συγκεκριμένο ένδικο βοήθημα μοιάζει με την αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας δηλαδή το ένδικο μέσο για τη θεραπεία της ερημοδικίας στο σύστημα της μονομερούς συζήτησης και όχι με την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας που συνηθίζεται στο σύστημα των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας. Στον αντίποδα της θέσης αυτής προς υποστήριξη της εφαρμογής του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ βρίσκεται η άποψη ότι η πλασματική ομολογία του εναγομένου λόγω της ερημοδικίας του εξυπηρετεί καλύτερα τον σκοπό του Κανονισμού που είναι η ταχεία επίλυση των ευρωπαϊκών μικροδιαφορών¹⁰¹⁶.

5.3 ΕΡΗΜΟΔΙΚΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

5.3.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Απαραίτητη προϋπόθεση για να ασκείται το δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης των διαδίκων είναι ένα γρήγορο και αποτελεσματικό σύστημα επιδόσεων στις διαφορές που παρουσιάζουν στοιχεία αλλοδαπότητας. Ήδη από το 1965 το ζήτημα αυτό αντιμετωπίστηκε με τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης, η οποία εξακολουθεί να ισχύει για εκείνα τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν αποτελούν κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰¹⁷.

Με τις διατάξεις της από 15/11/1965 διεθνούς σύμβασης της Χάγης, η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 1334/1983 και τέθηκε σε ισχύ, ως προς την Ελλάδα, σύμφωνα με την από 3-17/8/1983 ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών, από την 18/9/1983 και, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύει από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου, ρυθμίστηκαν τα σχετικά με την επίδοση και κοινοποίηση στο εξωτερικό δικαστικών και εξώδικων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όταν το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται το έγγραφο έχει γνωστή διαμονή στο εξωτερικό¹⁰¹⁸. Η διεθνής αυτή σύμβαση δεν καταργεί τις σχετικές με την επίδοση στον εισαγγελέα διατάξεις του άρθρου 134 του ΚΠολΔ, αλλά αποκλείει να θεωρηθεί ότι έχει ολοκληρωθεί η κλήτευση του προσώπου στο οποίο πρέπει να γίνει η επίδοση, με μόνη την παράδοση του επιδοτού εισαγωγικού της δίκης ή άλλου ισοδύναμου δικογράφου στον εισαγγελέα, όπως ορίζει το άρθρο 136 παρ. 1 του ΚΠολΔ, δηλαδή ανεξάρτητα από το αν παραλήφθηκε από το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται, κατά τον οριζόμενο στη σύμβαση αυτή (άρθρο 15) τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η θεμελιώδης αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης¹⁰¹⁹. Ειδικότερα, κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 15 της σύμβασης αυτής, αν μια πράξη δίκης ή ισοδύναμη πράξη χρειαστεί να διαβιβαστεί για τον σκοπό επίδοσης ή κοινοποίησης στο εξωτερικό σύμφωνα με τις διατάξεις της σύμβασης αυτής και ο εναγόμενος δεν προσέλθει, ο δικαστής υποχρεούται να αναβάλει την έκδοση απόφασης για όσο χρόνο δε διαπιστώνεται: α) είτε ότι η πράξη επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε σύμφωνα με τον τύπο τον προδιαγραφόμενο από τη νομοθεσία του κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση για την επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων που συντάχθηκαν σε αυτό το κράτος και που προορίζονται για άτομα που βρίσκονται στο έδαφος του, β) είτε ότι η πράξη επιδόθηκε πράγματι στον εναγόμενο ή στην κατοικία του σύμφωνα με άλλη διαδικασία που προβλέπεται στη σύμβαση αυτή και ότι σε κάθε μια από αυτές τις περιπτώσεις είτε η επίδοση είτε η κοινοποίηση ή η παράδοση έγιναν έγκαιρα, ώστε να μπορέσει ο εναγόμενος να υπερασπισθεί

¹⁰¹⁶ Γ. Δελής, Το δίκαιο των μικροδιαφορών, 2022, 86 επ.

¹⁰¹⁷ Ν. Νίκας, Ο νέος ευρωπαϊκός Κανονισμός 2020/1784 για τις διασυνοριακές επιδόσεις, ΝοΒ 2021, 46 επ.

¹⁰¹⁸ ΑΠ 1689/2009, ΑΠ 835/2007, ΠΠΑ 4435/2013, ΠΠΑ 2490/2011, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰¹⁹ ΑΠ 835/2007, ΕφΑθ 3878/2022, ΠΠΡοδ 109/2013, ΜΠΑ 569/2013, ΤΝΠ Νόμος.

τον εαυτό του¹⁰²⁰. Περαιτέρω, κατά τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, κάθε συμβαλλόμενο κράτος έχει την ευχέρεια να δηλώσει ότι οι δικαστές του, παρά τις διατάξεις της πρώτης παραγράφου, μπορούν να εκδώσουν απόφαση εφόσον συγκεντρώνονται οι κατωτέρω προϋποθέσεις, μολονότι καμία βεβαίωση για την επίδοση ή την κοινοποίηση ή την παράδοση δεν έχει ληφθεί: α) η πράξη διαβιβάστηκε σύμφωνα με ένα από τους τρόπους που προβλέπονται σε αυτή τη σύμβαση, β) μια προθεσμία, που ο δικαστής θα εκτιμά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και που δεν θα είναι μικρότερη από έξι μήνες, έχει παρέλθει από την ημερομηνία αποστολής της πράξης, γ) παρ' όλες τις επίμονες ενέργειες από τις αρμόδιες αρχές του κράτους στο οποίο απευθύνεται (του κράτους αποστολής κατά το επίσημο κείμενο στη γαλλική), δεν μπορεί να ληφθεί καμία βεβαίωση¹⁰²¹. Συνεπώς, συζήτηση αγωγής δεν επιτρέπεται να γίνει, αν λείπει ο αντιδίκος εκείνου που επισπεύδει τη συζήτηση, ο οποίος κατοικεί σε γνωστή διεύθυνση στο εξωτερικό, εφόσον δε βεβαιώνεται ότι η σχετική κλήση έχει επιδοθεί ή κοινοποιηθεί σε αυτόν σύμφωνα με έναν από τους τρόπους που προβλέπονται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 15 της σύμβασης αυτής, ή, σε περίπτωση που δεν υπάρχει σχετική βεβαίωση, εάν δεν έχει περάσει τουλάχιστον διάστημα έξι μηνών από την παράδοση του σχετικού δικογράφου στον εισαγγελέα ή, αν, έστω και αν έχει περάσει η προθεσμία αυτή, δε διαπιστωθεί η συνδρομή των υπόλοιπων προϋποθέσεων που σωρευτικά προβλέπονται στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου¹⁰²². Εξάλλου, διαδικαστικό έγγραφο, που σύμφωνα με το άρθρο 561 παρ. 2 ΚΠολΔ ελέγχεται από τον Άρειο Πάγο για την έρευνα λόγου αναίρεσης που στηρίζεται σε τέτοιο έγγραφο, είναι, στις περιπτώσεις επίδοσης δικογράφου σε διάδικο που είναι κάτοικος εξωτερικού και έχει γνωστή διαμονή, τόσο η έκθεση επίδοσης του δικογράφου στον αρμόδιο Εισαγγελέα, που σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 134 και 139 του ίδιου Κώδικα συντάσσεται από τον δικαστικό επιμελητή, ο οποίος κατά το άρθρο 1 παρ. 2 ΝΔ 1210/1972 είναι δημόσιος υπάλληλος, όσο και η βεβαίωση των αρχών του Κράτους στο οποίο απευθύνεται η αίτηση προς επίδοση, με την οποία βεβαιώνεται η επίδοση ή μη του δικογράφου και οι σχετικές ενέργειες που έγιναν, δηλαδή πράξεις, οι δικονομικές συνέπειες των οποίων επηρεάζουν την εξέλιξη της δίκης, ιδιαίτερα όταν κρίνεται ανακοπή ερημοδικίας με την οποία προβάλλεται ακυρότητα της ερημοδικίας του ανακόπτοντος λόγω μη νόμιμης κλήτευσής του¹⁰²³. Από τη νομολογία έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι η ανωτέρω διεθνής σύμβαση, δεν περιέχει διάταξη, βάσει της οποίας ο χρόνος συντέλεσης της επίδοσης δικαστικής απόφασης προς διαμένοντα σε γνωστή διεύθυνση στην αλλοδαπή, που ορίζεται στη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 136 σε συνδυασμό με άρθρο 134 ΚΠολΔ, να μπορεί να θεωρηθεί μετατιθέμενος στην εκτέλεση της περί επίδοσης αίτηση, μέσω της αρμόδιας αλλοδαπής κεντρικής αρχής, την πιστοποιούμενη με την προβλεπόμενη από το άρθρο 6 βεβαίωση¹⁰²⁴ έτσι ώστε η οριζόμενη στο άρθρο 503 παρ. 2 ΚΠολΔ εξηκονθήμερη προθεσμία άσκησης της ανακοπής ερημοδικίας να μην αρχίζει ή να μη συμπληρώνεται χωρίς εκτέλεση της ως άνω αίτησης, βεβαιωμένη, όπως προαναφέρθηκε κατά το άρθρο 6 της ανωτέρω σύμβασης¹⁰²⁵. Συνεπώς, εξακολουθεί, και μετά την άνω σύμβαση, να ισχύει, όσον αφορά την επίδοση δικαστικής απόφασης σε πρόσωπο που διαμένει σε γνωστή διεύθυνση στην αλλοδαπή, η διάταξη του άρθρου 136 παρ. 1 ΚΠολΔ, κατά την οποία, όπως προεκτέθηκε, στην περίπτωση αυτή, η επίδοση θεωρείται ότι συντελέστηκε μόλις παραδοθεί η εν λόγω απόφαση στον αρμόδιο εισαγγελέα,

¹⁰²⁰ ΑΠ 709/2014, ΜονΕφΘεσ 2318/2017, ΜΠΘεσ 2154/2018, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰²¹ ΑΠ 1689/2009, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰²² ΜονΕφΘεσ 2318/2017, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰²³ ΑΠ 1689/2009, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰²⁴ ΑΠ 153/2019, ΕφΚαλαμ 38/2022 ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰²⁵ ΑΠ 1658/2009, ΤΝΠ Νόμος.

ανεξάρτητα από τον χρόνο της αποστολής και της παραλαβής της από το πρόσωπο για το οποίο προορίζεται¹⁰²⁶. Η δε Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμόν 22/2009 απόφαση έκρινε ότι αν πρόκειται για επίδοση άλλου εγγράφου, μη εισαγωγικού της δίκης, αρκεί προς τούτο η πλασματική επίδοση, ήτοι η επίδοση στον εισαγγελέα, όπως προβλέπουν τα άρθρα 134 και 136 του ΚΠολΔ¹⁰²⁷.

5.3.2 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1393/2007

Στην ευρωπαϊκή νομοθεσία αρχικά το ζήτημα των επιδόσεων ρυθμίστηκε με τον Κανονισμό 1348/2000 περί επίδοσης και κοινοποίησης στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ο οποίος άρχισε να ισχύει από 31/5/2001¹⁰²⁸. Με τις ρυθμίσεις του άρθρου 19, που αφορούσαν την ερημοδικία και την έκδοση και αντιμετώπιση των ερήμην αποφάσεων, ο κοινοτικός νομοθέτης επιδίωξε τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των αιτημάτων της ταχύτητας και της νομικής ασφάλειας¹⁰²⁹. Σχετικά με τις επιδόσεις δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, εφαρμοζόταν από 13/11/2008 ο Κανονισμός 1393/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου Υπουργών που αντικατέστησε τον προηγούμενο. Κατά τις σχετικές διατάξεις του ως άνω Κανονισμού (1393/2007) τα προς επίδοση έγγραφα σε γνωστής διαμονής παραλήπτες, διαβιβάζονται απευθείας μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών των ενδιαφερόμενων κρατών και επιδίδονται προς αυτόν προς τον οποίον απευθύνονται, κατά κανόνα σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους παραλαβής, το οποίο αποστέλλει στο κράτος αποστολής σχετική βεβαίωση περί τούτου. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 10, αφού ολοκληρωθούν οι διατυπώσεις επίδοσης ή κοινοποίησης, εκδίδεται σχετική βεβαίωση, βάσει του εντύπου που εμφανίζεται στο παράρτημα Ι, η οποία αποστέλλεται στην αρχή διαβίβασης¹⁰³⁰. Επίσης, κατά τη διάταξη του άρθρου 14 του Κανονισμού αυτού, «κάθε κράτος μέλος δύναται να επιδίδει ή να κοινοποιεί δικαστικές πράξεις απευθείας δια των ταχυδρομικών υπηρεσιών σε κατοίκους άλλου κράτους μέλους με συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής ή ισοδύναμο έγγραφο». Κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης, η διενέργεια της επίδοσης προϋποθέτει την τήρηση δύο ουσιωδών στοιχείων που ανάγονται σε στοιχεία του υποστατού της ταχυδρομικής επίδοσης: α) διαβίβαση του εγγράφου προς τον αποδέκτη μέσω «ταχυδρομικής υπηρεσίας» και β) συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής ή ισοδύναμο έγγραφο. Επομένως, η διαβίβαση του επιδοτού εγγράφου θα πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τους όρους της Παγκόσμιας Ταχυδρομικής Σύμβασης, όπως εκάστοτε ισχύει (σήμερα είναι σε ισχύ η Universal Postal Convention του έτους 2012), η δε απόδειξη παραλαβής μπορεί να αντικατασταθεί και από άλλο έγγραφο, υπό την προϋπόθεση ότι το έγγραφο αυτό παρέχει ισοδύναμες εγγυήσεις όσον αφορά στις παρεχόμενες πληροφορίες και στην απόδειξη της διενέργειας της επίδοσης¹⁰³¹. Κατά δε το άρθρο 15, αν το κράτος μέλος δεν έχει δηλώσει το αντίθετο, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ενεργήσουν τις επιδόσεις μέσω δικαστικών επιμελητών, υπαλλήλων ή άλλων αρμόδιων προσώπων του κράτους μέλους παραλαβής. Σύμφωνα με τη

¹⁰²⁶ ΑΠ 153/2019, ΑΠ 1658/2009, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 227/1999, ΕλλΔνη 1999, 1053 επ, ΑΠ 266/2004, ΕλλΔνη 2005, 141 επ.

¹⁰²⁷ ΟΛΑΠ 22/2009, ΕλλΔνη 2010, 363 επ.

¹⁰²⁸ Π. Αρβανιτάκης, Διασυνοριακές επιδόσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) 1348/2000 του Συμβουλίου, Αρμ 2001, 1729 επ.

¹⁰²⁹ Α. Σοφιαλίδης, Η έκδοση και η προσβολή ερήμην αποφάσεων (Κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1348/2000 του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2000 «περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις»), Αρμ 2001, 1744.

¹⁰³⁰ ΜονΕφαθ 2804/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰³¹ ΑΠ 339/2021, ΤΝΠ Νόμος.

διάταξη του άρθρου 20 του Κανονισμού αυτού, οι διατάξεις του υπερισχύουν των διατάξεων που περιλαμβάνονται σε διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες ή διακανονισμούς που συνάπτονται από τα κράτη μέλη και κυρίως του άρθρου IV του πρωτοκόλλου της Σύμβασης των Βρυξελλών του έτους 1968 και της Σύμβασης της Χάγης της 5/11/1965¹⁰³². Ακόμη, κατά τη διάταξη του άρθρου 19, όταν πρέπει να διαβιβασθεί εισαγωγικό δίκης έγγραφο ή άλλη ισοδύναμη πράξη σε άλλο κράτος μέλος προς επίδοση ή κοινοποίηση, βάσει του ως άνω κανονισμού, και ο εναγόμενος ερημοδικεί, ο δικαστής οφείλει να αναστείλει την έκδοση απόφασης μέχρις ότου διαπιστωθεί: α) ότι η πράξη επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε όπως ορίζει το δίκαιο του κράτους παραλαβής, ή β) ότι η πράξη επιδόθηκε πράγματι στον εναγόμενο ή στην κατοικία του με άλλον τρόπο, προβλεπόμενο από τον παρόντα κανονισμό, καθώς και ότι, και στις δύο περιπτώσεις η επίδοση ή η κοινοποίηση έγιναν εγκαίρως, ώστε ο εναγόμενος να είναι σε θέση να αμυνθεί¹⁰³³. Επίσης, κατά το άρθρο 23 παρ. 1, κάθε κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να δηλώσει ότι οι δικαστές του παρά την παρ. 1, μπορούν να εκδώσουν απόφαση, εφόσον συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) η πράξη διαβιβάστηκε με τρόπο προβλεπόμενο στον παρόντα κανονισμό, β) από τη διαβίβαση της πράξης έχει παρέλθει διάστημα, το οποίο ο δικαστής αξιολογεί για κάθε περίπτωση χωριστά και το οποίο είναι τουλάχιστον έξι μήνες και γ) δεν έχει παραληφθεί καμία βεβαίωση, μολονότι έχει καταβληθεί κάθε εύλογη προσπάθεια μέσω των αρμοδίων αρχών ή φορέων του κράτους μέλους παραλαβής. Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι δεν αρκεί η κατά τα άρθρα 134 και 136 του ΚΠολΔ πλασματική επίδοση στον εισαγγελέα¹⁰³⁴. Επίσης, οι ανωτέρω διατάξεις του Κανονισμού 1393/2007 δεν καταργούν το άρθρο 134 παρ. 1α του ΚΠολΔ περί πλασματικής επίδοσης για τα πρόσωπα που κατοικούν στην αλλοδαπή, αλλά αποκλείουν να θεωρηθεί ότι ολοκληρώθηκε η επίδοση με την απλή παράδοση του επιδοτέου εισαγωγικού της δίκης δικογράφου στον εισαγγελέα, ανεξάρτητα από το αν αυτό παραλήφθηκε από το πρόσωπο προς το οποίο γίνεται η επίδοση, αλλά πρέπει να συντρέξουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, ώστε να διασφαλίζεται πλέον η θεμελιώδης αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης¹⁰³⁵.

5.3.3 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1784/2020

Ήδη ο Κανονισμός 1393/2007 από την 1η Ιουλίου 2022 έχει αντικατασταθεί από τον Κανονισμό 1784/2020 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις («επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων») (αναδιατύπωση). Ο τελευταίος αποσκοπεί στην καλύτερη και ταχύτερη διαβίβαση, μεταξύ των κρατών μελών, των δικαστικών και εξωδίκων πράξεων που επιδίδονται ή κοινοποιούνται σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις. Σύμφωνα με τον Κανονισμό αυτό για να εξασφαλιστεί η ταχεία διαβίβαση των πράξεων μεταξύ των κρατών μελών προκειμένου να επιδοθούν ή να κοινοποιηθούν εκεί, θα πρέπει να χρησιμοποιείται κάθε κατάλληλη σύγχρονη τεχνολογία επικοινωνιών, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται ορισμένοι όροι ως προς την ακεραιότητα και την αξιοπιστία της πράξης που παραλαμβάνεται. Συνεπώς, κατά κανόνα, όλες οι επικοινωνίες και οι ανταλλαγές πράξεων μεταξύ των υπηρεσιών και των φορέων που ορίζονται από τα κράτη μέλη, θα πρέπει να γίνονται μέσω ασφαλούς και αξιόπιστου αποκεντρωμένου συστήματος τεχνολογίας πληροφοριών (ΤΠ) που θα περιλαμβάνει τα εθνικά συστήματα ΤΠ και θα είναι διασυνδεδεμένο και τεχνικά διαλειτουργικό, με την επιφύλαξη της

¹⁰³² ΑΠ 462/2021, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰³³ ΑΠ 1054/2021, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰³⁴ ΑΠ 1405/2019, ΑΠ 358/2019, ΑΠ 686/2018, ΑΠ 239/2015, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰³⁵ ΑΠ 339/2021, ΑΠ 827/2003, ΑΠ 1015/2002, ΤΝΠ Νόμος.

περαιτέρω τεχνολογικής προόδου. Ωστόσο, το αποκεντρωμένο σύστημα ΤΠ ως υποχρεωτικό μέσο επικοινωνίας που πρέπει να χρησιμοποιείται για τη διαβίβαση και την παραλαβή αιτημάτων, εντύπων και άλλων κοινοποιήσεων θα αρχίσει να εφαρμόζεται μόλις από την 1^η Μαΐου 2025. Ο κανονισμός προβλέπει διάφορους τρόπους διαβίβασης και επίδοσης ή κοινοποίησης πράξεων: διαβίβαση μέσω υπηρεσιών διαβίβασης και παραλαβής, διαβίβαση διά της προξενικής ή διπλωματικής οδού, επίδοση ή κοινοποίηση ταχυδρομικά, ηλεκτρονική επίδοση ή κοινοποίηση και απευθείας επίδοση ή κοινοποίηση και δώδεκα έντυπα¹⁰³⁶.

5.3.4 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΕΠΙΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΠΟΛΔ

Με τον Ν. 4335/2015 τροποποιήθηκαν και διατάξεις του ΚΠολΔ που αναφέρονται στην τακτική διαδικασία στην πρωτοβάθμια δίκη με σκοπό, όπως αναφέρεται και στην εισηγητική έκθεση του νόμου αυτού, να επιταχυνθεί η διαδικασία έκδοσης της πρωτοβάθμιας απόφασης με αντικατάσταση της μέχρι την εισαγωγή του νόμου αυτού εν μέρει προφορικής τακτικής διαδικασίας με μία καταρχήν έγγραφη διαδικασία, η οποία εξελίσσεται με βάση τις έγγραφες προτάσεις και τους περιεχομένους σε αυτές ισχυρισμούς των διαδίκων και την τυπική συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο του δικαστηρίου, ενώ μόνο αν το δικαστήριο κρίνει ότι η υπόθεση δεν έχει διασαφηνιστεί αρκετά, ώστε να εκδοθεί επί της ουσίας απόφαση και υφίσταται λόγος εξέτασης μαρτύρων, τότε με απλή πράξη του προέδρου επί πολυμελούς πρωτοδικείου ή του δικαστή της υπόθεσης επί μονομελούς πρωτοδικείου ή ειρηνοδικείου διατάσσεται επανάληψη της συζήτησης στο ακροατήριο για την εξέταση μαρτύρων. Έτσι, κατά τις τροποποιηθείσες με τον ανωτέρω νόμο καθώς και με τον Ν. 4842/2021 διατάξεις των άρθρων 237, 238 ΚΠολΔ, που ορίζουν το πλαίσιο της νέας τακτικής διαδικασίας ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, συνδυαζόμενες με τις διατάξεις των άρθρων 215, 254, 260, 271 επ. ΚΠολΔ, που τροποποιήθηκαν ώστε να εναρμονιστούν με τη νέα διαδικασία, διαμορφώνεται η εξέλιξη της έγγραφης διεξαγωγής της δίκης στη βάση συγκεκριμένων κάθε φορά προθεσμιών, που δημιουργούν επί μέρους στάδια προόδου της δίκης¹⁰³⁷. Στο άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ προβλέπεται ότι στην περίπτωση του άρθρου 237 η αγωγή επιδίδεται στον εναγόμενο μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από την κατάθεσή της και αν αυτός ή κάποιος από τους ομόδικους διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής μέσα σε προθεσμία 60 ημερών. Αν η αγωγή δεν επιδοθεί μέσα στην προθεσμία αυτή, θεωρείται ως μη ασκηθείσα. Στο άρθρο 237 ΚΠολΔ παρ. 1 ορίζεται ότι μέσα σε 90 ημέρες από τη λήξη της προθεσμίας για την επίδοση της αγωγής κατά την παρ. 2 του άρθρου 215 ΚΠολΔ και σε προθεσμία 120 ημερών αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομόδικους διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής, οι διάδικοι οφείλουν να καταθέσουν τις προτάσεις και να προσκομίσουν όλα τα αποδεικτικά μέσα και τα διαδικαστικά έγγραφα, που επικαλούνται σε αυτές. Στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι οι αμοιβαίες αντικρούσεις γίνονται με προσθήκη στις προτάσεις, η οποία κατατίθεται μέσα στις επόμενες 15 ημέρες από τη λήξη της παραπάνω προθεσμίας. Στο άρθρο 238 ΚΠολΔ ορίζεται ότι οι παρεμπίπτουσες αγωγές, ανταγωγές, παρεμβάσεις, προσεπικήσεις, ανακοινώσεις δίκης στην περίπτωση του άρθρου 237 κατατίθενται και επιδίδονται σε όλους τους διαδίκους μέσα σε 60 ημέρες από την κατάθεση της αγωγής. Παρεμβάσεις μετά από προσεπικήση ή ανακοίνωση κατατίθενται και επιδίδονται σε όλους του διαδίκους μέσα σε προθεσμία 90 ημερών από την κατάθεση της αγωγής. Αν ο αρχικός εναγόμενος ή κάποιος από τους ομόδικους του διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής, οι ως άνω

¹⁰³⁶https://ejustice.europa.eu/39151/EL/serving_documents_recast_forms?init=true

¹⁰³⁷ ΑΠ 1181/2022, ΤΝΠ Νόμος.

προθεσμίες παρατείνονται σε 90 και 120 ημέρες, αντίστοιχα, από την κατάθεση της αγωγής. Η κατάθεση των προτάσεων γίνεται σε προθεσμία 120 ημερών από την κατάθεση της αγωγής ενώ σε περίπτωση που ο αρχικός εναγόμενος ή κάποιος από τους ομόδικούς του διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής σε προθεσμία 180 ημερών. Με τις ανωτέρω διατάξεις θεσπίζονται σύντομες σχετικά προθεσμίες ενεργείας τόσο των διαδικών όσο και του δικαστηρίου¹⁰³⁸, ειδικά δε για την παράλειψη του ενάγοντος να επιδώσει την αγωγή στον εναγόμενο εντός των προθεσμιών του άρθρου 215 παρ. 2 ΚΠολΔ επιβάλλεται ως κύρωση να θεωρηθεί η αγωγή ως μη ασκηθείσα¹⁰³⁹. Η σοβαρή αυτή κύρωση, η οποία επιβλήθηκε για την επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων, όταν εφαρμόζεται η τακτική διαδικασία, δημιουργεί ερμηνευτικό πρόβλημα για το ποιος είναι ο κρίσιμος χρόνος της επίδοσης της αγωγής για την εμπρόθεσμη ολοκλήρωση της άσκησης της, ιδίως όταν ο προς τον οποίο η επίδοση είναι κάτοικος χώρας είτε της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπότε εφαρμόζεται ο ανωτέρω 1393/2007 Κανονισμός και ήδη ο Κανονισμός 1784/2020, είτε άλλης χώρας, που έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης, οπότε εφαρμόζεται η Σύμβαση αυτή και ειδικότερα, εάν κρίσιμος είναι ο χρόνος της πλασματικής επίδοσης της αγωγής στον Εισαγγελέα κατά το άρθρο 134 παρ. 1 ΚΠολΔ ή ο χρόνος της πραγματικής επίδοσης στον παραλήπτη εναγόμενο, αφού το άρθρο 215 παρ. 2 δεν αναφέρει αν η επίδοση σε χώρα της αλλοδαπής πρέπει να είναι πραγματική ή αρκεί η πλασματική επίδοση των άρθρων 134 και 136 ΚΠολΔ¹⁰⁴⁰.

Η παραπάνω όμως νομοθετική επιλογή (άρθρο 215 ΚΠολΔ) ελλοχεύει τον κίνδυνο της ερημοδικίας όταν πρόκειται για διαφορά με στοιχείο αλλοδαπότητας οπότε θα πρέπει να λάβει χώρα διασυννοριακή επίδοση της αγωγής. Σε αντίθεση με την επίδοση που γίνεται στην ημεδαπή, για αυτή που γίνεται στην αλλοδαπή μεσολαβεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από τη στιγμή που ξεκινά η διαδικασία της μέχρι την παράδοση της αγωγής στον εναγόμενο, που δεν αποκλείεται να είναι μεγαλύτερο από την προθεσμία ενέργειας που περιγράφηκε παραπάνω. Σε αυτή την περίπτωση, αν κρίσιμος χρόνος για την επίδοση θεωρηθεί ο χρόνος της πλασματικής επίδοσης τότε ο εναγόμενος κινδυνεύει να ερημοδικαστεί καθώς ενδεχομένως να έχει παρέλθει η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων πριν αυτός παραλάβει την αγωγή. Με αυτόν τον τρόπο θίγεται το δικαίωμα ακρόασης του εναγομένου καθώς αυτός αδυνατεί να ασκήσει αποτελεσματικά τα υπερασπιστικά δικαιώματά του. Μία τέτοια ερημοδικία όμως δεν είναι επιθυμητή ούτε από τον ενάγοντα, ο οποίος είναι πολύ πιθανό να θέλει να εκτελέσει την ερήμην απόφαση στην αλλοδαπή, οπότε θα έρθει αντιμέτωπος με τον έλεγχο της ερημοδικίας από τα δικαστήρια του τόπου της εκτέλεσης λόγω των κωλυμάτων που προβλέπουν οι ευρωπαϊκοί κανονισμοί. Από την άλλη πλευρά αν κρίσιμος χρόνος για την επίδοση θεωρηθεί ο χρόνος της πραγματικής επίδοσης τότε ο ενάγων είναι εκείνος που κινδυνεύει να θεωρηθεί η αγωγή του ως μη ασκηθείσα, αφού μέχρι να παραλάβει την αγωγή ο εναγόμενος θα έχει παρέλθει η προβλεπόμενη για την άσκηση της αγωγής προθεσμία. Έτσι, θίγεται το δικαίωμα του ενάγοντος για αποτελεσματική δικαστική προστασία¹⁰⁴¹ αφού

¹⁰³⁸ ΑΠ 1181/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰³⁹ Η ελαττωματική επίδοση εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και δε θεραπεύεται από την χωρίς αντίρρηση παρουσία του εναγομένου στη δίκη διότι έχει ως συνέπεια όχι το απαράδεκτο της συζήτησης αλλά το ανυπόστατο της αγωγής, Γ. Βαλμαντώνης, Επίδοση της αγωγής στο εξωτερικό κατά την τακτική διαδικασία, Σχόλιο στη ΜΠΚατερ 303/2019, ΕλλΔνη 2019, 1691 επ.

¹⁰⁴⁰ ΑΠ 1181/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰⁴¹ Π. Αρβανιτάκης, «But the King is naked» ή Η αντίθεση του συστήματος των προθεσμιών ενεργείας της νέας τακτικής διαδικασίας προς υπερνομοθετικές διατάξεις του Συντ., της ΕΣΔΑ και της ΕΕ, με την αυθεντία του ΑΠ, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1181/2022, Lex&Forum 2022, 695 επ.

δημιουργείται κίνδυνος αρνησιδικίας και τίθενται εμπόδια στη διασυνοριακή κυκλοφορία των αποφάσεων¹⁰⁴².

Το ζήτημα όπως είναι φυσικό απασχόλησε τόσο τη θεωρία όσο και τη νομολογία. Ένα μέρος της νομολογίας τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι η επίδοση σε εναγόμενο που είναι γνωστής διαμονής σε κράτος μέλος της ΕΕ ολοκληρώνεται με την πραγματική επίδοση σε αυτόν που αποδεικνύεται με την κατά το άρθρο 19 του Κανονισμού 1393/2007 βεβαίωση, χωρίς να αρκεί η πλασματική επίδοση στον Εισαγγελέα. Επί παράλειψης προσκόμισης εντός της προθεσμίας των προτάσεων της κατ' άρθρο 19 του Κανονισμού βεβαίωσης περί πραγματικής επίδοσης στον παραλήπτη, η επίδοση δε θεωρείται ολοκληρωθείσα και η αγωγή θεωρείται ως μη ασκηθείσα¹⁰⁴³. Πρόκειται για την κρατούσα στη νομολογία άποψη, η οποία όμως φαίνεται να παραβλέπει τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 2 του Κανονισμού 1393/2007 (ήδη το άρθρο 13 παρ. 2 του Κανονισμού 1784/2020 για τις διασυνοριακές επιδόσεις¹⁰⁴⁴), η οποία είναι αυξημένης τυπικής ισχύος σε σχέση με τη διάταξη του άρθρου 215 ΚΠολΔ¹⁰⁴⁵. Σχετικά με την άποψη αυτή υποστηρίχθηκε ότι για να αντιμετωπιστεί το ανυπόστατο της αγωγής κατά το άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ αν δεν έχει λάβει χώρα η πραγματική επίδοση μέσα στη νόμιμη προθεσμία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν: α) η διάταξη του άρθρου 148 ΚΠολΔ¹⁰⁴⁶ σχετικά με τη δυνατότητα παράτασης των προθεσμιών¹⁰⁴⁷,¹⁰⁴⁸ και β) η διάταξη του άρθρου 152 ΚΠολΔ¹⁰⁴⁹ σχετικά με την επαναφορά των πραγμάτων σε περίπτωση απώλειας των προθεσμιών¹⁰⁵⁰. Κατ' άλλη άποψη δεν τίθεται θέμα εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 152 επ. ΚΠολΔ, καθώς αυτές προϋποθέτουν αφενός νόμιμη έναρξη της προθεσμίας και αφετέρου παρέλευσή της για λόγους ανώτερης βίας ή δόλου του αντιδίκου, προϋποθέσεις που ενδεχομένως να μη συντρέχουν¹⁰⁵¹. Ένα μέρος της νομολογίας τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι στην περίπτωση που η αγωγή στρέφεται κατά προσώπων που κατοικούν σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως χρόνος άσκησης αυτής και επέλευσης όλων των ουσιαστικών και δικονομικών συνεπειών κατά το ελληνικό δίκαιο νοείται εκείνος της πλασματικής επίδοσης του σχετικού δικογράφου στον Εισαγγελέα, κατ' άρθρο 134 παρ. 1 ΚΠολΔ¹⁰⁵². Πιο συγκεκριμένα από το άρθρο 9 παρ. 2 Κανονισμού 1393/2007, το οποίο επιτρέπει ο χρόνος συντέλεσης της επίδοσης να κρίνεται με βάση το δίκαιο του αποστολέα του εγγράφου, όταν το δίκαιο αυτό επιβάλλει την επίδοσή του σε τακτή προθεσμία, όπως συμβαίνει με το νέο άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ ως προς το

¹⁰⁴² Ι. Ρεβολίδης, Ο ασύνδετος εθνικός δικονομικός χρόνος, η πολύτιμη ευρωπαϊκή πυξίδα και η διαρκώς αυξανόμενη επιδεξιότητα του εθνικού δικαστή, Παρατηρήσεις στην ΠΠΘεσ 2162/2021, Αρμ 2021, 629 επ.

¹⁰⁴³ ΠΠΘεσ 681/2020, Αρμ 2021, 821, ΜΠΘεσ 9383/2019, Αρμ 2021, 824, ΜΠΘεσ 335/2019, Αρμ 2021, 826, ΜΠΘεσ 9154/2019, Αρμ 2021, 829, ΜΠΚατερ 303/2019, ΕλλΔνη 2019, 1691, ΜΠΘεσ 1852/2018, ΕΠολΔ 2018, 87.

¹⁰⁴⁴ Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή όταν το δίκαιο ενός κράτους μέλους απαιτεί μια πράξη να επιδοθεί ή να κοινοποιηθεί εντός τακτής προθεσμίας, λαμβάνεται υπόψη για τον αιτούντα η ημερομηνία που καθορίζεται από το δίκαιο του κράτους αυτού.

¹⁰⁴⁵ Α. Καλαντζή, σχόλιο στην ΜΠΑ 924/2021, Lex&Forum 2022, 713.

¹⁰⁴⁶ Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 148 ΚΠολΔ οι προθεσμίες που ορίζει ο νόμος ή ο δικαστής και αφορούν τη διαδικασία μπορούν να παραταθούν από τους διαδίκους, με συμφωνία αυτών, μόνο εφόσον συμφωνεί ο δικαστής ή από τον ίδιο τον δικαστή, ο οποίος σταθμίζει τις ειδικές κάθε φορά περιστάσεις. Η δυνατότητα αυτή δεν ισχύει για τις προθεσμίες των ενδίκων μέσων.

¹⁰⁴⁷ ΜΠΣπαρτ 191/2018, ΕΠολΔ 2018, 578.

¹⁰⁴⁸ Ν. Βόκας, Εισήγηση για την εφαρμογή του Ν. 4335/15 στην τακτική διαδικασία, Αρμ 2016, 15 επ.

¹⁰⁴⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 152 παρ. 1 ΚΠολΔ αν κάποιος διάδικος δεν μπόρεσε να τηρήσει κάποια προθεσμία εξαιτίας ανώτερης βίας ή δόλου του αντιδίκου του, έχει δικαίωμα να ζητήσει την επαναφορά των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση.

¹⁰⁵⁰ Α. Αλαπάντας, Ζητήματα από την επίδοση της αγωγής στο εξωτερικό με τη νέα τακτική διαδικασία, Σχόλιο στην ΠΠΘεσ 9536/2021, ΕλλΔνη 2022, 1140 επ.

¹⁰⁵¹ Π. Αρβανιτάκης σε Π. Αρβανιτάκη/Ε. Βασιλακάκη, Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007 (Κανονισμός Επιδόσεων), 2018, 132.

¹⁰⁵² ΕφΑθ 966/2022, ΝοΒ 2022, 1746, ΜΠΑ 924/2021, Lex&Forum 2022, 713.

δικόγραφο της αγωγής, αντλείται το συμπέρασμα ότι η αγωγή που επιδίδεται εμπρόθεσμα, ήτοι εντός της προθεσμίας των εξήντα (60) ημερών, στον αρμόδιο Εισαγγελέα κατά τα άρθρα 134 παρ. 1 και 136 ΚΠολΔ δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μη ασκηθείσα. Πρέπει όμως να σταθμίζεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αν έλαβε χώρα πραγματική επίδοση στον αλλοδαπό εναγόμενο έγκαιρα ώστε να μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα ακρόασης προβάλλοντας τους αμυντικούς ισχυρισμούς του¹⁰⁵³.¹⁰⁵⁴ Έτσι, αν δεν αποδεικνύεται ο χρόνος συντέλεσης της πραγματικής επίδοσης στην αλλοδαπή δε θεωρείται η αγωγή μη ασκηθείσα, αλλά απλά κηρύσσεται το απαράδεκτο της συζήτησής της, εφόσον δεν παρίστανται κανονικά οι διάδικοι, εάν, όμως, ο εναγόμενος παρίσταται κανονικά, αμύνεται επί της ουσίας της υπόθεσης και δεν παραπονιέται ότι οι όποιες παρατυπίες ως προς την πραγματική επίδοση της αγωγής του προξένησαν δικονομική βλάβη τότε το ημεδαπό δικαστήριο μπορεί να προχωρήσει σε κατ' αντιμωλία εκδίκαση της ουσίας της υπόθεσης¹⁰⁵⁵. Ως προς την αποτελεσματικότητα της λύσης αυτής έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις καθώς υπάρχει το ενδεχόμενο να αναγκάσει τον ενάγοντα να επαναφέρει την αγωγή του με κλήση για την οποία θα πρέπει να ακολουθήσει εκ νέου τη χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία της επίδοσης¹⁰⁵⁶.

Επί του θέματος αυτού εκδόθηκε η πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου υπ' αριθμόν 1181/2022 με την οποία αναιρέθηκε απόφαση πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου το οποίο έκρινε την αγωγή ως μη ασκηθείσα διότι δεν είχε λάβει χώρα πραγματική επίδοση στην αλλοδαπή εντός 60 ημερών. Το ανώτατο ακυρωτικό έκρινε ότι κατά το άρθρο 9 παρ. 1 και 2 του ίδιου ως άνω Κανονισμού, με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 8, η ημερομηνία της επίδοσης ή της κοινοποίησης μιας πράξης, βάσει του άρθρου 7, είναι η ημερομηνία κατά την οποία η πράξη επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους παραλαβής (παρ. 1). Όταν όμως, σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους, μια πράξη πρέπει να επιδοθεί ή να κοινοποιηθεί εντός τακτής προθεσμίας, λαμβάνεται υπόψη για τον αιτούντα η ημερομηνία που καθορίζεται από το δίκαιο του κράτους αυτού (παρ. 2). Σκοπός των άνω διατάξεων (παρ. 1 και 2) του άρθρου 9, είναι να καθορισθούν κριτήρια ως προς την ημερομηνία που λαμβάνεται υπόψη σχετικά με την επίδοση ή κοινοποίηση μιας πράξης, η οποία έχει νομικές συνέπειες (εκκρεμοδικία, έναρξη ή διακοπή παραγραφής), γι' αυτό είναι αναγκαίο να προσδιορίζεται σε ποια στιγμή παρήχθησαν. Έτσι, η παράγραφος 1 θεσπίζει την αρχή ότι η ημερομηνία της επίδοσης ή της κοινοποίησης είναι εκείνη, κατά την οποία πράγματι αυτή έγινε σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους παραλαβής και σκοπός της είναι να προστατευθούν τα δικαιώματα του παραλήπτη. Η παράγραφος 2 αντίθετα επιδιώκει την προστασία των δικαιωμάτων του αιτούντος (ενάγοντος), ο οποίος μπορεί να έχει συμφέρον να ενεργήσει εντός συγκεκριμένης προθεσμίας ή σε συγκεκριμένη ημερομηνία. Γι' αυτό κρίθηκε σκόπιμο, στην περίπτωση αυτή, να του επιτραπεί να υποστηρίξει τα δικαιώματά του στηριζόμενος σε μια ημερομηνία που ο ίδιος μπορεί να προσδιορίσει, αντί να εξαρτάται από ένα γεγονός (όπως είναι η επίδοση ή κοινοποίηση μιας πράξης σε άλλο κράτος μέλος), για το οποίο δεν έχει άμεση επιρροή, αφού αυτό μπορεί να λάβει χώρα μετά την καθορισμένη ημερομηνία λήξης. Έτσι, για τη συντέλεση της επιχειρούμενης επίδοσης, επί προπαρασκευαστικής προθεσμίας

¹⁰⁵³ Ι. Ρεβολίδης, Ο μακρύς δρόμος για τον συντονισμό του εθνικού και του υπερεθνικού δικονομικού χρόνου, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1181/2022, Αρμ 2022, 1969 επ.

¹⁰⁵⁴ Έχει κριθεί ότι ο χρόνος που μεσολάβησε από την πραγματική επίδοση της αγωγής στην εναγομένη (14/12/2017) μέχρι την εκπνοή της προθεσμίας κατάθεσης προτάσεων για όλους τους διαδίκους (16/2/2018) ήταν επαρκής, για να δοθεί η δυνατότητα στην εναγομένη να αμυνθεί κατά της αγωγής, η οποία άλλωστε κατέθεσε νομίμως και εμπροθέσμως προτάσεις, ΠΠΘεσ 844/2019, Αρμ 2021, 832.

¹⁰⁵⁵ ΠΠΘεσ 2162/2021, Αρμ 2021, 629.

¹⁰⁵⁶ Π. Γιαννόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΜΠΣπαρτ 191/2018, ΕΠολΔ 2018, 578 επ.

απαιτείται πραγματική περιέλευση του επιδοτέου εγγράφου στον παραλήπτη, ενώ, αντίθετα, επί προθεσμίας ενεργείας, αρκεί η πλασματική επίδοσή του στον Εισαγγελέα. Άλλωστε, και η διατύπωση «επίδοση ή κοινοποίηση εντός τακτής προθεσμίας» παραπέμπει ευθέως στην έννοια των προθεσμιών ενεργείας^{1057, 1058}. Ο νομοθέτης με το άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ θέλησε να υποχρεώσει τον ενάγοντα να ενεργήσει την επίδοση της αγωγής σε πολύ σύντομη προθεσμία μετά την κατάθεσή της, προκειμένου, αφενός μεν να τηρηθούν οι ανωτέρω προθεσμίες που θεσπίζει το άρθρο 237 ΚΠολΔ, αφετέρου δε να δοθεί επαρκής χρόνος στον εναγόμενο να απαντήσει. Ο ενάγων τηρεί την οριζόμενη στο άρθρο 215 παρ. 2 προθεσμία ενεργείας για εναγόμενο κάτοικο αλλοδαπής με την επίδοση της αγωγής στον αρμόδιο εισαγγελέα και εκπληρώνει τη σχετική υποχρέωσή του, αφού ο χρόνος της πραγματικής επίδοσης στον εναγόμενο εκφεύγει απολύτως από τη σφαίρα επιρροής του, γιατί εξαρτάται από σειρά ενεργειών άλλων αρμοδίων προσώπων για την έγκυρη διαβίβαση της αγωγής στη χώρα κατοικίας του εναγομένου και την έγκαιρη επίδοση σε αυτόν εντός της σύντομης προθεσμίας του άρθρου 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, ενέργειες τις οποίες δεν μπορεί κατά κανένα τρόπο να επηρεάσει. Με την επίδοση της αγωγής στον αρμόδιο εισαγγελέα ολοκληρώνεται η σύνθετη διαδικαστική πράξη της άσκησης της αγωγής, με την ενέργεια και των δύο επιμέρους διαδικαστικών πράξεων της κατάθεσης και της επίδοσης αυτής και οριοθετείται κατά τρόπο οριστικό και επίσημο το αντικείμενο της δίκης. Η αντίθετη εκδοχή ότι εντός της προθεσμίας των 60 ημερών πρέπει να γίνει και η πραγματική επίδοση της αγωγής στον κάτοικο αλλοδαπής εναγόμενο, ως προς μεν τον κάτοικο χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντίκειται στο προαναφερθέν αυξημένης τυπικής ισχύος άρθρο 9 παρ. 2 του Κανονισμού, το οποίο δεν μπορεί να καταργηθεί με κοινό νόμο και επιβάλλει να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία, που καθορίζεται από το δίκαιο της Ελλάδας, όπου πρέπει να διενεργηθεί η επίδοση εντός της τακτής προθεσμίας των 60 ημερών του άρθρου 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, ως προς δε τον κάτοικο χώρας που έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης, στην οποία δεν υπάρχει αντίστοιχη διάταξη με αυτή του άρθρου 9 παρ. 2 του Κανονισμού, έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα του, επίσης αυξημένης τυπικής ισχύος, άρθρου 15 της Σύμβασης, που επιβάλλει, κατά κανόνα, ως κύρωση την αναβολή της υπόθεσης, σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου, όταν δεν προκύπτει η εμπρόθεσμη πραγματική επίδοση της αγωγής σε αυτόν. Σε κάθε δε περίπτωση η ανωτέρω ερμηνευτική εκδοχή αντίκειται στο δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος και στο δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης του άρθρου 6 παρ. 1 της έχουσας επίσης την αυξημένη τυπική ισχύ του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), αφού κατά την στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων του ενάγοντος και του εναγομένου επιβάλλει στον ενάγοντα, ο οποίος δεν έχει απολύτως κανένα έλεγχο της διαδικασίας ολοκλήρωσης της επίδοσης μετά την επίδοση της αγωγής στον Εισαγγελέα, την υπέρμετρα επαχθή και συνεπώς δυσανάλογη κύρωση για σφάλματα ή ολιγορίες της αλλοδαπής αρχής, να θεωρηθεί η αγωγή του ως μη ασκηθείσα, εάν δε γίνει και η πραγματική επίδοση στην αλλοδαπή χώρα εντός της συντομότητας και συνήθως μη επαρκούς προθεσμίας των 60 ημερών από την κατάθεση της αγωγής, εμποδίζοντας έτσι την πρόσβασή του στο δικαστήριο, ενώ η προστασία του εναγομένου από την καθυστερημένη πραγματική επίδοση της αγωγής και την αδυναμία να καταθέσει εμπρόθεσμα προτάσεις μπορεί να επιτευχθεί με την αναβολή της

¹⁰⁵⁷ ΑΠ 1181/2022, ΑΠ 1405/2019, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰⁵⁸ Η προθεσμία δε του άρθρου 228 ΚΠολΔ είναι προπαρασκευαστική προθεσμία που έχει ως σκοπό να προλάβει να προετοιμαστεί ο διάδικος κατά του οποίου στρέφεται το ένδικο βοήθημα. Λειτουργεί και ως προθεσμία ενεργείας για τον διάδικο που επισπεύδει ο οποίος αν δε φροντίσει να τηρηθεί κινδυνεύει να κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση της υπόθεσης, κυρίως όμως είναι προπαρασκευαστική προθεσμία. Δ. Τσικρικάς, Η σημασία της επιδόσεως στο εξωτερικό για την εμπρόθεσμη άσκηση και για την εκδίκαση των ενδίκων βοηθημάτων, ΕφΑΔ 2013, 1064 επ.

υπόθεσης για σπουδαίο λόγο κατά το άρθρο 241 ΚΠολΔ. Επομένως, αφού η διάταξη του άρθρου 134 παρ. 1 ΚΠολΔ δεν έχει καταργηθεί και το άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, όπως και το συναφές άρθρο 238 παρ. 1 ΚΠολΔ, που αφορά στην προθεσμία επίδοσης των εκεί αναφερομένων εισαγωγικών δίκης δικογράφων (χωρίς όμως εκεί να προβλέπεται ως κύρωση της εμπρόθεσμης επίδοσης αυτών, ότι θεωρούνται ως μη ασκηθέντα) δεν προσδιορίζουν ρητά το απαιτούμενο είδος επίδοσης αυτών στον γνωστής διαμονής κάτοικο αλλοδαπής εναγόμενο, κατά τελολογική ερμηνεία των διατάξεων αυτών, που αποβλέπουν στην άμεση επίδοση των εισαγωγικών δίκης δικογράφων, ώστε να επιτευχθεί η έναρξη των προθεσμιών συζήτησης της νέας τακτικής διαδικασίας του άρθρου 237 ΚΠολΔ και η αποφυγή καθυστέρησης στην εκδίκαση των υποθέσεων και προκειμένου να αποφευχθεί η πρόσκρουση των διατάξεων αυτών στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 9 παρ. 2 του 1393/2007 Κανονισμού, 15 της Σύμβασης της Χάγης και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι ως επίδοση της αγωγής στο άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ και ως επίδοση των εκεί αναφερομένων εισαγωγικών της δίκης δικογράφων στο άρθρο 238 παρ. 1 ΚΠολΔ στον γνωστής διαμονής κάτοικο χώρας του εξωτερικού εναγόμενο, για την εφαρμογή των προθεσμιών ενεργείας του ενάγοντος, νοείται η πλασματική επίδοση στον αρμόδιο Εισαγγελέα, κατά το άρθρο 134 παρ. 1 ΚΠολΔ και όχι η πραγματική επίδοση στην κατοικία του εναγομένου στη χώρα διαμονής του¹⁰⁵⁹.

Από την παραπάνω απόφαση του Αρείου Πάγου συνάγεται το συμπέρασμα ότι εφόσον έλαβε χώρα πραγματική επίδοση στον εναγόμενο και αυτός κατέθεσε εμπροθέσμως από τον χρόνο πραγματικής επίδοσης προτάσεις θα δικαστεί αντιμωλία (εφόσον βέβαια κατέθεσε προτάσεις και ο ενάγων) ακόμη και εάν η πραγματική επίδοση της αγωγής έλαβε χώρα πέραν της προθεσμίας του άρθρου 215 παρ. 2 ΚΠολΔ. Αν όμως ο εναγόμενος ερημοδικεί και έλαβε χώρα πραγματική επίδοση της αγωγής πέραν της ως άνω προθεσμίας και προσκομίζεται η βεβαίωση περί πραγματικής επίδοσης τότε η συζήτηση πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη ενώ αν δεν προσκομίζεται η σχετική βεβαίωση πρέπει να αναβληθεί η υπόθεση κατ' άρθρο 241 ΚΠολΔ. Η περί δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 241 ΚΠολΔ θέση του ΑΠ συνδυάζεται με το άρθρο 22 παρ. 1 του Κανονισμού 1784/2020 (άρθρο 19 παρ. 1 του Κανονισμού 1393/2007) που ορίζει ότι εάν πρέπει να διαβιβαστεί εισαγωγικό δικόγραφο ή ισοδύναμο έγγραφο σε άλλο κράτος μέλος προς επίδοση ή κοινοποίηση βάσει του Κανονισμού αυτού και ο εναγόμενος δεν παρίσταται, δεν εκδίδεται απόφαση επί της ουσίας μέχρις ότου διαπιστωθεί ότι η επίδοση ή κοινοποίηση ή η παράδοση του δικογράφου ή ισοδύναμου εγγράφου έγιναν εγκαίρως, ώστε ο εναγόμενος να είναι σε θέση να αμυνθεί, και ότι: α) η πράξη επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε όπως ορίζει το δίκαιο του κράτους μέλους παραλαβής, προκειμένου για την επίδοση ή κοινοποίηση πράξεων στα πλαίσια διαδικασιών εντός του κράτους αυτού κατά προσώπων ευρισκομένων στο έδαφος του ή β) η πράξη επιδόθηκε πράγματι στον εναγόμενο ή στην κατοικία του με άλλη μέθοδο, προβλεπόμενη από τον Κανονισμό. Η εφαρμογή του 241 ΚΠολΔ δημιουργεί περαιτέρω προβληματισμό πάνω στο ζήτημα αυτό καθώς για την τακτική διαδικασία η διάταξη του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 237 παρ. 6 ΚΠολΔ ρητά απαγορεύει τη δυνατότητα αναβολής της υπόθεσης. Εξάλλου η αναβολή κατ' άρθρο 241 ΚΠολΔ¹⁰⁶⁰ δίνεται ύστερα από αίτημα του διαδίκου και καταβολή του σχετικού παραβόλου προφορικά από το πινάκιο και κατά το άρθρο 226 ΚΠολΔ η αναγραφή της υπόθεσης στο πινάκιο ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων. Μία λύση στο παραπάνω ζήτημα θα ήταν να

¹⁰⁵⁹ ΑΠ 1181/2022, ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰⁶⁰ Ίσως η θέση αυτή του ΑΠ να ανοίγει και την κερκόπορτα των αναβολών κατ' άρθρο 241 ΚΠολΔ στη νέα τακτική διαδικασία.

τροποποιηθεί η διάταξη ούτως ώστε να προβλέπει κατάθεση προτάσεων για τον εναγόμενο εντός 120 ημερών από την πραγματική επίδοση της αγωγής σε αυτόν¹⁰⁶¹. Πρακτικά θα μπορούσε το πρόβλημα να αντιμετωπιστεί και με την επιλογή της ταχυδρομικής επίδοσης με μετάφραση του δικογράφου στη γλώσσα του παραλήπτη¹⁰⁶², η οποία είναι ευκολότερη για εναγόμενο που κατοικεί ή έχει την έδρα του στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή και στο Ηνωμένο Βασίλειο για το οποίο όμως λόγω του Brexit θα έχει εφαρμογή η Σύμβαση της Χάγης καθώς μπορεί να λάβει χώρα σε χρονικό διάστημα μίας εβδομάδας εντός δηλαδή της προβλεπόμενης προθεσμίας των εξήντα ημερών¹⁰⁶³.

Καταλήγοντας, η πραγματική επίδοση αλλά και η μη αναγνώριση και μη κήρυξη της εκτελεστότητας αλλοδαπής ερήμην απόφασης για την οποία δε διαπιστώθηκε η έγκαιρη επίδοση στον εναγόμενο που δικάστηκε ερήμην του εισαγωγικού ή άλλου ισοδύναμου δικογράφου αποτελούν τις εγγυήσεις του θεμελιώδους δικαιώματος της εκατέρωθεν ακρόασης¹⁰⁶⁴.

---

¹⁰⁶¹ Π. Αρβανιτάκης, «But the King is naked» ή Η αντίθεση του συστήματος των προθεσμιών ενέργειας της νέας τακτικής διαδικασίας προς υπερνομοθετικές διατάξεις του Συντ., της ΕΣΔΑ και της ΕΕ, με την αυθεντία του ΑΠ, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1181/2022, Lex&Forum 2022, 695 επ.

¹⁰⁶² Ι. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, ο.π., 446.

¹⁰⁶³ Ι. Δεληκωστόπουλος, Τα essentialia των αλλαγών του Ν. 4842/2021 στην τακτική διαδικασία, στις ειδικές διαδικασίες και στα ασφαλιστικά μέτρα, ο.π., 131.

¹⁰⁶⁴ Ι. Δεληκωστόπουλος, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 514/2011, ΕλλΔνη 2012, 83 επ.

6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο στόχος του πρώτου μέρους της παρούσας διδακτορικής διατριβής ήταν να παρουσιαστεί το δογματικό θεμέλιο των διατάξεων της ερημοδικίας στην πολιτική δίκη που δεν είναι άλλο από το θεμελιώδες δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης που κατοχυρώνεται τόσο από το Σύνταγμα όσο και από διεθνή νομοθετήματα και να γίνει μια αναλυτική παρουσίαση των διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής δικονομίας σχετικά με την ερημοδικία στην τακτική, στις ειδικές διαδικασίες, την εκουσία, τα ασφαλιστικά μέτρα και τα ένδικα μέσα καθώς και τον ρόλο του δικαστή και των διαδίκων στην ερήμην δίκη. Τόσο στην ερήμην δίκη όσο και στην αντιμωλία η διαδικασία ξεκινά με πρωτοβουλία του ενάγοντος ή αιτούντος, ο οποίος έχει την υποχρέωση να ενημερώσει τον αντίδικό του για τη δίκη που ανοίγεται με την νομότυπη και εμπρόθεσμη επίδοση του δικογράφου της αγωγής ή της αίτησης. Στην πορεία της δίκης που ανοίγει με αυτόν τον τρόπο κάθε διάδικος που επισπεύδει τη διαδικασία έχει την ίδια υποχρέωση, να ενημερώσει δηλαδή τον αντίδικό του. Χωρίς την ενημέρωση αυτή δεν μπορεί να ασκηθεί το θεμελιώδες για την εσωτερική αλλά και την ευρωπαϊκή έννομη τάξη δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης αλλά και της δίκαιης δίκης. Γι' αυτό άλλωστε τόσο η εθνική δικονομική νομοθεσία όσο και οι ευρωπαϊκές περιλαμβάνουν παρόμοιες διατάξεις που προβλέπουν προθεσμίες και προϋποθέσεις για τη νομότυπη επίδοση των δικογράφων αλλά και ένδικα μέσα όπως αυτό της ανακοπής ερημοδικίας. Υπάρχουν βέβαια διαφοροποιήσεις τόσο μεταξύ των διαδικασιών σε επίπεδο εθνικό, όσο και μεταξύ των εννόμων τάξεων άλλων κρατών ως προς τις συνέπειες που υφίσταται ο διάδικος που ερημοδικεί νόμιμα. Παρά τις διαφορές αυτές που δεν αποτελούν τίποτα περισσότερο από μία τεχνική επιλογή του νομοθέτη, η αντίληψη του προβλήματος είναι κοινή και κινείται γύρω από τον άξονα του λελογισμένου περιορισμού των δικονομικών δυνατοτήτων του ερημοδικούντος διαδίκου προκειμένου να αποφεύγονται καταστάσεις κατάχρησης των σχετικών με την ερημοδικία δικαιωμάτων. Ως προς τις συνέπειες της ερημοδικίας όμως δεν ακολουθούν όλες οι έννομες τάξεις την ίδια αντίληψη για τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούν τη σιωπή του απόντος διαδίκου. Στην ελληνική πολιτική δικονομία στην τακτική διαδικασία και στις ειδικές εκτός των οικογενειακών και των εργατικών, όπως αυτές αναλύθηκαν παραπάνω, ισχύουν οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας με αποτέλεσμα ο ερημοδικών εναγόμενος να θεωρείται ότι ομολογεί την αγωγή, ενώ η αγωγή του ερημοδικούντος ενάγοντος να απορρίπτεται. Σε επίπεδο ενδίκων μέσων, οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας εφαρμόζονται στις περιπτώσεις της ερημοδικίας του εκκαλούντος και του αντεκκαλούντος, του ανακόπτοντος (στην ανακοπή ερημοδικίας) και του αιτούντος την αναψηλάφηση. Υπάρχουν άλλες όμως έννομες τάξεις που απαιτούν από τον δικαστή να ελέγξει το ουσία βάσιμο της αξίωσης και αρνούνται να θεωρήσουν την απουσία ως ομολογία αν και στην πράξη και οι δύο νομοθετικές επιλογές οδηγούν σε παρόμοια αποτελέσματα, καθώς και σε αυτή τη δεύτερη περίπτωση οι δικαστές δέχονται τις περισσότερες φορές τους ισχυρισμούς του παριστάμενου διαδίκου. Ωστόσο, αυτή η εννοιολογική διάκριση δεν πρέπει να υποτιμάται, διότι μπορεί κάλλιστα να οδηγήσει έναν δικαστή στο να αρνηθεί να κάνει δεκτή την αγωγή παρά την ερημοδικία του εναγομένου ή να αρνηθεί να απορρίψει την αγωγή παρά την ερημοδικία του ενάγοντος σε αντίθεση με έναν δικαστή που δεσμεύεται από τις επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας, ο οποίος και δεν έχει την ελευθερία να το πράξει. Η μία ή άλλη αντίληψη διαφέρουν ουσιαδώς και στο πεδίο της επιβεβλημένης από το άρθρο 93 παρ. 3 του Συντάγματος αιτιολόγησης της δικαστικής απόφασης. Στις έννομες τάξεις που προβλέπονται οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας η αιτιολογία της απόφασης είναι ελάχιστη γεγονός που επηρεάζει και την ταχύτητα έκδοσής της. Όταν όμως ο δικαστής παρά την ερημοδικία πρέπει να εξετάσει την

ουσία της διαφοράς η αιτιολόγηση της απόφασης είναι σίγουρα πιο εκτενής και αναλυτική και συνακόλουθα η απονομή της δικαιοσύνης όχι και τόσο ταχεία, ίσως όμως ορθότερη καθώς έχει βασιστεί στο εισφερθέν αποδεικτικό υλικό. Το σύστημα αυτό ακολούθησε για κάποια χρόνια και ο ελληνικός ΚΠολΔ, χωρίς όμως να καταφέρει να επιτύχει την προσδοκώμενη ισορροπία μεταξύ ταχείας απονομής της δικαιοσύνης και ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας¹⁰⁶⁵.

Στο πλαίσιο αυτού του πρώτου μέρους της παρούσας διατριβής καταλήγουμε στα παρακάτω σύντομα συμπεράσματα. Κρατούσα στη νομολογία άποψη για τον χαρακτηρισμό μίας απόφασης ως ερήμην εκδοθείσας είναι η δικονομική απουσία του διαδίκου και όχι το εάν η απόφαση στηρίζεται στις ειδικές συνέπειες της ερημοδικίας. Η αιτιολογική έκθεση όμως του Ν. 4842/2021 αναφέροντας ότι δεν νοείται ερήμην απόφαση επί του παραδεκτού παίρνει αποστάσεις από την κρατούσα άποψη προοικονομώντας ίσως μία μελλοντική στροφή της νομολογίας ως προς το ζήτημα αυτό. Προϋπόθεση της επέλευσης των επαχθών συνεπειών είναι η έρευνα του παραδεκτού και του νόμου βάσιμου της αγωγής και του παραδεκτού του ενδίκου μέσου και γι' αυτό τον λόγο η ερήμην απόφαση πρέπει να διαλαμβάνει αιτιολογημένη κρίση επ' αυτών είτε ερημοδικεί ο ενάγων είτε ο εναγόμενος όπως και όταν ερημοδικεί ο ασκών το ένδικο μέσο. Οι συνέπειες της ερημοδικίας του ενάγοντος και του εναγομένου απορρέουν από την αδυναμία ανταπόκρισης του ερημοδικούντος διαδίκου στο βάρος υποστήριξης της αγωγής, αν πρόκειται για τον ενάγοντα, ή στο βάρος άρνησης αυτής και προβολής των ενστάσεων, αν πρόκειται για τον εναγόμενο και γι' αυτό συνδέονται με το σύστημα της συζήτησης¹⁰⁶⁶. Μέσα, όμως, στην εξουσία του διαδίκου για προβολή πραγματικών γεγονότων εντάσσεται και η εξουσία του να μην τα προβάλλει και επομένως να τα διαθέτει δυνάμει των δικονομικών δυνατοτήτων που έχει μεταξύ των οποίων και αυτή της ερημοδικίας του. Ως εκ τούτου η ερημοδικία συνδέεται όχι μόνο με την αρχή της συζήτησης αλλά και με την αρχή της διάθεσης¹⁰⁶⁷. Οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας αφορούν την ουσία της υπόθεσης. Το δε σύστημα της συζήτησης εκφράζει τη δικονομική αντίληψη ότι δεν υπάρχει καλύτερος υπερασπιστής των συμφερόντων του διαδίκου από αυτόν τον ίδιο. Γι' αυτόν τον λόγο φέρει και την ευθύνη να προτείνει τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά χωρίς να αφήσει κενά. Ο δε δικαστής οφείλει να είναι αμερόληπτος και ουδέτερος, περιορίζοντας την κρίση του στους ισχυρισμούς που προτάθηκαν από τους διαδίκους μη δυνάμενος να λάβει υπόψη του και να διατάξει αποδείξεις για ισχυρισμούς που δεν προτάθηκαν από αυτούς¹⁰⁶⁸. Από τα πλάσματα ερημοδικίας στην πράξη προκύπτουν διάφορα ερμηνευτικά προβλήματα όπως αυτό της μερικής ερημοδικίας, το οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αξιοποίηση του άρθρου 261 ΚΠολΔ, ενώ ζητήματα δημιουργούνται και από την ερημοδικία συνεπεία μη καταβολής του δικαστικού ενσήμου οπότε δημιουργείται το ενδεχόμενο εν μέρει αντιμωλία και εν μέρει ερήμην απόφασης, κατακερματισμός που θα έπρεπε να αποφεύγεται διότι μπορεί να οδηγήσει σε αντιφατικές κρίσεις μέσα στην ίδια απόφαση, οπότε *de lege ferenda* θα ήταν καλύτερη η νομοθετική επιλογή της απόρριψης του αιτήματος για το οποίο προβλέπεται η υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου ως απαραδέκτου. Στην τακτική διαδικασία που η ερημοδικία κρίνεται από την εμπρόθεσμη ή μη κατάθεση προτάσεων και όχι από την παράσταση του διαδίκου στη συζήτηση της υπόθεσης θα ήταν ίσως συνεπέστερο το άρθρο 254 ΚΠολΔ να λάβει περιεχόμενο αντίστοιχο με εκείνο του ισχύοντος άρθρου 307 ΚΠολΔ σύμφωνα με το οποίο οι διάδικοι μπορούν να καταθέσουν συμπληρωματικές προτάσεις μόνο εφόσον είχαν παραστεί

¹⁰⁶⁵ V. Richard, *Le jugement par défaut dans l' espace judiciaire européen*, 2019, 560 επ.

¹⁰⁶⁶ Π. Κολοτούρος, *Η αναγνώριση της αγωγής*, ο.π., 314 επ.

¹⁰⁶⁷ Κ. Καλαβρός, *Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη*, ο.π., 26.

¹⁰⁶⁸ Κ. Κεραμεύς, *Αστικό δικονομικό δίκαιο γενικό μέρος*, ο.π., 159.

στην αρχική συζήτηση. Ύστερα από τις τροποποιήσεις του ΚΠολΔ με τον Ν. 4842/2021 κατέστη σαφές το ότι η έρευνα του παραδεκτού του ενδίκου μέσου προηγείται της απόρριψής του ως ανυποστήρικτου σε περίπτωση ερημοδικίας του ασκούντος αυτό είτε πρόκειται για την τακτική είτε για τις ειδικές διαδικασίες. Το δε άρθρο 548 ΚΠολΔ για τη διαδικασία της κατ' αναψηλάφηση δίκης χρήζει επανεξέτασης ώστε να συμπεριληφθούν και οι διατάξεις 524 παρ. 1 εδ. β επ. έως 534 στις εφαρμοστέες στη δίκη επί του εν λόγω ενδίκου μέσου. Ένα τελευταίο ζήτημα που θα πρέπει να επανεξεταστεί είναι η δυνατότητα παράστασης με δήλωση στη συζήτηση έφεσης κατ' ερήμην πρωτοβάθμιας απόφασης της τακτικής ή των περιουσιακών διαφορών, εφόσον η αρχή της προφορικότητας έχει καμφθεί γι' αυτές της διαδικασίες ήδη από τον πρώτο βαθμό.

Στόχος του δεύτερου μέρους της διατριβής είναι να παρουσιαστεί η ερημοδικία ιδωμένη από την πλευρά του ευρωπαϊκού δικαίου. Στο επίπεδο αυτό έχουν γίνει πολλά βήματα προκειμένου να επιτευχθεί η δύσκολη ισορροπία ανάμεσα στο δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας και στο δικαίωμα ακρόασης του εναγομένου με την καθοριστική συμβολή της νομολογίας του Δικαστηρίου. Η *lex fori* είναι αυτή που καθορίζει πότε ο διάδικος ερημοδικεί, ποιες είναι οι συνέπειες της ερημοδικίας του και οι προϋποθέσεις άσκησης ανακοπής ερημοδικίας. Κατά το ευρωπαϊκό δίκαιο κατά τρόπο ενιαίο επιτρέπεται η έκδοση ερήμην απόφασης κατά του απόντος διαδίκου αν το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή άλλο ισοδύναμο του κοινοποιήθηκε εγκαίρως και με τρόπο που να του επιτρέπει να προετοιμάσει την υπεράσπισή του όπως και αναστέλλεται η διαδικασία εφόσον δε διαπιστώνεται ότι ο εναγόμενος ήταν σε θέση να παραλάβει το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο εντός της αναγκαίας για την άμυνά του προθεσμίας ή ότι καταβλήθηκε κάθε επιμέλεια για τον σκοπό αυτό¹⁰⁶⁹. Το ευρωπαϊκό δίκαιο αποσκοπεί στην ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων μεταξύ των οποίων και οι ερήμην καθώς και στην απλούστευση των σχετικών διαδικασιών, εντούτοις ο στόχος αυτός δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί με την κατά οποιονδήποτε τρόπο αποδυνάμωση των δικαιωμάτων της υπεράσπισης¹⁰⁷⁰. Η ερημοδικία δεν πρέπει να συνιστά φραγμό για την αναγνώριση και εκτέλεση της απόφασης στην ημεδαπή, η οποία ελέγχεται πια από υπερεθνικούς κανόνες που αποσκοπούν πρωτίστως στην εξασφάλιση της κυκλοφορίας των δικαστικών αποφάσεων στον ευρωπαϊκό δικαστικό χώρο. Για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι σημαντικό ο εναγόμενος να υπερασπιστεί τον εαυτό του στην διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου έκδοσης της απόφασης, μόλις ενημερωθεί, για μπορέσει να ασκήσει τα δικαιώματά του, γι' αυτό και ξεχωριστή σημασία έχουν οι κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου που αφορούν την επίδοση των δικογράφων. Εθνικοί και ευρωπαϊκοί κανόνες έχουν κινηθεί σε μία αυστηρότερη κατεύθυνση προκειμένου αφενός να εξασφαλιστεί το δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης και αφετέρου να αποτρέψουν τον κακόπιστο εναγόμενο από παρελκυστικούς ελιγμούς. Η πιο χαρακτηριστική κίνηση προς την κατεύθυνση αυτή είναι η κατάργηση του *exequatur* για ορισμένες αποφάσεις, που αφορά και αποφάσεις που εκδίδονται ερήμην. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στην άρση των συννοριακών εμποδίων για την ικανοποίηση των αξιώσεων του δανειστή και, ταυτόχρονα, στην άρση της προστασίας που προσέφερε το όριο αυτό στον εναγόμενο. Η εναρμόνιση των εσωτερικών δικονομικών δικαίων των κρατών μελών ίσως βοηθούσε ακόμη περισσότερο στην επιδιωκόμενη διασυννοριακή κυκλοφορία των ερήμην αποφάσεων υπό την διασφάλιση βέβαια του δικαιώματος ακρόασης¹⁰⁷¹. Η εναρμόνιση αυτή θα πρέπει να αφορά τους τρόπους επίδοσης, την έναρξη των προθεσμιών και τους λόγους αναστολής

¹⁰⁶⁹ Π. Γέσιου/Φαλτσή, Η ερήμην δίκη και η εκτέλεση των ερήμην αποφάσεων στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, Δίκη 1993, 138 επ.

¹⁰⁷⁰ ΔΕΚ 11/6/1985, Leon Emile Gaston Carlos Debaecker, Berthe Plouvier κατά Cornells Gerrit Bouwman, C-49/84.

¹⁰⁷¹ V. Richard, *Le jugement par défaut dans l' espace judiciaire européen*, ο.π., 561 επ.

ή διακοπής τους καθώς και τα ένδικα μέσα που έχει στη διάθεσή του ο διάδικος και τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσει τόσο για να παραστεί προσηκόντως στο δικαστήριο όσο και για να ασκήσει ένδικα μέσα κατά της απόφασης που εκδόθηκε ερήμην του. Η καλύτερη ενημέρωση θα του επιτρέψει να κατανοήσει τι αναμένεται από αυτόν και τους κινδύνους που διατρέχει αν δεν εμφανιστεί και θα είναι σε θέση να κάνει την επιλογή του με τεκμηριωμένο τρόπο, γεγονός που θα συμβάλει στην πραγματικότητα στην αποτροπή της αθέτησης των υποχρεώσεών του. Λαμβάνοντας υπόψη την αυτόνομη ερμηνεία των Κανονισμών αλλά και τη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών, όπου δεν υπάρχει ευρωπαϊκή δικονομική ρύθμιση, εφαρμόζεται καταρχήν η *lex fori*. Ακόμη όμως και σε περίπτωση έλλειψης ρύθμισης οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες παραμερίζονται αν δε διασφαλίζουν επαρκώς την πλήρη και αποτελεσματική εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτό, οπότε η εθνική διάταξη δεν εφαρμόζεται¹⁰⁷². Αυτή η επιχειρούμενη διαδικαστική προσέγγιση ως προς το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που πυροδοτεί αλλαγές στα εθνικά δικονομικά δίκαια αυξάνει την ασφάλεια δικαίου σε επίπεδο διασυνοριακό και ενισχύει την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς¹⁰⁷³.

Οι πολίτες, από την άλλη πλευρά, έχουν χάσει την εμπιστοσύνη τους στο δικαστικό σύστημα και σε αυτό καταλυτικό ρόλο έχει παίξει το πρόβλημα της συσσώρευσης των υποθέσεων και η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης. Αξίζουν, όμως, αποτελεσματική και ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, λαμβάνοντας υπόψη και το κόστος πρόσβασης σε αυτή. Το υφιστάμενο δικαστικό σύστημα πρέπει να αμφισβητήσει τον εαυτό του, να αναμετρηθεί με τις αξίες και τα θεμέλιά του και να εναρμονιστεί με την κοινωνία που έχει εξελιχθεί και διεθνοποιηθεί. Η ερημοδικία κατά κανόνα αποτελεί επιλογή ενός εκ των διαδίκων, ο οποίος αν και κλήθηκε κανονικά, να εμφανιστεί ενώπιον του δικαστηρίου για να αναπτύξει τα μέσα υπεράσπισής του απέχει από τη διαδικασία. Ο ερημοδικών όμως διάδικος είναι υπερπροστατευμένος έναντι του αντιδίκου δανειστή του που διαβλέπει ότι η εκτέλεση της απαίτησής του αναπόφευκτα θα καθυστερήσει¹⁰⁷⁴. Είναι πολύ σημαντικό για τη λειτουργία του δικαστικού συστήματος το σύνολο αυτό των κανόνων, που αποσκοπεί στον σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης, να μην χρησιμοποιείται ως στρατηγική επιβράδυνσης ενός κακόπιστου διαδίκου ούτε όμως και να αξιοποιείται η ερημοδικία ως μία διαδικασία που μπορεί να εφοδιάσει με εκτελεστό τίτλο έναν διάδικο του οποίου η αγωγή να είναι ουσία αβάσιμη¹⁰⁷⁵. Είναι σαφές ότι η πλειονότητα των περιπτώσεων ερημοδικίας είναι καταστάσεις στις οποίες ο εναγόμενος στην πραγματικότητα δεν έχει καμία αντίρρηση για την αξίωση που εγείρεται εναντίον του και γι' αυτό τον λόγο προτιμά να μην δαπανήσει χρόνο και χρήμα σε έναν δικαστικό αγώνα την έκβαση του οποίου γνωρίζει. Επίσης, γνωρίζει ότι σε μεταγενέστερο στάδιο θα έχει τη δυνατότητα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται βέβαια το γεγονός ότι υπάρχουν και εκείνες οι περιπτώσεις στις οποίες η ερημοδικία του διαδίκου είναι αποτέλεσμα ανώτερης βίας ή και μη κλήτευσης του. Ενόψει των ανωτέρω, οι επαχθείς συνέπειες της ερημοδικίας, οι οποίες μάλιστα έχουν επεκταθεί και σε αρκετές από τις ειδικές διαδικασίες σε συνδυασμό με την αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας αποτελούν νομοθετικές επιλογές που κινούνται στην κατεύθυνση της επιτάχυνσης της δικαιοσύνης και του περιορισμού των παρελκύσεων, πάντα όμως με σεβασμό στο θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης που διασφαλίζεται διά της υποχρέωσης του δικαστηρίου να ελέγχει την κλήτευση του απόντος διαδίκου και διά των ενδίκων

¹⁰⁷² Π. Αρβανιτάκης, *Lex fori και lex europensis*, *Lex&Forum* 2021, 318.

¹⁰⁷³ M. Tulibacka/M.Sanz/R. Blomeyer, *Common minimum standards of civil procedure*, 2016, 91 επ.

¹⁰⁷⁴ G. Haas, *La procédure par défaut et l'opposition*, *Notions générales et contradictions*, 2012, 3.

¹⁰⁷⁵ G. De Leval, *Éléments de procédure civile*, 2005, 170.

μέσων της ανακοπής ερημοδικίας και της έφεσης κατά ερήμην απόφασης κατ' άρθρο 528 ΚΠολΔ, η οποία λειτουργεί ως υποκατάστατο της αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ancel B.*, The Brussels I Regulation: Comment, Yearbook of Private International Law, 2001
- Baumgärtel G.*, Το σχέδιον της ελληνικής πολιτικής δικονομίας και η μεταρρύθμιση της γερμανικής δικονομίας, NoB 1967, 105
- Chainais C./Ferrand Fr./Mayer L./Guinchard S.*, Procédure civile, Droit commun et spécial du procès civil, MARD et arbitrage, 2020
- Clark D./Ansary T.*, Introduction to the law of the United States, 1992
- De Leval G.*, Eléments de procédure civile, 2005
- Desdevises Y.*, Carence des parties: Jugements par défaut, Jugements réputés contradictoires, Opposition, 2003
- Gascon Inchausti F.*, Service of proceedings on the defendant as a safeguard of fairness in civil proceedings: in search of minimum standards from EU legislation and European case-law, 2017
- Haas G.*, La procédure par défaut et l'opposition, Notions générales et contradictions, 2012
- Harrison A.*, The law of Athens Procedure, 1986
- Heron J./Le Bars Th.*, Droit judiciaire privé, 2012
- Kramer X.*, Abolition of exequatur under Brussels I Regulation: affecting and protecting human rights in European judicial area, Netherlands International Privaatrecht, 2011, 633
- Magnus U./Mankowski P.*, Brussels Ibis Regulation on Jurisdiction and Recognition in Matrimonial Matters, 2011
- Neocleous A.*, Introduction to Cyprus Law, 2000
- Richard V.*, Le jugement par défaut dans l' espace judiciaire européen, 2019, 560 επ
- Robbers G.*, An introduction to German Law, 2003
- Sime S.*, A practical approach to civil procedure, 2020
- Sladic J.*, The remedies and recourses in European civil procedure after the intended abolition of the exequatur, 2013
- Storskrubb E.*, Civil Procedure and EU law: A Policy Area Uncovered, 2008
- Tulibacka M./Sanz M./Blomeyer R.*, Common minimum standards of civil procedure, 2016
- Villey M.*, «De la dialectique comme art de dialogue et sur ses relations au droit», Archives de Philosophie du Droit 1982, 270
- Αλαπάντας Α.*, Ζητήματα απάτης στο πολιτικό δικαστήριο (μετά τον Ν. 4335/2015 και με αναφορά στην πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου), ΕλλΔνη 2020, 995
- Αλαπάντας Α.*, Ζητήματα από την επίδοση της αγωγής στο εξωτερικό με τη νέα τακτική διαδικασία, Σχόλιο στην ΠΠΘεσ 9536/2021, ΕλλΔνη 2022, 1140
- Αλικάκος Π.*, Ειδικά ζητήματα της έφεσης, <https://www.esdi>.
- Άνθιμος Α.*, Αίτηση άρνησης εκτέλεσης κατά τον Κανονισμό 1215/2012 - Τα πρώτα νομολογιακά δείγματα στην Ελλάδα, Αρμ 2022, 1714
- Άνθιμος Α.*, Αναγνώριση και εκτέλεση ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων, 2002
- Άνθιμος Α.*, Ζητήματα μετάβασης από τον Κανονισμό 44/2001 στον Κανονισμό 1215/2012 στο πεδίο της εκτέλεσης, Αρμ 2018, 895
- Άνθιμος Α.*, Σχόλιο στην ΜΠΘεσ 2630/2011, Αρμ 2014, 1171
- Άνθιμος Α.*, Τροποποιήσεις στο κεφάλαιο για την αναγνώριση και εκτέλεση, Αρμ 2013, 2079
- Απαλαγάκη Χ.*, Οι τροποποιήσεις του Ν. 4335/2015 στο δίκαιο των ένδικων μέσων, Αρμ 2019, 665

Απαλλαγάκη Χ., Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 2915/2001, Αρμ 2001, 1458

Απαλλαγάκη Χ., Το δικαίωμα ακρόασης των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 1989

Απαλλαγάκη Χ./Σταματόπουλος Σ., Ο νέος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο μετά τους Ν. 4842 και Ν. 4855/2021, 2022

Αρβανιτάκης Π., «But the King is naked» ή Η αντίθεση του συστήματος των προθεσμιών ενέργειας της νέας τακτικής διαδικασίας προς υπερνομοθετικές διατάξεις του Συντ., της ΕΣΔΑ και της ΕΕ, με την αυθεντία του ΑΠ, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1181/2022, Lex&Forum 2022, 695

Αρβανιτάκης Π., Lex fori και lex europensis, Lex&Forum 2021, 315

Αρβανιτάκης Π./Βασιλακάκης Ε./Γιαννόπουλος Π., Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 (Κανονισμός Βρυξέλλες Ια), 2016

Αρβανιτάκης Π./Βασιλακάκης Ε., Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012-Κανονισμός Βρυξέλλες Ια, 2020

Αρβανιτάκης Π./Βασιλακάκης Ε., Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007 (Κανονισμός Επιδόσεων), 2018

Αρβανιτάκης Π./Βασιλακάκης Ε., Κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 (Κανονισμός Μικροδιαφορών), 2019

Αρβανιτάκης Π., Διασυνοριακές επιδόσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) 1348/2000 του Συμβουλίου, Αρμ 2001, 1729

Αρβανιτάκης Π., Ζητήματα αναγνώρισης ερήμην αλλοδαπών αποφάσεων διαζυγίου και επιμέλειας τέκνων (1. Μέσα επιδόσεις και κατοχύρωση δικαιώματος υπερασπίσεως, 2. Επίδραση ημεδαπής τελεσίδικης απόφασης επί αιτήσεως κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης περί διεθνούς απαγωγής τέκνων στο ζήτημα της επιμέλειας), Γνωμοδότηση, Αρμ 1999, 617

Αρβανιτάκης Π., Η ερημοδικία στις δίκες για την εξυγίανση και την ειδική εκκαθάριση προβληματικών επιχειρήσεων, ΧρΙΔ 2005, 484

Αρβανιτάκης Π., Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης απόφασης κατά τον ΚΠολΔ, 2001

Αρβανιτάκης Π., Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005

Αρβανιτάκης Π., Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 2081/2003, Αρμ 2004, 114

Αρβανιτάκης Π., Σχόλιο στην ΠΠΦλωρ 16/2012, ΕΠολΔ 2012, 72

Αρβανιτάκης Π., Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, 1995

Ασημακοπούλου Ε., Η δημόσια τάξη ως μέτρο ελέγχου των αποφάσεων κατά το ενωσιακό δίκαιο, ιδίως κατά τη νομολογία του ΔΕΕ, Προς μία «ευρωπαϊκή δημόσια τάξη», Αρμ 2018, 192

Ασημακοπούλου Ε., Η σύγχρονη φυσιογνωμία της συζητητικής αρχής, 2017

Βαθρακοκοίλης Α., Ερημοδικία και καταχρηστικοί όροι συναλλαγής, Σημείωση στη ΔΕΕ της 4/6/2020, C-495/19, Kancelaria Medius SA κατά RN, ΕλλΔνη 2020, 1215

Βαθρακοκοίλης Α./Πλαγάκος Γ., Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, 2020

Βαθρακοκοίλης Β., ΚΠολΔ Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση κατ' άρθρο, 1994

Βαλμαντώνης Γ., Επίδοση της αγωγής στο εξωτερικό κατά την τακτική διαδικασία, Σχόλιο στη ΜΠΚατερ 303/2019, ΕλλΔνη 2019, 1691

Βαλμαντώνης Γ., Σχόλιο στην ΜονΕφΠατρ 98/2019, ΕλλΔνη 2020, 159

Βαλμαντώνης Ι., Σχόλιο στην ΜονΕφΠατρ 98/2019, ΕλλΔνη 2020, 159

Βασιλακάκης Ε., Η παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο κατ' άρθρο 46 ΚΠολΔ, ΝοΒ 2017, 808

Βερβεσός Ν., Έννοια και περιεχόμενο του άρθρου 528 ΚΠολΔ, Δίκη 1977, 77

Βερβεσός Ν., Η ερημοδικία εν ταις ειδικαίς διαδικασίαις, Δίκη 1974, 545

Βερβεσός Ν., Τινά περί του επιτρεπτού της ασκήσεως εφέσεως κατ' ερήμην αποφάσεων εκ μέρους του αντιμωλία δικασθέντος διαδίκου (ενάγοντος), Δίκη 1977, 616

Βερνάρδος Α., Πολιτική Δικονομία, 1972
Βόκας Ν., Εισήγηση για την εφαρμογή του Ν. 4335/15 στην τακτική διαδικασία, Αρμ 2016, 15
Γέροντας Α., Επιτομή Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου, 2020
Γέσιου-Φαλτσή Π., Αναγκαστική εκτέλεση, Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση ΙΙΙ, 2006
Γέσιου-Φαλτσή Π., Η ερήμην δίκη και η εκτέλεση των ερήμην αποφάσεων στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, Δίκη 1993, 138
Γέσιου-Φαλτσή Π., Η δικονομική έννομη τάξη, 2009
Γέσιου-Φαλτσή Π., Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1970, 1998
Γεωργιάδης Α., Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 1997
Γεωργίου Κ., Ασφαλιστικά Μέτρα, 2015
Γεωργίου Κ., Έρευνα κλήσεως ερημοδικούντος εναγομένου, Δίκη 1981, 21
Γιαννόπουλος Π., Η δικηγορική αμοιβή κατά τον νέο Κώδικα Δικηγόρων (Ν. 4194/2013) και η δικονομική προστασία της, 2016
Γιαννόπουλος Π., Κανονισμός (ΕΚ) 861/2007 για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών: σημεία επαφής και απόκλισης με το εθνικό δίκαιο, ΕΠολΔ 2009, 743
Γιαννόπουλος Π., Οι ειδικές διαδικασίες του ΚΠολΔ μετά τον Ν. 4335/2015, ΕΠολΔ 2015, 453
Γιαννόπουλος Π., Οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4842/2021 στις ειδικές διαδικασίες, τα ασφαλιστικά μέτρα και την εκούσια δικαιοδοσία, ΕλλΔνη 2022, 33
Γιαννόπουλος Π., Οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4842/2021 στις ειδικές διαδικασίες, τα ασφαλιστικά μέτρα και την εκούσια δικαιοδοσία, ΕλλΔνη 2022, 33
Γιαννόπουλος Π., Παρατηρήσεις στην ΜΠΣπαρτ 191/2018, ΕΠολΔ 2018, 578
Γιαννόπουλος Π., Σημείωμα στην ΕφΘεσ 431/2009, ΕΠολΔ 2009, 525
Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα, 1991
Δαγτόγλου Π., Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, 2014
Δεληκωστόπουλος Ι., Δικαιοδοσία και εκτέλεση επί διασυνοριακών ευρωπαϊκών οικογενειακών διαφορών, 2023
Δεληκωστόπουλος Ι., Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2022
Δεληκωστόπουλος Ι., Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2011
Δεληκωστόπουλος Ι., Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, 2009
Δεληκωστόπουλος Ι., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 322/2015-(επίδοση δικογράφου σε νομικό πρόσωπο), ΔΕΕ 2015, 631
Δεληκωστόπουλος Ι., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 514/2011, ΕλλΔνη 2012, 83
Δεληκωστόπουλος Ι., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 685/2010, ΕλλΔνη 2013, 400
Δεληκωστόπουλος Ι., Παρατηρήσεις στην ΜΠΑ 10504/2017, ΕΠολΔ 2017, 529
Δεληκωστόπουλος Ι., Παρατηρήσεις στην ΜΠΑ 3692/2019, ΕΠολΔ 2019, 75
Δεληκωστόπουλος Ι., Σημείωμα στην ΜΠΚαλ 117/2016, ΕΠολΔ 2016, 439
Δεληκωστόπουλος Ι., Σχόλιο στη ΑΠ 1572/2013, ΕλλΔνη 2014, 67
Δεληκωστόπουλος Ι., Σχόλιο στην ΠΠΑ 2892/2019, ΕλλΔνη 2020, 811
Δεληκωστόπουλος Ι., Τα essentialia των αλλαγών του Ν. 4842/2021 στην τακτική διαδικασία, στις ειδικές διαδικασίες και στα ασφαλιστικά μέτρα, ΕΠολΔ 2022
Δεληκωστόπουλος Ι., Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, 2021
Δεληκωστόπουλος Σ.-Σινανιώτης Α., Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, 1969
Δελής Γ., Το δίκαιο των μικροδιαφορών, 2022

Δέλλιος Γ., Γενικοί Όροι Συναλλαγών, 2013
Δέσπης Ι., Δίκη ερήμην εφεσιβλήτου, ΝοΒ 1977, 1055
Δημαρέλλης Κ., Θεμελιώδεις αρχές του πειθαρχικού δικαίου, 2016
Διαμαντόπουλος Γ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίνεσθαι, 2019
Διαμαντόπουλος Γ., Ερανησμοί & Ανταποδόσεις Θέμιδος, 2021
Δούκα Α., Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης, 2021
Δραγατσίκη Σ., Η έφεση κατ' ερήμην εκδιδόμενων αποφάσεων με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1015/2005, Αρμ 2007, 1298
Ηλιακόπουλος Η., Τα προβλήματα από την κατάργηση του θεσμού της ανατιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, ΝοΒ 1995, 168
Ηλιοπούλου-Στράγγα Τ., Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων, 2018
Θεοδωράκης Γ., Ερημοδικία ενάγοντα για μη καταβολή δικαστικού ενσήμου, Δίκη 1985, 49
Θεοδωρόπουλος Π., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 1986
Θεοδωρόπουλος Π., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, με τον εισαγωγικό αυτού νόμου και με τις τροποποιήσεις των μέχρι τέλους 1987, 1988
Κακαβούλης Κ./Κουμουλέντζος Ν., Η νέα Ποινική Δικονομία με μια ματιά, 2022
Καλαβρός Κ., Αιτήσεις και Ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2013
Καλαβρός Κ., Διάλογοι με τη νομολογία, 2018
Καλαβρός Κ., Διεθνής Εμπορική Διαιτησία, 2019
Καλαβρός Κ., Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 2021
Καλαβρός Κ., Η κατάργηση του συστήματος της μονομερούς συζήτησης και η επαναφορά των τεκμηρίων της ερημοδικίας, ΝοΒ 2011, 2038
Καλαβρός Κ., Πολιτική Δικονομία, 2016
Καλαβρός Κ., Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, 2006
Καλαντζή Α., Σχόλιο στην ΜΠΑ 924/2021, Lex&Forum 2022, 713
Καμπουράκη Ε., Μέσα προσβολής ερήμην αποφάσεων εις τας ειδικάς διαδικασίας, Δίκη 1977, 742
Καράκωστα Β., Συζήτηση για την υπερνομοθετική θεμελίωση του δικαιώματος ασκήσεως, εάν και ποίων, ενδίκων μέσων. (Με αφορμή την απόφαση 27/2002 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου), ΔΕΕ 2003, 1160
Καράκωστας Κ., Παρατηρήσεις στη ΔΕφαθ 1108/1996, Δίκη 1997, 473
Καραμανώλης Ε., Τινά περί του άρθρου 271 παρ. 3 ΚΠολΔ (τεκμήριον ομολογίας ερήμην εναγομένου), Αρμ 1988, 527
Καραμέρος Σ., Το νόμιμο τεκμήριο ως νομοτεχνικό μέσο της ελληνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, 2020
Καργάδος Π., Η προσβολή της ερήμην αποφάσεως (κατά την τακτικήν διαδικασίαν), Δίκη 1977, 693
Καστανίδης Α., Κρίσιμος χρόνος συνδρομής του εννόμου συμφέροντος στην έκκλητη δίκη: Ιδίως η προβληματική της επικουρικής εφέσεως, Αρμ 2015, 561
Κατηφόρης Ν., Εξουσίες του δικαστηρίου και των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 2020
Κατηφόρης Ν., Το επεκτατικό αποτέλεσμα της εφέσεως, 2012
Κατράς Ι., Αστικές και Νέες Εμπορικές Μισθώσεις, 2019
Κατράς Ι., Αστικές και Νέες Εμπορικές Μισθώσεις, 2020
Κατράς Ι., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 2021
Κατράς Ι., Οι ειδικές διαδικασίες μετά τον Ν. 4842/2021, ΕλλΔνη 2022, 101

Κατράς Ι., Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 36/2019, Παράσταση με δήλωση σε έφεση που δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2019, 498

Κατράς Ι., Παρατηρήσεις στις ΜονΕφΑθ 454/2022 & ΜονΕφΑθ 423/2022, Παράσταση Δικηγόρου με δήλωση σε έφεση που δικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2022, 1767

Κατράς Ι., Σημείωση στην ΠΠΒολ 1007/2017, Ερημοδικία διαδίκου στα ασφαλιστικά μέτρα, ΕλλΔνη 2017, 1765

Κατράς Ι., Σημείωση, Εκτέλεση ερήμην απόφασης επί μικροδιαφοράς επί των ΕιρΠατρ 18/2020, Ειρ 47/2020, ΕλλΔνη 2020, 1471

Κατράς Ι., Σχόλιο στην ΕφΘεσ 2734/2018, ΕλλΔνη 2021, 117

Κατράς Ι., Σχόλιο στην ΜΠΘεσ 3537/2013, ΕλλΔνη 2013, 822

Κεραμεύς Κ., Αστικό δικονομικό δίκαιο γενικό μέρος, 1986

Κεραμεύς Κ., Αστικό δικονομικό δίκαιο Ι, 1983

Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./Νίκας Ν., ΕρμΚΠολΔ Συμπλήρωμα, 2003

Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./Νίκας Ν., ΕρμΚΠολΔ, 2000

Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./Νίκας Ν., ΕρμΚΠολΔ, 2020

Κιουπτσίδου Ε., Αναστολή προσωρινής εκτελεστότητας, Αρμ 2007, 653

Κιουπτσίδου Ε., Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 (του Συμβουλίου της ΕΚ) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 2005, 653 *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη Ε.*, Η απόφαση κήρυξης της πτώχευσης – Σχέδιο αναδιοργάνωσης, σε Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Δικονομικά ζητήματα του πτωχευτικού δικαίου, 2012

Κιτσικόπουλος Α., Πολιτική Δικονομία, 1938

Κιτσικόπουλος Α., Πολιτική Δικονομία, 1946

Κιτσικόπουλος Α., Πολιτική Δικονομία, 1948

Κλαμαρής Ν./Κουσούλης Σ./Πανταζόπουλος Σ., Πολιτική Δικονομία, 2016, 2022

Κλαμαρής Ν., Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, 1989

Κλάμπας Η., Δευτεροβάθμια μονομελή δικαστήρια και δικαστικό ένσημο στις αναγνωριστικές αγωγές, ο μύθος της επιτάχυνσης και του εξορθολογισμού της δικαιοσύνης (Ν. 3994/2011), ΠειρΝομ 2011, 370

Κολοτούρος Π., Η αναγνώριση της αγωγής, 2021

Κολοτούρος Π., Ένδικα μέσα και βοηθήματα κατά τον ΚΠολΔ, 2013

Κολοτούρος Π., Περί του επιτρεπτού της παραστάσεως διαδίκου με δήλωσιν κατά την συζήτησιν εφέσεως, λειτουργούσης ως υποκατάστατον αναιτιολογήτου ανακοπής ερημοδικίας -άρθρα 242 Π, 524 Π, 528 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2021, 648

Κολοτούρος Π., Συστήματα ανακοπής και εκπτώσεις ερημοδικίας, 1992

Κονδύλης Δ., Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2007

Κουλούρης Ν., Κυπριακή πολιτική δικονομία, 2017

Κούρτης Β., Οι υποχρεώσεις διατροφής στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, 2022

Κουσούλης Σ., Δίκαιο της διαιτησίας, 2006

Κουτνατζής Σ.-Ι., Η συνταγματοποίηση του δικονομικού δικαίου, 2019

Κουτσούκος Ν., Η προσεπίκληση του δικονομικού εγγυητή, 1999

Κουτσούκου Γ., Έννομες συνέπειες των αποφάσεων του δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί προδικαστικής παραπομπής, 2020

Κράνης Δ., Αποκλίσεις των ειδικών διαδικασιών έναντι της τακτικής καθώς και αναμεταξύ τους, *ΕλλΔνη* 2006, 357

Κράνης Δ., Εκκλητές αποφάσεις και η αρχή *ne bis in idem*-νομολογιακά πορίσματα, *ΕλλΔνη*, 2009, 973

Κρασάς Σ., Παρατηρήσεις στις ΑΠ 251/2020 και ΑΠ 1000/2020, *ΝοΒ* 2021, 1457

Κρητικός Α., Αποζημίωση από Αυτοκινητικά Ατυχήματα, 2019

Κυριτσάκης Δ., Σημείωση στην ΕφΑθ 8660/1992, *ΕλλΔνη* 1994, 1608

Κώνστα Ε., Ανακλύποντα ζητήματα διαχρονικού δικαίου στην κατ' έφεση δίκη μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4335/2015, *ΝοΒ* 2017, 50

Κωνσταντινίδης Ν., Διαδικασία εκδίκασης ανακοπής κατά της εκτέλεσης (933 ΚΠολΔ) - Ερημοδικία διαδίκων και ένδικα μέσα κατά της απόφασης, *Αρμ* 2018, 1056

Κωστάκος Π./Νικολόπουλος Γ., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Συλλογή Νομολογίας, 1984

Λαζαράτος Π., Νόμιμη παράσταση του διαδίκου και ανακοπή ερημοδικίας στη διοικητική δίκη με αφορμή την ΣτΕ 1201/1993, *Δίκη* 1996, 578

Λαζαρίδης Γ., Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων διατροφής στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, 2021

Λανταβού Ε., Η συλλογική αγωγή, 201

Λέκκας Γ., Η επιμέλεια του παιδιού κατά τον Αστικό Κώδικα, 2021

Λεοντής Ν., Ειδικές διαδικασίες κατά τον ΚΠολΔ, 2018

Λεπίδα Μ./Παπαδόπουλος Α., Η αντιμετώπιση των υποχρεώσεων διατροφής στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Οικογενειακού Διεθνούς Δικαίου, *ΕφΑΔΠολΔ* 2019, 407

Μαθιουδάκης Ι., Η αίτηση επανασυζήτησης της υπόθεσης (άρθρο 27 παρ. 5 ΠΔ 18/1989) στο πλαίσιο της αρχής της ισότιμης εκατέρωθεν ακροάσεως των διαδίκων στην ακυρωτική δίκη, *ΔιΔικ* 2009, 326

Μάινας Π., Σημείωση στην ΠΠΠειρ 104/1965, *ΝοΒ* 1966, 157

Μακρίδου Κ., Αξιολόγηση των ρυθμίσεων του πρόσφατου Ν. 4842/2021 για την τακτική και τις ειδικές διαδικασίες, *ΕλλΔνη* 2022, 8

Μακρίδου Κ., Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009

Μακρίδου Κ., Ειδικές διαδικασίες, 2017

Μακρίδου Κ., Μελέτες αστικού δικονομικού και διεθνούς δικονομικού δικαίου, 2010

Μακρίδου Κ., Οι θεσμοί του «Preclusion» και του «Res Judicata» στο αγγλοαμερικανικό και στο ελληνικό δίκαιο, *Αρμ* 2013, 213

Μακρίδου Κ., Οι πρόσφατες δικονομικές τροποποιήσεις της διαδικασίας των πιστωτικών τίτλων (άρθρο 6 παρ. 12 Ν. 2479/1997), *Αρμ* 1998, 286

Μακρίδου Κ., Προβλήματα από την άσκηση της ανταγωγής με τις προτάσεις, *ΕλλΔνη* 1991, 1203

Μακρίδου Κ., Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, 2000

Μακρίδου Κ./Απαλαγάκη Χ./Διαμαντόπουλος Γ., Πολιτική Δικονομία, 2016

Μακρίδου Κ., Τακτική Διαδικασία στα Πρωτοβάθμια Δικαστήρια, 2019

Μανιτάκης Α., Η διπλή νομική φύση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, *Δίκη* 1982, 638

Μανιτάκης Α., Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας, 1994

Μανιώτης Δ., Οι αρχές του δικαίου αποδείξεως στην πολιτική δίκη, 2013

Μαντζουράνης Ι., Οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές υπό επαναξιολόγηση, 2019

Μαργαρίτης Α., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2012

Μαργαρίτης Α., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2011

Μαργαρίτης Α., Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2020
Μαργαρίτης Μ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία Νομολογία, 2020
Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2018, 2012
Μαριδάκης Γ., Η εκτέλεση αλλοδαπών αποφάσεων, 1970
Μαρκουλάκης Μ., Η επανάληψη της συζήτησης κατά το άρθρο 307 ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 2023, 9
Ματθίας Σ., Ανακοπή ερημοδικίας και έφεση κατά των ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2207/1994, Μελετήματα ιδιωτικού δικαίου, 1997, 37, ΕλλΔνη 1995, 11
Ματθίας Σ., Οι πρόσφατες δικονομικές τροποποιήσεις (Ν. 2145/1993), ΕλλΔνη 1993, 975 επ
Μητσόπουλος Γ., Η έννοια της «προσωρινής ρυθμίσεως καταστάσεως» ως μορφής ασφαλιστικού μέτρου, ΕλλΔνη 2002, 1233
Μητσόπουλος Γ., Η θέση του δικονομικού εγγυητού κατ' άρθρα 274 και 277 ΚΠολΔ, Δίκη 1974, 647
Μητσόπουλος Γ., Το πρόβλημα της έννοιας του δικαικού πλάσματος, Αρμ 1994, 6
Μηχιώτης Δ., Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, 2018
Μηχιώτης Δ., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 28/2015, ΕΠολΔ 2015, 195
Μιχαηλίδου Χ., Η άμυνα κατά της εκτέλεσης, 2017
Μούζουρα Σ., Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις στο Δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης με τον Ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 2016, 982
Μούζουρα Σ., σχόλιο στην ΑΠ 28/2015, ΕλλΔνη 2016, 1090
Μουζουράκης Σ., Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1201/1993, ΔιΔικ 1994, 567
Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016
Μπάρμπας Ν., Στοιχεία Δημοσιονομικού Δικαίου, 2022
Μπέης Κ., <http://www.kostasbeys.gr> - συγγραφικό έργο - πολιτική δικονομία - ερμηνεία των άρθρων
Μπέης Κ., Ένδικα μέσα και ανακοπές, 1983
Μπέης Κ., Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968
Μπέης Κ., Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου, 1999
Μπέης Κ., Παρατηρήσεις στην ΜΠΘεσ 45732/2007, Δίκη 2008, 419
Μπέης Κ., Παρατηρήσεις στην ΠΠΩαν 159/1973, Δίκη 1974, 233
Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία, 1973
Μπόμπορας Α., Περί του ξένου πνεύματος της ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας του 1834 και του νέου σχεδίου, ΝοΒ 1967, 184
Μπότσαρης Κ., Η ερημοδικία επί ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής (επ' ευκαιρία της υπ' αριθμόν 4070/1975 απόφασης του Εφετείου Αθηνών, Αρμ 1976, 316), Δίκη 1978, 322
Νίκας Ν., Δίκαιο αναγκαστικής εκτέλεσης, 2017
Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2016, 2018
Νίκας Ν., Νομικές Μελέτες, 1999
Νίκας Ν., Ο νέος ευρωπαϊκός Κανονισμός 2020/1784 για τις διασυνοριακές επιδόσεις, ΝοΒ 2021, 46
Νίκας Ν., Πολιτική δικονομία, 2005, 2007, 2021, 2022
Νίκας Ν./Σαχπεκίδου Ε., Ευρωπαϊκή Πολιτική Δικονομία, 2016
Νικολάου Ν., Αλήθεια και ψεύδος στην πολιτική δίκη. Σκέψεις σε σχέση με τα όρια ποινικοποίησης των αστικών διαφορών, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, 2016

Νικόπουλος Β., Ζητήματα ερημοδικίας στις ειδικές διαδικασίες-δογματικοί προβληματισμοί και νομοθετικές κατευθύνσεις, *Δίκη* 1999, 800

Οικονομόπουλος Τ., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 1969

Οικονόμου Κ., Η δικονομική αξιολόγηση του ενδίκου μέσου της εφέσεως, <https://www.esdi.gr>

Οικονόμου Κ., Ομοδικία και Συμμετοχή Τρίτων στην Πολιτική Δίκη, 2018

Παϊσίδου Ν., Τα δικαστικά τεκμήρια στην πολιτική δικονομία, 1991

Παμπούκης Χ., Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 2020

Παμπούκης Χ., Η Σύμβαση των Βρυξελλών και οι Κανονισμοί Βρυξέλλες I και Ia, 2017

Πανταζόπουλος Α., Η δίκη λογοδοσίας και ομάδας αντικειμένων, 2018

Πανταζόπουλος Σ., Αναγκαστική Εκτέλεση, 2022

Πανταζόπουλος Σ., Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, 2022, 2020

Πανταζόπουλος Σ., Η ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, 2016, 2019

Πανταζόπουλος Σ., Η προσεπίκληση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995

Πανταζόπουλος Σ., Η τριτανακοπή κατά τον ΚΠολΔ, 1989

Πανταζόπουλος Σ., Ο νέος Ν. 2915/2001 και ο τροποποιητικός αυτού Ν. 3043/2002, De lege ferenda προτάσεις για την αποτελεσματική και ταχεία απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης, *ΕλλΔνη* 2003, 73

Πανταζόπουλος Σ., Ο νόμος 4842/2021 «ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και λοιπές επείγουσες διατάξεις», *ΕλλΔνη* 2022, 13

Πανταζόπουλος Σ., Οι νομοθετικές τροποποιήσεις του Ν. 4335/2025 στη διαδικασία έκδοσης διαταγής πληρωμής και στη δίκη της εναντίον της ανακοπής, *ΕφΑΔ* 2016, 13 επ

Πανταζόπουλος Σ., Οι τροποποιήσεις του ΚΠολΔ στα ένδικα μέσα, στις ειδικές διαδικασίες και στο γενικό μέρος της αναγκαστικής εκτέλεσης βάσει του Ν. 4335/2015, *ΕΠολΔ* 2015, 266

Πανταζόπουλος Σ., Παρατηρήσεις στην ΕφΠατρ 68/2020, Η έννοια της παρεμπίπτουσας τριτανακοπής, *ΕλλΔνη* 2020, 1096

Πανταζόπουλος Σ., Παρατηρήσεις στην ΕφΠειρ 229/2015, Δικονομική μεταχείριση της ανακοπής ερημοδικίας, όταν ο ανακόπτων δεν εμφανιστεί στη συζήτησή της, *ΕλλΔνη* 2016, 459

Πανταζόπουλος Σ., Παρατηρήσεις στην ΠΠΘεσ 9908/2019, *ΕλλΔνη* 2020, 1713

Πανταζόπουλος Σ., Παρατηρήσεις στις ΠΠΘεσ 634/2020 και ΜΠΘεσ 10148/2021, η ερημοδικία του αιτούντος ή του καθ' ου η αίτηση, στη δίκη των ασφαλιστικών μέτρων, *ΕλλΔνη* 2022, 1463 επ.

Πανταζόπουλος Σ., Πρόσθετοι λόγοι ανακοπής, 2015

Πανταζόπουλος Σ., Σχέσεις ποινικής και πολιτικής δίκης. Ιδίως το τεκμήριο αθωότητας και η πολιτική δίκη, *ΕλλΔνη* 2019, 1300

Πανταζόπουλος Σ., Σχόλιο στην ΜΠΣερ 84/2014, *ΕλλΔνη* 2014, 902

Παπαδάκης Χ., Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα, 2017

Παπαδόπουλος Α., Σημείωμα σε ΑΠ 1288/2017, *ΕΠολΔ* 2017, 671

Παπαδοπούλου Α., Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής στην Αναγκαστική Εκτέλεση, 2016

Παπακωνσταντίνου Κ., Η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως στο αττικό δίκαιο, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου*, 38

Παραβαντής Κ., Το πρόβλημα του ουσιαστικού δεδικασμένου επί ερημοδικίας του ενάγοντος και τελεσιδικίας εις δίκας δημόσιας τάξεως, *ΝοΒ* 1969, 1275

Πάτκας-Τσαπέκος Α., Ζητήματα από τον Κανονισμό 1215/2012: Η κατάργηση του exequatur και το δικαίωμα άμυνας του καθ' ου, *Αρμ* 2015, 1839

Πελεκάνος Α., Το δίκαιο και η απονομή του στην αρχαία Αθήνα, 2020

Πινακίδης Γ., Η συνταγματική οργάνωση της Διοικητικής Δικαιοδοσίας και οι συνέπειές της στη Διοικητική Δίκη, 2020

Πίψου Α., Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας κατά τον κανονισμό 2201/2003, Αρμ 2005, 164

Πίψου Α., Δικαστική διανομή, 2006

Πλεύρη Α., Περί της υποχρέωσης καταβολής δικαστικού ενσήμου σε χρηματικά αποτιμητές αναγνωριστικές αγωγές ενώπιον Πολυμελούς Πρωτοδικείου μετά τον Ν. 4640/2019, Επιθεώρηση Ακινήτων 2022, 20

Πλεύρη Α., Παρατηρήσεις στην ΠΠΑ 5146/2007, ΕφΑΔΠολΔ 2008, 1103

Πλεύρη Α., Σημείωση στην ΠΠΘεσ 634/2020, Η ερημοδικία του αιτούντος ασφαλιστικού μέτρου συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησής του, ΕλλΔνη 2022, 1461

Πλιάκος Α., Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018

Ποδηματά Ε., Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση σε Τιμητικό τόμο για την Καθηγήτρια Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, 2016

Ποδηματά Ε., Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση - Γενικό διαδικαστικό πλαίσιο και ειδικές παρατηρήσεις στις διατάξεις των νέων άρθρων 592-613 ΚΠολΔ (όπως ισχύουν μετά τον Ν. 4335/2015), ΧρΙΔ 2015, 649

Ποδηματά Ε., Η ερημοδικία και τα τακτικά ένδικα μέσα επί ερήμην αποφάσεων μετά τον Ν. 2915/2001, ΕλλΔνη 2002, 16

Ποδηματά Ε., Καθήκον καθοδήγησης (άρθρο 227 ΚΠολΔ) στην τακτική διαδικασία – Τυποκρατική ερμηνεία δικονομικών κανόνων και παραβίαση του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, ΕΠολΔ 2021, 305

Ποδηματά Ε., Μελέτες Ιστορίας, Μεθοδολογίας και Δογματικής του Δικονομικού Δικαίου, 2019

Πρεβεδούρου Ε., Η κατάργηση της διοικητικής δίκης, 2012

Πρεβεδούρου Ε., Σχόλιο στη ΔΕΕ της 5/11/2014, C-166/2013, Sophie Mukarubega κατά Préfet de police, Préfet de la Seine-Saint-Denis, ΔιΔικ 2015, 150

Ράμμος Γ., Εγχειρίδιον αστικού δικονομικού δικαίου, 1978, 1980

Ράμμος Γ., Η παράβασις της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως επί ερημοδικίας ως λόγος αναιρέσεως κατά τον ΚΠολΔ, Δίκη 1970, 132

Ράμμος Γ., Το σχέδιον της πολιτικής δικονομίας, οι δικασταί, οι δικηγόροι και οι διάδικοι εν αυτώ, Εφημερίς των Ελλήνων Νομικών, 1937, 242

Ρεβολίδης Ι., Ο ασύνδετος εθνικός δικονομικός χρόνος, η πολύτιμη ευρωπαϊκή πυξίδα και η διαρκώς αυξανόμενη επιδεξιότητα του εθνικού δικαστή, Παρατηρήσεις στην ΠΠΘεσ 2162/2021, Αρμ 2021, 629

Ρεβολίδης Ι., Ο μακρύς δρόμος για τον συντονισμό του εθνικού και του υπερεθνικού δικονομικού χρόνου, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1181/2022, Αρμ 2022, 1969

Ρεβολίδης Ι., Σχόλιο στη ΜονΕφΔωδ 158/2019, Αρμ 2019, 733

Ρεβολίδης Ι., Σχόλιο στην ΕιρΛαμ 19/2021, Αρμ 2021, 2051

Ρεβολίδης Ι., Σχόλιο στην ΕφΔωδ 50/2022, Αρμ 2022, 607

Ρεντούλης Π., Η ανακοπή ερημοδικίας στο γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο, Δίκη 2005, 889

Ρεντούλης Π., Σύντομη ιστορική επισκόπηση του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου (μια προσπάθεια καταδείξεως της ιστορικής του συνέχειας), Δίκη 2005, 290

Ρήγος Γ., Σημείωση στην ΕφΑθ 14063/1988, ΕλλΔνη 1991, 1003

Ρίκος Ε., Ζητήματα της ερήμην κατ' έφεσιν δίκης και της εφέσεως κατ' ερήμην απόφασης, ΕλλΔνη 183, 897

Ροζάκης Κ., Παρατηρήσεις στην ΜΠΣπαρτ 114/1987, Δίκη 1987, 496

Σαμουήλ Σ., Η έφεση κατά τον ΚΠολΔ, 2009

Σαρμάς Ι./Κοντιάδης Ξ./Ανθόπουλος Χ., ΕΣΔΑ, 2021

Σεβαστίδης Χαρ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2021

Σεβαστίδης Χρ., Οι ειδικές διαδικασίες στον νέο ΚΠολΔ (Ν. 4335/2015), ΕλλΔνη 2016, 73

Σημαιοφορίδου Κ., Παρατηρήσεις στην ΔΕΕ υπόθ. C-495/19, απόφ. της 4/6/2020 (Η σημασία του δικονομικού δικαίου προστασίας του καταναλωτή - Ειδικά το ζήτημα του αυτεπάγγελτου ελέγχου του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών που περιλαμβάνονται σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές), ΕφΑΔΠολΔ 2021, 1400

Σκουρής Β., Αμοιβαία Εμπιστοσύνη και Αναγνώριση ως βασικοί πυλώνες του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, Lex&Forum 2022, 7

Σκουρής Β., Συνθήκη της Λισσαβώνας, 2020

Σοφιαλίδης Α., Η έκδοση και η προσβολή ερήμην αποφάσεων (Κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1348/2000 του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2000 «περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές .ή εμπορικές υποθέσεις»), Αρμ 2001, 1744

Σταματόπουλος Σ., Κανονισμός (ΕΚ) 4/2009: η εξέλιξη του ευρωπαϊκού δικονομικού δικαίου στα θέματα διατροφής, 2009

Στεργιούλα Α., Σχόλιο στην ΜΠΑ 1172/2021, ΕλλΔνη 2022, 290

Στεφανάκης Κ., Τεκμήριο αθωότητας με αφορμή την υπ' αριθμόν 4/2020 απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ, ΝοΒ 2020, 1768

Συλίκος Γ., Ερήμην του κατηγορουμένου δίκη για κακούργημα. Δικαιοκρατικός Παραλογισμός. Ή πώς ο Έλληνας νομοθέτης πέτυχε το χειρόν του χείριστου, Πράξη & Λόγος του Ποινικού Δικαίου, 2012, 441

Τζουνάκου Ε., Η ευρωπαϊκή διαταγή δέσμευσης λογαριασμού κατά τον Κανονισμό 655/2014, 2021

Τζουνάκου Ε., Υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων μετά τον Ν. 4335/2015, ΝοΒ 2017, 1001

Τιμαγένης Γ., Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση, ΕΠολΔ 2014, 215

Τριανταφυλλίδη Χ., Η άσκηση και συζήτηση της αγωγής κατά την τακτική διαδικασία με βάση τον νέο ΚΠολΔ, ΕφΑΔ 2015, 973

Τριανταφύλλου Ν., Σύνθετες δίκες κατά τον ΚΠολΔ, ιδίως στις αυτοκινητικές διαφορές, ΕλλΔνη 2022, 171

Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου Φ., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1028/2009, ΕΠολΔ 2010, 51

Τσαντίνης Σ., Διεθνής Δικαιοδοσία & Αναγνώριση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές (Καν. 2201/2003), 2008

Τσαντίνης Σ./Χατζηιωάννου Β., Διαδικασία εκδίκασης της ανακοπής κατά της αρνητικής δήλωσης τρίτου (986 ΚΠολΔ) μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 4335/2015, Γνωμοδότηση, ΕλλΔνη 2018, 699

Τσαχιρίδης Σ., Σχόλιο στην ΜονΕφΑθ 3931/2020, Συνέπειες από την ερημοδικία του εκκαλούντος (που δικάστηκε ερήμην και στον πρώτο βαθμό) στις εργατικές διαφορές, ΝοΒ 2020, 280

Τσικρικάς Δ., Η σημασία της επιδόσεως στο εξωτερικό για την εμπρόθεσμη άσκηση και για την εκδίκαση των ενδίκων βοηθημάτων, ΕφΑΔ 2013, 1064

Τσικρικάς Δ. σε Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Ασφαλιστικών Μέτρων, 2013

Τσικρικάς Δ., Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996

Τσιώρα Ε., Εφαρμογή του Ν. 4335/2015 στην τακτική και τις ειδικές διαδικασίες - ζητήματα διαχρονικού δικαίου – επισκόπηση νομολογίας, Αρμ 2018, 1615

Φινοκαλιώτης Κ., Φορολογικό δίκαιο, 2014

Φουντεδάκη Κ., Οι υποθέσεις γονικής μέριμνας στον νέο κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, 2004

Φραγκίστας Χ./Γέσιου-Φαλτσή Π., Αναγκαστική εκτέλεση, 1978

Φραγκουδάκη Ε., Η οριστική απόφαση ως τίτλος εγγραφής προσημείωσης υποθήκης και επιβολής συντηρητικής κατάσχεσης μετά την τροποποίηση του άρθρου ΚΠολΔ με τον Ν. 4335/2015, ΝοΒ 2019, 13

Χαμηλοθώρης Ι., Ασφαλιστικά Μέτρα, 2010

Χατζηϊωάννου Β., Αυτοδύναμα ασφαλιστικά μέτρα, 2022

Χατζηϊωάννου Β., Επίκαιρα ζητήματα της ανακοπής ερημοδικίας, ΝοΒ 2013, 1426

Χατζηϊωάννου Β., Η δίκη της πτώχευσης και των προληπτικών μέτρων της, 2016

Χατζηϊωάννου Β., Σημείωμα στην ΠΠΑ 424/2017, Απόρριψη αγωγής παρά την ερημοδικία εναγομένου (271 ΚΠολΔ), έννοια ερήμην απόφασης, ΝοΒ 2017, 1099

Χατζηϊωάννου Κ., Η ανάκληση των αποφάσεων του Αρείου Πάγου (Μέρος Α), ΠοινΔικ, 2013, 767

Χριστιανός Β., Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010

Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2023

8 ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΔ	Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αριθ.	Αριθμός
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
ΑχαΝ	Αχαϊκή Νομολογία
ΒΔ	Βασιλικό Διάταγμα
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων Εταιριών
ΔΕφΑθ	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
ΔιΔικ	Διοικητική Δίκη
εδ.	Εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου
ΕΕργΔ	Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου
ΕιρΑθ	Ειρηνοδικείο Αθηνών
ΕιρΑχαρν	Ειρηνοδικείο Αχαρνών
ΕιρΘασ	Ειρηνοδικείο Θάσου
ΕιρΛαμ	Ειρηνοδικείο Λαμίας
ΕιρΠατρ	Ειρηνοδικείο Πάτρας
ΕιρΡοδ	Ειρηνοδικείο Ρόδου
ΕιρΧαν	Ειρηνοδικείο Χανίων
ΕιρΧαλανδρ	Ειρηνοδικείο Χαλανδρίου
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
επ.	Επόμενα
ΕΠολΔ	Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου
ΕφΑΔΠολΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΩδ	Εφετείο Δωδεκανήσων
ΕφΘρακ	Εφετείο Θράκης
ΕφΛαμ	Εφετείο Λαμίας
ΕφΛαρ	ΕφΛαρ
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
κτλ	και τα λοιπά
ΜονΕφΑιγ	Μονομελές Εφετείο Αιγαίου
ΜονΕφΠατρ	Μονομελές Εφετείο Πατρών
ΜονΕφΠειρ	Μονομελές Εφετείο Πειραιά
ΜΠΑ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠΑγρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αγρινίου
ΜΠΒολ	Μονομελές Πρωτοδικείο Βόλου

ΜΠΓρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Γρεβενών
ΜΠΔραμ	Μονομελές Πρωτοδικείο Δράμας
ΜΠΗλ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ηλείας
ΜΠΘηβ	Μονομελές Πρωτοδικείο Θήβας
ΜΠΘεσ	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜΠΚαλ	Μονομελές Πρωτοδικείο Καλαμάτας
ΜΠΚαστ	Μονομελές Πρωτοδικείο Καστοριάς
ΜΠΚερκ	Μονομελές Πρωτοδικείο Κέρκυρας
ΜΠΚεφ	Μονομελές Πρωτοδικείο Κεφαλλονιάς
ΜΠΚυπ	Μονομελές Πρωτοδικείο Κυπαρισσίας
ΜΠΛαμ	Μονομελές Πρωτοδικείο Λαμίας
ΜΠΛαρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Λάρισας
ΜΠΜεσ	Μονομελές Πρωτοδικείο Μεσολογγίου
ΜΠΠειρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΜΠΡοδ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ρόδου
ΜΠΣερ	Μονομελές Πρωτοδικείο Σερρών
ΜΠΣπαρτ	Μονομελές Πρωτοδικείο Σπάρτης
ΜΠΤρικ	Μονομελές Πρωτοδικείο Τρικάλων
ΜΠΧαν	Μονομελές Πρωτοδικείο Χανίων
ΜΠΧίου	Μονομελές Πρωτοδικείο Χίου
ΜΠΧαλκ	Μονομελές Πρωτοδικείο Χαλκίδας
Ν.	Νόμος
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια του Αρείου Πάγου
ΟΛΕΛΣυ	Ολομέλεια Ελεγκτικού Συνεδρίου
ΟΛΣτΕ	Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας
παρ.	Παράγραφος
ΠειρΝομ	Πειραιϊκή Νομολογία
περ.	Περίπτωση
ποιν	Ποινικό
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά
ΠΠΑ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠΑμαλ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αμαλιάδας
ΠΠΒολ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Βόλου
ΠΠΔραμ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Δράμας
ΠΠΘεσ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΠΠΙωαν	Πολυμελές Πρωτοδικείο Ιωαννίνων
ΠΠΚεφ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Κεφαλονιάς
ΠΠΛαρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Λάρισας
ΠΠΠειρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΠΠΠυργ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πύργου
ΠΠΡεθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Ρεθύμνου

ΠΠΣυρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου
ΠΠΦλωρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Φλώρινας
πρβλ	Παράβαλε
πχ	παραδείγματος χάριν
συμβ	Συμβούλιο
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΤΠ	Τεχνολογία Πληροφοριών
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

9 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Exequatur	191, 192, 217
Ex parte	50, 193, 195, 200
Αγγλική δικονομία	49 επ.
Αγωγή	53 επ, 63 επ.
Αγωγή ακύρωσης διαιτητικής απόφασης	169 επ.
Αίτηση ακύρωσης απόφασης	43
Αίτηση ακύρωσης διαδικασίας	43
Αίτηση ανάκλησης	25, 114 επ, 195, 200
Αιτιολογία	34, 59, 179 επ, 215
Αλλοδαπότητα	184, 204, 209
Αμερικανική δικονομία	50, 51
Αναβολή	15, 26, 39, 41, 43, 54, 56, 61, 66, 88, 94, 114, 134, 154, 165, 174, 192, 212
Αναγκαία ομοδικία	53, 58, 60, 74, 76, 80, 92, 102, 109, 134, 161, 172
Αναγκαστική εκτέλεση	106 επ.
Αναγνώριση	182, 185, 188, 196, 199, 217
Αναγνωριστική αγωγή	69
Αναθεωρητική επιτροπή	123
Αναίρεση	34, 38, 43, 59, 71, 76, 78, 80, 131, 145, 155, 158 επ, 172, 179, 182, 205
Αναιτιολόγητη ανακοπή	29, 70, 98, 124 επ, 141 επ, 204
Ανακοπή	100 επ.
Ανακοπή ερημοδικίας	121 επ.
Ανακοπή κατά διαταγής απόδοσης μισθίου	106
Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής	102 επ.
Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής οφειλόμενου μισθού	106
Ανακοπή κατά πίνακα κατάταξης	108 επ.
Ανακριτικό σύστημα	22, 30 επ, 45 επ.
Αναστολή εκτέλεσης	112, 117, 118, 152 επ.
Ανασυζήτηση	86 επ.
Αναψηλάφηση	155 επ.
Ανταγωγή	20, 63, 68, 74 επ, 193
Ανυποστήρικτη έφεση	98, 129 επ, 152
Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο	41

Ανώτερη βία	24 επ, 43, 50, 70, 90, 121, 125, 138, 145, 166, 200, 202 επ, 218 173
Απαλλοτριώση	58, 60, 76, 100, 136, 159, 162
Απλή ομοδικία	62
Αποκλεισμός ερημοδικίας	54, 57 επ, 60, 74, 193, 196 επ.
Αρμοδιότητα	24
Αρχή συγκέντρωσης	22, 29, 59
Αρχή συζήτησης	185, 188 επ, 196, 201, 204, 206 επ.
Αστικές υποθέσεις	109 επ, 137, 172, 175, 195
Ασφαλιστικά μέτρα	15
Αττικό δίκαιο	17, 29, 122
Αυστριακή δικονομία	116 επ.
Αυτοδύναμα ασφαλιστικά μέτρα	100
Αυτοκίνητα	30, 59, 84, 167
Βάρος απόδειξης	220
Βιβλιογραφία	16, 28, 47 επ, 122
Γαλλική δικονομία	188
Γενικό δικαστήριο	28, 48, 122
Γερμανική δικονομία	196
Γονική μέριμνα	56, 157
Γραμμάτιο προείσπραξης	50, 57, 65, 71, 79, 81, 93, 99, 109, 112, 147, 178 επ.
Δεδικασμένο	29, 89, 158, 161, 165, 173 επ.
Δήλωση	168 επ.
Διαιτησία	92 επ.
Διανομή	66, 68, 97, 199 επ.
Διατροφή	204 επ.
Διεθνής Σύμβαση της Χάγης	27, 180, 185, 187, 198
Δίκαιη δίκη	22, 115, 132, 164, 186
Δικαίωμα ακρόασης	23, 144, 185, 188, 192, 199
Δικαίωμα υπεράσπισης	187
Δικαστήριο	97, 181
Δικαστικά έξοδα	66, 71, 152, 167, 180
Δικαστικό ένσημο	15
Δίκη έρημος	84, 133, 163
Δίκη παραπομπής	81
Δικονομικός εγγυητής	

Διοικητική δίκη	37 επ.
Έγκληση	26
ΕΔΔΑ	27
Ειδικές διαδικασίες	94 επ.
Εκατέρωθεν ακρόαση	15, 22, 28, 122, 164, 177, 187, 204, 215
Έκθεση επίδοσης	54, 205
Εκουσία δικαιοδοσία	118, 137, 172, 177
Εκτέλεση	106, 182, 185, 188 επ.
Ελεγκτικό Συνέδριο	40
Εμπορικές υποθέσεις	185, 188, 189, 191, 201, 204, 206
Ένδικα μέσα	24, 43, 70, 108, 111, 121
Ένσταση	30, 57, 61, 149, 182
Επανάληψη συζήτησης	84 επ.
Επαχθείς συνέπειες	17, 20 επ, 29, 46, 85, 92, 95, 97 επ, 100, 103, 105, 111, 125, 136, 142, 150, 182, 204, 215, 218
Επίδοση	204, 206
Επικουρική έφεση	70, 146
Εργατικές διαφορές	98, 137
Ερήμην απόφαση	33, 131, 140, 144, 152, 161, 178
Ερημοδικία	32
Ερημοδικία αναίρεση	159
Ερημοδικία ανακόπτοντος	100, 104, 106, 107, 108, 126
Ερημοδικία εκκαλούντος	128, 137
Ερημοδικία εναγομένου	53, 61
Ερημοδικία ενάγοντος	63, 70
Ερημοδικία εφεσιβλήτου	139
Ερημοδικία καθ' ου	103, 106, 107, 108, 110, 119, 128, 157
ΕΣΔΑ	27, 164, 177, 212 επ.
Ευρετήριο	234
Ευρωπαϊκό δίκαιο	185 επ.
Ηλιαία	15
Ισότητα	22 επ, 27, 187
Ιστορική αναδρομή	15 επ, 140
Κανονισμός 44/2001	189 επ, 195 επ.
Κατάργηση ερημοδικίας	17, 124, 141
Καταχρηστικές ρήτρες	168, 182

Καταψηφιστική αγωγή	69
Κατηγορούμενος	26, 41 επ.
Κληρονομικές σχέσεις	201
Κλήτευση	15, 24, 26, 38, 39, 43, 53, 76, 79, 113, 114, 121, 129, 159, 164, 183, 193, 195, 200
Κρητική πολιτική δικονομία	16
Κυπριακή δικονομία	50 επ.
Κύρια παρέμβαση	78, 81
Λογοδοσία	90
Λόγοι αναίρεσης	164
Ματαίωση	54, 83
Μαχητό τεκμήριο	35
Μερική ερημοδικία	61, 70
Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα	148
Μήνυση	26
Μικροδιαφορές	89, 155, 201
Οικογενειακές διαφορές	94, 96, 127, 136 επ, 196 επ,
Ομολογία	36, 48, 53, 58, 60, 78, 100, 121
Παράβολο ερημοδικίας	171
Περιουσιακές διαφορές	98, 99, 174
Πινάκιο	39, 54, 83, 105, 113, 160
Πλάσμα ομολογίας	36, 48, 53, 58, 60, 78, 100, 121
Πλασματική ερημοδικία	66
Πληρεξούσιο έγγραφο	57, 66, 73, 83, 159
Ποινική δίκη	41 επ.
Πολωνική δικονομία	29, 122
Προκαταβλητέα έξοδα	68, 98
Προσεπίκληση	80 επ
Πρόσθετη παρέμβαση	79
Πρόσθετοι λόγοι ανακοπής	102, 105
Πρόσθετοι λόγοι έφεσης	130, 138
Προσφυγή	170, 187, 189, 195
Προτάσεις	31, 55 επ, 60, 174, 208, 216
Πρώτη συζήτηση	121, 134, 140
Πτώχευση	120
Ρωμαϊκό δίκαιο	16, 28, 150
Σερβική δικονομία	29, 122
Σκεπτικό ερημοδικίας	60

Συγκριτικό δίκαιο	26, 45, 47 επ.
Σύμβαση Βρυξελλών	189 επ, 195
Συμβούλιο της Επικρατείας	39
Συμπεράσματα	215
Συνεκδίκαση	108
Σύνθετη δίκη	76 επ.
Σύνταγμα	22 επ.
Συντακτική επιτροπή	17
Συντομογραφίες	231
Σύστημα ερημοδικίας	28 επ, 122, 140
Σύστημα συζήτησης	29
Συστήματα έφεσης	150
Τακτική διαδικασία	53 επ.
Τεκμήριο αθωότητας	44 επ.
Τεκμήριο ομολογίας	34
Τεκμήριο παραίτησης	64, 101, 180
Τριτανακοπή	102